

Staatl. Bibliothek
Regensburg

A. ~~AA~~ 38.

Ins. 352

Illustrium

**QUÆSTIONUM SAXO-
NICARUM,**

**Iam primum in summis & am-
plissimis Electoratus Ducatumq; Saxoniae Dicaste-
rijs pleno Senatu, in gravissimis causis civilibus, criminalibus & feudali-
bus, in utramque partem nervosè & solidè discussarum, &
sententijs diffinitivis corrobo-
ratarum,**

DECADES SEX.

**In quibus gravissimi, pariter atq; in foro celeberrimi, prædictarum, materiarum, casus dubij & ANTI NOMIA
PRACTICÆ maximè & Iudicium, & de iure responden-
tium, utilitate pertractantur.**

OPUS ILLUSTRISSIMUM
summo cum desiderio expetitum:

Nunc verò publici juris factum,

**Nobili & Clarissimo Jurisconsulto D. VIRGILIO
PINGIZERO, Academia Jenensis Primario
Professore, & summi Dicasterij, nec non
Consistorij Ecclesiastici Ad-
sessore.**

CUM GRATIA ET PRIVILEGIO.

Prostat apud Henningum Großen Bibl. Lips.

ANNO MDC. VII

Handwritten text in a red rectangular stamp, likely a library or ownership mark.

MAGNIFICO
&
AMPLISSIMO
VIRO,

D. IOANNI HOFFMANNO,
I.C. & Illustris ac Generosi D. D. Henrici Ruthe-
ni Iun. Dn. à Plaven, Domini in Graitz, Cran-
nichfeld, Gera, Shlaitz, & Lo-
benstain, &c.

Cancellario.

*Domino ac Mecænati meo debita observantia
suspiciendo.*

*Vos studij illius, quod circà veram,
& non simulatam Philosophiam
adfectandam occupatum est, ut
loquitur Ulpianus lib. 1. Instit.
MAGNIFICE Dn. CAN-
CELLARIE, Mecenas observande, principales
sibi invicem subordinatos fines esse, apud Interpe-
tres juris tralatitium est: quorum illum in The-
oria hunc in praxi consistere dicunt. Subordi-*

P R A E F A T I O.

natos autem dico, ne quis putet, alterum absque altero sibi constare posse; quo nihil absurdius ab homine legali dici potest. Ex multis testimonijs post Ciceronis lib. 1. de Oratore dictum; Si quaeretur, inquit, quisnam Jurisconsultus verè nominaretur, eum dicerent, qui Legum, & consuetudinis ejus, qua privati in civitate uterentur, & ad respondendum, & ad agendum, & ad cavendum peritus sit, & c. Sufficiat mihi unicum insignis Jurisconsulti Ar. Pinelli judicium, ad l. 2. C. de rescind. vend. p. 2. c. 4. n. 2. Ego, inquit, post diligentissimam foronavatam operam, in ea sententia sum, quod theoria sine praxi digestam solidamq; juris cognitionem prestare nequeat; praxisq; absq; theoria maximè periculosa & manca evadat, & c.

Hinc est, quod studij hujus sectatores, in duas haereses separari videmus: quarum una in eruendo ex intricatarum Legum tenebris genuino sensu, & subtili animo conciliandis, ac ad quandam quasi symmetriam reducendis, earundemq; adparentibus antinomiis solutis, & sic nuda Legum contemplatione contenta est.

At

PRÆFATIO.

At verò altera illa, tam angustis neutiquam contenta limitibus, & domi latere nescia, omne forum perstrepat, contentiosos hominum animos per æqui bonique librile compescit, & ad concordiam in communi societate colendam haud immaturè redigit.

Utraque suas habet difficultates non contemnendas. Quot quæso, penè innumerabiles in Theoria ex Legibus inter se collatis sese produnt antinomiae, eaque, ceu ex proposito invicem colluctantes? cum tamen Imperator nullam in Legibus antinomiali relictam esse haud obscure innuat, §. nulla 9. C. de vet. jur. enucl. Hic igitur opus; hic labor, ut fides Imperatoris, vel potius ipsius Triboniani ex hac palestra evadat incolumis. In hisce difficultatibus non tam a verruncandis, quam propagandis egregiam navarunt operam vetusti juris glossatores, qui antiquitatis historia prorsus destituti, malum malo sanantes, ex finitis in infinitas augustam juris nostri majestatem conjecerunt tenebras; de quibus verè Cuiacius neminem, inquit, egrotum quidquam somniare tam infandum, vel absurdum, quod non

P R A E F A T I O.

dicat aliquis eorum qui juris prudentiam profitentur: in quibus etiam adhuc persisteret, nisi superioribus annis reviviscentibus *Ulpia. Papin. Paulo Modestino, &c. (Alciat. dico Connan. Duaren. Donell. Hotomann. & Cujac.)* exinde suo quodam fato eruta fuisset.

Atque hujus mali fontem si quis *Tribonianum* aperuisse dicat, non erit adversus hunc injurius; qui cum solidum & omnibus suis numeris absolutum corpus, si non conficere volebat, saltem adfectabat; singula universi juris capita distinctius digerere, eisq; homogenea membra (prout egregium artificij hujus specimen in compilatis *Institutionum* elementis reliquit,) ex *Legumlatorum* adprobatis placitis, (antiquatis suo loco relictis) distinctè & integrè, sine tautologia adnectere debuisse; non particulam aliquam neq; cum precedentis, neque subsequenter legis substantia plerunq; commune quid habentem, mutilatis *Legum* fragmentis hinc inde promiscuè infarcire, ita ut nec titulus sapius *Legum* sententia, nec *legum*, imò quandoq; paragraphorum inter se junctura sibi invicem respondeat: longè profectò ratione

tione

PRÆFATIO.

tione alia, quàm Cicero 1. de Orator. demonstrat, quando talem sibi juris compilatorem exoptat, qui primum jus omne civile in genera digerat, quæ per pauca sunt: deinde eorum genera quasi quadam membra dissipet; tum propriam cujusque vim definitione declaret.

Et hæc de studio theorico.

Quod si nos ad alterum illud, quod practicum dicitur, convertamus, prohi Jupiter! quot hic exantlandæ molestiæ, quot evolvendi libri, ante quàm ex thesi hypothesis colligere possimus? Quis enim est, qui vel à limine saltim in forum prospexit, cui non constet, quod cottidiè ob hominum calliditatem ac versutiam indies magis magisque invalescentem novi emergant casus, quibus novum quoque quærendum est remedium? ut testantur Divi fratr. Anton. & Ver. in l. 1. ff. de vent. in spic. & J. C. in l. de ætate. 11. §. ex causa. 8. ff. de interrog. in Jur. fac.

Verùm, ut hujus rei peregrè adducam testimonia, opus non est: ad tuam duntaxat provo-
co experientiam experientissime Jurisconsulte,
qui

PRÆFATIO.

qui bonam grandioris ætatis partem hisce rebus cognoscendis insumsisti.

Quod nam igitur hoc in bivio ingrediendum iter? an præstat nudis illis apicibus Juris pertinaciter inbarere, & ad contemplationes tanquam Sirenium scopulos consenescere? an verò tutiori hac relictæ via satius est infinito contentionum forensium Oceano sese committere, ubi ex litium immortalitate disputandi quoque immortalitas exoritur? Annon hic consultius juri, quod semper est finitum, secundum Neratium in l. 2. ff. de jur. & fact. ignor. insistere, quam in scirpo nodum, hoc est, infiniti finem quærere? Arbitrum hic constituo egregium, & de republica literaria præclarè meritum J. C. tui, Dn. Hieron. Treutlerum, disput. t. 1. th. 8. ubi de hujusmodi litigij compositione judicium suum sic exponit: atque vel hic est studij practici cum theorico jungendi usus apprime magnus, ut neq; minutias omnes theoricæ sæpenumerò sub manibus evanescentes nimis admiremur, neq; iis immoremur, neq; sine ductu logica & liberalioris literaturæ juridica cultu in practicorum luxuriantibus cam-

pis

PRÆFATIO.

*pis quamvis stipulam provivido veritatis flore
 arripiamus. Hac ille; de meo nihil addo, ne quis
 mihi occinat illud: quid cæcus de colore? & ne
 sutor ultra crepidam. Quæ cum ita sint, quanto
 in pretio habendi sunt illi, qui utriusq; conjuncti
 fructum nobis exhibent? & quot parasangis hi,
 ex quorum segete ad communem vitæ utilita-
 tem uberius redundat emolumentum, præfere-
 di sunt illis, qui contemplationibus suis subtili-
 bus suo tantum inserviunt genio, nunquam au-
 tem perfectum finem justitiam nimirum quæ
 est ἀλλότριον ἀγαθόν adsequuntur? horum finis ut est
 adulterinus, ita nec unquam à Justiniano præfi-
 nitus; secus quàm prior ille, de quo eleganter sa-
 cratissimus Imperator in proœm. Instit. §. fin.
 Vosmetipsos, inquit, eruditos sic ostendite, ut spes
 vospulcerrima foveat, toto legitimo opere per-
 fecto, posse etiam nostram Rempubl. in partibus
 ejus vobis credendis gubernari.*

*In priorum censu, ut illos quos alma tellus Il-
 lustriss. domus Saxon. hætenus aluit, & ma-
 gnificis stipendiis enutrivit, in Germania pri-
 mas suo tenent merito, quales præ reliquis sunt*

PRÆFATIO.

eminentiores Schneidevinus, Wesenbecius, Zobelius, Mollerus, Hartmannus, & Modestinus, Pistoris, Thomingius, Pantzschmannus, Heigius, Colerus, Teuberus, &c. ita nec postrema debentur Dn. VIRGILIO PINGITZERO, J.C. & Antecessori in florentissima Jenensi Academia celeberrimo, ibidemq; Scabinatus, Dicasterii Provincialis, & Consistorii Ecclesiastici Adessori, meritissimo, viro senili auctoritate observando. Hic inquam licet permultos jam annos publicè profitendo, & disputando, in erudienda Salana Academia juvenia multam fecerit segetem, & consulentibus unà de jure respondens ambigua causarum fata dirimendo, ut inquit l. 14. C. de advoc. div. jud. Ut vel hoc solo merito immortalē sui nominis compararit gloriam: non tamen destitit beneficium beneficio addere, ut quam multis ante annis magnis adquisierat gratiam, illam uno quasi pugno jam adprehendere, & ad se trahere videatur, quod ambiguas hasce facti QUÆSTIONES, prout in scabinatu oblata, & decise fuerunt, per rationes dubitandi & decidendi superioribus ab hinc annis pro lectione.

PRÆFATIO.

Etione studiosæ juventuti ad calamus dictavit. Quod uti frugiferum, ita quoq; tam gratum institutum Legum studiosis fuisse fertur, ut non tantum frequentes & insolito numero ad auscultandum etiam illi, qui præ aliis altiores Candidatorum nomine insigniuntur, confluxerint, sed etiam viri doctissimi, practico studio incumbentes eas in proprium sibi usum describi curaverint.

Quæ tanti operis egregia commendatio cum sæpius ad aures meas pervenisset, accidit, ut proximis hisce Francofurtensibus nundinis in studium quendam inciderim, qui sedulam Domino Autori ejusq; prælectionibus operam dedit mihiq; præfatas DECISIONES JENEN-SES, pro ut eas ex Autoris ore excepit, typis mandandas credidit. Quo facto, & consilio legitime inito, manum operi admovi. Tibi lector aman- tissime causa est cur gratias Autori immortales debere te profiteâre, quod Decisiones hæc primū publicè prælegendo publici juris esse voluit, deinceps meis typis, (quibus laudabile hoc, & Juridica literatura ad primè utile institutum à

b 2

mul-

PRÆFATIO.

multis certè serio hæcenus desideratum promo-
vere satago) hæc ejus præclara voluntas magis
innotescit atq; ad posteritatis quoq; utilitatem
extēdetur. Uti nec suis manibus post funera hanc
nominis sui immortalitatem invisurus; nec ta-
lentum illud, quod ad propagandam justitiam
sibi concreditum habet, aliis denegaturus,
hand dubiè Autor noster præstantissimus in
mentem sibi revocat illud, quod olim Cicero ex
Platone 1. Offic. vera voce proferebat: homi-
nem non sibi solum natum esse, sed ortus ejus par-
tem patriam, partem parentes vindicare, par-
tem amicos: & homines hominum causa esse ge-
neratos, ut ipsi inter se alii aliis prodesse possent;
In quo naturam ducem sequi debeamus, & com-
munes utilitates in medium adferre &c.

Tuum verò amplissimum nomen, Magnifi-
ce Domine Cancellarie, cu operis hujus adversus
malevolorum & sycophantarum morsus patro-
num, & quoddam quasi tutelare numen esse ve-
lim, causa est, quod jure me obstrictum sentiam:
sic suadebat magna illa authoritas, qua in subdi-
tis Illustris & Generosi Domini, Dn. Henrici,
Ruthe-

PRÆFATIO.

Rutheni, jun. Dn. à Plaven, Dn. in Graitz,
Crannichfeld, Gera, Schlaitz & Lobestain, &c.
Dn. nostri clementis, sub æqui boniq; moderami-
ne dextrè gubernandis in hac ditione præpolles:
suadebant & egregia animi tui dotes, quod ne-
mo de hoc labore rectius iudicaturus mihi vide-
retur.

Addo his tandem singularem illam benevo-
lentiam, quam in typographico hic adornando,
& rerum mearum angustia consulendo haud
obscuris indiciis adversus me testatam reddidi-
disti. Pro quo singulari beneficio, quamvis omni
studio atq; opera & Domino nostro Clementi,
& T. Magnif. æternum me devinctum esse sci-
am, ut tamen intere à grati animi & observan-
tia extaret specimen, opera non deesse volui.

Æqua igitur & serena fronte hoc, quicquid
est, munusculi, nominis tui celebritati dicatum,
consecratumve accipias, meque pristino favore
complectaris, & studium meum typographicum
tibi commendatum habeas, majorem in modum
rogo: id quod pluribus verbis facerem, nisi occu-
pationum tuarum moles, quam paterna regi-
minis

PRÆFATIO.

minis cura tibi injicit, aurem mihi vellica-
ret.

DEUM Opt. Maxi. supplici voce oro, ut
& Dominum nostrum Clementem, & T. Ma-
gnif. & omnes, qui ipsius ministerio addicti sunt,
periculosis hisce temporibus ad multam subdito-
rum felicitatem sospites & incolumes conserva-
re velit. Gera, ex officina nostra Typographi-
ca, Anno M. DC VII.

T. Magnific.
Observ.

Martinus Spiessius,
Typogr.

I N D E X.

QUÆSTIONUM, HOC

Libro contentarum

I.

Filii legitimati per subsequens matrimonium, in mortis articulo contractum, an excludant fratrem, non solum in bonis allodialibus, sed etiam feudalibus.

II.

Adultera virgis cæsa & relegata, si in aliquo territorio ad secunda vota transfiret, liberosq; susciperet, utrum ejusmodi liberi sint legitimi & ad successionem bonorum maternorum, una cum reliquis liberis prioris matrimonii admittendi. *p. 11.*

III.

Infantulum quatuor annorum vi stuprans quâ pœna plectendus. *p. 12.*

IV.

Lethaliter aliquem vulnerans, & vel cum ipso vulnerato, in agone jacente, vel cum ejus propinquis transigens, an ordinaria L. Cornel. de Sicariis pœna afficiendus. *p. 22.*

V.

Si quis studiorum, militiæ vel alia de causa absit, & interea hereditas ad eum devolvatur, an proximis consanguineis eam petentibus, sub cautione de restituendo, concedi debeat. *p. 30.*

VI.

Si quis census hereditarios & redditus annuos vendiderit, reservata sibi relutionis facultate, & adjecto pacto, ut si intra certum tempus eos non redemerit, perpetua & irrevocabilis emptio sit, an non obstante pacto post elapsum tempus ad redemptionem admittendus sit venditor. *p. 43.*

VII.

Fur rupto laqueo aut alio fortuito casu in terram decidens, an à pœna mortis vel laquei liberetur. *p. 55.*

VIII.

Intercessio mulieris, petentis facinorosum & ad mortem jam

INDEX.

condemnatum sibi in maritum dari, an eum à morte liberet. p. 62.
IX.

Mulieri prægñanti, ad mortem vel aliam pœnam corporalem condemnata, utrum pœna remittenda, vel saltem differenda donec pepererit. p. 69.
X.

An studiosus, qui in Universitate vel alibi ad certum tempus conduxit domum, cogatur ante elapsum terminum cedere viduæ vel liberis locatoris defuncti. p. 73.
XI.

Thesauri in tabulis libri cuiusdã antiqui inventi & libri domino, qui dixerat, se invicem numeraturum esse, restituti, an dimidia pars inventoribus, si non jure inventionis, saltem jure pacti, cedat. p. 85.
XII.

Matrimonium inter consobrinos invitis agnatis contractum & per copulam Sacerdotis cuiusdam ab officio remoti, consummatum, an de jure civili nullum sit, & filius postremus ex eo natus ad bona patris defuncti admittendus, exclusis fratribus. p. 104.
XIII.

Donatio mortis causa facta uxori, in præsentia unius testis, per instrumentum, donatoris manu subscriptum, sigillo subsignatum, & ad quod postea in præsentia 10 testium ipse Donator, adversa valetudine oppressus, nominatim se retulit, utrum valeat, ita ut uxor donataria bona donata jure proprietatis vendicare possit. p. 130.
XIV.

Constitutio Caroli V. una cum fratribus germanis etiam fratrum liberos ex utroq; latere conjunctos repræsensationis jure ad successionem defuncti fratris admittens, an adeo procedat, ut liberi fratris defuncti ex altero tantum latere conjuncti jure repræsensationis admittendi sint cum fratre vel sorore ex altero latere conjuncto. p. 142.
XV.

Utrum frater ex uno latere conjunctus succedat fratri una cum patre & matre. p. 149.
XVI.

An in Criminalibus Procurator sit admittendus. p. 156.
XVII.

Rustici, qui prius de prædiis & possessionibus quibusdam ultra memoriam hominis decimas de singulis terræ, arborum & animalium

QVÆSTIONVM.

lium fructibus persolverunt: Postea vero cum quodam Nobili pacti sunt, ut loco decimarum pecuniam acciperet, cum quo etiam ejusdem Nobilis successores ultra 50 annos contenti fuerunt, an cogi possint, ut iterum solvant decimas. p. 180.

18. Anabaptista an ad successionem defuncti patris sui orthodoxi una cum reliquis liberis admittendus sit, an verò per apostasiam se privarit istis bonis, adeò ut aut Senatus istius loci, ubi pater defunctus est jure fisci, aut reliqui hæredes illam partem sibi arrogare queant. p. 194.

19. Utrum judex vel Magistratus per statutum vel consuetudinem possit res furto ereptas sibi vel fisco adjudicare, defraudatis veris dominis, & an hujusmodi lex municipalis subsistat. p. 211.

20. Testamentum ab eo, qui peste fuit infectus, coram duobus, tribus aut ad summum quatuor testibus factum, qui partim masculi, partim feminae, an valeat. p. 225.

21. Utrum in delictis tempus criminis commissi, an verò condemnationis vel sententiæ sit inspiciendum, & mulcta, ad eum, qui tempore criminis commissi jurisdictioni præfuit, an hunc, qui condemnavit, pertineat. p. 239.

22. Frater utrinque conjunctus an excludat fratris consanguinei defuncti filium in successione fratrum utrinque conjunctorum, tam in feudalibus quàm allodialibus. p. 255.

23. Injuriarum actio an competat turbanti adversus turbatum, quo minus jurisdictionem suam exercere potuerit, si hic per viam simplicis querelæ Principem de turbatione certiores fecerit. p. 266.

24. Incendio in ædibus cujusdam exorto uter probare teneatur, an vicinus, culpa inhabitantis id esse factum, an vero habitans, sua culpa damnum incendio non esse datum. p. 278.

25. Uxor vigore statuti, defuncto marito, omnia bona retinens, quæ non nisi eâ defunctâ ad utriusque cognatos perveniunt, an teneatur ad confectionem inventarii & nuda usufructuaria sit. p. 287.

26. Statutum prohibens, maritum uxori ultra quartam partem de juri communi debitam aliquid relinquere quocunque titulo, an etiam mulierem obliget, ne marito aliquid in testamento relinquere queat. p. 304.

27. Prædium, ager, vinea, domus &c. paternæ aut avitæ successionis, cum alio permutata, an acquisita censeantur, & vigore statuti Jenensis superstiti ex conjugibus pleno jure debentur, an vero patri-

INDEX.

monialia, existimentur & virorum nudus usufructus ad superstitem conjugem pertineat. p. 327.

28. Domus emta pro pecunia quam maritus ex alia domo patrimoniali vendita acquisiverat, an sit patrimonialis, ut prior, an vero acquisita, ita ut vigore statuti Jenensis ad f. conjugem superstitem proprietario jure pertineat. p. 345.

29. Utrum Statutum Jenense, disponens, ut alter conjugum alteri, sine liberis pramorienti in bonis immobilibus stante matrimonio quæstis, una cum immobilibus ex asse succedat, patrem vel matrem defuncti conjugis adeo excludat, ut ne legitimam quidem petere possit. p. 357.

30. Jus retractus, alicui jure consanguinitatis competens, an in extraneum, qui non est ejusdem familiae, transferri queat. p. 375.

31. Renunciatio filiae de successione paternae, maternae & frater-
nae hereditatis, mediante juramento pro se suisq; heredibus facta, an
præjudicet liberis, post obitum matris proprio jure succedere volen-
tibus. p. 383.

32. Spurii hereditas, qui decedens reliquit fratrem consanguineum, id est, patris sui naturalis filium ex conjugē, quam duxit, & socerum suum, uxoris suae prædefunctae patrem, an ad fratrem an vero socerum pertineat. p. 401.

33. Mulier cognatae defunctae utensilia secundum consuetudinem eo in loco, quo mortua est, an percipere possit, si in eo loco, in quo vivit mulier, cognatae defunctae utensilia percipere, volens, talis consuetudo non observetur. p. 410.

34. Mulier cui ob commissum stuprum fustigatio cum perpetua relegatione adjudicata est & insuper à marito veneficiū, quod tamen constanter ipsa negat, insimulata, an tormentis subjicienda sit. p. 416.

35. Sacerdos utrum in causis civilibus coram iudice seculari & quidem juratus testimonium dicere cogatur. p. 423.

36. Retractus jus an etiā locum habeat in simplici permutatione. p. 440.

37. Rusticus, qui manifestis signis probavit, equum furto sibi esse subtractum, eumq; sibi restitui petens an teneatur cavere de restituendo, si alius forsan supervenerit, prætendens equum esse suum. p. 447.

38. An is, qui mutuo dedit cuidam, & pro eo domum uxoris debitoris sub sigillo Senatus obligatam accepit, interveniente falso Curatore uxoris, efficaciter agere possit contra Senatum. p. 456.

39. Judex contra juramentum præstitutum homicidam sibi conjunctum

QVÆSTIONVM.

- junctum receptans & occultans, quâ pœna afficiendus. p. 476
 40. Talerorum 11300 pro aliqua, ex emtione solvere promittens, an in grandiori, an verò minuta moneta solvere teneatur. p. 487
 41. Jus luendi an ex pacto transire possit ad hæredes. p. 488
 42. Permutatio an actionem pariat & valida sit, si ab utraq; parte non intervenerit traditio. p. 521
 43. Liberi ex concubina, quæ postea in matrimonium ducta est, tam ante, quam post nuptias nati, an sint legitimi & succedant avo, excluso patruo. p. 536
 44. Matrem occidens sexagenariam viduam & sororem virginem 22. annorum, nec non is qui interfecit naturalem filium, quâ pœna sint afficiendi. p. 555
 45. Adulterio à juvene cum alterius conjuge perpetrato an juveni gladium, mulieri vero fustigatio rectè adjudicetur. p. 567
 46. L. Hac Edictali C. de Secundis Nupt. an etiam de jure Saxonico procedat. p. 575
 47. Quæstor, malè administrans res Domini, easq; in proprios usus convertens, & circiter 4000 fl. consumens, quos domino persolvere nequit, quinimo pecuniam quoq; penes se depositam contrectans, quâ pœna sit plectendus. p. 596
 48. Nuncius, pecuniam alio deferendam sive obsignatam, sive non obsignatam accipiens, eamq; furatus, aufugiens & in alios usus convertens, quomodo puniendus, & quid de eo statuendum, qui à latronibus in itinere spoliatur. p. 608
 49. Eruens rem furtivam an teneatur non tantum, si extet, eam Domino restituere, verum etiâ, si consumpta sit, aut alteri rursus divendita, precium pro ea refundere. p. 607
 50. Verba statuti. *so ein Man verstirbet / sein Weib / vnd keine mit ihr noch auch von dem vorigen erzeugte kinder nach sich verlassen würde / so sol der verlassenen Widwen der halbe theil aller ihrs Mans verlassenen Gütern folgen /* quomodo accipienda & num etiâ nepotes & neptes defuncti comprehendant. p. 630
 51. Filii defuncti rustici, qui feudum 6000 fl. sibi comparatum reliquit, an soli succedant in feudo illo, exclusis sororibus, adeò, ut ne legitimam ratione feudi istius iisdem concedere teneantur. p. 647
 52. An Rusticus, cui 20 porci, ob id, quod canonem pro agris Emphyteuticis per quinq; annos non solvisset, à nobili pignoris loco,

propria autoritate, capti erant, & divenditi, quos postea dictus nobilis eidem restituere debebat, æstimationis seu valoris quantitatem mediante juramento probare teneatur. p. 656.

53. Utrum precium ex dotalitio mulieri constituto & postea divendito, ad vitam duntaxat sub cautione, an verò jure proprietatis mulieri debeatur. p. 663.

54. Quomodo succurrendum sit tam actori quam judici, quando reus ex emptus est ex manibus licitorum, & quæ poena eximentis. p. 689.

55. Nocturno tempore duobus obambulantibus & se invicem insultantibus & vulnerantibus, ac utroq; defensionem prætendente uter ad jurisjurandi religionem admittendus. p. 705.

56. Columbas alterius inescando capiens & includens easq; superstitiosis verbis & ceremoniis, ne ad verum Dominum redeant, fascinari curans, an eas restituere teneatur. p. 710.

57. An poena ordinaria L. Juliae De Adulter. locum habeat in adultero nobili, 65. ætatis annum agente, & septem liberorum parente, & quid de adultera ejus judicandum. p. 724.

58. An Hospes cautionarius, hospitum res arrestans, easq; restituere recusans, antequam pro cibo & potu sibi satisfactum aut sufficienter cautum est, creditum ob id amittat. p. 740.

59. An licitum sit alterum provocare ad duellum, & an provocatus comparere teneatur, nisi infamiae notam incurrere velit. p. 757.

60. An mente captus feudi paterni capax sit & hoc negato qua via agnati quibusve mediis feudum illud consequantur. p. 791.

Illustrium

Q U Æ S T I O N U M S A X O N I C A R U M

*In summis Electoratus, Ducatumq;
Saxonie Dicasteriis,
discussarum,*

• • • • • D E C A D E S S E X .

D E C A D I S P R I M Æ ,
Quæstio Prima.

S U M M A R I A .

- 1 *Liberi naturales legitimantur per subsequens matrimonium, non tantum quoad successionem, sed etiam quoad ordines, honores, & alia iura. Et quid in feudis. 2.*
- 3 *Statutum de legitimè natis loquens, ut & investitura, comprehendit etiam legitimatos.*
- 4 *An ex concubina natus & legitimatus per subsequens matrimonium, excludat patruos & agnatos, in omnibus, tam feudalibus, quam allodialibus bonis defuncti.*
- 5 *Dolus nulli patrocinatur.*

Quaestiones

- 2
- 6 Matrimonia debent esse libera.
- 7 Ad legitimatorem prolis per subsequens matrimonium requiritur dotis constitutio & dotalium instrumentorum confectio.
- 8 Lex, vel statutum disponens circa alicujus actus concessionem, restringitur ad personas habiles & habilitatem & 14.
- 9 Edictum de matrimonio contrahendo est prohibitivum certarum personarum.
- 10 Quilibet actus in extremo vita valide fieri potest.
- 11 Dolus non praesumitur, nisi probetur.
- 12 Iure suo qui utitur nemini injuriā facit. [matrimonium.]
- 13 Conditio personarum aequalis, vel inaequalis an vitiet
- 14 An Accidentalitatis solennitatis per consuetudinem introducta, omisso vitiet matrimonium.

RESOLVTIO QVAESTIONIS.

UTRVM Filii legitimati per subsequens matrimonium in mortis articulo contractum, excludant fratrem, non solum in bonis allodialibus, verum etiam in feudalibus.

DUBIVM non est, per subsequens matrimonium legitimari filios, ut textus est expressus in l. cum quis. l. seq. & in Auth. quib. mod. nat. eff. leg. & in §. iure. Inst. de nupt. Similis textus in §. dubitatum Auth. de inc. nupt. Idem probatur de jure can.

san. inc. tanta qui filii sint leg. ubi gl. dicit, tales liberos esse legitimus, non solum, quoad successionem, sed etiam quoad ordines, honores & alia jura. Hinc infertur, quod licet naturales tantum filii in feudo regulariter non succedant: *c. naturalis. si feud. def. fuer.* tamen propter subsequens matrimonium legitimati, & soli, & cum aliis ad feudi successionem admittendi sunt, ut communiter concludunt Feud. in d. c. *naturales.* & C. in d. c. *tanta.* Tandem etiam LL. in infinitis locis tam legendo, quam consulendo, ut prolixè recenset H. Pistor. p. 2. q. 41.

Quod hanc rationem habet, quoniam tanta est vis matrimonii, ut etiam qui antè sunt geniti, post contractum matrimonium, non minus legitimi esse reputentur, atque si ab initio ex legitimo thoro concepti & nati fuissent, idque adeo procedit, ut non tantum statuta de legitimis filiis disponentia, verum etiam investiturae de legitimè natis, vel de filiis ex corpore legitimo descendentibus, mentionem facientes, nihilominus comprehendant legitimatos per subsequens matrimonium, ut probat Hart. Pistor. d. q. 41. Idemque reperitur cautum in const. Elect. August. nov. 14. Sed hic paulo difficilior oritur quaestio, quae nobis ante quinquennium oblata est, & tanquam notabilis & solemnis commendatur à Iasonc in l. *sed est quaesitum, num. 4. de lib. & post.* An in mortis articulo quis constitutus, possit concubinam, ex qua filios ante procreavit, ducere in uxorem, adeo ut hac ratione non solum jam nati legitimetur, juxta reg. & dispos. d. c. *tanta.* & d. l. *cum quis. l. nup. C. de natural. lib.* Verum etiam excludant patruos, vel quoscunque adjunctos alios, in omnibus

bonis defuncti, tam feudalibus, quam allodialibus? Et sanè in utramque partem à DD. Collegis agitata est illa quaestio. Nam quod ejusmodi copulatio juribus non subsistat, neque filii hoc modo legitimi fiant, multoque minus aliqujus successionis, praesertim feudalis, capaces sint, haec potissimum suadent rationes.

1. Quia trita est & crebris Interpp. sermonibus usitata juris regula, quae docet, dolum & fraudem non debere alicui patrocinari. c. fides. de refer. At in dolo saltem praesumpto, is est, qui sciens aliquem non diu victurum; sed citò moriturum, dissimulat, & occultat, nihilque minus decipiendi legitimi heredis & agnati gratia, se suosque liberos in concubinato susceptos, habilitare conatur, quod cum sui lucri causam faciat, non potest certe non esse in dolo. *l. 1. & l. 2. de dol. mal. l. 12. & 3. C. eod.*

Quum itaque praesens Nobilis duxerit concubinam in uxorem, eo ipso tempore, quo in extremis laboravit, videtur fratris sui defraudandi gratia id fecisse, ideoque contra eum vehemens suspicio fraudis & doli suboritur. *arg. l. filia. ubi Alber. & alii DD. ff. solut. matr. & Praepositus in d. c. tanta. cum aliis auctoritatibus, quas adducit in terminis Franc. Bursat. cons. 41. n. 61.*

6 Prædictis suffragatur, quoniam matrimonia debent esse libera ab omni coactione. c. cum locum. de spons. Pro quo facit *l. novissimi. ff. quod fals. tut. auctor. gest. esse.* sed ex facti narratione constat, mulierem aegrotantem minis quodammodo sacerdotis & metu privationis Sacramenti coactam fuisse ad contrahendum istud matrimonium. Ideoque actus ille matrimonialis, utpote violentus, nullius videtur esse momenti. *gl. & DD. in d. c.*

consultationi de spons. & in c. Abbas. quod met. ca. Et per cōse-
quens, non censentur legitimati filii isti ex cōcubina su-
scepti, quippe cū nō possit subsistere accessorium, ubi
principale corrui. *l. cū principale. de Reg. Iur. l. impossi-
bilis. de verb. Oblig.*

III. In hanc sententiam adducitur *Auth. quibus mod.
nat. efficitur leg. junct. gl. in §. sit igitur licentia. verb. permit-
timus*, ubi non aliter filii per subsequens matrimonium
legitimantur, quā si mulier talis sit conditionis, cum qua
commodè, & pro dignitate natalium, matrimonium
contrahi possit, & quæ vitæ turpitudine careat: Sed in
præsenti nostro casu, concubina videtur esse vilissima
persona, & inæqualis nobili.

IV. Confirmatur etiam hæc nostra sententia, qua ad
legitimationem proles, quæ fit per subsequens matrimo-
nium, requiritur de jure † civili dotis constitutio, &
dotaliū instrumentorū confectio. *d. l. cum quis. l. nuper. C.
de natur. lib. §. si. Inst. de nupt.* Sed in articulo mortis non
potest dos intervenire, & sic verba ista omni carent effe-
ctu, cū tamen ea ita semper sint interpretanda, ut ne
minimum quidē verbum frustra positum esse videatur:
ut docet Bald. *in rubr. C. de contr. emt. & text. est in l. Iulia-
nus. de jur. dot. Ias. in l. sed est. n. 4. de lib. & post.* Quare
ob hunc defectū constitutionis dotis, & instrumento-
rum dotalium, concludendum esse videtur, hujusmo-
di matrimonium non valere, nec filios inde legitima-
ri posse.

Accedit, quod dispositio legis, vel statuti, conti-
nens † actus alicujus concessionem, restringitur ad
habilitatem & habiles personas. *Ias. in l. hoc edicto §. nū-*

ciat. n. 5. de nov. op. nunc Sed viri senectute confecti, & in agone mortis q. constituti, non sunt apti ad generandum. Et confirmatur hæc opinio per text. *d. l. naper. C. de natur. liber. ubi ait Imp.* Et spem tollendæ sobolis habeant: ubi *Cyn. ait:* quod matrimoniū debeat contrahi cum concubina, spe procreandæ sobolis, quam in extremis agens non habet.

Sexto firmatur deniq; hæc sententia per illam regulā, qua dicitur, ubi sollemnitas adhibenda in actu est, de substantia vel forma ipsius actus, tunc illius defectus reddit contractū ipso jure nullū. *l. cum. h. §. si prator. de trans. l. si testam. C. de testam. cum simil.* Connan. *cons. 166. n. 22.* Sed hic deficit sollemnitas, & forma jure canonico requisita, usq; recepta, quod scilicet matrimonium contrahi debeat in facie Ecclesiæ, ut tenet Gabriel *lib. 6. cōcl. n. 66.* cui accedit quoq; Vesenb. *in par. de ritu nupt. n. 5* Ergo deficiente forma & sollemnitate, deficit quoq; matrimonium & legitimatio, quemadmodum hoc expresse tradit Forst. *tract. de success. ab intest. pag. (mibi) 188.* ubi ait, quod cesset effectus legitimationis per cōsequens matrimonium, si illud non ritè sit cōtractū in facie Ecclesiæ, juxta *c. cum inhibitis de cland. despons.* Hinc videtur cōcludendū, quod istud matrimonium in agone mortis contractum, nullus sit ponderis.

Contra verò quod etsi non in facie Ecclesiæ, & intra privatos parietes, per aliquem in ultimo vitæ spiritu, constitutum, matrimoniū contractū fuerit, nihilo minus tamen valeat, & liberi, qui isto modo legitimati fuerint, succedant, asseruit Ioh. Andr. *in d. c. tantajus. in. l. sed est quesitū. n. 4. de lib. & post.* ubi attestatur hanc opi.

opinionem esse communem. Molin. remissive in addit. ad Alex. cons. s. in verb. contraria, in fi. lib. 7. Schneid. post Ang. Aret. Inst. de patria potest. Gailus observatione. 141. n. 8. ubi subijcit, se meminisse ita in Camera obser-
vatum.

In hanc sententiam moventur primo illo genera-
li axioma juris, quo traditur, Edictum + de matrimo-
nio contrahendo esse prohibitorium certarum personarum
et cū. apud. de spons. Sed in extremis laborantē, non iuve-
nimus prohibitum. Ergo dicamus, illi concessam esse
hanc facultatem, ut matrimonium in lecto ægritudinis
cum concubina contrahere possit. arg. l. precipimus. C.
de appell. & l. sancimus. C. de test.

In hanc sententiam adfertur & illa regula, quod
+ omnis actus possit valide fieri, & sortiri effectum, 10
licet in extremo vitæ momento celebretur, ut latè
docet Andr. Siculus in c. Raynatus. de testam. quemad-
modum refert Fr. Burlat. consil. 40. n. 72.

II. In hanc sententiam adferunt text. singul. in l. 2.
& Authen. cui relictum. C. de indicla viduit. tollenda.
Nam in modò dd. ll. Imp. constituit spretis termina-
tionib. maritorū, viduitatē indicentium viduā procreā-
dæ sobolis gratia, ad secundas migrare posse nuptias, sive
habeat liberos, sive nō, nisi spes nuptiarū deficiat, ut quia
facta monialis, vel vir, sacerdos. Videtis ergò, quod o-
mni tempore tam adversæ, quam prosperæ valetudinis,
contractus matrimonialis de jure licitus sit.

Et ex his quidem quæ hætenus commemoravi-
mus, perspicuum est, satis controversi juris esse istum
articulum, de matrimonio in ultimo spiritu mortis

con-

contrahendo. Verumtamen major pars DD. ample-
xa est affirmativam sententiam, pronuncians in favo-
rem liberorum, eos scilicet per subsecutum matrimo-
nium legitimatos fuisse.

Et sanè hæc sententia humanior, æquior, & pro-
pinquior est. Potest enim cōprobari ratione, confirmari
auctoritate, & illustrari exemplis: Ideò in consulendo
& judicando sequenda. Contraria v. rigorosa, minusq;
æqua, idcirco rejicienda, nec à consulentibus & judicā-
tibus admittenda: teste Iurisconsulto in l. sicut. §. si debi-
tori. ff. quibus mod. pign. vel hypoth. solv.

- Quod ad primam dubitandi rationē attinet, respon-
11 demus † dolum vel fraudē non præsumi, nisi probetur
l. dolum. C. de dol. Deinde negamus, concubinam, aut
nobilem fuisse in articulo mortis constitutū, tempore
contracti matrimonii. Esto enim, quod mulier agrota-
vit, propterea tamen non evincitur necessariò, eam tūc
laborasse in extremis, multoq; minùs ex ea infirmitate
decessisse: quin imo ex facti narratione constat, illam
pristinæ valetudini restitutam esse: præterea liqui-
12 di juris est, quod is, qui jure † suo utitur, nemini in-
juriam faciat, sed omni dolo & fraude carere censeatur,
& præsupposito hîc intervenisse dolū, nihilominus ta-
men matrimoniū dolo contractū, valet, nec ratione do-
li rescindi poterit. gl. singul. quā pro singulari cōmendat
Panerm. in c. pen. quod met. cau. Chassan. in consu. Burg. rubr.
4. col. 493.

Ad rem non pertinet, quod de libertate & coactio-
ne matrimonii adductum est. Tametsi enim hæc
vera sint; casui tamē præsentī non conveniunt, siquidē
nullam

nullam adhibuit vim, vel metum incussit Sacerdos mul-
lieri decumbenti, multoq; minùs ei creavit periculũ a-
nimæ; sed quicquid horũ fecit, id ex opere charitatis fa-
ctũ est, ut ei in salutẽ æternam proficeret, uti Pontifex a-
licubi loquitur. Quid, quod ipse Nobilis nõ tantũ sciens
volensq; contraxit cum concubina ægotante matri-
monium, sed postea usq; ad extremum vitæ halitum,
ratum habuit, proindeq; rescindi amplius non potest.

Ad propositum nihil facit, quod de dignitate, vel in-
dignitate † personæ, quoad perfectionem matrimonii,
ex jure communi adductū est, siquidem, diversum jure
pontificio constituitur. Quod quidem jus illam inæ-
qualitatem non considerat, sed indistinctè approbat
matrimonium, sive æqualis sit viri & mulieris conditio,
sive inæqualis, ut hæc est communis opinio, teste Phil.
Porcio. lib. 4. com. op. n. 4.

Idem respondemus quartæ objectioni, nam at-
tenta juris canonici dispositione, dotalia instrumenta
non sunt necessaria, ut tenent DD. rectè in *d. c. tanta*.
Et hæc est cōmunis opinio, quæ etiā in terris Imperii pro-
cedit, ideoq; in consulendo & judicando ab ea non est
recedendum, secundum Iason. in *l. generalis. §. cum au-*
tem C. de subst. & inst. Ant. Gabr. 6. *concl. 1.*

Quæ quintò de habilitate adducta fuêre, illa duntax-
at procedunt in habilitate, quæ actû vitiat, hujusmodi † 14
inhabilitas hîc non habetur, quoniam spes est prolis ha-
bendæ in casu convalescentiæ, imò etiã in ipsa spe prolis
subsistit matrimoniû, humanitatis solatiû c. nupt. 27. q. 1.

Ultimò non obstat, quod de solemnitatè dictum,
quia illud tantū obtinet in solemnitatè formali, & sub-
stantiali

stantiali, secus est † in accidentaliper consuetudinem introducta, de qua nos in præsentia agimus siquidem omissio illius solemnitatis introductæ, ex consuetudine patriæ, in matrimonio non vitiat actum, ut notatur per DD. *inc. 1. de spons.* Imò etiam si omittatur ista consuetudo, actus nihilominus matrimonialis subsistit, ut notant DD. *in d. c. 1. & ibi Fel. Chass. in Cons. Burg. rubr. 4. n. 30. col. 479.*

Ex his igitur omnibus jam liquidò constat, quòd hæc affirmativa sententia melioribus atq; firmioribus rationibus nitatur, ac proinde ab illa, tam in iudicando, quàm consulendo, non recedendum: Siquidem etiam Magdeburgenses eam secutos fuisse memini.

Q U Æ S T I O S E C U N D A.

S Y M M A R I A.

- 1 *An mulieri adultera, facto divortio, concedendum sit, ut alteri nubat.*
- 2 *Nocens sceleris sui præmium ferre non debet.*
- 3 *Adultera, si pænitentiam verè egerit, & res ipsa testatur, conscientiam ejus periclitari, alteri nubere permittitur.*
- 4 *Canones adultera resipiscenti, post obitum innocentis, matrimonium denegantes, repudiandi sunt, ut adversi doctrina Apostolica.*

Quia

Via jam diximus; Filios naturales tantum per subsequens matrimonium legitimari, in quaestionem venit;

*S*uxor ob adulteriū virgis caesa & relegata, in aliquo territorio ad secunda vota transiret, in eoq; liberos susciperet, utrum ejusmodi liberi sint legitimi, & ad successionem bonorum maternorum, unā cum liberis prioris matrimonii, admittantur? An verò, tanquā illegitimè nati, excludendi sint.

*E*T sanè sic quoq; variarūt sententiæ, quod enim adulteræ factō divortio non sit permittendū nubere alteri, unanimiter concludunt Canonistæ, dicentes, debere innuptam manere, idq; nulla egere probatione, per dictum Christi *Mar. 19.* Idq; secundū Can. ad eò procedit, ut etiamsi maritus postea moriatur, nihilominus adulteræ nō sit concedendū, ut alteri nubat. *c. hi verò. 32. q. 7.* Deinde pro hac sententiā facit & illud: Si secundū communem opinionem DD. non conceditur viro alteram ducere uxorem, vivā adhuc priore, quam ob adulteriū deseruerat, ut habetur in d. c. qui verò. c. quid in omnib. c. uxor. c. proposuisti. q. 7. (cum tamen iniquissimū sit, innocentē luere ob nocentis culpam, & sic scortationis periculū incurrere) certè multò min⁹ fas est virū accipe.

re, idq; meritò in odium mulieris fidem frangentis hîc
 2 constitutum est, ne nocens † sui sceleris præmium fe-
 rat, & poenæ immunitatem tribuat. *l. relegatorum. in fi.
 de interd.*

Econtra alii Collegæ fuère in ea sententia, ut exi-
 stimarint, illud matrimonium in casu nobis proposito
 non fuisse injustum, & per consequens, liberos ex secun-
 do matrimonio conceptos, cum fratribus prioris ma-
 trimonii succedere posse matri, & avo materno, in
 portiones æquales. Tametsi n. non statim, nec teme-
 rè facultas novarum nuptiarum nocenti concedenda
 sit, sed severè & diù admonenda, ut si fieri potest, lugeat,
 & coelebs maneat, quàm conjugium repetat, in quo se
 3 male gessit. Attamen † si veram & sinceram poenitenti-
 am egerit, resq; ipsa ostendat, conscientiam ipsius peri-
clitari, ei hoc matrimonium concedatur, nubat sanè
cui vult, dummodo hoc faciat in Domino. Canones
 4 † etenim illi, quibus omnis spes conjugii, etiam inno-
 cente defuncto, nocenti, quantumvis resipiscenti adi-
 mitur, aut votū illud perpetuæ continentiae præcipitur,
 planè sunt repudiandi, quippe qui Apostolicæ doctrinæ
 è diametro repugnant, ut rectè sentit Beza *tract. de re-
 pud. pag. 248.*

Quæ omnia, cū ita se habeant, responsum fuit à
 nobis, matrimonium à muliere adultera contractum
 cum secundo marito, saltem de æquitate subsistere, & li-
 beros ex eo matrimonio natos legitimos esse, & ad suc-
 cessionem matris admittendos, æqualiter, unà cum re-
 liquis liberis prioris matrimonii.

Quæstio

Q U Æ S T I O

TERTIA.

S U M M A R I A.

- 1 Congressus, qui non sit liberorum causâ, est contra naturam.
- 2 Virginem, vel viduam, vel aliam honestam fœminam vi comprimens, quâ pœnâ affici debeat. & per tot.
- 3 Meretrix non cogitur alicui corpus prœstitueret.
- 4 Vbi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus.
- 5 Iudex non potest pœnam extraordinariam, suo arbitratu exasperare.
- 6 Arbitrium iudicis naturali aequitati consentaneum esse debet.
- 7 Stuprum violentum, quid, & quâ pœnâ puniatur.

Vm in præcedentibus quæstionibus sit dictum de concupiscentia carnis; nunc haud intempestivè altera hujus rei quæstio subjici potest, de quodâ impuro nebulone, qui abominandam, non tam libidinem, sed insaniam potius exercuit; piget ferè dicere; Sed quid tunc fore credamus, quoniâ non piget facere? Exponâ autem, non pro ut gestum nobisq; narratum est, sed hunc in finem, ut horrorem Auditoribus incutiam, eosq; interim adhorter, ut casta foveant pectora, & ista aliaq; Veneris oblectamenta, tanquam Sathanæ laquos summoperè fugiant.

Nuper quidam sutor, habens uxorem in quadam celebri civitate, piscatoris filiam IV. duntaxat annorum natam, ejulationibus, & vagitu renixum suum declarantem, vitiare conatus est, & quanyquàm effe-
ctu sceleris, propter teneritudinem ætatis, po-
tiri nequiverit; nefandum tamen seminis abusum se exercuisse, illudq; in terram emisisse, in tortura confessus est, quin & exteriores partes pudendorum miserrima puella rubore sanguinis suffusa apparuere, in cujus rei curatione vir oleo ab obstetrice accepto, filiolam unxit, ac sanitati utcunq; restituit.

Cum igitur quæreretur, quâ peenâ talis adficiendus esset: Nonnulli existimârunt, eum summo jure capitis supplicio dignum esse. Ad quam sententiam urgendam, non immeritò urgebantur hujus sceleris atrocitate, & magnitudine, dicentes, hoc crimen à verâ Sodomîâ, non multū discrepare. Præsens enim coitus, licet masculus cum puella libidinem exercere desideraverit, non potest non dici esse quodammodo contra naturam, siquidem eiusmodi tenerrimæ puellæ membrum, adeò tenerum, angustum & arctum est, ut neque meatus aperiri, & dilatari, neque congressus cum ea, ci-
tra

trā periculum vitæ maximum, ullo modo peragi possit.

Si enim ex quorundam opinione omnis congressus, qui † non liberorum causa fit, est contrā naturam, utique innaturalis erit isthæ, de qua nunc loquimur, Veneris agitatio, nec scopum, nec modum, nec finem naturalis Veneris servans, sed ita Venere cum infantula abutitur, non secus, ac si cum bruto animante coiret. Idcirco pœna gravis debet esse huius sceleris, adeo ut eiusmodi personæ ultimo adficiantur supplicio, quemadmodum Sodomitas morte puniri naturali constat, ex iis quæ traduntur *Levit. c. 20. & in l. cum vir. C. ad L. lul. de adult. & in Auth. ut non luxurientur homines, & in c. sollicitatores. §. pueros. de pœnit. dist. 1. & Ordin. Crim. art. 116.*

Deinde etiam unicuique patet, & negari non potest, quin adulter miserrimæ puellæ violentiam intulerit, eamq; vi compresserit; idq; puella non solum in ipso actu, sed postea etiam coram matre, suis ejulationibus & vagitu testatum fecit, eoq; ipso dissensu declaravit, opem item & auxilium implorare voluit. At qui, cumq; † virginē, vel viduam, aut quamlibet aliam honestam mulierē vi comprimit, aut ad actum venereum cogit, is puniendus est gladio, per *text.* quem DD. allegant *in l. 1. §. si. de extraord. crim.*

Et si autem ille ipse textus satis obscurus sit, adeoq; de jure civili, ea res sit admodum controversa: hodie tamen ex Novell. constitutione Caroli V. hæc res non indiget dubitatione, quoniam in cōstitutione Carolina c. 19. expresse cautū reperitur, ut opprīmetes vel cognoscentes

scientes virginem, vel aliam honestam mulierem, capite puniantur. Cui consonat quoq; jus Saxonicum, *Art. 13. lib. 2.* Landr. Hisce adstipulatur Cōstit. Electoralis *p. 4. c. 20. & Ordin. prov. Ducum Sax. p. 4. §. Da auch jemand.* Quæ quidem Edicta nos cottidiè in pronunciando sequimur, quippè cū etiam lege divina idem reperiatur cautū. *Deut. c. 22. cir. fin.* Quid? quod Iul. Clarus *§. fornicatio. n. 32.* testatur, pœnam capitalem contra tales violentos stupratores, per Constitutiones Ducatus Mediolanensis introductam fuisse. Adeò autem hoc detestabile scelus violenti coitus, exosum est quibusdam castitatis amantibus Principibus & Populis, ut etiam stupratoribus publicas meretrices, aliasq; inhonestas feminas violenter cognoscentibus, ultimi supplicii pœnam irrogandam esse statuerint, ut apparet ex *Constit. Reg. Sicil. lib. 1. rub. 21. de violent. meretr. illat. & ex Cōstit. Elect. p. 4. c. 20.* quibus subfragatur nostra provincialis ordinatio *d. c. 4. §. Da auch jemand.*

Et rectè quidem hæc severitas adhibenda. Nam &
 3 meretrix cogi non poterit corpus † proprium alicui exhibere, tametsi aliis id commune fecerit, siquidem non tenetur mortale crimen cum aliquo contrahere. Ergo consequens, non posse eam invitam compelli ad coitū, vel carnale commercium cum quolibet habendum, ut rectè sentit *Covar. 3. resol. c. 14. n. 2.*

Si itaq; de jure communi, ex constitutionibus quorundam Regum & Principū, violentia, non tantū honestis virginibus & mulieribus, viripotentibus, verū etiam meretricibus illata, capite puniatur, quantò magis hoc procedit in puella 4. 6. aut 7. annorum? in qua

qua consensus deficit, & ipsa natura repugnat, ut nimirum talis stuprator perfecto flagitio capite puniatur, quemadmodum ita rectè argumentatur Bofs, *tit. de coitu damn.*

Quod autem Sutor vim puellæ intulerit, eamq; re ipsa cognoverit, inde colligi potest, quoniam ad actum proximum, frangendi puellæ pudenda pervenit, eamq; in mensam prostravit, membrum suum extraxit, ejus pudendis inseruit, partes verendorum læsit, semen immisit, interim ipsa miserrima puellula ejulationibus (quia alia ratione, ut impotens virgo, nefario ejus conatu resistere non potuit) dolorem & dissensum abundè declaravit. Vnde inferendum videtur, eum, quantum in ipso fuit, consummasse & reverà perfecisse delictum, adeoque ultimo supplicio dignum.

Porro inter cætera hoc quoque addebant, si hunc nefarium delinquentem mitius, quàm ultimo supplicio puniri contingeret, multum fore mali in Germania, si quidem fenestra quasi aperiretur petulantibus, tales vetitas & perniciosas libidines exercendi. Sed & illud considerandum agebant, quòd in proposito suo intolerabilem injuriam & quasi infamiæ maculam intulerit puellulæ, quā per totam vitam eluere ne utiquā poterit, saltem apud honestos & graves viros, qui quodammodò offendantur ejusmodi facto, quò minus matrimonium cum tali diminuta virgine contrahere cupiant: Quin & conjuges propterea repudiatas fuisse ex historiis constat.

Tandem & adducebant authoritates quorundam DD. utpote Baldi, *in libro 5. C. de Epis. & Cler.* ubi ait: quòd si ipse haberet talem stuprantem immaturam,

præ manibus, cum curaret suspendi; & alibi Idem: Se si casus ejusmodi sibi eveniret, curaturum esse, ut talis decapitaretur, prout refert hoc Chass. in *Consu. Burg. col. 60. in 39.* Idem tenuit Ioh. Fab. in §. *item L. lul. Inst. de pub. jud.* dicens, consuetudinarios dare poenam mortis, quibus consonat *Const. Elect. p. 4. art. 31.* Vltimò præjudicia adducebant.

Ex quibus omnibus videtur inferendum, quòd iste Sutor non sutorio atramento, ut tritum habet proverbium, absolvi; sed rubricâ sanguinis & capitis supplicio adfici debeat.

DE C I S I O.

Veruntamen hisce & aliis rationibus non obstantibus in eam discessu fuit sententiam, in proposito casu, ex parte Sutoris poenam mitigandam esse, & fustigationem duntaxat cum perpetuâ relegatione ei imponendam esse.

Cujus sententiæ præcipuum fundamentum sumebant Domini, ex textu, ad literam hoc exprimente, in *l. si quis aliam. §. quorundam. ff. de pæn.* ubi ait Paulus: Qui nondum viripotentes virgines corrumpunt, humiliores in metallum damnantur, honestiores in insulam relegantur, aut in exsilium mittuntur. Et sic ille textus non in specie facit mentionem stupri violenti, sed et si generaliter tantum loquatur, hoc nihil refert. Vbi n. ⁴ lex † non distinguit, nec nos distinguere debemus, & generalia verba legis, generaliter intelligi debent. *l. de precio. de Publ. in rem act. l. 1. §. general. de leg.* Hinc Bald. *conj. 35. lib. 1.* ait, generalem locutionem nihil relinquere intactum, & verbo generali omnia includi. Idcirco non
vide;

videtur excipiendus stuprator violentus puellæ impuberis, ab illa generali dispositione poenæ, damnationis scilicet in metallum, vel relegationis in insulam: Quoniam sufficit satisfieri tenori, & verbis legis, ut ait Iuris-Consultus in *l. 2. §. 1. de indic.*

Deinde huc accedit, quod puella sit immatura, sitq; incognoscibilis, in quam stuprum cadere nequit. Ergo & poena veri stupri locum habere nequit.

Tertiò hoc ipsum crimen nullâ certâ capitali poenâ, sed vel damnatione in metallum, vel relegatione in insulam, vel denique publicatione bonorum plecti. Ergo iudici † nequaquam eiusmodi poenam extraordinariam licet suo arbitratu exasperare, sed omninò necesse habet, intrâ cancellos à legibus præfinitos se continere. Sic n. respondet Ictus in *l. 3. de crim. stellion.* Solent autem ex hoc crimine extrâ ordinem puniri, dummodò non opus metalli hæc poena in delictis egredia-
tur. In iis autem, qui sunt in aliquo honore positi, ad
tempus relegatio, aut ab ordine remotio, remittenda
est. Quibus verbis expressis traditur regula certis limi-
tibus circumscripta, extrâ quos iudici evagari non li-
cet, cum poenis legū, & juris cōtentus esse debeat. l. si ita
stipulatus. de verb. oblig. propterea & poenæ persecutio non iudicis voluntati mandatur, sed legis auctoritati reservatur. *l. 1. §. sed non utiq; 3. ff. ad Senat. Turpil.* † usq; adeò ut iudex poenâ arbitrio etiam suo permissam, non solum ad mortis, sed ad mutilationis quoq; membro-
 rum, vel perpetui carceris poenâ extendere non possit; Nam arbitrium † iudicis naturali æquitati consentaneū
 semper subintelligendum, ut tradit Matth. de Affl. *c. 1. n. 219. de mil. vasal. qui cōtumax est.* C 2 Huc

Huc pertinet, quod scribit Cavalcan. *tract. de tutor.* pag. 277. n. 301. inquiēs, quod relinquitur arbitrio iudicis, non arbitrio capitis ipsius permittitur; sed arbitrio regulato per jus commune scriptum, & non scriptum, certum, ad probatum, sicuti hoc idem sentit in terminis nostris terminandis Ant. Tessaur. *decis.* 148. Ultimò hanc sententiam, tanquam humaniorem, æquiores, & communiores adprobant multi viri magni nominis, inter quos sunt Guido Papæ *Quaest. Delph.* 555. & ante eum, Guil. de Cunaō, Th. Grammat. *decis. Neapol.* 22. & alii quos recenset Tessaur. *d. loc.*

Ad rationes dubitandi suprā adductas facilis est responsio, & quidem primò negatur, hoc esse crimen Sodomiticum, siquidem in suo genere non peccavit, aut contra naturam deliquit, sed cum puella rem habere voluit.

Deinde non obstat, quod violentiam adhibuerit Tutor, tamen si † enim violentum stuprum gladio puniatur: id tamen intelligendum est, de eo, qui raptū etiam commisit, ut communiter Dd. interpretantur. § *cum autem.* *Inst. de publ. iud. & l. si quis C. de Episcop. & Cler.* Item prædicta procedunt in eo, qui reverā & ipso facto concubitū perficit, quæ violenta cōpressio gravissimum crimē & acri animadversione dignum. Nam si ob furtum rei temporalis jure, aut consuetudine fures laqueo suspenduntur, quo quæso supplicio adficiendi sunt illi, qui virginum & aliarum mulierum florem, virginitatem atq. castitatem, thesaurum incomparabilem, violenter eripiunt, & famam & bonum nomen quibusvis divitiis præstantius, auferunt? Meritò itaque sunt gravissima poena,

pœna, mortis nimirum naturalis damnandi, ut rectè
constituerunt Carolus V. art. 119. & Elect. Sax. p. 4. c. 30.
Secus verò est in puella planè impubere, de qua nos lo-
quimur. Illa enim quæ secundum naturā cognosci non
potuit, virginitatem non perdidit, sed illibata perman-
fit. Idcirco leviori pœna stuprator iste corrigendus erit,
sicuti in terminis ita decretum & decissum esse testatur
Thom. Grammat. decis. Neapol. 22.

Consimiliter in tertio argumento, non negamus
pœnas folere & debere exacerbari, ut alii capiant exem-
plum. *l. aut furta. §. fin. l. si quis. ff. de pœn. l. 1. C. ad L. lul. repet.*
Interim autem videre non possumus, quo pacto sequa-
tur, Iudicem severiorem, aut crudeliorem lege esse de-
bere, contra §. oportet. in Auth. C. de jud. Neq; ultimo
loco refert, quod d. opinio Baldi, Fabr. Felin. & alio-
rum auctoritate approbata est, siquidem illa sententia
caret scriptis legibus, nimiumque rigorosa est: Altera
vero æquitate nititur, & auctoritate textuum ac plura-
litate DD. fulcitur, merito proinde rigori antepo-
nenda.

Q U Æ S T I O

Q V A R T A.

S U M M A R I A.

- 1 In civilibus non solum, sed etiam in criminalibus trans-
igere licet.
- 2 Vnicuiq; licet sanguinem suum quomodocunq; redime-
re. C. 12.
- 3 Absq; accusatore nemo condemnandus est.

- 4 *Transactio facta in criminalibus causis, an præjudicet magistratui.*
Fallit. n. 5. & limitatur. n. 6.
- 7 *Transigens super homicidio, vel alia actione pœnali, ad quæ advertere debeat.*
- 8 *Princeps remittendo pœnas delictorum, an & quando, ius heredibus interemti competens, absq. eorum consensu auferre possit.*
- 9 *Limitantur præd. cl. a.*
- 10 *Wergeld/pecunia agnatis pro homicidio debita, quando ad judicem redeat.*
- 11 *Heres invitus accusationem de homicidio commisso instituire non cogitur.*

NON semel evenit in Scabinatu, me Adfessore, ut quæsitum fuerit:

AN is qui aliquem lethaliter vulneravit, aut planè occidit, vel cum ipso occiso adhuc in mortis agone jacente, vel cum ejus propinquis pacem fecerit & transactionem iniverit; nihilominus pœnâ ordinariâ L. Corn. de sic. puniri debeat; An verò vigore transactionis mitius extra ordinem sit plectendus?

ET memini diversimodè hoc in casu fuisse pronunciatum & judicatum. Et quoniâ hæc materia est valdè utilis teste Claro §. fi. q. 58. n. 1. quippè in qua non de lana caprina rixa, aut de glande legenda sit controversia, sed quæ cum corporis, tum animæ salutē (qua nihil nobis prius,

prius, neq; potius) concernat, & peræ præciū me facturū existimavi, eam paulò altiùs hīc tractare.

Et sanè negari non potest, quin regulariter non tantum de causis civilibus, verum ¶ etiam de omnib. criminibus publicis, poenam corporalem, seu poenam sanguinis ingerentibus, licitum sit omninò transfigere, *l. transfigere. C. de trans.* Ratio est, ex V lpi. in *l. 1. de bon. eor. qui ant. sent.* ubi licet ¶ unicuiq; quomodocunq; sanguinem suum redimere, Et illa transactio, cum parte offensa inita, plurimùm prodest delinquēti, attenta juris cōmunis dispositione. Quandoquidem absq; accusatore ¶ seu accusatione regulariter nemo condemnatur. *l. re. script. § si quis. de man. & hon. c. un. ut eccl. benef. sine dimi. cōfer. c. relatū. 5. q. 3. & c. de manif. 2. q. 1.* Quamobrē nec Christus ipse mulierē adulterā cōdemnavit, quòd nemo ipsā accusaverat, nec Iudam Ischariot eiecit, quāvis fur esset, quoniam nemo eum accusārat. Adcò autē illa cōclusio procedit, ut transactio etiā ad accusationē alterius in gradu remotiori impediat. Soarez. *rec. sent. v. transactio enim. 293. post Clar. lib. 5. §. fi. q. 58.*

Verum eiusmodi transactio nō præiudicat magistra- ¶ tui, cui ob id non ilicò satisfactū est de crimine perpetrato. Hoc n. certi juris, ex quolibet crimine duas nasci potissimū actiones, sive, duab. personis inferri injuriam, ob quā utraq; scorsim de injuria à reo sibi illata, cōqueri potest. Pars scil. adversa, & læsa, q̄ damni reparationē poscit, altera fiscus, vel ipsa justitia læsa, quæ itidem damni sui, sive justitiæ reparationem, & injuriæ illatæ ultionem petit, & hæ quidem personæ in criminib. commissis ita sibi societate conjunctæ sunt, ut neutra sine altera plene

plenè & efficaciter placari potest, neq, alteri sine alterius consensu in totum satisfieri queat. Idcirco non potest offendens, vel homicida hoc prætenu se excusare, si dicat, priori personæ, quæ principaliter & immediatè læsa est, se satisfacisse. Nam nihil obstat illa transactio. ne, poterit iudex, tanquam altera persona, in lite & actione sua criminosâ procedere, perinde ac si neutri personæ satisfactum esset. Et si enim vel occisus, vel ejus propinqui injuriam occiso remiserint: nihilominus tamen iudex ratione officii, ad jus suum publicè persequendum, & poenam infligendam procedere potest, ut tradit Damhoud. *in pract. crim. c. 95. n. 25. 26.*

Tamet si igitur homicida, vel vulnerator dicat, partem læsam sibi esse reconciliatâ, & permisisse non vindicare necem defuncti: ob istam tamen remissionem non exoneratur homicida ab isto magistratu, multò minus absolvitur à delicto, sed nihilominus puniri potest, donec à principe, vel alio iudice inferiore impetraverit remissionem & indulgentiam delicti. *Damh. d. c. 25. n. 7.* Hinc liquet, quòd licet accusator acceptâ certæ pecuniæ quantitate desistat jus suum criminaliter prosequi, quemadmodum crebrò hoc fieri solet: magistratus tamen propterea arctari non patiuntur ad absolvendū reum criminosum, imò ipsi denuò procedunt ex officio ad poenam corpoream, nisi is poenæ nomine mulctam pecuniariam persolvit, quoniam pars remittendo injuriam & pacificando, non præjudicat vindictæ publicæ, quin iudex ex officio procedere & provinciâ malis hominib⁹ purgare possit, *l. 3. de off. presid. & not. Bald. in l. si quis. 10. n. 5. C. de Epis. & Cler. Coler. pr. p. 2. c. 3. n. 101. c. 2. de del. puer.* Et illa

Et illa conclusio locum habet, non modò in homicidio, verùm etiam in furto & aliis delictis privatis, pro quibus sanguinis pœna imposita est. Etsi enim pars offensa remittat injuriam, nihilominus tamen judex super quibuscunq; delictis ex officio procedere, & fontes punire potest, idq; vigore totius orbis consuetudinis, & parùm curamus, an pars ad euser adversa, vel remittat injuriam, ut tradit Clar. *q. 58. n. 3.*

Deinde prædicta doctrina extenditur, ut procedat, non solum ante, sed multò magis post coeptum judicium, siquidem non obstante exceptione pacis, vel remissionis injuriæ & damni illati, judex ad condemnationem contra delinquentem procedere potest, perinde ac si nulla pax aut remissio partis offensæ subsequuta fuisset: Et hæc est communis omnium Doct. opinio, quæ etiam de consuetudine in praxi servatur, teste Gandino & aliis, quos refert Clar. *d. q. 58. n. 3.* Declaratur tamen illa ipsa opinio, ut non procedat, iis in casibus, in quibus accusatio partis adversæ tantùm requiritur: tum enim remissio partis superveniens tolleret omnem processum, & accusatus omninò esset absolvendus. Clar. *d. q. 58. n. 5.*

Deinde limitatur t singulariter, ut quamvis judex non obstante transactione procedere ex officio, & delinquentem condemnare & punire possit: tamen hoc casu condemnatio non debet fieri ad pœnam sanguinis, multòq; minùs ad vitæ ademptionem, sed irroganda est pœna duntaxat pecuniaria, vel alia quæ corpus affligat. *l. qui cedis. & l. qui fortuito. de inc. rui. nauf. & l. si adulterium. §. Impp. de adult. Gramm. decis. Neap. 98. n. 9. Ne-*

viz. *cons. 75. n. 7.* consentit Br. *in d. l. transigere n. 7. & ibid.* Curt. *iun. n. 29. C. de trans.* ubi addit, istam sententiā esse communem. Et nos secundū illam aliquoties pronuntiavimus, cōdemnantes homicidas, qui pacem eum offenso fecerant, vel in pœnam relegationis, vel in pecuniariam mulctam fisco adplicandam: Quin imò etiam si homicidis pœna ordinaria decollationis ob transactionem & concordiam partis in sententiā remissa fuerit: fustigationem tamen & relegationē perpetuam eis impositam fuisse memini. Ex quo apparet, communē Dd. opinionem: de qua *supra* dixi, de consuetudine non observari, prout huius rei testis est Clar. § *fi. q. 85. n. 10 in fin.*

7 Quapropter transigere volentes † super causa homicidii, vel alia pœnali actione, ad hoc ut evitent pœnā fustigationis & relegationis, cauti & circumspecti esse debent, ut talis transactio auctoritate iudicis, vel magistratus ordinarii semper fiat & corroboretur, tūc enim pœnali aliquā actione non potest puniri homicida corporaliter, per text. *l. quid ergo. § pœna gravior. de his qui not. inf.* iussus n. iudicis regulariter excusat & licitum facit, quod aliàs esset illicitum. *l. nō videntur. §. qui iussu. de Reg. Jur. l. qui furti §. qui iussu. de his qui not. inf.*

Quemadmodum autem privatus transigens cum delinquente, non prajudicat fisco nomine interesse sui & vindictæ publicæ, ut *supra* dictum est. Ita princeps † quoq; remittendo pœnas delictorum, non nisi gravi ex causa potest, neq; debet jus competens heredibus interemti auferre absq; eorum consensu. Damh *pr. crim. c. 14. n. 13.* Idemq; sentit Clar. § *fin. q. 59. n. 3. 1. 4.* tametsi enim criminis remissio & absolutio ad solum principem spectet

Et d. l. 3. C. de epif. aud. cum simil. §. add. idemq; dare potest remeatū exuli. l. relegati d. pæn. tamen ejusdem indulgentiæ nunquā ad præjudiciū offensi, tanquā tertii, trahuntur per l. 2. §. meritò. & §. Si quis à princ. ff. ne quid in lo. pub. c. super eo. de off. deleg. cujus jura debent manere illæsa, alioquin si ei auferret jura sua, peccaret contra naturalem equitatem, Bart. in extravag. ad reprimendum. in verb. videbitur. & in terminis Damh. & Iul. Clar. d. loc.

Hinc meritò à Mullero sem. li 3 c. 31. cōmēdātur Augustus & Christianus Duces Sax. qui ante paucos annos in remissionib. criminū noluerint ullū lēso adferre præjudiciū, sed jus suum expressè eis salvum retinuerint.

Declarantur nunc jam † relata, ut locum non habeant, quando heredes occisi ob paupertatē, vel aliis quibusdā de causis nō possunt, neq; volunt vindicare necē defuncti, sed id judici committunt, ut ex officio innocentem animadvertat, & ad poenæ persecutionem procedat. Sic enim judex tam poenam corporalem, quā pecuniariam etiam per sententiam inflictam absq; ullo consensu & pacificatiōe partis offensæ remittere potest. Quū enim absorptum sit per renunciationem partis jus accusandi, & in arbitrium judicis collatum totum istud negotium, non habet pars justam conquerendi causam quasi jus sibi quæsitum per remissionem à principe, vel judice factam auferatur; Siquidem ultrò ei jam dudum renunciavit. arg. l. pact. l. pacisci. ubi gl. de pact. l. si quis in conscribendo. C. eod. Idq; adeo procedit, ut quantumvis de jure Sax. pro homicidio certa † poena V Vergeldi agnatis occisi debeat, per text. Landr. lib 3. art 32. in fi. & lib. 2. artic. 16. & per glossam Weichbild art 38. Si tamen isti agna-

ti nolint, vel nō possint, dolorem proprium perceptum ex cæde patris, fratris, & alterius agnati, per quā eis atrocissima injuria illata est, persequi, sed judici cōmiserint jus vindicādi necē defuncti, nihil certi lucri ob ejusmodi renunciationē, vigore dispositionis juris Sax. percipiant, sed totum illud judex vel fiscus lucratur, ob expensas in processu criminali expediendō factas *arg. l. 1. C. de his quibus ut indig. & l. hered. ff. eod.* Quò facit etiam regula vulgaris, Surrogatū sapit naturam surrogati. *l. eum. §. eiusq. ff. si quis cautionib. l. si donata. §. si sponsus. de donat. int. vir.* & ita nuper respondimus cuidam Nobili ex officio procedenti contra homicidam, adjudicantes poenam VVergeldi.

ALTERA QVÆSTIO.

Hūc impertinens non est alia notabilis quæstio: *Si quis atrociter offensus, lethaliter vulneratus, vel prorsus occisus sit, eiusque heredes & propinqui nolint accusare delinquentem, numquid iudex possit eos cogere ad accusandum?* Et quidquid jure communicaū est, de consuetudine certè non cogitur heres invitus † querelam, vel accusationē de homicidio commissio instituire, & ita aliquoties hīc de jure respondimus, quāvis in Provinciali Ordināt. Ducum Sax. c. 6. vers. Dann vnser Gemūth / etc. videatur contrarium dispositum & sancitum.

Postremò hic observandum est, non solū in causā homicidii, sed etiam in aliis criminib⁹, tam privatis quā publicis, poenā sanguinis ingerentib⁹, licitam esse transactionem, iuxta Dd. opinionem, quæ illa generali, & ex

12 Vlp. in l. 1. de bon. eor. qui ant. sent. ratione nititur, quod † unicuiq, liceat sanguinem suum redimere, imò natura

hoc suadet, eoque quemlibet impellit, ut sanguinem suum, quoad eius fieri potest, tutissimè redimat, & caput suum ab omni periculo coercet, adeoque cum suo adversario læso pacis fœdera incat, absque ullo damno, & multa. Clat. q. 58. cum seq. Damhoud. pr. crim. cap. 145. n. 1. 2. per expressum text. d. l. transigere. C. de trans.

Q U Æ S T I O

QVINTA.

S U M M A R I A.

- 1 Quilibet præsumitur vivere usq. ad centam annos.
- 2 Bona absentis, vel fugitivi, ob crimen commissum, cui adjudicanda sint.
Limitatio. 3.
Communis consuetudo hoc in casu. 4.
- 5 Beneficium vagabundo auferitur, & alteri datur, quod tamen re versus, recuperat.
~~Fallit. 6.~~
- 7 Exorto dubio, an procurator vivat, vel mortuus sit, mandatum finitur.
- 8 Vxor non tenetur sequi virum vagabundum.
- 9 Absentis honestâ de causâ, bona cui adjudicanda. Limitatur. 17. 19. 23. 24. & 26.
- 10 Filio ab intestato decedenti, parentes soli succedunt, exclusibus fratribus & sororibus, jure Saxon.
- 11 Differentia juris civilis & Saxonici circa administrationem bonorum absentis.
- 12 Proximitas in administratione semper attendenda.
- 13 Vbi ignoratur ubi quis sit, & an vivat, ad quid teneantur cognati ab intestato venientes.

- 14 Omnes homines nihil magis, quàm familia sua propagationem desiderare præsumuntur.
- 15 Possessio vitiosa non operatur effectum.
- 16 Ex malo principio legitima consequentia non infer-
tur.
- 18 Absens per viginti annos, præsumitur mortuus, &
quomodo quis probetur mortuus.
- 20 Iuri suo quilibet renunciare potest.
- 21 Creditor reddens rem pignoratam, videtur ius pi-
gnoris remisisse.
- 22 Semel repudiatum redintegrari non conceditur.
- 25 Creditor in bona absentis debitoris & contumacis
ex secundo decreto immissus, etiam fructus lu-
cratur.
- 26 Sponsalia cum puella contrahens, qui postea ausu-
git, nec matrimonium cum ea consumere vult,
condemnatur, eiusq; bona puella, sponsæ adi-
dicantur.
27. Sponsa habet privilegium hypothecæ in bonis sponsi.

Sæpè accidit, ut quis paternos la-
res derelinquat, & peregrè profi-
ciscatur in militiam, vel causa lu-
strandi regiones, aut discendi artes libera-
les, vel etiam mechanicas, pluribusq; an-
nis absit; interim tamen domi parentes,
fratres,

fratres, vel consanguinei moriantur, ejusque portio hereditaria separetur, & quodammodo sequestretur, & curatores ad hoc constituti gubernent. Quasitum itaq; à nobis fuit, quid de ipsius hereditate agendum sit. Vtrum nimirum proximis consanguineis eam petentibus, sub cautione de restituendo concedi debeat. Secundū text. l. cum cognatos. C. de capt. postl. rev. ubi de hac materia tractatur.

Um hæc quæstio discuteretur, Domini in dissensione & opinionum varietate fuerunt constituti; & nonnulli quidem in eam sententiam propendebant, ut existimarent hereditatem absentis esse adjudicandam proximis adgnatis ipsius, hoc argumento. Quilibet præsumitur † vive. re usq; ad C. annos. l. si. C. de SS. Eccl. l. an usus fr. de usufr. gl. Bart. & DD. in l. 2. §. si dubitetur, quemadmodum test. aperiant. Cum ergo vita humana ad C. annos duratura præsumatur; consequens erit, absentis, tanquam viventis hereditatem fratribus ex utroq; latere conjunctis, vel aliis proximioribus adgnatis esse restituendam.

Alii verò distinguendum esse putârunt. Autem vita est fundamentum intentionis agentis, & illi

& illi incumbit onus probandi. *l. Spadonem. §. qui absolutus. de exc. tut.* Aut non est fundamentum intentionis, & tunc procedit opinio gl. in *d. l. fi. C. de SS. Eccl.* quæ tamen nō inducit veram præsumptionem juris, sed potius suspicionem quandam. Idcirco tollitur per contrariam suspicionem, orientem ex dicto unius testis, vel ex fama publica, secundum Bart. in *d. l. 2. §. si dubitatur. & per Bald. in c. 1. §. fi. de his qui feud. dar. in usib. feud.* Alciatus in *tr. præsumption. præf. 44. n. 3.*

- Ut ergo hæc quaestio rectè atq; dilucidè explicetur, aliquot casus constituendi sunt: 1. cum quis absens
 2 ratione † criminis perpetrati, mernq; poenæ aufugit,
 & tunc, siquidem delictum ejusmodi fuerit, & confiscationi bonorum locus sit, bona fugitivi, seu absentis & nolentis comparere, aut venire ad judicium, quantumvis legitimè & peremptoriè sit citatus, ejus inquā bona ad manum justitiæ ponuntur, & adnotantur, adeòq; post annum publicantur. *l. fi. de requir. reis. & in l. 1. C. eod.*
 3 Sin vero † non importet poenam confiscationis bonorum, tunc bona non sunt adnotanda & describenda, quamvis reus fuerit contumax. Chal. in *Cons. Burg. rubr. 2. n. 10.* & Damhoud. *pr. crimin. cap. 14. num. 1. Clar. 5. sent. §. fi. q. 44 n. 3.* Veruntamen judices nonnulli hujus temporis aliter faciunt, & pro contumaciā curant indistinctè subhastari bona, secundum *l. fi. C. de bon. damn.* Chass. *Cons. Burg. d. lo. n. 1.* qua in re in primis loci & regionis cujuscunq; consuetudo spectanda est.
 4 2. Communiter observatur, cum de crimine † quodam capitali notoriè constet, quòd tunc bona fugitivi delinquentis, judex convocatis duobus, vel tribus ejus
 confan-

cōsanguineis, & adhibitis duobus Scabinis omnia bona mobilia & immobilia suæ jurisdictioni subjecta, per publicū Notarium judicii diligenter adnotare, describere, & obsignare, nihilq; inde facinoroso concedere soleat. Quæ verò bona morā non ferunt, nec servando servari possunt, sed corruptioni sunt obnoxia, illa cū consensu Scabinorū & propinquorū absentis, vendere possunt, pretiumq; inde redactū apud Magistratū loci deponere, ibiq; adservare, ne dissipentur in detrimentū uxoris & liberorū, imò quoq; in fraudē ipsius fisci. Sin verò cognati absentis ejusmodi bona descripta & adnotata sibi tradi & restitui postulaverint, tū eis judex gratificari debet, modò sufficientē cautionē præstiterint de bonis nō dilapidandis, aut alienandis, multoq; minùs facinoroso ante transactionē, vel veniæ impetrationē tradendis. Sed interim uxori, & liberis, aut propinqs necessaria alimenta inde suppeditari oportet, neq; judici fas est, quicquam de istis sibi adrogare, pro ut hac de re exstat Nov. Const. Car. V. art. 206.

Secundus casus est: Si beneficiatus est vagabundus, & † tam diū absit, ut dubium sit, an vivat, an mortuus sit, certè ejus beneficium alteri cōferri poterit, ut est *gl. singularis in c. non oportet. de consec. dist. 2. & DD. in c. ex tua. de cler. non resid.* Si tamen postea revertatur is, de quo dubium fuerat, utrū viveret, vel mortuus esset, recuperabit beneficiū suum, nō obstantē, quòd alteri jam fuerit collatum. Id enim pro non facto habetur, nisi fuisset † per sententiam privatus, ut quia non residebat, tunc enim non recuperaret beneficium, veruntamen per appellationem sibi in hoc casu prospicere potest, & petere, ut

beneficii collatio alteri facta, rescindatur. DD. *in d. e. ex tua. de cler. non resid.*

7 Tertius casus est, cum dubitatur, an procurator $\dagger$ vivat, vel mortuus sit, finitur mandatum, quia habetur pro mortuo, per text. sing. *in l. libera. de pecul.* quod notandum putat Rebuff. *in pr. benefic. rubr. de collat. §. i.* subjiciens, se vidisse hunc casum in praxi evenire.

Extenditur autem hoc, ut procedat etiam in usurariis, qui non tenentur præstare usuras illi, à quo extorserint, si ignorant debitorem, vel ubi sit, vel utrum vivat, vel mortuus sit *gl. in cap. cum tu. de usur.* Similiter 8 uxor non tenetur sequi $\dagger$ virum vagabundum. *gl. in c. 13. q. 2.* Ideoque excusatur à poena ordinaria adulterii, si persuasa rem illicitam venercam habuerit cum eo, qui maritum mortuum esse adseverabat.

9 IV. Casus qui ad nostram questionem propius $\dagger$ accedit, quando quis peregrè in remotiores partes terræ, studiorum, militiæ &c. gratiâ protectus est, domiq; reliquit bona mobilia & immobilia, & nescitur utrum vivat, an mortuus sit, hîc sane distinguendum est, ante omnia inter jus civile & Saxonicum. De jure enim civili bona absentis filii patri & matri, nec non fratribus & sororibus utrinq; conjunctis, præstita tamen prius idoneâ cautione de restituendis bonis filio successu temporis reverso, traduntur, ita tamen ut illa duntaxat administrent. *arg. d. l. cum cognatos. de capt. & postl. rev.* Hoc etiam expediti juris, & quidem de jure civili, si aliquis filius decesserit ab intestato, & reliquerit liberos primi, vel secundi gradus, & duntaxat parentes, & fratres & sorores, eo casu non solum devolvitur ad liberos,

ros, verum etiam ad parentes & fratres. *Auth. defuncto. C. ad SCT. Tertyl.* Ita eo casu, cum aliquis absit peregre, ibi non potest adiri hereditas, hoc tamen potest impetrare, ut administratio sibi detur, sub præstita cautione, in hoc omnino sunt audiendi: & ita hac ratione absq; omni controversia hic est casus, quia hæ personæ in æquali portione succedunt ab intestato, ideoq; parentes & fratres, & sorores possunt interea administrationem suscipere, dum abest.

Sed de jure Saxonico pater & mater absentis majorem habet prærogativam in occupandis bonis absentis filii, quàm fratres, sorores *arg. l. d. cum cognatos. C. de capt. & postl. revers.* siquidem istæ personæ collaterales à successionem defuncti fratris prorsus excluduntur, per parentes, per text. expres. *Landrecht lib. 1. art. 17.* In isto textu expresse habetur, ut si quis ab intestato decesserit, parentes fratres ex utroque latere coniunctos habens, eo casu admittantur solum parentes, damit das Erbe nicht von ihnen come. Quod si absentis non supersunt adscendentes, tunc ad bonorum administrationem indistinctè admittuntur quicunque gradu sunt proximiores, vel qui duplici iure, seu vinculo coniunctionis utuntur, idque procedit non tantum de iure civili, per ea quæ tradunt DD. *in d. l. cum cognatos. & in l. ab hostib. ff. ex quibus causis maior.* verum etiā de jure Sax. per text. *Landr. d. art. 17.* ubi dicitur: si quis alii in cognatione fuerit inæqualis, hereditate eius non percipiet, & per consequens, neq; administrationis prærogativa gaudēbit, unā cum ceteris cognatis, qui gradu sunt proximiores. Qui itaq; præcedunt ad se tanquā proximiores cognatos ea bona pertinere, petuntq;

sibi concedi administrationem bonorum absentis, omninò hac in parte eis gratificandum est, idq; summâ providentiâ sic constitutum, ut qui sperant successi-
onem, iidem tuerentur bona, ne dilapidarentur, ut dicit
text. in l. 1. de leg. tut. & ita respondit de facto interroga-
tus Decius *Consil. 125. n. 5.*

Est tamen hîc quoq; differentia † juris civilis & Saxonici diligenter observanda, circa bonorum admi-
nistrationem absentis, per judicem cognatis decretam. Jure enim civili, quando absens habet fratres utrinq; conjunctos, & cum eis fratrum & sororum præmortu-
orum liberos, tûm eis æqualiter administratio, & cura-
tio bonorum permittenda erit, quia pares sunt in suc-
cessionem, per text. §. si enim defuncto. Nov. de her. ab int.
venient. & in Auth. cessante. C. de leg. hered. Quibus adsti-
pulatur Carolina Constitutio, promulgata in Comit.
Norinberg. Anno 1521. Sed de jure Saxonico, aliud cau-
7 tum reperitur, ubi ius repræsentationis locum non ha-
bet per text. Landrecht lib. 1. art. 5. & d. art. 17.

Hinc sequitur jus commune etiam hoc in casu cor-
rigi, quando cum liberis defunctorum fratrum utrinq;
conjunctorum concurrit uterinus, & cōsanguineus. De
jure autē cōmuni, frater uterinus & cōsanguineus exclu-
ditur, non tantûm per fratrem utrinq; conjunctum, sed
etiam per liberos fratris defuncti & utrinq; conjuncti,
propter jus repræsentationis, juxta d. §. si a. Novel. de her.
ab int. & Auth. cessante. cum Auth. seq. C. de leg. her. Sed de
jure Sax. uterinus vel cōsanguineus frater cû liberis fra-
tris utrinq; conjuncti, defuncto pariter succedit, quia
jus repræsentationis de jure Saxonico simpliciter non
habet

habet locum in linea collateralis. Cum ergo hæ personæ scilicet fratres, uterini, vel consanguinei, item fratris utrinque conjuncti liberi, sint in tertio, & sic in pari gradu; consequens est, eos quoque pariter ad hereditatem admittendos, per *text. Landr. lib. 2. art. 20. Lud. Sachs. diff. 26. const. Elect. p. 3. c. 18. §. Wo halbe Brüder und Schwester.* Si tamen defunctus reliquerit (ultra fratres uterinos, & fratris utrinque conjuncti liberos,) patruos, vel avunculos, illos semper excludendos, & liberos fratrum utrinque conjunctorum, unà cum fratre uterino præferendos esse judicamus, per *gl. Weichbild. art. 22. & Const. Elect. p. 3. c. 18.* Secus si filius ex una parte uterini adsit, & ex altera parte materteræ filius; tunc enim ambæ personæ tanquam quarto gradu æquales, æqualiter sunt admittendæ; Sicuti nuper pronuntiavimus in casu cujusdam absentis partis tonsoris, de cujus vita, vel morte nihil certo constabat: sed hæc alteri⁹ sunt loci. Hoc n. expediti juris est, non tantum in successione, verum etiam ¹² in administratione bonorum absentis, proximitatem semper esse attendendam, eosque præferendos, qui gradu reliquis antecedunt.

Vnde iis omissis, transeamus nunc ad id, quod huc propriè spectat, nempe cum ignoratur ubi aliquis sit, nec scitur, utrum vivat, an mortuus sit. Hoc enim in casu, ut dictum est, cognati ab intestato venientes regulariter postulare tenentur à magistratu curatorem ipsius absentis bonis dari, per *text. gl. & Dd. in sape d. l. ab hostib. ff. ex quibus ca. major.* cum aliis multis auctoritatibus per *Hott. conf. 74.* Si tamen maluerint ipsi cognati administrare bona absentis propinqui, tum eis potius, quam ex-

traneo cuidam committenda bonorum administratio, & hoc generali quadam horum aliorumq; multorum locorum consuetudine introductum usuq; receptum est, pro cuius confirmatione non tam facit illa ratio, quā suprà ex l. 1. in pr. de leg. tut. adduximus, verum etiam illud constitutum est propter consensum tacitum ipsius absentis, cuius ea voluntas esse censetur, ut non tantum in successione ab intestato, sed etiam in administratione bonorum potissimum habeatur ratio cognatorum, proximorum, siquidem naturali impulsu † nihil magis desiderare praesumitur, quam suae familiae & progēiei favere & propagare cognationem. arg. l. nemo. §. qui frat. non est. de her. inst. ut ob id merito cognati extraneis in administratione bonorum absentis praerantur.

Quae quidem conclusio extenditur, ut locum habeat, etiam si curator extraneus jam fuerit constitutus à magistratu, & per aliquod temporis spacium bona ista administraverit, nihilominus enim ea restituere proximo cognato cogitur, redditā ei in super ratione administrationis, sicuti nuper de hoc facto interrogati respondimus.

Secundo extenditur supradicta conclusio, de administratione bonorum absentis concedenda proximis cognatis, ut locum sibi vendicet, etiam si alii cognati remotiores possessionē & administrationē bonorum absentis jam apprehenderint. Si enim eo duntaxat fine hoc fecerint, ut ceteros cognatos, quos ordo administrationis contingit, absentes, vel ignorantes praeventione quadam antiquioris possessionis antevertant, profecto talis anticipata possessio † utpote callida, occulta, clandestina, violenta, & ut uno verbo dicamus, vitiosa, non potest aliquem effectum

effectum operari. las. & Dd. *in l. iuste possider. de adqui. poss.*
 Nam ex malo principio † legitima consequentia nō in- 16
 fertur *text. l. si. C. de natur. lib.* & paria sunt non possidere,
 vel nulliter possidere. *l. i. ff. quod vi aut clā. l. clā possidere. §.*
qui ad nundinas. de adqui. poss. cum similib. quæ in aliis hūc
 etiam pertinentibus refert Gail. *de arr. c. 1. n. 22. & c. 11. n.*
33. & seq.

Declaratur † & limitatur prædicta doctrina, ut non 17
 habeat locū, si ex cōmuni fama absens dicatur esse mor-
 tuus, & quidem ante plurimos annos, ut puta si quis ab-
 sens fuerit per 20. annos, is præsumitur mortuus, confi-
deratis accidentib. mundi, Bald. *cons. 90. lib. 2. & Corn.*
cons. 204. lib. 3. ubi etiam ponderat probationē mortis cū
 aliquis habitus † fuit pro mortuo per conjunctos & cō- 18
 sanguineos suos. Mors enim probatur per testes cōsan-
 guineos & amicos. Ioan. Andr. *in addit. Specul. in tit. de cō-*
fess. §. postrema. refert Cravetta *cons. 127. in fi.* & hoc maxi-
 mē procedit, quando dicitur aliquis decessisse in remo-
tis partibus, adeò ut eius notitia de facili haberi non pos-
sit, ut puta in mari: tunc enim sufficit probatio conje-
 cturalis, quod nimirū inter cognatos pro mortuo ha-
 bitus tuerit, ut consulendo tradidit Alex. *cons. 27. n. 3.*
volum. 7.

Hinc, cū de probāda morte absentis fratris quæ-
 stio nobis oblata fuit, respondimus ejus mortē satis esse
 probatam per conjecturas, seu per communem opi-
 nionem, vel famam, ipsamque adsertionem matris
 & aviæ, iuxta *l. non omnes. §. à barbaris. de re mil.*
 Ideoque licet postea ex obitu cuiusdam cognatæ
 portio bonorum tali absentī seposita & separata fu-
 erit

erit à reliquis coheredibus, quia tamen is jam dudum pro mortuo habitus fuerit à matre & avia ejusq, fratrib. & sororibus, utiq, non potuerunt sibi vindicare totam illam absentis portionem, sed nos judicavimus aequaliter eam inter omnes heredes defunctæ, cognatæ, esse dividendam, per ea, quæ traduntur in *l. 3. de cond. indeb.*

19

Secundò declaratur, ut non t procedat supradicta conclusio, si proximiores cognati absentis, qui in testamento patris unà cum aliis pluribus personis heres institutus, vel legatarius relictus fuerat, divisionem portionis absentis cum præsentibus cognatis remotioribus fecerint, eosq, scientes, vel nolentes admiserint, tùm autem sibi præjudicant proximiores, ut non possint repetere portionem absentis cognati, vel fratris, sub prætextu proximitatis: Iuri enim suo t quilibet renunciare potest. *l. si quis. C. de pact. l. pacisci. ubi gl. de pact. l. filius fa. §. divi. de leg. 1.* Et remittentibus jura sua, non est ad illa concedendus regressus, *l. queritur §. si venditor. de edil. edict.* Hinc Iason post Castr. & alios in *l. qui nova. §. si. n. 19. de verb. Oblig.* tradit, quod per divisionem factam inter fratres, intelligatur remissum fideicommissum purum & præsens, pro quo facit textus in *l. Titius. in fin. qui pot.*

20

in pign. ubi creditores t reddentes rem ipsis oppignoratam, videntur jus pignoris remisisse. Huic ad stipulatur optimus textus in *l. si. §. ex quacungq. de cond. ins. ubi ait Imperator: Quod repudiatum est, redintegrari t minimè concedimus.* Cùm itaq, proximiores cognati, frater scilicet atq, soror absentis, jus iis qua situm ex testamento patris semel repudiarint, consequens est, amplius non competere ipsis regressum ad petendam

21

portio.

22

portio.

portionē absentis. *l. illud dubitatur. de acqui. her.* Præterea illud apertissimi juris est, qui nobis semel obligatus est, deinceps consilium suum in præjudicium alterius mutare non potest. *l. nemo potest. de Reg. Iur. c. qui semel. de Reg. Iur. in 6.* In primis verò in contractu semel perfecto, per quem alicui tertio jus vel re, vel spe efficaciter quæsitum est, invito eo adimi nequit, *l. sicut. C. de obl. & act. l. 3. C. de resc. vendit. l. apud Iulian. de leg. 1.*

Extenditur suprà dicta conclusio, qua diximus absentis † bona esse concedenda proximis cognatis, ut etiam vendicet sibi locum in bonis feudalibus. Neq, enim dominus directus jus sibi in iis vendicare potest: sed cogitur relinquere fratribus ab intestato absentis, mortuo, succedentibus arg. *text. inc. 1. & quia vidimus. de his qui feud. dar. poss.* 23

IV. Casus est, † cum debitor se absentat & citatus latitare pergit, nec sui copiam facit in judicio. Tunc enim creditores mittuntur in possessionem bonorum ex causa contumaciæ. *l. Fulcinius. ff. ex quibus ca. in poss. eat.* Quod si non obstante ea causa contumaciæ, primo decreto factaq, missione creditorum in bona absentis debitoris, is ulterius citatus latitare perrexerit, nec sui copiam fecerit in judicio, tunc creditores ex causa custodiæ diutius non compelluntur suo carere debito, & custodire, Prætor causa cognitâ ob protervitatem contumaciæ, jubet missos creditores maximè post annum possidere bona absentis debitoris, & † tunc lucrantur fructus, eosq, etiam vendere possunt, ut tradit Bart. *in l. si finita. §. Iulianus. de dam. inf.* 24

Quintò, si quis sponsalia cum † puellâ contraxerit & 25

F

postea

postea poenitentia ductus se abducatur & latitet, nolens cum ea celebrare nuptias, aut consumere matrimonium, tunc enim sponsa mittitur in possessionem bonorum absentis: Siquidem habet privilegium hypothecae in bonis sponsi, quemadmodum uxor in bonis mariti, ut dicit *Ang. in Auth. de equalit. dot. §. sic consequenter.* & ita aliquoties est responsum.

Q U A E S T I O

S E P T I M A.

S V M M A R I A.

1. *Venditor tenetur servare promissa.*
2. *Nullum, etiam minimum verbum in contractibus ociosum intelligi debet.*
3. *Permissum ad tempus censetur postea prohibitum.*
4. *Affirmativa limitata ad tempus, negativam post illud inducit.*
5. *Conditio implenda inter certum tempus, non potest impleri post tempus expressum.*
6. *Conditiones praecise & in forma specifica implenda.*
7. *In omnibus contractibus iuri nostro renunciare possumus.*
8. *Tempus iuri appositum, idem aut plus operatur quam renunciatio.*
9. *Cessante conditione, cessat conditionale.*
10. *Tempus regulariter de momento ad momentum computatur.*
11. *Tempus regulariter continuum est.*

12. *Tempus appellandi à lata sententia de momento in momentum currit.*
13. *Contrahentes obligationibus conventionalibus dans legem & formam.*
14. *Vox Prætoris, Pacta servabo, vox divina.*
15. *In dubio benignior sententia sequenda.*
16. *Intrà modicum tempus veniens censetur satisfacisse conditioni.*
17. *Argumentum à sensu contrario, habet locum in contractibus.*
18. *Pactum in favorem venditoris conceptum, non debet in eius odium retorqueri.*
19. *Mora parva, mora non dicitur. Sicut & modicum intervallum actuum diversitatem non inducit.*
20. *Venditiones reddituum annuorum odiosæ sunt.*
21. *In emptoris potestate est, an rem emptam retinere, an verò pretium recipere velit.*
22. *Electioe pretij recipiendi, ius venditori quaeritur.*
23. *Prudenti ac scienti nec dolus, nec iniuria infertur.*
24. *Alienatio bonorum immobilium non subsistit, deficiente consensu domini, vel superioris, à quo fundus recognoscitur.*
25. *Pactum revendendi odiosum videtur.*

*Udam Notarius Anno 1590. 19.
Febr. vendiderat cuiusdam Ni-
colao pro 325. florenis, hereditarios
census & redditus annuos ex molendino*

quopiam quotannis præstandos, reservatà sibi revocationis facultate, adjecto pacto, ut si intra quatuor annos istas pensiones nondum redemerit, tùm perpetua & irrevocabilis emtio, jureq; domini pensiones istæ ad emtorem spectarent. Elapsis quatuor annis & in super tribus hebdomadibus, offert venditori tantũ precium, quantũ inter eos conventũ fuerat. Sed emtor non vult recipere solutionem precii, multoq; minùs restituere venditori ejusmodi redditus, ea ratione, quòd non justo & debito tempore, sed diu post elapsũ quadrienniũ, & jã effluxas 3. septimanas pecuniã obtulisset.

Cum itaq; quæsitũ esset, utrũ lapsu quadriennii, & sic præscriptione venditor excludi posset, diu multumq; de huius rei veritate dubitatũ fuit. Nam primò quidem intuitu respondendum videbatur, emtorẽ ad recipiendũ tale precium ultrà legitimũ & præfinitũ quadriennii tempus oblatum, non esse compellendum, multò minùs ad restituendum census annuos cogendum, sequentibus rationibus.

- I Et primò quidem, quod venditor teneatur † servare promissa, quæ legem certam habuerunt ex forma contractus, cui legi non est satisfactum à venditore, precium post quadriennium demùm obferente, de hoc est

hoc est casus in specie. *leg. si fundum. 2. C. de pact. int. emt. & vend.* In qua lege emtor promiserat restituere rem venditam oblato precio, intra certa tempora. Qui eadem casus esse videtur, aut certe adeò ei similis, ut non magis ovum ovo: siquidem hic quoq; Notarius eà lege vendidit pensiones molendinarias, ut nisi emtori preciũ intra quadriennium obtulerit, ius redimendi pensiones post illud tempus esset præclusum, & sic tempus istud, quo data est facultas obferendi precii, & redimendi census, strictè intendi debet, usq; adeò ut post tempus videatur venditori illa facultas prorsus denegata, aliàs enim ea conventio esset manca & mutila, *contra l. 1. C. de his qui. ut indig.* & istud tempus omninò esset superflue appositum, quod dicere non debemus, nec possumus, per *l. ait prat. §. 1. in verbo nec frustra. de iurei.*

Secundò facit huc, quòd nullum ¶ vel minimum 2° verbum in contractibus ociosè appositum esse censi debeat, & sine virtute aliquid operari, si modò possit, ex doctrina Baldi, quam omnes DD. ubique, præsertim in cõsiliis citant, & cõmendant, *in rubr. C. de cont. emt.* Sed hæc verba in instrumẽto nostro emtionis repertiuntur, *binnen vier Jaren/die nechsten nach betroffenen Kauff die Wider- Ablösung zu thun vnd lenger nicht/* apposita erunt ociosa, inutilia & inefficacia, si non faciant, ut huic pacto retrovenditionis tempore quadriennii præscribatur. Cùm ergò huic facultati certum tempus sit præscriptum, quo possint redimere, utique transactò quadriennio non auditur, per *d. l. 2. C. de pact. int. emt. & vend.* Cui ad stipulatur quoque textus *in l. commissaria. 4. C. eo. & l. AE. milius. de minor.*

Tertiò in hanc sententiam facit hæc ratio: Si emtor post tempus restituere teneretur, sequeretur hoc, quòd perpetuo ad hoc obligaretur, quod esset absurdum, quia sic actus agentium operarentur contrà intentionem illorum, contra textum in *l. non omnis in pr. ff. si cert. pet. & in l. obligationum substantia de O. & A.*

Quartò, Emtor promittendo revendere intra certum aliquod tempus, censetur noluisse teneri post illud tempus, quia permisum † ad tempus, censetur
 4 postea prohibitum. l. si unus §. 1. & ibi Bald. l. exēpla. §. fi. & ibi Paulus de Castr. de pact. l. statuliberum. §. Stichum. de leg. 2. cum multis simil.

Hinc Baldus dicit in *l. edita C. de ed.* quod adfirmativa limitata ad tempus inducit negativam post illud tempus, uti tradit Tiraquellus *de retr. §. 1. gl. 2. n. 46.*

Et prædicta quidem præsertim in nostro præsentici casu ita procedunt, ut ea non tantum fiant ex vi argumenti à contrario sensu; verum etiam natura temporis limitati, siquidem ulterius processerunt contrahentes, quod definita & circumscripta luitio post elapsum terminum fieri non possit. Sed tum perpetuo & irrevocabiliter istæ pensiones manere debeant apud emtorem, ita quidem, ut nullo modo, nulloq; casu eas re-revenditor invito emtore possit, ut respondit in simili Bald. *conf. 317. vol. 4.*

Huc quintò accedit, quòd conditio † implenda
 5 intra certum tempus non possit impleri post tempus expressum. Bald. in *l. si plures C. de cond. inf.* Cui optimè suffragatur textus in *l. Thais. §. intra. de fideic. lib.* ubi non admittuntur servi, ad implendam conditionem
 post

post tempus elapsum, ut consequantur libertatem, si-
quidem per eos steterat, quò minùs conditio implere-
tur: concordat text. in *l. Stichus. §. Titio. de statuliber.*
Sed ea de qua hic agimus, facultas relucendi, & promif-
sio retrovendendi, facta fuit sub conditione potestati-
va, si venditor intrà quatuor annos noluerit redimere,
DD. in *l. 10. si decem. de verb. oblig. & Bart. cons. 121.* Ergò
conditio illa potestiva (sub qua spes & promissio ven-
ditori facta fuerat) deficiente, non oblato, nec persolu-
to debito tempore precio, obligatio quoque ipso iure
evanescit. *l. item quia. ubi gl. sing. & DD. de pact. & per con-*
sequens, venditor amplius non admittitur ad redimen-
das istas pensiones annuas, ut ut jam elapso tēpore pre-
cium offerre paratus sit. Matthæus de Afflict. decis. 13. n.
3. 4. quoniam conditiones † præcisè & in forma (ut dici 6
solet) specifica adimpleri necesse est, l. qui heredi. l. Ma-
vius. de cond. & dem.

Sextò, Certum est quemlibet regulariter in omnib.
actibus † & contractibus iuri & favori pro se introducto 7
renūciare, & ius suum remittere posse. *l. si quis C. de pact.*
& ibi notata latiss. per DD. In specie verò casus nostri vo-
luerunt DD. in *l. 2. C. de resc. vend. (gl. in l. si ego. neg. gest. l.*
suam facere. in fin. & in l. divus. de rest. in int.) Ioh. Andr. in
c. ratihabitione. de Reg. Iur. in. 6. Hinc Bald. in addit. *Specul.*
de appell. §. 1. dicit, tempus quærendo iuri appositum, idē
† aut etiā plus operari, quā renūciationē, per not. gl. in d. 8
l. si ego. Quin & ipse Bald. in *l. pacto. C. qu. dies leg. lapsū diei*
habere vim pacti de non petendo. Sed venditor in no-
stra quæstione non redimens pensiones, videtur post il-
lud tempus ius sibi competens remittere.

Septimò. Dispositio conditionalis principaliter vel secundariò purificatur & deficit in primo actu existentiae & defectus, quicquid a. post contingit, non curatur, ex quo deficit, aut prima purificata, est totaliter & impleta, perfecta omni sua perfectione. *l. si quis ita stipulatus. de verb. obligat. l. cum quaerebatur. jud. solv. l. si duo. de arb. Ang. cons. 279. n. 2.* sed in nostro themate suberat cōditionalis dispositio, cum expressa præservatione facultatis redimendi pensiones intra quatuor annos, quæ quidē conditio eo ipso momento, quo elapsum est quadriennium, deficit; Ejus itaq; desertio extinxit omnem redemptionem pensionum: cessante enim conditione, cessat ipsum conditionale, neq; ampliùs dispositio locum habet. *l. Marcius. l. legata. de cond. & dem. l. cedere diem. de verb. signif.*

Octavò. Probatur illa sententia, ex illo vulgari axiomate, quod regulariter omne tempus † computetur de momento ad momentum *l. 3. §. minor. de min.* nisi, certis in casibus aliter exprimatur, ut in *l. in usucapione. cum l. seq. de usuc.* Nam tempora regulariter † continua sunt. *gl. in Auth. de div. & temp. prescript.* & huic quoq; sententiæ ad stipulatur text. *in c. propterea 2. p. 6. ubi dies, quo quis literas accepit, ut emat, computatur in terminum. & in l. biduum. §. dies. qu. appell. & in Auth. hodie. C. de appell. & §. 1. Auth. de appell. & intr. qua temp.* ubi tempus † appellandi statim à lata sententiâ currit de momento in momentum. Idcirco hîc quoq; dicendum, elapso tempore conventionis quatuor annorum, induci resolutionem pacti adjecti, quia partes sic voluerunt. Neq; fieri potest purgatio moræ, ut ait Bald. *in c. quo tempore.*
mil.

miles. investituram pet. sicut tradit Matthæus de Afflictis, decis. 72.

Nonò, certum est, quod obligationibus† conventio-¹³
nalibus legem ac formam dent contrahentes. *l. 1. §. si
conveniat. depos. l. 52. de verb. oblig. l. contractus de Reg. Iur.* ex
quo sequitur in nostro proposito, ipsorum contra-
hentium conventioni omnibus modis acquiescen-
dum esse, & servandam ipsam conventionis legem: Ita
quidem, ut cum intra terminum quatuor annorum nō
venerit venditor, oblato, aut deposito precio, amplius
non audiatur: Est enim quasi vox divina illa Prætoris di-
centis: Pacta† servabo, *l. A via. C. de iure dot. l. fin. in fin. C.*¹⁴
de pact. conv.

Postremò hanc sententiam tenuerunt multi DD.
inter quos est Bart. *cons. 198.* Bald. *cons. 108. vol. 2.* Ang. Pe-
rusin. *cons. 199.* Alex. *cons. 118. vol. 3.* Curt. Sen. *cons. 59.* De-
cius *cons. 308.* ut alios & quidem recentiores brevitatis
causâ omittamus. Et hæc quidem ferè sunt argumenta,
quæ pro emptore facere videntur.

At verò contrà venditor qui pacto convento mo-
rem gerere, moramque purgare oblato precio conatus
est, non levibus rationibus iuvatur. Et primò quidē ne-
gari non potest, in dubio æquiores† ac benigniores¹⁵
partem nos sequi debere. *l. benignius. de leg. & l. placuit. C.*
eo. cum simil. Aequius autē ac benignius est, ne quis mo-
dici temporis lapsu excludatur à iure sibi competente.
l. 1. neg. gest. l. 1. de usuc. Hinc Bald. *in l. 1. C. de op. libert.* tradit
infra† modicum tempus venientem, etiam post iam
elapsum terminū censeri satisfacisse cōditioni, siquidē
ea† quæ in continenti sunt, tempori videntur inesse. *l.*

lecta ff. si cert. pet. & l. petens. C. de pact. Quæ cum ita sint, omninò sanè æquū esse videtur, ut hoc in loco ex quaestione nostra precium emtori offerens etiam post IV. annos transactos & tres septimanas elapsas sit admittendus, ad jus reuentionis, quoniam in modicis nō est faciēda vis aliqua, & aliquādo Prætor de minimis nō est sollicitus, secund. *gl. in l. scio. de rest. in integ. l. in reb. §. possunt. ff. commod.* Neq; enim statim post diem molestandus est debitor, sed modicū ex æquitate tempus expectandū, de quo habetur *text. in l. ratur in l. quod dicimus. de solut.* Et si a. in cōtractu ex cōventionē actum fuerit inter partes, ut intrā quadrienniū duntaxat locus esset reuentioni,
 17 secus igitur post quadrienniū per arg. à cōtrario † sensu, quod in contractib⁹ valet, *l. inter soc. §. cū int. de pact. dot.*

Ad hoc tamen responderi potest, tale pactū facultatis reluedi intra certum tempus in favorē venditoris fuisse appositū, uti demōstrat clausula: Doch hat der Kauffer dem
Verkauffer nach gelassen binnen 4. Jahren. Quare tale pactum
 18 in favorē venditoris conceptū † non deberi in ipsius odium retorqueri *l. quod favore. C. de ll.* In odiū autē ipsius retorqueretur, si post tam minutulum temporis spacium elapsū, trium septimanarum, non posset venditor offerre pretiū & recipere pēsiones suas ab emtore, ut simili in casu cōsulēdo docuit Decius *cōf. 232. n. 6. 7.*

Corroboratur hæc doctrina, quia provisio facta in casu speciali non tollit provisionem legis ordinariam. *las. in l. sciendum n. 20. qui satisd. cog.* Licet ergo venditor specialiter sibi reservavit facultatem reluedi, intra IV. annos: inde tamen non evincitur, quod voluerit tollere provisionem legis ordinariam, & jure com-
 muni

muni indulgam, quæ vult in contractu emtionis ex bono & æquo procedendum, ita modica non esse habenda in consideratione per *text. l. si oleum. §. si. de dolo l. Senatus. §. Marcellus. de leg. 1. cum aliis Ll.* & in specie moram temporis non nocere, nec attendi, ut habetur in *l. si debitori. de iud. l. si post tres. ff. si quis caut. l. sed si alia. de const. pec. cum simil.* quos adducit Tiraq. in tract. de iudiciis in reb. exig. ser. cas. 68. ubi etiam ex Alberico & Baldo tradit, quòd mora parva non dicitur mora, neque modicum intervallum inducat actuum diversitatem. Quæ cum ita sint, omninò dicendum esse videtur, venditori salvam & integram adhuc esse facultatem redimendi pensiones, ne inducta in eius favorem referantur in odium.

Præterea negari non potest, quin hæc sententia summa nitatur æquitate, propter quandam suspicionem, quæ oritur ex modicitate pretii ex pacto revendendi, quæ sola licet non sufficiat ad reprobandum contractum; tamen videtur ea satis esse ad illum rescindendum, restituto precio, etiam post tempus elapsum, præsertim in venditionibus annuorum reddituum (cuiusmodi & in nostro casu sunt pensiones annuæ in molendino constitutæ) qui etsi non sunt reprobati, sunt tamen odiosi & suspecti, ut in terminis nostris Tiraq. tenet *de retr. cõv. §. 1. gl. 2. n. 55.*

Porro etiam si præmissa omnia non essent; adversario tamẽ hoc obiici poterit, quòd ut ex facti narratione constat, ipse post terminum iam elapsum rescripserit venditori, se adhuc recepturum pecuniam, quâ quidem declaratione facta sibi præiudicavit emtor, ut nunc co-

- gatur numos recipere & pensiones restituere. Tametsi
 12 enim aliàs in emtoris † potestate fuerit, utrùm rē emtā
 retinere, an verò pretium recipere velit, quia in eius cō-
 modum & favorem hæc pactio additur, cui renunciare
 potest. *l. pen. de pact.* attamen, si alteram viam elegerit, &
 venditorem post quadriennium pretium offerentē ad-
 miserit, certè amplius variare nō potest, quia electione
 22 pretii recipiēdi † ius quæritur vēditōri, quod variatione
emtoris illi nequit interverti, ut pulcrè consulendo re-
 spondit Ludov. Roman. *cons. 27. n. 3.* allegans textus hoc
 optimè probantes in *l. post diem. de leg. commiss.* & *l. com-*
missoria. C. de pact. int. emt.

Sed & illud non parum suffragatur venditori, quòd
 prætendit, se non exactè scivisse tempus reuitioni desti-
 natum, siquidem nullam copiam instrumenti emtionis
 retinuerit, sibi persuasum habens, tempus quadriennii
 à die numerationis pecuniæ initium sumere, quod cer-
 tè si ita ut nobis narratur, se habet, iustam meretur excu-
 sationem, quemadmodum enim qui sciens prudensq;
 patitur currere tempus, sibi præscriptum ad aliquid fa-
 ciendum, nullā veniā dignus, nec quod inique secum
 32 agatur, conqueri potest: cum scienti & prudenti † nec
 dolus inferatur, nec iniuria. *l. quia. §. prætereà. de his qua*
in fraud. credit. l. 1. §. usq; adeò. de iniur. Ita vice versa, si quis
 ignoranter elabi sinat tempus præscriptum erranter,
 putans adhuc durare terminum, intra quem pactum
 est adimplendum, tali certè ignoranti subveniri
 debet. *l. sed et si. §. fin. ff. si quis caution. & in fin. ff. ad Sena-*
rus consultum Macedon. l. si quis deleg. de novat. Nec
 enim renunciatio etiam expressa trahitur ad ius igno-
 ratum

ratum. *l. mater. de inoffic. test.* ut tradit Tiraquellus in terminis nostris *de retr. §. 1. gl. 10. n. 22.* ubi similibus exemplis hoc comprobatur.

Potest etiam ex alio fundamento intentio venditoris fulciri. Nam reperitur in literis ipsi⁹, ad nos transmissis, consensum domini feudalis non fuisse in hoc contractu emtionis, pactiq; adiecti petitum, multò minus impetratum. At jam liquidum juris est Saxonici, alienationem bonorum immobilium, † præsertim proprietariorum nullo modo valere, nisi consensus domini, vel superioris, à quo recognoscitur fundus, intervenerit, per *text. Sandr. lib. 5. art. 8. & ibi gl.* quæ subijcit, non aliter valere alienationes, nisi fiant coram iudice, vel coram eo qui vicem iudicis repræsentat, subijciens istud servari in praxi. De qua re vide *Diff. iur. civ. & Sax. Fachs. in fi. p. 1.* Vnde in præsentī negotio contractus emtionis & pactum reluendi intelligi debet, secundum materiam subiectam, si dominus in istam conventionem cōsenserit. Quoniam enim apparet evidenter hīc deficere consensum domini, utiq; inferitur, illam conventionem non præiudicare venditori, quò minus etiam elapso termino pretium offerre emtori, suasq; pensiones redimere possit.

Nec prætermittendum, quòd quidam sint huius sententiæ, ut saltem restitui debeat & possit venditor in integrum, post transactum tempus revenditionis ex aliqua iusta causa, textus est, valde notabilis in terminis propositæ quæstionis loquens in luitione pignoris, cui certum tempus fuerat præfinitum *c. significante. & ibi Dd. de pign.* & textus est singularis in *l. quibus diebus. de*

condit. & dem. Bald. in repetitione l. Aemilius. de minor. & Roman. cons. 435. in fin. At hoc loco iusta causa intelligitur, quod diem atque mensem venditor ignoraverit, destitutus copia instrumenti contractus. Item quod novationem fecerit emtor cum venditore de recipienda pecunia, etiam post elapsum terminum; proinde excusandus erit venditor, & post tempus admittendus saltem per restitutionem in integrum.

Tandem præiudiciis hæc sententia confirmari potest. Testatur enim Tiraq. *de retr. §. 1. gl. 2. n. 55.* Senatū Parisiensem solere in venditionibus annuorum reddituum, etiam nō reprobatis, concedere aliquod tempus debitoribus ultra tempus conventum, ut possint restituto precio redimere. Eiusdem quoq; opinionis est Chass. *in Consu. Burg. tit. de rest. §. 1. n. 21.* & iterum *de retr. §. 1. ver. ingens.* idq; non caret æquitate, propter quam-
 25 dam suspicionem, quæ oritur ex pacto revendendi & sic odiosum videtur.

Merito igitur venditor, etiam post tempus ad rescindendum contractum restituto precio admittendus est, sine tamen deductione fructuum. Proinde à nobis haud immerito (ut arbitror) responsum fuisse videtur, secundum ea quæ proponebantur, venditorem non esse excludendum à revocatione censuum, & quod consequens est, emtorem compellendum, ut etiam post tres vel quatuor septimanas, pecuniam apud magistratum depositam recipiat, neq; in posterum exigat pensiones molendinarias, sed venditori patientiam præstet hoc ius à molitore percipiendum.

Q U Æ S T I O

S E P T I M A.

S V M M A R I A.

1. *Nihil temerè affirmandum, quod in iure non est expresse dispositum.*
2. *Satius est nocentem dimittere, quàm innocentem punire.*
3. *Protestatio operatur in his quæ ex animo dependent, & conservat ius partis.*
4. *Rarè & insolitè accidentia contrà ea quæ naturaliter sunt disposita, miraculo adscribenda videntur.*
5. *In dubio mitior sententia sequenda.*
6. *Iudex absolvendo reum maiorem laudem meretur, quàm condemnando.*
7. *Praesumptio aliquid ex Dei voluntate factum esse, est & iuris & de iure.*
8. *Facinorosus in extremo vitæ articulo constitutus, magis de animæ salute sollicitus esse censetur, quàm de corpore.*
9. *Protestationis interpositio innocenti ad mortem condemnato necessaria. Et cur. ibid.*
10. *Severitatis gloria affectanda non est, ut nec clementia.*

Difficilis & controversa facti quæstio, hîc nunc oritur:

AN facinorosus de furto, vel alio crimine capitali condemnatus iamq; in patibulum

tibulum suspensus (si fracto laqueo, vel catena ferrea aut alio fortuito casu sanus & illaesus in terram deciderit) à pœna mortis, vel laquei liberetur: An verò denuò secundà vice suspendendus sit?

Am primo intuitu videbatur, non liberationi, sed pœnæ ordinariæ esse locus relictus, propterea quòd hoc dogma nusquam in iure expressè dispositum reperitur, ideoque
 I nec nos temerè † debemus observare. *arg. c. pen. ver. cum nusquam. de sede vac. l. 70. §. non dixit Prætor. de acqui. her. §. consideremus. in Auth. de trient. & semiss. & in l. illam. ubi Ias. C. de collat. Cagnolus in l. favorabiliores. n. 11. de Reg. Iur. ubi hæc formalia adfert: Opinio tamen, in-*
 quiens, Lucæ de Penna, & Decii *suprà* relata, inde non probatur. Deinde ista opinio à Penna & Decio introductæ plurimum adversatur ipsa rei & facti nostra & iuris dispositio. Etenim quis neget eum qui ob furtum vel aliud dictum condemnatus est, nocentem esse? sicq;
 non accommodari posse textum *l. absentis de pæn. ubi*
 2 Vlp. ait: Satiùs esse impunitum † relinqui facinus nocentis, quàm innocentem damnari. Siquidem hoc loco constat eum esse noxium & pœnâ capitali dignum. Prætereà hic agitur de delictis coercendis, quapropter causa hæc videtur favorabilis & pia, utpote respiciens publicam utilitatem. Ias. *in l. cum quidam. de lib. & post. Neviz. cons. 68. n. 48.* Ne itaq; delicta remaneant impu-
 nita,

nita, & occasio præbeatur delinquendi contra text. *l. ita vulneratus. ad leg. Aquil. & l. conveniri de pact. dot. & l. si maritus. §. legis. ibi, evitandi criminis gratia. ff. ad L. Iul. de adult.* omninò dicendum videbatur, furem istum denovo esse suspendendum, nec ab ordinaria poenâ ulla tenus liberandum.

Tertiò, huc facit, quòd illa fractura laquei fieri potuit fraudulenter artibus & præstigiis Sathanæ, vel ex debilitate funiculi, ita ut nihil inde necessario colligi possit, quasi miraculosè hoc contigerit, ut tradit Cagnoc. *in d. l. favorabil. n. 11. de Reg. Iur.* ubi aliquot contraria exempla adducit. Huic porrò opinioni adstipulatur Guil. Rovil. *in descriptione iustitia. lib. 3. de exsec.* quem refert Nev. *in sylv. nupt. lib. 1. ver. non est nubendum. n. 18. fol. 43.* Cui adstipulatur quoq; Molin. *in additionibus ad Decium d. l. favorabiliores. ver. in dubio de Reg. Iur.*

Quartò, huc adferebatur à quibusdam Collegis, furem propterea non esse liberatum à poena ordinaria, quia non erat protestatus de sua innocentia, id quod tamen omnino necessarium fuerat, ne confessionem suam antea factam tacitè approbare censeatur. Protestatio tamen enim operatur in his quæ ex animo dependent, secundum Bart. *in l. non solum. §. morte. de nov. op. nunc.* & protestatio conservat ius partis teste Zasio *in l. quisq. §. editiones. n. 41. col. 55. ff. de ed.* Cuius rei exemplum memorabile adducit Aegid. Bossi, *tit. de fav. defens. n. 11.*

Veruntamen si æquitatis rationem in consilium adhibuerimus, nemo certè inficias ibit, non solum valde rigidum, sed etiam admodum inhumanum, ne di-

cam iniquum esse, facinorosum etiam ob meritum damnatum (qui semel sub ictu mortis constitutus poenam sustinuit) ob prosperæ fortunæ casum, quem divinâ clementiâ & misericordiâ expertus est, rursus ad supplicium trahi, & percussum jacentemq; repetere, novisque ictibus & tormentis excrueiari adeoque ipsam vitam auferri, quin potius æquitatis & humanitatis ratio, qua vel maxime iudex devinctus est fonti, suadet ut interim executio suspendatur, & Rex, vel Princeps de hoc facto consulatur. *arg. l. ad bestias. de poen.* ut tenet Gomez. *de del. to. 3. c. 13. n. 37.* Imò Ego existimo, etiam ipsum iudicem posse proprio iudicio & sententiâ, inconsulto Principe, ob eiusmodi fortuitū casum divinitus quodammodo contingentē, poenam legis ordinariam diminuire, & in mitiorem commutare, aut prorsus impunitum relinquere. Ea enim quæ rarò & insolite † accidunt, contra ea quæ naturaliter sunt disposita, potius miraculo quàm alio facto adscribi debent, per *text. c. nisi de renunc. c. licet. de regular.* Quia quæ Spiritu Dei reguntur, non sunt sub lege. *cap. duæ sunt v. Spiritus quidem Dei lex est. 29. c. 2.* Et sic tenet elegans Doctor Lucas de Penna in *l. 1. C. de desert. & Decius in d. 1. favorabiliores*, quos sequuntur Chassanæ. us in *Cons. Burgund. in tit. de iust. & §. 1. col. 217.* Andreas Alciatus in *tract. de præsunt. reg. 3. præsunt. 44.* Boërius *decis. 217. n. 18.* Nevizanus *dicto loco.* Gomezius *dicto capite decimo tertio. tomo tertio. de tortura reorum. num. 18.*

Pro confirmatione adducunt præfati scriptoresil.

res illud *Psalmi 123.* ubi hæc verba habentur: laqueus contritus est, nos liberati sumus.

Prædictis auctoritatibus possunt adjici & hæc *Clar. in §. si. q. 98. n. 9.* & aliorum qui in sententiam nostram inclinant.

Præterea pro condimento huius nostræ quæstionis adferunt Doctores illud vulgatum iuris axioma, quòd semper in dubio † in mitiorem partem inclinandum, satiusque nocentem absolvere, quàm innocentem condemnare. *l. absentem. de pæn.*

Nec ratione dubii quis condemnari debet. *gl. in l. 1. §. cum arietes. si quadr. paup. fec. l. semper in dubiis. de Reg. Iur. & lectus in l. ea quæ in si. de pæn.* In re dubia, inquit, benigniorem interpretationem sequi, non minus iustius est, quàm tutius. Sicuti etiam *Crav. conf. 205. n. 23.* maiorē laudem † meretur iudex, si absol- 6
vat reum, quàm si condemnet eundem, quippe cum maturius sit in iure innocentiae & absolutionis favor & benignitas.

Cùm itaque reus semel sustinuerit, aut sustinere voluerit poenam sibi adiudicatam, interim verò laqueus ruptus sit, & ipse vivus in terram deciderit, stabit illa probabilior, eorū opinio, qui repetitionem supplicii negant, ut talis reus pro expedito & liberato habeatur de iure: cùm in dubio magis factō Dei omnipotentis, quàm voluntate iudicis servatus videatur fuisse. *l. nihil. ad l. Iuliam. de adult.* & sic miraculose, hoc factum præsumitur esse, iuxta notata Doctorum in *l.*

Si stipulatus de don. int. vir. & uxor. Tanti autem momenti † ac ponderis est illa præsumptio, ut iuris & de iure esse censeatur, contra quam non admittatur contraria, iuxta *not. DD. in lege non est verisimile. de pr. quod met. ca.* Sufficit enim aliquid esse factum ad poenam, ut reus de iure amplius non teneatur, per ea quæ tradunt *Interp. in l. quid ergo. §. quod ait Prætor. de his qui not. inf. l. mulier. §. scientia. ad SCT. Trebell.* Iacob. de Belviso *pr. crim. lib. 2. c. 14. n. 9. 10.* Idque adeò locum habet, ut procedat, etiam si reus priusquàm supplicio adficiatur, non protestatus sit se innocentem esse. Siquidem in tantis angustiis & extremæ vitæ discrimine † constitutus, & quasi attonitus singulis momentis carnificis ictum exspectans, magis de salute animæ sollicitus esse præsumitur, quàm corporis, ideoque præ metu nimio eiusmodi quid præmeditari, multò minus viva voce proferre dicendus est; veritus ne magis magisque tormentis, inedia, squalore carceris, & aliis modis excrucietur, & sic fit infar ovis occisionis, quæ non aperit vocem contra tondentem se, ut David in *Psal. alicubi* loquitur.

Nihilominus tamen sua serim omnibus innocentibus ad mortem condemnatis, † ut eiusmodi protestationes minimè negligant, sed subinde eas interponant, ut hac ratione non solum coram Deo, verum etiam coram hominibus sese purgent, suamque innocentiam verbò tenus saltem declarent. Tum enim iudex per subsequens factum fracturæ laquei uberiores habet occasionem accuratiùs cogitandi de liberatione & mitigatione poenæ.

Et secundum hanc sententiam respondimus Anno **XCI.**

no XCl. mense Ian. absolventes furem, de quo nobis sermo haftenus institutus fuit, qui fracto laqueo ceciderat in terram, à poena ordinaria, adiudicando ei duntaxat perpetuam relegationem, idque haud im-merito.

Nam ut clementiae, sic contra severitatis gloria † adfectanda non est, sed adcurato iudicio ex nova & 10 evidenti causa perpendendae omnes circumstantiae factorum, rerum, personarum, temporum, & tum poena delicti vel augenda, vel remittenda, aut certe minuenda, ut sunt text. in l. *et si severior. C. ex quib. ca. inf. & ibi gl. atq. DD. Innoc. inc. 1. de const. Bart. & DD. in l. hodie. ff. de pæn. text. est in l. 2. C. ut intra cert. temp. crim. quæst. term. gl. inc. si quem pœnituerit. §. notandum. 2. q. 3. Archid. inc. qui bona. 17. q. 1. textus in l. in metallum. ff. de pæn. l. non omnes. ff. de remilit. cum multis similibus allegatis in hanc rē per Tiraq. in præfatione præfixa tractatus de pæn. remitt. num. 16. seq.*

Q U Æ S T I O

O C T A V A.

S U M M A R I A.

- 1 *Iudex latam sententiam revocare non potest.*
- 2 *Solus Princeps Romanus habet potestatem remittendi criminis.*
- 3 *Remissio pœnae tendit in præiudicium Reip.*
- 4 *Mulcta ex arbitrio eius pendet, qui mulctam dicit.*
- 5 *Legem non decisa, iudicis arbitrio relinquuntur.*

- 6 Raptores puellarum pænâ capitali afficiendi.
- 7 Vt & latrones publici.
- 8 Binas nuptias eodem tempore habere non licet.
- 6 Polygamus qua pæna hodie afficiatur.
- 10 Iudex non potest reum coniugatum ad petitionem extraneæ mulieris liberare.
Extenditur hæc doctrina num. 12.
Declaratur & fallit in propria uxore. 13.
- 11 Delictorum occasio inde nasci non debet, unde iura nascuntur.
- 14 Partibus læsis reconciliatis pæna publica mitigatur.
- 15 Iuvenis solutus meretrice pro se intercedente, à pæna mortis liberatur.
- 16 Iuveni, qui meretricem ducere cogitur, per tale matrimonium maior pæna imponitur, quàm per mortem naturalem.
- 17 Iuvenis ad mortem condemnatus, honesta puella pro se intercedente, liberatur.
- 18 Moderatio pæna non temerè facienda est, sed cum causæ cognitione.
- 19 Causæ mitigationis pæna.
- 20 Homicidiū absq; dolo commissū, criminaliter puniri nec debet, nec potest.
- 21 Voluntas & propositum distinguunt maleficium.

Controversum & hoc est, quod nuper ad consilium Dicasterii nostri relatum fuit:

Tantumne valeat intercessio mulieris peten-

*petētis facinorosum ad mortem condēnatum
sibi in maritū dari, quantū gratia Principis
reo pœnam remittentis vitamq; condonan-
tis valere solet?*

Asus hic, ut verum fateamur, non caret scrupulo, & ancipiti dubitandi ratione.

Primo enim cogitatu videtur dicendum, eiusmodi remissioni, aut certè diminutioni delictorum non esse locum relictum. Posteaquā enim iudex tulit sententiam † illam revocare amplius nō potest. *l. quod iussit. ff. de re iudic.* diceretur autem in nostro casu revocare suam sententiam, si post eam hoc faceret, & pœnam ordinariam remitteret, sin vero ante sententiam eiusmodi quippiam attentaret, id esset contra regulam juris, de qua habetur. *in l. qui. condemnavit. 3. ff. de re jud.* quia ut ibi dicit textus: Qui potest condemnare condemnandum, is potest absolvere absolvendum, & non aliter. Sed in hoc præsenti casu, qui potest condemnare condemnandum, non potuit illum absolvere, nisi veniat absolvendus, mediante juris dispositione, idcirco casus noster locum non habet, ut iudex eiusmodi reum mortis ad instantiam mulierculæ à pœnâ ordinaria liberare possit, si enim venit absolvendus, certè non erit puniendus.

Præterea hoc nihil aliud est, quàm facere absolutionem, seu remissionem criminis, cū tamem † solus Princeps Romanus hanc potestatem habeat.

Quæ

Quæ omnia cùm ita sint, videtur utique sola peti-
tio mulieris, vel puellæ, non esse sufficiens ad liberan-
dum aliquem à poena mortis naturalis. Quemadmo-
dum de hoc videtur esse textus manifestus in *l. commissum.*
27. C. ad L. Iul. de adult. Chass. in Consu. Burg. rubr. 1. §. 5. cas.
12. num 96.

Deinde huic opinioni propterea non videtur sub-
scribendum, sed potius statuendum talem reum morte
puniri debere, non obstante intercessione puellæ. Cer-
tum enim est, eiusmodi remissionem † poenæ tendere
³ in grave præiudicium Reip. quia maximam præstaret
delinquendi occasionem, præsertim levioribus infami-
busque personis; nullam enim pertimescerent culpam,
ex qua non sperarent veniam se impetraturos esse, si me-
retrículas, vel alias puellas pro se intercedentes ducerent,
ut tradit Gom. *10. 3. de delict. c. 13. n. 37.* Idcirco eiusho-
di homicidas, & alios facinorosos à poena mortis libe-
rans neutiquam est admittenda, multò minus servan-
da, quippe quæ neq; iusta sit, neq; reip. salutaris.

Tertiò Gomez. & alii dicunt, quòd nullibi in iure
decisum sit, ut talis puellæ petenti concedatur.

Tertiò non videtur obstare quorundam Dd. opi-
nio, adserentium de consuetudine hoc praticari; quia
eis hoc in casu non est adhibenda fides, ut scribit Alex.
in l. vos dotem. n. 29. sol. matr.. Tametsi itaq; Paris de put.
in tr. syndicat. aliq; quos recenset Gomez. *d. c. 13. n. 22.*
& Clar. in §. fi. q. 98. n. 6. attestentur id consuetudine in
Hispania & Gallia introductum esse: propterea tamen
homicida non debet liberari à poena ordinaria, ut sen-
sit Gomez. *d. lo. & Tiraq. in tr. de poen. remitt. causa 56.*

Contrà

Contrà verò non defunt, qui etiam post latam sententiam condemnatoriam intercessioni mulieris, imò quoq; meretricis petentis reum in maritum, locū relinquendum esse, contendant, cuiusmodi est Soarez. *rec. sent. v. Meretrices n. 125. seq. & in Annot. ad Gomez. d. c. 33. n. 37. in verb. & in term.* ubi ait hanc sententiam receptissimam esse.

Tertia est quorundam existimantium hoc iudicis arbitrio relinquendum, & hanc opinionem Ego proculdubio veram esse iudico, quemadmodum secundum eam nuper pronuntiavimus, *arg. l. aliunde est. §. i. V. S.* ubi I Ctus ait, multa quidem † ex arbitrio eius pendet, qui multam dicit. & *l. pub. §. si. ff. depos. in verbis. iudicē estimaturum* (& quæ lege † non sunt decisa iudicis arbitrio relinquuntur.)

Sunt tamen in hoc iudicis arbitrio plures casus distinctè considerandi.

Primus est quando agitur † de raptoribus puellarū. 6 Illi enim omninò sunt capitali poena adficiendi, dissimulata intercessione mulieris, quemadmodum superioribus annis quidam juvenis patrato tali crimine gladio percussus est, frustra eius matrimoniū poscente puella, *per l. unic. C. de rapt. virg. l. rapt. virginū. l. rapt. l. si quis C. 7 de Episc. & cler.* Idem tenendū † de latronibus publicis, vel agrorum depopulatoribus, sicariis in nemoribus, aut in publicis viis grassantibus, viatoresq; trucidantibus: In homicidis furtim, & ex captatis insidiis homicidium perpetrantibus. Eiusmodi reip. pestiferi hostes ilicò citrà omnem moram, & principis indultum, sine ullo favore, & sine strepitu ac figura iudicii, post-

habita mulieris intercessione, severissimè statim puniendi sunt, per *text. l. provinciarum. C. de serv. l. siut allegas. C. ad L. lul. de sic. l. per omnes C. de defen. civit. c. 1. de homic. cum multis similibus*, ne hac ratione elabendi occasio eis præbeatur, & impunitas tribuatur, contra *text. c. est iniusta 23. q. 4.*

Secundus casus, quando mulier vel meretrix intercederet pro marito coniugato alterius scilicet foeminae; eiusmodi enim condemnatus non liberaretur à poena ordinaria, ut expressè scribit Chass. in *Consu. Burg. rubr. 1. §. 5 n. 96. cas. 12. col. 207.* quia binas† nuptias eodem tempore habere non licet; Siquidem polygamia simplex damnata est sub poena infamiae & confiscationis dimidia bonorū, vel castigationis corporis & gladii. §. *itē lul. Inst. de publ. iudic. l. 1. ff. de his qui not. inf.* Hodie verò ducens plures uxores † simul capite plectitur *Ordinat. Criminal. c. 121.* & ita quotidie pronunciare solemus. Itaque iudex tanquàm minister legis non debet ad instantiam † extraneae mulieris, coniugatum reum à poena mortis liberare, ne turpitudinem turpitudine, & delictum delicto aggravet, ne vè indè delictorum † nascatur occasio, undè iura nascuntur, *l. meminert. C. unde vi. absolvere.*

Extenditur† autem hæc doctrina, ut etiam procedat in propria uxore intercedente pro marito ad mortem condemnato; nam neque ob eiusmodi intercessionem poenam mortis mitigare poterit iudex; sed supplicio eum adficere debet. *l. ita vulneratus. ubi Baldus ad L. Aquil.*

Declaratur† tamen, ut non habeat locum ista
con-

conclusio, in casu adulterii, in quo si innocens uxor in-
tercesserit pro marito adultero, eique condonârit iniu-
riam, promittens se in posterum ei cohabitaturam,
 tunc poena capitis mutatur, & in nudam relegationem
 converti solet; sicuti etiam aliâs partibus læsis † recon- 14
 ciliatis poena publica mitigatur, ut docet Iason *in l.*
transigere. num. 3. & ibi gl. C. de transact. per l. Imperatoris.
ff. de iure fisc.

Tertius casus est, quando † meretrix intercedit 15
pro iuvene soluto, qui capitis poenam commeruit; is e-
nim à morte liberari debet.

Ratio hæc assignari solet, quia per matrimonium
 † maior reo videtur imponi poena, quam per mortem 16
 naturalem, teste Chass. *in Consu. Burg. rubr. l. §. 5. n. 98. &*
Tiraquel. in tract. de pæn. remitt. causa. 56. Iulius Clarus
q. 98. §. fin. n. 6. & Em. Soarez. in addit. ad Gomez. 3. tom. de-
lict. c. 13. n. 27.

Quartus † casus est, cum honesta puella miseri- 17
 cordiâ permota, & amore languida, petit delinquen-
 tem, ut liceat ipsi nubere, & cum captivo matrimo-
 nium contrahere, ita ut poena ordinaria ei remitta-
 tur, tunc iudex potest capitalem poenam ei à lege im-
 positam alterare, vel temperare. *l. quid. §. pæna gravius*
de his qui not. inf.

Et quidem moderatio † non temerè facienda est, 18
 sed cum præcedente causæ cognitione. *l. etsi. C. ex quib.*
causis infam. irrog. Decius plenè *in c. causis. n. 18. de off.*
deleg.

Præcipuæ autem causæ mitigationis, hæc sunt, 19
 1 2 personæ

- personæ qualitas, utputa, quia non habuit proæresin & propositum occidendi, vel delinquendi; tali enim mitiganda est poena delicti, quâ etenim mente, quo animo quid fiat, animadverti convenit. *l. pen. ff. ad exhib. Bald. cons. 244. libro 1.* Vnde homicidiū absq; dolo † commissum, criminaliter puniri nec potest, nec debet. *text. l. in Cornelia ff. de sicar. l. 1. §. Divus Adrianus ff. eod.* quippe
- 20 cum voluntas & † propositum distinguant maleficium *l. 1. de sicar. l. qui in turia. ff. de injur.* Ita etiam bona conversatio præcedens, nimia ebrietas, modus & causa offendendi, est causa mitigandi poenam, arbitrio iudicis, ut probatur per *text. l. non omnes pr. de re mil. & optime facit l. 3. §. qui ad hostem. v. sed si. de re mil.* Et istud quidem dogma Fr. Aretin⁹ *cons. 80.* credit esse verum, sicut Evangelium, ut tradit Tiraquellus *de pæn. rem. ca. 15.*

Quæ cum sese ita habeant, nos haud immerito iisdem ferè circumstantiis permoti, respondimus, arbitrio iudicis relinqui, utrùm ad intercessionem puellæ, vitam facinoroso homicidæ donare velit, an verò juris rigore contra eum procedere.

Q U Æ S T I O N O N A.

S V M M A R I A.

1. *Mulier prægnans morte mulctanda, custodiri debet, donec fœtum ediderit.*
2. *Infans innocens ob matris delictum opprimi non debet.*
3. *Extensio huius doctrina prima.*

Secun-

Secunda. 4.

Tertia. 5.

6. *Mulier gravida torqueri non debet.*
7. *Criminis vacuus, pœnam pati non debet.*
8. *Mulier statim post partum torqueri non potest, sed elapsis demum 40. diebus.*

PRædictis casibus etiam non absimilis est præsens hæc nostra quæstio: Quæ & utilis & quotidie in praxi occurrens, & digna plenariâ resolutione.

UTrum mulieri prægnanti ad mortem, vel etiam pœnam corporalem condemnata, remittenda sit pœna, vel saltem suspendenda, donec pepererit.

ET sanè dubium non est, quin ejusmodi mulier morte ob delictum commissum † mul. Etanda, custodiri tantisper debeat, donec foetum ediderit, imò nec membrum ei mutilandum, vel virgis cædenda, donec enixa fuerit. *l. Imperator. 18. ff. de stat. hom. l. 2. de mort. inf. l. pregnantis. ff. de pœn.*

Quæ quidem constitutio Imperatorum in commodum partus, non autem ipsius mulieris promulgata est; ne scilicet una cum ea foetus depereat, id quod iniquum foret, quoniam infans innocens † ob matris delictum opprimi non debet, Gomez. 10. 3. *delict. c. 13. n. 37.* Clar. §. *fi. q. 92. n. 5.*

Et hæc conclusio extenditur, ut etiam procedat,
 3 licet non sit impregnata à proprio viro, sed ab alio.

4 Secundò extenditur etiam, ut procedat hæc conclusio, licet mulier fraudulenter se immiscuerit in ipso carcere in alicuius complexus, & ita fraudulose concepit, ubi tamen fraus ei non patrocinator, sed hoc tantū fit propter foetum.

5 Tertiò extenditur, ut procedat in alia poena, quæ mortem non infert, ut quia virgis est cædenda.

6 Quid quòd gravidæ mulieres etiam à tortura immunes sunt, donec enixe partum, validiores evadant? ut luculenter tenet *Br. in d. l. pregnantis. ff. de pæn. Fr. Brunus in tract. de indic. & tort. p. 2. q. 4. n. 3. Hyppol. de Mars. pr. crim. c. 4. n. 7. Clar. §. si. q. 04. n. 23. Menoch. arb. quæst. 86. n. 10. cum duobus sequentibus.*

Cuius rei & dispositionis ratio nulla alia, quàm favor infantis & foetus in utero matris adhuc existens reddi potest. Neq; enim convenit cum, qui nihil commisit, ut poenam pati cum matre facinorosa, aut uno delinquente duos plecti, sola autem mater peccavit, ideoque æquum non est, ut filia matri communis poenam maternam luat: Quam lueret, si mater prægnans torqueretur, quia facilimè propter maximum dolorem, cruciatus, mœrorem & timorem abortum faceret, ut tradit Galen. *lib. 5. Aphor. Hippocr. & Bræch. in l. qui mortui. n. 6. V. S.* ut refert Menoch. *suprà d. loc.*

8 Et hæc doctrina extenditur, ut etiam non statim post partum possit torqueri, sed demùm post 40. dies purgationis effluxos.

Quæ-

Q U Æ S T I O

DECIMA.

S V M M A R I A.

- 1 Contractus ex conventionem legem accipiunt.
- 2 Obligationes licet meri sint arbitrij, tamen ex subsequenti facto in necessarias praestationes conver-
tuntur.
- 3 Humana fidei nihil magis conveniens est, quam pacta
servare.
- 4 Fides fundamentum iustitiae.
- 5 Studiosi ut & eorum nuncij in Academiis, tutò habita-
re debent.
- 6 Verba cum effectu accipienda sunt.
- 7 Studiosi possunt Dominum cogere ad illis locandam
domum.
- 8 Conductor pensionem in solidum solvens, an & quan-
do possit expelli.
- 9 Leges ludibrio haberi, vel illusoria reddi non debent.
- 10 Lex scripta, etsi rigida & subtilis, strictè tamen ser-
vanda.
- 11 Limitatio Regulae, Aequitatis potius, quam stricti iuris
rationem haberi debere. [pressas.
- 12 Indices sequi tenentur regulas & decisiones legum ex.
- 13 Conscientia legis longè exuperat conscientiam hominis.
- 14 Conductor, superveniente casu, ob quam locator suam
domo uti necesse habet, expelli potest.
- 15 Locatione ad certum tempus facta, & locatore postea
decedente, heres invitus locationem ratam habere
non cogitur, iure Saxo.

16. Ea, quae certam interpretationem semper habuerunt, mutanda non sunt.
17. In contractu locationis conditio fatalis necessitatis nunquam exclusa praesumitur.
18. Propter necessitatem etiam divina reverentia frangitur.
19. Domino rei ob inopinatos & necessarios casus à pacto recedere licet.
20. Intellectus Auth. habita C. ne filius pro patre.
21. Conductor allegans promissionem à locatore factam de se non expellendo, eam probare tenetur.
22. Verba stipulationis & contractus intelliguntur secundum naturam negotij.
23. Donatio facta causa mortis, facta promissione de non revocando, an & quando revocari queat.
24. Gener promittens socero, matrimonio soluto, dotem restituere, retinere potest partem, quam iuxta statutum lucratur.
25. Heres promittens solvere legatarijs legata, detrahere potest Falcidiam.
26. Fideiussor, etsi absq; exceptione promittat solvere, nihilominus opponere potest beneficium excussionis.
27. Locator, etsi iuramento affirmaverit se non expulsurum conductorem, nihilominus tamen eum expellere potest.
28. Iuramentum recipit interpretationem iuxta naturam actus, super quo interponitur.
29. Iuramentum habet vim clausulae omni meliori modo.
30. Par contra parem privilegio non utitur.

31 *Studiosis non ita favendum, ut alteri iniustitia inferatur.*

Non inelegans, sed pulchra quaestio, omnibus Studiosis cognitu maxime necessaria iam pertractanda venit:

AN scil. Studiosus, siue cœlebs, siue habens coniugē, & liberos, qui in Universitate, vel alibi conduxit domū ad annū, aut semestre spacium, cogatur ante elapsū terminū cedere viduae, vel liberis locatoris defuncti.

ET sanè in utramque partem argumenta sunt urgentia, & quidem tot & tanta, ut utri parti ad sentiendum sit, anceps cogitandi cura subeat.

Nam primò quidem dicendum videtur, conductorem nequaquam cogi posse, ut ante præfinitum spacium semestrale ex ædibus conductis emigret, quia vetus est regula iuris; contractus † ex conventionē legem accipere. l. 1. §. Si convenerit ff. de pos. Atq; hîc conventum est, ut liceret conductori per integrum semestre habitare in domo locata. Ergo huic pacto contravenire non poterunt. l. 2. loc. l. 52. de verb. oblig. l. a via. C. de iur. dot. l. si in fi. C. pact. conv.

Secunda ratio, quæ ex prima sequitur est huiusmodi. Non dubium est, quin obligationes quantumvis ab initio meri sunt arbitrii † ex post facto tamen in neces-

sarias præstationes convertantur. *l. 17. §. Sicut. ff. commod. l. sicut. C. de oblig. & Action.* nihilq; adeò tam conveniens sit humanæ fidei, quàm † pacta servare. *l. 7. §. Prat ait. de pact. l. nō minorē. C. de transact.* nihilq; tā grave ac incivile, quā fidem fallere. *l. 1. ff. const. pec. Cum. n. Fides* quæ in dictorum & factorum constantia, ac veritate
 4 consistit, (& in locationis † contractu exuberare dicitur *l. 1. toto tit. ff. locat.*) fundamentūq; sit iustitiæ, ea sublata iustitiam quoq; tolli necesse est, ut proinde heredes locatoris, de quibus disputamus, nihil tam dedecere videatur, quàm si facto proprio contractui defuncti contraire & locationem ædium cum Studioſo initam, perturbare perseveraverint, quam gratam potius & ratam omnibus modis habere debebant.

Tertiò, adferri potest in favorem Studioſi, textus in *Auth. habita. C. ne filius pro patre, iis verbis*: Vt scholares ad loca, in quibus literarum exercentur Studia,
 5 tam ipsi quā eorū nuncii † veniāt, & in eis secure habitēt.

Quartò, adjici potest pro Studioſo, promissionem si non expresse, attamen tacitè factam fuisse de non expellendo eo intra tempus conventum. Unde succedit Theorica Angeli in *l. eadem. C. loc.* quòd si inter locatorem & conductorem convenerit, de non expellendo, durante conductionis tempore, deinceps habitare velit, non posse domum auferri, quia per illa verba recessum est à natura locationis. *l. 54. §. inter. loc.*

Etsi autem conductor alias expelli queat, si pensionem non solverit, vel malè in re conducta versetur, *per iam d. §.* tamen hoc non procedit, ob necessitatem habitationis, illa enim de † non expellendo verba de-

ba debent aliquid operari. *l. si quando 109. de leg. 1. Angel. in d. l. adem. C. loc. quem sequitur Decius in c. Ecclesiarum. de const. & consil. 292. n. 3. & cons. 473. n. 4.*

Quapropter videtur eam ob causam Studiofo & inquilino servanda promissio locationis quo usq; tempus præfinitum effluxerit, ita ut citius expelli iure nō possit.

Quintò, Esto quod dominus possit expellere conductorem, qui indigeat domo locata pro se, quando locationis tempore necessitas non immincebat. *l. ade. C. locat. c. propter. §. fin. de locat.* Attamen Scholares non videtur dominus expellere posse ut ut etiam ædibus suis ad usus suos indigeat. *Doct. in Auth. habita. C. ne fil. pro patre.* Ratio hæc est. Posteaquàm enim Studiofi cogere quasi possunt dominū ad locandū + illis habitationes, cumq; 7 expellere. A fortiori ergo, quando domus eis est locata, non poterunt expelli: nam teste Ovidio:

Turpius eiicitur, quàm non admittitur hospes.

Cuius rei fit mentio in *c. quedam extr. de iure iur.* Si enim possent expelli scholares, cogerentur studia literarum quodammodo deserere, quippe cū aliam fortè domū commodam nō inveniant, id quod sæpè contingere solet, ut ultra experiētiā testatur *Rebuff. in tr. de priv. scho. priv. 8.* Quid quod domin⁹ ædium cū notus sit in civitate, facilius inveniat aliam domum inter cognatos & amicos, quàm scholaris exterus, qui paucos in illa civitate habebit, idcirco domin⁹ eum non debet expellere. Et hanc quidem sententiam tanquam æquitati valde consentaneam, commendat *Rebuff. in d. priv. 8.*

Et hæc quidem ferè sunt argumenta, quæ pro Studiofis inquilinis facere videbantur, ex

quibus perspicui possint rationes, ob quas non videantur expellendi, ex ædibus ante lapsum terminum.

At verò contra hæredes locatoris qui ædes istas suas proprias occupare nituntur, cupiētes Studiosum migrare & de alio sibi hospitio prospicere, non paucis etiā atque adeò plurimis, & non levibus quidem rationibus, sed quasi convincibilibus argumentis iuvantur.

Et 1. quidem fortiter urget textus iuris clarus & apertus in *d. l. æde. 3. C. locat.* ubi expresse dicitur, quòd tametsi conductor pensionem in solidum solvens, non possit expelli, hoc tamen non procedere, si propriis usibus Dominus eam necessariam esse probavit. Ecce verba expressa legis, vel constitutionis Imp. quæ pernixè sunt attendenda, neq; ab eis in transversum quidem unguem recedendum, per text. *l. 69. non aliter ff. de leg. 3.* facit *l. cum non solum §. ipsum autem filium. C. de bon. qua lib.* (& in *l. quod constitutum ubi Brun. & alij DD. C. de testam. milit.*) & in *l. quæro d. §. inter locatorem ff. eod. c. propter §. fin. extra de locat.* Cum ergò habeamus textus & leges quibus disponitur conductorem à locatore expelli posse tempore necessitatis, utique cessare debent omnes dubitationes & cavillationes Advocatorum. Alioquin istæ leges hodiè prorsus illusoriæ & supervacaneæ redderentur, cum interim certa sit & immota † iuris doctrina leges ludibrio haberi, vel illusorias reddi minimè oportere *l. fin. §. in C. de bon. qua lib.*

Et si autem prior opinio æquior esse videatur, hæc tamen sententia magis æquitati, quin & rigori &

gori & subtilitati iuris est consentanea. Atqui iuris mi-
 nimè ignoti est, legem scriptam, quantumvis † rigidam 10
& subtilem, strictè nihilominus esse servandam rigorēq;
 adeò scriptum præponderare æquitati non scriptæ,
l. 12. §. 1. ff. qui & à quib. manum. lib. non fiant. Tamen si e-
 nim potiozem æquitatis quàm stricti iuris † rationem 11
 habere convenit. *l. placuit C. de iud. :* Istud tamen non
 de qualibet, sed de ea demùm æquitate intelligendum
 est, quæ scriptis ll. continetur *d. l. placuit in verbis scripta*
æquitas. Ficta enim æquitas duplex est iniquitas, te-
 ste Bl. *cons. 9. lib. 1. n. 3.* ut proindè rectè admodum iuris
 nostri interpretes scriptum reliquissè videantur, iudi-
 ces sequi oportere † regulas & decisiones ll. expressas: 12
 non autem conscientiam suam ll. adversantem, las.
in l. certi iuris C. de iud. Nam vera conscientia illa demū
 est, quæ ex fonte ll. per ora Principum divinitus promul-
 gatarum existit, atq; permanat Matth. de Affl. *decis. Nea-*
pol. 232. n. 1.

Ex quo fit, quod consciētia † legis multis parasan, 13
gis exuperet conscientiam hominis, quippe quæ ficta
 dicatur & abusiva, præsertim si ll. autoritate fuerit de-
 stituta, ut rectè Bl. docet in *c. Clerici n. 3. de vir. & hon.*
Cler. quo & illud pertinet, quod iudex procedere debeat
 secundum æquitatem illam quæ à lege vel iure est in-
 formata Panorm. *in c. ex parte. n. 11. de off. delegati.*

Ex quibus omnibus necessariò efficitur hanc de
 qua loquimur opinionem affirmativam omninò am-
 plectendam, & pro ea iudicandum, quemadmodum
 textus *in d. l. adem* hoc disertè profert, cui contradice-
 re nihil aliud est, quàm contra stimulum calcitrare, vel

ut Pr. noster alicubi loquitur, caput percutere ad montem Murellum.

14 2. Eiusdem sententiæ est gl. quòd scilicet superveniente causa ob quam locator † sua domo uti necesse habet, conductor expelli possit *gl. in sape d. l. ade. ubi ait*: Quòd supervenire debet necessitas inopinata, quæ tempore contractus prævideri non potuit, prout contingit in casu l. si is quo. §. 1. & l. seq. ff. ut in poss. leg. nō cav. l. de atate §. ex causa ff. de interrog. act. Sed in prælen- ti quaestione cum domus Studioſo locaretur, provideri nondum potuit luctuosus ille casus & obitus Domini ædium vel locatoris. Merito igitur eis hac in parte suffragandum est, ut non tantum resignare locationē Studioſo, verum etiam eum expellere possint.

51 3. Huc accedit ius Saxonum, quo cautum reperi- tur, quod locationi à defuncto † factæ ad certum tem- pus, & postea intra tempora locationis locatore dece- dente, heres eius, nisi voluerit, usq; ad finem stare, non teneatur, etiamsi re-locata ad proprios usus non indi- geat, quod licet iure communi sit iniquum, ac irratio- nabile esse appareat *l. viam veritatis C. locati*. Attamen in usu practico ita servatur, & per Scabinos Lipsenses in iure servandum esse pronuntiatur, teste Fachſio *dis. 2. in fin.* ut minimè mutanda sint, quæ certam † interpre- 16 tationem semper habuerunt *l. minimè. ff. de Ll.*

Atqui casus noster contigit in foro & territorio, ubi dispositio iuris Saxonici servatur. Sequitur itaque secundum istud ius esse in favorem heredum contra Scholarem inquilinum pronuntiandum.

Neque verò obstat huic sententiæ, quòd superius
contra

contra disputando dixerimus in allegata prima & secunda ratione: Pacta esse servanda.

Id enim tūn demū locum habere rectè dicitur, quando quis temerè & absque causa vellet discedere à pacto, & fidem fallere. Hoc enim ei non liceret, secus autem est in hoc nostro casu, ubi propter supervenientem necessitatem dissolvitur contractus altero contra hente invito, contra text. *l. sicut C. de Action. & Obligationib.*

Hæc namque est natura & proprietas huius contractus locationis, ut expressè non apponatur conditio expellendi conductorem, haud tamen intelligatur exclusa † illa ipsa conditio expellendi conductorem tempore advenientis necessitatis, fatalis, ut puta, cū locator mortuus fuerit, aut eius ædes in quibus prius habitabat, incendio, aut alio casu perierint.

Ex quo enim hæc necessitas à fortuna provenit, utpote quæ humano consilio prævideri, aut illi provideri nequaquam potest. *l. 2. §. si eo tempore ff. de administ. ad civ. l. quæ fortuitus C. de pign. act. l. si hominem 30. ff. mand.* Sequitur illam iustam causam præstare expellendi conductorem ex ædibus locatis, arg. *Auth. contra rogat. C. ad S. C. Trebell. in istis verbis: Vel si non habet, unde sibi faciat expensas: Nam propter necessitatem supervenientem frangitur † etiam ipsa divina reverentia, & cultus D E I Ter Optimi, Maximi, atque Omnipotentis lege. omnis.* Codice de feriis, D. Iacobus Menochius in tractatu suo de arbitrariis Iuribus quæstionib. cas. 237. n. 22. Hinc Bl. in d. l. ade. nota, ait, quod propter necessarios casus licitū sit domino rei recedere à pactis

con.

conventis, prout refert Marcus Ant. Natta *cons.* 416. n. 7. pro quo facit textus optimus in *l. quaro. 54. §. inter locatorem ff. locat.*

Porro etiam tertia ratio dubitandi non obstat
 20 quæ ex *Auth. habita* † est adducta, siquidem ibi Imp. nō loquitur de eiusmodi habitatione, de qua hic quaestio est, sed vult ut Studiosi securè in Academiis citra iniuriam habitare possint: At hoc loco eis non infertur iniuria per locatoris heredes, quippe cum iure suo utantur, *l. 55. de Reg. Iur. c. cum Ecclesia 31. de elect. l. iniuriarum 13. §. 1. ff. de iniur. Gail. lib. 2. obs. 101. n. 7.*

Quod ad quartam rationem attinet, responde-
 21 mus breviter. Conductorem allegantem † promissionem sibi factam à locatore, de se non expellendo teneri probare.

Quisquis enim veritatem & qualitatem alicuius facti pro suæ intentionis fundamento proponit, eam qualitatem in specie probare tenetur *l. habebat ff. de inst. act.* propterea etiam si supponere velimus, quòd eiusmodi promissio facta fuisset, ipsi scholari, dubium tamen non est, quin illa sit intelligenda secundum naturam contractus cui adiecta fuit, per iam allegatum text. *l. qua §. inter locatorem*, pro qua conclusione faciunt notabilia verba Iacobi Aret. in *l. damni infecti ff. de damn. inf.* ubi formaliter ait: Nota verba stipulationis † & contractus intelligi secundum naturam negotii l. 15. si uno §. etsi verbo ff. locat. refert & sequitur. *Bl. cons.* 434. *incipiente pactum vol. 1.*

23 Hinc donatio † causa mortis facta promissione de non revocando, revocari potest quia intelligitur promississe

miſſiſſe ſub hac conditione, niſi eum poenituerit, ſecun-
 dum naturā donationis cauſa mortis Bl. *in l. cum quis ff.*
de cond. ob cauſam. Alex. in l. qua dotis ff. ſolut. matrim. &
 promittens non moleſtare uſumfructuarium, intelligi-
 tur, niſi, ex cautione deferendo arbitrio boni viri, quæ
 provenit ex natura rei, Bl. *in l. 1. C. de uſufr. &* maritus
 promittens reſtituere dotem † patri, ſoluto matrimo- 24
 nio intelligitur promittere ſalua parte quam lucrari de-
bet ex forma ſtatuti, quia verba debent intelligi ſecun-
 dum diſpoſitionem iuris communis d. §. *inter locatore*
Alex. in l. poſt dotem ff. ſolut. matrim. Similiter ſi heres † 25
 promittit legatariis ſolvere legata, intelligitur ſalva de-
 tractione Falcidiæ, ut dicunt Dd. *in l. ſin. C. ad l. Falcid.*
 Item ſi fideiuſſores † promiſerunt ſolvere libere & ſine 26
 aliqua exceptione, adhuc opponere poſſunt exceptio-
 nem excuſſionis. Illa enim verba non intelliguntur ex-
 cludere eam exceptionem, quæ venit ex natura actus
 celebrati, ita ſcribit Rom. *conf. 211. n. 3. per text. d. §. in-*
ter locatorem.

Sic dicendum videtur in propoſito noſtro, loca-
 torem promittentem non expellere conductorem, in-
 telligi promiſiſſe ſub hac tacita conditione, niſi domus
 ſit propriis uſibus neceſſaria, ſiquidem hoc convenit
 naturæ actus, ſeu diſpoſitioni legis, ſecundum quam
 verba contrahentium accipi debent, & intelligi.

Ex quibus omnibus pleniffime conſtat, deci-
 ſionem Angel. non eſſe veram, quemadmodum
 etiam in ſpecie, per ſupra dicta fundamenta reprehendūt
 M. Ant. Natta. *d. conf. 410. n. 2. &* Molinæus *in Addit.*
ad Dec. conf. 192. n. 3. in verbo pro uſu proprio.

Imò contra Ang. est alia aperta decisio Alberici
in d. l. ade. & Archidiaconi inc. in alienationis 12. quest. 2.
 ubi tradunt locatorem posse expellere conductorem
tempore necessitatis, etiamsi iuramentum praestiterit,
 27 de t se non expellendo, siquidem iuramentum recipit
 28 interpretationem t secundum naturam actus super
 quo interponitur *l. fin. C. de non num. pec. & ad plus non*
extenditur iuramentum quàm extendantur verba pro-
missionis, ut dicit Ang. cons. 315. & ideò si interea tem-
poris decesserit locator, ita ut heredes eius ipsimet uri
domo necesse habeant, adeoq; tacita conditio defecerit,
dicta promissio iurata non potest habere locum, arg.
l. cedere diem de Verb. Sign. Si itaq; promissio iurata de nō
expellendo non operatur, quò minus conductor ex-
PELLI possit in casibus notatis in d. l. ade. quo minus ope-
rabitur simplex promissio cū actus iuratus semper sit
 29 *fortior & iuramentum habeat vim clausulae t omni*
meliori modo l. cum pater §. filius 23. ff. de leg. 2.

Ad Quintam & Vltimam Rationem respondem⁹
 et quasi peremptoriè iugulum causae petentes, quod
 30 ubi disceptatio est inter pariter privilegiatos, par t con-
 tra parem, privilegio non utitur, sed fit ad ius commune
 reductio, *text. est in l. sed & §. qualitas ff. de excus. tut. l.*
propter litem. §. fin. ff. eod. l. filius de liber. & posth. l. quas a-
ctiones. C. de Sacros. Eccles. l. verum. §. fin. ff. de minor. Lud.
Roman. cons. 385. num. 4. Dec. cons. 484. in fin. cum simi-
libus.

Præterea non debemus Scholaribus ita esse addi-
 31 ti, ut aliis iniustitiam t faciamus, *arg. c. ex parte de for.*
comp. extra & c. nuper de donat. inter vir. & uxor. ne unū
 alta.

altare contegatur & alterum nudetur, Petrus Rebuff. in tr. priv. Schol. priv. l. 8. ad hoc argumentum ita specialiter respondet, ubi quoq; arbitratus est in hoc casu iuramento conductoris standum esse, an domum aliam invenire possit, nec ne, arg. c. nulli de Elect. libr. 6. & gl. in clement. presenti de censibus.

Quæ omnia cum ita sese habeant, omninò pronuntiandum esse censemus in favorem heredum locatoris defuncti, & Scholarem conductorem condemnandum & compellendum ut colligat sarcinas, ut ultro suaq; sponte haud gravatim exeat, ne opus sit mediante officio Rectoris cum quasi invitum ex ædibus expellere.

Q U Æ S T I O V N D E C I M A.

S V M M A R I A.

- 1 *Thesaurus in fundo alieno inventus, cui cedat.*
 & 18.
- 2 *Thesauri definitio.* & 4.
- 3 *Thesaurus etiam in re mobili invenitur.*
- 5 *Res mobiles possessione unius anni & aliquot dierum usucapiuntur Iur. Saxon.*
- 6 *Verbum capere cum effectu intelligitur.*
- 7 *Rem aliquam tum demum cepisse dicimur, quando cum effectu & effectu acquirendi accipimus.*

- 8 Non sufficit actu & corpore alicuius rei possessionem apprehendere, sed requiritur etiam ut oculis & affectu ea occupetur, & sub custodia habeatur.
- 9 Premium capienti furem constitutum, is demum accipit, qui furem ad Iudicem duxerit.
- 10 Commodum hoc est possessionis, ut possidens de iure suo, docere non teneatur.
- 11 Duobus, vel tribus de lucro captando certantibus, petentis conditio durior est.
- 12 Dubiorum solutio est veritatis inquisitio.
- 13 Cui non definitio competit, ei nec definitum competere potest.
- 14 Res aliqua quando rectè, perfectè & irrevocabiliter mea esse dicatur.
- 15 Quicquid non excipitur de rebus vendita rei coherentibus, id omne venditum esse intelligitur.
- 16 An thesaurus fundo, vel ædificio, in quo reconditus est, contineatur.
- 17 Res procuratori meo tradita, vel in conspectu meo posita, eo ipso oculari aspectu, mihi eius possessio acquisita dicitur.
- 19 Thesauri vocabulum quot modis sumatur.
- 20 Venditore claves horrei, vel cellæ, in qua vinum, vel frumentum reconditum erat, emptori tradente, an per hoc possessionem in emptorem transferat.
- 21 Mercenarii thesaurum reperiētes, an quid ex eo lucrentur.
- 22 Fiscus, cum alterius detrimento non locupietetur.
- 23 Inventor thesauri, mediante iuramento, ad cuius quantitatem indicandam compelli potest.

- 24 Iuramentum super rebus ablatiis, aut amissis, aut occul-
tatis præstari & deferri potest.
- 25 Contra inventorem thesauri, qui mediante iuramen-
to quantitatem eius indicare nolit, in litem iurari
potest.
- 26 Qui facit quod non debet, vel qui non facit, quod de-
bet, in dolo esse præsumitur, & contra eum in litem
iuratur.

C Asus: Quidam Candidatus Juris con-
stituerat Ius Can. quod habebat, ad ali-
am ligaturæ formam redigere, & tabulas li-
gneas satis crassas corioq; obductas de tripar-
tito volumine rescindere.

Quia verò corium compactioribus li-
brorum adhuc usui esse videbatur, suavit ei
contubernatis, ut illud à tabulis abstrahat.
Cui obtemperans Dominus libri, aureum
nummum in volumine cadentem in terram
reperit, quo cum admiratione recepto, con-
versus ad contubernalem & commensalem,
Ecce, inquit, hic est aureus, quem præterit à
hyeme amiseram, suspicans à famulo, aut alio
quodam illum modo esse subtractum.

Paulo post cum tabulas de Iure Can. resectas posuisset in mensa, commensalis ipsius fortè fortuna quippiam flavi coloris ex istis tabulis eminere conspicit, hoc extracto apprehendit aureum, simul atque id factum est idem & alter contubernalis remouent schedulam, sub quo aureus extractus latuerat, ubi reperiunt 21. aureos Rhenanos & 2. Ungaricos Ducatos: Hos inventores ad se quidem recipiunt, sed Domino libri petenti continuo restituunt, hac spe freti, secum diuisurum esse thesaurum, si quidem diceret, sat est quod habemus, iam eos numeraturi. Verum Dominus libri eos solus retinet. Quaeritur itaque utrum dimidia pars thesauri inventoribus cedat, si non iure inventionis, saltem iure pacti, si quidem dixerat satis superque pecunia ipsos habere, se iam invicem numeraturos esse.

DE qua quaestione in utramque partem quaedam afferamus.

Et primò

Et primò quidem per manus tradunt, quòd si quis in fundo † alieno thesaurum fortè fortunâ invenerit, ¹ etiam si isti divisit, nihilo minus tamen inventori thesauri pars dimidia debeat, per text. *l. si is qui in pr. ff. de acquir. rer. dom. & §. thesaurus de rer. div. l. unic. in fin. C. de thes. libr. 10.* ubi thesaurus pro dimidia parte inventoris esse dicitur, altera vero dimidia locorum Domino restituitur. Cum itaq; isti duo Studiosi, quorum alter Domino libri commensalis, alter contubernalis fuit, aurum in tabula sub scheda latens invenerint, videtur thesaurus esse communis, & dimidia pars cedere inventoribus, *per iam allegata iura.*

Quod autem hîc sit thesaurus, non videtur ulla-
tenus dubitandum, siquidem Paulus definit thesau-
rum (verè & propriè loquendo) esse & dici veterem
pecuniæ † depositionem, cuius non exstat memoria, ²
ut iam Dominum non habeat, *l. nunquam 31. ff. de acquir. rer. dom.*

Secundò porrò ipsemet Dominus libri fatetur pa-
trem suum ius illud Can. ex quodam monasterio acce-
pisse. Cui accedit, quod ex ipsa inscriptione aureorum
apparebat eos non de recenti, sed longissimo temporis
spacio ibidem proculdubio depositos fuisse, ut perinde
nemo non pecuniam illam ab ignotis Dominis ve-
rustiori tempore absconditam esse, iure meritoq; præ-
sumserit, & pro thesauro habuerit, *iuxta d. l. un. & ibi*
Ioh. de Platea n. 2.

Tertiò loco movebantur Domini etiam hac ra-
tione, quòd thesaurum istum non tantùm prius in-
venerint, verùm etiam loco moverint, apprehende-
runt,

runt, eiusque possessionem primi nati fuerint, id est, occuparint, & sub sua custodia habuerint. Merito igitur ob naturalem aequitatem, dimidium eorum esse debet. *l. 3. §. Neratius ff. de acquir. poss. & d. §. thesaurus.* Nec enim poterat à dominio ipsorum recedere, aut illis auferri, per regulam, *Id quod nostrum. de Reg. Iur.*

Quarto, negari non potest, quin fortuito casu, non data ad hoc opera, aut studio per scrutandi quaesiverint & invenerint istos aureos numos, siquidem neuter ipsorum ab initio eius animi & intentionis unquam fuit conquirere pecuniam, imò sibi nihil min⁹ perlausum habuere, quàm sub ista schedula latitare thesaurū. Cùm itaque hoc loco divinitus inventus sit thesaurus, & sic merum fortunæ donum videatur, *l. si is qui in alien. §. 1. ff. de acquir. rer. dom.* non immerito dimidia pars eius illis restitui debet. *d. §. thesauros & d. leg. un. C. de thes. lib. 10.*

Quinto, videtur ista res saltem habenda pro derelicto, quia Dominus idemque possessor libri, istas tabulas ad ignem & focum iam destinaverat, easque à se abiecerat & super mensam imposuerat, nolens amplius quærere ut ut à contubernali suo fuerit admonitus, quibus ita in facto habentibus, Dominus sciens volensque censetur habere istam pecuniam pro derelicto, ut propterea eius esse non possit: Sed duobus Studiosis primo invenientibus, & occupantibus concedere debere, per *text. l. 1. & 2. ff. pro derelicto.*

Neque verò ad rem pertinet, quòd pecunia ista inventa sit in re mobili, quandoquidem constat thesaurum etiam in re mobili haberi & inveniri posse, quem-
admodum

admodum huius rei aliquot casus & exempla recensent Iaso. *in d. l. 3. §. Neratius n. 7. 8. de acqui. poss.* Chasfan. *in Consuetud. Burg. tit. de iust. vol. 6. 7. Duar. d. l. 3. Schn. in d. §. thesaurus.* Hinc & Cicero *in 1. de divin.* respondit, inquiring, coniector thesaurum defossum esse sub lecto.

Præterea textus est pro hac parte *in d. l. nunquam de acquir. rer. dom. & in d. l. un. C. de thes. lib. 10.* ubi simpliciter & sine distinctione, definitur thesaurus, vetus quædam † depositio pecuniæ ab ignoto Domino facta, cuius non extat memoria: Neq; enim restrinxerunt Paulus & Imp. Leo thesaurum ad res immobiles & loca immobilia tantum, non omissuri, si alteri vim mobilium & immobilium locorum voluissent. Ista ergo restrictio non est recipienda, quam sine lege Dominus libri faciebat, quippè cum prædicti textus generaliter deciderint ut meritò generaliter sint intelligendi. *l. 1. §. generale ff. de leg. quest. causa.*

Verum his & aliis, quæ duo isti inventores thesauri adduxerant, aut eorum nomine adhuc allegari poterant, non obstantibus, pro Domino libri iustitiam indubitatam esse arbitramur.

Primò enim inficiari nemo potest, quin totum corpus, seu ius Canonicum, & sic quoq; tabulæ lignæ ab ipso textu rescissæ spectaverint ad Dominum libri, iure domini vel quasi, idq; non tantum propter traditionem iuris Canonici ipsi à patre factam iuxta *l. traditionis C. de pact. & §. traditionem. Inst. de rer. divis.* Sed etiam ob annalem, imò ultra annalem possessionem, quæ quidem possessione unius anni † & aliquot dierum res

mobiles usucapiuntur de Iure Saxonico, quo utimur in præsentī casu, *per text. Landrecht lib. 2. art. 44. & lib. 7. art. 28.* Vnde Dominus libri habet intentionem fundatam, quoad pecuniam sub schedula, vel charta & tabulis latentem, & postea repertam, ut statim liberè & pleno iure ei tanquam soli proprietario cesserit. *d. §. thes. 8. l. si is qui de acq. rer. dom.*

Deinde possessionem quoque thesauri, Dominus apprehendit. Simul atque enim loco motus fuit & inventus à contubernali & commensali, in continenti restitutus est iste thesaurus Domino libri. Quæ traditio, vel restitutio confirmabat eius possessionem quasi voluntate inventorū facta fuerit. Videntur enim ipsimet abdicasse aut renūciasse iuri suo si quod in pecunia inventa forsitan habuerint, *§. pen. Inst. de Rer. Divis.*

Neque verò obstat, quòd prius viderint, invenerint, locomoverint, manibusq; contrēctarint hi duo Studiosi thesaurum. Inde enim non consequitur eos etiam thesaurum cepisse: Siquidem verbum Capere † cum effectu intelligitur *l. aliud est 21 l. inter publicarū cum* 6 *seq. & l. frugem. ff. de verbor. signif.* Nam illam rem † capimus, quam cum affectu & effectu acquirendi accipimus, alioquin non dicimur acquirere. Vnde C. ait, in omnibus rebus, quæ dominium transferunt, concurrere oportere effectus: Qualiscunque enim causa fuerit, nisi 7 animus consentiat, perducit ad effectum id quod incho- 8 atur non potest *l. in omnibus de Acton. & obligat.* Quandoquidē non solo duntaxat corpore, & actu sufficit apprehendere poss. sionem † alicuius rei, sed etiam necessum est, ut oculis & affectu ea occupetur, resque illa sub sua custodia habeatur, *d. l. 3. §. Nerarius ff. de acquir. possess.* & in l.

& in l. 3. ff. ex quibus caus. mai. At isti Studiosi non sic acceperunt pecuniam, & cum illo affectu apprehendebant, ut haberent sibi; retinerent, alioquin non restituisent Domino libri, sed sub sua custodia conservassent, quemadmodum hoc requirit necessariò *text. in d. l. 3. §. Neratius.* Quapropter non sufficit simplex & nuda remotio thesauri à loco, id est, occupatio & apprehensio, sed necessaria quoque est retentio eius, imò si nudè duntaxat moveatur loco, videtur ista pecunia adhuc in sua naturali libertate esse. *Conn. lib. 3. c. 4. in pr.* Hinc si præmium constituatur capienti furem illud non habebit † capiens, nisi duxerit furem ad iudicem, siquidem capere cum effectu intelligitur, per *iam d. l. aliud de verb. signifi.* confirmat *las. in l. 1. §. fin. ff. quod quisq. iur. & in l. Si pars raptorum, C. de fideius.*

Quid quòd haud absurdè dici potest eos hunc animū habuisse ut negotium sui cōmensalis & contubernalis hac in parte gererent, *arg. l. ut qui natura. §. si lib. ff. de negot.* Hocq; tantò magis obtinet, quod duobus istis invento-rib⁹ adhuc nondū certo cōstabat, quid & quantū apprehenderint, quoniam eam pecuniā numerandā & cōputandā volētes & sciētes restituerant suo sodali, tanquā v. Domino, ut eo quoq; nomine nō possint dici cepisse & habuisse thesaurū in sua potestate, aut sub sua custodia, *arg. l. ait Prætor. §. si iudex & ibi Zas. n. 3. ff. de re iud.*

Quæcūm ita se habeant, consequens est nullā eis cōpetere efficacē actionē adversus sodalē, sed per exceptionē removeri posse à petitione, iuxta *l. non videtur l. nihil interest l. si quis obligationem §. 1. ff. de Reg. iur.*

Tertiò, & quidem non rugato supercilio constanter asseverari potest, hanc pecuniam non

fuisse thesaurum. Sit enim sanè, quod Dominus libri nesciverit sub tabulis ligneis & mappa chartacea absconditam fuisse pecuniam, interim tamen non sequitur concludendum eam ab ignoto Domino esse inclusam. Quid etenim si pater metipse pecuniam illam condiderit inscio filio in istis tabulis, eam fortè ob causam, ut quasi peculium quoddam tempore necessitatis haberet, quo in Academiis se sustentare commodius possit, nonnè iure meritoq; hoc filio cederet? usque adeò ut etiamsi totum ius Canonicum unà cum tabulis huius rei ignarus cuiuspiam vendidisset, propterea tamen eà privari nullo modo possit *per l. à tutore ff. de A. V.* Quemadmodum huius rei exemplum non absimile enumerat Alc. in *παρέρυ. libr. i. c. i.* & Ang. in *Inst. in §. thesaurus* (& supra obiter fuit enumeratum de pila cerea.)

Neque verò obstat, etiamsi inventores contendunt ipsorum contubernalem habuisse illam pecuniam pro thesauro, ideoque disputationem hanc esse supervacaneam, quoniam ad hoc responderi potest, hoc ei non præiudicare, quin defendi in sua possessione debeat, quippe cum hoc † commodum possessionis esse constet, ut qui possidet, de iure suo docere non teneatur: *leg. fin. C. de R. V. leg. is qui destinavit ff. eod. §. commodum Instit. de interd. quoniam à possessore iuris sui probationem non exigitur leg. cogi possessorem C. de petit. hered. leg. fin. ff. quod metus causa.* Quade causa Dominus libri non est compellendus probare, à patre suo fuisse pecuniam absconditam, sed sufficeret ipsa possessio, *arg. l. quoties & ibi gl. ff. de probat.*

Quartò

Quartò & Postremò tenenda & amplectenda
est in dubio illa sententia, quæ favet Domino libri, qui
 dominium naturale & possessionem corporalem iuris
 Can. unà cum thesauro in sua potestate habuit, & ad-
 huc tenet, ideoque citra factum suum amittere nequit.
 Econtra verò est explodenda opinio Sodalium, qui ad-
 ventitio lucro, non ex fortunæ liberalitate, sed data o-
 pera acquisito, ut postea dicetur, inhiare conantur, ut
 notat Br. *in l. per illum text. C. si dos const. matr. solut fuer.*
 Et idem Br. *in l. sufficit. ff. de condict. indeb. per l. non debet*
§ in re obscura ff. de R. I. Quoties enim duo vel tres de II
 lucro captando certant, semper eius qui petit, durior
 causa esse solet *l. nemo § fin l. in eo 33. de R. I.*

Postquàm igitur satis superq; constat, ex his quæ
 hætenus & quidem breviter deduxi, assertum thesau-
 rum nulla ex parte ad inventores spectare, sed totum
 cedere debere Domino libri, reliquum est, ut ex ordine
 nobis præscripto ad confutationem contrariorum de-
 scendam, quibus dissipatis & exterminatis, veritas ipsa
 proposita huius causæ, magis clara & lucida fiat: Siqui-
 dem ut præclare Philosophus ait, dubitatorum solutio
† veritatis est inquisitio. Et idem alicubi scribit, oportet, 12
 inquit, eum qui vel in deliberatione, vel in iudi-
 cio prior dicit, causam suam primò confirmare, deinde
 illis, quæ cōtradici possunt occurrere & ea dissolvere atq;
 extenuare, ut tradit Ludovicus Sumptus *in suo Soling. re-*
sponso pro uxore n. 190.

Non obstat ergò quòd 1. dicebatur hanc pecuniã
 esse thesaurum, arguendo à definitione thesauri, quia
 responderi unico verbo potest, per inficiationem, dicē-

do non esse thesaurum, sed pecuniam à patre Studioſi & ſic certo Domino abſconditam fortè.

13 Cum ergo definitio huic pecuniæ non compe-
tat, certè definitum † ei competere non poteſt, quip-
pe cum talia ſint ſubiecta, qualia permittuntur eſſe à
prædicatis *gl. fin. in c. dudum. de decim. VVeſen. conſ. 4. n.*
III. & conſ. 12. n. 19

Deinde ſupervacanea eſt quoq; iſta obiectio, qua
primo loco opponebatur, eam pecuniam calu fortuito
inventam eſſe, non data opera, quia ſuprà ſatis funda-
vimus in *ſecundaratione decidendi*, quòd non ex fortunæ
dono, ſed perſcrutandi ſtudio quæſita, & inventa ſit à
Studioſis illa moneta aurea. Quamvis enim ab initio
neutri fortàſſe curæ fuerit & mens inquirendi theſau-
rum in tabulis, tamen eo ipſo momento quo ſecundus
aureus ab alterutro inventus eſt, acceſſit ſtudium & a-
ctus concupiſcentiæ rei alienæ, tum removerunt ſche-
dulam à tabula, id quod eis facere non licuit in alieno,
ut ſentit *Conn. lib. 3. c. 4. n. 5.*

Non obſtat, imò nihil valet tertia oppoſitio. Non
enim poteſt dici res & perfectè † & irrevocabiler mea
14 eſſe facta, quam alii ſtatim reſtitui, ac ſub mea cuſtodia
nunquam legitimè habui, ut tradunt *Dd. in d. l. nun-*
quam, ff. de acq. rer. dom. & in d. l. 3. §. Neratius ff. de acq.
poſſeſſ. in l. aliud eſt capere ff. de verb. Sign. & Iohann. de
Platea in l. un. ſub. n. 6. C. de theſaur. lib. 10. ubi gl. com-
mendat tanquam melius eo in loco dicentem talem re-
quiri apprehenſionem, ut ponatur theſaurus ſub cuſto-
dia inventoris, per ſapè d. §. Neratius & tenet Br. in d. l.
nunquam.

Quod

Quod postremo loco aliam herbam nactus uterq; adversarius, sibi persuasum habent, illa se nervorum huius litis dolores reficere posse, quasi fortuito casu, non data opera aurei isti inventi fuissent, hoc inquam genus herbarum vim panaces neutiquam habet, ut Grav. loquitur *in suo responso pro gener. sub n. 447.* Si quidem illud constanter negatur, quoniam ex narratione literarum ad nos transmissa manifestè apparet, & suprà quoq; *in rationibus decidendi* prolixius demonstratum est, quod scilicet datà opera & adhibita diligentia quadam schedula à tabula revulsa, & postmodum hoc pacto thesaurus repertus & inventus sit. Quod cum ita sese habeat, evidenter sanè argumenti huius ratio emicat.

Valdè quoq; impertinens est, quod hic inculcatur de re pro derelicta habita, quia in casu nostro totum contrarium luculèter apparet: Dominium scilicet ab ipso & vero domino retentum, & retenta possessio, neq; etiam ipsæ tabulæ lignæ reiectæ, aut etiam interversæ, nulloque minùs etiam à domino pro derelictis habitæ, id quod evidentissimè & manifestò hinc apparet & evincitur, quod prædictas tabulas ligneas & asses à volumine Iuris Canonici, quod per annum iam & ultrà legitimè possederat, utpote à parente suo iam dudum ipsi transmissum, rescissas, manu sua super mensam posuerit.

Atque hæc paucis de præsentī dubitatione thesauri dicta sunt:

Nunc ad alteram & vicinam quæstionem pervenio, cuius præcipua summa & vis in eo consistit.

Virum

Utrum pecunia ab emptore & eius mercæ-
 riis inventa in ædibus emptis ipsi emptori
 & operariis cedat. An verò venditoribus
 restituenda sit, & quidem mediante iura-
 mento factâ designatione speciali pecuniæ re-
 pertæ.

Tandem etiam quæstionis est:

*An aliquid iuris Fiscus, vel Magistra-
 tus in illa pecunia sibi arrogare possit?*

De quibus omnibus sigillatim paucis perspicie-
 mus.

ET primò quidem ad emptorem quod attinet, videtur
 thesaurus in domo repertus, ad ipsum spectare em-
 torem. Perfecta enim venditione inventus est ab ipso
 emptore, nihilque exceptum hîc invenitur à venditore,
 15 quicquid autem non excipitur de rebus emptæ & rei co-
 hærentibus, id omne venditum esse intelligitur, l. *ad sa-*
cra 73. ff. de contr. empt. Ita in terminis tenet Brun. in l. à tu-
 tore ff. de R. V. Alvar. in tit. quæ sunt Regalia. Chassan. in Con-
 suet. Burg. in t. de iust. §. 1. verbo in venta. n. 35.

Secundò videtur possessio quoque thesauri acqui-
 sita emptori per traditionem clavium l. *Clavibus* ff. de con-
 trah. empt. Sicut enim frumentum & vinum continen-
 tur horreo, aut cella, cuius claves mihi traditæ sunt: Ita
 16 etiam thesaurus videtur & contineri fundo vel ædificio
 in quo est reconditus.

Tertiò

Tertiò prætereà acquiritur nobis possessio rei, etiam si ea loco non sit mota, veluti: Si quis mihi rem aliquam vendiderit, & eam procuratori † meo tradit, 17 imò quod plus est, etiam si in conspectu meo tantùm posita sit, tamē dicitur mihi acquisita possessio huius rei oculari aspectu meo *l. quod meum §. si venditorem l. 1. §. si iusserim ff. de acq. possess.* Proindè & hoc casu videbatur acquiri possessio thesauri, qui est in fundo reconditus, præsertim cùm suo loco iam sit motus, inventus apprehensus & sub custodia emtoris retentus, imò dominium quoq; emtori quæsitum videtur per occupationem pecuniæ in proprio loco factam, idq; non vigore contractus emtionis & venditionis, sed ratione iuris hoc volentis & exigentis, iuxta *l. thesaurus C. de thes. lib. 10. & §. thesauros Inst. de rer. Divis.* Vnde *Bl. in l. à tutore de R. V.* existimat, thesaurum inventum † in muro do- 18 mus venditæ, pertinere ad emtorem, non venditorem, quod servandum esse negat *Zaf. in d. l. 3. §. Neratius sub n. 15. ff. de acquir. possess.* quia contrarium subiicit, usur. pari in toto mundo.

Verum his & aliis rationibus non attentis, nos respondimus in præsentī casu, pecuniam inventam in ædibus, autoritate magistratus venditis, deberi heredibus eorum, quorum ædes propriæ fuerant iure domini, vel quasi eiusq; nostræ sententiæ hanc unicam causam adduximus, quia ista pecunia non erat, neq; proprie dici poterat, thesaurus, siquidem exstabat eius memoria certusq; Dominus sciebatur, id quod ex sequētib; coniecturis luculenter constabit.

Primò etiam ex vulgi rumore & fama communi

N

existi.

existimatum est, duos istos fratres magnam habere paratæ pecuniæ quantitatem (procul dubio) utpote qui victu & amictu absq; foco atq; igne & familia in coeli-
batu usq; ad mortem sordidè ac parcè vixerint, nec non interim ultra mille florenos mutuo sub usuris exposue-
rint.

Deinde huic plurimum adminiculatur alterius fratris depositio facta in agone mortis. Cùm autem in-
terrogaretur de pecunia fratris sui reperta in fratris sui
domo vendita, utrùm scilicet eius rei notitiam aliquam haberet, quæ item qualis, & quanta moneta fuerit, quam frater occulto loco obtruserat, palàm præsentibus ali-
quot fide dignis hominibus confessus est, se optimè sci-
re pecuniam in suis ædibus esse depositam, demon-
stratis indicis bonis cuiusque materiæ aureæ & ar-
gentæ quatuor peculiaribus sacculis inclusæ, sed locū
ubi abscondita fuerat, hætenus sibi fuisse ignotum: Si-
quidem frater defunctus sibi nondum indicasset, gau-
dere tamen se magnopere quod reperta iam sit præ-
dicta pecunia, ut à sinistra suspicione ipsemet liberare-
tur, quasi dilapidarit, aut ludo perdiderit.

Quæ cum ita se habeant, non arbitramur, vlllo modo
dubitandum, quin prædicta pecunia certum dicenda
sit habere authorem, & dominum, ideoq; etiam here-
dibus fratrum defunctorum istam pecuniam per em-
torem omnino restituendam esse.

Et hoc adeò verum est & procedit, ut nisi hoc fe-
cerint, arbitrariè puniri queant.

Facit *d. l. thesaurus ff. ad exhibend. Zaf. d. l. 3. §. Neratius
m. 15. de acq. poss. Daniel Mollerus. in semestr. libr. 7. cap. 7.*

Super

Supereſt, ut obiectionibus pro emtore adductis paucis respondeamus, quo nihil facilius.

Nam ad primam rationem dubitandi quod attinet, dicendum eſt, theſaurum ſumi dupliciter.

Primò propriè pro veteri deſignatione pecuniæ † 19 cuius non extat memoria *d. l. un. de theſ. d. l. nunquam §. theſaurus de acquir. rer. dom.* & in hac ſignificatione locum habent ea quæ *ſuprà* pro emtore ſunt prolata.

Deinde impropriè pro pecunia cuius extat memoria, & certus fortassis Dominus apparet, quo caſu theſaurus repertus ad venditorem ſpectat, tanquam Dominum. Emtor verò nullum ſibi ius arrogare poteſt, iuxta *textum l. peregrè proſecturus recondiderat in terrâ*, ſimilis *textus eſt in d. l. theſaurus ad exhib.* Et in poſteriori ſignificatu dubium non eſt, quin eiufmodi pecunia uſucapi non ab emtore, ſed reſtituere cogatur heredib. veri domini, vel ipſo domino, ad quem domus vel fundus pertinebat, & qui eam pecuniam ibidem abſcondiderat.

Ad ſecundam Obiectionem respondemus, magnam eſſe diſſimilitudinem, quia cùm venditor tradit emtori claves cellæ vel horrei, in quo poſitum eſt vinum, vel frumentum venditum, acceptis clavibus † 20 habet frumentum & vinum ſub ſua cuſtodia, ideoq; intelligitur in eum facilius translata poſſeſſio, ſecus eſt in theſauro, præſertim verò in tali qui impropriè ſic vocatur, cuiufmodi eſt hæc, de qua cōvertitur pecunia.

Tametiſi enim in domo vel fundo emto reperti fuerint 4. loculi auro & argento repleti, loco quoq;

moti & apprehensi ab emtore, propterea tamen in ista pecunia emtor ius aliquod sibi vindicare neutiquam potest, sed venditoribus restituere cogitur, utpote veris Dominis, quorum frater defunctus ibidem in domo (tradita) recondiderat.

Sic quoque tertiae oppositioni occurritur, quae ex *l. i. §. si iusserint & l. quod meo. §. si venditorem. ff. de acquir. poss.* desumpta est, quod nimirum sit dissimilitudo in hisce speciebus. Non enim in nostro proposito casu de possessione, aut motione aliqua, & actu corporali, vel apprehensione thesauri inventi disceptatur, sed tantum quaestio est de pecunia cuius memoria & certus Dominus apparet & exstat. Proinde non emtori, sed venditori tanquam vero Domino restituenda venit, per *text. l. à tutore. 67. ff. de R. V.*

- 21 Cæterum quod † ad mercenarios attinet, paucis dicendum est, eos ne gry quidem lucrari posse de ista pecunia reperta, quia ut iam sæpè diximus; non fuit propriè loquendo thesaurus. Præterea hi conducti sunt certa mercede ad amovenda vasa cerevisiana & purgandam ac reficiendam domum, ut meritò eis nihil debeatur de ista pecunia, sed veris dominis in solidum restituenda sit, per *text. d. l. à tutore.*

- 22 Multò verò minus Fiscus vel † Iudex loci aliquid de illis numis sibi ascribere potest, sed curare debet, ut venditoribus tanquam dominis sine ulla diminutione restituantur, ne cum alterius iactura † & detrimento & iudices & alii locupletentur, contra expressam iuris dispositionē cōcord. *text. l. cum de indebito. ff. de probat.*

bat (sic iniquū faciunt ii iudices, qui res ab aliis inventas sibi tribuunt.)

Posteaquā igitur demonstratum est, pecuniam in domo emta inventam, neq; emtori, neq; invento-
ribus restituendam esse, consequens nunc est, ut emtor
eiusq; uxor & frater uxoris mediante † iuramento indi-
cent, quantum invenerint, & acceperint de moneta au-
rea & argentea, & hoc iuramentum in hac causa ex offi-
cio iudex eis imponere optimè potest, præsertim cū
nolint sua sponte confiteri ingenuè veritatem, & signi-
ficare quantitatem. Tunc enim compelli poterint, si-
quidem clarissimi iuris est, alicui deferri posse iuramen-
tum super † rebus ablatis, amissis, aut occultatis, iuxta 24
l. fin. §. quod si res mobiles & ibi gl. in verbo Conscientia C.
de his qui ad Ecclesiam confugiunt. Idem affirmat Marant.
in tract. de Ordine iudiciorum §. nonus actus n. 17.

Quod si omninò iurare detrectet emtor, tunc †
contra eum iurari potest in litem, qui enim facit quod
non debet, † vel qui non facit quod debet, dicitur esse
in dolo ita ut contra eum in litem iurari possit *l. si non cō-*
vicii C. de iniur. & tradit Cornæus consil. 94. & cons. 260.
vol. 3. prout refert Vincentius Saphiolus cons. 42. n. 7.
cum seq. inter consilia Iurisconsultorum Germania volum. 2.
Sed iam ad aliam quæstionem castra nostra feremus.

Q U Æ S T I O

D V O D E C I M A.

S V M M A R I A.

- 1 *Matrimonium inter consobrinos iure Mosaico non est*
prohibitum. N 3 2 *Vt*

- 2 *Vt nec iure civili & communi.*
- 3 *Iure civili omnibus coniugium permissum dicitur, quibus non est prohibitum.*
- 4 *Iuris Canonici in terris Augustanam Confessionem (ut vocant) colentibus, per exigua ratio habetur.*
- 5 *Multa fieri prohibentur, quae facta valent.*
- 6 *Processus factus tempore feriato, valet nisi partes exceperint.*
- 7 *Accusatio post lapsum temporis ad accusandum constituti, parte non opponente valet.*
- 8 *Favor nuptiarum tantus est, ut matrimonij causa publica dicatur.*
- 9 *Matrimonia à filiis familias, absq. parentum consensu contracta, an & quando rescindenda.*
- 10 *Incestum quando quis committere dicatur. & n. 11.*
- 12 *Matrimonium inter consobrinos per quae Concilia prohibitum.*
- 13 *Consobrini, vel patruels de iure Canonico in secundo gradu coniuncti sunt. Et quid de iure civili. ibid.*
- 14 *Persona generata semper gradum adiicit.*
- 15 *Persona duae faciunt unum gradum. [tū.]*
- 16 *Matrimonium inter consobrinos per quos Imp. prohibetur.*
- 17 *Caius Iurisconsultus quo tempore suas Institutiones composuerit.*
- 18 *Theophili IC. Interpretis Iustiniani lectio, quo ad §. duorum autem. Inst. de nupt.*
- 19 *Matrimonium inter consobrinos iure Saxonico prohibetur: constituyente Elect. Mauritio. Et quid de constitutione Elect. Augusti. n. 20.*
- 21 *Electores & Duces Saxoniae an statuta condere possint.*

- 22 *Electores Praefectis Pratorio, & Regulus cōparantur.*
- 23 *Principes Germania praesidibus provinciarū equipa.*
- 24 *Quin & ipsi Imperatori.* [rantur.
- 25 *An nuptiae non expresse in Scriptura prohibita, per-*
missae sint.
- 26 *An in lege prohibitoria, non prohibitum permissum*
censeatur.
- 27 *An generi per speciem derogetur, & quando.*
- 28 *Vera lectio §. duorum autem. Inst. de nuptiis.*
- 29 *An regulariter omnes personae nuptias inter se con-*
trahere possint, quibus non est interdictum.
- 30 *Dispositio iuris statutarii non est temerè abroganda.*
- 31 *Lutherus an iure Canonicum ius igni tradiderit.*
- 32 *An Ius Canonicum simpliciter & totum explodendū.*
- 33 *Praecipui & utiliores tituli iuris Canonici.*
- 34 *Computatio graduum in feudalibus etiam iuxta ius*
Canonicum instituitur.
- 35 *Temeritas est, ab expresso iure cautis, & usu receptis*
recedere. [tenent.
- 36 *Intellectus regula: Multa prohibentur fieri, quae facta*
- 37 *Significatio verbi Annullare.*
- 38 *Determinationi, per quam lex naturae, voluntas &*
auctoritas Principis non defraudantur, favendum.
- 39 *An Vassallus committens incestum, feudum amittat.*
- 40 *Consequentia legitima ex malo principio esse nō potest.*
- 41 *Vasallo ob delictum confiscationem bonorum passo, ad*
quem feudum devolvatur. & 42.
- 43 *Regula Bona quae sua natura ad heredem extraneum*
non transeunt, in fiscum non transire possunt.
- 44 *Intellectus Authent. incestas C. de incest, nupt.*

- 45 *Pæna incestarum nuptiarum etiam ad gradus Canonicos refertur.*
- 46 *Pæna nuptias contra prohibitionem Iuris, vel statuti, vel honestatis publicæ contrahentis. & 47.*
- 48 *Lex celebrandis. 19. C. de nuptiis, per quam inter cōsobrinos nuptiæ permittuntur, per diversas sanctiones Conciliorum & Canones abrogata est.*
- 49 *Natura à propinquorum coniunctione abhorrescit.*
- 50 *Iusti & legitimi matrimonij effectus.*
- 51 *Iniusti matrimonij effectus.*
- 52 *Quicquid propositū operatur in proposito, id etiā oppositum in opposito operatur.*
- 53 *Liberi ex duobus consobrinis nati spurij censentur.*
- 54 *In Nobilibus maior, quàm in plebeis requiritur castitas.*
- 55 *Nuptiæ, quæ non publicè, coram facie Ecclesiæ contrahuntur, odio dignæ sunt.*
- 56 *Consobrini quando inter se sub prætextu nuptiarum coniunguntur, nec dōs uxori, nec utensilia debentur.*

Quidam Nobilis ante decennium in scyis, imò etiam fratribus invitis, totaq; cognatione cum virgine nobili, quæ ipsi consobrina, atq; ita secundum ius Civile in quarto, secundum verò Canonicum in secundo gradu consanguinitatis iuncta fuerat, matrimonio-

rimonium iniit, & per Sacerdotem, non tamen actu in ministerio Ecclesiastico constitutum, sed ab officio, certis de causis iam dudum remotum, presentibus aliquot personis epulandi vel convivandi duntaxat gratia convocatis copulari sibi curavit, & hoc modo nuptias contraxit. Quod cum resciverit magistratus superior ad pœnam eum trahere voluit, ideoq; non tuto neq; securè semper commorari in adibus suis poterat, sed latitare hinc inde cogeatur. Interim tamen eius uxor ab ipso gravida facta est, pauloq; post ipse vitâ cum morte commutavit, relicto unico duntaxat posthumo filio etiam nunc superstiti.

Quæsitum itaq; à nobis fuit:

Annè illud matrimonium secundum lus Civile scriptum nullum sit:

Secundò: An bona ab ipso defuncto relicta ad filium posthumum ex isto culpabili matrimonio natum:

An verò ad fratres defuncti devolvantur?

Magna de re quæstio est, neq; non magna & difficilis eius extricatio.

Et ad primam quæstionem quod attinet, disputari multa possunt de validitate harum nuptiarum, quæ quantum animo concipere possumus, hisce seqq. argumentis comprehenduntur.

Primū, ex iuris divini pagina desumitur, nullum enim videtur dubium, quin hæ nuptiæ sint permissæ, præsertim consideratis circumstantiis presentium temporum, locorum & personarum, siquidem in hoc gradu quo coniunctæ sunt duæ † istæ personæ, in sanctis litteris matrimonium non prohibetur, quemadmodum manifeste apparet ex *c. 6. Exod. & c. 18 20. Levit. c. 27. Deut. quo hic gradus & casus consanguinitatis non reperitur iure prohibitus*. Hinc August. *lib. 15. c. 6. de civit. Dei* fatetur, iure Dominico inter consobrinos & duorum fratrum filios matrimonium non esse prohibitum.

Idem fatentur Canones ipsi in *c. cum igitur 35. quæst. 7.* ubi *text.* ait: consanguineorum ergo conjunctiones quamvis Evangelicis & Apostolicis præceptis non inveniuntur prohibitæ, & in *c. quadam lex Rom. 39. q. 3.* ubi B. Gregorius etiam inter consobrinas permiserat matrimonium cuius rei exempla extant *Gen. 6. 24. & 29.* de Isaac & Rebecca, Iacob & Rachæle.

2. Secundum argumentū ex iure Civili † & communi deduci potest quo hic casus non est prohibitus, quin imo inter duorum fratrum liberos coniugium permittit *l. non solum ff. de Rit. Nupt. l. celebrandis Codice de nupt. l. 3. l. 9. ff. de Ritu. Nuptiar. S. duorum autem Institution. de nupt.*

Aug. M.

Et si an-

Et si autem quidam Doctores hunc §. negativè legendum esse contendunt moti autoritate Tygurini libri manuscripti, qui negationem habere dicitur, hoc modo, *coniungi non possunt*, & eandem lectionem videtur retinuisse quoq; Theophilus hic: *Non possunt matrimonio iungi*, quorum sententiã etiã adiuvere videtur Caij *Institutionum Epitome lib. 8. tit. 4.* qui expressè affirmat, fratres amitinos, vel consobrinos matrimonii vinculũ inire nulla ratione posse: Tamen negari non potest, quin I. Caij tempore eiusmodi matrimonia fuerint permilla, sicuti patet ex l. 18. §. 7. ff. ad S. C. Trebell. & l. 23. cum seq. ff. de cond. instit. l. 3. de rit. Nupt. Apparet quoq; idem ex Orat. Cic. pro Cluentio. in qua de Cluentii sorore meminit quam Melino consobрино suo nupsisse testatur: Sic etiam Brutus, Catonis Avunculi sui filiam in uxorem duxit. Item, Imp. Antoninus Philosophus An-
niam Faustina consobrinam duxit.

Tertiò, in hanc sententiam adduci potest illud generale Axioma iuris, quo traditur edictum de matrimonio contrahendo esse prohibitorium certarum quarundam personarum, c. cum apud de sponsal. cuiusmodi sunt, infantes, impuberes, furiosi, parentes & liberi in infinitum, fratres item & sorores inter se invicem nuptias contrahere non possunt.

His & aliis paucis personis exceptis quæ nominatim expressæ sunt iure divino, vel humano generali, & regulari, omnibus † reliquis permillum est contrahere ³ matrimonium, iuxta text. c. Deus masculum 31. q. 1.

Quartò, Non parùm movebat Dn. Collegas
O 2 etiam

etiam hoc argumentū, quòd hoc tempore in terris & regionibus istis, ubi Evangelii doctrina verbum Dei docetur, & proponitur (sicuti quoq; in eo loco, in quo hic noster casus contigit, fieri solet) iuris Can. per exigua ratio habeatur, adeò ut quidam Theologi scribant, neminem ad id in rebus matrimonialibus alligatum esse, sed solum modò à nuptiis earundem personarum abstinendum, quæ in iure Cæsareo Romano sunt prohibitæ, imò quidam scribere non verentur; pium & Christianum esse, quod duarum sororum liberi matrimonio copulentur, subiicientes hæc verba: *Fiat cum his quicquid velit: Hoc curandum est, ne conscientia eorum qui in tertio aut quarto gradu matrimonium contraxerint, aut adhuc contrahant, coram Deo oneretur, præsertim si aliàs p̃j & prudentes homines sint*, ut tradunt Lipsenses: *consil. 48. n. 29.* & Laur. Kirchovius *consil. 17. n. 1. inter consilia IC. Germania & Italia. tom. 4.*

Quintò, Hos agnatorū & cognatorum gradus, utpote voluntate Dei & honestati naturali conformes, non solum Moses diligenter descripsit, verum etiam Romani Legislatores rationem ipsorum apertè demonstrarunt, quorum leges & responsa quæ ad rem pertinent, multis annis complexa est Ecclesia & probavit populus Christianus, cumq; tot gravissimi conventus coierint, qui de nuptiis deliberârunt, nullum omninò legimus, qui paulo antiquior sit, dissensisse in hac re à Romanorum Prudentum iudiciis.

Quin imò Iustinianus, suis quoq; legib' eadem confirmavit, quod cum dicimus, quingentos annos numeramus,

ramus, quibus populus Christianus magno consensu Romanas de matrimonio leges probavit.

Post Iustinianum multis quoq; annis idem factum esse historia ostendunt, donec tandem Barbarorum furoribus & calamitate temporis confusis & extinctis omnibus literis, confusa & omissa quoq; est vera ratio numerandorum graduum, quam veteres Rom. prodiderant & prisca Christiani probarent, prout hæc refert Hott. in *tr. de grad. cognat. p. 1. de Cast. nupt.*

Sexto & Ultimo tamen in his terris aliisque vicinis regionibus, ratione consanguinitatis in secundo gradu lineæ æqualis matrimonia contrahi prohibeantur, adeo ut etiam cum nemine dispensandum esse, cautum reperiatur in ordinationibus Ecclesiasticis quorundam Principum & Civitatum: Tamen si de facto matrimonium contrahere præsumserint, tunc omnino valere debet, neq; separari aut rescindi matrimonium. Multa enim fieri prohibentur, quæ si tacta fuerint obtinent firmitatem c. ad Apostolicam de regularibus l. 1. biduum ff. quib. appel. sit.

Hinc videmus, quod licet tempore feriarum in causa procedi non possit, valet tamen nihilominus processum tempore feriato factus, præsertim si pars adversa non opposuerit exceptionem, sed tacite consenserit in illum processum *l. 1. §. 1. ubi Dd. de feriis.*

Similiter parte non opponente, admittitur accusatio post lapsum tempore ad accusandum constituti *l. si maritus §. prescription. ff. ad l. Iul. de adult. Br. in l. absentem de pænis Grav. consil. 272. n. 9.*

Sic quoque in nostro casu dicendum est, matrimonium inter consobrinos contractum subsistere etiam si ab initio fieri prohibitum fuerit *l. patre furioso, de his qui sunt sui vel alien. iur.* Matrimonii. n. tantus est favor
 8 ut † nuptiarum causa dicatur esse publica *l. in bello 12. §. medio ff. de capt. & postea re.* & publica utilitas in ea versari ac publicè interesse videatur, ut eiusmodi quoq; matrimonia non dissolvantur, quippè cum Paulus IC. *lib. 2. sent. 1. 19.* scribat, matrimonia † quæ à filiisfam. sine consensu parentum contracta sunt, propter publicam utilitatem non dissolvi, quod magnopere observandum esse putat Hott. *cons. 44.*

Ex quibus decisionibus omnibus, quas facile cumulare, & locupletiores reddere possemus, liquidò constare videtur, matrimonium de quo in præsentia agitur, non esse improbandum, multò minus rescindendum.

Alii tamen Domini contrariam partem, uti veriorē, sequendam esse putaverunt, quod scilicet eiusmodi matrimoniū inter duorum fratrum liberos contractum, in præsentī casu, non sit validum, sed illicitum &
 10 dampnatum, per *text. c. de incestus 35. q. 3.* ubi dicitur † incestus cōmitti, & incestæ nuptiæ cōtrahi cū quis aliquā ex propria cōsanguinitate, id est, cōsanguineus vel cōsobrinus suā cōsanguineā, vel consobrinā uxore duxerit,
 11 imò incestū † cōmittere dicitur, qui aliquā ex his quas
ll. aut morib ducere prohibetur, uxore duxerit. l. sororis. §. 1. ff. de rit. nupt. & facit l. qui contra C. de incest. nupt.

Quid ? Quod in hoc gradu matrimonii inter duorum fratrum vel sororum liberos contracti, vel
 12 contrahendi, perspicuam habemus † constitutionem
 in

In Concilio generali edita *in c. non dicit, de consang. & affinit.* ubi prohibetur matrimonium usq; ad quartum gradum consanguinitatis, & affinitatis, inclusive, usq; adeò ut matrimonium contra talem prohibitionem contractum iubeatur dirimi. *c. 1. de cons. & affin.*

Neque verò dispensatio hoc casu locum habere debet, ut novissimè constitutum est in Concilio Tridentino, *sess. 24. sub Pio 4. Pontifice de decreto reformati matrim. c. 5. ubi dicitur:*

In secundo gradu nunquam dispensetur, nisi inter magnos Principes & ob publicam causam. Certum autem est consobrinos † vel patruels, id est, qui quævè ex duobus fratribus aut sororibus progenerantur, de iure Canonio in secundo gradu coniunctos esse: 13

Nam licet de iure Civili sint in quarto gradu *Inst. de grad. cogn.* quia semper † persona generata gradum adiicit §. *hactenus Inst. de grad. cogn.* Tamen secundum Can. in secundo gradu constituuntur, quia duæ † personæ unum tantum gradum faciunt *c. ad sedem 35. q. 5. & sensit gl. in §. hactenus in verbo generata.* Deinde negari non potest, quin quoq; Imperatores † quidam prohibuerint contrahi in quarto gradu secundum ius Civile, cuiusmodi fuit Theodosius Imp. 14 15 16

Etsi autem eius sanctissima lex de nuptiis consobrinarum interdictis non extet: Tamen à multis fide dignis autoribus & testibus honorifica eius fit mentio. Sic enim S. Ambrosius *ad Paternum in lib. Epistolarum Epistola 60.* Theodosius inquit, patruels fratres & consobrinas vetuit inter se coniugii convenire nomine, & severissimam poenam statuit, si quis temera-

temerare ausus esset fratrum pia pignora. Meminit & Sextus Aurelius Victor *in vita Theodosii Magni*. Pudor (inquit) tamen tribuit & continentia, ut consobrinarum nuptias vetuerit tanquam sororum.

Sed & filii duo Theodosii legem paternam primo statim Imperii sui Anno confirmarunt, abrogata tamen poena corporali, & confiscationis bonorum, prout ipsorum constitutio reperitur *in Cod. Theodosiano lib. 3. t. 12.* his verbis: Manente una eos sententia, posthac qui consobrinæ suæ sese nuptiis funestavit, designato quidem legis supplicio, id est, ignium & proscriptionis. Proprias etiam quamdiu vixerit, teneat facultates. Sed neq; uxorem neq; filios, ex ea editos habere credatur, ut nihil prorsus prædictis, ne per interpositam quidem personam, vel donec superstes, vel etiam mortuus derelinquat.

Quæ constitutio in Codicem Iustiniani est translata, ut manifestò apparet ex *l. si quis incesti. Codice de incest. nupt.*

Sed priorem particulam de nuptiis cum consobrina vel consobrino non celebrandis, Tribonianus haud dubiè consulto & data opera detraxit, ut ne si illa clausula remaneret, derogaretur legi *celebrandis. C. de nupt. quemadmodum tradit Anton. Cont. lib. 2. lect. suc. c. 1. num. 11.*

Huc accedit Caij lC. autoritas, qui in suis *Instit. sub tit. de matrim.* de hac quæstione hæc scribit: Fratres etiam amitinos vel consobrinos in matrimonio iungi nulla ratione permittitur.

Etsi autem quidam existiment hoc responsum
non

non esse veteris illius Caii (cuius multa fragmenta lo-
quuntur in tomis) sed cuiusdam I. C. Christiani, ut si
veteris I. C. fuerit illam lectionem per abbreviatorem
quendam ita mutatam fuisse: Tamen dubium non est,
quin ille I. C. Caius suas Institutiones † tempore Impe- 17
rat. Arcadii & Honorii scripsit à quibus, hæc matrimo-
nia erant prohibita, Hott. *Inst. de nupt.*

Quid? Quòd eandē sententiā sequitur Theoph.
paraphrasticus Interpres Institutionū † Iustin. in §. duo 18
rum autē h. Is enim Iustiniani verba nō modo in diver-
sam linguam, verum etiam prorsus in contrarium sen-
sum convertit. Sic etenim verba d. §. duorum interpre-
tatur: δύο ἀδελφῶν ἀρενῶν καὶ θυλίων πατρὸς αὐτῶν ἢ ἀδελφῶν, ἢ
ἀδελφῆς ἀληθῆς ἢ θύγατράς τῆς γάμου συνάφειας.

Postremò etiam si prædicta omnia non tanti pon-
deris ac momenti essent, ut aliquē in partem negativā
movere deberent: Tamen hoc unicum argumentum
sufficeret, ad eam decisionem tuendam, quam consu-
lentibus nuper Nobilibus transmissimus, quòd minimè
eo in loco Electoratus Sax. † ubi hic præsens casus eve- 19
nit, matrimonium contrahi inter duorum fratrum &
sororum liberos expresse prohibitum sit, id quod indè
patet liquidò, quoniam in tertio gradu lineæ inæqualis
matrimonia contrahi istis in terris prohibentur, usq;
adeò ut Elector Mauritius Saxonix, † constituerit cum 20
nemine eo in gradu dispensandum esse, sicuti hoc cau-
tum reperitur in eius *Ordinatione Von den dreyen Schulen
sub tit. Von den Graden darinn die Ehe verboten.*

Etsi autem frater Mauririi scil. Augustus Elector di-
spositionem istam simpliciter non prohibuerit, tamen

Assessoribus Consistorii Ecclesiastici noluit hoc indulgere, ut hac in re quicquā statuunt dispensando, † sed ad eum prius referant & resolutionem expectent, prout scribitur in t. Von beyden Consistorien zu Wittenb. vnd Leipzig.

Quòd a. Elect. † & Duces Sax. imò etiā reliqui Principes eiusmodi statuta condere possint, notius est, quā ut proluxa probatione sit demonstrandum, siquidē Electores † æquiparātur præfectis prætorio, & sic quoq; Regulis, iuxta notata per *Br. in l. 5. de V. Obl. in rubr. Cod.*

Sic reliqui Principes † Germaniæ Rom. Imp. subiecti, ad minimū æquiparātur præsidib. provinciarū, qui habēt maius imperiū in provincia, omnib. & in omnes homines provinciæ, etiā aliūde oriūdos *l. 3. 4. ff. de of. præsid.*

Quid? Quod Principes Imperii à quibusdam Dd. *24* comparentur ipsimet Imperatori, † ut docet Castren. *in quodam consilio*, quem sequūtur alii præsertim Barbat. *cons. 34. Curtius in tract. feud. p. 2. q. 2.* qui omnes dicunt Duces & Marchiones perpetuò investitos, censerī in suo Ducatu & Marchionatu Imperatores, omniaque posse in subditos, quæ possit Imperator in toto orbe.

Id quod etiam innuit *Bl. cons. 366. vol. 3.* ubi ait, quod, quemadmodum Imper. habet totalem plenitudinem potestatis, in omni terra, quæ sub Imperio est: Ita & Dux Mediolani in civitatibus & in terris suis. Idem ergò erit in aliis Ducibus Imperii.

Itaque dubium non est, tales principes posse aliquid statuere, ordinare, vel inducere circa gradus cognationum in causis matrimonialibus, dispensando vel concedendo, etiam si Roman. Pontifex in suo iure Can. hoc improbarit. Multò magis v, tales pragmaticas sanctio-

nes condere posse, si Ius Divinum & Cæsareum non impediatur, aut improbet, prout docet Bl. in l. forma C. de ff. perfect. prator.

Cum ergo istæ duæ nobiles personæ consanguineæ, deliquerint, non tantum contra ius commune, canon. veruntamen etiam contra expressam constitutionem provincialem, cognoscendo sese scienter & malitiosè, sub velamine matrimonii, & quidem clam, non adhibito ad hoc legitimo ministro in officio constituto, sed aliunde accersito sacrificulo legitima vocatione carente, nulla petita, nedum impetrata dispensatione. Consequens est tale conjugium, vel ut Imp. loquitur in l. 22. C. si nupt. ex rescript. per. cōtagium, iure cōmuni & statutorio, neutiquam valere, ut neq; dos, neq; donatio pro nuptias debeatur, neq; filius posthumus sit legitimus per text. l. qui contra C. de incest. nupt. & §. si adversus ea Instit. de nupt. l. si quis incest. C. de incest. nupt.

His itaq; fixis & stabilitis, nunc superest ut objectionibus quibusdam respondeatur.

Et 1. quidem nos non movet, quod ascriptum est in S. Scriptura nusquam † has nuptias prohibitas re-²⁵periri, eas ergo permissas censeri.

Quandoquidem ea ratione non essent prohibendæ nuptiæ cū patris fratre, vel patruo & nepte, ex fratre.

Præterea Moses nominatim non vetuit, ne quis eodem tēpore binas haberet uxores, siquidem nusquā reperitur eas disertè fuisse prohibitas in veteri Testamento ergo permisit. Item cum patris aut filii sponsa et si iam dudum repudiata sit licet contrahere matrimonium eodē iure quia nō sunt specialiter in eo prohibitiæ.

Cuius argumēti innumera consimilia adduci possent. Sed & generale præceptū Mosaicæ prohibitioni præfixum *Lev. 18.* (ut omnis homo abstineat à reliquiis carnis suæ) satis videtur excludere istam regulam, à iure Romano receptā, qua dicitur, in lege prohibitoria † non prohibitum, permissum videri *l. mutus ff. de proc.*

26 Neq; tutum est dicere generi per speciē † derogari, quasi hanc ob causam (quod scilicet certi quidam ordines & gradus sint iure divino descripti, quibus nuptias contrahere prohibitū) videatur in ceteris, non expressis personis matrimoniū concessum, quandoquidē ad hoc respondetur, illam Regulā generalē iuris limitari ut nō procedat, quādo dispositio facta est generaliter. Tūc enim non restringitur ad quasdam species certas, postea in eadem dispositione subiectas, præsertim si non conveniant omnibus comprehensis in dispositione generali, ut probatur in *l. regula § & licet ff. de iur. & fact. ignor. Dec. conf. 299. col. pr.* Hoc etenim casu species non derogat generi ut tradit Dyn. & alii in *c. generi de Reg. iur. in 6.*

28 Confimiliter ad rem non pertinet argumentū ex iure Civili desumptū, quo non prohibetur matrimoniū inter duorum fratrum liberos per *§. duorū Instit. de nupt.* quoniā negari nō potest, quin tam ipsemet Iustin. quam eius interpretes Theophilus locum istum negativè legerint, & interpretati fuerint, quam lectionem etiam num hodiè tanquā veriore quidā magni nominis I.C. inter quos etiam Hott. est in *§. duorum autem Instit. de nupt.* amplectuntur.

Et sanè ante quingentos annos tam novū & mauditum erat hunc Institutionū locum legere affirmativè, quā

quàm hodiè absurdum aliquibus videtur, legere negativè, ut testatur Ant. Cont. *supè d. libr. 2. c. 1. n. 13.*

Quid? quod suprà etiam aliquoties à nobis obiter comprobatum fuit, præter Iustinianum, alios quoque Impp. nuptias consobrinarum severè prohibuisse, ut testatur *text. in l. 1. C. de incest. nupt. in Cod. Theod.*

Ex quibus omnibus perspicuum est, hoc secundum argumentum nobis non esse obstaculum, quò magis nuptias istas pro iustis reputare debeamus, præsertim cum de iure non tantum Canonico, verum etià ex provinciali Constitutione expresse sint prohibita.

Non obstat etiam tertio loco illud vulgatum, quo traditur omnes personas † regulariter posse celebrare nuptias, quibus non sit specialiter interdictum, nam ad hoc respondetur, nostrum non esse legem sacram, maximè verò sanctionem iuris Canonici & constitutionè provincialem ad illam regulam iuris Romani, tanquam ad normam & Cynosuram revocare, alioqui multa ex iure divino elici possent absurda, de quibus paulò ante dictum est. & iuris statutarii † dispositio temerè abrogaretur, quod nequaquam est admittendum. 29

Multò minus Quarta, eademq; satis invidiosa & odiosa dubitandi ratio, nobis obstat: Tamen si enim non sim nescius, ius Can. in hisce aliisq; locis à fermento Papistico repurgatis, non usq; ad eò magnam obtinere autoritatem, & rectè quidem, nam in eo (id quod ultro ingenuè latemur) innumera, impia, & horrenda dogmata continentur, quæ ad contumeliã Dei omnipotentis & perniciem salutis humanæ spectant, ut propterea non frustra illud Lutherus incendio dignum existit. 30

maverit, tamen si, inquam, hæc ita sese habeant, propterea universum tamen ius Canonicum simpliciter explodendum non est, quandoquidem in eo multi Canones & decreta ex sententiis patrum & veterum Conciliorum deprompta reperiuntur, quæ magna ex parte nusquam alibi extant, eaq; non solum à Studiosis, verum etiam ab ipsis Theologis, utiliter legi & possunt, & debent, dummodo tamen ante rectè instituti sint, normamq; iudicii & verbi divini in legendo adhibuerint.

- 33 Ordine enim de plurimis utiliss. rebus sententiæ patrum collectæ sunt, nimirum de iure naturali, civili & consuetudinario, de Conciliis & Canonibus Ecclesiasticis, de ordinationibus & gradibus ac officiis ministrorum Ecclesiæ, de ordine iudiciorum Ecclesiasticorum, de instituendo, continuando, ac pertexendo processu in causis civilibus coram iudice seculari, de excommunicatione, de bonis Ecclesiasticis non alienandis, de iuramento, de vindicta & bellis, de hæreticis, de coniugio & causis matrimonialibus, de gradibus consanguinitatis & affinitatis, de poenitentia, de confessione, de recipiendis lapsis, de Coena Domini, de Baptismo, & si quæ sunt eius generis complura.

Neq; hoc solo nomine statim ius illud Canonicum ex æquo repudiandum est, quod multi errores & abusus in eo deprehendantur. Hac enim ratione admissa, nulla ferè Patrum, aliorumve scripta legenda, sed prorsus rejicienda essent.

Frustra quoq; Quintus obex nobis obicitur de computatione graduum, quippe cum ultra quadringentos annos eam numerandi rationem in causis matrimonialibus hætenus ubiq; in toto Imperio observaverint.

Quin etiam in feudalibus iuris Canonici computationem † sequendam esse post Hott. animosè defen- 34
dit Hart. Pist. *quæst. feud. 19. u. 12.* ut proinde temeritatis
† plenum esse videatur, ab iis, quæ expresso iure cauta 35
usq; longævo recepta fuerunt, velle discedere.

Restat adhuc ultima obiectio, ab illo vulgato iuris
axiomate desumta (multa prohibentur † fieri, quæ ta. 36
men facta tenent, maximè verò nuptiarum causa tanto
favore digna videtur, ut matrimonia, quæ à filiis famili-
as sine voluntate parentum, contracta sunt, propter uti-
litatem publicam non esse dissolvenda Paul. *lib. 2. sent. 1.*
19. scripserit, quod in terminis admiratione & observati-
one dignum esse putat Hott. *conf. 44. in fin.*

Verùm istis non obstantibus, nos arbitramur matri-
monium in præsentī casu à duobus consanguineis sine
dispensatione, contra prohibitionem, non tantum Iu-
ris Canonici, verum etiam Provincialis & Electoralis
Cōstitutionis, contractū esse nullum & invalidum, quia
actus gestus contra legem & cōstitutionem Principis, nō
valet *l. non dubiam C. de ll. c. 2. de testib. & regula iuris est, in*
c. qua contra de Reg. Iuris in 6.

Neq; hic aliqua est admittenda differentia: Vtrum
scil. constitutio prohibeat simpliciter actum, An verò
ultra prohibitionem ulteriùs procedat eum annullādo,
† (annullare heist/es soll zu Recht nicht freystig sein) utroque er-
nim casu actus est nullus, ut notant Br. & Bl. *in d. l. non*
dubium.

Deinde respondemus, illam regulam *supra dictam*
procedere secundum Br. *in d. l. non dubium*, quando
lex actum prohibet, & ultra procedit actum confir-
mando,

mando, non obstante prohibitione, tunc etenim actus remanet validus, & ita sunt intelligendi textus, qui pro confirmatione istius axiomatis à Doctorib. adducuntur. Secus verò est, si prohibitio facta est à lege simpliciter, & ultro nō procedat, hoc namq; casu actus est nullus, secundum Dyn. *inc. qua contra in fin. de Reg. Iur. in. 6.*

Et ita quidem accipienda est provincialis Constitutio, quæ simpliciter improbat eiusmodi nuptias, non impetrata dispensatione.

Præterea licet alioquin magnus sit favor nuptiarum, tamen quando pudor & honestas naturalis, prohibitio quoq; civilis, reclamant, sicuti hoc nostro in casu, consobrinarum nuptiæ nuncupatim prohibentur: Tum certè magis favendum est isti determinationi & sanctioni, per quam lex naturæ, pudor & honestatis ratio sustinetur, & voluntas atq; autoritas Principis non defraudatur, sed potius amputatur via malitiis & concupiscentiis hominum levissimorum, qui quantum in ipsis est, optimas sanctiones eludere, imò prorsus deprimere & evertere conantur.

Quibus omnibus, aliisque quamplurimis accurate ponderatis, maior pars Dominorum inclinavit in illam sententiam, ut matrimonium hoc casu inter duorum fratrum liberos contractum, illicitum esse pronunciatum fuerit.

Et hæc decisio proculdubio est æqua, iusta & sancta, & iuri naturali conformis, quippe cum ratio ipsa naturalis, pudor & honestas, quin & omnia iura abhorrescant ab eiusmodi commixtione personarum, tam propinquo sanguinis gradu coniunctarum.

Postea-

Posteaquàm haftenus diximus matrimonium cum avunculi filia absq; dispensatione contractum esse illicitum:

Consequens est nunc videre:

A N & quatenus posthumus ex tali matrimonio natus, in bonis allodialibus & feudalibus succedere patri suo possit.

E T sanè videtur exclusus à bonis feudalibus: (ut de iis iam primo loco dicamus) Ob has potiss. rationes, quarum præcipua hæc est, quod ipsius pater videatur amisisse feudum, ob incestum cum avunculi sui filia commissum.

Siquidem Bl. *in l. 1. ff. de R. D.* expressè scribit, Vassallum cōmittentem † incestum, amittere feudum, & ³⁹ Bl. sequitur Alvar. *in c. item si videris n. 14. quib. mod. feud. amitt.* & ibidem Frid. Schenck. Zasius quoque *in Epit. feud. p. 20.*

Pro quorum opinione confirmanda in argumentū afferri potest constitutio Imp. Iustiniani in *Nov. de incest. nupt.* ubi pœna confiscationis omnium bonorum imponitur contrahenti incestas nuptias. Si itaque ipsemet pater omnia bona amittit, dubium non est, quin feudum quoque perdere debeat, & per consequens, eadem ratione filius eius ex tali coitu natus, bonis feudalibus privandus esse censeatur.

Nulla etenim consequentia potest esse † legitima ⁴⁰ ex illicito nascendi principio, & radice corrupta, ut dicit text. *in c. principatus 1. quest. 1.* radice namque infe-

Q

cta, &

cta, & omnimodo maculata, non possunt rami ex-
indèprovenientes pullulare §. *ex diverso in Auth. de he-*
red. que ab intest. Dec. *cons.* 471. Grav. *cons.* 184. *cum alijs*
similibus.

- 41 Deindè, quando vasallus delinquit, ita tñt feudo pri-
vandus sit, & sic mereatur confiscationem bonorum,
tunc transit ad agnatos feudum istud, secundum Alex.
in d. l. si finita §. de vectigalibus ff. de damn. infect. quam sen-
tentiã de consuetudine Germaniæ servari testatur Zas.
in supra d. Epit. feud. p. 2. c. 2. §. quo ad delicta. Imò etiam ad
42 descendentes transit vasalli, si quos habet, ut docet Br.
in d. l. eum qui. ff. de inter. & releg. quod tamen in casu no-
stro, intelligendum de filiis ex alio matrimonio incul-
pabili susceptis, & natis, ut est *text. in §. si autem contigerit*
Auth. de incest. nupt. secundum quem determinandus es-
se videretur casus noster, præsertim cum iure feudali nō
sit determinatus, ut in terminis huius quæstionis de
vasallo incestum committente docet Francisc. Sonsbec.
in tr. feud. p. 13. n. 30. cum tribus seqq.

- Neque verò obstat quod *text. in d. §. 1. Nov. de in-*
cest. nupt. liberis ex alio matrimonio inculpabili non ex-
stantibus, bona eiusdem defert ad fiscum, exclusis agna-
tis, vel cognatis, quia hoc procedit in bonis heredi-
tariis, & quæ iure hereditario ad quemcunque heredem
transeunt, sed bona quæ sui natura non tñt transeunt ad
43 heredes extraneos, non transeunt quoq; in fiscum, ut
notat gl. in l. eum qui. ff. de interd. & releg.

Vnde cum feudum non transeat ad quoslibet ex-
traneos heredes, c. 1. *de alien. feud. c. 1. de grad. success. in feu.*
utiq;

utique non devolveretur ad fiscum, sed ad agnatos, qui nihil deliquerunt, ut consulendo respondit Modest. *Pist. cons. 35. q. 2. vol. 2.*

Tertio, etiamsi præsupponere velimus, hunc casum esse decidendum secundum dispositionem iuris civilis, quo licitæ nuptiæ inter duorum fratrum liberos *l. 3. l. non solum, de rit. nupt. l. in celebrandis C. eod.* hincq; poenam † *d. Auth. incestus C. de incest. nupt.* non ad hoc 44 nostrum propositum extendendam. Habet enim tantummodo locum in nuptiis incestis de iure Civili, non etiam in aliis, quæ secundum leges permixtæ sunt, & solo iure Canonico prohibitæ, ut sentit Iohan. Faber in §. *si adversus Instit. de nupt.* Calderinus *cons. 2. de consang. & affin.* Idem in propriis terminis docet Francis. Sonsb. in *tr. feud. p. 13. n. 34.* ubi expresse infert, quod si duorum fratrum filii absque dispensatione, se coniungerent, non amitteretur feudum, cum iure Civili non sit incestus, nec coitus illicitus, per §. *duorum autem. Inst. de nupt.*

Tametsi, *inquam*, hæc ita sese habeant, tamen inficias ire nemo, qui mediocriter in iure versatus est, potest, quin nonnulli Doctorum poenam incestarum † nuptiarum etiam ad gradus iuris Canonici referant. 45 Ita enim consuluit Fridericus de Senis *consil. 25.* cuius tacit mentionem Præpositus *circa lectionem arboris consanguinitatis* quam posuit post *c. fin. de consang. & affin.* Et sensit Panorm. in *c. etsi necesse in fin. de donat. inter vir. & uxor.*

Absurdum itaq; non usq; adeò fuerit, dicere istum nobilem indignum se feudo fecisse ob illicitam communionem cum avunculi filia initam.

46 Sed esto sanè, quòd feudum, sicuti alias quoq; proprias facultates ad vitam retinere potuerit, nunc tamen eo mortuo, filius eius posthumus non erit capax feudalis portionis à se relictæ, quippe cum filium † non habere credatur is, qui contra prohibitionem iuris, vel statuti, & honestatem publicam tales nefarias quodammodo nuptias celebravit.

Pro cuius confirmatione facit *text. in l. si quis incest. 6. C. de incest. nupt.* ubi rescripserunt Impp. Si quis incesti vetitique coniugii nuptiis se funestavit, neque uxorem, neque filios ex ea editos habere credatur, nihil quoque prædictis personis derelinquit.

Neque obstat, si quis illum *text.* ad eas tantum nuptias incestas, restringere velit, quæ in linea recta inter adscendentes contrahuntur, siquidem lex & constitutio Imperatoria approbat Canones, *arg. c. 1. de oper. nov. num.*

47 Hinc contrahens nuptias cum avunculi filia, non tantum peccat contra Canones, † verum etiam censetur delinquere contra leges, ut tenet Panorm. *in c. & si necesse n. 10. de donat. inter vir. & uxor.*

Multò minus refragatur nobis *text. in d. l. celebrandis 19. C. de nupt.* ubi non tantum permittitur matrimonium inter consobrinos contractum, verum etiam ex eo matrimonio liberi editi pro legitimis habentur, adeò ut suis patribus succedere & debeant & possint.

Quia

Quia ad hoc respondetur, illam legem non [†]solum 48
 multis Conciliis & Pontificū decretis contrariis postea
 abrogatam, & hanc coniunctionem nominatim inter-
 dictam, ut in Concilio Aratensi, Meldensi, quorum no-
 mina & Canones hac de re extant apud Gratianum 35.
 q. 2. unde cuivis promptum erit ea omnia repetere,
 verum etiam expresse illam constitutionem *d. l. celebrā-
 dis* ab Electoribus & Ducibus Saxoniae, reiectam & vir-
 gula quasi censoria sublatam esse.

Taceo quod ipsa natura [†]& honestas abhorrescat 49
 ab huiusmodi propinquitatis coniunctione.

Cū igitur hoc matrimonium interdictum sit
 iure naturæ interdictum sit lege, quæ est in cordibus
 singulorum, interdictū sit inviolabiliter præscriptione
 pietatis titulo necessitudinis, autoritate Magistratus, ra-
 tione pudoris & publicæ honestatis: Consequens mo-
 dis omnibus est, legitimum non esse tale matrimoniū,
 neq; inde legitimā nasci aut procreari sobolem, mul-
 toq; minus eam capacem esse successionis bonorum
 paternorum.

Quemadmodū enim hic est potissimus effectus [†] 50
iusti matrimonii, ut filii inde nati, nō tantū in potestate
patris constituentur l. 3. de his qui sunt sui, sed etiam par-
 ticipes fiant successionis bonorum paternorum, & alio-
 rum quoq; iurium quibus pater ipsorum gaudebat.

Hinc *gl. inc. innotuit de elect.* docet, quod nati ex
legitimo & iusto matrimonio, censeantur legitimi, quo-
ad ordines honores & omnia, idem docet Br. in Auth.
quibus mod. natural. eff. leg. & in Auth. quib. mod. natural.
eff. sui §. tribus n. 8. ubi in specie loquitur de successione,

& probant text. in l. Divi. C. de natural. liber. ubi dicitur, tam ex testamento volentibus patribus etiam ex integro succedere, quam ab intestato petere hereditatem paternam, & l. nuper. C. de natural. liber. ubi ait Imp. Et in potestate efficiatur & heres existat morienti, sive ab intestato, sive ex testamento. Item in §. fin. in Auth. de trient. & semiss. ibi. Sit & uxor legitima & filii sub potestate ipsius & sui, ab intestato heredes genitoris existant, quemadmodum etiam in feudis aequaliter succedunt filii ex iusto & legitimo & inculpabili matrimonio nati, c. 1. §. & quia vidimus, de his qui feud. dar. possint. & in c. de succ. feud.

51 Ita vice versa, si matrimonium fuerit † iniustum, cuiusmodi est hoc, de quo controversitur prætensum coniugium, nulla certè ratio suadet, ut liberi inde nati censeantur legitimi, multò minus iure successionis parentum suorum gaudeant.

52 Quod enim operatur † propositum in proposito, idem operatur oppositum in opposito l. si ex toto & ibi Ias. notab. 1. de leg. 1. l. si mortis in pr. ff. qui & à quibus manum. lib.

Oppositorum enim eadem est disciplina Bl. in l. 1. C. de solut. Decius in l. secundum naturam n. 3. ff. de Reg. Iur.

53 Tantò autem magis tales liberi à successionem parentum arcentur, quia dicuntur personæ turpes. Hinc quidam Dd affirmant hosce liberos † revera spurios esse, & non solum ex damnato, sed etiam punibili coitu natos censerì, arg. Auth. ex complexu C. de incest. nupt. & consulendo tenuit Fride. de Senis cons. 275. Idque in tantum præcedit, ut si defunctus instituisset filium heredem, fratribus eius superstitis inofficiosi querela inde cōpete-

peteret, quasi turpi persona instituta iuxta *l. fratris C. de inoffic. test.*

Huc accedit, quod isti consanguinei sint nobiles personæ, in quibus maior requiritur castitas, quam in aliis personis inferioribus, maior quoque eis habenda erat ratio vitandæ turpitudinis, arg. *l. si qua illust. C. ad SC. Orfician. Gravet. con. 229 n. 12.*

Tandem huc maxime & hoc facit, quod tales nuptiæ scienter & dolose contractæ fuerint. Præterea quoque clam, non publice coram facie Ecclesiæ, ut proinde & tanto maiore odio dignæ sint, quemadmodum tradunt Doctores in *d. l. qui contra C. de incest. nupt.* & Angel. in §. *sed aduersus. Instit. de nupt.*

Porro ad bona allodialia quod attinet, tãetsi in decisione nostra nulla eorum facta sit mentio, videtur tamen dicendum, ea applicanda esse fisco, nec aliquid de iis esse relinquendum filio posthumo, per ea quæ tradunt Doctores in *Auth. incestas. C. de incest. nupt. & in §. 1. & 2. in Nov. eod. tit.* adeo ut ne quidem utensilia, aut dos uxori debeat.

Quibus omnibus ita se habentibus, in proposito casu respondimus, in feudo antiquo fratres simultaneous inuestituram habentes, & pro indiviso feudum dictum possidentes, defuncto suo fratri solos succedere debere, excluso filio posthumo, utpote ex nuptiis culpabilibus progenito.

QVAE

Q U A E S T I O

DECIMA TERTIA.

S V M M A R I A.

- 1 *Herede implicitè nominato, & testatore se ad schedulam prius scriptam, referendo, valet testamentum.*
- 2 *Donatio nudo pacto fieri potest.*
- 3 *Insinuatio necessaria in donatione.*
- 4 *Testes an ad actum donationis rogati esse debeant.*
- 5 *In testamentis testes rogati adhibentur.*
- 6 *Donatio inter coniuges regulariter est prohibita.*
Et quas ob causas. 7.
- 8 *Donatio requirit praesentiam quinque testium. & 32.*
- 9 *An in donatione uxori à marito facta necessario insinatio requiratur. & 13.*
- 10 *Donatio inter coniuges, an iuramento confirmari possit.*
- 11 *Intervenientis iuramenti tanta vis est, ut iuris civilis prohibitio non attendatur, in eo, quod absque salutis aeternae damno fieri potest.*
- 12 *An donatio inter coniuges iuramento firmata, absque insinuatione valeat.*
- 14 *An Relatio quae in genere se refert ad donationem antea mulieri factam, tantum operetur, ut convalescere possit donatio, in scriptis unico tantum teste corroborata.*
- 15 *Unico ex defectu solemnitatis praesente, solemnitas superveniens, retrò non validat defectum substantialem.*
- 16 *Vitiosum ab initio, tractu temporis convalescere nequit.*

Res

- 17 *Res gesta sine nocumentorum acceptione valet.*
- 18 *Viam quam quisq; sibi elegit, eam debet.*
- 19 *Actus per se nullus, depositione testiū non convalescit.*
- 20 *Testis de iis quæ audiuit, vidit, & interfuit deponere debet.*
- 21 *Correctio legis in dubio non prasumitur.*
- 22 *Donatio remuneratoria absq; insinuatione valet.*
- 23 *Maritus donans vxorē beneficia eius iuratō specificare debet.*
- 24 *Vxor tenetur operari marito & in quibus.*
- 25 *Vxor in domo ociosa stare non debet.*
- 26 *Ocia dant vitia, & inducunt luxuriam.*
- 27 *Manualia & alia quæ vxor in domo mariti superstitis exercet, ei lucro non cedunt, sed acquiruntur marito.*
- 28 *Mulier nobilis in quibus marito operari teneatur.*
- 29 *Solennitas numeri quinquenarii testium adeo necessaria est in donatione causa mortis, vt etiam à rusticis exigatur.*
- 30 *An ea ratione quod in testamento à rustico s. testes adhibendi sunt, etiam in donatione causa mortis, & codicillis tres sufficiant.*
- 31 *Iuramentum in supplementum defectus testium, an donatario prestare volenti, deferendum sit.*
- 32 *Limitatio & intellectus legis fin. C. de testament.*
- 33 *Donatarius ultrò se ad prastationem iuramenti, in supplementum defectus testium offerens, vt suspectus repelli potest.*
- 34 *Heres testis esse nequit.*
- 35 *In iuramento suppletorio qualitas persona requiritur.*

- 37 Rustici sunt parvæ conditionis, modicas habent facultates, & facile præsumunt adiurandum.
- 38 An donatio mortis causa reciproca inter coniuges, coram Notario & Curatore mulieris facta & per ipsos duos testes iussu mulieris, iudicialiter insinuata, valeat.
- 39 Testamentum, vel alia ultima voluntas, absq; testibus facta, & iudici insinuata, iure Saxonico, valet.
- 40 An mulier cui donatio facta est, pro insinuatione facta, coram iudice comparere, & insinuationi interesse teneatur.
- 41 Regulariter nemo cogitur, per semetipsum comparere in iudicio, & per se scripturam insinuare.
Limitatur. 43.
- 42 Beneficium à iure concessum, nemini debet absq; sua culpa auferri.

Aritus genere nobilis donavit causa mortis uxori per instrumentum, quod ipse non tantum subscripsit suoq; sigillo subsignavit, sed testis quoque licet unicus tantum idemq; agnatus sua manu & proprii sigilli sui impressione corroboravit.

Postea

Postea aliquot annis elapsis, adversa valetudine oppressus, in praesentia decem personarum, tam masculorum, quam foeminarum sese nominatim retulit ad illud instrumentum donationis, dicens:

Se velle, ut omnia quae sua uxori antea in praedicto Instrumento à se confecto, donasset, ipsi soli viduae post mortem donatoris irrevocabiliter etiam perpetuo manerent.

Quaesitum à nobis fuit:

An eius donatio sit valida, ita ut uxor, donataria scilicet, sibi bona donata iure proprietatis vindicare possit.

HAEC Quaestio cum disceptationis aleam subiisset discrepantes fuerunt Dominorum Collegarum opiniones.

Quidam enim affirmatiuam partem tenebant, existimantes, instrumentum donationis, utut unici duntaxat testis & ipsius donatoris subscriptione & obsignatione firmatum, postmodum tamen eadem donatione in praesentia ut in Quaestione dictum est, de-

cem testium repetita & relatione ad instrumentum facta, subsistere: ac pro sustinenda actuenda hac decisione afferebant sequentia argumenta.

Primò. Nam ~~si quis nuncupat non explicite sed~~
~~implicite heredem, referendo se ad ad schedulam, du-~~
bium non est, eo casu testamentum valere, dummodo
constet schedulā esse repertam de qua testator senserit.
per l. quoties. §. si quis nomen. l. a se toto. ff. de hered. inst. Castr.
in l. hac consultiss. §. per nuncupationē. C. de test. Iul. Cl. §. te-
stamentum. q. 4. n. 3. vbi fere in specie in huiusmodi casu
scribit: Si ageretur de legato, vel alio relicto particulari
huiusmodi relationem valere tanquam legatum, aut
alteram quādam dispositio.nem

Satis enim est, quod appareat aperta & manifesta
voluntas disponentis.

Et additionaliter sub litera B. ibidem dicit, talem
dispositionem de generali cōsuetudine regulariter vbi-
que locorum obseruari.

Eiusdem quoq; opinionis est *Brun. in leg. si ita scri-*
psero. numero prim. de conditionibus & demonstrationibus.
vbi disertis verbis idē comprobatur, & contraria resoluit.

Secundo. Porro hac donatio non est in nuda &
simplici scheda, sed potius relicta in scriptura per ipsum
donatorem & vnicum testem, qui etiam omni excepti-
one maior est, confirmata, subscripta & sigillata.

Ad hanc cum se retulerit donator, in præsentia
decem virorum & mulierum, videtur isthac donatio
omni modo valere.

Et hæc eo magis cum donatio etiam nudo pacto
fieri ² possit. *l. si quis argent. §. fin. C. de donation. quē text.*
omnes

omnes ad hoc adducunt. Multò autem magis ea subsistere dicitur quod in præsentia quinque & plurium testium repetita, & corroborata est atque fuerit l. fin. C. de don. causa mort. l. fi. C. de codicill. Iul. Cl. in §. donatio quasi. 14. n. 2.

Neque verò obstat defectus insinuationis, siquidem illa non videtur opus per *d. l. fin. C. de donat. mort. causa.* Et si enim Imp. in *l. donationes quas C. de donat. inter vir. & uxor.* velit † necessariam esse insinuationem: Tamen ea per *d. l. fin.* est correctæ, ut communiter *Dd.* docent.

Tertiò, Quid? Quod nec illa solennitas est necessaria hoc casu, ut nimirum testes ad hunc † actum donationis sint rogati *l. fin. C. de Codicill.*

Tametsi enim alias oporteat in testamentis faciendis † testes adhibitos esse rogatos, nec sufficiat eos fortuitò intervenisse, *Auth. rogati C. de testibus* tamen hoc speciale est in materia testamentorum *d. Auth. rogati.*

Proinde in contrarium est ius commune, quod nimirum regulariter ad fidem rei gestæ faciendam, etiam non rogatus testis sufficiat l. ad fidem 11. ff. de testib. Idque procedit quoque in testamento inter liberos, & cum pietas causæ suffragatur. Nec enim in ceterarum gentium testamentis, quæ Romani iuris solennitatibus non constringuntur, locum habet, ut notant *Dd. in d. l. fin. C. de Codicill.*

Concludendum itaq; est, in nostro casu, non fuisse necessarium, ut testes in specie convocarentur ad actum donationis factæ uxori. *Schn. in Inst. de Codicill. n. 25.*

Et hæc fuerunt potissima argumenta sententiæ affirmatiuæ.

Alii verò ex Collegis sequentem in modum arguebant:

- 6 I. Quia regulariter donatio inter coniuges iure civili prohibita est t. i. C. de don. inter vir. & uxo. adeò etiã, ut ne iuramento quidem confirmari possit, cum sit cōtra bonos mores iuramentum illud præstitum.
- 7 Prohibita autem est donatio † ista variis de causis:
 1. Quia donans hoc modo facilè redigeretur ad paupertatem.
 2. Quoniam cura educandi liberos negligeretur.
 3. Quia præberet eiusmodi donatio facile occasionem divortio inter ipsos coniuges.
 4. Quia matrimonia hac ratione fierent venalia *l. i. 2. ff. de donat. inter vir.*
- 8 II. Quia donatio causa mortis necessario † requirit præsentiam quinque testium *d. l. fin. C. de donat. inter vir. Dec. cons. 470. n. 9.*
- 9 III. Quia donatio eiusmodi actis insinuanda est *l. donationes 25. C. de donat. inter vir.* Et si autem Bl. expresse in terminis in *l. si mort. C. ad l. Falcid.* teneat, quod in eiusmodi donatione uxori à marito † facta non requiratur insinuatio, tamen in specie illum reprehendit Ant. Gometz. *tom. 2. c. 4. n. 18.* ubi hæc formalia verba subiicit: Sed salva eius pace contrarium est tenendum. Imò quod requiratur insinuatio, expressus textus est in *d. l. donationes quas C. de dona inter vir. & uxo.* ubi traditur, quod talis donatio sit nulla, nec confirmetur morte, si non fuerit insinuata.

Quia

IV, Quia hæc donatio etiam iuramento, ut dictū
confirmari neutiquam potest, † ut quidam Doctores ¹⁰
volunt. Et quamvis affirmativam sententiam commu-
nem profiteatur Andr. Gail. *lib. 2. observ. 40.* Id tamen
non ratione dispositionis *d. l. fin.* quasi corrigentis
textum *leg. donationes quas C. de donat. int. vir. & uxor.*
Sed eam ob causam, & qualitatem approbatam, nempe
quod iuramentum intervenerit, cuius tanta vis est, ut
prohibitio iuris Civilis non attendatur † super eo, quod ¹¹
absque salutis æternæ dispendio servari potest, pro ut
Doctores qui illam partem tuentur præcipue hoc funda-
mento moti fuerunt.

Ergò à contrario sensu hi una cum Andreas
Gail. expresse innuunt, cessante, vel non intervenien-
te iuramento, donationem inter coniuges † absq; insi- ¹²
nuatione esse invalidam, per *d. l. donationes quas paren-
tes.* Cuius *text.* autoritate & suasu consiliariorum pro-
cul dubio Elector Saxonix in *nov. 3. 4. c. in fin. p. 3.* con-
stituit, ad eiusmodi donationes causa mortis factas, &
pacta dotalia, in quibus de successione bonorum di-
sponitur, requiri necessario quinque testes, vel ut in
præsentia utriusque insinuentur actis. Imò generali-
ter omnes donationes † causa mortis factas non aliter ¹³
valere voluit, quam si iudicialiter fuerint insinuata.
p. 3. c. 1.

Hinc non videtur valere donatio ob defectum
numeri testium in nostro præsentī casu, & quia non
est uno contextu coram ipsis testibus voluntas do-
natoris expressa, & donatio perfecta, ut ut donator
in ago-

in agone mortis ferè constitutus, dixerit coram pluribus testibus, se in ea dispositione quam ante quadriennium fecerit, acquiescere velle, quemadmodum pluribus verbis prosequitur hoc *VVes. cons. 38. n. 60.*

Qua cum ita sint, videtur praetensa donatio nullius momenti esse.

Argumenta in contrarium adducta non videntur obflare:

- 14 Vtrum scilicet eius relatio qua † sese refert in genere ad donationem antea nulliter factam, tantum operetur ut convalescere possit donatio in scriptis unico duntaxat teste corroborata?

- Et sanè dicendum videtur quod non, quia non retrò trahatur relatio ista, neq; etiam nunc valeat, *d. l. donationes.* 15 Quando enim adest unicum † ex defectu solennitatis puta numeri testium, tunc illa solennitas superveniens retrò non validat defectum substantialem. 16 Quod enim † ab initio nullum est, tractu temporis convalescere non potest *c. nullum de Reg. Iur. in 6.*

- Deindè licet potuisset maritus nobilis etiam sine literarum appositione causa mortis donationem facere uxori, & sine documentorum † accessione res gesta valeat, & nullam calumniam accipiat, ut loquitur Imperator: 17 Tamen donans noluit hanc viam † eligere, sed in scripturam potius redegit donationem. Quoniam verò inutiliter hoc fecit, ei obiici nunc potest illud vulgare: 18 Quod potui, nolui, quod volui adimplere nequivi. Neque verò refert, etiam si testes dicant se audivisse à donatore, quòd velit illas res in instrumento donatas, uxori remanere proprias, & in ea voluntate se etiam nū acquiescere:

escere: Siquidem eiusmodi dispositio ne quidem in testamento militari sufficit, præsertim cum istis testibus in nostro proposito casu nihil constiterit quicquam, neque palam factum fuerit, quid, quale & quantum donaverit maritus uxori. Idcirco eorum depositio non potest confirmare factum per se nullum, & quem ¹⁹ ipsi neque viderunt, neq; audiverunt, cum tamen testis testificari debeat de iis, quæ vidit, quæ audivit, quibusque interfuit. *l. testium C. de testib. Auth. sed iudex C. de Episc. & Cler. c. relatum §. q. 2.* ²⁰

Deindè nec illud concedendum est, quod asseritur *d. l. donationes* correctam esse per *d. l. fin.* Quia respondetur, correctionem in dubio non præsumi, nisi ²¹ expresse & liquido de ea constet. Imò in dubio semper vitanda est legum correctio *l. præcipimus & ibi Br. C. de appell.* Et quod expresse non corrigitur, stare ei minimè prohibetur, ut latè hoc persequitur Chassan. *in Consuet. Burgund. rubr. 51. §. 2. col. 824. & seq. & tufius rubr. 7. §. 8. col. 909.*

Deniq; posteriori sententiæ, videtur quoq; obstare, quod marit⁹ in instrumēto fecerit mentionē benè meritorum uxoris, & sic videatur donatio remuneratoria, quæ et absq; insinuatione valet, ut docet Iul. Cl. *in §. do. natio quest. 2. per totum.* ²²

Verùm si præsentis negotii, & personarum qualitates inspicimus, & omnes circumstantias diligenter consideramus, cuilibet facilè liquebit, istam objectionem nobis non multum refragari, quandoquidem illa benè merita iuratio et specificari debuissent per mari- ²³ tum, ut tradit Andr. Gail. *lib. 2. obs. 40. n. 9.* Ad hæc

24 uxor tenetur operari ꝑ marito, & in eius commodum laborare de omni opere, quod facere didicit, ut puta filare, nere, suere, texere, flectere subtilia, secundum Castrē. *in l. divortio n. 10. ff. sol. matrim.*

25 Neq; Castrensi teste deber stare in domo ꝑ ociosa, tanquam truncus aut corpus mortuum, imò mariti debent eas assuetacere ad exercēda lanificia, colum vid.

26 & fusum pro depellendis ociis, quæ ut plurimum ꝑ inducunt luxuriam & alia vitia. Vndē Bl. *in l. Assiduis n. 4. C. qui pot. in pig.* rectē tenuit, quod texturæ & alia manualia, quæ ex excet uxor in domo mariti adhuc super-

27 stitis, non cedant lucro ꝑ mulieris, sed acquirantur bonis mariti, subiiciens, se interrogatum de facto consulentibus ita respondisse, per ea quæ notantur in *c. in officio, de testibus*.

Nec obstat doctrina Br. *in l. divortio n. 4. tenentis*
28 contrarium, de muliere ꝑ nobili, ut quæ marito operari non cogatur, quia intrepidē respondemus, hoc tantū de vilioribus operis intelligendum, secus in iis, quæ foeminis quoque nobilibus conveniunt, cuiusmodi sunt prudenter & parcē regere domi torisq; rem familiarem mariti, & singulari dexteritate administrare negotia domestica. Ad hoc enim tanquam socia omni iure divino & humano tenetur, ut videre est in Bersabe, Abigail, Fabricia, Cornelia, &c.

Ex quibus omnibus porrò perspicuum est, donationem illam uxori per maritum absq; legitimo numero testium & insinuatione factā, non consistere, quemadmodum etiam in hanc sententiam pronuntiavimus.

Ceterū hęc solennitas quinquenarii numeri testium

stium adeò vera est, & necessaria in donationibus † cau- 29
sa mortis, ut etiam à rusticis personis exactè servanda es-
se videatur, per *d. l. fin.* quemadmodum nuper de facto
interrogati respondimus ad instantiam & petitionē iu-
dicis. Tamen si enim controversi iuris quæstio sit:

AN quemadmodum in testamento rustici
quinque testes sufficiunt, ita † proportionē 30
habita in donatione mortis causa & Codi-
cillis tres tantummodò sufficiant?

Idq; videtur dicendum per *l. fin. C. de testam.* illamq;
opinionē defendit Fran. Ripa in *l. 2. ff. de leg. 1. & in tr. de
peste p. 2. particul. 2.* prout illum allegat Grassus: Huicq; o-
pinioni videatur suffragari ipsa æquitas, præsertim si ipse
donatarius in supplementum defectus numeri testium,
donationem cōfirmare vellet iuramento, quod utrūm
ei deferendum † sit, in arbitrio iudicis consistit, *l. 3. de re. 31
bus cred. in Cod.*

Tamen istis & aliis rationibus non obstantib⁹ veri-
or videtur cōtraria sententia, quod scil. non valeat præ-
dicta donatio, & illa quidē decisio non modo legum sed
etiam cōmuni Dd. calculo & sententia suffulta est, quā
quoq; amplectitur Br. in *l. 2. ff. de leg. 1. in fin.* eamq; com-
munem pronunciat Michael Grassus in §, *donatio
causa mortis n. 4.*

Nec refragatur text. *leg. fin. C. de testam.* quia respon-
detur, Iustinianū loqui de testamentis, non de alia ultri-
ma voluntate, utpotè causa mortis, aut donationis

in Codicillis ut *gl. ibidem* expressè notat. Sed hic agitur
 32 de donatione mortis causa, ad cuius † confirmationem
 omninò sunt necessarii quinque testes *l. fin. & ibid. Dd. C.
 de donat. causa mort. l. si unus C. de testam.*

Deindè respondetur illam *l. fin. C. de test.* tantum
 33 procedere in istis locis † ubi nec testes, nec Notarii repe-
 riri possunt, qui necessarii sunt ad confectionem testa-
 menti, vel alterius ultimæ voluntatis. At donatarius
 non diffitetur se potuisse convocare & adhibere quinque
 testes, modo Cõstitutionis Iustinianæ fuisset admonit⁹.

Porro præsens donatio corroborari non potest
 34 ob suppletorium iuramentum, ad quod donatarius †
 ultrò se offert, quia hoc casu suspectus censetur, sicuti
 Notarius adscribens sibi legatum in testam. *l. 2. C. de his
 qui sibi adscrip. in testam. l. si quis legatum ff. ad l. Cornel.
 de fals.*

35 Insuper clari iuris est, heredem testem † esse non
 posse §. *sed neq. heres Instit. de testam. ord.*

Taceo quòd in delatione iuramenti suppletorii
 36 requiratur legalitas personæ † ideoque non facilè ru-
 sticis deferendum, quia sunt parvæ conditionis, & ha-
 37 bent modicas facultates facileque prorumpunt ad iu-
 randum, Soc. *cons. 136. p. 1. quem refert M. Ant. Natt.
 cons. 32. n. 25.*

Quæ omnia cùm ita se habeant, respondimus præ-
 tensam donationem causa mortis, infirmam esse, & bo-
 na à donatore relicta, inter heredes ab intestato veni-
 entes æqualiter dividenda.

Huic quæstioni & illa similis quæ itidem nuper ad
 nos allata est,

Vtrum

Utrum scilicet donatio causa mortis reciproca[†] vel mutua inter coniuges coram³⁸ Notario & Curatore mulieris facta, & per istos duos testes iussu mulieris iudicialiter insinuata valeat.

Et videbatur dicendum quod NON:

Quia solennitates sunt omissæ, id est, numerus quinque testium, & unicus tantum intervenit Notarius, nimirum una cum mulieris curatore.

Verum enim verò ut ut sese habeat res, in contrarium fuit discessum, quod nimirum donatio reciproca sit[†] valida, per ea quæ traduntur à Dd. in d. l. fin. C. de don. causa mort. & in l. omnium C. de testam. l. donationes 25. C. de don. inter vir.

Præterea textus est manifestus in Constit. Elector. Saxon. ubi hæc species facti convenit p. 3. §. fin. Ibi enim sancivit Elector, valere testamentum, vel ultimam voluntatem, absque ullis testibus scriptam, vel factam & postea[†] apud acta iudicis insinuatam. 39

Nec obstat, quod uxor eius nondum[†] personali-
ter ipsamet comparuerit coram iudice, sed curatori
hoc negotiū demandavit, quia regulariter nemo[†] cogi-
tur, neque cogi potest, per se ipsum comparere & insi-
nuare scripturam actis publicis, sed potest procurato-
rem ad hoc constituere, & cum hæc potestas à iure con-
cedatur, non debet alicui auferri[†] illud beneficium à
iure concessum c. indultum. de Reg. Iur. in 6. l. 1. ibi n. 9. præ-
toris factum. ff. de feriis. 40
41
42

Et hoc procedit nisi ex iusta & gravi causa & in iure expressa quis personaliter in iudicio comparere teneatur, ut tradit Schurff. *cons. 76. n. 4. cent. 1.* vide Gail. *lib. 2. obs. 39. n. 28.*

Q U Æ S T I O

DECIMA QVARTA.

S V M M A R I A.

1. Defuncto qui neque adscendentes, neque descendentes, reliquit, fratrum & sororum premortuorum liberi, una cum fratribus utrinque coniunctis, succedunt, ex *const. Carol. V. Imp.*
2. Liberi fratrum ex utroque latere coniuncti, iure representationis, cum fratribus germanis, ad successionem defuncti fratris admittuntur.
3. An supra dicta Constitutio Caroli V. eò extendatur, ut liberi fratris defuncti, ex altero tantum latere coniuncti, iure representationis admittantur, vel cum fratre vel sorore, ex altero latere coniuncto.
4. Intellectus prædictæ Constitutionis Carolina. § 12.
5. Ius representationis, tanquam iuris communis correctorium, quibus in casibus locum habeat.
6. Filius fratris ex altero iure representationis, una cum fratre ex altero fratre coniuncto, in successione admittitur. *Rationes. 7. 8. 9. & 10.*
11. In successione collateralium nulla ratio habenda est,

an utringq, an verò ex altero latere quis sit coniunctus, defuncto, sed etiam sufficit eum ex uno latere duntaxat descendisse.

13 *Omnis dispositio ex ratione interpretationem recipere debet.*

14 *Eadem ratio militat in filiis fratrum ex altero latere qua & in fratre utringq, coniuncto.*

15 *In bonis à patre, eiusq, linea quæ sitis, soli fratres consanguinei succedunt, in bonis verò à matre quæ sitis soli fratres uterini. Ratio. 16.*

Ratio cur illa distinctio bonorum attendatur. 21.

17 *Statutum præferens fratrem consanguineum, uterino, debet intelligi de bonis aliunde, quam à matre quæ sitis.*

Et passim per tot.

18 *Parentes coniuncti defuncto ex parte matris succedunt in bonis maternis.*

Parentes autem coniuncti ex parte patris in bonis maternis.

Et per totum passim.

19 *Parens filia propria in dote à filia profecta, an & quando succedat.*

Adeò ut excludat etiam fratres & sorores defuncto coniunctos.

20 *Iura admittentia fratrem consanguineum, & uterini alterius fratris vel consanguineum, vel uterini filium, quomodo intelligantur.*

22 *Distinctio bonorum, unde provenerint, in locis, ubi ius Saxonicum viget, non attenditur.*

Ratio. 23.

- 24 *Hæreditas semel per filium adita, non amplius est hæreditas, sed bona propria dicuntur.*
- 25 *Distinctio vulgaris, Paterna debere paternis, materna maternis deferri, quare ab Augusto Elect. Saxonia sublata.*

1 **I** Ametsi non tantum de iure Ciuili, verum etiam ex Nova Cõstitutione Caroli V. quando aliquis defunctus neq; descendentes, neq; ascendentes reliquit, fratrum atq; sororum præmortuorum liberi admittantur, una cum fratribus utrinq; coniunctis, per §. *reliquum. in Authen. cessante. C. de legit. hered.* Idemq; est sancitum in Comitibus Norinbergæ habitis, Anno 1521. ubi expressè cum fratribus germanis unà etiã fratrum liberi ex utroq; latere coniuncti iure repræsentationis, ad successionem defuncti fratris admittuntur: Tamen dubitatum aliquoties fuit:

3 **A**n ista Nov. Car. V. usq; adeò procedat, ut liberi fratris defuncti ex altero tantum latere coniuncti iure repræsentationis admittendi sint, vel cum fratre vel sorore ex altero latere coniuncto?

4 **Q**uæstionem seu rationem dubitandi movet, quod illa Constitutio Caroli 5. tantum loquatur de fratre fratrisque utrinque coniuncti filio. Ex hoc enim non videbatur casus iste ad fratrem fratrisque filium ex altero tantum latere coniunctum extendendus esse.

Com.

Communiter enim receptum est ius repræsentationis, utpote iuris communis correctorium, non nisi in casibus qui lege sunt expressi, locum sibi vendicare, ut tradit Br. in *Auth. post fratres. & ibi Salic. & Castr. C. de legit. hered.*

Quod v. extante fratre ex uno latere, & filio fratris, consimiliter ex uno latere, ius repræsentationis locum habeat, nunquam videtur satis clarè esse cautum in iure nostro.

Videtur igitur filios fratris ex uno tantum latere coniunctos cum fratre superstite ex altero itidem latere non esse admittendos ad successionem defuncti fratris uterini, vel consanguinei, quia filio fratris ex altero tantum latere obstat gradus prærogativa, quam habet superstes frater, ut ut etiam ex unico tantum vinculo sit coniunctus.

Cæterum quamvis hæc ancipitem cogitandi curam quibusdam Consulentibus afferebant, contrariam tamen sententiam amplexi sunt unanimiter Dn. Collegæ, existimantes filium fratris ex altero iure repræsentationis una cum fratre ex altero fratre coniuncto in successione admittendum esse.

Hoc enim primo clare probatur ex d. *Auth. post fratres. C. de leg. hered.*

Secundo probatur per Novel. Caroli V. ubi in. distincte fratris filios admittit una cum patruo, in successione defuncti, nulla habita ratione, vel differentia, Vtrum sint ex uno vel utroq; latere coniuncti defuncti fratris liberi.

Tertiò, nititur hæc sententia magnorum Dd. au

T

thori.

toritatibus, cuius modi sunt Nicol' de Vbald. *in tr. de succes. ab intest. p. 3. n. 5.* Roland. Passagenius *de succ. n. 17.* Oliverius Textor Turonensis *in tr. de succ. num. 88.* ubi hoc constanter asserit, *per d. Auth. post fratres. & c.*

- 10 4. Hoc suadet ratio, ex qua receptū, ut fratris† uterini vel consanguinei filius cum altero fratre admittatur, quia Imp. hoc propositum fuit, filios fratrum privilegio adiuuari, eo casu quo iure communia successione excluderentur *d. §. huiusmodi autem privilegium. Auth. de her. ab intest. ven.* Hæc ratio non solum fratri, fratrisq; utrinq; cōiuncti filio, convenit, sed est generalis, tam uni, quàm utrinq; coniuncto fratri, fratrisq; filio competens.

- 11 Confectarium igitur est, in successione collateralium nullam † habendam esse rationem: An utrinq;, an ex altero latere coniunctus quis sit defuncto, sed sufficere aliquem ex uno latere descendisse.

- 12 Et in hoc sensu intelligenda est allegata Novella Caroli Quinti Imperatoris Augusti, ubi Imperator sese refert ad iura communia scripta.

- 13 Quælibet autem dispositio ex ratione interpretationem recipit. leg. regula. paragr. final. & ibi Bl. Br. & Doctores Digest. de iuris & facti ignorantia. leg. nomen debitoris §. finali ff. de leg. 3.

Non igitur ullo modo de prædicto casu amplius dubitandum nobis videtur.

Restat, ut diluamus ea quæ suprà dubitationis mouendæ gratia à nobis adducta sunt, & solide respondeamus, id quod factu est facillimum.

- 14 Nam cum eadem ratio † sit in filiis fratrum ex altero

tero

tero, quæ militat in fratre utrinque coniuncto, rectè ex dicta ratione ad extensionem inferri poterit. Hac tamen doctrina ut locum habeat, procedit in bonis neutralibus, quæ per defunctū aliunde quæsitæ sunt, quàm à patre, vel matre. Nam in hisce bonis, quæ sitis scilicet à patre eiusq; † linea soli fratres consanguinei succedunt: In bonis verò quæ sitis à matre, soli fratres uterini vocantur, per text. *L. de emancipatis Cod. de leg. hereditate.*

Quod autem eiusmodi ratio sit habenda bonorum quæ defunctus reliquit, undè nimirum ea provenierint, & utrūm à paterna, vel materna cognatione profecta, id colligitur ex notatis † per glos. Brun. & Ca. 16 strens. in Auth. itaque C. communia de success. ubi tradunt Dd. quod si quis decedat relicto fratre consanguineo, & uterino, licet tales fratres in bonis à defuncto quæsitis succedant æqualiter: Tamen in provenientibus bonis à parentibus ipsorum sit facienda distinctio, ita quidem, ut in paternis consanguineus, qui defuncto ex patre, à quo bona proficiscuntur est coniunctus: In maternis autem uterinus præferri debeat consanguineo.

Hinc Castrensis in d. Auth. infert: Itaque quod statutum præferens fratrem consanguineum uterino, debeat intelligi de bonis † aliunde quàm à matre quæsitis, neq; trahendum sit ad bona materna: Siquidem igitur magna iniquitas indè resultaret, quod scilicet ab ea debeat excludi filius illius matris, à qua bona sunt profecta.

Idem dicit Br. in d. *Auth. itaque* observari in parentibus, ita ut parentes coniuncti defuncto ex parte matris, succedant in bonis $\dagger$ maternis, seu quæ sitis ex linea materna: Parentes coniuncti ex patre, succedant in bonis quæ sitis ex latere patris.

Hinc etiam dicit Br. in l. *post dotem. in fi. ff. solut. mat.*
 { 19 *circum. quod pater filia in dote a filia protecta, solus succedat, exclusis fratribus & sororibus, licet illi alias cum parente soleant admitti.*

Sic etiam consuluit Rom. *consil. 40.* avum maternum in successione nepotis præferri paterno, quoad dotem maternam, quæ à dicto avo materno processit.

Eadem ratione & hic dicendum est, quod scilicet iura admittentia fratrem consanguineum, & uterini alterius fratris consanguineum, vel uterini filium, intelligenda sint, de bonis $\dagger$ aliunde quam à parentibus acquisitis, sed in iis quæ provenerunt à parentibus, attendenda est ratio originis, unde bona proveniunt.

Nam in bonis à patre profectis, consanguinei ex eodem patre geniti: In bonis vero maternis uterini admittuntur.

Ita tenet Ludouicus Bologninus in *Addit. Matth. Matthesil. de success. ab intest. 3. art. in princ. num. 19.* ubi subiicit text. d. l. *de emancipatis, vers. exceptis maternis.* textum loquentem de fratribus extendendum quoque esse ad filios fratrum, prout Dd. tradunt in *Auth. stag. C. commun. de success. post gloss.*

31 Merito autem ista distinctio $\dagger$ bonorum paternorum, & maternorum exactè attenditur, adeoque uterinus

frater in bonis maternis, e contra consanguineus in paternis præfertur: Quia in istis bonis propriè non dicuntur eiusmodi fratres succedere, sed bona ad eos reverti. *arg. l. filio ff. de libe. & post. Pyrrhus in consuetud. civitat. Aureliae c. 20. in fin. t. de success.*

Ceterùm ista distinctio bonorum, undè nim. illa provenerint † non habet locum iis in locis, ubi ius Saxo. 18 nicum observatur, sed indifferenter & æqualiter admittuntur fratres uterini & consanguinei, nulla habitatione bonorum, quæ reliquit defunctus.

Ratio autem † istius dispositionis ista esse videtur, 23 quod indubitati iuris sit, hereditatem per filium heredem semel aditam † non amplius dici hereditatem, nec 24 obtinere nomen hereditatis, sed bona illa paterna & materna ex hereditate parentum ei delata, dici, & esse iam propria bona ipsius heredisq; fratrisq; defuncti, *per text. §. 1. Instit. quibus ex causis manum. non lic. ubi aperte hoc probatur. Schurff. cons. 43. n. 1. & 2. Cent. 2.*

Idcirco cùm eius rei admonitus esset Elector Sax. Augustus, nuncupatim abrogavit † istam distinctio- 25 nem, qua vulgo dicere solemus: Paterna paternis: ma- terna maternis deferri, sicuti ex Const. 14. p. 3. apparet.

Q U Æ S T I O

DECIMA QUINTA.

S V M M A R I A.

1 Mortuo filio, vel filia, absq; liberis pater & mater in viri-
les portiones cum fratribus & sororibus utring; contum-
bis succedunt. T 3 3 An

- 2 An fratres & sorores ex uno latere tantum coniuncti, succedant fratri uterino, vel consanguineo ab intestato morienti simul, cum patre, vel matre, vel aliis ascendentibus per lineam paternam, vel maternam.
- 3 Textus affirmative concludentes.
- 4 Textus pro negativa pugnantes. & 5.
- 6 Doctores evincere conantes, fratres uterinos, vel consanguineos non admitti ad succedendum cum parentibus.
- 7 Doctores contrarium propugnantes.
- 8 Intellectus Novell. defuncto. C. ad S. C. Tert.
- 9 In contrariis plus uno verum esse nequit.
- 10 Auctoris opinio, quod scil. frater ex uno latere tantum, ut puta consanguineus cum patre, uterinus cum matre, admittatur cum patre, vel matre, in successione defuncti. & 15.
- 11 Ampliatio huius opinionis.
- 12 Intellectus regula: Vbi in personam unius concurrunt duae qualitates, & respectu unius resultat dispositio affirmativa, respectu vero alterius negativa, tunc attenditur dispositio affirmativa.
- 13 Existente dubio an servus sit legatus, an vero hereditarius, affirmative praesumitur, eum scil. esse legatum.
- 14 Qualitatibus pluribus concurrentibus, ab eo, quod potentius est, fit agnominatio.
- 16 Favor odio preferendus.
- 17 Parentes ad secundas nuptias transeuntes, in adventitius, castrensibus & quasi castrensibus succedunt, pleno iure cum fratribus & sororibus, in paternis vero mater, & viceversa, in maternis pater, usum fructum sua partis consequitur.

- 18 An parentes ad secunda vota transeuntes, simpliciter ab hereditate liberorum excludantur. Extensio 21.
Limitatio 23.
- 19 Et quid si unus tantum filius, filia ve extet.
- 20 Quid, pluribus extantibus.
- 22 Extante eadem ratione, & similitudine formali, idē etiam ius esse debet.
- 24 Fratre decedente, relictis ex una parte 4. sororibus, & altera parte patre, ac tertia hereditate 500. fl. quomodo sit divisio hereditatis instituenda.
- 25 Pater ad secunda vota transiens, proprietate hereditatis privatur, retento solo usufructu.
Limitatur. 26.
Ampliatur. 27. [castitas.]
- 28 Luxuria non plus prerogativa habere debet, quā ipsa
- 29 In statuto odioso, & contra ius commune exorbitante, extensio fit de casu ad casum. Et cur. ibid.
- 30 Ratio maior includit minorem.
- 31 A maiori tate rationis, arguitur in statuto.
- 32 Antinomia l. quod scitis. C. de bon. qualib. & Auth. defuncto. C. ad S. C. Tertull.
- 33 An lex quod scitis C. de bon. qualib. per Authentic. Defuncto C. ad S. C. Tertull. sit correctā.
- 34 Lex generaliter loquens, non corrigit legem simpliciter loquentem.

AN frater ex uno latere coniunctus succedat fratri unā cum patre & matre?

IVRE Civili satis clarē & manifestē definitum est
In mortuo filio † & filia absq; liberis, patrem & matrem
in viri-

in viriles portiones cum fratribus, sororibusq; utrinq; coniunctis succedere, iuxta *Auth. defuncto C. ad S. C. Tertull. & S. si verò cum ascendentibus inveniantur fratres, de hered. qua ab intest. ven.*

Et hoc quidem extrà omnem controversiam positum est: Vnanimiter enim fatentur Doctores fratrem utrinq; coniunctum admitti, unà cum patre & matre, in successione defuncti. Sed utrùm fratres & sorores ex uno latere tantum coniuncti, utpote nati ex uno patre sed diversis † matribus, vel nati ex eodem patre, sed diversis patribus, succedant fratri uterino, vel consanguineo ab intestato morienti simul cum patre, aut matre, vel aliis ascendentibus, per lineam paternam vel maternam, id non solum ab interpretibus magna opinionum dissensione inter se decertantibus, variè est explicatum, sed etiam ab ipsis Legumlatoribus & Impp. nihil penè certi relictum nobis videtur.

3 Nam in *Nov. de hered. ab intest. ven. in S. consequens*, ubi: aut alii parentes omnibus ex latere coniunctis præferuntur, exceptis solis fratribus ex utroq; parente, & in *S. si verò in vers. ex utrisq; parentibus coniuncti d. 1.* Item in *Auth. defuncto C. ad Senat. Consult. Tertull.* nec non in *pr. Nov. ut fratrum filii, ibi*: Hoc verò sancimus de illis filiis fratris, quorum pater ex utroq; parente iungebatur, in his inquam textibus omnibus non obscurè deciditur, 4 fratrem † ex uno tantum latere coniunctum excludi, neque admitti cum ascendentibus in successione fratris defuncti.

Porro contrarium videtur apertè decisum in *l. si quis, vel si qua C. ad Senat. Consult. Tertull.* ubi Imp. affirmativam

mativam partem amplectitur, dicens: Si quis, vel si qua, matre † superstitē & fratre, vel legitimo, vel sola cognationis iura habente, intestatus, vel intestata, decesserit, non excludi à filii successione matrem, sed una cum fratre mortui, vel mortuæ, ad eam successionem pervenire.

Eccè his verbis dilucidè determinat fratrem ex u-
no latere admittendum cum patre, aut matre. Ex qua
antinomia tam diversæ sunt ortæ opiniones, tamque
inter se dissidentes, ut in utramq; partem differant, & ut
de Philosophis ait Cicero, ab omnibus quærat; Certi
verò nihil dicatur.

Sanè cū hæc præsens quæstio Dicasterio nostro obla-
ta fuisset, valdè controvertebatur inter Dn. Collegas, in
hac ipsa materia, aliis affirmativam, aliis negativam
partem tuentibus. Proinde non abs re videmur facturi,
si Classicorum Interpretum autoritate, utramq; opini-
onem comprobaverimus, postmodum censorium cal-
culum quid nobis maximè verum videatur, addituri.

Et primo quidem, negativam assertionem evin-
cere conatur Bl. in Auth. defuncto C. ad S. C. Tertull. &
cons. 306. vol. 4. fratres nimirum uterinos, vel consan-
guineos, non admitti † cum parentibus, adeò ut hoc ex
tendat quoq; ad avum maternum, quem existimat ex-
cludere fratrem uterinum, vel consanguineum defun-
cti per d. *Auth. defuncto* & quæ plenè notat Cyn. in *Auth.*
itaq; C. communia de success.

Secundò, id ipsum expressè firmat Ang in *Nov. de*
non elig. secund. nub. mul.

Tertiò, Hoc etiam voluit Andr. Barbat. Siculus

cons. 37. incipiente: Scribitur sapienter vol. 2. ut cum allegat Chassan. in Consuet. Burg. rubr. 7. §. 6. col. 993.

Quartò: Huius Classis est & quod memoriæ prodidit Ioh. Schneid. *Inst. de hered. qua ab inte. in secundo ordine succed. n. 30. & seqq.*

Quintò, Autor Differentiarum hanc opinionem tenuit iuris Civilis & Saxonici uti apparet *exp 1. diff. 24.*

7 Contra verò non defunt, qui arbitrantur ex bono & æquo fratrem † & sororem ex altero tantum latere coniunctū, admittendum esse cum patre, vel matre, ita tamen ut sint patri succedenti coniuncti, id est, ex patre suscepti & nati, nō uterini cū matre cōiuncti, *Das es leibliche Kinder non Stiefkinder sein. Castr. in d. Auth. defuncti.* Pro qua opinione consuluit Hier. Schurff. *cons. 5. cent. 1.*

Secundò: Huius sententiæ est quoq; Ioh. Borch. *in tr. de grad. pag. 227.* ubi ait: Extra omnem dubitationem esse, fratres ex uno latere tantum defuncto coniunctos, cum ascendentibus succedere non posse, si fratres ex altero tantum parente defuncto cōiuncti ascendentibus non coniungantur, quod si fratres defuncti ex altero tantum parente defuncto coniuncti sanguinis vinculo, coniunguntur parentibus, discrepantes inveniuntur interpretum nostrorum sententiæ. Bl. siquidē tradit *in Auth. defuncto C. ad S. C. Tertull.* fratres defuncti ex altero tamen parente defuncto coniuncti, ab ascendentibus excludi, licet parentibus coniungantur per *d. Auth. defuncto & Nov. 118.* Econtrario Paulus de Castro fratres ex altero parente tantum defuncto coniunctos, admitti debere, si parentibus coniungantur. Et quamvis Bl. sententia de iure verior esse videatur, tamē Pauli de Castro

de Castro opinionem multi sequuntur, & secundum eam consuluit Schurff. *d. cons. 5. cent. 3.*

Tertiò, Pro hac opinione etiam consuluit contra Bl. Ang. & Andr. Siculus, Barth. Chassan. *cons. 9.* ut ipsemet testatur in *Cōsuet. Burg. rubr. 7. de success. §. 6. col. 993.* subjiciens, *d. Auth. defuncto*, non corrigere *l. si quis, vel si qua C. ad S. C. Tertull.* Tametsi enim ista Nov. † fratres & sorores ex utroq; latere coniunctos cum patre & matre admit-
tat, non tamen excludit alios fratres uterinos, vel consanguineos, ideoq; deveniendum hoc loco erit ad *Auth. post fratres C. de leg. hered.*

Quartò. Huius communis Dd. sententiæ testis est post alios certissimus Iac. Cuiac in *C. ad S. C. Tert.* Cuius verba inter alia hæc sunt: *Ius ex constit. in l. fin. C. ad S. C. Tertull.* & matrem vocat ad successionem filii intestati in virilem portionem, & cum fratribus, vel solis, vel permixtis cum sororibus, nulla posita differentia inter fratres consanguineos, & uterinos, inter agnatos, & cognatos.

Quintò. In illa opinione quoq; residet Schirerius in *tr. de her. qua ab inte. ven. t. 10. de success. ascend. ampliat. 3.* ubi ait, hoc negari non posse, quin frater vel soror ex altero tantum, eius scil. qui simul vult succedere, ut consanguineus, consanguinea, cum patre, uterinus, uterina, cum matre, & multò magis cum aliis superioribus possint & ex æquo & bono debeant admitti, ut defendit Castrenf. contra Bl. in *Authent. defuncto.*

Quæ omnia cum ita sint, quia tamen secundum Philosophos, plus uno verum esse non potest, non utriq; opinioni, sed alterutri duntaxat harum sententiarum assentiamur necesse est.

Mihi itaq; illorum probatur opinio, qui existi-
 10 mant † fratrem ex uno latere tantum, ut puta consane
guineum cum patre, uterinum cum matre admitti cum
 patre, vel matre in successione defuncti, & ita superiori-
 bus annis, atq; nuper ante paucos dies, de facto interro-
 gati respondimus, ac pronuntiavimus.

Ampliatur autem hæc conclusio, ut locum habe-
 11 at, † etiam si frater ex uno latere non esset coniunctus
 patri, sed matri tantum, aut e contra, nihilominus e-
 nim admitti debent, respectu etiam alterius parentis, si-
 12 quidem tritissima regula iuris est: Vbi in personam †
unius concurrunt duæ qualitates, & respectu unius re-
sultat dispositio affirmativa, respectu verò alterius ne-
 gativa, & prohibitiva, tunc affirmativa attenditur, & sic
 permissiva, ita notat Dominicus *in c. statutum in §. cum*
verò de rescript. lib. 6. & probatur per *text. in l. 1. §. vete-*
res, vers. ex parte ff. de acquir. possess. ubi potius attenditur
 qualitas affirmativa, seu permissiva, quod servus sit lega-
 13 tus, † quàm prohibitiva, quod sit hereditarius, & ibi ad
 hoc illum text. contra Socin. *n. 3. notat.* ut tradit Marcus
 Ant. Natta *conf. 463. n. 7.*

Sit itaq; sanè, ut aliqua habenda esse videatur ra-
 tio eius qualitatis, undè privignus, tanquam extraneus
 repelli possit per vitricum, aut novercam, quia tamen
 altera qualitas proximitatis, non modo respectu fratris
 defuncti, verùm etiam contemplatione matris, vel pa-
 tris superstitis, simulq; succedere volentis, longè est po-
 tentior, usq; adeò ut illam priorem qualitatem penitus
 immutet, meritò secundum hanc potius in hereditate
 fraterna erit admittendus, quàm ut inde, tanquam ex-
 traneus,

traneus per vitricum, vel novercam, excludendus sit, præsertim cum regulariter † pluribus qualitatibus concurrentibus ab eo quod est potentius, agnominatio fieri debeat, *l. cum in diuersis. ff. de rel. & sumpt. funer. c. cum in dubiis. de consecrat. Eccl.* notant Br. & Dd. in *l. quaritur. ff. de stat. hom. cum sim. ad hoc congestus per Iason. in l. imperiū. n. 3 ff. de iurisdic. omn. Iud.*

Proinde in eiusmodi casu id recipiendum, ut una cum patre, † matre, uterinus, vel consanguineus admitatur in successione defuncti fratris, maxime cum hoc non tantum fauor, qui † odio præferri debet, sed etiam naturalis æquitas suadere videatur, quemadmodum Schurffius cōsulendo in similibus terminis tenet *d. cons. 5. num. 2. cent. 1.*

Porro hoc diligenter notandum est, quòd parentes, † si ad secundas nuptias transierint, in adventitiis quidem castrensibus & quasi castrensibus bonis, pleno iure succedāt cum fratribus & sororibus, in iis verò quæ à patre proveniunt, mater, & vice versa, in his quæ à matre proficiuntur, pater usumfructum suæ partis consequatur.

Et si autem quidam existiment, parentes ad secundas nuptias transeuntes ab hereditate † liberorum excludi, arg. *l. fœmina. §. illud etiam. C. de secund. nupt.* tamen hoc simpliciter non procedit, sed potiùs cum distinctione quadam.

Constat enim parentes, si unus filius solus una ve filia sit, siue secundas nuptias celebrauerint parentes, siue † non, ad successionem filii intestati, filiaue, in quibuscunq; bonis vocari. *d. l. fœmina. circa fin.*

- 20 Si autem parentes † secundo matrimonio contracto plures liberos habeant, & sic cum patribus, sororibusve in successione defuncti concurrant, in adventitiis quidem, castrensibus & quasi castrensibus, adhuc pleno iure succedunt, in iis verò quæ à patre, vel ex paterna substantia proveniunt, mater usumfructum tantum suæ partis consequitur. *d. l. mater. C. ad SC. Tertul.*
- 21 Atq; hoc † non solummodo locum habet in matre, prout loquitur text. *in d. Auth. de testamento C. de secundis nupt.* Sed etiam procedit in patre, & parentibus lineæ paternæ, secundum Br. & omnes Dd. *in l. fæmina C. de sec. nupt.* Oldrad. *cons. 33.* idq; potissimū obtinet, propter itenditatem rationis, ob quam inducta est ista
- 22 extensio, ubi enim eadem ratio, & similitudo † formalis, ibi & idem ius esse dicitur. *l. illud ff. ad l. Aquil.*

Hoc tamen ita accipiendum, ut illa extensio intelligatur facta, † cum omnibus iis qualitatibus, quæ in priori dispositione legis reperiuntur, & ne pater acrius, quàm mater puniatur, ut in terminis nostris declarat Gravet. *cons. 37. n. 2.*

CASVS.

Quidam frater decedit relictis ex una parte 4. sororibus, & altera parte patre, & tertia hereditate 500. Fl. Quæritur: Quomodo hac hereditas sit dividenda?

- 24 **E**t respondetur, quod † pater cum 4. sororibus admittatur in viriles portiones, id est, tam sorores, quàm pater accipiunt 100. Fl. Et pater tamdiù manet proprietarius istorum 100. Fl. quamdiù non procedit ad secunda vota: Si enim procedit, tunc nudum tantum

tum retinet usum fructum, proprietatem amittit, quod etiam obtinet in matre, *Auth. ex testamento. ad S.C. Trebel. l. 2. C. de sec. nupt.*

Secus si fili⁹ vel filia † cōsentiant in secundas nuptias eorū, patet ex glossa in §. hoc constitutum. in verbo copulatur. de non elig. secundo nūbent. 26

Deinde ampliatur † dicta doctrina, ut locū quoq; habeat inter illos ascendētes, qui luxuriose vivūt, etiā si non transcāt ad secunda vota, si enim ad secunda vota trāseunt, privantur successione descendentium quantō magis privari debent luxuriose vivētes, ne luxuria † plus habeat prærogativæ, quā ipsa castitas, §. cū igitur. in *Auth. de non elig. sec. nūbent.* Bolog. in *Addit. Matt. de Matth. tr. de suc. ab intest. in 2. art. princ. n. 2.* Videmus. n. quod etiā in statuto † odioso, fiat extensio de casu ad casū, Bl. in l. quod ff. de Ll. & l. si v. §. de viro ff. sol. matr. Maior. n. ratio minor. rē † includit, Bl. in l. cui pacto per illū text. ff. de serv. export. Bl. in l. 2. de in ius voc. Sic etiā à maiori rationis instituto arguit idē Bl. in l. affi. C. com. iur. & Grav. cōs. 326. n. 13. 27 28 29 30 31

Quæstio huic similis est in † l. quod scitis. C. de bon. qua lib. quæ intelligēda, de parētib. qui soli supersūt, nō cum fratrib. & sororib. qui si adsūt simul admittūtur cū parētib. in capita, *Aut. defunct. C. ad S.C. Ter.* per quam quidam volunt † correctā esse d. l. quod scitis. Sed id durū est dicere, cū lex generaliter loquens, † non corrigat legem simpliciter loquentem, iur. vulg. *Auth. a. defuncto*, est generalis, d. l. autem quod scitis, in specie loquitur de bonis ex linea materna provenientiibus. Ergo lex illa tantū accipienda est in terminis, de quibus loquitur. 32 33 34

Q U Æ S T I O

D E C I M A S E X T A.

S Y M M A R I A.

- 1 *Utrum pro reo convento, in causa iniuriarum, procurator admittatur.*
- 2 *Disquisitio: An in causis criminalibus procurator admittatur, profunda est, multas habens opiniones, & paucas leges.*
- 3 *Varietas opinionum & confusio Interpretum quoad hanc materiam.*
- 4 *Quæstione suborta, An in causis criminalibus procurator sit admittendus, necessario inter procuratorem rei & actoris, Item inter iudicia publica, & delicta privata pœnam itidem corporalem, & pecuniariam est distinguendum.*
- 5 *An Iudex habens arbitrium cognoscendi in causis criminalibus, debeat procuratorem ex parte actoris admittere.*
- 6 *Causæ ob quas procurator in criminalibus pro actore non admittatur.*
- 7 *Actor calumnians, pœna talionis tenetur.*
- 8 *Pœna talionis procuratori non infligitur.*
- 9 *Procurator criminale iudicium instituens, non suo, sed alieno nomine agere intelligitur.*
- 10 *Verisimile est, accusatorem suam actionem diligentius persecuturum, quam procuratorem constitutum.*
- 11 *Unicuique res propria magis curæ esse intelligitur, quam aliena.*
- 12 *Pro.*

- 12 Procuratores plerumq^{ue} causas commissas levius, & indignius tractant.
- 13 Procuratores raro iuris habent scientiam.
- 14 Procurator in delictis privatis, in quibus criminaliter ad pœnam corporalem agitur, constitui non potest.
- 15 Ratio huius conclusionis.
- 16 Procurator nomine personarum illustrium, in casu iniuriarum intervenire potest.
- 17 Procurator in causa universitatis in actione iniuriarum & aliorum delictorum privatorum criminaliter ad pœnam corporalem intentata constitui potest.
- 18 Procurator pro reo accusato in delictis ad pœnam corporalem tendentibus constitui non potest. Ratio 19. 24. 25. 26.
- 19 Iudicia non debent elusoria reddi.
- 20 Sententia contra absentem regulariter ferri non potest.
- 21 Hodierna pœna rei contumaciter absentis. [est.
- 22 Procurator etsi possit condemnari, executioni tamen sententia contra eum mandari nequit.
- 23 Delicta manere impunita, grave & periculosum est.
- 27 Veritas in maleficijs saepe ex rei praesentia, vultu, animi motu, constantia, & trepidatione, inveniri potest.
- 28 Coniuncta persona in criminalibus pro reo tanquam procurator non admittitur.
- 29 Declaratur hæc sententia, ut procedat in causa iniuriarum, ubi pœna relegationis, vel relegatione minor infligitur.
- 30 Filius pro patre, tanquam persona coniuncta, in criminalibus admittitur.

- 31 Ratio.
- 32 Persona qua pro alijs, tanquam persona coniuncta in criminalibus iudicijs intervenire possunt.
- 33 Ratione proprij commodi in criminalibus pro alijs intervenientes, non possunt dici procuratores.
- 34 Opinio Fach. quod in criminalibus pœnam relegationis inferentibus, procurator non admittatur.
- 35 Ratio eius prima.
- 36 Secunda.
- 37 Tertia.
- 38 Contraria opinio Authoris.
- 39 Eius ratio prima.
- 40 Per relegationem corpus non affligitur.
- 41 Secunda Ratio.
- 42 Tertia Ratio.
- 43 Casus tres ex l. 1. ff. an per al. causa app. reddantur. ex quibus patet, procuratorem etiam in criminalibus ad relegationem agentibus, intervenire posse.
- Et 44. 45. 46.
- 47 Intellectus verborum usq. ad relegationem in l. 1. ff. an per alium causa app. redd.
- 48 Pœna adulterij apud antiquiores.
- 49 Sollicitatores alienarum nuptiarum, etsi effectu non potiti, extraordinariè apud antiquiores puniebantur.
- 50 Ex lege Iulia ff. de adulz. adulteri morte plectuntur.
- 51 Pœna adulterij varia & inconstans.
- 52 Non probat adesse, quod ab hoc contingit abesse.
- 53 Transactio in causis adulteriorum non est permessa.
- 54 Intellectus l. 1. v. sed et si ff. an per aliū causa app. redd.
- 55 Dictio usq. in proximè allegata lege, an inclusive vel exclusive intelligenda veniat.

- 56 *Dictio usq; in allegata lege, etiam ipsam relegationem comprehendit, ex quorundam sententia.*
- 57 *Multiplex & quod ad varia trahi potest, ambiguum est, nec ex eo argumentum certum sumi potest.*
- 58 *Regulariter procurator in omni crimine publico, aut privato, quod sola relegatione, aut pœna pecuniaria dignum est, intervenire potest. Et ad quæ agenda. ibid.*
- 59 *In dubio semper benignior sententia fovenda.*
- 60 *Procurator pro reo criminoso, ad allegandum causas absentia admittitur.*
- 61 *Reipublicæ interest, absentes defendi, & quemlibet pro ijs perorantem, audiri.*
- 62 *Universitas, aut collegium criminaliter accusatum, per procuratorem agere potest.*
- 63 *Sententia iudicialis in universitatem non fertur.*
- 64 *Universitas cum non revera peccarit, non potest puniri.*
- 65 *Causa fractæ pacis criminalis est, potest tamen in ea procurator intervenire.*
- 66 *Procurator, quando ad pœnam pecuniariam civiliter pro crimine agitur, intervenire potest.*

A *N* Procurator possit admitti in causis criminalibus.

Dissideri inter Dd. perquàm maximè, nedum dubitari consuevit, procuratores an in causis criminalibus sint admittendi?

ET cum hæc quæstio nuper admodum nobis obla-

2 ta fuisset, maximè dubitatum † fuit inter Dn. Collegas;
Vtrùm reo convento in causa iniuriarum foret admit-
tendus.

3 Et si autem ista materia est multum † profunda,
habens multas opiniones & paucas ll. prout exclamat
Br. in l. pe. § ad crimen. ff. de publ. indic. tamen non admo-
dum habet difficilem explicationem, siquidem verbis
iuris Civilis insistere velimus, nec curare interpretes,
qui hanc materiam quotidianam, tam variè, & con-
3 fusè tractant, † & verbosè, ut non tantùm stomachum
alicui movere, sed etiam oculos quodammodo suis
Cimmeriis tenebris præstringere videātur.

Diligentius itaque investigandum erit, quidnam
ex iis quæ ab Interpretibus in hoc articulo tradita fue-
runt, in tanta opinionum varietate, & fluctuatione ve-
ritati maximè sit consentaneum: Nam vel indè luculē-
ter apparebit, quem usum habeant quæ de procurato-
rum interventu differuntur.

4 Solet autem in hoc frequentissimo articulo,
quando quæritur an & quatenus procurator in causis
criminalibus admittatur, inter procuratorem accusa-
toris † & rei communiter distingui.

Item inter iudicia publica, & delicta privata: Itē
an poena corporalis, vel pecuniaria infligenda veniat:
Neq; sanè iniuriā, cum hæc omnia & singula inter sese
plurimum differant.

Itaq; quod ad primum membrum attinet:

An

AN Iudex qui arbitrium†cognoscendi in
causis criminalib. habet, procuratorem
accusatoris nomine admittere possit?

Respondendum unico verbo apud omnes
constitutissimum esse in publici iudicii cri-
minibus, procuratorem pro accusatore non
admitti, textus est capitalis & expressus in l.
pen. §. ad crimen. de publ. iudic. l. tunc convenit C. de accusat.
l. de fidei C. ad L. Cornel. de sicar. & in c. in criminalis. quest.
3. & in c. absens 3. q. 9. c. si quando 2. q. 6.

Et si quæras, quæ sit huius sententiæ ratio: Cur scil.
procurator ad accusandum † non admittatur, nihil est
quod tam facilè respondendo resolvere possimus.

Quandoquidem si accusator calumniari compe-
rietur, tunc similitudine supplicii, id est, poena talionis†
teneretur, & in carcere ut ipsemet accusatus detineretur,
l. 1. ff. ad Senat. Consult. Turp. & in l. fin. C. ad accusan. quæ
quidem poena † procuratori infligi non debet, secun-
dum Br. in d. l. penult. §. ad crimen. ff. de publicis iud. n. 1.
(Br. in d. l. pen. alias dat etiam rationes: quarum 1. est, quia
qui iudicium publicum instituit, licet procurator sit, ta-
men simul sibi competit actio, quia actio illa popularis,
& cuilibet de populo competit.

Sed hanc rationem insufficientem esse asserit ipse
Br. d. l. quia scilicet si procurator † tale iudicium insti-
tuit, non suo, sed alterius nomine intendit, itaq; ab hac
ratione transit ad secundam, quæ suprâ data est, quam
tamen Br. etiam rejicere videtur, quia inscriptio hodiè

1 ta fuisset, maxime dubitatum † fuit inter Dn. Collegas;
Vtrum reo convento in causa iniuriarum foret admit-
tendus.

2 Etsi autem ista materia est multum † profunda,
habens multas opiniones & paucas ll. prout exclamat
Br. in l. pe. § ad crimen. ff. de publ. iudic. tamen non admo-
dum habet difficilem explicationem, siquidem verbis
iuris Civilis insistere velimus, nec curare interpretes,
qui hanc materiam quotidianam, tam variè, & con-
3 fusè tractant, † & verbosè, ut non tantum stomachum
alicui movere, sed etiam oculos quodammodo suis
Cimmeriis tenebris prastringere videatur.

Diligentius itaque investigandum erit, quidnam
ex iis quæ ab Interpretibus in hoc articulo tradita fue-
runt, in tanta opinionum varietate, & fluctuatione ve-
ritati maxime sit consentaneum: Nam vel inde luculè-
ter apparebit, quem usum habeant quæ de procurato-
rum interventu differuntur.

Solet autem in hoc frequentissimo articulo
quando quaeritur an & quatenus procurator in causis
criminalibus admittatur, inter procuratorem accusa-
4 toris † & rei communiter distingui.

Item inter iudicia publica, & delicta privata: Itē
an poena corporalis, vel pecuniaria infligenda veniat:
Neq; sanè iniuriâ, cum hæc omnia & singula inter sese
plurimum differant.

Itaq; quod ad primum membrum attinet:

An

AN Iudex qui arbitrium† cognoscendi in
causis criminalib. habet, procuratorem
accusatoris nomine admittere possit?

Respondendum unico verbo apud omnes
constitutissimum esse in publici iudicii cri-
minibus, procuratorem pro accusatore non
admitti, textus est capitalis & expressus in l.
pen. §. ad crimen. de publ. indic. l. tunc convenit C. de accusat.
l. de fidei C. ad L. Cornel. de sicar. & in c. in criminali §. quest.
3. & in c. absens 3. q. 9. c. si quando 2. q. 6.

Et si quæras, quæ sit huius sententiæ ratio: Cur scil.
procurator ad accusandum † non admittatur, nihil est
quod tam facilè respondendo resolvere possimus.

Quandoquidem si accusator calumniari compe-
rietur, tunc similitudine supplicii, id est, poena talionis †
teneretur, & in carcere ut ipsemet accusatus detineretur,
l. 1. ff. ad Senat. Consult. Turp. & in l. fin. C. ad accusan. quæ
quidem poena † procuratori infligi non debet, secun-
dum Br. in d. l. penult. §. ad crimen. ff. de publicis iud. n. 1.
(Br. in d. l. pen. alias dat etiam rationes: quarum 1. est, quia
qui iudicium publicum instituit, licet procurator sit, ta-
men simul sibi competit actio, quia actio illa popularis,
& cuilibet de populo competit.

Sed hanc rationem insufficientem esse asserit ipse
Br. d. l. quia scilicet si procurator † tale iudicium insti-
tuit, non suo, sed alterius nomine intendit, itaq; ab hac
ratione transit ad secundam, quæ suprà data est, quam
tamen Br. etiam rejicere videtur, quia inscriptio hodiè

ad poenam talionis est sublata, tamen alia in eius locum introducta est, de qua Men. *in quest.* 79.

Deindè etiam aliã rationem assignat Br. quòd nimis-
 10 rum verisimile sit, ipsum † accusatorẽ accuratius, & dili-
 gentius suam accusationẽ prosecuturũ quam per pro-
 curatorẽ fieri consuevit, iuxta l. 2. §. *fin. ff. ad l. lul. de adult.*

Etsi autem hanc rationem tanquam levem im-
 probet Menoch. *in tract. de arbr. q. 79. n. 6.* tamen eam
 satis esse concludentem opinor. Ipsa enim rerum
 experientia testatur, magis curæ esse alicui rem suam
 11 propriam, quam † alienam: Procuratores verò parum
 sincerè causas tractant, & in negotio non satis dignè
 12 ac decore † procedunt, sed litigantes maioris aucupii
 gratia, in maximas molestias, misérias ac calamitates
 coniiciunt.

Quid quod rarò sint Iurisperiti, nullam aut per-
 13 exiguam iuris † notitiam habentes, teste Damhoud. *in*
pr. Crimin. c. 129. ut proinde iure & merito à limine
 iudicii in causis criminalibus agitandis repelli debe-
 ant (Responderi posset ex l. *pen. C. de pact.* quod quili-
 bet favori suo renunciare possit: Itaque hic etiam ac-
 cusator suum commodum negligere potest, & alii suam
 causam committere) Menoch. contradicit, quod pro-
 curatores sint diligentiores, quàm ipsi principales (Ho-
 diè tamen in praxi etiam in his causis admittitur, ut cõ-
 suetudo observat, idq; optimè notandum) vide Const.
 Car. 5. c. 12.

Secunda conclusio est in delictis privatis, cuius-
 modi sunt actiones iniuriarum, & aliæ his similes, in
 quibus criminaliter agitur, ad hunc finem & effectum,
 ut cor-

ut corporali poena delinquens afficiatur. Hoc etenim casu non potest accusator procuratorem † constituere, qui suo nomine causam peragat *l. 1. an per alium causa appell. red.* 14

Ratio † huius conclusionis est, quoniam & talio. 15
nis poena olim hoc in casu locum habebat. Nunc vero extraordinaria poena proceditur iuxta *l. in privatis. ff. ad S. C. Turp.*

Limitatur autem hæc doctrina, ut locum non
nabeat † in personis illustribus, qui iniuriarum accu- 16
sationem per procuratorem instituire & prosequi possunt *l. fin. C. de iniur.* ut & nos Principis cuiusdam procuratorem, qui Doctor Iuris fuit, admisimus.

Secundò, Non procedit illa conclusio † in causa 17
Univerſitatis & communitatis. Ibi enim procurator, quem vulgò Syndicum appellare solemus, intervenire optimè potest, *l. municipes ff. ad municip. facit l. restituendo §. 2. C. de adv. div. iud. l. item eorum §. si decuriones ff. quod cuiusq. univ. nom. & ita responderunt Bl. in l. 2. ff. de accusat.* quemadmodum tradit Mynſ. cent. 4. obs. 76.

Tertia cōclusio est, quod pro reo accusato procura-
tor admitti nō possit, † præsertim in istis delictis, in quib. 18
corporalis poena reo infligitur, *sapè d. l. pen. §. ad crim. ff. de publ. iud. l. 1. ff. an per alium causa appell. red.* Ratio autem huius decisionis multiplex assignari potest.

Primo, Ne iudicia & sententiæ † reddantur clusoriæ 19
contra *l. si prætor*. Si enim reus suspicaretur se damnatū iri, semper recederet, & per procuratorem responderet, totamq; litem perageret, atq; ita cōtra ipsum reum absentem sentētia ferri † non posset, *l. absentem ff. de pen. l.*

- 21 *pæn. l. absentem C. de accus.* (Hodiè † wird er in die Nacht vñnd Oberacht erkleret si absens est) Minus verò contra procuratorem re ipsa sententia prolata locum habebit: Licet enim
- 22 nim condemnari possit, tamen † executioni sententia mandari non potest, iuxta *l. 1. C. de sent. & interl. omnium*
- 23 *iudicium*, & sic delicta remanerent impunita, quod † exemplo fieri grave, imò perniciosum foret, per *text. in l. bona fides ff. de pos. in l. operis C. eod. de pæn. cum sim.*
- 24 Secundò. Altera ratio † est, cur procurator intervenire pro Reo non possit, quia facinorosi nunquam comparerent, utpote conscientia perpetrati sceleris perterriti, & latebras & defugia quærerent, ut poenam delicto condictam evitarent, *Id. in sapè d. l. pen. §. ad crimen. ff. de publ. iud.*
- 25 Accedit † huc tertia ratio, quod delicta suos debeant tenere autores, non alios innocentes constringere iuxta *l. sancimus C. de pæn.*
- 26 Quid? Quod iudex studere omni conatu debet, ut veritatem inveniat. At enim verò in maleficiis veritas sæpenuerò optimè invenitur, ex delinquentis & accusati præsentia, quæ multum momenti habet ad hoc
- 27 ut iudex observare possit, † quo vultu, quo animi motu, quâ constantia, quâ trepidatione ad accusationem intentatam respondeat *l. de minore §. tormenta ff. de q. l. is qui reum ff. de publ. iud.*
- Ceterùm prædicta in procuratore à reo facinoroso constituendo considerari nequeunt.
- Et illa quidem regula adeò vera est, ut etiam conjuncta persona in criminalibus tanquam † procurator
- 28 non admittatur, ut singulariter notat las. in *l. tum reus*

n. 3. Codice de procurat. Gail. observat. 10. n. septimo. libro secundo.

Declaratur tamen hæc conclusio, ut locum non habeat † in causa iniuriarum, ubi poena relegationis, 29 vel minor relegatione infligitur. Ibi enim procurator admittitur, l. furti. §. si quis alieno nomine ff. de his qui not. inf. fac. l. non solum §. agere ff. eod. l. si non convicii Codice de iniur. Panorm. in. c. fin. de confess. Bl. & Ang. in l. Athletas §. fin. ff. de his qui not. inf. Multò igitur magis coniuncta persona, ut filius pro patre † admitten. 30 dus erit, quemadmodum nuper pronuntiavimus.

Siquidem filius, non † solum tanquam nudus *pr* procurator, verum etiam pro suo proprio interesse intervenit & comparet in iudicio, cum eius plurimum inter sit suum tueri parentem, ratione scilicet proprii sui interesse.

Ita hanc declarationem comprobat *gl. in c. veniens in verbo Criminali de accusat. & ibid.* Socinus col. 46. qui plura alia exempla affert, ut cum pater vult comparere pro filio, Dominus † pro servo, Episcopus pro 32 suo Clerico, Abbas pro suo monacho, civitas pro cive suo, & his similibus.

Quæ quidem declaratio quotidiana est, & in praxi frequenter occurrens, teste Men. *quest. 80. n. 63.*

Tametsi enim iura prohibent procuratoris interventum in causis iniuriarum criminaliter intentatis, non tamen dicuntur eas prohibere personas quæ

33 sunt reo coniunctæ, intervenientes † ratione proprii commodi & interesse, quippe cum tales propriè loquendo non sint, nec dicantur procuratores.

Ceterum quod paulò ante diximus, procuratorem admitti, quando pro illo crimine sola relegationis poena indicta est, id non tantum in dubium revocatur, sed etiam animosè impugnat Fachin. lib. 1. c. 29. con.

34 trariam † sententiam amplectens, nimirum quod in criminibus poenam relegationis inferentibus procurator pro reo non sit admittendus.

35 Movetur primo autoritate † *l. fin. C. de iniur.* ubi specialiter constitutum reperitur, in favorem personarum illustrium, ut in causis criminalibus defendi per procuratorem possint.

Quo quidem in casu est poena relegationis constituta, *l. fin. ff. de iniur.*

Ergò in contrarium est commune, & per consequens aliæ personæ non illustres defendi non possunt per procuratores, in ista actione iniuriarum.

36 Secundo, Nititur † textu *l. qui miles §. ea qua. ff. de adult.* ubi patet, in adulterii crimine reum absentem defendi posse per procuratorem, & tamen constat eo tempore poenam adulterii plerumq; relegationis fuisse.

37 Tertiò. Adducit † autoritatis loco *supra d. l. i. ff. an per al. causa appell. verbo. sed et si ea causa sit, ut ē. usq; ad relegationē.*

Hæc tametsi speciosè dicantur, ea tamen apud me tanti ponderis non sunt, ut mihi hanc sententiam per-
tuadere possint.

38 Quin potius † contrà existimo, procuratorem in causa criminali iniuriarum, poenam relegationis inge-
rente,

rente, admittendum, tam rationibus, quam etiam auctoritate aliorum permotus.

Primo enim nemo inficias ire poterit, iis in causis in quibus poena † corporalis non infligitur, procurator rem admitti, sed per relegationē † non affligitur ipsum corpus, ergo procurator intervenire potest.

Secundò, pro † confirmatione communis opinionis facit text. in l. absentem ff. de pœn. & in l. servum quoq. §. publicè ff. de procurato.

Tertiò, Ea ipsa quam † comprobamus communis opinio corroboratur ex l. 1. ff. an per al. causa app. redd. ubi perspicuis verbis l. C. tres considerat † casus:

1. An in causa † civili admittatur procurator.
2. An in causa † criminali cū poena capitalis infligitur, procurator intervenire possit, & respondet negativè non posse.
3. Casus est, An † etiam procurator reiiciatur in aliis ceteris pœnis, & respondet eum reiiciendum in ceteris aliis pœnis usque ad relegationem.

Itaq; illa verba usq; ad † Relegationem, stant exclusivè, id est, in omnibus pœnalibus iudiciis procurator repellitur, excepto eo iudicio, pro quo poena relegationis infligitur, ut latius declarat Menoch. in tr. de arb. q. 80. n. 92.

Hoc igitur triplici fundamento iacto, argumenta in contrarium allegata per seipsa concidunt.

Cum enim quoad primum argumentum in d. l. fin. C. de iniur. cautū non reperiatur, quod de relegatione, sed graviore poena agatur, id quod text. ibi innuit, & demonstrat Menoch. n. 93. d. q. 80. quā quā so ratione dici potest d. l. fin. ad relegationis poenam esse restringendam?

Ad secundum argumentum quod attinet, illam
 48 opinionem, quod pro crimine adulterii olim plerumq;
 relegationis tantum poena † fuerit constituta, id sanè
 non simpliciter concedimus, siquidem constat adulte-
 ros iure veteri deportationis poena fuisse affectos *l. si quis*
viduam ff. de quest. quod & gl. Br. atq; ceteri annotarunt *l.*
Claudius Seleucus ff. de his que ut indig.

Quin imò & sollicitatores alienarum nuptiarum
 49 & matrimoniorum interpellatores † tamen si effectu sce-
 leris potiti non sint, tamen propter voluntatem per-
 nitiosæ libidinis extra ordinem puniebantur *l. 1. ff. de*
extraord. crim.

Quid? Quod ius Digestorum ex *l. Iulia* adulteros
 50 † morte mulctavit.

Cum itaq; eo iure non tantum deportationis poena
 sed ultimum supplicium in adulteros constitutum fue-
 rit, sanè relegationis poena hic locum habere vix potest.

Sed esto sanè, adulterii poenam olim relegationis sæ-
 penumero fuisse, negari tamen non potest, quin etiam
 capitalis quandoq; & deportationis poena in adulteros
 51 fuerit constituta, ut propterea † ratione varietatis poe-
 narum nihil certi inde colligi possit, sed vendicaret sibi
 52 locum ista regula: Non probat adesse, quod ab hoc con-
 tingit abesse, *l. neq; naturales. C. de probat.*

Taceamus nunc, quod crimen adulterii hoc spe-
 53 ciale habeat, ut nimirum transactio in eo non † sit per-
 missa, per *l. transigere C. de transact.* unde non possent hoc
 casu procedere regulæ iuris Matth. de Afflictis decis. Ne-
 pol. 44. n. 14. & seq.

34 Tertiò, non † refragatur *text. in d. l. 1. ff. an per al.*
causa

causa app. ubi IC. inter cetera respondit, in hæc verba:
 Sin autem inquiring, non sit pecuniaria causa, sed capi-
 talis, per procuratorem agi non licet, sed etsi ea causa sit,
 ex qua sequi solet poena usq; ad relegationem, non o-
 portet per alium causas agi, sed ipsum adesse debere
 auditorio sciendum est: Tamen si enim probabiliter de-
 fendi possit, dictionem usq; † in iam *d. vers. sed et si d. l.* 55
 stare inclusivè, intellectus tamen illius vers. perquam
 est controversus: Nonnulli enim dictionem *usq; ibidem*
 positam exclusivè intelligendam esse dicunt, ea ratione
 permoti, quòd alioqui sequeretur, poenam relegationis
 censerì capitalem, quod tamen est falsissimum, teste
Men. in sepè d. q. 80. n. 92.

Alii verò ingenuè profitentur illum ipsum tex-
 tum inclusivè accipiendum, adeò quidem, ut † relega- 56
 tionem ipsam comprehendat. Nisi enim eam include-
 ret, sequeretur IC. illud velle, ut si poena minor sit rele-
 gatione, procurator non admittatur: Sin verò impo-
 natur poena ipsa relegationis, velle ut admittatur, id
 quod certè absurdum esse videtur, secundum *Fachin. o-*
pinionem, ut proinde talis intellectus dubius, nec satis
 expeditus ad decissionem causarum allegari ex prædicta
l. i. v. sed et si commodè nō possit iuxta *l. in ambiguo & ibi*
Br. ff. de reb. dub.

Quod enim multiplex † est, adq; varia trahi potest, 57
 non solum ex vulgata Boëtii sententia, sed etiam ipso
 sensu ambiguum esse cognoscitur, nec inde argumen-
 tum certum desumi poterit, *Grav. cons. 218. in fin. & cons.*
p. n. 33. Idem consil. 1. pro suo genero n. 98. Cū præter:
 tum communis sit sententia, & quasi certa regula iuris,

In quolibet crimine publico, aut privato, quod sola † re-
legatione, aut poena pecuniaria dignum est, posse pro-
curatorē suæ petitioni, aut refutationi instanter inniti,
ad excusandum, excipiendum, probandum, confutan-
dum: Quam doctrinam tradit Iod. Damhoud. *in pr.*
crim. c. 24. sub n. 2.

Ex quibus omnibus satis apparet, dubiam esse
hanc constituēdi procuratores in criminali actione cau-
sam, & non pauca, & parum urgentia pro nostra opinio-
ne rectè allegari posse, quæ procuratorem pro accusato
reo admittere videantur.

59 Quemadmodum ita respōsum à nobis fuit præ-
sertim † cum in dubio semper pars benignior ample-
ctenda sit *l. absentem ff. de pæn.*

Sed ne funem ex proverbio Hieronymi ex di-
verso sine mensura trahamus, tempus nunc est, ut ad
ulteriores conclusiones redeamus.

Quarta itaq; conclusio est quod nimirum procu-
60 rator pro reo criminoso admittitur † ad enarrandum,
vel allegandum malefici capitalis causas absentiae *l. ac-*
cusatores §. ad crimen. & ibi prolixè Br. ff. de publ. ind. fac.
text. in l. absens ff. de procur. & in l. reos. C. de accusat. quia
61 reipubl. utile est, absentem à quibuscunq; † detendi, &
quemlibet pro eo verba facientem audiri *l. servum quoq;*
§. publice de procur. c. reos 23. q. 5. Damhoud. in pr. crim.
c. 24. n. 3. Iul. Cl. §. fin. 9. 3. Chas. in Consuet. Burg. rubr.
4. & 5. col. 578. n. 28. Men. q. 80. n. 98. VVes. cons. 43.
n. 166.

Quinta conclusio est, quod Universitatibus atq;
62 Collegiis, si ab aliquo † conveniantur & accusentur
permitti-

permittitur in causis criminalibus constituere procuratores, vel Syndicos, quia in ipsa Collegia iudiciales ⁶³ censurae, vel sententiae, tanquam in personas privatas, non cadunt, neque poena capitalis respectu Universitatis accusatae locum habere potest, ideoque se defendere poterit per Syndicum.

Cum enim Universitas revera non deliquerit, ⁶⁴ non poterit capitaliter puniri, sed illi duntaxat de Universitate plectentur, qui interfuerunt facto, vel consilio, arg. l. 1. §. 1. de magistr. conv. Specul. in 1. de accusat. v. quid si Universitas, cum similibus allegatus per Damh. c. 24. n. 2. in pr. crim. & Mynsing. obs. 76. cent. 4. Andr. Gail. lib. 1. de pac. publ. c. 10. n. 11.

Sexta conclusio est, in causa fractae pacis, quae licet ⁶⁵ criminalis sit, tamen accusatus per procuratorem in Camera Imperiali comparere potest, sicut habetur in Ordinatione Camerali p. 4. t. 25. ut tradit Gail. lib. 1. de pac. publ. c. 10. n. 8.

Septima conclusio est, quando ad pecuniariam poenam civiliter ⁶⁶ pro crimine commisso agitur. Tunc enim procurator recte admittitur, imò quod plus est, etiam condemnatur, licet executio contra delinquentem, vel primum constituentem, fieri debeat d. l. 1. ff. ampl. causa appell. cum alijs adductis per Andr. Gail. d. loco n. 13. Et hic casus non habet dubitationem.

Sunt & alii plurimi casus, in quibus procuratores in causa criminali admittuntur quos prolixè commemorat Men. *suprà* d. q. 80. qui eos desiderat, eò confugiatur.

Quaestio

Q U A E S T I O

D E C I M A S E P T I M A.

S Y M M A R I A.

- 1 *Materia Decimarum frequens, utilis & intricata.*
- 2 *Proponens qualitatem facti pro intentionis sui confirmatione, eius speciem probare tenetur.*
- 3 *Si in acquisitione iurium incorporalium, ei qui in quasi possessione est, ius adversatur, praesumitur mala fides.*
- 4 *Decimarum ius naturali & civili adversatur.*
- 5 *Omnis res libera intelligitur, nisi servitus probetur.*
- 6 *Libertas habet originem bonae fidei.*
- 7 *Decima est servitus.*
- 8 *Afferens à se aliquid vi, clam, vel precario possidere, id probare tenetur.*
- 9 *Ius alicui quasitum ipso invito, & absq; eius facto, auferri ab eo non debet.*
- 10 *An voluntas morte extinguere recte dicatur. & 11.*
- 12 *Precarium morte concedentis revocatum non intelligitur.*
- 13 *Precarium ad heredes, absq; nova eorum concessione transit.*
- 14 *Heres potest precarium à defuncto datum revocare.*
- 15 *Ea semper capienda est interpretatio, ne alicuius verba sibi ipsi, suisve heredibus contraria videantur.*
- 16 *Nemo eam viam elegisse censetur, per quam dispositio eius impugnatur.*
- 17 *Moriens semper in voluntate ea perseverare intelligitur,*

gitur, quam vivens habuit.

- 18 Si de verbis investitura constet, eorum ratio maximè est habenda.
- 19 Tenor investiturae ante omnia inspiciendus est.
- 20 Verba contractus sunt quasi forma, quae dæ esse rei.
- 21 Observata in uno aliquo casu, ad similia trahi possunt.
- 22 Similia quæ dicantur.
- 23 Similium eadem est natura.
- 24 Quorum eadem est similitudo, eorum etiam est similis iuris decisio.
- 25 Similitudo præter paritatem etiam aliquando maiorem rationis continet.
- 26 Alleganti, seu affirmanti incumbit probatio.
- 27 Legum probationes liquidissima dicuntur.
- 28 Præsumptiones legum pro veritate habentur.
- 29 Præsumptio relevat ab onere probandi.
- 30 In negotiis antiquis, & quæ difficulter probari possunt, sufficit etiam coniecturas & præscriptiones pro legitimis probationibus adducere.
- 31 In symbolizantibus, unius ad alterum facilis est transitus.
- 32 In Nobilibus præsumitur simplicitas & veritatis amor.
- 33 Nobilitas inducit præsumptionem integritatis & ceterarum virtutum.
- 34 Plena responsio ad questionem: An & quando preca-

rium morte concedentis extinguatur.

- 35 *Quaestio: An solvens ultra 30. vel 40. annos certam pecuniam loco decimarum, illudius praescribere possit, ita ut in posterum ad praestationem ipsius decimae in fructibus, cogi non possit, variè à Doctoribus disceptatur.*
- 36 *Regula: Nemo sibi causam possessionis mutare potest.*
- 37 *Fallit.*
- 38 *Limitatur.*
- 39 *Voluntas in mente retenta nihil operatur.*
- 40 *Mutatio voluntatis non praesumitur, nisi probetur.*
- 41 *Praescriptio sine possessione non currit.*
- 42 *Precario rogans, cuius respectu possideri dicatur.*
- 43 *Aliud est possidere, aliud in possessione esse.*
- 44 *Praescriptio absq. iure & mala fide inchoata & impleta, non relevat.*

Q Vidam Rustici in pago F. habent praedia & possessiones quasdam, de quibus antiquissimo tempore & ultra memoriam hominis, maiores ipsorum Decimas de omnibus terra, arborum, & animalium fructibus & proventibus, praesertim verò de pratis certa quadam plaustra fœni Nobilibus ab N. eorumq. Antecessoribus persolverunt.

Veruntamen ante 40. & plures annos
elapsos

elapsos, quidam predictorum Antecessor E.
 à B. gratificari volens Rusticis, pacto inito
pecuniam singulis annis loco Decimarum
fœni accepit, eaq; summa non ipse tantum, sed
Successores eius ultra 50. annos contenti fue-
runt, reservavit tamen sibi supradictus No-
bilis suisq; heredibus expresse facultatem re-
vocandi illam precariam concessionem quã-
docunq; libuerit.

Idcirco iam presentes Nobiles mortuo
 primo concedente, petunt à rusticis præstari
 Decimas, non in pecunia, vigore precarii ha-
 ctenus concessi, & hactenus observati, sed in
 fœno, vel gramine, ratione primæ obligationis:
 Ita ut quilibet rusticus dimidium
 plaustrum fœni de suo prato persolvat.

At rustici Decimas fœnales amodò ve-
 here & præstare recusant, parati pecuniam
pristinam loco earum persolvere, inter ce-
 tera allegantes, se antiquissima possessione,
 vel quasi, 30. 40. 50. pluriumq; annorum per

quam præstationi graminis vel fœni præscripserint, tutos esse.

Quæritur iam quid iuris?

Resentem quæstionem haud absimilem antea quoq; in controversiam aliquoties adductam esse, memini, cuius materia, ut frequens est, & quotidiana † sic difficilis etiam & intricata est.

Ac quidem pro rusticis videntur facere rationes subsequentes.

Primò. Quod is qui qualitatem alicuius facti pro
 2 suæ intentionis firmamento proponit, eius † speciem probare debet, vel eam qualitatem in specie probare tenetur *l. habebat ff. de inst. act. l. Fulcinius §. ex hoc ff. de quib. caus. in posses. l. non solum §. sciendum ff. de oper. nov. nunc. Dd. cõmuniter in d. l. D. Adrianus ff. de re iud. cū simit.*

Cum igitur Nobiles contendant, se eorumq; maiores precario duntaxat rusticis concessisse, ut pecuniã loco fœni quotannis persolverent: Rustici verò hoc constanter negent, utiq; probatio nobilibus incumbit, precarii titulum & iustam causam allegantibus, & asserentibus illas decimas fœni sibi à subditis deberi, & sic fuisse in bona fide, per ea quæ tradit Men. *de recap. poss. remed. 13. n. 72. & in tr. retin. poss. remed. 5. n. 24. & seq.*
 3 ubi concludit in acquisitione iurium † incorporaliũ, si ei qui est in quasi possessione, ius adversatur (ut in proposito casu, ubi de iure Decimatiõis agitur cui ius † & naturale & civile resistunt) malam fidem præsumi, ideoq; bonam fidem probandam, allegat Paris. dicentẽ, hanc esse communem opinionẽ in *c. si diligenter n. 24. de præsc.*
 4

In eo verò de quo loquimur casu, id multò magis etiam obtinere debet, si quidem manifesti iuris est, bona ista super quibus controversitur, habere secundum se præsumtionem iuris pro libertate, quippe † cùm omnis res præsumatur esse libera, si non probetur servituti obnoxia, vel aliàs obligata, *l. altius, l. si in edibus C. de servit.* Bl. *in l. libertas ff. de stat. hom. Alex. cons. 136. vol. 1.*

Proinde etiam idem Bl. dicit *in c. 1. §. si quis per 30. annos, si de feud. fuer. contr. quod libertas habeat originē bonæ † fidei, quia est de iure naturali prædiorum.* 6

Decima autem est quædam † servitus, vel tributū, 7 ut habetur *in c. decimæ 16. q. 1. Petrus Rebuff. in tr. de decim. q. 11. n. 5. & q. 14. n. 1.* Idem sentit Innoc. *in c. de quarta & ibid.* Felin. *col. pri. de præscript.* ubi tradit, ius percipiendi decimas, certò anni tempore, competere quodammodo iure servitutis, cum exactionis effectu, eiusq; quasi possessionē minimè esse continuam, sed potius discōtinuam. Itaq; res præsumitur esse libera, non etiam oneri decimarum obnoxia.

Quid? Quod in specie & terminis terminantibus Henning. *cons. 48. incipiente: Pro Iuris instructione sub. n. 13.* in allegatione precarii nunquàm requirit probationem, inquiens: Allegantes à se possideri † vi, clam, vel precario, hoc probare tenentur, alioquin succumbūt, per notata Br. *in l. 1. §. quod ait prætor. col. 3. ff. uti possid.*

Quod cùm ita sese habeat, dubium non est rusticos paratos solvere pecuniam loco foeni esse defendendos in sua, vel quasi possessione, ea ratione, quod ius sibi acquisiverint, proindè eis absque facto proprio auferri non debet, iuxta regulam Iuris vulgatam, quòd

ius alicui quæsitum, ipso invito † & sine eius facto, ad alium transferri non possit *l. fin. ff. de pact. l. si post mortem §. fin. ff. de bon. poss. contr. tab. & l. id quod nostrum de Reg. Iur. l. si cum Hermes C. locat. t. r. C. ne fiscus rem quam vend. evincat. lib. 10.* per quem dicit Lucas de Penna, in *l. 1. C. de his qui in exil. dat. vel ord. lib. 10.* quod Imp. ius alteri quæsitum, nec expresse, nec tacite auferre possit, ut tradit Modest. Pist. *cons. 12. n. 23. vol. 2.*

Neq; verò obest huic communi sententiæ, text. in *c. maiores §. fin. de Baptismo*, quo probatur, secundum quorundam interpretationē, voluntatem morte non
 20 extingui, nec finire, imò semper manere † donec mutetur.

Quia respondemus in *d. §. fin.* tantum probari amentes, furiosos, & similes, in eadem voluntate perseverare, quā habebant eo tempore, quo furor eos oppressit, text. celebris in *l. si quis qui animo* ubi gl. & Dd. de *acqui. poss.* Inde tamen non sequitur, quod per mortem ea voluntas non cesset, siquidem omninò morte † cessat voluntas, tametsi non cessat nec furore, nec somno, nec amentia, aut ebrietate *l. nunquam. §. si servus ff. de usuc.*
 21 Covarr. *lib. 3. c. 15. sub. n. 3.*

Tandem huc ultimo loco accedit, quod rustici præsentēs, eorumq; Antecessores ultrà legitimū tempus præscriptionis fuerint in quasi possessione solvendi pecuniam, non tantum superstite ipso primo concedente, sed eius quoq; successorib. scientib. & recipientibus pecuniam loco foeni, sicq; solutionem in pecunia præstandam præscripsisse videntur in istis pratis debitam, arg. *c. 1. §. si quis per 50. annos. si de feud. def. cont.*

Verum

Verum istis omnib. posthabitis, in contrariū itum
 est sententiam, propterea quod morte concedentis pre-
carium minimè † revocatum, aut finitum esse censea- 12
tur, sed ad eius heredem transeat, absq; † nova heredis 13
concessione, ut respondet l. C. in l. cum precario §. fin. ff.
de preca. & in l. quæsitum §. quod à Titio ff. eod. Idem notat
 gl. & Dd. in c. fin. de prec. quod protectò verissimum est,
 secundum Paul. de Cast. in l. Lucius ff. de donat. qui ex-
 pressè scribit, heredem posse precarium datum à defun-
cto, libere † revocare, ut manifestè dicitur in d. l. Lucius 14
teste Castrenf. quem refert Covarr. lib. 3. var. c. 15. n. 1.

Et hæc interpretatio accedit etiam menti & vo-
 luntati concedentis precarii, nam alicui non solum si-
 bimetipsi resisteret, sed eam quoq; viam elegisse cense-
 retur, qua dispositio eius impugnaretur, quorum neu-
 trum facile admittendum. Semper enim † ea capien- 15
 da interpretatio, ne sibi quis ipsi suisq; heredibus videat-
 ur contrarius c. inter dilectos, de fid. instrum. Sic etiam
 nemo † censeatur eam viam elegisse, per quam disposi- 16
 tio sua impugnaretur l. 3. ff. de testam. mil.

Quid? Quod moriens in eadem voluntate sem-
 per durare & perseverare † præsumitur, quam in vita 17
 sua habuit, d. c. maiores de Baptismo. Quod itaq; conce-
 dens precario permisit alicui, illud ius ad suos heredes
 quoq; transtulisse censeatur.

Deinde, ex investituræ verbis, aliisq; documentis
 productis à Nobilium parte, manifestè apparet, eos fu-
 isse inter alia quoq; investitos de illa ipsa Decima foeni,
 in pratis ligitiosis.

Quando itaq; constat de verbis † investituræ, tunc 18
 ipsorum

ipsorum ratio præcipue est attendenda & tenor inspiciendus *c. 1. de feud. non hab. prop. nat.* Ante omnia enim
 19 inspicere debemus tenorem investituræ † & qualita-
 20 tem verborum, quia verba contractus sunt instar † for-
 mæ quæ dat esse rei, ut ait Bl. *in l. fin. C. de suis & legit. hered.* per text. *c. si cui, ibi, ut in feudis tradi solet*, regulariter sermonem investituræ nec non verborum & sensum contrahentium intuentes *in præd. cap. in usib. feud.*

21 Tertiò huc facit, quòd ea, quæ in uno † casu observata sunt, ad eorum similia trahi possunt, Bl. *in cons. 163. vers. prætereà vol. 1.* Verum autem est quòd simi-
 22 lia ead dicantur, in quibus est eadem † qualitas, Bl. *in l. 1. C. quæ sit longa consuetudo. Idem in l. 1. C. de furt.* Similium
 23 enim eadem † est natura Bl. *in l. humanitatis C. de im. pub. & alius subst.* & vulgo dicitur: Quorum eadem simi-
 24 litudo † eandem esse quoq; iuris decisionem. *c. translato Dec. de Const. l. illud & ibi gl. ff. ad Legem Aquil.*
 25 At similitudo paritatem, † imò aliquando maioritatem rationis in se continet *d. c. translato extr. de procur. cons. 527. col. fin. in pr. Zas. cons. 9. n. 52.*

Restat nunc ut ad obiectiones paucis respondeamus.

Cum igitur 1. prætenditur actores plenè oportere probare precarium, & scenum sibi deberi de pratis reo-
 26 rum, quia alleganti semper † incumbit onus probandi, item quando lex requirit actum qualificatum, non sufficit illum actum probare sine qualitate *l. Fulcinius §. cum hoc & ibi Br. ff. ex quib. causis in poss. eatur. c. licet & ibi Dd. supra de probat.* Hæc inquam, obiectio non procedit, quan-

quando legū præsumptiones adsunt, quæ dicuntur † li- 27
quidiff. probationes *l. licet Imp. & ibi Br. & las ff. de leg.*
1. l. si. quis locuples §. fin. de manum. test. l. 1. & ibi Dd. C. de
testam. mil. c. cum delicti & ibi Panorm. de donat. Imò
præsumptiones legum pro veritate † habentur *l. 1. iuncta* 28
gl. de probat. las. in d. l. 1. C. de test. mil.

Præterea præsumptio † ab onere probandi relevat 29
Br. in l. in illa stipulatione n. 20. & ibi Dd. ff. de verb. oblig.
Præsertim verò hoc procedit, in negotiis antiquis, quæ
ex communiter accidentibus difficulter probari pos-
sunt, ibi etenim merito non est exigenda plena † proba 30
tio, sed coniecturæ & præsumptiones pro legitimis ha-
bentur probationibus, *arg. l. continuis §. cum ita iuncta gl.*
in verbo nullus ff. de verb. oblig. Zas. cons. 5. n. 2.

Verum enim verò hoc loco plures concurrunt
præsumptiones.

Primò enim constat ex literis feudalibus, partem
actricem habere fundatam intentionem exigendi foe-
num.

Deindè precarium quoq; sufficienter probatum
per instrumentum ab actoribus productum.

Tertiò addimus, quod in his quæ symbolizant
unius ad alterum facilis † sit transitus, uti dicit Philoso 31
phus *lib. 2. de generatione & corrupt.* id est, quod vulgo
dicitur, cortinam trahi à cortina (*cap. 1. de sacr. unct.*)
Quemadmodum igitur de reliquis omnibus frugibus,
leguminibus, & fructibus ex terra provenientiibus, De-
cima debetur Actoribus: Ita idem de foeno quoq; & gra-
mine dicendum.

Quid? Quod in nobilibus præsimitur simplicitas, 32

amor nimirum recti & veri, qui fraudi & dolo opponitur, Ludov. Schrad. *in tr. feud. p. 2. 9. princ. sect. 12. n. 19.*
 Wann sie es nicht befügt weren / so würden sie es nicht fordern vnd
 33 begeren: Et nobilitas † magnam inducit præsumptionem
 integritatis, fortitudinis, & virtutis, & veritatis, ut Dd.
 passim tradunt.

Secundò non obstat, quod de precarii extinctione per obitum concedentis est adductum.

Huic enim sententiæ manifeste refragantur tam Iurisconsultorum responsa, quàm Pontificis constitutiones, nec non communes Dd. opiniones, quas *suprà* adduximus, in ratione decidendi.

Præterea responderi potest per distinctionē: Aut
 34 enim lex ipsa dicit precarium manere firmum † ad voluntatem concedentis, aut illud expressim ab homine concedente addictum concessioni fuit.

Priori casu, morte concedentis precarium minime finitur: Posteriori verò absq; ulla revocatione heredis sola morte constituentis perit, ut declarat & resolvit Covarr. c. 13. n. 5.

At in nostro proposito, primus concedens, non sibi tantum, sed suis quoq; heredibus & successoribus reservavit liberam facultatem revocandi precarium. Meritò igitur morte concedentis non fuit extinctum.

Tertiò & ultimò non obest, quod rustici præsentibus eorumq; antecessores, ultra legitimum præscriptionis tempus in quasi possessione solvendi pecuniam, loco foeni, vel graminis fuisse dicantur, sicq; hoc ipsum ius præscripsisse videantur.

Præterquam enim quòd anceps, & admodum
 contro-

controverſa eſt † quæſtio: An ſolverſ ultra tempus 30. 35
vel 40. annorum, certam pecuniæ quantitatem, loco
decimarum debitarum, præſcripſerit illud ius, ita ut in
futurum cogi non poſſit ipſam decimam fructuum
partem præſtare, quibuſdam aſſerentibus præſcriptio-
ni locum eſſe: Nonnullis verò aſſerentibus præſcriptio-
nem non procedere: Illud quoq; negari non poteſt, ne-
minem regulariter poſſe † ſibi cauſam poſſeſſionis mu- 36
tare, iuxta l. 3. §. ſi rem ff. de acquir. poſſeſſ. l. quâ ratione §.
interdum. ff. de acqui. rer. dom.

At enim hoc loco ruſtici iure precarii ſolvebant,
& pendebant numos, loco foeni, idq; factum eſt, non
tantum voluntate concedentis, ſed etiam ſolventis.
Idcirco præſcriptio aliqua induci non poteſt per ruſti-
cos, quia ſolverunt pecuniam, non iure proprio, ſed a-
lieno, & ſic non potuerunt cauſam poſſeſſionis ſibi
mutare, arg. d. l. 3. §. ſi rem. de acquir. poſſ.

Etiſi autem non inficias eamus, interdum † cau- 37
ſa extrinſecus accedente iuſtâ, poſſe aliquem ſibi muta-
re cauſam poſſeſſionis, imò videri ſibi renovare cau-
ſam novam poſſidendi, abſq; alio facto hominis, ta-
men hoc non † aliter procedit, quàm ſi quis animo 38
conſtituerit ſe velle ex nova cauſa poſſidere, d. l. quâ ra-
tione §. interdum & d. l. 3. §. ſi rem prout hæc latius ibi
declarant Dd. quos ſequitur B. Soc. conſ. 131, n. 4. &
7. vol. 2.

Sed in noſtro præſenti caſu, nondum conſtat de tali
animo ruſticorum, neq; ſola animi deſtinatio ſufficit.

- 39 Voluntas enim in mente † retenta nihil operatur *l. si repetendi. C. de cond. ob causam.* siquidem ad acquirendam possessionem non ostenditur fuisse in praesenti controversia, imò potius contrarium evincitur: Non enim praesumitur mutatio † voluntatis, nisi probetur. *l. cum qui ff. de probat. l. Lucius ff. de leg. 2. & l. cum hic status §. 2. de donat. interv.*

At cum ea mutatio non sit probata, cur non stare permitteremus quod non est probatum? *l. sancimus C. de testam. l. precipimus C. de appell.*

Huc accedit, quod rustici ob precariam concessionem eis indultam, nunquam fuerint in possessione solvendi pecuniam, & liberandi se ab onere vehendi, vel praestandi foenum.

- 41 Iam autem iuris manifesti est, sine † possessione non currere praescriptionem, *c. sine possessione ff. de Reg. Iur. in 6.*

- Ceterum nemo inficias ibit, precario rogantem, nulla ratione, saltem † respectu eius, à quo rogavit, dici possideri, nisi sit ei pacto speciali concessum, quemadmodum ista probantur *in l. 1. in pr. & §. fin. ff. uti possid. l. certè §. is qui rogavit & l. & habet §. illum qui. l. precarium ff. de precar.* Et ita docet antiquus Doctor Rosfredus Beneventanus *in rubr. de interd. prec. in fin.*

- Neq; obstat, quod lat. *in l. si quis ante. in pr. de acqui. poss.* contrarium tradiderit, quia ad hoc responderi potest, † aliud esse possidere, & aliud in possessione esse, *d. l. si quis ante & l. stipulatio ista §. si qui & §. seq. ff. de verb. oblig. Cantiuncula cons. 1. n. 39.*

Cum itaque rustici obstante precario, nunquam fuerint in vera possessione solvendi pecuniam pro foeno,

foeno, sed semper ipsimet Nobiles potius hucusq; possederint ius percipiendi Decimas, in ipsa re, utiq; non potuerunt iidem Domini propria autoritate rusticorū privari possessione ista, absq; consensu, & voluntate Nobilium.

Proindè etiam præscriptio † sine ullo iure, sed potius mala fide inchoata & impleta, rusticis neutiquā proderit. *c. si diligenti c. fin. de præscript. c. possessor de Reg. Iur. in 6.*

Ex quibus tandem omnibus (ut totam disputationem in pauca conferamus:) in eam descendit maior Dn. Collegarum pars, sententiam, ut existimarent, rusticos teneri suis Dominis in futurum ad præstationem & vecturam foeni debiti.

Q U Æ S T I O

DECIMA OCTAVA.

SUMMARIA.

1. *Anabaptista an simpliciter bonis ab intestato sibi relictis privandus sit.*
2. *Bona hæreticorum, etsi iure ipso confiscata dicantur, non tamen ante declarationem Iudicis Ecclesiastici, possunt à Principe seculari apprehendi.*
§ 13. § 14.
3. *Ecclesia quandoq; crimen tolerat.*
Et cur ibid.
4. *Inhumanum est Anabaptistas eo solo nomine bonis privari, quod ad Ecclesiam redire nolint, cum tamen*

- alij heretici, & Iudaei tolerantur.
- 5 Anabaptistarum haeresis in Comitibus Imperij, publica lege prohibita.
 - 6 An lex nova de consuetudine & non usu tollatur.
 - 7 Haereticus & active & passive intestabilis est.
 - 8 Bona damnatorum, iure communi confiscantur.
 - 9 Haeretici statim à die commissi criminis administrationem bonorum suorum amittunt.
 - 10 An leges haeticos punientes hodierno die abrogatae sint.
 - 11 Imperatores rebaptizatos poena capitali affici voluerunt.
 - 12 S. Baptisma, Eucharistiam, & Christi instituta ludibrio haberi, gravissimum est peccatum.
 - 14 Anabaptista, secunda vice se baptizari permittens, committit errorem actu permanentem.
 - 15 Notorio facti permanente, probatio in contrarium non admittitur.
 - 16 In proditore manifesto, & publico, sententia declarationis non requiritur, quin statim ad poenam trahi possit.
 - 17 In confessum Iudex nullas alias partes habet, quam ut eum condemnet.
 - 18 Confessus pro iudicato habetur.
 - 19 Extensio huius doctrinae.
 - 20 Confitenti defensio denegari potest.
 - 21 Maleficio manifesto, Iudex promte ad poenam procedere debet.
 - 22 Reipublica interest, ne delicta maneant impunita.
 - 23 Vbi est confessio, ibi est relegatio omnis probationis.

- 24 Confessio maior est quolibet publico documento.
- 25 Propter enormitatem delicti, iura transgredi licet.
- 26 Clericus enormissimum delictum committens, absq;
degradatione puniri potest.
- 27 Causa, ob quas Ecclesia quandoq; crimen tolerat.
- 28 Crimina sua auctoritate defendere nitens, severe pu-
niendus est.
- 29 Severitas à multitudine peccantium detrahenda, non
autem à precipuis delicti auctoribus.
- 30 An constitutiones pœnales, contra Anabaptistas in co-
munijs Imperii à Carolo V. Imp. promulgatae ut & iura
communia abrogata sint.
- 31 Ad legis abolitionem usus contrarius requiritur.
- 32 Correctio in statutis, in dubio non praesumitur.
- 33 Statuta antiqua in dubio per nova non praesumuntur
mutata.
- 34 Allegans usum contrarium probare debet.
- 35 Facta non praesumuntur, nisi probentur.
- 36 Lex vel statutum in dubio usu receptum esse
praesumitur.
- 37 Allegans consuetudinem contra iura scripta, eam pro-
bare tenetur.
- 38 Publicatione bonorum facta per iudicem, magistratus
loci in quo sita sunt, ea consequitur.
- 39 An bona haeretici damnati, ad Ecclesiam Romanam
spectent.
- 40 Anabaptista ad fidem redeunte, bona, quae prius ei a-
dempta fuere, restituuntur, fructus tamen, penes
detentatores pristinos remanent.
& 49. limitatur. 51.

- 41 Legi fraus fieri non debet.
- 42 Anabaptistarum bona non fisco, sed proximis ab intestato Catholicis adiudicantur. [imponitur.
- 43 Regulariter Anabaptistæ pœna ademptionis bonorum
- 44 Intellectus Novell. 115. vers. si vero supra n. 40. allegat.
- 45 Generi per speciem derogatur.
- 46 Per speciales constitutiones, non generales, de iure respondendum est.
- 47 Illi, cui ob facinus commissum vita adimitur, etiam, & quidem multo magis bona adimuntur.
- 48 Bona sequuntur conditionem personæ.
- 50 Anabaptistis nullo remedio pœnitentiæ succurritur.
- 52 Anabaptistæ ad fidem reversi corporali pœna non afficiuntur.
- 53 Reversi ad fidem non amplius sunt hæretici.
- 54 Sublata causa tollitur effectus.

Per Senatum oppidi cuiusdā perlata nuper est nobis eiusmodi quæstio.

Quidam Cōsul superioribus mensibus ab intestato mortuus est, relinquens post se tres liberos, quorum duo, filius & filia, ex secundo matrimonio nati erant, & filius quidem istius matrimonii peregrè profectus ex persuasionem aliorum à vera religione deficit, conferens se ad Anabaptistas, eorumque dogmata

gmata tenaciter amplectēs. Etsi autem patri
hac apostasia filii vehementer displicuit, nec
tantum in animi mœrorem ob id incidit, sed
etiam manibus pedibusq; cautâ sollicitudine
laboravit, quin & ore, & scriptis per se &
alias intermedias personas filium debortari
conabatur ab ista hæresi ut desisteret: Nihilo-
minus tamen protervè & pertinaciter in
suo errore & proposito perseveravit, nec ulla
ratione ab opinione falsò concepta dimoveri
potuit, sed salivam, quam antè decennium
imbiberat, mordicus retinet, & pertinaci a-
nimositate defendit, fixo apud Anabaptistas
domicilio, vel potius receptaculo, ita ut nulla
amplius spes sit, eum ad veritatis viam un-
quàm reversurum, aut pœnitentiam actu-
rum esse. Cum autem ob obitum patris reli-
qui duo coheredes diviserint hereditatem pa-
ternam, virili portione separatim relictâ ab-
senti fratri, quam & adire & secum auferre
velle se declaravit: In dubium revocatum fuit:

Utrum iste Anabaptista tanquam hæ-
reticus, qui ex proposito à vera fide discessit,
 & ad Anabaptistas se aggregavit, parti-
 ceps sit portionis paternæ hereditatis, sibi ab
 intestato in bonis paternis delatæ, unà cum
 fratre consanguineo, & sorore utringq; con-
 iuncto.

An verò se privarit bonis istis, adeò ut
Senatus istius loci, ubi pater defunctus est,
 iure fisci, aut certè primus heres illam partem
 sibi arrogare queat?

ET sanè in hac controversia, variæ & discrepantes fue-
 runt Dn. sententiæ, quibusdam existimantibus,
 bona manere ipsi heredi: Quibusdā verò in partem he-
 redum inclinantibus: Quod autem ad iura fisci attinet,
 omnes unanimiter consenserunt, nullum magistratui
 ius in istis bonis competere, undè in præsentì contro-
 versia tria potissimum occurrunt investiganda.

Primò, *An portio hereditaria paternæ Anabaptistæ,*
de quo quæritur, ex successione ab intestato delatæ, sit aufe-
renda.

Deinde, *An in eum eventum proximis coheredibus ea*
applicanda.

Tertiò, *Utrum ad senatum loci, in quo bona ista liti-*
giosa sunt, devolvantur.

Super

Super primo dubio, videtur dicendum, Anabaptistam assertum non esse privandum bonis ab
† intestato sibi delatis, quia non apparet de ali-
qua iudicis declaratione, quòd de tali hæresi & crimine
sit convictus.

Tametsi enim bona hæretici ipso iure confisca-
ta † dicantur, attamen ante declarationem nō possunt
per principem secularem bona eius apprehendi tan-
quàm confiscata, sed debet expectari declaratio iudicis
Ecclesiastici, quòd illerevera sit hæreticus, *text. est in c. cū*
2. de hæretic. Ioh. Baptist. de Plotis conf. 73. n. 44. inter
conf. crimin. tom. 2.

Secundò, etiamsi confessus & convictus, adeòq;
per sententiam definitivam declaratus fuisset Anaba-
ptista, tamen non videtur privandus esse bonis, quoniā
Ecclesia quandòq; crimen † tolerat, & quodammodo
connivet, propter scandalum & multitudinem peccan-
tium. c. deniq; 4. distinct. c. quoties. 1. q. 7. c. ordinationes. 8. q.
1. & in c. ipsa pietas. c. non potest. 23 q. 4.

Effet autem valdè scandalosum & plenum in-
humanitatis eo duntaxat nomine Anabaptistas exspo-
liare bonis, quod ad fidem Christianam † & Eucharistiæ
unitatem redire nolint, cū tamen alii hæretici, imò
etiam Iudæi tolerentur in Romano Imperio, ut sentit
Angel. de Castr. conf. 31. n. 15. tom. 2. inter conf. 1C. crim.

Postremò tametsi ipsa † hæresis lege publica Im-
perii in Comitibus Spirensibus Anno 1529. sit reproba-
ta: tamen quemadmodum lex nova, usu non recepta,
viribus caret, † & desuetudine tollitur, *l. de quib. ff. de ll.*
in Auth. quib. mod. natural. eff. sui §. quoniam verò gl. in c. 1.

de treu. & pac. Alex. cons. 132. vol. 1. Ita quoq; hæc lex Imperialis, ut ut etiam postea aliquoties sit repetita, & revocata, contrario usu quasi abrogata, & sublata videtur esse. Proinde non immeritò concludendum erit, huic Anabaptistæ minimè auferendam esse portionem patris, præsertim cùm ipse pater eum privare bonis suis noluerit.

Verùm ut ut ista sese habeant, verior iuriq; convenientior plerisq; Dn. visa est cōtraria sententia, quod nimirum iste Anabaptista, tanquam hæreticus, sit incapax portionis hereditariæ, à parente sibi delatæ, siquidem hæreticus intestabilis est † activè, & passivè, *gl. in l. is cui §. 2. ff. de testam.* quam approbant Dd. communiter omnes, ut ex Aretino refert Clarus in §. *testamento q. 24. n. 2.* & idem in §. *hæresis n. 13. lib. 5.* tradit, bona † damnatorum de iure communi confiscari, sicq; tenere communiter Dd. teste Alb. Bruno, *cons. 31. n. 17. inter cons. Feud.*

Quin imò non solum bona hæreticorum sunt cōfiscata ipso iure, verùm etiam ipsi met statim à die commissi criminis, amittunt † administrationem omnium suorum bonorum, ut habet Clarus *p. c. cum 2. de hæret. lib. 6.* Huc accedit *l. 1. C. ne sanct. Baptisma iteretur.*

Præsertim verò comprobatur nostram sententiam *l. 2. C. eod. & l. 3. C. de Apost.* ubi Impp. in hæc verba rescripserunt: Hi qui sanctam fidem perdiderunt, & sanctum Baptisma hæretica superstitione profanaverunt, à consortio omnium segregati sint. In testimoniis alieni testa.

testamenti non habeant factionem, nulli succedant in hereditatem, à nemine scribantur heredes.

Neq; affirmare ausim, eiusmodi poenas de consuetudine esse abrogatas, † sed existimo, hodie etiam nū 10
eas esse in viridi observantia, neq; abusu eas abolitas.

Quid? Quod Impp. rebaptizatos ultimo supplicio
plectendos † esse constituerint in d.l. 2. C. ne sanct. Bapt. 11
iter.

Cui textui adstipulatur quoque *supra dicta* Carol.
V. *constitutio* in Comitibus Spirens. Anno 29. promul-
gata, & postea sæpius confirmata.

Et rectè quidem eiusmodi severitas adhibetur.
Horrendum etenim peccatum est S.S. Baptisma † ha- 12
beri ludibrio. Sacramenta contēnere, an nihilare S. Ec-
clesiam, Christi salvatoris nostri institutum ludificare.

Cum itaq; talia subindè perpetrare ac obstinate
defendere soleant Anabaptistæ, meritò bonis ex testa-
mento vel ab intestato delatis, privandi sunt.

Non obstat 1. quod executio, vel bonorum occupa-
tio Anabaptistæ fieri nequeat, antequam † per Episco. 13
pū loci vel aliam Ecclesiasticā personam, de hac re po-
testatem habentem, sententia super eodem crimine
fuerit promulgata, *per d. c. cum 2. de heret. lib. 6.* prout
hanc communem opinionem esse testatur Fran. Burs.
cons. 43. n. 21. & 22. quia limitatur *ibi* notabiliter, ut non
procedat in hæretico, & nuncupatim in Anabaptista
qui S. Baptisma hæretica superstitione profanavit, &
se secunda vice baptisari passus est, adeoque commisit
errorem † actu permanētem, quo casu occupatio bono- 14
rum, etiam sine declaratoria sententia fieri potest, *arg.*

l. emptorem ff. de act. empt. & fac. text. in l. si verò §. 1. ff. qui satisd. cogant & ibid. gl. in verbo, evidentissimè text. in §. 1. de his qui sunt rebell. Matth. Affl. in c. sancimus n. 11. quo tempore mil. invest. & ibidem Matth. in c. 1. de pac. ten.
 15 ubi text. dicit, quòd in notorio facti permanentis, probatio in contrarium non admittatur:

Hinc Thomas Grammat. dicit *decis. 105. n. 13.* quòd in proditore manifesto, & publico, sententia declaratoria † non requiratur, quibus astipulatur prædicta Caroli V, constitutio, Anno 1529. promulgata, in illis verbis, *Ohne vorgehende der geistlichen Richter Inquisition.*

17 Accedit huc, quod in confessum nullæ sint aliæ partes iudicis, nisi in condemnando, & exequendo. *l. qui sententiam C. de pæn.* Siquidem confessus pro iudicato est habendus, quia quodammodo sua † sententia damnatur *l. 1. C. de pæn. secu. conf.*

19 Quòd procedit etiam si † confessio emanaverit super inordinato processu Innoc. & alij in c. quando de accus. latè hîc Hypp. de Mars. in l. 1. §. D. Antonius n. 20. de quest. & sing. Etenim per confessionem delictum notorium, usque adeò ut confitenti † possit denegari defensio, secundum Bl. in l. ad procedendum C. de dilat. Nam statim reus confessus est condemnandus Bl. in l. 2. C. de custod. reor. & ubi constat de † maleficio, iudices debent esse proni ad puniendum, nec multum ponderare debent iuris solennitates, quia favor publicæ disciplinæ suadet, ut maleficia † puniantur, teste Bl. in l. ita vulneratus, ff. ad leg. Aquil. quæ refert & sequitur Thom. Grammat. voto 13. n. 16. & ubi est confessio, ibi est relaxatio

ratio omnis † probationis Bl. *in cons.* 254. lib. 3. & maior 23
est confessio quolibet publico † documento, & qui- 24
buscunq; depositionibus testium, Bl. *cons.* 132. lib. 2. tra-
dit Grav. *cons.* 170. n. 4.

Plura hac de re videant Studiosi apud Hypp. de
Mars. *in pr. crim.* §. *secunda questio* n. 41. cum aliquot seqq.
V Ves. *cons.* 21. n. 60. nec non Andr. Gail. *obs.* 31. *in fin.* &
obs. 46. n. 21. lib. 2.

Eodem pertinet, quod propter enormitatem de- 25
licti, † licitum sit iura transgredi, per *text. c. 1. de homi-*
cid. lib 6. Innoc. *inc.* 1. *de const.* n. 2. Hipp. de Mars. *in l.*
1. n. 59. de sicar. ubi pro exemplo adducit, quòd Clericus
faciens † atrocissimum delictum, possit sine degradati 26
one puniri. Idem Hipp. pulchrè tradit per exempla
declarans, *in l. unius* §. *cogniturum* n. 60. cum seqq. ff.
de quest.

Cum itaq; ex prædictis omnibus satis superq; con-
stet, non tantum de evidentia rei, sed etiam per ipsam
confessionem propriam Anabaptismi, paternis ab inte-
stato sibi delatis privari potest.

2. Non obstat, quod Ecclesia quandoq; tolerat cri- 27
men, propter scandalum, id enim † multifariā limitant;

Primum videlicet, ut procedat, nisi ipsa multitudo
vellet delictum quasi ex autoritate defendere, quo ca-
su non esset ipsi multitudini quoquo modo parcen-
dum, *c. fin. & ibi gl. de pæn. dist. 6.* Et alibi habetur, seve-
rius † plectendum esse eum, qui sua nititur crimina au- 28
toritate defendere, *c. plurimos, & c. quia aliquanti* 82.
distinct.

Secundò intelligitur prædicta doctrina, ut nimi-
rum se-

29 rum severitas sit detrahenda † à multitudine delinquentium, non autem à præcipuis & primis autoribus facinoris, qui debent omninò puniri, ut ceteri metu deterreantur, *l. quoniam C. ad Leg. lul. de vi publ.* ut has & alias plures limitationes tradit Tiraq. *in tr. de pæn. temper. aut remitt. causa 47. n. 7. & 8 seqq.*

Sic etiam ratio tertia non urget admodum, quasi Leges Imperiales, & iura communia in Anabaptistas lata, contrario usu abrogata esse censeantur. Tamen si nim rarius fortasse animadverti solet in istud genus hominum: Indè tamen non statim sequitur, istas constitutiones pœnales abusu, aut desuetudine esse abolitas, 30 quin † potius contra tenendum, hodiè in viridi adhuc esse observantia, per ea quæ tradit Br. *in l. Arriani C. de heret.* refert & sequitur Zaf. *cons. 23. n. 2. lib. 1.*

31 Lex enim non tollitur † per non usum, sed ad abrogationem legis requiritur usus contrarius, ut docet Cyn. *in l. 2. C. qua sit long. consuet.* alioqui text. semper dicitur esse in viridi observantia *d. l. Arriani.*

Præterea, iure cautum reperitur, quod correctio 32 vel mutatio † in dubio, etiam in statutis & legibus non præsumatur lac. Menoch. *de præf. lib. 6. præsumt. 27. & 28.* ubi inter cetera inquit, quod etiam per nova statuta, in 33 dubio non præsumantur † antiqua mutata, vel correctæ esse, siquidem legum correctio per auditos intellectus non inducatur.

34 Qui itaq; usum contrarium † allegat, cum præcise probare debet, nam usus iste est facti *c. 1. de constit. in* 35 *6. & facta †, non præsumuntur, nisi probentur l. in bello §. facta de capt. & postl. rev. l. emancipati C. de collat. Franc.*

Aemi-

Aemilianus, *de probat. negativa n. 26.* ubi docet neganti
 usu receptum esse statutum, probandi onus incumbere,
 quia in dubio lex constitutio, vel statutum † præsumitur 36
usu receptum Br. in l. in illa. ff. de verb. oblig. Rol. à Valle
cons. 90. n. 53. lib. 1. Natta cons. 340. n. 11. Huc accedit illa
 crebris Interpretum sermonibus trita theoria, quod al-
 legans † consuetudinem contra iura scripta, teneatur e 37
 am probare Br. *in l. de quib. n. 7. de ll. Bl. in prælud. feud. n. 4.*
 quos refert Modest. Pist. *cons. 70. n. 5.*

Secundo in quæstionem & controversiam venit,
 cui bona hæretici, ut Anabaptistæ, sint applicanda:

Utrum nimirum ipsius sorori germanæ,
 An verò fisco istius loci, ubi bona sita
 sunt?

Et videtur prima fronte concludendum, fi-
 sco & civitati bona ista restituenda, quælibet
 enim civitas, vel magistratus loci, ubi sita
 sunt † bona, illa consequitur, quando vide. 38
 licet per iudicem alterius iurisdictionis publicatio bo-
 norum facta est, Franc. Burs. *cons. 43. n. 14.* Fit enim sem-
 per executio per officiales loci bonorum immobilium,
 ubi sita sunt, tanquam vacantia ob delictum & crimen
 hærescos, *arg. text. l. si quis presbyter C. de Epis. & Cler.* Vn-
 de cum iurisdictiones sint distinctio & Bursæ fiscalis se-
 parata, quælibet civitas bona stabilia in suo territorio si-
 ta, consequetur, *per l. fin. ff. de aut. tut.*

Deinde, videtur dicendum, non tantum bona
 hæretici ad Dominum temporalem, verum † etiam ad 39.

Ecclesiam Romanā spectare, ita enim decisum esse apparet de iur. can. *inc. cum suum de heret. l. 6.* prout hæc fufius persequitur Bursatus *d. cons. 43.*

Præterea videtur nondum se privaſſe bonis Anabaptiſta ab inteſtato ſibi delatis, ſed ſi velit redire, aut re-
 40 dierit ad fidem Chriſtianam, bona ꝑ ei reſtitui debent, fructibus tantum remanentibus penes priſtinos detentatores, puta fratres & ſorores. *Nov. 115. verſ. ſi autem uſque ad fin.* ubi Imp. ait: Si verò poſthac fratres ab Eccleſia ſeparati, ad eam converſi fuerint, pars eis competens, in ſtatu, in quo antea fuerint inventa, tempore quo redditur, eis præbeatur, ut nullā de fructibus, aut gubernatione mediſ temporis inquietudinem vel moleſtiam Catholici patiantur, qui ante prædictas res detinebant, quoniam huiusmodi rerum, quas ex fratrum parte non communicantium, Catholici poſſidebant, ſicut alienationem vetamus, ita præteritorum temporum fructus, aut gubernationem nullatenus ab his, à quibus detenti ſunt, exigi vel retractari permittimus. Si autem uſq; ad finem vitæ ſuæ in eodem errore non communicantes permanſerint, tunc Catholicos fratres, vel heredes ipſorum, pleniffimo iure dominiſ eaſdem res poſſidere decernimus.

Veruntamen hiſ omnibus poſthabitis, in noſtra præſenti quæſtione adiudicavimus bona Anabaptiſtæ ſorori germanæ, cui ea perius accreſcendi merito deferuntur, text. in l. cognovimus C. de heret: ubi dicitur: Illud iteramus, ne poſtquam à fide derivaverint, teſtandi, aut donandi quippiam habeant facultatem, ſed nec
 41 per venditionis ſpeciem facere legi ꝑ fraudē ſinamus, totumq;

tumq; ab intestato Christianitatem sectantibus propin-
quis deferatur potissimum.

Facit huc quoque text. *in l. 3. cum ibi not. C. de
Apostatus.*

Tametsi enim iura Can. D. C. & Nov variè hac
de re loquantur, ut apparet *ext. t. ff. & C. de bon. damnat.
& t. t. C. de heret. & Apostat & Nov cum de appella. cogn.*
Item. *Nov. ut multi indices*, nec non in iure Can. *de heret.*
Ita ut maximè controversum sit, an fiscus in bonis hæ-
reticorū succedat, an verò eorum liberi vel propinqui,
quemadmodum passim plurimi Dd. *in tr. crim. lecturis,*
consiliis & alibi prolixè tractant: Tamen in nostro pro-
posito casu clarum videtur, & manifestè decisiū, quòd
Anabaptistæ sacrum regenerationis lavacrum reiteran-
tis bona confiscari non debeant, sed † ea omnia ab inte- 42
stato Catholicis & Orthodoxis propinquis ex latere cō-
iunctis, multoq; magis eorum liberis deferri & reserva-
ri *l. 3. & 4. C. de Apostat. cum sim. text.*

Cum igitur de hoc † crimine imponatur pœna a- 43
demptionis bonorū, expresse principaliter & per se, non
sanè dicendum est ea iura per posteriores constitutio-
nes vel Novellas Iustiniani esse correctā, & abrogata,
ut tenet Br. *in l. 1. n. 3. ff. de bon. damn.* quem refert Boer.
decis. 264. n. 15. & Bossius *l. de bon. publ. n. 1. & 2. amittit
quidamittat.*

Idcirco non obstat text. *d. Nov 115. vers. si verò*
quia illa constitutio † generaliter tantum loquitur 44
de infidelibus quibus ad fidem Christianam reversis bo-
na sunt

na sunt restituenda, fructibus duntaxat penes fratres & sorores remanentibus. At propter generales eiusmodi disputationes non licitum est nobis recedere ab iis, quæ in specie de profanatoribus sancti Baptismatis *ind. l. 3. & 4. & c. 1. 2. C. ne sanct. Baptism. iteretur*, specialiter sunt decisa, quia in toto iure generi per speciem † derogatur, *l. in toto de Reg. Iur. & c. generi eod. lib. 6.* & leges specialiter loquentes, semper derogant generalibus. Br. *in l. non dubium n. 9. C. de legibus.*

Vnde non frustra dixit Felin. *in c. 1. de prescript. de*
 46 iure † respondendum est, per speciales constitutiones, non per generales.

Potuit autem fortassis movere Imp. ad hanc bonorum ademptionem introducendam, contra Anabaptistas, quod aliàs dicitur, cui † adimenda est vita ob delictum, eidem multò magis bona, tanquam accessoria
 47 protinus esse auferenda: Bona enim conditionem † personæ sequuntur, tanquam accessoria, *l. per procuratorem ff. de acqui. hered. l. 1. C. de impetr. lucrat. prescript.*

Ex quib. omnibus apparet, dominium horum illi, qui S. Baptisma iteravit, ipso iure esse auferendum statim,
 49 & collateralibus adiudicandum † non expectata eius poenitentia, text. *d. l. 3. C. de Apost.* ubi Impp. rescripserunt in hæc verba: Lapsis & errantibus subveniendum: Perditis verò, id est, S. Baptisma profanantibus,
 50 nullo † remedio poenitiæ (quæ solet aliis criminibus adesse) succurrendum.

Placuit igitur maiori Dn. parti, dominium bonorum Anabaptistæ ab intestato delatorum, adiudicandum esse sorori (puto tamen si ille redeat, & veram poeni-

pœnitentiam agat, illi dominium istorum bonorum
 esse restituendum) Nihilo minus tamen limitationem
 † libenter admittimus, ut si redire vellet iste Anabapti- 51
 sta ad pristinam fidem, & seriò pœnitentiam agere, tunc
 ei bona restitui debeant.

Quemadmodum enim Impp. in *suprà allegatis con-*
stitut. Imperialibus parcendum censuerunt Anabaptistis
 reversis ad fidem † Christianam, quoad poenam cor- 52
 poralem: Ita & nos putamus bona eisdem restituenda
 esse per propinquos.

Multi Dd. putant contrarium verius, ut videl.
 nullo remedio pœnitentiæ excusentur ab ultimo sup-
 plicio, per *d. l. n. & 4. C. de Apostat.* Sed cum Zas. a-
 liter statuendum, quia † reversi non amplius sunt hæ. 53
retici, ideoq; ut hæretici minimè puniendi, sublata
enim † causa, tollitur effectus. 54

Nec obstat text. *d. l. 3. & 4.* quia responde-
 tur illam acerbitatem accessisse ad ve-
 terum Novatianorum impro-
 bitatem, qui extremè
 improbi erant.

Q U Æ S T I O

D E C I M A N O N A.

S V M M A R I A.

- 1 Statuta sunt pars iuris civilis, & derogant etiã legibus,
& iuri communi, in urbe in qua vigent. & 7.
- 2 Statutum quid.
- 3 Statutum potest disponere contra privatam utilitatem
ut & pro utilitate publica.
- 4 Ius municipale an necessario scripto comprehensum
esse debeat.
- 5 Consuetudo quid.
- 6 Ea, quæ longa consuetudine approbata sunt, non minus
quàm ius scriptum observantur.
- 8 Dominium bonorum vi, vel furto exceptorum, proprij
domini remanet.
- 9 Id quod nostrum est, absq; nostro facto ad alium trans-
ferri non potest.
- 10 Semel Dominus, adhuc præsumitur dominus, licet res
apud alium sit.
- 11 Unusquisq; præsumere tenetur, id quod suum non est,
ad alium spectare.
- 12 Furtatàm divino, quàm humano iure prohibita.
- 13 Nemo locupletari debet cum alterius iactura.
- 14 Lege resistente statuto, & prohibente, ne aliquid fiat,
statutum non valet. & 18. & 28.
- 15 Princeps populo statuta condendi potestatem commi-
sit. & 30.

ad Sta.

- 16 Statuta contra libertatem Ecclesia, cassari debent.
- 17 Statutum disponens, quod hospitibus aliquid de bonis peregrinorum dandum sit: non valet.
- 19 Index non potest angere taxationem usurarum, ratione vigentis consuetudinis.
- 20 Clausula derogatoria in lege, vel constitutione principis apposita, derogat consuetudinibus non solum praesentibus, sed etiam futuris.
- 21 Constitutio Imp. Caroli V. in Recess. Norimb. Anno 22. & in Ordinat. Criminal. c. 219. promulgata, de rebus furto substractis vero Domino applicandis, omnes consuetudines & statuta contraria abrogat. & 33.
- 22 Proximo nostro id quod suum est, etiam ex lege divina reddere tenemur.
- 23 Dispositio praeceptorum iuris, Alterum non ledere, & suum cuique tribuere.
- 24 Rem meam, mihi substractam, etiam propria auctoritate, & absque concessione principis, recuperare possum.
- 25 Contra consuetudines res furto substractas fisco adiudicantes, Mandata sine clausula in Camera decernuntur.
- 26 Index iustitiam ante oculos habere, & magis iure praetorio, quam praedario, uti debet.
- 27 Res furto substracta, vi recepta, aut naufragio amissa, vero Domino restitui debet.
- 29 Omnia quae iure non prohibita inveniuntur, licita esse praesumuntur.
- 31 Lege aliquid fieri prohibente, omne quod contra tale prohibitionem legis, vel ex eo, vel ob id, quod prohibente lege:

lege factum est, subsequutum fuerit, inutile & nullum est.

- 32 Consuetudinis non vilis est auctoritas. Limitatur.
- 34 Consuetudo ut præiudicare possit, rationabilis esse debet & legibus probata.
- 35 Iura sua alicui auferre, est contra naturalem æquitatem.
- 36 Libertas alicui res suas auferre, nec principi competit.
- 37 Emptor tenetur ad restitutionem rei furtivæ, citrà solutionem pretii.
- 38 Dominus contra emptorem rei furtivæ experiri potest rei vindicatione.
- 39 An emptor qui ignorans rem furtivam esse, eam in alium distraxerit, ad pretium eius relucendum, à Domino conveniri possit.
- 40 Pretium comparatum ex re furtivæ, non est furtum.
- 41 Dominus rei furtivæ, an actionem habeat contra emptorem & bonæ fidei possessorem.
- 42 Bonæ fidei possessor non delinquit.
- 43 Domino emptorem rei furtivæ conveniente actione de evictione, actio in eum retorqueri potest.

INter alia πλεονεκτήματα, quæ avari iudices & quaestores indies exercere solent, haud postremum est illud, quòd non tantùm fures captos, omnibus bonis ilicò exuunt, & spoliant, rogantes, nùm & alibi bona rapta condiderint, vel abstruserint, sed insatiabili avaritia astricti & imbuti bona eis adempta, nescio quo honesto iuris prætextu, & statutorum, vel consuetudinū plausibili specie, sibi ipsis adscribunt, & pro iustissima possessione, ea omnia ad proprios usus attribuunt, hac in re
sibi

sibi mirè blandientes, & persuadentes se iusto titulo bonaq; fide acquirere & possidere, cùm tamen certò, & optimè sciant, cuius ea fuerint & cui violenter & clam erepta sint, proindèq; iure vero Domino restitui eadem denegant.

Vt igitur Studiosi videant, qua ratione auiditas concupiscentiæ officialium refrenari, & per legitimos tramites constringi aliquo modo possit, paucula quædã in medium afferre placuit, præsertim cum multoties hac de re interrogati fuerimus.

Sit igitur Quæstio.

AN Index vel magistratus alicuius loci, possit per statutum, vel consuetudinem res furtivas à furibus ereptas sibi, vel fisco, adiudicare, & applicare, defraudatis veris Dominis, etsi verum Dominum earum rerum non ignoraverit. Et an huiusmodi lex municipalis de iure subsistat, & efficax habeatur.

AC primò quidem nullo videtur carere dubio, quin statuto civitatis vel lege municipali introduci possit, ut bona à furibus erepta non ad pristinos Dominos redeant, sed fisco applicentur.

Statuta enim sunt † pars iuris Civilis, nec solum. modo vim legis habent, sed etiam derogant legibus & iuri communi in ea civitate in qua viget statutum, quia quod quisq; populus sibi constituit, hoc ius civile & †

proprium istius civitatis & populi *l. omnes ff. de iust. & iur. Panorm. in c. si diligenti in 3. notabili de foro com-
petenti.*

Præterea ubicunq; statutum potest disponere contra utilitatem publicam, ibi per argumentum à fortiori, potest disponere contra utilitatem privatam:
3 Sed statutum potest disponere contra utilitatem pu-
blicam, per ea quæ tradit Panorm. *in cap. cum vo-
bis de præscriptionib.* Ergò multo magis contra priva-
tam.

Cùm itaq; in quibusdam locis eiusmodi statu-
ta expressa & scripta reperiantur, disponentia, futa-
ta bona fisco adplicanda esse, non est profectò re-
spiciendum ullatenus ad iuris communis dispositio-
nem, sed attendendum ius statutarium, eiusq; vigore
hæc controversia dirimenda.

Deindè non videtur necessario efflagitari vel requiri,
4 ut scripto comprehensum † sit illud ius municipale, sed
sufficere, si alioquin certò & liquidò appareat, sem-
per & frequenter, ultra memoriam hominum ita fu-
isse usu observatum.

Nam & ex non scripto ius venire perspicuum
est, & manifesto cuiq; apparet, quod scilicet usus ap-
probavit *l. ius civile §. 1. de iust. & iur. §. sine scri-
pto de iure naturali gentium & civili.* & hoc ius ita
5 moribus constitutum consuetudo appellatur, † & le-
gis habet vigorem proindèq; pro lege custoditur l. de
quib. ff. de legibus c. consuetudo 1. distinct.

Nam quæ longa consuetudine comprobata
6 sunt, † veluti tacita civium, & populi conventio, non
minus

minus, quàm ea quæ scripta sunt, iure servantur, *l. fin. C. qua sit longa consuetudo.*

Sic Iuris Consultos ipsos sæpissimè non aliam rationem passim & ubiq, ferè allegare videmus, quàm quia hoc iure utimur, & ita usum pro iure scripto adducunt, ut in *l. si usu §. actum*, ibi. hoc iure nos uti ff. *de pact. l. iniuriarum §. ad finem*, ibi usurpatum tamen hoc est, tametsi nullo iure nos uti ff. *qua in fraud. cred. l. qui plures §. fin.* ibi. eoq, iure utimur ff. *de vulg. & pupill. subst.*

Hinc est quod Bl. dicit *intit. de pac. Constant. in verbo criminalibus §. 1. n. 22. consuetudines etiam locales, quoad locum ipsum, in quo sunt, dicius commune*, imò eas non solum habere vim Legum, verùm etiam derogare legibus scriptis *l. 3. §. planè ff. quod vi aut clam*, ubi glos. tac. *c. 1. de cognat. spir.* & sentit glos. in *cap. 1. de feud. cognit.* Brun. in *l. 2. C. qua sit long. consuetud.*

Verùm hisce omnibus non obstantibus, in contrariam semper à Dn. Collegis unanimiter concessum est sententiam, dominium † nimirum bonorum, vi, vel furto raptorum, remanere proprii, & veri Domini, eiq; bona ista restituenda esse.

Et ex hoc fundamento, etiam nullo iure, nulloq; modo, fiscum sibi ius in illis arrogare posse.

Nam 1. quidem regula Iuris vulgata docet, id quod nostrum est † sine facto nostro, ad alium transferri non posse, *l. id quod nostrum de Reg. Iur. l. quodocunque §. si quesita, de Verbor. Obligat. leg. cum maritus. ff. de iure dotium.*

Deinde hanc sententiā optime probat tex. in l. *sive possidetis. C. de proha. Br. & alii in l. 1. ff. de cond. inst. gl. & Can. inc. cum ad sedem. de restit. spol.* ubi regula traditur, quod
 11 semel dominus adhuc praesumatur dominus †, licet res sit penes alium.

Idcirco bona alicui per furtum ablata, etiam si penes magistratum reperiantur, tamen restituenda sunt ipsi domino, vel eius heredibus.

Tertio, huc pertinet illud vulgatum iuris axioma quod unusquisque debeat praesumere ad alium spectare id † quod suum non est. l. *fin. C. unde vi.*
 12

Quarto, mouet nos, quoniam sicuti furtum iure
 13 diuino & humano † est prohibitum: Ita etiam nullo pacto concedendum est magistratui, ut res furtiva per magistratum furibus erepta, ueris dominis auferri, sed semper salua eis & integra nihilominus permanere debeat.

Quinto: Hanc sententiam plurimū confirmat notissima regula iuris, quod nemo locupletari debeat cum alterius † iactura & detrimento, l. *locupletari. lib. 6. de reg. iuris.*
 14

Sexto. Certi & explorati iuris esse non ambigitur, quod quando lex resistit statuto, prohibens ne quid fiat, non valeat statutum eiusmodi, ut tradit Br. in l. *omnes populi. ff. de iust. & iur.* ea ratione motus, quod statuta locorum ideo valeant, quia Princeps cuiq; populo † statuendi potestatem permisit, ubi ergo vetat Princeps, non valet statutum, & commemorat exemplum ex *Anth. cassa. & irrita. C. de sacro. Eccl.* ubi cassatur omnia † statuta, quae sunt contra libertatē Ecclesiarū, itē ex *Ant. omnes pere. C. cō. de suce.*
 15
 16

de success. ubi etiam reprobantur omnia statuta, quibus aliquid datur † hospitibus de bonis peregrinorum. 18

Septimò Deniq; nec hoc quoq; dubium est, quin & consuetudines legibus repugnantes † reprobentur, 19
d. Auth. omnes peregrini C. communia de success. cui suffragatur *text. in l. eos C. de usur.* ubi dicitur, ludicem non posse augere taxationem usurarum occasione † consuetudinis in regione obtinentis. Item, in *Auth. Navigia. C. de furt.* ubi etiam omnes tolluntur consuetudines illi legi adversantes, per quæ iura docet Br. in l. 2. C. *quæ sit long. cons.* quod non valeat consuetudo expressè per legem reprobata. Idem sentit ipse in l. *de quibus n. 5. de legib.* 20

Et hæc usque adeò vera sunt, ut clausula eiusmodi derogatoria apposita, in † aliqua lege, vel constitutione principis, non solum deroget & consuetudinibus, & præsentibus, sed etiam futuris, ut Br. Alex. & Ias. docent in l. *si mihi & tibi §. in legatis ff. de leg. 1.* At enim constitutio Imperialis Caroli V. in *Recessu Noribergensi Anno 22.* & in *Ordin. crim. c. 219.* promulgata, maturo & deliberato iudicio, sancivit, nullam consuetudinem, nulla statuta adversus hanc constitutionem prævalere, & sic per illam *Novell. Caroli V.* omnes consuetudines, & statuta omnia tolluntur, eisq; derogatur expressè. 21

Ex quibus consequens est, nullius momenti & roboris esse id, quod huic constitutioni Imperiali, quoquo modo adversatur, præsertim cum iure quoq; communi scripto cautum reperiatur l. 7. ff. *de incendio, ruina, naufrag.* & in l. 1. C. *de naufrag. lib. 11.*

Insuper quoque accedente divinâ veritate, quæ scripsit reddere † proximo id quod suum est, 22

Quid? Quod iuris præcepta quoq; disponunt, alteri
 23 † non lædere, ius suum cuiq; tribuere, §. *iuris præcepta In-*
stit. de inst. & iur.

Neq; verò autoritatibus destituitur hæc sententia,
 quā plurib. confirmat, & à crebriore parte Dd. receptū
 esse testatur Boer. *decis* 218. ubi n. 4. ad eam extendit, ut
 24 asserat, rem mihi subtractam, licere † sine iudice, & pro-
pria autoritate recuperare, dummodo citra scandalum
fieri possit. Idem satis defendit Damhoud. *in pr. crim. c.*
110. n. 51. & 52.

Eiusdem opinionis est M. Anton. Natta *cons.* 436. & in
 terminis terminantibus comprobat hanc sententiam
 Ioh. Brucher *cons.* 17. *tom. 1. inter cons. German.* A quo non
 discrepant etiam in specie Vincent. Salvio. de Ocha Bo.
 vonien. *cons.* 42. & Balthas. Cartæceus Florentinus *cons.*
 43. *inter cons. l. C. tom. 2.*

Quamobrem Gail. *obs.* 18. *lib. 1.* testatur, contra huius-
 modi consuetudines ex d. *Auth. Navig. C. de furt. & Novell.*
 25 219. *Car. V.* decreta fuisse mandata † sine clausula, in cau-
 sa Consulum civitatis Hamburgensis.

His igitur tam rationibus, quàm autoritatibus le-
 gum & interpretum impulsis, non potuimus non am-
 plecti hætenus hanc sententiam, ut existimaverimus
 26 iudicem, si quidem debet ante † oculos habere iustitiam,
 magisque iure prætorio, quam prædario uri velit, bona
 furibus & latronibus erepta, aut naufragio amissa, sibi
 27 ipsi in præiudicium veri Domini & proprii arrogare †
 neutiquā posse, sed omnino iis qui eiusmodi damnum
 passi sunt, restituere oportere.

His ita firmatis, non erit difficile respondere ad ea, quæ *suprà in prima opinione* fuerunt considerata, quippe quæ non sunt eius momenti, ut eum qui veritatem sciri studet, meritò movere possint.

Nam istis argumentis de vi potestateq; statutorū & consuetudinum adductarum, abundè, nisi fallor, satisfactum est, in ultimo fundamento, huius nostræ sententiæ, ubi audivimus hoc procedere in illis statutis † & consuetudinibus, quibus lex expressè non resistit, & quæ in iure fieri non prohibentur: Omnia enim quæ legibus non prohibentur, † de iure licita esse censentur, l. nec non 28
§. quòd eis ff. ex quibus causa mai. l. ab arte ubi gl. ff. de probat. l. magistratus & ibi gl. ult. ff. ad municipalem, maximè verò potestas statuendi licita est, utpote † quæ sit populis cō- 30
 cessa, dummodo ea contra iura non sit promulgata, *l. omnes populi ff. de iust. & iur.*

At ubi lex prohibet aliqd fieri, † omne quod fuerit a. 31
 ctū contra prohibitionē legis, & quicquid ex eo, vel ob id, quod interdicte lege factū est, subsequutū fuerit, nullū est, ac inutile, *l. non est dubiū C. de leg. c. quæ contra ius de R. I.*

Sic & de consuetudine ait Imp. in *l. 2. C. quæ sit long. consuet.* quod consuetudinis quidem atq; usus longævi non vilis sit autoritas, † non tamen tanta, ut 32
 aut rationem vincat, aut legem, legem, inquam resistentem consuetudini, nam talis consuetudo, tanquam iuri contraria, non valet, *l. nec damnosa C. de prec. Imp. offerend.*

Præsertim, si in iure cōmuni contineatur clausula derogatoria illius consuetudinis, quæ vult, in cōmissum cadere res furtivas, vel violēter ereptas, quæadmodū hic quoq;

quoq; in nostra quæstione eiusmodi clausula derogatoria expressè posita est, non tantum *in d. Auth. navigia C. de furt.* verum etiam † *in Novell. constitut. crim. Carol. V. c. 219.*

34 Sic etiam text. *in c. fin. de consuet.* requirit rationem, ut nimirum consuetudo sit rationabilis, & à legibus probata, si modo præiudicare † & debeat & possit iuri scripto, ut docet Alex. *in l. si mihi & tibi §. in legatis ff. de leg. 1.* Hoc autem loco rationabilis dici non potest, sed potius à lege reprobata: Nam auferre alicui iura sua, est
35 contra naturalem † æquitatem, ut dixit Br. *in extravag. ad reprimendum, in verbo videbitur*, ubi nec principi eius-
36 modi libertatem † competere putat.

Meritò itaq; talis consuetudo explodenda est, & consequenter iudex restituere tenetur totam rem furtivam vero & proprio domino, non obstante asserta consuetudine, & longissimi temporis usu.

Suboritur hic nobis altera Quæstio, quæ ex priori dependet:

A N scilicet emens rem furtivam, illam absq; precij restitutione, vero Domino restituere teneatur, licet bona fide emerit.

37 **E** T sanè quemadmodum iudex cogitur restituere rem furtivam vero ac proprio Domino: Ita quoq; emtor tenetur ad † restitutionem rei furtivæ, citrà ullum precium, aut eius solutionem (& hæc, non tantum locum habent in malæ

malæ fidei emtore, sed etiam bonæ fidei) text. habetur in iure civili & Saxonico *l. incivilem C. de furt. & in l. si mancipium C. de Rei vend.* cum quibus concordat Caroli V. *constit. crim. c. 208. & c. 210. & 214.* Ius Sax. Landrecht. *lib. 2. art. 36.*

Proueriori declaratione & confirmatione huius rei, videant Studiosi Zaf. *in l. rem qua nobis n. 10. & 11. ff. de acquir. poss.* M. Antonium Nattam *cons. 435. & 436.* Nic. Boer. *dec. 218.* Petr. Benigi. *decis. Bononiens. 34.* Iul. Cl. *in §. furtum n. 26.* Hieron. Gigantem *in tr. de crim. les. mai. c. 24. n. 2.* Gail. *de pac. publ. c. 19. n. 13.* & Sententiā in Weichbildt *rubr. Wer gestelen Gut faufft* / in quibus locis tractatur & deciditur illa quæstio, quod si fur in emtorem alienaverit rem furtivam, † possit Dominus rei, 38 contra emtorem experiri rei vindicatione, etiam non refuso precio.

Sed hinc anceps suboritur dubium.

Nūm si rei furtivæ emtor, in aliam eam rem distraxerit, ignorans esse furtivam, an ad pretium per Dominum rei furtivæ conveniri possit?

Et unico verbo respondendum est Negativè, eum non teneri ad restitutionem † precii, ut tradit Hostiens. 39 in tit. de pœnit. & remissi. vers. quid si à furibus & Angelus de Clavasio in summa, in verbo, restituere, quos refert Antonius Vfillus in §. si itaq. n. 15. Inst. de act.

Verùm contrarium Vfillus defendit, quia pretium comparatum ex re furtiva, † non est furtum, ut habemus *l. si vas. de furt.* 40

Deinde Dominus rei furtivæ † nullam habet actionem, contra emtorem & bonæ fidei possessorem. 41

Ee

1. Non

1. Non habet civilem, ex contractu quodam, quia bonæ fidei possessor cum Domino non contraxit, sed cum fure.

2. Non habet criminalem, quia bonæ fidei possessor non † delinquit.

3. Non habet vindicationem, quia bonæ fidei possessor amplius non possidet, nec fraudatur re sua. Potest enim rem suam vindicare à secundo emtore.

Nec iuvat Dominum, si dicat, emtorem primum posse convenire furem, à quo emit, actione de eviçtione quia hæc exceptio † retorqueri potest in Dominum, ut videlicet ipse furem conveniat, ut habemus in §. quodam. Inst. de furt.

Q U Æ S T I O

VIGESIMA.

S V M M A R I A.

1 An peste laborans, testamentum coram duobus, tribus, vel quatuor testibus, utriusq; licet sexus, condere valeat.

2 Contraria Doctorum hac in materia opiniones.

3 Casus distinctè propositi ab Authore, in quibus tale testamentum conditum robur acquirit.

4 Casus primus: An peste in pago invalescente, rustici testamentum coram duobus, vel tribus testibus conditum valeat.

5 Ratio prima.

6 Ratio secunda.

7 Quemadmodum militibus humano bello præstantibus permisum

permissum est, testamentum coram duobus testib. condere, sic etiam idem bello divino (peste) laboranti concessum est.

- 8 Romam vadens pro impetrandis indulgentiis, si in itinere moriatur, & testamentum coram duobus testibus condatur, valet testamentum.
- 9 Casus secundus, Peste in civitate grassante, valet testamentum, à cive laborante ea, coram duobus vel tribus testibus conditum.
- 10 Ratio quæ rusticis in villa peste laborantibus suffragatur, quo ad testamenti erectionem, etiam in civibus in civitate testantibus militat.
- 11 Ubi eadem ratio & aequitas viget, ibi idem quoque ius esse debet.
- 12 In uno aliquo decisum, etiam in alio ita dispositum esse censetur.
- 13 Necessitas non habet legem. [poteſt.
- 14 Propter necessitatem aliquid de solennitate relaxari
- 15 Tempore pestis pauci apud infirmos reperiri solent.
- 16 Cogitatio de testamento faciendo non libenter suscipitur ab hominibus.
- 17 Sensu & cogitatione mortis nihil tristius & horribilius menti humana contingere potest.
- 18 Morientium voluntates libera, & usque ad mortem ambulatoriæ esse debent.
- 19 Exemplum cuiusdam fœminæ, quæ peste laborans in platea, publice testata est.
- 20 Exemplum cuiusdam qui ex fenestra testatus est.
- 21 Germani tempore pestis ab aliorum congressu non admodum abhorrent.

- 22 Plures specialitates non debent concurrere in eodem subiecto. & 25.
- 23 Exempla non temerè imitanda.
- 24 Non quorumlibet locorū exempla & mores imitandi.
- 26 Casus tertius: Si tempore pestis testamentum factum est inter liberos, vel ad pias causas.
- 27 Testamentum ad pias causas coram duobus testibus e. rectum, valet.
- 28 Duo testes in testamentis parentum inter liberos, etiam tempore sanitatis, sufficiunt.
- 29 Testamentum inter liberos manu privata testatoris scriptum, etiam nullis adhibitis testibus, valet.
- 30 Parens scriptura privata suam voluntatem declarare potest.
- 31 Quartus casus: Si quis tempore pestis, in praesentia unius testis alicui legata quaedam relinquit.
- 32 Unus testis regulariter non creditur.
- 33 Testis inhabilis non recipitur.
- 34 Testis unus quando recipiatur.
- 35 Testatoris voluntas, in praesentia muliercula aliquid fratri legans, valet.
- 36 Casus quintus, Quando quis heres instituitur à testatore peste correpto, in praesentia duorū, vel triū testiū.
- 37 Deposito tamen eorum iuramento firmata esse debet.
- 38 Casus sextus: Si testamentū tempore pestis, coram Sacerdote & duobus testibus conditum est, valet in terris Ecclesiae.
- 39 Sic etiam in terris Imperij.
- 40 Septimus casus: Extante constitutione Principis, aut lege municipali, valet testamentū coram duobus, vel tribus testibus conditum.

- 41 *In Electoratu Saxonia valet statutum, quod testamentum coram duobus, vel tribus testibus conditum, valeat.*
- 42 *Et Norinbergæ, etiam extra casum necessitatis.*
- 43 *Et Vienna.*
- 44 *Testamentum ex consuetudine Franco-Gallia, coram duobus testibus conditum valet.*
- 45 *Idem & Venetijs, & Luca obtinet, ut & in civitate Tolosana.*
- 46 *Constitutiones & statuta, circa testamenta ordinanda, tam gravia, quàm levia, observari debent.*
- 47 *Pacta, gentis, civitatis, lege vel consuetudine firmata, à nullo, vel cive, vel peregrino violari debent.*
- 48 *Solennitas testamentorum cum de iure civili sit inducta, ab eodem etiam, & non alio tolli debet.*
- 49 *Friburgi Brisgola testamentum coram duobus Senatoribus conditum valet.*
- 50 *Consuetudo, vel lex municipalis numerum certum testium in testamētis ordinandis præfigens, arctari, & imminui potest.*
- 51 *Limitatur doctrina superior, ut non valeat testamentum coram duobus conditum, si ita obscure traditum fuerit, ut voluntas testatoris inde colligi nequeat.*
- 52 *Recognitio scripturæ, à scribente, in casu testamenti omninò fieri debet.*

- 53 Diei & temporis annotatio in testamento necessaria.
- 54 Ratio. Quia testamentum saepe immutari potest.
- 55 Testamentum illud demum ratum est, quod ultimè approbatur.
- 56 Paria sunt, non esse, & esse, sed non posse probari.
- 57 Limitatio secunda doctrinae, de testamento tempore pestis condito, coram duobus testibus, ut scilicet non procedat, si pestis parva sit.
- 58 Testator ob levem contagionem, testamentum coram duobus testibus condens, non excusatur.
- 59 Parum & nihil equiparantur.
- 60 Homines naturaliter abhorrent, in contagione.
- 61 Non minus periculi est, ad unum aliquem peste correptum accedere, quam si plures ibidem laborarent eo morbo.
- 62 Natura muscae, vel formica, non minus perfecta est, quam Elephantis.
- 63 Interpretibus non tantoperè adhaerendum, ut iis absq[ue] ratione aliquid proferentibus, sit credendum.
- 64 In dubio eius Doctoris sententia amplectenda est, quæ melioribus rationibus fulcitur.
- 65 Testator peste correptus, ab omnibus ferè derelinquitur.

- 66 *Ex aequitate peste correpto testatori succurritur,*
- 67 *Naturalis ratio in causarū decisione sufficit.*
- 68 *Omne fere repugnans naturæ, conscientiam remordet.*
- 69 *Differentia inter pestem magnam, vel parvam cognosci haud facile potest.*
- 70 *Magnum & parvum secundum qualitatem personæ intelliguntur.*
- 71 *Arbitrium Iudicis à iure communi regulatum esse debet.*
- 72 *Pestis vel carbunculus unicus tantæ efficaciæ est, ut plures occidere valeat.*
- 73 *An testamentum coram quocungq; iudice, quaestore, vel officiali in acta redactum, valeat.*
- 74 *Testamentum coram actis iudicis etiam absq; testibus conditum, iure Saxonico valeat.*

INter varias omnis generis materiarum quæstiones, nulla ferè est quæ hoc tempore obgrassantem & in vicinis locis sævientem pestem, crebrius ad nos deferatur, quàm illa, qua quæritur:

Vtrum testamentum ab eo, qui ista lue infectus atq; extinctus fuit, coram duobus, tribus, aut ad summum quatuor testibus, partim masculis, partim fæminis, & sic non solenni numero testium, conditum, valeat;

2 **Q**Uæ quidem quaestio, nulla iuris † cōmunis dispo-
sitione suffulta, aut expressè decisa, se habet ab Impp. &
Dd. variè in utramq; partem discussa & disceptata est:

Quibusdam opinantibus, coram duobus testi-
bus ab eo qui peste infectus fuit, testamentum fieri pos-
se: Aliis autem quinquenarium numerum requirenti-
bus: Nonnullis omnes solennitates desiderantibus.

Cùm itaq; plurimū in eo situm sit, ut in hoc contro-
verso articulo quid certi cōstituatur, & indè demum ex
his diversis opinionib. rectè dignosci possit, quæ sit ve-
ra sententia, nobis visum fuit, huius dubii materiam per
3 † aliquot destinatos casus, breviter explicare.

4 Primus casus est †, Cùm in pago, vel villa pestis in va-
luit, ibique rusticus lue infectus, testari voluerit, poterit
voluntatē suā corā duobus, vel tribus testibus, declarare,
& tale testamētū procul dubio valet, quia à communi-
5 ter accidētibus plures ibidē nō potuerunt facilè haberi,
aut inveniri, iuxta *l. neq; natales C. de probat.*

6 Tūc etiā ob hāc † causam, quoniā sicuti alias de iu-
re cōmuni in testamētō rustici, pauciores testes sufficiūt,
ut est, casus in *l. fin. C. d. testā.* Ita quoq; multo magis ra-
tione pestis in loco grassantis, & sic tanquā urgentis ne-
cessitatis, propter penuriā hominū, testamētū rustici
corā duobus vel tribus testibus cōditū, viribus subsistere
debet: Ita rectè voluit & tenuit Christoph. Porcius in *§.*
fin. Instit. de mil. testa. & Al. in *l. scripiar. C. de test. mil.* & St.
Bertrād⁹ *cons. 160. p. 1.* & idē apertius *cons. 229. p. 2.*

7 Quia Dd. moventur hoc argumento, quòd sicuti mi-
litibus bello humano † praeliantibus, testari permissum
est, coram duobus testibus, per *l. militibus. C. de test. mili.*

Sic

sic etiam iis, qui divinitus bello tempore pestis sc. im-
pliciti sunt, idem concessum esse videtur.

Vndè Angelus *alicubi* dicit, quod peregrinus va-
dens Romam pro indulgentiis, † si in itinere decedat, 8
& testetur coram duobus, quia plures testes haberi non
potuerunt, valeat testamentum, ut eum refert Barth.
Socin. cons. 85. vol. 4.

Etsi autem multi Dd. teneant partem negativam,
dicentes, eiusmodi testamentum non valere, adductis
eius rei plurimis argumentis, attamen altera opinio af-
firmativa procul dubio æquior est, & humanior, ideoq;
preferenda.

Secundus † casus est, quando in civitate grassatur 9
pestis, nam & ibidem valet testamentum ab infecto ci-
ve, coram duobus testibus, vel tribus conditum, quia
hæ ipsæ rationes quæ rusticis peste laborantibus, eoq; tē-
pore testantibus, suffragantur, ad validandam eorum
ultimam voluntatem, hæ, inquam, rationes † faciunt 10
& militant pro civibus infectis in urbe contagiosa testa-
ri volentibus,

Cur igitur, quæso, non idem ius in civibus & lo-
co contagioso, quod in rusticis eodem morbo laboran-
tibus valeret, cum tamen vulgatissima regula iuris sit,
quod ubicūq; † eadem viger ratio, vel æquitas, ibi quoq; 11
idē ius esse debeat *l. aliud ff. ad Leg. Aquil. l. à Tit. ff. de verb.*
oblig. & quòd in uno certa ratione deciditur, illud ex ea-
dem ratione in casu simili etiam dispositum † censea- 2
tur, facit *l. 1. C. de interd. l. fin. C. ad leg. Falcid. & l. non pos-*
sunt ff. de Leg. l. inter. corporalia §. sicut autem de trāslat. Epis.
pro qua sententia etiam adduci potest id, quod vulgo

- dici solet, necessitatem † non habere legem c. 2. in fin.
 13 *extra. de observ. ieiun. c. 1. de ignor. c. 1. de desponsat. impub.*
c. licet de ferijs, c. quod non est licitum de Reg. Iur. Optimè huc
 facit text. in l. cas. C. de testam. ubi propter necessitatē ali-
 quid † relaxatur de solennitate, pro ut eam legē adducit
 14 *las in l. fin. C. de testam. & idem las. in l. si ex toto ff. de leg. 1.*

Ex his etiam manifestum est, perperā à Barthol. So-
 cino reprehendi cunctationē eorum, qui tantum modo
 tempore pestis testamenta faciunt, ubi pauci testes † pe-
 15 nes infirmos reperiri solēt, quasi eis culpa imputari pos-
 sit, cur non prius sani existentes, in loco sano fuerint te-
 stati, quippe cum peste imminēte potuerint hūc casum
 verisimilit. cogitare, arg. *l. si quis dom. §. his subiūge ff. locat.*

- Nemo enim libenter (ut paucis Soc. responde-
 amus:) condendi testamenti † cogitationem suscipit,
 16 quod ea secum aliquem mortis sensum habere videat-
 ur, quo nihil est humanæ menti tristius, † nihil horribi-
 17 lius, & ut eam curam anticipassent fecissentque nullo
 præsentis periculi metu, testamētum coram septem te-
 stibus, non liceret tamen illud mutare, vel revocare, nisi
 adhibito perfecto numero testium, aliisq, pluribus so-
 lennitatibus concurrentibus, de quibus habetur in l.
sancimus C. de testam. & Zas. cons. 2. n. 30. cum seq. lib. 1.
 sicq; fato occupati alio quam vellent testamento, more-
 rentur. Cū tamen morientium † voluntates liberæ
 18 esse debeant & ambulatoriæ, usq, ad mortem l. 3. §. fin.
cum l. seq. ff. de adim. leg. l. 1. C. de sacro. Eccl.

His obstat.

Primò Exemplum Aquiliæ eiusdem Dd. iuris quæ
 peste

peste infecta, curavit se portari in plateam, ibiq; publicè testata est.

Secundò Exemplum civitatis Bononiæ, ubi hac
pue infecti testati sunt † ex fenestra. 19

Tertiò Viglius dicit, quòd Germani non admo-
dum abhorreant à congressibus † tempore pestis. 20

Quartò Quia plures specialitates, non debent concurrere in eodem subiecto: Hic autem plures concurrunt.

Primò enim tantum duo, vel tres adhibentur testes, contra dispositionem iuris communis.

Secundò admittuntur etiam non rogati, sed fortuito, advenientes.

Tertiò admittuntur non tantum masculi sed etiam foeminae.

Verum ad 1. respondeo, quod † non imitanda 21
sint exempla, præsertim foeminae cuiusdam.

Idem respondendum ad secundum, quia non † 22
quorumlibet locorum exempla, & mores imitandi,
sed tantum nostræ patriæ.

Ad tertium respondeo, plures specialitates principaliter non cadere posse in unam rem, sed posse accessorie, ut fit in nostro casu.

Tertius casus est, si tempore pestis testamentum factum est inter liberos, vel ad pias causas, siquidem hi duo casus æquiparantur, ut tradit las. in l. hac consultissima §. ex imperfecto C. de testamento. Valet enim † 23
tale elogium, etiamsi tantum coram duobus testibus conditum fuerit.

Si enim duo testes in parentum testamētis tēpore

28 sanitatis † conditis sufficiunt, quemadmodum cōmu-
ni Dd. sententia & consensu receptum est, Guido Papæ
dec. Neap. 535. n. 21. & 543. n. 10. Dd. *in l. hac consultissima*
§. ex imperfecto C. de testam. & ibi Br. Guiliel. Benedictus
inc. Raynautius. verb. testam n. 74, de testam. Item Ias. *in cō.*
184. vol. 2. omnium autem copiosissimè Alex. *cons. 76.*
vol. 3. & in hanc sententiam extat apud Thomam Grā-
maticum *Neapol. decisio 62.* quibus addi potest Castrensis
cons. 374. vol. 1.

Imò testamentum manu & privata tantum scri-
ptura patris conscriptum † & confectum inter liberos
valet, etiam si nulli testes adhibiti fuerint, ut docet Br.
in l. si quis in testamento ff. de testam. & Hartm. Pist. quæst.
civ. 1. n. 4.

Si, inquam, testamentum patris inter liberos fa-
ctum duorum testiū presentia, vel sola scriptura patris suf-
fultum, approbatur, quanto magis illud testamentum
inter liberos pro legitimo habendum est, quod parens
tempore pestis condidit, non adhibitis pluribus quàm
30 duobus testibus, imò privata scriptura † suam volunta-
tē declarare potest, ut tradit Br. *in l. si fideicomissa §. quoties.*
de leg. 3. fusissimè Philippus Cornæus *cons. 118. volumi-*
ne tert.

31 Quarus Casus † est, quando aliquis infectus tem-
pore pestis, in præsentia unius duntaxat testis relinquit
alicui certa legata quadam. Tametsi enim uni testi re-
32 gulariter non credatur, etiā si † clariori fulgeat dignita-
33 te, *l. iurisiur. C. de testib.* multo minus † recipiatur inhabi-
lis, Iason *in l. 1. Cod. de summ. Trinitate & fid. Catholica.*
tamen

tamen † si eius depositio aliquibus vehementibus con-
 iecturis adiuvetur, aliiq; testes verisimiliter, neq; actu,
 neq; potentia haberi possint, tunc unicus testis etiam
 inhabilis in subsidium admittitur, ut plenè probat Br.
in l. admonendi post gl. §. de iure iur. & Dec. in l. 2. ff. de Reg.
Iur. Zaf. cons. 15. n. 95. vol. 1. Et ita nuper à nobis pro-
 nunciatum esse memini. Quidam enim peste infectus
morriq; vicinus, fratri suo in præsentia unius duntaxat
mulierculæ legavit res quasdam † levioris momenti, 35
 idq; eam ob causam, ut legatarius curam non modo te-
 statoris & liberorum ipsius durante morbo, sed etiam
 post mortem ipsorum sepeliendorum adhiberet, idque
 facere motuimus auctoritate Boerii, *decis. 228. n. 12. &*
Alex. in l. sancimus C. de testam.

Quintus † Casus, quando aliquis heres tempore 36
 pestis, in testamento institutus, & quidem ab eo, qui
 correptus erat ista lue, tunc enim duo testes vel ad plu-
 rimum tres sufficiunt, propter illam communem toti-
 esq; repetitam necessitatis rationem, quod nimirum
 plures testes ob summam difficultatem haberi non po-
 tuerint, & secundum hanc opinionem in quadam cau-
 sa iudicatū fuisse testatur Boërius 228. n. 10. *in fin.* quem
 admodum & nos in eandem sententiam respondimus,
 si nimirum testes illi, mediante † iuramento, deponant, 37
hanc fuisse ultimam defuncti voluntatem, sicuti & in
 priori casu: *Wüssen mittel eines Eides aussagen.*

Sextus † Casus est, quando testamentum tempo- 38
 re pestis est factum coram Sacerdote & duobus testi-
 bus, tunc enim valet in terris Ecclesiæ, iste enim nume-

rus sufficit, etiā tempore sanitatis, secundum Panorm.
inc. comesse. per illum text. supra de testam.

39 An verò hæc opinio procedat in terris Imperii
 dubitatur? Sed nos existimamus eam † quoq; in Impe-
rio grassante peste locum habere, quæ sententia æquissi-
 ma est, multisq; argumentis *supra* adductis satis com-
 probatur, ut ut etiam contraria opinio non parum ex
 his promoveatur, quæ tradit Vigl. *d. conf. 9. n. 4 & 5. tom.*
4. inter consilia l. C. & Academiæ Italiae.

40 Septimus † casus est, quando peculiaris constitu-
tio Principis promulgata extat, aut lex municipalis vi-
 get, in aliquibus locis particularibus, nuncupatim dis-
 ponens, valere testamenta coram duobus vel tribus te-
 41 stibus tempore pestis facta, cuiusmodi † reperitur in E-
lectoratu Saxonie p. 3. c. 4. Quin etiam extra hunc ca-
 42 lum necessitatis municipali † statuto Noribergæ, coram
 duobus à Senatu deputatis, facta testamenta valida cen-
 43 sentur, teste Viglio Suigemo *d. conf. 9. n. 5.* Sic quoq; Vi-
 ennæ tale statutum esse perhibetur, ut illic testamentū
 factum coram duobus testibus, iure etiam communi
 valeat, ut tradit VVet. *conf. 17. n. 41.*

Quid? Quod hodiè de generali consuetudine Franco-
 44 Gallie testamenta sine iuris † solennitate condita, va-
 lent, dum tamē duo testes adfuerint, ut tenet Pet. Rebus.
in proæ. const. Regi. tō. 1. gl. 1. n. 75. quæ refert Hott. *conf. 15.*
 Sic & consuetudo similis † esse dicitur Venetiis, & in
 45 civitate Lucana atq; Tolosana, secundum Nicol. Boër.
decis. 228. n. 6.

Eiusmodi enim consuetudines, & statuta atq; consti-
 46 tutiones provinciales circa † testamēta, tam gravia, quā
 levia

levia valent, & servari debent, undè dicit text. *inc. que contra 8 distinct.* quod pacta inter se gētis aut civitatis, vel lege, vel consuetudine firmata, nulla civis aut peregrini
 † libidine violari debeant, ut docet Arad. *in terminis cōs.* 47
 248 n. 1. & rectè quidē, cum enim solennitas testamen-
torū introducta † sit de iure civili, certè alio quoq; iure 48
civili tolli potest, §. quòd autem Instit. de leg. agn. tut. Boer.
dec. 228 sub. n. 6.

Porro ut Zas. nostrū quoq; proferam, is similem consuetudinem seu legem municipalē servari Friburgi
 † Brisgoiæ testatur, *in l. 1. §. substituere. iuncta l. moribus ff. de* 49
vulg. Duo autem Senatores visitares solent infirmū e-
 iusq; voluntatem & mentem recitant in Senatu.

Ex quibus omnibus autoritatibus Dd. (quorum relationi meritò standum teste Br. & Ias. *in l. de quibus ff. de leg.*) apparet, non tantum multis in locis Germaniæ, Galliæ & Italiæ in olevisse consuetudines, restringentes numerum testium, verum etiam eiusmodi consuetudinibus vel statutis illas † & similes solennitates testamen. 50
 ti imminui coarctarique rectè posse, ut hanc communem opinionem asserunt Ias. *in l. 1. C. de sacrosanct. Eccles.* & Boer. *decis. 228.* Francisc. Vivius *lib. 1. communi. opin. n. 306.* Felin. & Dec. *in c. 2. de probat.* Eman. Soar. *in thes. recept. sent. verbo testamenti. n. 174. cum duob. seqq.*

Limitaturi Si testamentum ita obscurè fuerit conditum, ut testatoris, vel † testatricis voluntas certa indè 51
 colligi non possit. Eiusmodi testamentū enim ob defectum voluntatis testatoris, non valet. *l. si is ff. de testam.*

Et ita quidem nuper nos respondimus cuidā quæ-
 stori interrogāti de validitate scripturæ q̄ vicetestamenti
 habe-

habebatur, in qua annotata erant capita quædam, sed adeò obscurè & indiscretè, ut neq; legi, neq; intelligi aliquid recti potuerit.

Taceo, quod à sacerdote tantùm delineatio bonorum facta fuerit, scriptura non recognita à pastore paulo post decedente, cùm tamen † recognitio scripturæ hoc casu necessaria fuisset, etiam mediante iuramento, secundum Franc. Rip. *in c. i. n. 21. de iud.*

Quid? Quod non adscriptus fuerit dies, id quod tamen etiam necessario † requiritur, ut tale testamentum valeat *Auth. qui sine C. de testam.* Ratio huius est, quia † pluries testamentum mutari potest, ideoque oportet de tempore clare apparere, quippe cum illud demum ratum sit, quod ultimò approbatur, *l. sancimus C. de testam. fac. l. 2. §. diem. ff. quemadmodum testam. aper. & hoc tenet Bl. in Auth. quòd sine Guid. Papæ cons. 55. n. 4.*

Sic quoq; superioribus diebus mense Ianuar. cōcordissimè una & mente & voce pronunciavimus, eiusmodi voluntatem coram tribus testibus factam (quorum duo ante publicationem voluntatis defuncti mortui fuerant) prorsus esse invalidam, non ex rigore iuris, verum & ex æquitate Civili & naturali. Paria etenim sunt in iure nostro aliquid non esse † & esse, sed non posse probari. *l. duo sunt Titij ff. de testam. tut. l. tutor. ff. eodē. l. in tempus §. 1. ff. de hered. instit. l. si fuerit. ff. de reb. dub. l. idem Pomponius §. fin. de Rei vindicatione.* Idem confirmat Dec. *cons. 272. n. 5.*

37 Secundò. Limitatur illa doctrina, 'de testamento tempore pestis coram duobus vel tribus † condito, non procedere, si pestis fuerit parva, aut condens testamen-
tum

tum tempore pestis non fuit implicitus isto morbo. Tunc enim de iure communi ex Dd. recepta sententia & opinione requiruntur septem testes, usque adeò, ut si coram paucioribus factum fuerit, non valeat eiusmodi ultima voluntas, sicuti hæc distinctio quam plurimis rationibus comprobatur per Boer. *decis. 228.* & las. *in l. sancimus n. 6. C. de testam. mil.* & lac. Phil. Port. *conclus. 9. lib. 2.*

Præcipuè verò ad illas vulgatas regulas iuris civilis decurrunt Dd. nostri, ob parvam & levem contagionem non excusari aliquem, coram minori † numero ⁵⁸ testium voluntatem suam ultimam declarantem, quia † parum & nihil æquiparantur, *Inst. ad l. Falc. c. licet causas* ⁵⁹ *S. quacunq. de probat.* & Boer. *in term. nostris decis. d. 228. n. 11.* latissimè Tiraquellus *tit. de iudic. in rebus exiguis ferendis vers. 8.*

Verùm hæc opinio ut ut communiter approbata sit, mihi non usq; adeò arridet. Cum enim homines naturaliter abhorrescant ab hac lue † contagiosa, & infir- ⁶⁰ mos eo morbo laborantes refugiant; Sanè non video, cur non scilicet hoc casu, quando non est vehemens eius aëris corruptio, sed tantum parva aëris infectio dominatur in domo, testamentum peste laborantis coram tribus vel quatuor, nedum quinq; testibus conditū, valere debeat. Neq; enim illa distinctio inter parvam & magnam luem difficultatem exprimit, quia in suo genere idem morbus dominatur, neq; ideò minus est periculi † accedere ad infirmum, quod ille solus cōflicteretur, ⁶¹ aut pauci in isto loco laborarent, quam si multi fuissent obnoxii isto morbo, quemadmodū non minus est per-

habebatur, in qua annotata erant capita quædam, sed adeò obscurè & indiscretè, ut neq; legi, neq; intelligi aliquid recti potuerit.

Taceo, quod à sacerdote tantùm delineatio bonorum facta fuerit, scriptura non recognita à pastore paulo post decedente, cùm tamen † recognitio scripturæ hoc casu necessaria fuisset, etiam mediante iuramento, secundum Franc. Rip. *in c. 1. n. 21. de iud.*

Quid? Quod non adscriptus fuerit dies, id quod tamen etiam necessario † requiritur, ut tale testamentum valeat *Auth. qui sine C. de testam.* Ratio huius est, quia † pluries testamentum mutari potest, ideoque oportet de tempore clare apparere, quippe cum illud demum ratum sit, quod ultimò approbatur, *l. sancimus C. de testam. fac. l. 2. § diem. ff. quemadmodum testam. aper. & hoc tenet Bl. in Auth. quod sine Guid. Papæ conf. 55. n. 4.*

Sic quoq; superioribus diebus mense Ianuar. cōcordissimè una & mente & voce pronunciavimus, eiusmodi voluntatem coram tribus testibus factam (quorum duo ante publicationem voluntatis defuncti mortui fuerant) prorsus esse invalidam, non ex rigore iuris, verum & ex æquitate Civili & naturali. Paria etenim sunt in iure nostro aliquid non esse † & esse, sed non posse probari. *l. duo sunt Titij ff. de testam. tut. l. tutor. ff. eodē. l. in tempus §. 1. ff. de hered. instit. l. si fuerit. ff. de reb. dub. l. idem Pomponius §. fin. de Rei vindicatione.* Idem confirmat Dec. *conf. 272. n. 5.*

Secundò. Limitatur illa doctrina, de testamento tempore pestis coram duobus vel tribus † condito, non procedere, si pestis fuerit parva, aut condens testamen-
tum

tum tempore pestis non fuit implicitus isto morbo. Tunc enim de iure communi ex Dd. recepta sententia & opinione requiruntur septem testes, usque adeò, ut si coram paucioribus factum fuerit, non valeat eiusmodi ultima voluntas, sicuti hæc distinctio quam plurimis rationibus comprobatur per Boer. *decis. 228.* & *las. in l. sancimus n. 6. C. de testam. mil.* & *lac. Phil. Port. conclus. 9. lib. 2.*

Præcipuè verò ad illas vulgatas regulas iuris civilis decurrunt Dd. nostri, ob parvam & levem contagionem non excusari aliquem, coram minori † numero ⁵⁸ testium voluntatem suam ultimam declarantem, quia † parum & nihil æquiparantur, *Inst. ad l. Falc. c. licet causas* ⁵⁹ *S. quacumq; de probat.* & Boer. *in term. nostris decis. d. 228. n. 11.* latissimè Tiraquellus *tit. de indic. in rebus exiguis ferendis vers. 8.*

Verùm hæc opinio ut ut communiter approbata sit, mihi non usq; adeò arridet. Cum enim homines naturaliter abhorrescant ab hac lue † contagiosa, & infir- ⁶⁰ mos eo morbo laborantes refugiant; Sanè non video, cur non scilicet hoc casu, quando non est vehemens eius aëris corruptio, sed tantum parva aëris infectio dominatur in domo, testamentum peste laborantis coram tribus vel quatuor, nedum quinque testibus conditū, valere debeat. Neq; enim illa distinctio inter parvam & magnam luem difficultatem exprimit, quia in suo genere idem morbus dominatur, neq; ideò minus est periculi † accedere ad infirmum, quod ille solus cōflicteretur, ⁶¹ aut pauci in isto loco laborarent, quam si multi fuissent obnoxii isto morbo, quemadmodū non minus est per-

62 testis musca, vel formica † quam natura Elephantis, maioribusq; animalibus benignior fuisse videatur, *arg. l. in scripta ff. de Evid.*

Deniq; observat quoq; in casu, quo exigua tantum pestis regnavit, eiusmodi testamentum coram tribus testibus conditum, approbatum, & heredibus ibidem nominatis, vel legatariis bona adiudicata fuisse, ut proinde in posterum si casus contingeret, reprobata distinctione interpretum secundum hanc sententiam usu approbatam, & Novellam Augusti Electoris p. 3. c. 4. confirmatam, respondere non dubitarem.

63 Non enim autoritas † interpretum tanta esse debet, ut illis quidvis etiam sine lege atque ratione proferentibus, statim sit ad stipulandum, sed potius illi semper ad-
64 haerendum est sententiæ, quæ melioribus † rationibus suffulta est, *l. 1. §. sed neq. C. de vet. iur. enucl.*

Cui accedit etiam generalis ratio æquitatis, quæ omnino hic consideranda est: Nemo enim inficias ibit, qui suos proprios consultare velit affectus, quin testator
65 peste correptus ab † omnibus ferè hominibus derelinquatur, cum propter præsens periculū vitæ, nemo eum adire cupiat. Si itaq; talis coram tribus testibus suam ultimam voluntatem declararet, siquidem plures habere
65 non potuit, † æquitatis ratio exigit, ut commiseratione ducti, eiusmodi afflicto homini succurramus, & qualemcunque eius voluntatem coram tribus, vel quatuor declaratam, tanquam validam approbemus, ut ut alias non usq; adeò sæviat morbus pestilentialis in isto loco, præsertim cum illa distinctio in iure nostro nusquā reperiatur expressa, adeò ut sufficiat naturalem rationem allega-

allegare, † quæ sufficit in causarum decisione, c. 2. requir. 67
*de appell. l. ubi autem non apparet. §. illud. in istis verbis. ipsa
 natura manifestum est ff. de verb. oblig.*

Nam ratio naturalis adiuncta rectè respondet, &
 vix aliquid reperitur cum ratione † naturali pugnans, 68
 quod non remordeat conscientiam, ut ait Bl. *in conf.*
39. lib. 1.

Tacemus, quod difficiliter cognosci possit & diju-
dicari quænam sit † magna, vel parva lues pestis, præfer- 69
 tim si ad ipsas personas ægrotantes respicere voluc-
 rimus.

Tametsi enim magnum & parvum, secundum
 qualitatem † personæ intelligantur, *l. sed et si. de fide instr.* 70
 illudq; relinquatur arbitrio iudicis Br. *in l. si in insula de
 verb. oblig.* tamen illud arbitrium debet esse regulatum
 à iure communi, & secundum † subiectam materiam, ut 71
 ait Angel. *conf. 312. n. 4.*

At in nostro præsentī casu, arbitrio iudicis vix locus
 esse potest. Siquidē unica pestis, vel carbunculus tantæ
 est efficaciz, ut non solum ipsum eo correptum extin-
 guat, sed etiam † multos alios veneno suo inficere sole. 72
 at. Ideò nemo libenter ad istum hominem accedit,
 & eius eloquium conficit.

Porrò hic ultimo loco quæritur:

S*I fiat testamentum coram quocunque iu-*
dice, aut magistratu, puta in præsentia
quæstoris vel officialis, & in acta illud redi-
gatur; Utrum valeat?

73 Et breviter † concludendum, quòd sic, arg. *l. omnium l. sancimus C. de testam. Bl. cons. 103. vol. 1.* quem refert Boer. *decis. 228. n. 3.*

74 Et idem sanxit quoq; Elect. Saxon. *p. 3. c. 4.* ubi testamentum valere voluit factum coram actis, † etiam absq; testibus.

Si itaq; firmum est eiusmodi testamentum tempore sanitatis: Multò magis tempore pestis conditum, & actis insinuatum, viribus suis subsistere debet.

Q U Æ S T I O

VICESIMA PRIMA.

S Y M M A R I A.

- 1 *Prudentes imitandi sunt.*
- 2 *Utrum in delictis tempus criminis commissi, vel sententia prolata inspiciendum. & 16. & 42.*
- 3 *Doctores pro tempore delicti propugnantes.*
- 4 *Commisso maleficio, ius domino qui tempore delicti commissi iurisdictionem habet, quesitum statim esse videtur.*
- 5 *Finis necessariam habet consequentiam à principio.*
- 6 *Prima causa magis influit in causatum, quam causa secunda.*
- 7 *A tempore delicti oritur obligatio ad pœnam.*
- 8 *A primordio tituli posterior eventus formatur.*
- 9 *Quod respicit primum, non respicit secundum.*
- 10 *Doctrina, quod tempus commissi delicti inspiciatur & proinde, ad eum qui eo tempore iurisdictionem habuit, multa imposita spectet, extensio. & 11.*

- 12 *Extensio secunda, ut procedat et si sententia non execu-
tioni mandata sit, sed tantummodo lata.*
- 13 *Sententia retro trahitur ad tempus delicti.*
- 14 *Extensio tertia, ut procedat, et si ab illa sententia pœ-
nam irrogante appelletur, & sententia illa, tempo-
re, quo alius iurisdictionem habebat, sit confir-
mata.*
- 15 *Extensio quarta: ut procedat non in ordinarijs pœnis
solum, sed etiam ut arbitrarijs.*
- 17 *Pœna imposita ante sententiam latam fisco debetur.*
- 18 *Officium iudicis in honis nostris esse dicitur.*
- 19 *Illud quod iudicis officio exigere potest, improprie debi-
tum & in obligatione esse dicitur.*
- 20 *Divisio administrationis iurisdictionis quatuor mo-
dis fieri solet.*
- 21 *Modus primus. Quando uni consortum res feudales
locantur, & pensio inter convasallos distribuitur.*
- 22 *Secundus: Cum feudo extraneo locato ab omnibus
vasallis, hoc pactum adiicitur, ut pensio inter eos distri-
buatur pro rata portione.*
- 23 *Modus tertius: cum feudales res iuxta regiones divi-
duntur, quoad exercitiū iurisdictionis, cautione hinc
inde præstita, de se invicem non impediendo.*
- 24 *Modus quartus: Cum quilibet vasallus re feudali al-
ternis annis utitur.*
- 25 *Mulctæ & pœnæ pecuniaria non prius deberi dicun-
tur, quam lata fuerit sententia.*
- 26 *Fiscus, vel causam & exactionem ab eo habens nul-
lum ius in pœna ante sententiam declaratoriam
habet.*

- 27 Tempus illud spectari debet, quo dispositio effectum efficaciter sortitur.
- 28 Dispositio admittens probationem iuramenti post decennium, quomodo intelligatur.
- 29 Terminò solutionis constituto, si ante eum liquidatio præcedere debeat, terminus non currit ante declarationem factam.
- 30 Qualitas verbo adiecta, debet intelligi, secundum tempus verbi.
- 31 Solutio mulctæ ei fieri debet, qui fuit officialis tempore solutionis, non ei qui officialis fuit tempore quo solutio fieri debebat.
- 32 In materia substitutionis, ut quis dicatur capax, vel incapax, inspicitur tempus evenientis casus substitutionis.
- 33 Pæna non exacta, fructus collectus sive perceptus non dicitur.
- 34 Statuto disponente, quod Iudex debeat habere partem quartam condemnationis, eveniente casu, quo unus condemnavit, alter verò exegit, cui illa pars quarta debeat.
- 35 In transenntibus de una persona ad aliam, mutata persona, ipsius rei status mutatur.
- 36 Qualitas superveniens ius successionis immutare potest.
- 37 Causa extrinsecus accedente, conditio & natura rei mutatur.
- 38 Res qualibet secundum novum statum qui ei accessit, iudicatur, non secundum antiquum.
- 39 Pendente conditione pæna commissæ non dicitur.

- 40 *Pendente conditione Ius aliquod Iudici non compe-*
tuit.
- 42 *Instrumentum conditionale ante impletam conditio-*
nem executionem non habet.
- 43 *Distinctio, inter ea quæ fiunt ex vi dominij directi feu-*
dalis, & fiunt domino, ut domino feudali, & directo,
vel fiunt iure per sententiam, mediante iurisdictione
Domini directi, vel alterius iudicis, Et inter ea, quæ
fiunt virtute iurisdictionis tantum, & iuris commu-
nis, & per alium, etsi non Dominum directum, & cui ea
adiudicari possunt.
- 44 *Regula: Nemini ius suum post maleficium quasitum,*
non auferri debere, quando procedat & locum ha-
beat.
- 45 *Doctori nihil alleganti non est fides adhibenda.*

Via in paucis consistit hæc quæstio, ideò pau-
cis me expediam, succinctè sine compage &
ambagibus quid decisum sit propositurus.
Si enim prudētes; quos semper imitari de-
bemus redundantia & supervacua vitare consueverunt,
multò magis nos in hoc casu idem observare consenta-
neum est. Quamobrem iuxta præceptum Imperiale,
l. ut responsum C. de transact. & c. de muliere de sponsal. tacti
seriem brevissimè præmitto.

Quo fratres Germani nobiles Seius &
Titius post obitum patris dividerunt
feudum quoddam, cui cohærebat etiā hospi-
tium Cauponarium, in quo sibi reservâ-
runt

runt facultatem alternis vicibus per singulos annos, omnimodam iurisdictionem exercendi, fructusq; mulctas emendas die Straff/
 Et quæcunq; commoda inde provenientia percipiendi.

Accidit autem ut Seio gubernante quidam superiore anno vitia verit et impragnaverit viduam hospitam in illo cauponario degentem. Verumtamen tunc temporis adhuc occultè agitabantur res istæ venereæ, nec aliqua inde fama sparsa erat, quemadmodum mulier vitata usq; ad tempus partus audacter Et perfricta fronte negare non erubuerit. Tandem verò sub alterius fratris Titii administratione iurisdictionis alternatim sibi à fratre, vigore pacti concessa, enixa est mulier, quam ob causam condemnata est mulier, in arbitrariam pœnam aut solvendi pecuniam, aut migrandi ex hospitio.

Quæsitum igitur fuit à nobis.

Vtrum illa mulcta ad SEIU M:

An

*An verò TITIVM fratrem perti-
neat?*

ET sanè duabus potiss. inter Dn. Collegas discepta-
tum est sententiis:

Quidam enim existimabant, illam poenam pecu-
nariam non ad Titium, qui iurisdictionem tempore
partus habuit, sed ad fratrem Seium, penes quem exer-
citium & commodum iurisdictionis tempore fornica-
tionis & stupri commissi fuit, spectare & pertinere de-
bere.

Et hanc suam opinionem suffulcierunt rationibus
& fundamentis Iuris haud contemnendis, ut ex seqq.
apparebit.

Et primò quidem, licet à iuris interpretibus admo-
dum cōtroverteretur, utrum in delictis (quo scilicet ad
hoc, cui poenæ pecuniariæ applicari debeant) tempus
criminis † commissi, an verò tempus condemnationis, 2
vel sententiæ inspiciendum sit: Verior tamen illorum
Dd. videtur opinio, qui concludunt non spectandum
tempus sententiæ latæ, sed tempus delicti, omnesque
poenas † pecuniarias ad eum pertinere, ad quem fructus 3
iurisdictionis, tempore delicti perpetrati, spectarunt, li-
cet postea & ante sententiam condemnatoriam latam
ad alium pertinere coeperint, secundum B. *in l. fin. ff. de
iurisd. omnium iudi.* & Ias. *in l. more n. 22 ff. eod.* & Alex.
cons. 7. vol. 4. & in l. divorcio §. si vir ff. sol. matr. ubi affir-
mant, hanc conclusionem esse communem, ut tradit
Chassa. *in Consuet. Burg. rubr. 1. §. 7. in verb La emēda n. 7.*

Tiraq. *intr. de retract. convent. §. 5. gl. 4. n. 22.* ubi alios plurimos Dd. allegat.

- 4 Ratio horum est, quia † commissio maleficio statim ius est quaesitum primo Domino, l. quaecumq; actiones ff. de action. & oblig. l. si is qui in puteum §. si postea ff. quod vi aut clam.

Et quoniam tempus criminis perpetrati spectandum est, & ad illud finis trahendus, ut proinde facilius sciamus, ad quem pertineat multa exactio, sicuti in aliis quoq; casibus, in quibus finis habet necessariam † consequentiam à principio, l. 1. §. suo ff. de minor. & l. quod ait lex. §. 1. ff. ad legem Iul. de adulter.

- 6 Quid? Quod prima causa † magis influit in causatum, quam causa secunda, l. si filius fam. ff. de verb. oblig. l. quae legata & l. seq. ff. de Reg. Iur.

Denique & haec ratio assignatur, quod iam à tempore delicti † orta est obligatio ad poenam l. fin. C. de sent. pass. Tiraq. in d. loco. §. 5. gl. 4. n. 22.

- 8 Accedat, quod dicitur originem esse inspiciendam, scilicet quod à primordio † tituli posterior formetur conventus, l. 1. C. de impon. lucrat. descript. lib. 10. Bl. in l. si certis C. de pact. Item, quod respicit primum, † non respicit secundum, l. nam loci §. fin. ff. pro soc. l. consilij ff. de Reg. Iur. l. licet inter gesta §. fin. de verb. sig. Zas. 7. cons. n. 36. vol. 2.

Et haec quidem conclusio ita firmata, declaratur
10 Primum, † ut non solum procedat in multis pecuniariis, sed etiam in publicationibus bonorum immobilium, & aliis poenis ab exercente iurisdictionem legitimè exactis.

Nam

Nam tales mulctæ & poenæ atq; publicationes bonorum immobilium, tanquam fructus iurisdictionis † ad eum spectant, ad quem tempore commissi delicti fructus iurisdictionis pertinebant, Schrad. *in tract. feud. p. 2. p. 9. pr. sect. 3.*

Secundò usq; adeò † procedit conclusio nostra, ut necesse non sit, sententiā fuisse executioni mandatam, sed sufficit eam duntaxat latam esse, namq; nihilominus poenæ illæ penes priorem vasallum remanent, si quidem sententiā † retrotrahitur ad tempus delicti, l. *heredes palam §. si quid iunct. gl. loquente de iudice ff. de testam.* prout sentit Schrad. *d. loco.*

Tertiò, ex hisce infertur, † hoc adeò verum esse, ut procedat, etiam si à sententia condemnatoria mulctam, vel poenam pecuniariam irrogante, appellatum, & illa sententia demum illo tempore, quo ad alium iurisdictionis transivit, confirmata fuit. Nam nihilominus talis mulcta, vel poena ad priorem, non posteriorem vasallum pertinebit, ut tradit Molinæ, *in Addit. Alex. cons. 7. n. 5. vol. 3.*

Quartò, prædicta conclusio † procedit, non tantum in poenis ordinariis, sed etiam in arbitrariis, quia inspicitur tempus non sententiæ, sed tempus delicti, † ut contra communē opinionē tenet Schrad. *supra d. loco.*

Sed ut è semita in viam redeamus, negari secundo loco non potest, quin poena ante sententiam latam, fisco saltem † officio iudicis debeat. Quod quidem officium iudicis & in bonis † nostris esse censetur, l. 49. §. fin. ff. *de verb. sign.* & perindè ut aliæ res nostræ cedi, vendi, & in aliū transferri potest. *Dd. in l. 1. §. fin. ff.*

de oper. nov. nunc. Tiraquel. in tr. de retract. prox. §. 26. gl. 3. n. 14. Et id quod officio iudicis exigere potest, saltem largè & improprie † debitum, & in obligatione esse censetur. gl. in l. si servum §. fin. & ibi Dd. ff. de verb. obligat.

Deniq; in eam sententiam, tam iuris Pontificii, quàm iuris civilis Interpretes vehementer inclinant, neq; solum Antiqui, sed etiam Moderni, quos coacervatim accumulatur Tiraq. supra d. loco. de retr. convent. §. 5. gl. 4. n. 22. Et eandem opinionem tanquam veriore approbat, & in iudicando tenendam esse existimat Schrad. p. 2 p. 9. pr. sect. 3. n. 17. in tr. feud.

His itaque permoti quidam ex Dn. Collegis putarunt, poenam pecuniariam & arbitrariam vitiata mulierculæ dictatam, ad seniore fratre (qui tempore delicti administravit iurisdictionē) nō verò ad iuniore, qui tempore sententiæ exercitium iurisdictionis habebat, pertinere.

Verum utut hæc sese habeant, maior pars Dn. in contrariam discessit sententiam, quod nimirum illa pecuniaria emenda sit | fratris iunioris, tempore sententiæ latæ iurisdictionis administrationem in hospitio exercentis. Cuius rei fundamentum, ut eo solidius iaciatur, ante omnia sciendum est, quatuor potissimum *modis* fieri solere administrationis † divisionem iurisdictionis:

21 Primus: Quando uni ex consortibus locantur res feudales, & pensio distribuitur inter ipsos † consortes aut convasallos.

22 Secundus: Quando † omnes vasalli locant feudū extraneo

extraneo tertio, hoc pacto adiecto, ut pensio inter ipsos pro rata distribuatur, *arg. l. communi divid. ff. communi divid.*

Tertius: Quando tres feudalis commodè dividi 23
potest per regiones, ut scilicet tunc dividatur feudum, quò ad exercitium iurisdictionis per regiones, cautionibus interpositis, de non se invicem impediendis, *d. l. communi divid. §. cum de usu fructu ff. communi div.*

Quartus modus est: Quando quilibet ex agnatis utitur re feudali alternis annis, seu temporibus iuxta *l. Lucio §. fin. cum l. seq. ff. de aq. quot. & est.*

Et istos quidem 4. modus ponit Chassanæus in *consuet. Burg. rubr. 3. §. 6. col. mihi 460. n. 29.*

Hiscæ itaq; generaliter cognitæ, certum est, & ipsa veritas, teste *Molinao*, quod multæ & poenæ pecu- 24
niariæ non prius dicantur deberi, † quam lata fuerit
sententia l. rescriptum ff. de pact. *Guid. Pap. quest. Delphi-*
nali. 535. & ratio est manifesta, quia fiscus, vel causam ab
eo habēs, puta emtor, conductor, vel alius consors nul-
lam actionem, nullum ius habet ante † sententiam de- 25
claratoriam latam, *Carol. Molin. in Addit. Alex. cons. 7.*
vol. 3.

Ex quo sequitur in nostra quæstione, fratri seniori tempore fornicationis commissæ iurisdictionem habenti, nullum ius acquisitum, & per consequens nullam ei poenam pecuniariam deberi, quæ postea mulierculæ per sententiam imposita est, *arg. l. qui explicandi C. de accusat. in iis verbis.* Cuius finis in iudicis potestate & moru situs, & *l. furti. §. si autem. ff. de his qui not. inf.* præsertim cum ipsa poena non fuerit ipso iure commissæ, prout

declarat Iac. Rebuff. in l. 3. C. de suscept. lib. 10. & Steph. Bertrand. cons. 214. lib. 2. neq; delictum eo tempore, quo iurisdictionem habuit, ad suam notitiam pervenerit, sed ipsius frater successor illud demum rescivit, ut proinde meritò huic iuniori mulcta ista applicari debeat, arg. l. 1. §. occisorum ff. ad S. C. Syllan. in verbis illis: Sufficit patri, si eo tempore habeat in potestate, quo occidit, vel ibi: Si qui consciu fuerint illius sceleris, & ita sentit Ias. in sæpè d. l. mora ff. de iurisdic. omnium indic.

- Deinde huc optimè facit, quod dicimus illud
 27 tempus spectandum esse, quo dispositio efficaciter sortitur effectum l. cum notissimi C. de præscr. 30. vel 40. an. l. fin. §. si autē avaritia C. communia de leg. per quæ iura dicit Rom. cons. 202. quod constitutio admittens probatio.
 28 nem iuramenti post decennium intelligitur de decennio à tempore ortæ obligationis efficaciter, nec ante currit illud decennium, licet antea esset nata obligatio, sed non efficaciter. Sic quoq; in proposito, mulcta non dicitur commissa efficaciter, ante secutam declarationem, & sententiam condemnatoriam.

- Tertiò facit, quod dicimus, licet constituatur certus terminus ad solvendum: Si tamen ante solutionem
 29 debeat præcedere aliqua liquidatio, seu declaratio, non currit terminus ante factam declarationē, seu liquidationem. Corn. cons. 244. lib. 1. ideo ante declaratā voluntatē fratris senioris, in nostro casu iurisdictionē exercen-
 tis, non potest dici, mulierē ad poenā aliquam ipsi teneri, quippe cum talis declaratio omninò sit necessaria.

Quartò, non potest frater maior dicere sibi debere eiusmodi mulctas, tanquam iudici, cuius tempore commissum

missum erat delictum, quia qualitas adiecta † verbo de- 30
bet adesse & intelligi secundum tempus verbi, *l. in deli-*
ctis §. si extraneus ff. de nox. act. Sed magis in terminis ad-
duco Br. in *l. susceptores C. de suscept. lib. 10.* ubi ait, quod
solutio debeat fieri ei, qui fuit officialis tempore solutio-
nis, † non ei qui fuit officialis eo tempore, quo fieri de- 31
buit solutio. At enim in nostro casu apparet, quod tem-
pore sententiæ latæ, frater senior non fuerit amplius iu-
dex. Ergo ius aliquod sibi in illa pecuniaria mulcta ar-
rogare non potest.

Quintò, iuris est minimè ignoti, in materia substi-
tutionis, † quod eo casu, an quis dicatur capax, vel inca- 32
pax substitutionis, inspicere debeat tempus evenientis casus
substitutionis, ideoq; si quis eo tempore nondum esset
in rerum natura, diceretur incapax, nec admitteretur
ad substitutionem *l. cum non §. hereditatem ff. de leg. 2. l. in-*
venit, de leg. præstand.

Qua ratione (argumento ducto ab ultimis volun-
tatibus) iterū est dicendū & inferendū, in nostra quæsti-
one proposita, quod primus iste frater senior tempore
venientis cōmissionis poenæ, vel sententiæ condemna-
toriæ non fuerit capax, quia non erat amplius iudex, idcir-
co ad mulctā malè adspirat, sicut dicitur de substitutiōe.

Sextò huic accedit, quod licet poena pecuniaria com-
missa fuisset durante tempore primæ administrationis
iurisdictionis, si tamē facta esset exactio poenæ demum
post finitam administrationem, adhuc non deberentur
istæ poenæ primo fratri seniori.

Quando n. poena non est † exacta, non dicitur fructus 33
collectus & perceptus, sed tantūmodo, ut ita dicā, semi-
natus Bl. in *l. fin. C. de fruct. & lit. exp. Soc. cons. 100. vol. 1.*

Idque tantò magis obtinet, quod frater maior circa cōdemnationem & executionem poenæ istius, quæ in cōmissum ob stuprum cecidit, nihil laboraverit, sed tantū frater iunior inquisitionem & processum iudiciarium contra viduam defloratam instituerit.

Meritò igitur hic, non ille, commodum habere debet, ex eo quod scribit Ang. *in l. si poss. §. redactæ de petit. hered.* ubi scribit: Si ex forma statuti iudex debet habere partem quartam † condemnationis, & unus iudex
 34 condemnavit, alter verò exegit, quarta tunc pars debetur primo iudici, qui condemnavit, secus ergò est si primus iudex nihil laborasset. Tunc enim non gaudebit quarta parte vigore statuti, neque enim lucrum capere debet, qui nullum onus sustinuit.

Facit etiam pro prædictis, quod dici solet, in transeunte de una † persona ad aliam, mutata persona, mutari statum ipsius rei. Qualitas enim † superveniens, ius
 35 mutat successionis etiam in persona eiusdem, l. si servus
 36 §. qui fideicommissaria de hered. instit. ibi. non ut desinat esse heres, sed ut ius mutetur in eum successionis, & in pluribus sim. patet quod causa extrinseca accedente † mutatur cōditio, & natura rei, ut in successionem, cuius qualitas alteratur mutatione personæ *l. Paulus. . ff. de acquir. hered.*

Et generaliter quælibet res † indicanda est, secundum præsentem, & novum statum, qui ei accessit, non secundum antiquum *c. terram. 50. dist. l. non distinguemus. §. sacerdotio de arbitr. Cagnol. in l. 136. §. non debet. de Reg. Jur.*

Ultimò ad prædicta optimè facit, quod vidua delinquens

Inquens ita demum incidat in poenam, si Iudex voluc
rit, & sic conditionaliter, sed pendente † conditiōe non 36
 potest dici poena commissa, *l. cedere diem. de verb. signif.*
 nec † pendēte conditione ullū cōpetere ius potest iudi.
 ci, *l. legata sub conditione. l. qui herede §. si. ff. de cond. & de.* 40
monst.

Hinc dicimus, quod conditionale instrumentū
 executionē † habere non possit ante impletam condi- 41
 tionem.

Proinde licet conditio in nostro præsenti casu
 purificata fuisset, ut quia frater senior, tanquam iudex
 tempore delicti illam punire voluisset, tamen isthæc de-
claratio voluntatis non potest retraheri in fauorem
ipsius fratris senioris, siquidem medio tempore ius ex-
 ercendi iurisdictionem, & percipiendi eiusmodi pœ-
 nas fuit translatum in fratrem iuniorem, quo casu non
 sunt habilia, ut illam retrahere possint, nam extre-
 mum à quo retraheri debebant, est inhabile, quia
 eo tempore iura illa pœnalia sunt translata in alium
 scilicet in fratrem iuniorem, ex vi nempe pacti con-
 venti, argument. *l. bonorum. ff. rem ratam haberi. no-*
tatur in l. si is qui pro emptore. ff. de usucapionib. Br. in l.
quoties. in fin. ff. solut. matrimon. Dec. consil. 247. col. 2.

Ex quibus omnibus inferendum erit, quod solu-
 tio & præstatio pœnæ fieri debeat fratri iuniori tunc
 temporis iurisdictionem habenti: Non vero ad ma-
 iorem fratrem pertineat, utpote apud quem ius nullū
 amplius remanserit.

His ita stabilitis, ad contraria paucis responde-
 mus: Non enim obstat huic nostræ sententiæ illud quod

Idque tantò magis obtinet, quod frater maior circa cōdemnationem & executionem poenæ istius, quæ in cōmissum ob stuprum cecidit, nihil laboraverit, sed tantū frater iunior inquisitionem & processum iudiciarium contra viduam defloratam instituerit.

Meritò igitur hic, non ille, commodum habere debet, ex eo quod scribit Ang. *in l. si poss. §. redactæ de petit. hered.* ubi scribit: Si ex forma statuti iudex debet ha-
 34 bere partem quartam † condemnationis, & unus iudex condemnavit, alter verò exegit, quarta tunc pars debetur primo iudici, qui condemnavit, secus ergò est si primus iudex nihil laborasset. Tunc enim non gaudebit quarta parte vigore statuti, neque enim lucrum capere debet, qui nullum onus sustinuit.

Facit etiam pro prædictis, quod dici solet, in tran-
 35 seunte de una † persona ad aliam, mutata persona, mu-
 36 tari statum ipsius rei. Qualitas enim † superveniens, ius
mutat successionis etiam in persona eiusdem, l. si ser vus
§. qui fideicommissaria de hered. instit. ibi. non ut desinat esse heres, sed ut ius mutetur in eum successionis, & in pluribus sim. patet quod causa extrinseca accedente † mutatur cōditio, & natura rei, ut in successione, cuius qualitas alteratur mutatione personæ *l. Paulus. . ff. de acquir. hered.*

37 Et generaliter quælibet res † iudicanda est, secundum præsentem, & novum statum, qui ei accessit, non secundum antiquum *c. terram. 50. dist. l. non distinguemus. §. sacerdotio de arbitr. Cagnol. in l. 136. §. non debet. de Reg. Jur.*

Ultimò ad prædicta optimè facit, quod vidua de linquens

linquens ita demum incidat in poenam, si Iudex voluc
rit, & sic conditionaliter, sed pendente † conditiōe non 36
 potest dici poena commissa, *l. cedere diem. de verb. signif.*
 nec † pendēte conditione ullū cōpetere ius potest iudi.
ci, l. legata sub conditione. l. qui herede §. si. ff. de cond. & de. 40
monst.

Hinc dicimus, quod conditionale instrumentū
 executionē † habere non possit ante impletam condi- 41
 tionem.

Proinde licet conditio in nostro præsenti casu
 purificata fuisset, ut quia frater senior, tanquam iudex
 tempore delicti illam punire voluisset, tamen isthæc de-
claratio voluntatis non potest retraheri in fauorem
ipsius fratris senioris, siquidem medio tempore ius ex-
 ercendi iurisdictionem, & percipiendi eiusmodi pœ-
 nas fuit translatum in fratrem iuniorem, quo casu non
 sunt habilia, ut illam retrahere possint, nam extre-
 mum à quo retraheri debebant, est inhabile, quia
 eo tempore iura illa poenalia sunt translata in alium
 scilicet in fratrem iuniorem, ex vi nempe pacti con-
 venti, argument. *l. bonorum. ff. rem ratam haberi. no-*
tatur in l. si is qui pro emptore. ff. de usucapionib. Br. in l.
quoties. in fin. ff. solut. matrimon. Dec. consil. 247. col. 2.

Ex quibus omnibus inferendum erit, quod solu-
 tio & præstatio poenæ fieri debeat fratri iuniori tunc
 temporis iurisdictionem habenti: Non vero ad ma-
 iorem fratrem pertineat, utpote apud quem ius nullū
 amplius remanserit.

His ita stabilitis, ad contraria paucis responde-
 mus: Non enim obstat huic nostræ sententiæ illud quod

primo loco adduximus obiectum. Tametsi enim illa opinio videatur communis, quod nimirum spectandum
 42 sit tempus delicti, omnesq; poenae pecuniariae ad eum pertineant, ad quem fructus iurisdictionis tempore delicti perpetrati pertinuerunt: Tamen illa ipsa opinio procedit duntaxat, eo in casu, quando poena statim & purè est commissa. Item praedicta opinio obtinet de iure communi, secus ubi pacto aliud cautum sit, in ipsa permutatione iurisdictionis alternis vicibus exercendi, ut hic quoq; tantum factum esse videmus. Et sic resolvit hanc objectionem Gravett. *cons. 212. in fin.*

Secundo non obstat autoritas Schrad. *in tr. feud. 2. p. 9. p. pr. sect. 3.* quia responderi potest, ipsius opinionem
 43 & sententiam procedere, † in commissis, quae fiunt ex vi legis feudi, vel domini directi, & fiunt Domino, tanquam Domino feudali, videlicet directo, siue fiant ipso iure per sententiam, mediante iurisdictione ipsiusmet Domini, vel alterius iudicis, non ex vi & natura legis contractus.

Sed aliud est in commissis quae fiunt virtute solius iurisdictionis & iuris communis, puta in poenam alicuius delicti, quae possent adiudicari per alium, quam per Dominum feudi, si alius haberet merum imperium & iurisdictionem. Tunc enim non spectarent ad Dominum directum, neq; casu cederent huiusmodi commissis Domino, ut Domino, sed ut iudici, & Domino iurisdictionis, ut resolvit Car. Molin. *in Consuet. Paris. §. 1. gl. 1. n. 52.*

Præterea, quae pro ratione de iure, statim post maleficio
 44 leficio quasito alteri non auferendo, adducta fuere, illa ha-

illa habent locum, siquidem fratri seniori in proposito ex iurisdictione tunc temporis penes eum existente ius statim perfectè quæsitum fuisset.

Nos autem suprâ probavimus, seniori fratri ea demum conditione atq; lege ius quæsitum esse, si illud sibi competere sciverit, & vigore iurisdictionis, mulctam mulierculæ gravidæ indixerit.

Non igitur iura illa ad propositum nostrum pertinere poterunt, ut declarat Ioh. Imm. *in c. placuit locati & tradant Dd. in l. qui Romæ §. Flavius ff. de verb. oblig.*

Cùm igitur allegata ratio nihil ad rombum faciat, palam est impertinentem esse rationem, quæ de iure acquisito huc affertur.

Etsi autem Chassan. quoq; *in supra allegatis locis* dicat, secundum opinionem hanc bis iudicatum fuisse, pro primo fratri seniori, quia tamen nullam legem, vel probabilem rationem in contrarium allegat, utiq; non video, quam ob rem ipsi alleganti † nihil, legumq; adeò ⁴⁵ & rationum autoritate destituto fides adhibenda sit. Bl. *in l. res publ. C. ex quibus causis mai.*

Econtra verò nostra opinio multis legū textibus & autoritatibus Dd. & gravissimis rationibus sus-

fulta est, ut proinde meritò ea præferenda esse videatur.

Q U Æ S T I O

VICESIMA SECVNDA.

S V M M A R I A.

- 1 *Frater ex utroq; latere coniunctus excludit fratrem ex uno latere tantum, & præfertur consanguineo, vel uterino indistinctè in bonis omnibus, non attendita origine unde proveniant.*
- 2 *Fratres ex uno latere coniuncti, per fratres ex utroq; coniunctos excluduntur, etiam iure Saxonico, in allodialibus.*
- 3 *Hoc etiam in filio fratris ex uno latere tantum procedit.*
- 4 *Excluso antecedente, excluduntur quoque ab eo descendentes.*
- 5 *Tantum in causa tota virtutis esse potest, quantum ab influente potentia causa procedit.*
- 6 *Radix mortifera aramum fructiferum ferre non potest.*
- 7 *Extante statuto, quod existentibus masculis excludatur fœmina, filia, etiam nepos ex filia excluditur.*
- 8 *Causatum ab infecta radice non potest esse melioris conditionis causante.*
- 9 *Vincens proximior in gradu, etiam remotior vincit.*
- 10 *Propter quod unumquodq; tale est, illud magis est tale.*
- 11 *An filius fratris consanguinei in bonis feudalibus, unà cum fratre defuncto utring; coniuncto, succedat & 16.*
- 12 *Consanguinei omnes indistinctè ad successionem non admittuntur, sed proximiores tantum.*

- 13 *Hereditate per filium adita, bona hereditaria amplius dici non possant, sed bona filij propria dicuntur.*
- 14 *Fratres plures unicum feudum possidētes post divisionem bonorum de novo investiri debent.*
- 15 *Fratres per divisionem à communione bonorum recedentes, sibi invicem succedendi iure se abdicasse censentur.*
- 17 *Iure agnationis frater ex uno latere coniunctus, cum fratre utringq; coniuncto, admittitur. & 19.*
- 18 *In feudis linea maternæ ratio non habetur.*
- 20 *In feudis duplicitas vinculi & prærogativa gradus non attenditur, sed sola agnatio, sine cognatione considerata.*
- 21 *Casus, itenditæ rationis associatos eadem determinatio complecti debet.*
- 22 *Feudi paterni, vel antiqui, natura est, ut fratres, fratrumq; filij pariter in stirpes succedant.*
- 23 *Feudum divisum cum consensu domini aliam naturam non assumit.*
- 24 *Qui semel consentit, contravenire non potest.*
- 25 *Dominus feudi, ea quæ in feudo cum eius consensu gesta sunt, rata habere tenetur. Extensio. ibid.*
- 26 *Consensus domini feudi quæ operetur.*
- 27 *Exceptionem pro se allegans, eam etiam contra se sustinere tenetur.*

Quidam nobilis ex prima uxore filium
 G. progenit, postmodum ex secunda
 Fi 3 coniu-

coniuge quatuor filios suscepit, nimirum F. A. V. & M. mortuo patre dividerunt inter sese quinq; fratres bona, tam feudalibus, & allodialibus equaliter, ita tamē ut fratres quatuor germani suas portiones quæstori suo concesserint administrandas.

Frater prioris matrimonii decedit relicto filio A. Post aliquot annos elapsos, vitam quoq; cum morte cōmutarunt tres fratres ex secundo matrimonio nati, relicto uno fratre germano ex una & cōsanguineo tantū fratris filio ex altera parte, relictis quoq; bonis tam feudalibus, quā allodialibus. ad quæ adspirant & sibi equaliter delatase esse existimant duo isti agnati, nempe M. qui fuit frater utring; coniunctus defunctis & H. nepos ex fratre consanguineo trium mortuorum fratrum.

Vnde dubium exoritur:

Utrum M. tanquam proximior in successione triū fratrum l. A. & V. præferri debeat prænominato H. tam in feudalibus, quā in allodialibus:

An verò & quatenus simul admittēdi sint?

VT præsentem quæstionem, non usq; adeo intricatam, in pauca conferamus, tantoq; dilucidius explicemus, omninò præmittenda erit distinctio, inter ius Civile Canonicum, & inter ius feudale.

Quod igitur ad ius Civile attinet, unanimiter concludunt omnes gl. & Dd. fratrem ex utroq; latere coniunctum excludere † fratrem ex uno latere tantum, eundemq; præferri fratri consanguineo, vel uterino indistinctè in omnibus bonis undecunq; quæsitis, ita expresse dicit gl. in *Auth. itaq; in fin.* & ibi Paul. de Castro C. *communia de success.* Nicol. de Vbaldis in tract. de success. ab intest. in q. 2. p. 3. princ. Modest. Pist. cons. 31. q. 4. n. 43. vol. 1.

Idq; non tantum iure Cæsareo, verum etiam Saxonico procedit, quo † in allodialibus fratres ex uno latere excluduntur per fratres ex utroq; parente coniunctos iuxta *text. rotundum art. 3. lib. 1. Landrecht. in verbis.* Die sich mehr zur Sippschaft ziehen & *art. 17. lib. 1. Landrecht. ibi* Wenn sich aber im Erbe. Fachs. diff. 26. licet ex diversa ratione tam de iure civili, quam de iure Saxonico fratres ex uno latere excludantur per fratrem utrinq; coniunctum, in successione defuncti fratris, sicuti declarat luculenter Fachs. in d. diff. 26.

Neq; verò frater ex † uno latere solus excluditur, verum etiam filius eius incapax erit hereditatis defuncti patris, idq; tam iure communi, quam Saxonico, quod quidem ad successionem bonorum allodialium attinet. l. fin. C. de nat. lib. Bl. in l. Gallus §. *quidam rectè. deliber.* & posth. Alex. cons. 76. col. 3. Bl. in l. quoties, C. de suis & legie.

Quibus

Quib. astipulatur illa regula, quod excluso antecede-
 4 dente, † excluduntur quoq; descendentes ex illo, d. l. fin.
C. de nat. lib. & in l. si viva matre C. de bon. matern. Bl. in
 5 *l. 1. C. de sum. Trin.* Non enim plus virtutis † esse potest
 in causato, quam procedat ab influente potentia causæ
 pro quo facit id quod eleganter scribit Raphael Fulgos.
 6 *cons. 12.* inquiens: mortiferam radicem † non posse sti-
 pitem, vel ramum fructiferum vel virentem facere.

Hinc Brun. *in l. 2. §. videndum ff. ad S. C. Tertull.*
 eleganter & rectè scribit, quòd si ex forma statuti, ex-
 7 istentibus masculis excludatur † foemina filia, utiq; et-
iam excludetur nepos ex filia: Cùm enim filia quæ præ-
 cedebat in gradu, exclusa sit, meritò etiam nepos ex ea
 progenitus removebitur: Quandoquidem cum quis
 8 causatur ab infecta radice, † non potest esse melioris cō-
 ditionis, quàm ille, qui causatur *l. redemptori ff. de R. V.* no-
 tat Bl. *in l. 1. §. C. de ead. toll. Soc. iun. cons. 91. vol. 4.*

Iniuste ergo & sine causa probabili filius fratris
 consanguinei petit se admitti ad successionem patruo-
 rum in bonis allodialibus.

Sicuti enim eius parens non potuisset succedere,
 si vixisset, ita multò minus eius filius admittendus erit.
 9 Quin imò hoc casu frater utrinq; coniunctus objiciet
 H. illud aximo: Si vinco † proximorem in gradu, fortius
 10 vinco remotiorem *l. 3. §. sed licet, de bon. mat. las. in l. de*
quib. n. 14. ff. de ll. nam propter † quod unumquodq;
 tale est, illud magis tale est, *Auth. multò magis C. de SS. Ec-*
cles. c. cum in cunctis, de Elect. Bl. *cons. 305 in fin. vol. 1.*

Et hæc quidem de primo membro allodialium
 bonorum dicta sufficiant, quæ non indigent prolixiore
 comprobatione. Porro

Porro ad alterum membrum quæstionis (*An scilicet filius fratris † consanguinei in bonis feudalibus succedat unà cum superstite fratre utrinq; cōiuncto defunctis tribus fratrib.*) quod attinet, id aliquantulum est difficilius.

Et quamvis contra filium multæ graves dubitationes afferri possent, quò minus admittendus videatur, quarum rationum meminit in terminis Hartman. Pistor. *quæst. feud. 43. n. 1. usq; ad 12.* nos tamen iis omissis data opera eas breviter hic perstringemus, quas consulens ipse in medium protulit.

Quarum prima est, quod frater Rudolphus suis defunctis fratribus utrinq; coniunctus sit in secundo gradu, civili computatione attenta: Sed Henricus defunctis fratribus in quarto demum gradu coniunctus sit. At enim perspicuum est, non omnes † consanguinei 12 neos indistinctè ad successionem admitti, sed eos tantum qui prioritatem gradus demonstrarunt.

Ergò Rudolphus Henrico præfertur.

Altera ratio est, quod patre defuncto avoq; mortuo adierint quinq; filii hereditatem paternam, vel potius sese immiscuerint & quilibet suam portionem tanquam proprium patrimonium aliquandiu possederint.

Cum autem postmodum tres fratres mortui fuerint, nullis relictis filiis, certum esse videtur, consanguineum, vel filium amplius non admitti, quia indubitati iuris est, post aditionem hereditatis delatæ per filium factæ, hereditatem † non amplius dici hereditatem paternam, 13

ternam, nec obtinere nomen hereditatis paternæ, sed bona quæ antea fuerunt hereditaria, dici & esse iam bona propria ipsius heredis, per text. express. in §. 1. Inst. de her. qual. & diff. Schurff. conf. 45. cent. 2.

Pro cuius confirmatione magis in specie huc facit, & extra omnem controversiam positum est, si nimirum plures fratres unum & idem feudum possidentes, & deinde bona diviserint, quod † necessarium sit, ut scilicet de illis ipsis bonis denuo investiri curent. Nam istud & in iure feud. Sax. c. 32. Ehnrecht. dilucide est dispositum, ubi ait *textus Germanicus*: Man mag vielen Brüdern ein Gut leihen / ob sie es mit gesampter Hand empfangen / vñnd gleiche gewehr daran haben. Wollen sie sich aber darnach scheiden / sie mögen es wol theilen ohn des Herrn willen / wie sie wollen. Wenn sie sich aber theilen / so hat ihr keiner kein Recht mehr an des andern theil / ob der ander stirbt / ihm sey denn anderweit das geding vñnd anwartung drangesthen. Modest. Pist. conf. 11. n. 31. vol. 2. & ita usu quoq; observari solet. Idque hanc rationem habet, quoniam cum fratres per divisionem à communione bonorum recedant, hoc 15 ipsorum facto invicem † succedendi iure à communione dependente, secundum leges Saxonicas semetipsos abdicasse censentur, quippe cum post divisionem cui-libet certa portio eveniat, & in hac portione, præter communionem, prius inter ipsos existentem, necdum aliquod ius succedendi separatim sit quaesitum.

Meritò itaque investitura simultanea illud ipsum ius succedendi de novo est acquirendum Hart. Pist. q. feud. 20. n. 33.

Proindè cum hic quoque in nostro casu liquido constet,

constet, fratrem consanguineum cum reliquis suis qua-
tuor fratribus feudum æqualiter divisisse, nec appareat
post factam divisionem denuo curasse se in bonis frater-
nis investiri simultaneè, sanè filius istius fratris consan-
guinei hac de causa sola, non videtur admittendus in
feudo, unà cum fratre utrinq; coniuncto.

Verùm enim verò nos ista opinione, tanquam æ-
 quitati & iuri feudali contraria explosa, contra intrepide
 respondimus, filium fratris ex uno † latere pari- 16
ter cum fratre utrinq; coniuncto, in feudo, à tribus fra-
tribus defunctis relicto, succedere. In quam sententi-
 am nos adduxit:

Primò. Ius solius agnationis, ex quo receptum
est, ut in feudis frater ex uno latere † cum fratre utrinq; 17
coniuncto admittatur.

Quæ quidem ratio non solum fratri ex alterola-
 tere convenit, verum etiam eius filio accommodari
 optimè potest. Consequens igitur est, in feudi succes-
 sione † nullam habendam esse rationem lineæ mater- 18
 næ, sed sufficere aliquem ex communi parente descen-
 disse, iuxta *text. inc. 1. de grad. succed. in feud.*

Secundò. Ut autoritate etiam hanc definitionem,
 seu decisionem suffulciamus, ita in terminis terminan-
 tibus responderunt Dn. Scabini Lipsenses, quos refert
 & sequitur eisq; subscribit Hart. Pist. *d. q. feud. 43. n. 12.*
 ubi luculenter docet, filium † fratris ex altero latere cō- 19
 iunctum, repræsentationis iure, una cum fratre utrinq;
 coniuncto in feudis admittendum esse.

Et hanc sententiā omni dubio carere evidēter appa-
 rebit,

rebit, si ostenderimus, illa duo fundamenta, quæ à fratre utrinq; coniuncto, adducta fuerunt, & quibus suam opinionem tueri nititur, minime istud probare, quod inde colligere & evincere conatur. Nam in feudis non
 20 attenditur duplicitas † vinculi, neq; prerogativa gradus, sed sola, ut dixi, agnatio, sine cognatione considerata, quæ non solum fratri ex altero convenit, sed etiam generalis est, tam filio eius, quam omnibus aliis collateralibus ulterioribus consentanea.

Cùm itaq; eadē ratio sit in filio fratris ex uno latere, quæ est in ipso fratre, recte dispositio iuris feudalis ad e-
 21 um extendi poterit. Eos enim casus, quos itenditas † rationis associat, eadem debet complecti determinatio, *l. illud ff. ad leg. Aquil. l. à Titio ff. de verb. oblig.* Quemadmodum hoc pluribus verborum ambagibus declarat Hart. Pist. *sepè d. q. 143. n. 14. 15. & 18.*

Neq; etiam huic decisione quicquid obstat altera ratio, quam ex aditione hereditatis & natura divisionis desumptam plurimum urgebat Consulens: Minimè enim concedimus ipsi, quod trium fratrum mortuorum portiones non amplius pro feudis paternis, & antiquis, sed pro fraternis habendæ sint, quin potius arbitramur, feudum illud adhuc esse & manere paternum, vel anti-
 22 quum, cuius, natura est, ut fratres fratrumq; † filii pariter in stirpes succedant per text. *in d. c. 1. de success. fratr. & grad. success. in feud.*

Nec obstat divisio bonorum per fratres inita, quia hoc consensu principis, tanquam Domini directi, factum est, ut proinde qualitas & natura feudi, quoad mutuam successionem fraternam nondum sit immutata,
 quo

quò minus aditum habeat filius consanguinei cum fratre utrinq; coniuncto.

Hoc etenim certum est, quod feudum istud ob divisionem cum † consensu Domini factam, non aliam ²³ assumserit naturam, præter eam quam habuerat ab initio, adeoq; non alio modo divisum, translatum, confirmatum, vel recognitum fuit, quam sub ea qualitate, sub quam immediatè recipiebatur à Domino directo. Iam verò manifestum est, huiusmodi feudum ab initio fuisse eiusdem naturæ & qualitatis, ut omnes istæ portiones à communi stipite vel parente promanaverint. Atque ita adhuc hodiè consequitur, de eo feudo sic ex consensu principis semel diviso idem iudicandum esse, quod antea de eo nondum facta divisione constitutum fuerat.

Et proindè iure meritoq; defunctorum trium fratrum portiones devolvuntur ad eos, qui ex stirpe parentis, vel primi acquirentis descendunt, nempe ad fratrem germanum fratrisq; consanguinei filium, iuxta ea quæ tradit Matth. de Afflictis *in d. c. 1. de grad. success. in feud. & in c. 1. de natura success. feud. Bl. in l. un. §. in primo C. si lib. imp. soc. lib. 10.* Claudius Cantiuncula *cons. 1. n. 57.*

Neq; verò hac in parte directus Dominus sibi ius aliquod in isto feudo arrogare potest, quasi ad se reversum, sibi que apertum sit, siquidem negari non poterit, quin is, qui † semel consenserit (quemadmodum Dominus hoc loco divisionem fratrum suo consensu comprobavit & ratificavit) iure contravenire non possit, sed eo nomine perpetuo sit divinctus, per *l. 1. feud. ff. de servit. rust. præd. l. in diem de aq. plu. v. c. quod semel placuit de R. l. in 6. cum similibus.* ²⁴

Huc facit, quòd ea quæ eius consensu gesta sunt, 25 in feudo † rata habere teneatur, non solū tum quando feudū adhuc à vasallo possidetur, verū etiam, quando vasallo defuncto feudum sibi apertum fuerit, *arg. c. 1. §. et si clientulus de al. feud.* per quem *text.* hoc ibidem tradit Andr. de Isern. *& inc. 1. qui success. teneantur.*

Hinc Camerarius *inc. Imperiali de prob. feud. al.* ait consensum Domini duo operari, alterum ut actus valeat in vita † illius, qui contraxit, alterum ut valeat in infinitum, ita quidem, ut resolutio iure datoris non resolvatur ius acceptoris.

Ceterum si maximè concedere voluerimus, ut numquemque fratrem suam virilem portionem, tanquam proprium, & peculiare feudum ac patrimonium habuisse, ac possedisse, ipsosq; inter se transigisse, de omni eo, quod alter ab altero petere possit, utiq; eiusmodi divisio etiam fratri utrinq; coniuncto obstat, quò minus venire possit ad successionem feudi à tribus fratribus relictis, adeoq; ad Dominum potius devolvetur. Qui enim vult eiusmodi uti exceptione ad utilitatem † propriam, in præiudicium alterius, eam quoq; contra se patienter sustinere debet, *l. ff. quod quisq; inr. in al.* Claud. Cantuuncula *in d. cons. 1. n. 76.*

Confutatis igitur duabus rationibus, quæ pro Rodolpho fratre utrinque coniuncto obiectæ fuerant, respondimus in favorem filii fratris consanguinei, cum scilicet unà cum fratre utrinq; coniuncto, in bonis feudalibus trium defunctorum fratrum admittendum esse.

Q U Æ S T I O

VICESIMA TERTIA.

S V M M A R I A.

- 1 *In alieno territorio iurisdictionem exercens, violat illud territorium, & tenetur iniuriarum.*
- 2 *Magistratus extra suam provinciam pro privato habetur.*
- 3 *Privatus exercens officium magistratus, incurrit crimen læsæ maiestatis.*
- 4 *Status alterius læditur, non solum, quando iniuriandi animo aliquid contra eum, siue absentem, siue presentem profertur, sed etiam, si hoc ex malitia, vel errore fiat.*
- 5 *Diffamatio ab aliquo alicui facta, patienter ferri non debet.*
- 6 *Hinc remedium legis diffamari, optimo consilio ab Imperatoribus est constitutum.*
- 7 *Accusatus de turbata iurisdictione alterius opponens exceptionem iniuriarum, illud in præiudicium causæ principalis facere videtur, & proinde non audendus.*
- 8 *Fraus & præiudicium causæ principali fieri non debet.*
- 9 *Ut nec legi.*
- 10 *Dolo quid quis non facit, qui suo iure utitur. & 27.*
- 11 *Iuris executio non habet iniuriam.*
- 12 *Iustam causam habens aliquid faciendi, non videtur dolo agere.*
- 13 *Actio de dolo, non nisi magna ex calliditate datur.*

14. Aliud

- 14 Aliud est dicere, aliquem violatorem esse pacis publicæ,
& aliud turbare possessionis aliquem accusare. & 15.
- 16 Iure publico, ut est accusatio, utens, iniuriam non facit.
- 17 Iniuria non est nisi quod fit contra bonos mores.
- 18 Iniuria non est, si iuris aut magistratus autoritas accedit.
- 19 Actus, in dubio, licito modo factus præsumitur.
- 20 Actus in dubio ita est interpretandus, ut delicto careat.
- 21 Facta, cum ad delictum & non delictum referri possint, ad non delictum referri debent.
- 22 Iniuria ab animo dependet, nec absq; iniuriandi animo fit.
- 23 In his, quæ ab animo dependent, standum est declarationi agentis.
- 24 Qualibet causa, etiam iniusta & futura, vel bestialis à dolo excusat.
- 25 Ignorantia etiam crassa, à dolo excusat.
- 26 Coram iudice ordinario aliquem conveniens, infamiam inurere velle non videtur.

Secundum ea quæ verbo, & scripto proponuntur, species facti talis est in hypothesi:

Quidam Nobilis ante paucos annos emerat feudum quoddam satis splendidum cum aliquot pagis, latifundiis, aliisq; pertinentiis. Volens autem tanquam Dominus utilis

utilis exercere iuris dictionem inferiorem, vigore contractus emtionis, in quadam villa, prohibitus est ab alio Nobili, qui ibidem merum & mixtum imperium iam dudum habuerat.

Qua turbatione permotus alter, rem pro ut gesta, per viam simplicis querela & supplicationis ad Principem tanquam superiorem magistratum detulit, inter alia conquerens se sine ulla iudiciali causa cognitione, aut sententia, de facto exturbatū, eoq; iure sibi competente spoliatum, depulsis suis ministris & exturbatis de via publica, ita ut pagum maioris periculi & scandali vitandi causa ingredi noluerint. Proinde petebat adversarium se turbantem in possessione iurisdictionis compellendum esse, ut desistat à turbatione, & exercitium iurisdictionis inferioris sibi in illa villa concedat.

Quod cum notificatū esset vicino, statim novum possessorē coram iudicio provinciali

convenit actione iniuriarum, quasi non tantum propter ob $\text{\&}$ surreptionem iniuste conquestus sit, verum etiam gravi iniuria ipsum affecerit, dum eum in simulavit turbationis violata, $\text{\&}$ violentia in via publica commissa.

Hinc praesens quaestio & controversia orta est:

Utrum scilicet actio iniuriarum turbanti competat adversus eum qui turbatus est, quò minus iurisdictionem exercere potuerit?

- I**n prima facie videtur dicendum, ei non esse denegandam actionem iniuriarum, quia is qui in alieno territorio iurisdictionem $\dagger$ exercet, territorium violare dicitur, ideoque iniuriarum tenetur si fugientem insequatur, text. notabilis in l. fin. ff. de off. praef. urb. & ibi gl. in verbo iubere, similis text. est in l. 3. de offic. praef. & in l. 1. & 2. de offic. procons. ubi dicitur quòd magistratus extra $\dagger$ suam provinciam, pro privato habeatur Guid. Pap. decis. 423. n. 1. & 2. ubi dicit, privatum exercentem officium magistratus in crimine $\dagger$ laesae maiestatis incidere per text. l. 3. § fin. ff. ad leg. Iul. Maies. unde apparet, exercentem iurisdictionem in alieno territorio, hoc crimini imputare posse, cum pro privato habeatur, & sic varii actionibus teneri, puta de vi publica, de ambitu, & iniuriarum, Guid. Papae d. l. fac. l. quicquid ff. ad L. Iul. de vi publ.

Cum itaque iste Nobilis actorem & diffamantem
non

non tantum turbata possessionis, sed etiam violata iurisdictionis in simulavit, videtur haud levem iniuriam ei intulisse, & proinde merito illum actione iniuriarum conveniri posse.

Deinde, non tantum alicuius status læditur, cum apertè atque iniuriandi animo aliquid in alterius ⁴ contumeliam, idque sive palam, ac ipse in præsentia, sive apud alios atque eius in absentia profertur: verum etiã cum quis per errorem, vel malitiam alicuius diffamatur ac obliquè aspergitur, per quod, si id patienti animo ac tacendo ferret, non solum status suus gravari, verum etiam vel rebus, & bonis suis facillè incommodari, vel etiam ratione existimationis ac famæ læsæ, & honor ipsius, & vita quoque periclitari possit, ubi licet de proposito atque animo iniuriandi manifestè non constet, necius protinus præsumere hoc & iuvare quem soleat, ut confestim accusationem, sive iniuriarum, sive aliam quampiam expressam actionem consulto instituere posset: Tamen & hoc casu, ut alicui prospectum recteq; consultum sit, ne quis eiusmodi fama latius sparsa, maiori indies periculo exponatur, hanc diffamationem ⁵ haud ferendam ac silentio prætereundam esse, prudenti ac sancta quoque ratione Impp. optimi saluberri-
mo [†] remedio *l. diffamari*, prospexerunt, ut hoc prosc. ⁶
quitur verbotenus Bl. Blarerius *in d. l. diffamari c. 1. n. 4. §. 8. & 9.*

Cum itaque in præsentì nostro casu Nobilis iste satis amarulentè diffamaverit adversarium suum
Ll 2 quasi

quasi violatorem pacis publicæ, & turbatorem possessionis, & retentæ iurisdictionis sibi in pago competentis, videtur optimo iure alter experiri potuisse actione iniuriarum, ut ea quæ temerè adversarius divulgare non erubuit, aut sufficienter probet, aut in posterum taceat, & palinodiam canat.

Sed præmissis omnibus non obstantibus, quæ etiam revera non obstant, contrarium à nobis est decisum, quod nimirum isti Nobili nulla competat iniuriarum actio, adversus supplicantem, qui turbatæ iurisdictionis eum infirmavit.

1. Quia illa supplicatio, vel querela non est actio famosa, siquidem non de vi publica, & violata pace agit, sed tantum petit ille molestatus declarari ad se pertinere iurisdictionem inferiorem in pago controverso.

2. Hæc conclusio nostra confirmatur, quod eiusmodi actio iniuriarum videatur esse admodum præiudicialis ad causam principalem, † quia pareret exceptionem rei iudicatæ in causa principali, per regulam quam tradit Bl. in l. fundo 16. & L. fundi 18. ff. de except. & præscript. per illos text. qui adeò inter se conveniunt & fraternizant, ut alter sine altero rectè intelligi vix possit. Idem in l. commune ff. de acquir. poss. & in l. edita C. de edend. Impediet ergò hæc causa iniuriarum, tanquam præiudicialis, processum causæ principalem, de qua potiss. controversitur, per notata in l. ordinata ff. de lib. causa Br. & Dd. in l. Titio ff. sol. matrim. l. 1. C. de ordin. iud. & decidit gl. in term. l. 1. C. de calumniat. prout hæc & similia allegat Marian. Soc. cons. 100. vol. 1.

Et hoc quidem in decernendis processibus probe obser-

obſervandum eſt iudici, ne fraus fiat conſtitutioni Iuris
& præiudicetur cauſæ principali: Prætextu enim huius
 imaginariæ & aſſertæ iniuriæ, omnes turbationes & ac-
 tiones, tam perſonales, quam reales, in fraudem cauſæ
 principalis callidè eluderentur potius, quam corā legi-
 timo iudice, legitimo modo iudicarētur, proindè huic
 malitiæ non eſt indulgendū *l. in fundo §. conſtit. ff. de R. V.*
 quia legi ꝑ fraudem facere non oportet *text. in l. ſi*
ſilius fam. §. is autem ff. ad S. C. Maced.

Hinc Zaſ. *in d. l. in fundum in fin. & in §. præiudiciales*
no. 4. Inſt. de actio. tradit, ſetunc temporis Advocatum
 eiufmodi præpoſteram petitionem in Camera Imp. à
 Barone Geroldſeck contra Abbatem Schatteranū in-
 tentatam, noluiſſe admittere.

3. Hanc noſtram deciſionem comprobat & hæc
 ratio, quod nemo ꝑ videatur dolo facere, qui ſuo iure
 utitur *l. nullus ff. de R. I.* ubi Dec. & Corn. *l. iniuriarum*
§. 1. ff. de ini. tac. text. in l. 1. §. deniq. ff. de aq. pl. arc. &
text. in l. ſi in meo fundo ff. eod. quia iuris ꝑ executio non
 habet iniuriam, & generaliter dici ſolet, eum qui iuſtam
cauſam habet aliquid faciendi ꝑ non videri dolo malo
facere, iux. l. 3. de lib. hom. exhib. Non enim, niſi ex ma-
 gna ꝑ calliditate datur actio de dolo, qui non præſumi-
 tur, niſi probetur *l. 2. ff. de dol. l. quoties §. qui dolo, de*
probat.

Sed in præſenti caſu Nobilis ſupplicando & con-
 querendo Principi de conturbatione ſibi illata, in via
 publica, non ea intentione fecit, ut adverſarius ſuus pu-
 niatur, tanquam fractor pacis publicæ, ſed tantūmmo-
 do perſecut⁹ eſt ius ſuum, quod indiſcuſſum relinquere

non cogebatur, quin potius ad sui defensionem urgere voluit, ut Princeps aduersarium à turbatione, & mala intentione repellat, ne ipsemet in sua causa succumbat.

Cum ergò manifestò appareat, supplicem libellum non animo iniuriandi, sed iuris sui tuendi gratia, Principi porrectum esse, consequens est, eum actione iniuriarum minimè teneri, prout eleganter in terminis nostris respondit Oldrad. *cons. 53. n. 6.* ubi hanc opinionem pluribus rationibus illustrat & ad contraria obiecta respondet, quemadmodum eum & alios complures Dd. hoc ipsum asseverantes allegat Gail. *lib. 2. obs. 101. n. 7.*

Quarto, Quod vicino Nobili nulla iniuriarum actio aduersus querelantem competat, pro confirmatione priorum & hoc accedit, quod nimirum aliud† fit dicere alicui: Tamen es malitiosus violator pacis publicæ: Vel temerarius spoliator possessionis, undè nasci potest actio† iniuriarum per Angel. *in l. 3. de lib. & posth. & Alex. in l. eum qui. de iniur.* Aliud verò quem accusare turbata possessionis iudicialiter, & ordine legitimo.

Nam qui publico iure utitur, cuiusmodi est ius accusandi & agendi, iniuriam facere† non videtur, ut ait text. *in d. l. de iniur.* neque iniuria dici solet, nisi quod fit contra bonos mores† civitatis, ut scribit Cornæ. *cons. 80. n. 1. vol. 3.* & Mar. Soc. *cons. 146. vol. 1.* Sed ubi iuris aut magistratus autoritas accedit, non dicitur† iniuria, c. *qui peccat, 23. q. 3.*

Cum igitur in proposito themate certum sit
Nobilem

Nobilem non de facto, sed de iure suo conquestum fuisse, & quidem iudicialiter, nullam certè videtur fecisse iniuriam, ut proinde meritò absolvendus esse videatur ab actione per alterum intentata, ut habet Hott. *cons. 14. n. 3.*

Quintò. Huc facit, quotiescunque actus aliquis licito ac illicito † iure fieri possit, in dubio præsumendum est, potius licito iure factum fuisse, quod in grave delictum tendat, *l. cum creditorem ff. de furt. l. si socius ff. pro soc. d. l. item apud Labeonem §. si communem ff. de iniur. & l. si interpretatione ff. de pæn.* 19

Quamobrem & in nostro casu præsumi oportet, dictum actum supplicatorium honesto, & licito modo defendendi iuris sui causa, & non animo iniuriandi à Nobili turbato factum fuisse.

Actus enim à providis & honestis personis factus, præsumitur iustè & legitimè gestus *c. nisi essent* ubi Panorm. *de præbend. Soc. cons. 164. col. 2.* qui allegat Innoc. *inc. 1. de Cler. peregr.* Et quod actus in dubio ita interpretari debeat, ut delicto † careat, text. est manifestus 20
in l. meritò ff. pro soc. & c. estote de Reg. iur. ubi dicit Abbas Panorm. quod cum facta referri ad delictum, & non delictum possint, debeant † in eam partem referri, 21
quæ delicto careat, allegat *gl. inc. absit 11. q. 3.*

Quæ præsumptio tum fortissimè procedit, si ex qualitate personarum adiuvetur, sed in nostro casu qualitas personæ Nobilis multum operatur. Non enim verisimile est, quod vindictæ cupiditas

piditate, aut iniuriandi libidine, sed tuendi sui iuris causa, verba illa duriora in supplicatione protulerit, ut proinde merito delictum cessare, actionemq; iniuriarum adversario suo denegandam esse quis dixerit.

6. Probatur opinio nostra etiam hac ratione, quia
 22 iniuriam facere alicui dependet ab animo, sine enim
animo iniuriandi, non infertur iniuria l. si non convitij
C. de ini. Sed in his quæ dependent ab animo actum ge-
 23 rentis, standum erit suæ declarationi per id quod ha-
 betur in *l. qui in aliena, §. fin. ff. de acqui. her. & per Br.*
in l. non solum §. morte ff. de oper. nov. nunc. Cum itaq; iste
 nobilis prædicta verba (quæ pro iniuriosis arripit eius
 adversarius) consequendi iuris sui causa scripserit ad
 Principem, non potest videri illata iniuria, multò mi-
 nus actione iniuriarum conveniri debebat.

7. Fundamentum est, cui congruum responsum
 vix dari potest, quod nimirum manifesti iuris sit, quam-
 24 libet causam, etiam iniustam & futuram, vel ut Dd. lo-
quuntur, bestialem excusare à dolo & poena l. igitur §.
potest ff. de lib. causa gl. in l. plagij ff. ad l. Flam. de plagiar. gl.
in l. un. §. fin. si quis ius dic. non obtemp. & in l. non potest
dolo ff. de R. I. Multo autem magis levis aliqua occasio,
 25 puta ignorantia, etiam crassa, aut error iuris excusabit
 à dolo, ut latè *Soc. cons. 108, n. 12. vol. 1.*

Hic verò Nobilis de quo hætenus locuti sumus,
 potuit probabiliter ignorare, an iurisdictio inferior
 competat suo adversario in subditos illius qui molesta-
 tus est atq; perturbatus.

Quin potius verisimiliter credere potuit, & debu-
 it, ad se spectare illam iurisdictionem, præsertim cum in
 instru-

instrumento emtionis hoc ius ei fuerit expresse venditum, & per directum Dominum feudi in investitura eidem confirmatum, unde non potest censerī dolosus, sed magis deceptus diceretur à venditore, si nulla iurisdic-
 tio ei in istos suos proprios subditos cōpeteret, ut ob id meritò exculpatione dignus, & à poena immunis esse videatur.

His ita se habentibus, non obstant suprà adducta pro ratione dubitandi, quia illa tum demum procedunt, si temerè & malitiosè alicui quis infamiæ maculam inurere velit, & quidem extraiudicialem, secus verò est, si coram † iudice compareat & proposita ordinaria actione, ea quæ divulgaverat, probare paratus sit, Hic enim omninò excusandus est, nemini enim iniuriam aut dolum facit, qui † suo iure utitur. 26

Neque etenim debuit adversarius suum vicinum Nobilem tanquam bonæ fidei emtorem, eiusq; subditos expellere propria autoritate, quasi manu militari, sed ordinem legitimum & iudiciarium servare, & interdictum uti possideris, vel aliam actionem oblato libello intentare oportuerat, ut in simili tradit Bl. *cons. 366. n. 1. & 2. vol. 3.* Cùm autem ea omnia prætermiserit & de facto duntaxat processerit, meritò de violentia turbatus conqueri apud superiorem iudicem, eiusq; officiū implorare cogitur, nec propterea ad revocationem, aut iuramentum purgatorium condemnari debet, quemadmodum in puncto Leuterationis rigor prioris sententiæ in hunc modum, & quidem rectè mitigatus est, ut ad probationem dictarum circumstantiarum fuerit admissus, 27

QUÆSTIO

VICESIMA TERTIA.

S. V. M. M. A. R. I. A.

1. *Materia incendiiorum difficilis & frequens.*
2. *An is, in cuius domo incendium exortum est, ad damni reparationem teneatur, & per tot.*
3. *Dictio plerunq; regulam constituit.*
4. *Incendium sine culpa iuxta Vlpian. fieri non potest.*
5. *Probatio incendii, unde scilicet originem traxerit, cui incumbat, & per tot.*
6. *An in responso Vlpiani, in l. vendita. ff. de peric. & commod. rei vendit. particula, Non, expungenda sit, Affirmat Hotoman. Negat Cuiacius & alii.*
7. *Incendium & cum culpa & absq; culpa fieri potest.*
8. *Etsi incendium absq; culpa patrisfamilias fiat, tamen non absq; culpa domesticorum fieri semper, intelligitur.*
9. *Id quod raro, & fortuito accidit, non infirmatur per illud, quod regulariter evenire solet.*
10. *Rarius contingentia non sunt in consideratione.*
11. *Vt una serena dies aestatem non facit, ita etiam unus casus legem non facit.*
12. *Solon, ob quas causas pœnam in parricidas non statuerit.*
13. *Probato eo, quod incendium in accusati adibus sit exortum, fundata aëtoris intentio dicitur, ita ut nisi domestici probent, fatalem, vel maiorem vim, vel diligentiam suam, condemnentur. Respondetur ad hoc. 25.*

- 14 Probato casu fortuito abactionis pecoris, ulterius etiam probari oportet, neq. dolo, neq. fraude pastoris id factum esse.
- 15 Opinio Corseti, quod incendio, licet quomodocunque exorto, committens ad reparationem damni teneatur.
- 16 Incendio in edibus exorto, si non apparet, à qua persona originem traxerit, determinatè culpa patris familias factum praesumitur.
- 17 Patris familias praecipua cura & administratio familiae incumbit.
- 18 Praesumptio culpa regulariter cum diligentia non comparatur.
- 19 Culpam & dolum allegans, tenetur eum probare.
- 20 Culpa specificè probanda est. 27.
- 21 Intentionem suam in qualitate aliqua ponens, eam probare tenetur.
- 22 Limitatur & extenditur.
- 23 Incendium est casus fortuitus.
- 24 Casus fortuitus regulariter nulli imputatur.
- 26 Pater familias de facto famulorum, nisi in officio deliquerint, non tenetur.
- 28 Opinio, incendium culpa inhabitantium factum, quatenus procedat.
- 29 Culpa non in patre familias, sed potius diligentia praesumitur. & 30.
- 31 Ex praesumptionibus hominis, vel iuris nemo condemnandus venit.

Vnc de funesta illa & luctuosa quæstione, quæ ratione incendii culpa inhabitantium plerunque exorti, sæpissime ad nos transfer-
tur, differendum nobis erit. Est enim hæc in-
cendiorum materia frequens & quotidiana, quin & ad-
modum difficilis † ob varietates & diversitates opinio-
num, in quibus Dd. constituti sunt. Neq; ignoro opi-
niones Dd. in utramq; partem non negligerent versari.
Vt igitur hanc rem per se latiss. ac nodosam, amplam,
tristem & profundam teste Gail. *obs. 21. in pr. lib. 2.* in
pauca conferamus: Rationes eorum

Primò hic assignabimus, qui existimant patrem-
fam. vel inquilinum in cuius domo † incendium ex-
ortum ad damni emendationem vicino suo vel Domi-
no teneri, qui præsumtivè intentionem suam proba-
tam habet, nisi alter probaverit sufficienter sine eius
culpa illud factum fuisse, ut hic casus formari solet.

Primò enim hæc assertio clarissimè evinci potest
ex text. *l. 3. §. 1. ff. de offic. pref. vig.* ubi I. C. Paulus tradit
plerunq; incendia culpa inhabitantium fieri.

At dictio plerunque † regulam constituit, secun-
dum Alex. *cons. 50. n. 1. vol. 1.* Menoch. *de arbitr. iud.*
quæst. cas. 290. n. 2. Hinc Vlp. in *l. vendita ff. de per. &*
com. rei vend. disertè pronunciat † sine culpa fieri non
posse.

Quæritur nunc

Quis probare debeat, cuius culpa incen-
dium sit exortum vel non: An inhabi-
tans

*tanst probare debeat culpa sua damnum in-
cendio non esse datum: An vicinus cui da-
mnum datum, probare debeat, culpa inhabi-
tantis incendium factum esse?*

Iversas sententias in causa Arnstadiana pro-
rulerunt Scabinatus Lipsensis & Hallensis:
Ille probationem imposuit inhabitanti, ut
videlicet probet sua culpa incendium non
esse exortum si accusetur: Hic verò probationem vici-
nis & civibus imposuit, ut videlicet probent culpa in-
habitantis confulis N. incendium factum esse.

Quam sententiā leuterarunt cives, & appellarunt
ad Scabinatum hunc, seu iudicium Provinciale lenen-
se, ubi tamen res non fuit finita, sed Vinariæ com-
posita.

Et ita quidem Florentina exemplaria habent, solus
Hott. *lib. 5. obs. c. 10.* post tam plurimos + annos impro- 6
bat illam negativam lectionem, existimans illam par-
ticulam NON, ex responso Vlpian. *in d. l. si vendita* ex-
pungendam & legendum: Incendium sine culpa fieri
posse.

Qua in re vehementer ab ipso dissentit Cui. *lib.*
17. c. 29. & ei contradicit, non obscure innuens, nihil
ea lectione absurdius, nihil audacius, nihil deniq; à sen-
tentia Vlpiani tam alienum: Neq; opus est ad fidem ve-
terum librorum confugere, siquidem nec Florentina,
sed alia quoque exemplaria omnia particulam negati-

vam constantissime habent, id quod & ipse Hott. negare non potest.

7 Nec quicquam obstat, quod eodem in loco paulo post Vlpianus dicat, Incendium sine patrisfamilias culpa fieri posse: Vtrumq; enim verum est, scil. interdum absq; culpa, regulariter verò cum culpa fieri solere.

Nam licet quandoq; incendium fiat sine culpa patrisfamilias, indè tamen non sequitur, incendium etiam ⁸ iam † sine culpa domesticorum & familiarium fieri. Quin potius magis verisimile est, culpa ministrorum quam casu fortuito factum fuisse, & proindè id quod ⁹ aliqui fortuito casu & raro † accidit, non infirmatur per ¹⁰ illud quod regulariter evenire solet, siquidem rarius † contingentia, non sunt in consideratione, nec facile computantur agendis negotiis *l. leges C. de leg. l. 3. cum duob. seq. ff. de ll. & in Auth. ut sine prohibitione matres debitorum & creditrices tut. per pupill. cui d. lib. 17. obs. c. 29.*

Hinc Bl. *alibi* dicit, quemadmodum una hirundo ver non facit, aut una pulchra dies æstatem: Ita nec ¹¹ † unus casus legem: Et quia podagra morbus olim fuit rarissimus, ideo Hippocrates etiam noluit præcepta de illa proponere: Ita etiam Solon, nullam pœnam statuit in parricidas, † quia putavit hunc casum accidere non posse.

Hæc iuris præsumptione consistente, quod incendia sine culpa inhabitantium regulariter non fiant, verissima illorum sententia videtur, qui concludunt, si ¹² probetur † quòd incendium in certis ædibus exortum sit, fundatam tunc esse actoris intentionem, adeò ut nisi habitatores fatale malum, aut vim maiorem, cui resisti non po-

non potuerit, aut diligentiam suam probent, & iuris
 præsumptionem contra se militantem purgent, con-
 demnandi sunt, ut pronunciarunt in causa Arnstadia-
 na Lipsenses per text. *d. l. si vendita, & l. si quis fundum §.*
Imper. ff. loc. ubi in specie non multum ab simili respon-
dit, quod probato † *casu fortuito, ulterius gravandus sit* 14
Caprarius, ut probet, neq; dolo, neq; fraude sua factum
esse, quod pecora abacta latrocinio perierint: Sic enim
ait l. C. Si capras latrones citrà tuam fraudem abegisse
probari possit.

Quæ cum ita sese habeant, videtur & in nostro
 præsenti casu, deficiente eiusmodi probatione is in cu-
 ius ædibus incendium exortum, ad æstimationem da-
 mni teneri suo vicino qui passus est damnum, per *l. qui*
occiderit in pr. & tit. ff. ad l. Aquil. l. capitalium §. incendiarii
ff. de pæn. & patet idem ex text. l. qui ædes ff. de inc. ruin.
Corsetus in singular. suis in verbo: forum conscientia, ubi
 in terminis vult, incendium quomodocunq; sine dolo,
 sive lata, sive levi, † sive levis. culpa committentem, te- 15
 neri ad emendationem.

Et ita quoq; communi voto per sacrum consilium
 Neapolitanum, iudicatum & pronunciatum fuisse te-
 statur Thomas Grammat. *decis. 3. in fin.* ubi subjicit, illud
 perpetuo mente tenendum esse.

Sed præsupposito hanc præsumptionē indetermina-
 tam esse, quod quidem ad alias personas attinet: Tamē
 si non appareat à qua persona determinata incendiū ex-
 ortū † sit, culpā patrisfamilias determinatè præsumi, ita 16
 quidē, ut nisi eo modo quemadmodū diximus ex §. *Imp.*
diligen-

diligentiam suam probavit, contra ipsum sententia definitiva proferri possit, siquidem ratio diversitatis inter patrem familias & alios inhabitantes, manifesta est, 17 quòd nimirum præcipua custodia † patrifamiliâs incumbat, & totius familiæ gubernandæ ratio ab uniuscuius arbitrio in universum dependeat.

Nisi itaq; eius diligentia per eum sufficienter probetur, certè culpæ præsumptio, quæ scil. regulariter cum 18 † diligentia non compatitur, in patrefamiliâs residebit, & eum tenebit obstrictum *d. l. si vendita*. Culpam verò 19 & dolum † eum allegans, debet eum probare, per *l. quoties §. qui dolo. ff. de probat. & l. dolum. C. de dol. mal. cum simil.*

Ad quam quidem probationem requiritur, ut ea 20 culpa † specificè in quo commissa est, probetur, ut tradit 21 *Br. cons. 193.* Et quia intentionem suam fundatam † in aliqua qualitate ponens, eam omninò probare debet *l. hoc iure utimur ff. de verb. oblig.* Menoch. in terminis nostris *de arbitr. Cas. 389. n. 12.* Anton. Gom. *tom. 2. c. 2. de locat. & cond. n. 22.*

Et hoc maximè procedit, quando certa qualitas 22 est productiva † alicuius effectus. Tunc enim ad hunc consequendum necessū est, ut illa qualitas articuletur & probetur *l. 4. §. docere ff. de vi. bon. rapt. l. 1. §. ait prætor ff. ne quid in loc. publ. loh. Andr. in c. 1. de homic. lib. 6. cum simil. & pluribus allegatis adductis per Molin. in Consuet. Paris. §. 8. gl. 1. n. 9.*

Cum igitur incendium culpa inhabitantium exortum esset, sic qualitas præcisè requisita, utiq; necessaria, ante omnia erit probanda.

Sextò & ultimò, communis est Doctorum opinio, quod incendium sit casus † fortuitus, *l. incendium. 23*
cum ibi notat. C. si certum petat. Ioann. de Anan. d. cons. 71.
Ro. à Vall. sæpe dict. cons. 95. n. 18. vol. 2.

Sed casus fortuitus regulariter † nemini imputatur *24*
l. quæ fortuitis. C. de pign. act. proinde culpa ei imputari
 non potest, quasi non adhibuerit diligentiam, & curam
 in igne custodiendo ne evagaretur *Bl. in l. 1. C. depos.*

Cæterum in hac & tanta opinionum varietate &
 discrepantia, nos sententiam secundo loco iam addu-
 ctam in Scabinatu nostro in pronunciando & iudican-
 do amplexi sumus, reprobata priori, & iuxta illam ad-
 huc respondendum, consulendum, & decidendum es-
 se arbitramur.

Nec iam obstat primum argumentum contrari-
 um, cum scilicet qui probavit incendium in ædibus cer-
 tis exortum, fundatam habere suam † intentionem, *25*
 contra Dominum ædium, adeò ut nisi probarit dili-
 gentiam, vel fatale malum, aut vim maiorem, conde-
 mnari debeat.

Respondemus enim per inficiationem, dicentes,
ex hoc solo capite minimè esse fundatam intentionem
actoris, sed oportere per eum certam personam desi-
gnari, & demonstrari, cuius culpa incendium exortum
fuerit, cum prius substantia debeat esse certa, priusquam
de eius qualitate quæratur, & incendium etiam sine
culpa patrisfam. fieri possit, ut illi ipsi confitentur,
qui contrariam tuentur partem per l. si vendit. ff. de per.
& com.

Quin & illud nonnulli disertè affirmant, patrem-

Nn

fami-

- 26 familias non tantum non teneri de facto † viatorum, & peregrinorum, verum de culpa & facto suorum famulorum & pedisequarum regulariter non teneri, nisi in officio deliquerint, quod tamen non praesumitur, nisi
 27 specificè probetur, † quæ, qualis & quanta illa culpa fuerit, eiusque persona expresse demonstretur Dec. *conf.* 430. n. 1.

Et quod dicitur incendium factum videri culpa
 28 inhabitantium, illud verum † est non de levissima, sed lata, levi & lata, vel certè de ea levissima quæ in faciendo, non omittendo consistit.

- Deindè non obstat culpam † determinatam patrisfamilias praesumi, quia asserimus potius contrarium
 29 diligentiam scilicet & sollicitudinem † patrisfamilias per
 30 *l. si vendita ff. de per. & comm. rei vend.*

Quid quod ex multis suspicionibus & praesumptionibus hominis aut iuris † nemo condemnari debeat
 31 *l. absentem ff. de pæn.*

Ex his itaq; patet auctori ante omnia incumbere, ut & certam personam & culpam probet.

Q U A E S T I O

VICESIMA QUINTA.

S U M M A R I A.

- 1 Si statutum iuris communis correctorium potest unum effectum operari, non debet duplicem inducere. Extensio 15.
- 2 A verbis statuti non est recedendum.
- 3 Verba statuti potius frustratoria debent censerì, quam ut damnum inde exoriatur, 17. 4. V. *stat.*

- 4 *Usufructuarius fundum fructilem pro fructibus percipiendus obtinet.*
- 5 *Dictionis (omnis) vis.*
- 6 *Maritus dotis dominus habetur.*
- 7 *Nemini res sua servire dicitur.*
- 8 *Qui omne dicit, nihil excludit.*
- 9 *Connexorum idem est iudicium.*
- 10 *Vnitarum eadem est convenientia.*
- 11 *Vna & eadē determinatio duo determinabilia respiciens, debet aequaliter determinari.*
- 12 *Proprietas an, & quando sub nomine usufructus veniat.*
- 13 *Proprietas in materia dotali etiam in rebus extra dotem datis intelligitur.*
- 14 *Re, pleno iure concessa, etsi verba, ad utendum & fruendum addantur, etiam proprietas concessa intelligitur.*
- 15 *Verbum (Retinere) tam de proprietate, quam de usufructu intelligitur.*
- 16 *Interpretatio in dubio ea sumenda est, per quam absurditas evitetur.*
- 17 *Verba generalia, (absurdi evitandi gratia) ad equitatem restringuntur.*
- 18 *Dominium etiam limitatum quis habere potest.*
- 19 *Dominium bonorum non perditur, etsi ea post obitum proximis restituere teneatur.*
- 20 *Proprietas & usufructus nihil commune habent.*
- 21 *Ex separatis nihil infertur.*
- 22 *Dominium quis habere potest, etiam cum onere alienandi.*
- 23 *Vidua usumfructum in bonis mariti habens, ad inventarium*

- inventarii confectiorem tenetur. & 30.
- 26 Idem ius in viduo, & vidua obtinet, ita ut eodem modo de hereditate defuncti, respondere cogantur.
- 27 Etiam de iure Saxon.
- 28 Finis, ob quem inventarium conficiatur.
- 29 Vidua in bonis propriis ad confectiorem inventarii non tenetur.
- 31 Omissio inventarii etiam statuto induci potest.
- 32 Et quid de hac consuetudine sentiendum.
- 33 Confectio inventarii est iuris positivi. & 44.
- 34 Casus in individuo omissus, habetur pro expresso.
- 35 Maritus & uxor ad paria iudicantur.
- 36 Extensio Doctrinae, casum omissum pro non omissio haberi.
- 37 Dispositio nulla adeo generalis, quin ad ea de quib. verisimile est, disponentem cogitasse referri queat.
- 38 Verba statuti semper ita intelligi debent, ut aliquid operentur.
- 39 Non facile praesumitur statuta remedia elusoria inducere voluisse.
- 40 Bona aliena administrans, ad confectiorem inventarii tenetur.
- 41 Ubi status praesens ad hoc non tradit, non debet inspicere, quod evenire potest.
- 42 Vani timoris nulla est aestimatio.
- 43 Tutor testamentarius ad inventarii confectiorem non tenetur. Ut & Legitimus & Dativus.
- 45 Beneficium Inventarii confectiorem iuri Digestorum incognitum. & 46.
- 47 Qui ad inventarii confectiorem aliquem adigere vult, eum fraudis & dolosa administrationis insimulat.

48 Vidua dicitur miserabilis persona.

49 Mulier dicitur figura simplicis.

STatuto Civitatis B. cavetur, ut si duo coniuges absq; liberis moriantur, superstes retineat omnia bona mobilia & immobilia, nullo excluso ad tempora vite sue, sed post eius obitum bona immobilia ad utriusq; cognatos redire debent, unde illa prius perfecta fuerunt.

Ceterum bona mobilia, nec non constante matrimonio acquisita ad utriusq; coniugis pares cognatos deveniant, statimq; super iis inventarium conficiant, & post quatuor septimanas illa dividant.

Stante & proposito hoc statuto, mortuus est absq; liberis in civitate quadam ubi hoc statutum vigeat, maritus, superstite sua uxore, proindeq; cognati defuncti mariti à predicta vidua petunt, sibi omnium bonorū & mobilium & immobilium à defuncto pos-

sefforum & relictorum undecunq; provenissent, iussa confici inventaria. Cui petitioni cum vidua vigore præfati articuli in statuto comprehensi refragaretur, & id nullo modo fieri posse contenderet, diversaq; pars actionem adversus eam institueret, petendo, ut magistratus viduam ad conficiendum inventarium compelleret, factum ut non modica controversia inde exoriretur.

Et primò sanè dubitari potest,

An in præmemorato casu vidua pro usufructuaria sit habenda:

Secundò,

An ad inventarium faciendum & edendum teneatur.

Quod ad pri^o attinet, videri alicui posset, quod sit usufructuaria: Nā verba statuti in articulo successionis superi^o recitata, cum de retinendis bonis omnibus, nullo excluso, ad vitam mentionem faciant, nihil aliud, quam usumfructum constituunt, idq; tantò magis obtinet, quod allegatum ius statutarium sit exorbitans, & correctorium iuris communis, siquidem alias succedentes ab intestato excluderentur, si mulier per dicta verba constitueretur vel

tur vel gubernatrix (Massariam vocant) in bonis mariti defuncti. At enim iure cautum est, quod ubi statutum correctorium iuris communis potest + unum operari effectum, non debeat duplicem inducere, per illam vulgatam regulam qua traditur: Verba statuti propriè interpretanda ac tenaciter intelligenda, + ab iisq; ne transversum quidem unguem discedendum esse, maxime circa successiones, ut quoad eius fieri potest, minus lædant ius commune per c. cum dilectus, de consuet. ubi Panorm. & notatur in l. 2. ff. de nox. act. Rom. cons. 199. usque adeò ut potius debeant censerì frustratoria, nihilque operari, quàm ut aliquis damnum + inde patiatur, aut ex iis exurgat enormis læsio, aut evidens iniquitas, aut absurditas, ut hæc omnia luculentissimè declarantur, confirmantur & probantur per Alb. Brunnium in tr. statut. extant. in 5. art. princ. quem refert & sequitur Gôd. cons. 15. n. 19.

Cum itaque prædictus articulus iuris statutarîi intelligi & interpretari possit, ut operetur unum effectum contra ius commune, nempe ut usum fructum habeat mulier in bonis mariti, ad tempus vitæ suæ, non debet intelligi, ut operetur adhuc alium, & sic secundum effectum contra ius commune, ex quo nimirum per hoc corrigeretur & læderetur ius commune, id quod est absurdum. Et hoc fundamentum videtur satis plausibile & veritati consentaneum.

Veruntamen utut ea aliaque iura sese habeant, nos arbitramur in præsentî casu, viduam pro nuda usu, fructuaria habendam & censendam non esse.

Huiusce

Huiusce autem sententiæ rationes potissimum hæ sunt :

1. Quod iure communi usufructuarius fundum
4 fructilem detinet † pro fructibus percipiendis, & habet nihil aliud, quam vel detentationem, vel naturalem possessionem, ut habet communis opinio, de qua tractant Dd. *in l. naturali in pr. ff. de acquir. poss.* At in nostro casu superstes coniunx totam & perfectam administrationem & possessionem bonorum defuncti & suorum quoq; habet, proindè & civilem & naturalem possessionem cum omni utilitate habere comprobatur, ut tradit Bl. *in l. mater. C. ad S. C. Tertull.* quid quod totum & omne æquipollegant? ut per gl. *in pr. Inst. de societ.*

5 Deniq; dictio († omnis) in statuto expresse posita est, cui adiecta sunt alia verba prægnantia, videlicet : Nullo excluso.

Vndè consequens est, dictæ administrationis & possessionis latitudinem ad omnem casum, qui evenire posset, extendi omnemque comprehendere, ut voluit Alex. *cons. 123. vol. 1.* Idcirco crediderim tantum abesse, ut superstes vidua in casu præfati statuti usufructuaria sit, ut procul separata omnino videatur esse à nudo usufructu, quin etiam vindicare bona possit, si quæ forent
6 vendicanda exemplo mariti, qui in dote † pro Domino habetur quo ad exercitium, per *l. in rebus C. de iur. dot.*

Secundò inficiari nemo potest, sed certissimum est, quod vidua in bonis suis propriis usum fructum saltem formularem habere non possit, quippe cum ne.
7 mini † res sua serviat *l. uti frui ff. si usus fr. pet. cum similib.* Vndè consequens est, quod nec in bonis mariti defuncti dicta vidua sit usufructuaria. Nam

Nam ex verbis statuti bona utriusq; coniugis per particulam universalem (Omne) in plenam & perfectam possessionem & administrationē sunt coniuncta, qui enim † omne dicit, nihil excludit, *l. Iul. de leg. 3. & in l. pediculus §. L. ab eo ff. de aur. & arg. leg. l. à procuratore C. mandat. c. solita & ibi Canonist. de maior. & obed. c. si Ro. manorum 29. distinct. Schurff. cons. 37. n. 7. cent. 1.*

Tertiò huc facit & illa ratio, quæ iugulum porrigit, quod cum bona in unam communem & æqualem totamque plenam & perfectam possessionem, usum & administrationem connexa & unita æqualisq; iuris etiam parentis facta sint, undè diverso iure censi non possint, ut nimirum vidua superstes, partim usufructuaria, partim non sit usufructuaria: Connexorum enim † omnium idem esse iudicium unitarumq; eandem †⁹ esse convenientiam, vulgato iure cognoscitur, *las. in l. sed si plures. §. huic vicinus. ff. de usufr. c. cum in tua, in fin. de decimis Zas, in terminis ferè nostris cons. 18. n. 11. lib. 2.*¹⁰

Quibus suffragatur etiam alia generalis regula, qua dicitur, unam † eandemq; determinationem duo¹¹ determinabilia respicientem, debere æqualiter determinari, *l. iam hoc iure, ubi Dd. ff. de vulg. & pupill. substit.*

Quæ cum ita sint, necessariò consequens est, ut sicuti vidua non est, neq; esse potest, in propriis bonis, usufructuaria, ita nec in bonis mariti, quia utraq; bona ad easdem qualitates perfectæ possessionis & administrationis unita, connexa, & coæquata sunt.

Et hisce moti planè in eam sententiam descendimus, ut existimaverimus, verba statuti concedentis &

relinquentis bona superstiti coniugi ad utrumq; genus bonorum, tam mariti, quam uxoris referenda esse. Neq; huic interpretationi quicquam renititur id quod *suprà* pro prima opinione fuit adductum, viduam nimirum videri, & censeri, & esse usufructuariam, quia ad hanc obiectionem facile in hunc modum responderi potest: Quod verba statuti non expressè velint, eam superstitem, scil. coniugem uti & frui istis bonis derelictis posse, sed tantummodo dicunt, superstitem retinere omnia bona.

Præterea dato & præsupposito, statutum facere mentionem verborum, utendi, fruendi: Attamen non
 12 est novum, sub nomine † usufructus venire proprietatem, præsertim quando materia subiecta hoc suadet, & exigit, verbaq; præcedentia & sequentia ad hoc sint apta. Sic in *l. donationes §. species ff. de donat.* proprietatem
 13 intelligitur in rebus extra dotem, usibus puellæ traditis, & in *l. species ff. de aur. & arg. leg.* testator auro & argento legato dixerat, quarum rerum usufructus dum vives, tibi sufficiet, & tamen tradita proprietatem intelligitur, fac. *l. fin. ff. de usufr. ear. rer. quæ usu cons.* Sic Socin. *cons. 34.* tunc cum mulieri potestas possidendi & fruendi conceditur, proprietatem intelligit. Et dicit ad propositum nostrum
 14 Alex. in *l. donationes §. species ff. de donat.* quod si res † concedatur pleno iure & addatur ad utendum & fruendum quod, inquam, hoc non obstat, quin proprietatem veniat, allegat Bl. in *l. 1. C. de fruct. & lit. expens.*

Quæ cum ita sint, & in casu nostro vidua vigore statuti omnia bona tenere possit, tempore vitæ suæ, verba utendi & fruendi (etiam si exstarent) ei non præiudi-

præiudicarent, ut proindè liquidissimè pateat dictam oppositionem non obstare.

Quod autem ulterius obiectum est statutum, quod potest operari † unum effectum non debere duplicem ¹⁵ inducere, hoc argumentum non magnoperè urget, si quidem illud procedit, quando de effectu statuti ex forma & tenore verborum expressè apparet *arg. l. 1. §. leg. autem ff. de his qui testam. fac. text. in l. hac consultiss. in verbo ante latè formam C. de his qui testam.*

At enim hoc loco nihil dispositum reperitur de usufructu, sed generaliter vult superstitem coniugē retinere omnia bona, quod quidem verbum † Retinere, ¹⁶ quo utitur textus, tam de proprietate, quam usufructu intelligi potest, undè in dubio accipiendum erit in illa significatione, quæ subiectæ materiæ est accommodatior.

Præterea verba statuti generalia restringi debent, ne quis indebite † damnum patiatur, etiam si statutum ¹⁷ nihil operari possit *Br. & Alex. in l. fin. §. in computatione C. de iur. delib.* idq; in proposito vel ideò magis locum obtinet, quoniam hac ratione ista ambiguitas iuris rationibus convenienter explicari potest, cum è cōverso, si statutum de usufructu intelligeretur, multa indè cum iuris & æquitatis ratione pugnantia, quin & absurda sequerentur, ut patet ex regulis *suprà* commemoratis. Ea autem semper tenenda est interpretatio, † per quam absurdum evitetur, *l. nam absurdum ff. 18 de bon. libert. l. observare §. fin. ff. de offic. procons. & ratione absurdi evitandi verba etiam generalia ad æquitatis*

19 normam † restringuntur l. 2. C. de nox. act. Br. in l. omnes populi ff. de iust. & iur. Panorm. inc. solit. de mar. & obed. Plura in hanc sententiam videri poterunt apud Philipp. Dec. *cons.* 388. Chass. *in Cons. Burg. rubr. 4. § 6. n. 4. col. 583.*

Multò minus obstat, si quis opponere vellet, quod bona post obitum utriusq; coniugis ad cognatos pervenire debeant, quasi hinc colligi oporteret, superstitē in bonis defuncti tantummodo habere usumfructum.

Ad hoc enim respondetur, malam hic esse consequentiam: Potest enim quis in bonis alicuius limitatum habere dominium, ita ut † sit Dominus, vel quasi
20 proprietarius in vita sua, ut est *in l. fæmina. C. de secund. nupt.* Marian. Soc. *cons.* 34. *in 6. q.* Vndè nihil refert, etiam si bona cognatis proximis post obitum coniugū
21 restitui debeant. Per hoc enim dominium † bonorum non perditur, vel in usumfructum mutatur, quippe cum nihil † commune habeant proprietas & usus-
22 fructus, & cognitum sit ex separatis † nihil inferri *l. fin. ff. de calumniat.*

Præterea ex eo non est usufructuaria censenda vidua superstes quod vigore statuti administrationē bonorum tantum habeat in vita, nec quicquam alienare possit. Dominium enim potest esse apud aliquem,
† cum onere non alienandi, id quod notissimum est in iu-
24 *rel. ea lege, ubi Dd. C. de cond. ob causam,* veluti si aliquis aliquem instituat heredem, hoc modo: Ego te instituo heredem, ea tamen conditione, ne ea possis alienare.

Ad secundam quæstionem transcendendum: Et videtur quidem primo intuitu vidua teneri ad inventarii confectionem, tres potissimum ob causas:

Primò. Quia in bonis mariti vidua † ususfructum 25
tantum habet. Ergo ad inventarium conficiendum
astringitur l. 1. §. rectè ff. quemadmodum ususf. cav. Br. in
l. 1. C. de sequest. poss. las. & Dd. in l. nemo ff. de leg. 1. alio-
quin mediante iuramento compellenda erit patefacere
vires hereditatis l. scimus §. licentia C. de iur. delib. id
quod etiam † in vidua, & viduo procedit, qui eodem 26
modo de patrimonio defunctæ personæ, quod habebat
tempore mortis, respondere heredibus coguntur l. 2. &
ibi gl. C. quando & quibus quart. pars debet. Cui consonat † 27
etiam ius Sax. iuxta gl. Land Recht. lib. 1. art. 25.

Deindè opponi potest, quod hic casus confectio-
nis inventarii in statuto sit omissus, unde videtur relin-
quendus dispositioni iuris communis l. commodissimè ff.
de lib. & posth.

Tertiò. Descriptio inventarii semper fieri de-
bet in hunc finem, ut res non † minuantur, & adveni- 28
ente casu probari possint Br. in l. facultas C. de iur. fisci
lib. 20. Rom. cons. 118.

Ne igitur bona mariti in nostro casu intervertan-
tar, & ut adversarii, eveniente casu, probare bona pos-
sint, videtur vidua omninò teneri, ut conficiat inven-
tarium. Cum enim ei hoc non noceat (quia nihilomi-
nus retinet) econtra illud profit adversariis, non tanè
poterit per eam iustè denegari confectio inventarii, per
l. 2. & ibi Dd. ff. sol. matrimonio. fac. l. in summa §. item Va-
rus ff. de aq. plu. arc.

Verùm hiscè & aliis non obstantibus, in contrari-
um est veritas, quod scilicet vidua non teneatur ad in-

ventaria facienda, ut in simili casu fuit responsum à
Lips. & VViteb.

Quæ conclusio evidenter probatur hisce ratio-
nibus:

- Primò. Nemo negare potest, viduam in bonis suis
29 propriis ad inventarium † conficiendum non astringi,
siquidem iure proprietatis ea possidet. Cum igitur in
propriis bonis ad inventaria nullo teneatur modo, in-
ferendum est, necessariò eam nec in bonis defuncti ma-
riti ullo inventario onerari posse, ad quod solus usus-
30 fructuarins † ceteris paribus, obligatur, quia utriusque
coniugis bona per statutum in eandem qualitatem con-
nexa, coequata, & unita sunt, ut dispari iure censi non
possint, per ea quæ *supra* sunt adducta.

Secundò. Inventarii conficiendi onus superstiti
coniugi, eo ipso tacitè remissum videtur per statutum,
dum illud post utriusq; mortem demum heredibus in-
iungere censetur, arg. *l. cum prator in pr. ff. de iudic. l.*
maritus C. de procur.

- Patet igitur iniuncto heredibus onere inventarii
post mortem amborum coniugum illam inquietudi-
nem faciendi inventarium remissam esse intelligi ipsis
coniunctis. Quod autem statuto & consuetudine ius
31 non conficiendi inventarium † induci possit, testatur
Henn. Gød. *cons. 15. n. 8.* & sequitur VVel. *cons. 13. n. 24. &*
32 *25.* ubi ait istam consuetudinem † esse tolerabilem, iuxta
doctrinam Br. *in l. tutor qui reperi torum v. 18. ff. de admi-*
nistr. tut. vel cur.

Et rectè quidem hoc asseritur, quandoquidē con-
fectio inventarii est iuris positivi, † ideoq; contraria lege
sive

sive scripta, sive non scripta tolli potest, Monticulus *in*
tr. de inventar. in pr. n. 28. & seqq.

Tertiò. Porro & hoc fundamento vidua ab in-
 ventario defendi potest, quod nimirum statuentes, si
 super inventario specialibus cogitassent verbis certè ad
 vocem expressis hoc prohibuissent, id quod ipsa rerum
 conditio & verba statuti liquidò docent, undè & isthæc
 inventarii confectio, tanquam ad individuum expressa
 habebitur per elegantem iuris doctrinam qua dicitur:
Casum in specie vel individuo † omisum, haberi, 34
ac si expressus esset, quem disponens, vel statuens, si de
eo cogitasset, vel interrogatus fuisset, providisset, *gl. in*
l. tale pactum §. fin. & ibi Dd. notant ff. de pact. Everh.
in Top. in loco à verisimili, ubi tradit hoc procedere, et-
 iam si aliquid statuatur per modum legis municipi-
 palis.

Quartò. Denique si vidua ante maritum obiis-
 set, utique heredes mariti non dicturi essent, maritum
 superstitem ad inventaria teneri. Meritò igitur hoc
 idem in uxore servari debet, siquidem † maritus & u- 35
 xor ad paria iudicantur *l. non tantum* ubi las. *ff. de re iudic.*
Francisc. Curt. cons. 11. col. 4.

His iam primò non obstat, quod vidua sit usufru-
 ctuaria, ideoque ad inventaria teneri, nam *suprà* docui-
 mus viduam non esse usufructuariam.

Quod deindè secundo loco obiicitur, casum omisum
 haberi pro † non omisso, ad hoc respondetur, eam do- 36
 ctrinā non procedere, quādo casus omissus ex mēte sta-
 tuentis vel disponentis subintellecta, vel tacitè inclu-
 sus est

sus est, id quod sufficit ad hoc, ut casus iste omissus pro expresso habeatur, per theoricam Dd. qui volunt casum omissum haberi pro expresso, quando ex aliqua coniectura haberi potest pro expresso l. si ita scriptum in pr. ff. de lib. & posth. Et alias regula est, nullam dispositionem
 37 ita generalem + esse, quin referenda sit ad ea quibus verisimile disponentem de eo cogitasse la. in l. Titius § Lucius ff. de lib. & posth.

Quod autem de mente statuentium fuerit casum inventarii non conficiendi, pro incluso & subintellecto haberi, deducitur apertissimè hoc modo:

Nam clausula statuti in fine apposita, qua iniungitur confectio inventarii heredibus post mortem utriusque coniugum, frustra videretur apposita, si coniunx superstes illo onere etiam prægravaretur, id quod minimè admittendum.

38 Verba enim statuti semper debent + intelligi, ut aliquid operentur, & ut non sint superflua, l. si quando in pr. de leg. i. Non enim facile præsumendum est statuta
 39 introducere voluisse remedia + elusoria, contra l. Divus §. hac stipulatio ff. ut legat. nom. cau. l. i. §. vixerit ff. de publician. c. 2. de probat. per quæ iura hoc dicit Panorm. in c. Ecclesia n. 37. de causa possess. & propriet.

Tertiò non obstat, quod obiectum est, inventarii descriptionem semper fieri debere, ad hoc, ut res non minuantur, sed adveniente calu mortis, probari possint, hoc inquam, non obstat.

40 Quamvis enim verum sit regulariter, quod ii, qui bona prorsus aliena administrant, cuiusmodi sunt tutores, & curatores, aut alii qui negocia curant aliena, ad
 confi-

conficienda inventaria teneantur, nisi iis legitime esset remissa, ut Dd. variis in locis tractant: Hoc tamen in presenti questione non habet locum, ubi superstes coniunx vigore statuti, plenam habet administrationem bonorum omnium, quo casu ista persona quasi proprietaria censenda est, & bona utriusque coniugis ad idem ius adæquata sunt, quod per statutum optimè fieri potuit.

Nec ferendi sunt heredes qui causantur bona posse diminui, eiusque interire probationes. Cum enim statutum plenè confidat de coniugum probitate, & fide, non est timendū quod sub eorum administratione bona diminuantur, nec debet inspicere quod evenire potest, ubi status præsens ad hoc non tradit, & vulgo traditur, vani timoris, & nullam esse æstimationem *l. vani ff. quod met. causa.* 41 42

Ea igitur præensione bona diminuantur, non est hoc loco sufficiens, ut inventarium à vidua extorqueatur. Nam sicuti tutori testamentario testator inventarii confectioem remittere potest, propter fidem eius approbatam, & ut est text. in *l. fin. §. fin. C. arbitr. tutel.* 43 Sic itidem dativo & legitimo tutori per testatorem inventarium remitti potest, dummodo personæ sint fide dignæ, & honestæ, quemadmodum tradit las. in *l. nemo potest ff. de leg. 2.* non attento, quod bona possint diminui vel probationes deficere:

Quantò fortiùs, quantò indubitatiùs per statutum fieri potest eiusmodi remissio, ne quis ad inventarium conficiendum compellatur? præsertim cum confectio inventarii non sit iuris naturæ, vel gentium, & sed 44

merè positivi, Sebast. Monticulus *in tr. de inventario §. 3. n. 1.* imò inventarium non fuerit cognitum † de iure Dig.
 46 gestorum, sed inventum sit istud beneficium † inven-
 tarii de iure Codicis, ut declarat post alios. *las. in l. sci-*
mus C. de iur. delib.

Itaque dispositio statuti in proposito casu nostro ob amorem conjugalem & honestam eorum conver-
 sationem remittens eiusmodi onera superstiti, confor-
 mis est iuri antiquo Digestorum & per consequens dici-
 tur favorabilis, meritoq; valere debet, quippe cum per
 eam redeamus ad ius primævum & antiquum, iuxta *gl.*
in c. statutum de preb. lib. 6. ubi habetur, quòd interpre-
 tatio fiat lata, etiam in materia correctoria, quando per
 talem extensionem reditur ad ius commune, *Grav.*
conf. 174. n. 7.

Interim hoc loco non præterimus, quod vidua
 per eiusmodi molestationem conficiendi inventarium
 47 non obscurè fraudis † & suspicionis insimulatur, quasi
 ipsa in administratione sua esset suspecta & dolose ver-
 faretur. Hoc quàm absurdum sit, res ipsa & veritas pro-
 48 loquitur. In vidua enim tanquam † miserabili perso-
 na ad eius commiserationem ipsa natura, quasi per-
 49 movetur, & in muliere quæ figuræ simplicis † esse di-
 citur à Dec. *conf. 535. in fin.* non facile debet malus ani-
 mus præsumi, arg. *l. meritò ff. pro soc.*

Non sunt ergo audiendi heredes, vel adversarii
 viduam tanquam honestam personam, matronamque
 vexare & compellere cupientes ad confectionem in-
 ventarii.

Et ita quidem cum causa unà cum actis & actitatis
 nobis

nobis transmissa esset, iudicavimus, viduæ nimirum vigore statuti remissam censeret confectionem inventarii, & per consequens absolvendam ab actione instituta, salvo tamen cuiuslibet melius sentientis & iudicantis iudicio.

Q U Æ S T I O

VICESIMA SEXTA.

S V M M A R I A.

- 1 Statutum disponens in uno correlativorum, censetur quoque disponere in altero. & 4.
- 2 Correlativorum eadem est virtus.
- 3 Quando in correctoriis sit licita extensio ad alium casum in corrigente lege non expressum.
- 4 Maritus & uxor sunt correlativa.
- 5 An & cur statutum prohibens maritum uxori aliquid relinquere in ultima voluntate, sit favorabile. & 7.
- 6 Et an hoc statutum potius odiosum videatur.
- 7 Ultima voluntas inter coniuges valet, licet donatio alias inter coniuges prohibita sit.
- 8 Statutum odiosum restringendum.
- 9 Dispositio utrum favorabilis an verò odiosa sit, quomodo cognoscatur.
- 10 Statutum prodigo administrationi bonorum interdicens an favorabile sit.
- 11 Statutum correctorium quando ex identitate rationis extendatur.
- 12 Consecratur ratio quando pro expressa habeatur.

- 15 Dato uno correlativorum, etiam alterum conceditur.
- 16 Consuetudo est stricti iuris.
- 17 Consuetudo tantum habet de effectu & potentia quantum habet de usu.
- 18 Idem ius & ratio in marito & uxore.
- 19 Quod in uno certa ratione deciditur, illud ex eodem in casu controverso, vel contrario, etiam dispositum videtur.
- 20 Frequentioris usus gratia appositae, regulariter dispositionem non restringunt.
- 21 Lex, vel statutum in uno casu loquens, intelligitur quoque statuere in alio, & cur.
- 22 In quavis ratione plurimum momenti habent rationes.
- 23 Lex vel statutum, vel consuetudo intelligi debet secundum eventum.
- 24 Ius civile calumniari non oportet.
- 25 Vis interdum litera est inferenda, ut sanus capiatur intellectus.
- 26 Verba statuti, et si praecisa, debent recipere interpretationem legalem, & temperamentum aequitatis.
- 27 Per ultimam voluntatem coniuges sibi aliquid relinquere possunt.
- 28 Donationes inter coniuges licet prohibita sint, morte tamen donatoris confirmantur.
- 29 Casus a statuto omissus, remanet in dispositione iuris communis.
- 30 Speciali dispositione statuti non extante, statuitur iuri communi.
- 31 Statutum extra & ultra casum, quem designat expresse, non extenditur.

- 32 *Mariti aliquando blanditiis uxorum ad succensendum filiis inducuntur.*
- 33 *Mulieres lubricæ, mobiles & inconstantes.*
- 34 *Viri à virtute animi dicuntur.*
- 35 *Mulieres sunt avarissimæ, nec facile ad donandum inducuntur.*
- 36 *Mulieres adeò multas habent malitias, ut eas enumerare difficile sit.*
- 37 *Mulier statim ac nupta est, à paterna domo separatur, & in alienam familiam transit.*
- 38 *Mulieris status ad mariti conditionem & forū transit.*
- 39 *Sententia ea semper tenenda est, quæ disponentis voluntati magis est consentanea.*
- 40 *Id, pro disposito habendum est, quod interrogatus verisimiliter respondisset.*
- 41 *Exclusio unius, est inclusio alterius.*
- 42 *Dato uno inconvenienti, non debet aliud dari.*
- 43 *Masculinum non concipit fæmininum, in dispositionibus quæ sunt contra ius commune.*
- 44 *Legitimatus per oblationem curiæ, patri, & non agnatis succedit.*
- 45 *Doctrina, quod statutum corrigens in uno correlativorum, etiam censeatur corrigere in altero limitationes.*
Prima hic.
Secunda, sub num. 48.
Tertia, sub num. 51.
- 46 *Ratio diversa reformat pactum.*
- 47 *Ubi ratio adest diversitatis, non licet arguere ab uno ad alterum.*
- 48 *Argumentum quod contrariorum eadem sit doctrina,*

subvertitur ex diversitate rationis.

- 49 *Statuto expellente bannitos ex civitate, non completi-
tur uxores bannitorum.*
- 50 *Regula correlativorum quando procedat.*
- 51 *Pæna marito imposita à statuto, ob legatū uxori relictum,
etiam ab uxore exigipoteſt.*
- 52 *Facta prohibitione alienationis in singulares personas, fie-
ri dicitur odio personarum illarum.*
- 53 *Statutum an odiosum, vel favorabile sit, quomodo co-
gnoscat.*
- 54 *Actus indicatur à principali intentione agentium.*
- 55 *Pluribus causis cōcurrentibus, & una earum cessante, non
cessat dispositio reliquorum.*
- 56 *Statutum & consuetudo in idem recidunt, nec aliter diffe-
runt, quam ut tacitum & expressum.*
- 57 *A consuetudine ad statutum illatio fieri non debet.*
- 58 *Limitatio regula, quod qua frequentioris usus gratia ap-
ponuntur, dispositionem non restringant.*
- 59 *Lex diversitatis rationem non eo usq; observat, ut ei ser-
mo generalis cura non sit, quò minus extante diversa
ratione generalis illius scriptura restrictionem ad-
mittat.*

Statuto cuiusdam oppidi, nomine F. di-
sponitur, maritum non posse uxori ultra
quartam partem de iure communi debitam
aliquid relinquere quocunq; titulo, sed eam
debere esse contentam illa quadrante ex legis
provisione ei concessa.

Quæ.

Quæritur:

An vice versa mulier illius civitatis prohibeatur quoq; vigore statuti marito aliquid relinquere in testamento.

An verò non obstante dispositione statuti possit uxor maritum instituere heredem universalem?

CUm hæc quæstio discuteretur, dissectiones fuerunt inter Dominos.

Primò. Nonnulli enim in affirmativam sententiam propendebant, existimantes, uxori quoq; vigore istius statuti interdictum esse aliquid relinquere marito, vel eum heredem instituere universalem. Ratio erat: statutum disponens in uno † correlativorū, censetur quoque in alio disponere *l. fin. & ibi Dd. C. de ind. vid. toll.* & correlativorum † eadem est natura *Bl. in c. 1. §. contra omnes int. hic finit lex.* eadem quoque eorum virtus *Matth. de Affli. in c. 1. §. Si mulier, de capit. qui cur. vend.*

Et si enim alias in correctoriis nondum sit licita extensio ad alium casum, † in lege corrigente non expressum *l. precipimus in fin. C. de appell.* non solū ex identitate, sed etiam ex maiori rationis, tamen hoc non procedit in correlativis, ubi dispositum in uno correlativorum, intelligitur etiam in alio dispositum † ex identitate rationis, sicuti hæc conclusio probatur per *d. l. fin. C. de ind. vid. toll. & l. 1. C. de Cupressis lib. 11.*

Verum

5 Verum enim vero † maritus & uxor sunt correlativa: unde id quod statutum est in marito, extendi quoque debet ad uxorem viro aliquid relinquentem, quemadmodum in terminis nostris terminantibus decidit Ias. in d. l. fin. ubi asseveranter affirmat, se pro hac parte consuluisse in favorem mariti, tanquam heredis instituti ab uxore, per sex & septem fundamenta, præcipue autem, quia vir & uxor sunt correlativa.

Vnde statutum, quamvis correctorium loquens in viro, ratione correlationis intelligitur etiam loqui in uxore, & subiungit *ibidem* Iason huic suæ decisioni subscripsisse alios Dd. prout refert Hieron. Schurff. *cons. 85. n. 14. cent. 1.*

Secundò arguebant à favore, quod nimirum il-
6 lud statutum prohibens maritum uxori † relinquere a-
liquid in ultima voluntate, sit favorabile, eam ob cau-
7 sam inductum, nè mutuo amore † se invicem coniuges, lucro inhiare volentes, spolient, l. 1. de don. int. vir. & ux. Bl. in l. 1. C. de sum. Trin. & fid. Cath.

Cum ergo hoc potissimum fine, nempe favore matrimonii & ad declinanda incommoda & damna inter coniuges, lucro inhiare volentes, inductum sit, certè statutum loquens de marito sine distinctione intelligi & ad uxorem quoque extendi debet.

Cum enim utriq; coniugi dispositio illa congruat, consequenter nulla potest, aut debet fieri separatio, sed potius ob rationem identitatis eadem inter utramque personam servari determinatio l. illud ff. ad L. Aquil. cum simili.

Neque verò quemquam movere debet autoritas

Bl. 133

Bl. in l. cunctos populos C. de sum. Trin. contrarium expresse tenentis, & asserentis, illud statutum potius esse odiosum quam favorabile, quippe cum per istud aufertur libera testandi voluntas, contra id quod traditum est in §. 1. Inst. de L. Fus. Can. toll.

Quid quod tamen si ius illud, quo † donatio inter coniuges prohibita est, sit favorabile inter vivos, hoc tamen in ultima voluntate reputetur odiosum, ideoque lex statuatur ultimam voluntatem inter eosdem valere l. fin. ff. si quis aliq. prohib. test. Cum ergo statutum sit odiosum, merito † restringendum erit c. odia. de Reg. Iur. in 6.

Hæc, inquam, obiectio neminem conturbet, nam tale statutum magis favorabile est, quam odiosum, ut ut etiam prohibeat liberam testandi voluntatem. Ut enim cognoscamus

Utrum dispositio † sit favorabilis, an verò odiosa? 11

Consideranda est principalis ratio, quæ movet disponentem ad favorem vel odium l. qui exceptionem ff. de condic. indeb. l. rogasti ff. si cert. pet. At enim ratio movens statuentes in casu nostro proposito, cōcernit favorem & commodum ipsius mariti ne scil. mutuo amore spolietur. Eiusmodi ergo constitutio est favorabilis, id quod hoc simili confirmatur, de prodigo cui per interdictum bonorum prohibetur testandi facultas, per l. 18. ff. de testam. Attamen hoc non obstante perpenſa ratione principali interdicti (ne scilicet prodigus omnia † dilapidet) utiq; tale interdictum dicitur favorabile. Cum itaque statutum illud sit favorabile, licitum erit illud à marito extendere ad uxorem, Br. in l. si constante in pr. sol. matrimonio.

Qq

Tertiò

Tertiò ad eandem sententiam tuendam ac susti-
 nendam vehementer urgebant regulam, volentē, non
 13 solum statutum correctorium extendi ex identitate tra-
 tionis, quando ratio scripta est in statuto & expressa, sed
 etiam, quando unica tantū ratio in statuto correctivo af-
 signari potest, ut notant Dd. *in l. non dubium C. de legib.* &
in l. maximum vitium, C. de lib. prater. quippe cum illa
 14 ratio coniecturata † hoc in casu pro expressa habeatur
gl. singularis in l. quamvis 15. in verbo iuravit C. de fideicom.
 quam commendant *ibid.* Bl. & Castrenf.

Sed in nostro casu, statutum non videtur posse
 reddere nisi unicam rationem, ob quam maritus pro-
 hibetur instituere uxorem heredem, vel eidem aliquid
 relinquere, quia scilicet maritali affectione partim, par-
 tim verborum lenociniis permotus, omnibus se bo-
 nis spoliaret, & uxori omnia relinqueret *arg. d. l. 1. ff. de*
donat. inter vir.

Cum itaq; illamet ipsa ratio multò fortius mili-
 tet ex parte uxoris, consequens est ex natura correlati-
 vorum & identitate rationis, prohibitionem statuti de
 marito loquentis ad uxorem quoque extendendam
 15 esse: Dato enim uno correlativorum, † alterum etiam
 concedatur necessum est, *supra allegata l. fin. C. de ind.*
vid. toll. l. fin. ff. de acceptil. gl. in clem. un. in verbo eterna
liter de sum. Trin. & fide Cathol.

Sed & illud quarto loco considerandum aiebant,
 16 quod licet aliàs cōsuetudo † sit stricti iuris, & non exten-
 datur, ut notat Br. *per gl. in l. 3 § si quis hoc interdicto ff.*
de itin. actus priv. & alibi pulchre scribit Bl. quod con-
suetudo tantum habeat de effectu & potentia, quantum
 habet

habet de usu, † & proprios terminos facti ususq; non ex- 17
cedat. Idem *Bl. alicubi* ait, consuetudinem tantum ha-
bere de potentia, quantum de actu, & non potestate. At
enim constat consuetudinem illam, qua maritus relin-
quit uxorem Dominam & usufructuariam, atque mas-
sariam omnium bonorum suorum, existentibus filiis,
cuius vigore maritus intelligitur tantum alimenta re-
linquere, iuxta *gl. & Dd. in Auth. hoc locum C. simul. se-*
cundo nups. Br. in l. Titii. §. fin. ff. de leg. 2. Illam, inquam,
consuetudinem, utut de marito tantum loquentem, &
alioqui strictè accipiendam, locum tamen quoq; habe-
re in uxore, si scilicet ea relinquat maritum suum Do-
minum massarium, & usufructuarium omnium bono-
rum *Bl. in iam alleg. Auth. hoc locum, in fin.* ubi dicit, seta-
lem extensionem facere ex vi identitatis rationis.

Cum ergò in nostro proposito statuti præsentis
militet quoq; eadem ratio, tam in uxore, quam in ma- 18
rito, meritò idem ius utrobiq; † esse debet *l. illud ff. ad*
ad leg. Aquil. l. à Titio ff. de verb. oblig. Quod enim in u-
no certa † ratione deciditur, illud ex eadem in casu con- 19
verso, vel contrario etiam dispositum censetur c. qui
sentiit de Reg. Iur. in 6. ubi latè *Dynus*: Hæc enim omnia
non solum in ratione expressa locum habent, verum et-
iam in illa, quæ tacitè colligi & præsumi potest, proce-
dunt, *Abb. in c. fin. de rescript.*

Quintò huic sententiæ suffragatur regula vul-
garis, quod ea quæ † frequentioris usus gratia apponun- 20
tur, dispositionem regulariter restringere non soleant.
Sed lex vel statutum loquens in uno casu, intelligatur
quoq; statuere in alio, ob frequentiore † facti contin. 21

gentiam, ut notat *gl. in Clem. 1. de rescript. & in c. 2. de confess. lib. 6.* optimè facit *gl. in l. un. in verbo Sponsa C. de rapt. virg.*

At frequentius contingit, quod maritus faciat testamentum & uxorem in eo heredem instituat, sive aliquid relinquat, quàm ut vice versa, uxor erga maritum scilicet liberalem se exhibeat.

Idcirco in proposito concludendum videtur statutum loquens de marito, ratione frequentioris usus vindicare sibi etiam locum in uxore *Felin. in c. coram col. 1. de offic. deleg. las. in l. 1. ff. de leg. in l. si provincialis §. si in publico ff. de oper. nov. nunc. & in l. admonendi n. 107. de iure.* Item *las. in l. moribus n. 12. ff. de vulg. & pupill. subst.*

Præterea confirmatur intellectus ille aliis quoque fundamentis, à las. adductis *conf. 112. vol. 1.* quæ cum admodum clara sint, atque manifesta, nulla iusta causa subesse potest, cur illas statuti rationes ad maritum duntaxat restringere velimus, potius quam eas commodè etiam ad uxores extendere: In quavis enim interpretatione
 22 plurimum momenti habent rationes, l. scire leges ff. de leg. & ibi Dd. & in l. cum mulier ibidemque Dd. ff. sol. matrimonio c. intelligentia. c. præterea, de verb. sign.

Sic quoque quælibet lex, statutum, vel consuetudo
 23 debet intelligi secundum bonum & eventum, & ita nè quid contineat iniqui vel absurdi, etsi verba eius sint improprianda, *l. scire oportet, l. aliud autem ff. de excus. tut. l. nam absurdum ff. de bon. libert. tac. l. si cui ff. de servit. in istis verbis. Civili tamen more.* Nam quædam in sermone tacite excipiuntur & in l. pr. ff. ad exhibend. ubi l. C. ait,
 respondi,

respondi, *inquiens*, non oportere ius civile calumniari,
 † neq; verba eius captari, sed quod mente quid dicere. ²⁴
 tur animadvertere, & quod pariter intelligi debeant le-
 ges & dicta temperari, nè possint à sapiente reprehendi,
 inquit l. C. *in l. Salvius ff. de legat. præstand.* quem ad-
 hoc sæpius annotare solebat Bl. secundum Socin.
cons. 84. vol. 1. ex quo post Olrad. dixit Alber. *in l. qui duos*
§. 1. per illum text. ff. de manum. testamento quod inter-
 dum vis † sit inferenda literæ, ut sanum & iure congru. ²⁵
 um capiamus intellectum, & quod verba legis vel sta-
 tuti, quantūcunq; præcila recipiant interpretationē le-
 galem, & temperamentum æquitatis † docuerunt Br. ²⁶
 & Paul. de Castro, *in l. stipulatus sum*, ubi latè las. *ff. de*
verb. oblig. Multò itaq; magis hoc in proposito nostro
 admittendū erit, quia verba statuti de marito tantū lo-
 quentis non adeò præcisè intelligi debent, ut interpre-
 tationem istam ad uxorem extendendam commodè
 recipere non possint.

Ceterum quamvis hæc & similia ancipitem co-
 gitandi curam, in proposita quæstione nostra, non im-
 meritò alicui afferre possent: In contrariū tamen sen-
 tentiam maior Collegarum pars discessit, eam verio-
 rem existimans, quod scilicet uxor vigore prædicti sta-
tuti non censeatur prohibita relinquere aliquid marito
 in testamento, vel eum heredem instituere, moti po-
 tissimum quod clarum sit, regulariter de iure civili in-
 ter virum & uxorem non † esse prohibita ea, quæ relin. ²⁷
 quuntur in ultima voluntate l. 1. §. *sciendum ff. de rei ux.*
action. in Auth. præterea C. unde vir & uxor.

Imò licet prohibita sint † donationes inter con ²⁸

iuges, morte tamen donatoris confirmantur, & habent vim relictæ, vel ultimæ voluntatis *l. donationes. C. de donat. int. vir. & ux.*

Sit igitur sanè, quod statutum corrigendo ius cōmune prohibeat maritum, nè uxori suæ aliquid relinquat: Tamen vice versa nihil prorsus exprimit de uxore, quasi illa pariter non possit, aut debeat relinquere suo marito, & per consequens, cum hic casus sit omissus
 29 à statuto, merito remanet † in dispositione iuris communis *l. si cum dorem in pr. ff. sol. matrimonio l. si extraneos ff. quib. ob causam.*

Vbicumque enim in statutis non habemus specia-
 30 lem dispositionem, tunc stare † solemus iuri commu-
 ni: Statuta etenim iuraq; municipalia rigorosa, proinde
 31 de strictè interpretanda & observanda, neq; ultra † casum, quem verba expressè designant, porrigenda sunt, *l. prospexit ff. qui & à quib. man. l. 4. §. dotis ff. de damn. inf. Br. in l. non dubium & Dd. notant ff. de leg. l. 1. §. is qui nomen ff. de exerc. act. cum multis simil. coacervatis per Tiraq. in l. si unquam, in verbo libertus n. 2. C. de revoc. donat.*

Nec videtur relevare, si quis dixerit eandem hic dari mihi rationem, in uxore, quæ in marito, siquidem magna est inter duas has personas diversitatis ratio.

Nam causa finalis, vel impulsiva statuti proculdubio hæc fuit, ut coercerentur importunitates & in-
festationes muliercularum, *arg. l. 4. ff. de inoffi. testam.*
 32 ubi lex suspicatur, ne † mariti etiam contra filios inducantur ad testandum delinquentis & lenociniis verborum uxoris, ita ut aliquando etiam filii proprii pri-
 ventur bonis paternis.

Quam

Quam rationem leges non considerant in viris, qui non utuntur eiusmodi blanditiis, *c. quam sit extra de elect. dot.* Ut interim omittam istas rationes, quod mulieres sint mobiles, lubricæ, † & inconstantes, per 33 *c. forus & ibi gl. de verb. sign.* Viri autem à † virtute animi 34 *mi dicantur inc. 1. de Clandest. despon.*

Præterea foeminae avarissimæ sint, nec facile inducantur ad † donandum *l. sed si ego ff. ad Senat. Consult.* 35 *Vell. & in l. Neseennius 36. ff. de neg. gest.* ideoque *Bl. miraculi loco esse alicubi* scribit, cum mulier donat, & monstro simile, & proinde mulierem donantem deceptam quidam credi putaverunt, tanquam quæ rem suæ naturæ repugnantem fecit.

Quid quod iura suspicentur ipsas mulierculas communiter esse malas, ut in *Auth. matres creditrices* §. *quia vero*, multasque habere † malitias, quas enu. 36 merare admodum foret difficile, ut dicit Alb. de Ros. in *l. filia in orbitate C. de inoffi. testam.* quem in terminis nostris refert & sequitur Barthol. Soc. *cons. 75. col. pri. in pri.*

Tandem hæc est etiam diversitas rationis inter maritum & uxorem, quod regulariter nulla alia bona transferat ad maritum, quàm dotalia. Quoniam verò mulier statim ac viro nupta est, separatur ab ea domo, † in qua nata est, & in aliam familiam transgreditur 37 §. *fin. Inst. de patr. potestate*, & ob id dicebat Labeo Antistius sororem appellari quasi seorsum natam, ut refert Aulus Gellius, *Noctium Atticarum lib. 13. c. 10.* & est text. in *l. mulieris C. de incol. lib. 12.* & in *l. mulieres C. de dignit.*

38 *de dignit. lib. 12. & Br. in l. fin. C. de privil. schol.* quæ iura probant mulieris statum ad mariti † conditionem forumq; eius conformari, possem huc & Sacrae Scripturae testimonia conferre, probantia mulierem, seu à domo patris alienatam migrare totam in familiam & potestatem sui mariti, ut habetur *Gen. 3. & Levit. c. 22. Num. 30. Paul. ad Rom. c. 7. & 1. Cor. 7. Item ad Ephes. 5.*

Quoniam verò mulier statim exire solet à domo patris & suorum agnatorum, & in alienam familiam transgreditur, idcirco statuta non usq; adeò curamus, ut bonorum uxoris hac in parte haberent aliquam rationem, quemadmodum de bonis maritorum constituerunt, virisq; quasi interdixerunt, ne possent uxores instituire heredes, aut eis aliquid relinquere.

Pertinet secunda principalis ratio, quod tametsi statutum censeatur ex natura correlativorum, etiam uxori auferre voluisse liberam testandi, & marito relinquendi bona facultatem: quia tamen verbis hoc non est ita expressum, ut uxores prohibeantur relinquere maritis, quemadmodum in casu converso (siquidem verba statuti attenderis) maritus prohibetur uxori relinquere, neq; etiam tanta est prohibitionis ratio in uxore, ut in marito, de quo in nostro statuto agitur, & sic de voluntate statuentium verisimiliter apparet.

Meritò igitur locus erit isti regulæ quæ docet: Eam
39 semper tenendam esse sententiam, quæ voluntati disponentis magis consentanea *l. in ambiguis de Reg. Iur. l. si quis intentione ff. de iudic.* & pro expresso & disposito
40 id semper esse habendum, quod quis interrogatus † verisimiliter respondisset, *gl. fin. in l. tale pactum ff. de pac. in l. Titius*

l. Titius §. Lucius. ff. de lib. & postb. Quotus enim quisq; est qui interrogatus ex statuentibus utrum prohibitionē de marito tantum, an verò de uxore quoq; intelligere velit, non mox respondeat, se non uxori, sed marito eiusque agnationi & familiæ prospicere, & eam potissimum ob causam, cum in specie prohibere voluisse, nè in testamento vel alio quocunq; titulo, aliquid uxori suæ relinquat; Agnatos verò bonis sibi ab intestato venientibus defraudet.

Quin imò, si statuentes in eiusmodi prohibitionē voluissent interdicare mulieri, ne aliquid suo viro relinquere posset, tunc certè aliquod verbum hac de re protulissent *arg. l. un. §. Sin autem ad deficientis C. de cad. toll. c. ad audientiam, de decim. c. inter corporalia, de translat. prelat.*

Cum autem in statuto nihil dictum inveniatur de uxore, ex mente statuentium (quæ prædominari debet *l. cum mulier. ff. sol. matrimonio l. nominis & rei §. verbum ex legis ff. de verb. sign. l. scire oportet §. sufficit ff. de excus. tut. cum simil.*) liquido constat, eos uxori prohibere factionem testamenti noluisse *l. cum prator de iudic. l. maritus C. de procur.* ubi illa vulgaris regula traditur: Quod exclusio unius, sit inclusio alterius, † & econtra: 41
vel electio unius & alterius repulsio, ut alibi *Bl. ait.*

Confirmatur ista opinio simili exemplo: Nam et si una persona prohibetur alteri succedere, non tamen vice versa hoc obtinet: Vnde tametsi soror prohibeatur succedere fratri ex forma statuti: Tamen frater non prohibetur succedere sorori, ita decidit *Bl. in leg. 12. tab. C. de legit. hered.* cum quo concordat Petrus de Ancha-

42 rano in c. 1. de constit. quos refert & sequitur Alex. in l. inter stipulantem §. sacram, de verb. oblig. quia dato uno in-
conveniente, † non debet aliud dari. In hanc senten-
tiam videant Studiosi, multa per Tiraq. coacervata in
retr. proximit. §. 1. gl. 9. n. 188. ubi inter alia etiam tra-
dit, in dispositionibus, quæ sunt contra ius commune,
43 masculinum † non concipere foemininum.

44 Præterea videmus, quod legitimatus per oblatio-
nem curiæ, succedat † patri, & non agnatis. E contra
verò pater ei soli succedit, non verò agnati l. commun-
um C. de natur. lib. §. filium in Auth. quib. mod. naturales
efficiantur sui, & facit text. l. si ab eo C. de legit. hered. Socin.
cons. 75. vol. 1.

His ita positis, non erit difficile respondere ad rati-
ones dubitandi: Nam illa omnia ex hoc potiss. fonte de-
rivata fuerunt, quod Dd. qui eam sententiam tutantur,
existimarint, correlativorum eandem esse naturam: Ve-
rum tamen rem aliter se habere illamq; regulam multis
modis limitari, partim ex iis quæ hætenus diximus, satis
constat: partim verò ex seq. clarius patebit, facile igitur
omninò super illo fragili fundamento corruent c. Pau-
lus 1. q. 1.

45 Sed ut singulis etiam satisfaciamus, quod primum
attinet ad communem illam interpretum doctrinam,
qua traditur, statutum corrigens † in uno correlativo-
rum, censeri quoq; corrigere, vel statuere in alio, paucis
respondendum est, eam recipere aliquot notabiles li-
mitationes:

Et primò quidem locum non habet, quando di-
versitatis ratio inter correlativa assignari potest: Hoc e-
nim

nim casu dispositum in uno correlativorum, ad aliud non extenditur Br. in l. fin. ff. de accept. & notant Dd. in d. l. fin. C. de ind. vid. toll. gl. in c. 1. & ibi Canonist. de locat. Eccl. lic. in c. fin. n. 4. de Iudaicis text. & Dd. in Inst. de his qui sunt sui vel alien. c. Episcopus qui & c. Ecclesia servos 12. q. 2. & Nicol. Everh. in Top. leg. in loco à correlativis, siquidem ratio † 46
 diversa reformat pactum l. interpositas C. de transact. & ubi ratio diversitatis subest, non licet † arguere ab uno ad 47
 alterum l. fin. de calumniat. l. Papinianus ff. de minor. At hoc loco diametralis quodammodo diversitatis ratio subesse videtur, inter maritum & uxorem, ut supra satis à nobis declaratum est: Proinde in nostro casu statuti præsentis non debet fieri extensio, ob diversitatis rationem.

Sicuti enim ex identitate rationis licitum est arguere de uno casu ad alium, l. illud. ff. ad leg. Aquil. l. à Titio ff. de verb. oblig. Ita ex diversitate rationis impediatur hoc argumentum, ut contrariorum † eadem sit disci. 48
 plinal. etsi contra, ubi las. ff. de vulg. & pupill. subst. cum simil. Gravet. cons. 187. col. 2. in fin.

Secundò non procedit illa regula, quando agitur de diverso actu, Nellus de S. Geminiano in tr. Bannitorum in 2. p. temporis 2. q. 111. Tunc enim dixerit nemo statutum in uno correlativorum extendi ad alterum, quæ admodum consulendo tradit Socin. cons. 75. col. 1. vol. 1. Undè si statutum velit viros bannitos expellendos esse de civitate, utique uxores bannitorum † non debent 49
 expelli, non obstante regula correlativorum, quia illa tantum procedit † respectu eiusdem actus, ut pu. 50
 ta si aliquis prohibitus est vendere, censetur quis prohibitus ab eodem emere d. l. fin. & ibi Br. ff. de acceptil.

Item, locum habet regula correlativorum, quando fit respectu rei, quæ prohibetur vendi, quia censetur prohibita quoq; uni, & ita quidem loquitur text. in *l. fin. C. de cupress. lib. 10.*

Similiter & hoc nostro casu dicendum, quod cum maritus prohibitus sit in ultima voluntate relinquere uxori, uxor quoq; sit prohibita aliquid cupere à marito ex ipsius ultima voluntate, usq; adeò, ut si poena † esset marito imposita, eadem quoq; ab uxore capiente legatum sibi relictum, exigi commode possit, ob naturam correlativorum, sed secus est in actu diverso, de quo hic nobis est quaestio.

Tertiò huic regulæ locus non est relictus, quando statutum respicit personam, secus si rem respiceret, quo casu procedit sæpè allegata *l. fin. C. de Cupress. lib. 10. Bl. in l. 1. C. de com. serv.*

Sed in nostro casu, statutum principaliter disponit in personas & actum à personis gestum, non autem disponit in res, & bona, nisi saltem in consequentiam, id quod ex omnium sententia fieri potest, text. in *l. propter lites, §. licet de excus. tut. l. 2. C. eod. l. magis puro, §. illud quæro ff. de reb. eor. qui sub tut. l. cum unus §. is quis cum gl. ff. de bon. aut. iud. possid. cum aliis allegatis per Ludov Rom. qui illa tenet cons. 39. & idem Bl. expresse in cons. 167. in fin. vol. 5. & omnes scribentes in *l. cunctos populos C. de sum. Tri.**

Secundum argumentum à favore desumptum, nullius videtur esse momenti, siquidem talis prohibitio relinquendi mulieri, dicitur potius inducta odio uxorum, & sic illa dispositio statutaria erit odiosa. Quando enim

do enim alienationis prohibitio fit in singulares†perfo- 53
 nas, tunc fieri dicitur odio personarū illarum *l. codicillis*
§. matre ff. de leg. 2. l. cum ita legatū ff. de condit. & demonstra.

Vndè huiusmodi statutum censetur odiosum, ut-
 potè in uxorum odium principaliter proditum, im-
 pediens earum malitias & sagacitates. Etsi autem in
 favorem maritorum quoq; illud ipsum statutum indu-
 ctum esse videatur: id tamen minus principaliter, & in
 consequentiam duntaxat factum esse videtur.

Cum ergò illud statutum præcipuè odiosum sit,
 illaq; ratio quæ militat in marito, non vendicet sibi lo-
 cum in uxore, utiq; etiam regula correlativorum hoc
 nostro in casu cessabit, ut in terminis nostris ad hoc ar-
 gumentum respondet Barth. Soc. *d. cons. 75. col. pri.*
in fin. vol. 1.

Ceterum ad cognoscendum, sit ne statutum odi-
 osum, an favorabile, debet inspicere, an principaliter sta-
 tuentes moti sint propter favorem, † an propter odium 53
Alex. de Imol. cons. 197. vol. 2. Nam & alias semper
 actus iudicatur à principali † intentione agentium *l. si 54*
quis nec causam ff. si cert. pet.

Ex quo inferunt Dd. in *l. qui exceptionem per eum*
text. de condit. indeb. statutum scilicet censeri odiosum,
 aut favorabile, ex principali intentione statuentium, ut
 scilicet si principaliter fecerint in favorem unius, licet
 consequenter vellent in odium & detrimentum alteri-
 us, nihilominus tamen censeatur favorabile, & econ-
 tra vide *gl. fin. in l. 2. C. de in ius voc.*

Tertiò ad propositum nihil facit illa Theorica
 Dd. existimantium statutum correctorium extendi ex

identitate rationis, quando ratio expressè, vel unica tantum in statuto assignari potest: Quia non eam solam ob causam mariti prohibentur relinquere uxoribus, quod lenociniis verborum moti bonis semetipsos spolient, sed alias etiam plures ob causas statutum hoc sancitum est, quos suprà aliquoties adduximus. Quamvis itaque una ratio cesset, quia tamen aliæ adhuc supersunt rationes quæ foeminam incapacem reddunt bonorum mariti, utiq; hæ propterea admittendæ non videntur, quippe cum regulariter quoties plures causæ concurrunt, una † earum cessante, non cesset reliquarum dispositio *arg. §. affinitatis Inst. de nupt. cum simil.*

Eodem modo non obstat, quod quarto loco adductum est argumentum de consuetudine statutorum. 56 Tametsi enim consuetudo & statutum † in idem ferè recidant & convertantur paribusq; passibus ambulent, neq; aliter differant nisi ut tacitum & expressum: Tamen illud hoc loco non procedit, quia statutum, de quo nobis est quæstio, contra regulas iuris communis introductum est, ideò à consuetudine † ad statutum illatio fieri non debet, sicuti etiam consuetudo onerosa & iuri communi contraria non extenditur ad casus similes, imò nec maiorem rationem habentes *l. quod vero l. quod non ratione ff. de legibus & Innocentius tradit inc. dilecti, de offic. Archidiacon. Anton. de Canario in repet. c. fin. de consuet.*

Ulterius non obstat quinto loco regula, quod exempla frequentioris † usus gratia apposita, regulariter non restringant dispositionem. 58 Tametsi enim per exempla restrictio non inducatur, quò minus ad similia dispositi-

dispositio protendatur, declaratio tamen ab exemplis percipitur, in quibus casibus intelligi scripturam oporteat *l. fin. §. cui dulcia ff. de tut. vin. leg.* Declaratio sanè à rationis similitudine aut identitate desumitur, ut iis in casibus locum dispositio habeat quib. eadem ratio subest, exemplis in dispositione aliquot adiectis, ut habetur *in l. ut responsum C. de transactio. C. sedes de rescripto.*

Sexto & ultimo non refragatur nobis opinio Iason. volentis statutum de quo controversitur, non esse correctorium, sed tantum limitatorium iuris communis: Tametsi enim hæc obiectio colorem aliquem habere videatur, attamen saporem illi inesse nullum quilibet facile sentit: liquidem hic non limitatur, sed propriè loquendo corrigitur ius commune, quo maritus potest uxori in testamento aliquid relinquere.

Cum itaque hoc odiosum & exorbitans sit, merito extensio fieri non potest, nec debet ab una persona ad alteram, ut tenet Barth. Soc. sæpè *d. cons. 75.* Quin & repercussionem manifestissime pars adversa in hoc ipso argumento sustinet: tota enim in eos est idq; unum omnium maximum agitur, ut doceat ad uxorem quoq; statutum prohibitorium de marito loquens trahendū esse, adeoq; rationem eandem uxoris esse relinquentis marito, quæ est mariti relinquentis uxori. Attamen multò aliam esse causam uxoris quàm mariti declaratū satis superque est antea.

Diversitatis itaque ratione admissa quomodo ex diversis rationemque diversam habentibus argumentandum pars censeat, assequi in præsentia satis non possumus *leg. finali. de calumniatoribus, leg. Papini-*

anus ff. de minor. l. 3. §. 1. in illis verbis: nec ratio diversitatis ff. de iniust. rupt. irrit.

Porro diversitatis rationem lex usq; adeò observat, ut ei sermo aut † generalis scriptura curæ non sit, quò minus restrictionem patiatur, ubicunq; diversam rationē ea habent, quæ sub generali scriptura comprehensa aliquis asserit *gl. in c. quia, de Elect. in 6. Dyn. cons. 41. vol. 3. Br. in l. omnes populi ff. de instit. cum magno acervo aliarum autoritatum adducto per Gravet. in 2. respons. pro genero n. 32.*

Sed quid in ratione diversa multum occupamur? siquidem idem ius & in ratione minore probandum, ut nec ad ea generalis scriptura trahatur, in quibus minor est ratio, quemadmodum putat Raph. Fulgos. *cons. 135.* ubi etiam amplius asserit, idem ius esse verborum universale.

Ex quibus omnibus cernere licet Ias. opinionem extendentis statutum (quod de marito tantum nuncupatim disponit) ad uxorem in præmissis dubio non defendi posse, sed nostram sententiam multò solidioribus rationibus suffultam esse, ut ob id iure merito pro marito, quem uxor in testamento heredem universale instituebat, responsum & decisum à nobis esse videatur. Quam sententiam & ego propter rationes ad nauseam usq; adductas maximè approbavi, &c.

Q U Æ S T I O

VICESIMA SEPTIMA.

S V M M A R I A.

- 1 An bona patrimonialia, iugebrachte Güter/ permutata à coniugibus loco aliorum immobilium, assumant naturam bonorum acquiritorum.
- 2 Consuetudo optima legum & statutorum interpretres.
- 3 Interpretatio ea vera est, quæ à praxi & experientia rerum desumitur.
- 4 Ab iis, quæ semper certam interpretationem habuerunt, non est recedendum.
- 5 Permutatio est vicina emtioni, eiusq. vicem sustinet.
- 6 Fundus obligatus vel hypothecatus, & cum alio permutatus, non proinde censetur obligatus, ac ille fuerat.
- 7 Protestatio ius protestantis conservat.
- 8 Veritas & subiecta rerum hominum denuntiatione non immutantur.
- 9 Veritas in omnibus spectanda.
- 10 Subiecta veritatis falsa demonstratione mutari non possunt.
- 11 Papalis etiam denominatio veritatem non imminuit.
- 12 Verba donandi, in aliis, quam donationis contractu si adhibita fuerint, tamen donatio ille contractus censetur.
- 13 Realitas potius, quam nuda verba inspicienda.
- 14 Bona patrimonialia cum aliis permutata, non dicuntur acquisita, sed surrogata in locum patrimonialium.
- 15 Statuta, siue permissoria, siue prohibitoria sint, servanda sunt.

- 16 Ratio ea in statutis sufficit, quod dicitur, statuentes ita fuisse arbitratos.
- 17 Statuta municipalia adurgem sunt servanda.
- 18 Statutum potest tollere dispositionem iuris communis.
- 19 Casus omisus remanet in dispositione iuris communis.
- 20 Verbis statuti dubiis existentibus, ea sumi debet interpretatio, qua ius commune quàm minimum laedat.
- 21 Verba *Geauffre/gegeben/oder wolgewunnene Güter* non pro mutatis, sed pro donatis ac emtis habentur.
- 22 Res surrogata, eiusdem est effectus, cum ea in cuius locum surrogatur.
- 23 Casus quatuor in quibus res rei surrogatur.
- 24 Facultas quod quis rem permutare queat, iis tantum permissa censetur, qui liberam rerum suarum habent administrationem & permutationem.
- 25 Maritus res uxoris permutare non potest, etiam assenti-ente uxore, nisi adhibito tutore mulieris.
- 26 Maritus uxori in propria causa author esse non potest.
- 27 Dispositio statutaria ita interpretari debet, ne elusoria reddatur.
- 28 Extensio statuti etiam in pœnalibus fit.
Et cur ibid.
- 29 Fraus & dolus nemini patrocinari debet.
- 30 Statutum loquens in casu vero, procedit etiam in casu ficto subrogato scilicet in locum veri.
- 31 In dispositione dubia, coniectura capitur à verisimilibus.
- 32 Verisimiliam magna in legibus vis est.
- 33 Ea quae regulariter non probant, propter verisimilitudinem tamen probant.

- 34 Præsumptiones statutorum rebus non verisimilibus ut non sunt aptanda, sic contra præsumptiones & municipalium & civilium verisimilibus aptantur.
- 35 Argumentum ab ultima voluntate ad consuetudinem, vel statutum desumptum validum est.
- 36 Gravatus fideicommisso si res aliquas alienat, aliasq. comparat, videtur eas comparasse loco permutationis & in vicem hereditariarum restituere debere.
- 37 Fundus patrimonialis cum alio permutatus, an patrimonialis censeatur.
- 38 Ab eo, quod aliquot consuetudinibus firmatur, non temere recedendum.
- 39 Res immobilis à patre mutatione acquisita, eiusdem sit natura cum aliis rebus hereditariis, in eaq. filij eodem modo quo & aliis succedunt.
- 40 Res permutata cum re subiecta fideicommisso, sit fideicommissaria.
- 41 Res permutata cum re dotali, sit dotalis.
- 42 In statuto illud solum positum dicitur, quod oculis corporis legi potest.
- 43 Sub verbis *Betauffte/ oder wolgerwunnene Güter/* non comprehenduntur sub contractu permutationis & 44.
- 45 Verba secundum communem usum loquendi intelligi debent.
- 46 Verba statutorum simpliciter prolata iuxta dispositionem statuti, vel consuetudinis patriæ intelliguntur.
- 47 Verbum *acquirere* nihil aliud importat, quam lucrari.
- 48 A determinatione statuti recedere non licet.
- 49 Ubi statutum non determinat, nec nos determinare debemus.

- 50 Ratio statuti non attenditur, sed casus formaliter dispositus.
- 51 Statuta tantum disponunt, non loquuntur.
- 52 Ubi statutum non loquitur, illius dispositio cessat.
- 53 Cautela à marito in permutatione rerum uxoris, & contra observanda.
- Ratio 54.
- 55 Coniunx permutationi rerum propriarum consentiens, iura sua perdit.
- 56 Ratio.
- 57 Senatori de communi observantia testanti, non creditur.
- 58 Imò nec Illustribus creditur.
- 59 Multa per patientiam tolerantur, quæ in iudicio non permittuntur.
- 60 Permutatio vicina est emtioni.
- 61 Differentia inter emtione[m] & permutationem.
- 62 Prima differentia: Emtio consensu, permutatio rebus constat.
- 63 Secunda differentia: Materia emtionis est merx & pretium, in permutatione merx utring[ue] versatur.
- 64 Tertia differentia: In emtione non agitur ut utring[ue] detur: in permutatione utring[ue] obligatio est.
- 65 Quarta differentia: Emtio est contractus nominatus: permutatio innominatus.
- 66 Sub generali appellatione emtionis in statuto, non comprehenditur permutatio.
- 67 Prohibitus vendere citra certam solemnitatem, potest absq[ue] illa permutare.
- 68 Proximior manus in emendo praefertur, etsi hoc in permutando non procedat.

69 Generalis dispositio restringitur ad suam causam.

70 Permutatio quando sub verbo emtionis non cadat.

STatuto & iure municipali huius nostræ
Civitatis cautum est, & usu quoq; &
consuetudine loci inveteratâ receptum &
obtentum, quod altero ex coniugibus mortuo
superstes inter alia bona etiam ea immobilia
lucrari debeat, quæ constante matrimonio
acquisiverunt, patrimonialibus utriusq; suo
loco manentibus.

Quæritur igitur:

An si pradium, ager, vinea, domus,
hortus, paterna aut avitæ successionis alte-
rius coniugum permutatur pro alio fundo:

An, inquam, res sic permutata acquisita
censeatur, ita quidem ut superstes plenum ius
domini sibi arrogare possit, adeoq; proprie-
tatem ad suos heredes transmittat:

An verò patrimonialis maneat & in
locum prioris fundi surrogetur, ita qui-
dem, ut superstes nihil aliud iuris quàm u-

sumfructum ad tempora vite sue in illis habeat.

¶ Si autem in statutis Ienensibus nè unica quidem huius rei syllaba habeatur, aut repariatur, ut ex c. 1. de successio. videre est, quidam tamen ex Senatoribus intrepidè & asseveranter affirmant, hætenus de consuetudine ita observatum fuisse, ut bona patrimonialia jugebrachte Güter permutata à coniugibus, loco aliorum † immobilium assumant novam naturam benorum acquiritorum. Cum autem hi viri Senatores in foro & iudiciis, & præsertim in Senatu oppidano indies versati sint, huiusque iuris municipalis peritis. fuerint, horum sanè testimonium nos meritò plurimum movere debet.

- Tametsi igitur aliqua subesset ratio quæ dubitandi causam averteret, propterea tamen à consuetudine ista longissimo usu comprobata, atq; recepta non est recedendum, sed potius huic sine hæsitationi insistendum:
- 2 Hæc enim optima est legum atq; † statutorum interpretatio. l. si de interpretat. ff. de leg. c. cum delictus de consuetud. & ea demum est vera interpretatio, quæ à praxi ipsaq; rerum
 - 3 experientia † desumitur, ut ait Bl. in c. 1. de feud. fin. culp. non amitt. ideoque ab iis, quæ consuetudine certam habent interpretationem † minimè recedendum l. minime ff. de ll. l. quod si nolit. S. assidue de edil. edict. sed id potius scienter tenendum, quod ab aliis in eodem genere controversiarum servatum videmus, ut monet Imp. in l. 1. C. qua sit long. consuet. ut probatur per optimum text. in l. filius emancipatus ff. ad leg. Cornel. de fals. ubi ait
- l. C.

I. C. Sic enim inveni Senatum censuisse, & in l. Labeo, ibi. morem agentium sequi debemus ff. de statulib.

Secundò hæc sententia magis confirmatur per hanc rationem: Nam permutatio est † vicina emtioni l. 2. ff. de rer. permut. imò & vicem emtionis sustinet l. 2. C. cod. & l. Tutia 62. & ibid. Bl. ff. de iur. dot. & l. apud Celsum §. si quis à vers. autoris ff. de except. doli. & qui rem permutatam accepit emtori similis est l. fin. ff. ex quibus causis in possess. eatur. & l. sciendum §. dicere ff. de edil. edict. ex quo etiam permutatio pro venditione à probatissimis scriptoribus usurpatur Tiraquel. in tr. de retr. proxim. §. 30. gl. 1. n. 19.

Tertiò huc facit, quod ait Bl. in l. pro debito col. 1. ff. de bon. aut. iud. possid. ubi ait: Si fundus obligatus, vel hypothecatus cum alio permutetur, hic † alius non perindè censetur obligatus, ut ille erat, allegat pro confirmatione huius suæ opinionis, ea quæ notantur in l. Labeo §. item si Dominus de verb. sign. & in l. mater C. de R. V. idque usque adeò procedere videtur, ut locum habeat, novusq; fundus sit, & dicatur ille, qui permutatus est, etiamsi declararit quis eo se animo sive eo nomine id facere, ut hic fundus alterius locum subeat, & sic hunc fundum posteriorem patrimonialem esse voluerit.

Tametsi enim declaratio & protestatio ius ipsius protestantis † conservat, ideoq; sic fundus alterius loco substitutus eiusdem naturæ & qualitatis cum priore esse videatur, nihilominus tamen contrariū hoc loco suaderi poterit, quia substantia rerum non † immutatur hominum denuntiatione l. si sorti. ff. de castr. pecul. ubi

ubi si quis non ex castris natus, aliquid filiofamilias donaverit adieceritque denominatum, ut illud habeat in Castrensi peculio, non tamen censebitur Castrense peculium. Veritatem enim, ut ibi subiicit, † spectamus, ut in *l. cum falsa C. de iur. & fact. ign.* Cuius verba quia huc sunt accommodatissima subnectere libuit:

- 10 Ait itaq; Imperator, Cum falsa † demonstratione mutari substantia veritatis minimè possit, respondendo id quod paternum erat, ex matris bonis esse, nihil egisti, & in *c. constitutus de relig. dom. & in cl. ult. in 2. respons. de sent. excomm.* cuius autoritate dixit Ioh. Andr. in *Addit. Specul. in 1. de instrum. edit. §. porro*, quod veritatem non
 11 minuit † etiam Papalis denominatio, ideò si contra-
 12 hentes alio contractu, quam donationis, utantur verbo
 13 donandi, non propterea erit † donatio. Nam realitatē potius inspicimus quam nuda † rerum verba & scribit Aristoteles *lib. 1. de i. p. 1. 1.* Et ἐπὶ μὲν ἰσχυρὰς propter nostrum affirma-
 re, vel negare nihil mutatur in re, & ita vulgò summa-
 tur text. (*in l. si mutatio ff. ad munic.*) quemadmodum hæc tradit & comprobatur pluribus autoritatibus ~~Andr.~~ Ti-
 raq. *de retr. pign. §. 32. gl. un. n. 34. cum 2. seqq.*

Ex prædictis inferitur, quod fundus acquisitus ex permutatione non videatur esse patrimonialis, sed acquisitus, utpote constante matrimonio ex opera, solertia, vel industria utriusq; coniugis comparatus, iure proprietatis pertineat & devolvatur ad superstitem, nec cogatur solo & nudo usufructu esse contentus.

Verum præmissis & similibus non obstantibus, contrarium mihi videtur verius, quod nimirum vigore statuti Ienensis loquentis de bonis donatis, cmtis vel aliter

liter comparatis bona fide, bona matrimonialia cum aliis bonis permutata † non dicantur acquisita, sed sur-¹⁴
rogata in locum patrimonialium, & sic superstes nu-
dum duntaxat usumfructum habebit, idq; suadent seq.
rationes, quarum hæc Prima:

Tametsi enim statuta, sive permissoria, sive pro-
hibitoria, sint † servanda secundum Bl. *in l. illud in pr. per*¹⁵
illum text. ff. quod cuiusq; universit. nom. quia in statuto
sufficit pro ratione, quod Statuentes ita sint arbitrati,¹⁶
quemadmodum tradit Frid. de Scalis, quem refert Bl.
in l. 1. §. initium, per ill. text. ff. de postul. & statuta municipalia sint servanda † ad unguem Bl. *in l. 1. C. de arbitr.*¹⁷
cum concordantiis & possit statutum † quoq; tollere di-¹⁸
spositionem iuris communis *l. omnes populi & ibi Dd ff. de iust. & iur. Franc. Curt. sen. cons. 78. col. 4. in fin.*

Tamen ubi expresse statutum non derogat iuri
communi, tunc communis & vera est sententia, quod
casus omissus remaneat † in dispositione iuris commu-¹⁹
nis *l. hoc accusare §. omnib. de accusat. l. si vero §. de viro ff. sol. matrimonio cum multis simil.* Et per consequens super-
stes coniux prædium pro patrimoniali fundo permuta-
tum, sibi iure domini arrogare non potest, sed usufru-
ctu duntaxat gaudebit ad tempora vitæ suæ.

Secundò, ubi verba statuti sunt dubia, quæ multi-
pliciter possent interpretari, ut minus lædat ius com-
mune, † quàm fieri possit, & ad ius commune reduci, ut²⁰
notat *gl. in l. fin. §. 9. C. de iur. delib. & habetur in l. 2. C. de nox. act.* Sit igitur sanè hoc statutum esse obscurum,
vel dubium, quod mihi tamen minimè videtur: Ta-
men illa verba in statuto expressa, *Gesaußte, gegebene oder*

21 *welgetwunnene Güter* non † pro permutatis, sed pro donatis ac emtis accipienda ac intelligenda erunt, ne aliter interpretando ius commune laedatur.

22 Tertiò. Pro hac parte stat regula surrogationis: Cum enim prædiū istud sit surrogatum in locum fundi patrimonialis, consequens est iisdem ll. illud censi, quia res quæ surrogatur † in locum alterius est eiusdem effectus, cuius erat illa in cuius locum surrogata est, l. si cum §. qui iniuriarū ff. si quis caut. l. filia §. Titia ff. de cond. & demonstr. Et iam videtur text. pro hac decisione in l. si donatores 37. §. si sponsus ff. de don. int. vir. & uxo. & ibi Bar. Chass. in Consuet. Burg. rubr. 4. §. 2. col. 535. n. 4.

Et si autem videatur prima fronte dicendum quod res non succedat rei & prædium acquisitum non surrogetur alii rei per quam sit comparatum. l. i. §. pri. & passim. C. si quis quam sibi.

23 Nam ut res † rei surrogetur, tantum modo in quatuor casibus receptum est, qui traduntur à gl. in d. verb. constituam C. si quis ult.

1. Casus est favore Ecclesiæ.
2. Favore pupilli.
3. Favore dotis.
4. Aut nisi maritus factus sit non solvendo.

Cum igitur in hisce casibus sit speciale, ut res surrogetur rei, videtur consequenter inferri in aliis casibus, contrarium esse statuendum, argumento à speciali desumpto, cuius tacit mentionem gl. in l. si is qui de iur. fisc. c. 1. de heret. lib. 6. & l. ult. de publ. iud. cum multis allegat. ab Eberh. in loc. à special.

Tamen prædicta tantum locum sibi vendicant, in eo,

in eo, † cui concessa est libera alienandi & permutandi ²⁴
 facultas, atq; de rebus suis disponendi potestas, utpote si
 maritus permutaret res suas proprias pro aliis:

Atqui secus res se habet in eo casu quo quis vellet
permutare res uxoris. Eiusmodi enim contractum per-
 mutationis celebrare ei non licet, etiam volente † uxo ²⁵
 re, nisi alio adhibito tutore, saltem de iure Saxon. quia
 mari⁹ autor uxori † in propria causa esse non potest, *arg.* ²⁶
l. pupillus §. in pri. ff. de autorit. tutor.

Deinde à propriâ causâ, cuius utilitas ad eum per-
 tinet, *l. 1. §. in propria ff. quando & intr. que temp. appell.*
l. omnibus C. de testam.

Porrò de iure civili incidit hæc res in donationem
 inter coniuges prohibitam *l. 1. ff. & C. & extra de donat.*
inter vir. & uxor. proinde videtur adhuc illa ratio subsi-
 stere, quâ tertio loco adduximus, ex regula surrogatio-
 nis, quod nimirum prædium istud surrogatum in lo-
 cum fundi patrimonialis succedere debeat, *per d. l. si do-*
natores §. fin. ff. de donat. inter virum & uxorem.

Quartò. Ista dispositio statutaria (quod nimirum
 bona utriusque coniugis pro proximis cognatis manere
 debeant) ita interpretari debet, nè † reddatur elusoria *l. 1. 27*
de iud. l. fin. ne quid in loco publ. nec esse debet in potestate
 partis statuti reformationem vel dispositionem eludere
arg. l. 2. §. sed si in pr. ff. de iud. l. ne in potestate ff. de arbitr. in o
 † extensio fit etiam in poenalibus, nè dispositio fiat elu- ²⁸
 soria *c. si. civitas, de sententia excomm. in 6. las. in l. 1a.*
lis scriptura ff. de leg. 1. Dec. in leg. factum §. fin. ff. de Reg.
Jur. Sed si maritus vel uxor permutando bona pa-
 trimonialia præ aliis bonis, in istis bonis postero-

ribus quasi per solertiam coniugum acquisitis, vigore statuti succederet iure proprietatis, tunc facile hac ratione excluderentur agnati & proximi heredes eorum, quibus priora bona, si non fuissent permutata, restituenda essent, & sic privarentur successione, & sic eluderetur statutum. Ergo hoc minimè admittendum, fraus etenim & dolus † nemini patrocinari debet l. verum §.
 29 hoc quoq. ff. pro soc.

Quin potius dicendum bona posteriora sapere rationem originalem priorum bonorum patrimonialium, in quorum locum posteriora sunt surrogata, gl. in d. l. si eum §. iniuriarum ff. si quis caut. l. filia §. Titia ff. de cond. & demonstr. ubi una species loco alterius succedit, facit l. si donata §. fin. de don inter vir & ux. quod nimirum ultimum locum tenent primi.

Hinc eleganter ad nostrum propositum scribit Br. in l. postulante per illum text. ad S. C. Trebell. quod statu-
 30 tum loquens in casu vero procedat quoq; in casu ficto †
surrogato in locum casus veri, quod & Abb. sequitur in c. fin. de arbitr. & communiter Dd. in d. l. postulante.

Cum itaq; in casu nostro bona posteriora permutata pro patrimonialibus surrogata sint in locum priorum bonorum, scilicet patrimonialium, in quibus superstes coniunx vigore statuti lenensis sub c. 1. solum ususfructum habet, proprietate penes defuncti heredes remanente, rectè finguntur ista bona, tanquam vera bona patrimonialia propter surrogationem, ut hic locum habeant & intitulentur in statuto, ita quidè, ut non dicantur acquisita constante matrimonio per solertiam coniugum, proindè lucro superstitis coniugis non accrescunt,

Quintò

Quintò. In omni dispositione dubia, capi debet
coniectura à † verisimilibus, ut illud habeatur pro dis- 31
 posito, quod verisimiliter fuisset dispositum, si de hoc
 disponentes cogitassent, aut ab aliis fuissent interrogati,
text. cum gl. singul. in l. tale pactum §. fin. ff. de pact. & ibid.
not. Dd. Eberh. in Top. in loc. à veris.

Verisimilitudinem in legibus magni † momenti 32
 esse, vel mediocriter in iure versatus per se cognoscit, a-
 deò ut ex ea passim leges fiant & lites definiri iubeant,
 tanquam id verum sit quod est verisimile, quibus plane
 consentiunt permulti text. iuris quos in unum velut fa-
 sciculum colligit locupletiss. ille Tiraq. in repet. l. si un-
 quam n. 37. C. de revoc. donat. sed & pro generali thesi tra-
 dit, quæ regulariter non probant, propter † verisimili- 33
 tudinem tamen probare, quam thesin in multis hypo-
 thesibus veram esse idem Tiraq. prad. loc. n. 51. & seqq.
 eleganter ostendit.

Et quemadmodum leges & statutorum præsum-
 tiones nullatenus † aptandæ sunt rebus non verisimili. 34
 bus iuxta Bl. in l. in lege nulla C. de iure dot. & l. fin. C. de
 hered. instit.

Ita e contra semper præsumtiones legum tam mu-
 nicipalium, quàm civilium aptandæ sunt ad verisimi-
 lia, & ita Bl. asserit in l. generaliter C. de non numerat. pe-
 cun. quem refert Tiraq. d. loc. n. 57.

Sed si statuentes fuissent de hoc nostro casu inter-
 rogati, Vtrum nimirum bona permutata in locum pri-
 orum succederent, Respondissent utiq; affirmativè, nec
 se sensisse quasi sub illa permutatione intelligere vo-
 luerint bona illa constante matrimonio ex opera & in-

dustria acquisita fuisse. Merito igitur illud debet haberi pro expresso.

Sextò. Pro eadem parte optimè facit hæc ratio, quoniam regulariter bonum & validum est argumen-
 35 tum, quod desumitur † ab ultima voluntate ad statu-
tum & consuetudinem, & è converso l. si ita §. fin. de ma-
num testam. §. disponat. in Auth. de nupt. Bl. in cons. 2. p. 1.
 Item licitum est à verbis testatoris arguere ad verba sta-
 tuti. Eberh. in Top. in loc. ab ult. volunt. ad leg.

Sed sic est quod heres gravatus fideicommissio si
 36 aliquas res ex hereditate † alienat, aliasq; comparat, vi-
 detur comparatas vice permutationis in locum rerum
 hereditariarū restituere, ut dicit gl. in l. Imp. 72. §. fin. cum
 legibus seqq. ff. de leg. 2. Ergò hoc idem in nostro casu
 dicendum, rem scilicet comparatam & permutatam
 pro re patrimoniali, vel hereditaria assumere suam na-
 turam primordiale, & in locum rei hereditariæ suc-
 cedere, & per consequens illa bona posteriora compa-
 rata, vigore statuti lenensis non dici acquisita constan-
 te matrimonio per solertiam coniugum, neque lucro
 superstitis coniugis accrescere, sed usumfructum dun-
 taxat competere per cursum vitæ suæ.

Pertinet huc Septimò eorum opinio, qui arbi-
 trati sunt, permutato fundo patrimoniali cum alio,
 37 haud dubiè fundum censeri † patrimoniale, ut tenet
Mafu. de societ. §. item & dicuntur n. 2. & id nemo, ut o-
pinatur Tiraquell. de retr. proxim. §. 32 gl. 1. n. 26. ne-
 gavit, præsertim cum utraque res est immobilis, & ita
 eiusdem naturæ, quemadmodum est id de quo tracta-
 mus,

mus, & id nuncupatim voluerunt multæ Galliarum
 Consuetudines, quarum Quindecim in specie memi-
 nit idem Tiraquell. *d. loc.* ut proindè non temerè ab
 eo † discedendum sit, in quo tot consuetudines con- 38
 veniunt:

Et id quoque in simili voluit Alb. de Rosat. post
 Guil. de Cuneo *in tit. fin de negot. gest.* Et quod scripsit
 Luc. de Penna *in lege quadam C. de impon. lucrat. descript.*
lib. 10. ubi tenuit multisq; rationibus & argumentis pro-
 bavit, rem immobilem à patre acceptam ex permuta-
 tione † alterius eandem omninò sortiri naturam, ideoq; 39
 filios in eodè modo succedere debere atq; in alia quam
 pater reliquit, etsi alias aliter successuri fuissent, quod
 est multum notabile, & *las. cons. 231. vol. 2.* ubi dicit,
quod res permutata cum re subiecta † fideicommissa 40
fiat fidei commissaria, idemque tenet Matth. de Affl. &
Decis. Neapol. 336. quod res permutata † cum re dotali, 41
 fiat dotalis, & ex his fit, ut prohibitus novum locum ac-
 quirere, non videatur prohibitus antiquum permutare,
 ut videre est apud Mull. Franc. *inc. de excess. pralat. lib. 6.*
 Eiusdem sententiæ est quoque Chassan. *in Consuet.*
Burg. rubr. 4. §. 2. col. 538.

Octavò. In statuto nostro dici non potest, neq; in-
 telligi, permutationem pro acquisitione habendam ap-
 positum fuisse, quia in statuto illud solum dicitur † posi- 42
tum, quod oculis corporis legi potest, ut de instrumētis
 docet Alex. *cons. 8. n. 6. vol. 7. per l. 1. de his qui in testam. delēt.*
 Itaque cum multa permutationis bonorum comme-
 moratio in statuto nostro reperiat, neque à lege taci-
 tè hoc casu inesse præsumatur, constanter affirmandū &
 dicen-

- 43 dicendum est sub istis verbis † Gefaußte/oder wolgewunnene Güter non comprehendi contractum permutationis, *arg. l. si forte ubi Br. ff. de Castre. pecul. & notat idem Br. in l. sciendum ff. de verb. oblig.*

- Nam cum illa verba Gefaußte/oder wolgewunnene Güter propriè loquendo de emptione & acquisitione industrialis † duntaxat intelligantur, nequaquam ad permutationem referri possunt, aut debent, *arg. l. si idem C. de Codicill. l. non omnis ff. si cert. petat.* Verba enim secundum communem usum loquendi intelligenda † sunt iuxta Br. *l. talis scriptura de ll. l. liberorum §. quod tamē Caspius ff. de lega. & quod verba statutorum simpliciter prolata, secundum dispositionem statuti vel consuetudinis patriæ † intelligi debeant, tenet Ias. cons. 137.*

Proinde is sensus, qui vulgari sermone ac usitato convenit, eligendus est, per *text. l. in vulg. §. fin. de verb. sign. & in dubio à verborum proprietate minimè recedendum.*

- Meritò itaque verba statuti prædicti aliter accipi non possunt, quam quòd ex opera, solertia, vel industria coniugis constante matrimonio acquisitum est, ut notatur in *l. quæstus ff. pro soc. Panorm. cons. 65. vol. 1.* Et verbum acquirere nihil aliud importat † quam lucrari c. transmissa & c. pastoralis de Decimis.

Idcirco verba statuti loquentis de bonis quæ sitis, oder wolgewunnene Güter, aliter accipi non possunt, neque debent, quam de talibus bonis, quæ ex opera, solertia, vel industria coniugum acquisita sunt, ut propterea meritò statutum istud ad permutationem, tanquam ad casum omissum extendere non debeamus, sed ut Bl.

inc. significante de appell. dicit, potius inhærere verbis statutorum, neq; aliter interpretari quàm statuta loquantur. Hinc idem Bl. *in l. ita nobis. C. de adult.* scribit, quod non possumus recedere † à determinatione, & verbis 48
 statuti, & *in l. cum ancillis C. de incest. nupt.* ait, quod ubi statutum non determinat, nec nos determinare † debe. 49
 mus, quia servandum est, prout iacet. Et paulò post *eo-*
dem loco subiicit Bl. quod non attenditur ratio statuti,
 sed casus formaliter † dispositus, & *in l. testamentum C.* 50
de testamentis tradit, quod statuta tantum † disponunt, si
 non loquuntur, ut nihil prætereà & *in l. si furiosi per illum*
text. dicit, ubi statutū † non loquitur, cessat dispositio il 52
lius & inc. i. de alien. feud. quòd tenaciter est verbis sta-
 tutorum inhærendum, nec licet alia addere, vel de-
 trahere.

Eadem ratione & nos dicere possumus, quod videlicet primi conditores huius statuti, si voluissent excludi cognatos à bonis permutatis, tunc, sicuti de bonis emtis, aut aliter iustè acquisitis, expresserunt dominium superstiti coniugi adiudicarunt, ita quoq; idem de permutatis constituissent nuncupatim arg. *l. an. §. sin au-*
tem à deficiente C. de caduc. toll. & c. ad audientiam de De-
cimis.

Interim tamen, ut has & similes ambages evitemus in hac dubia quæstione, æquissimè & optimè facturi sunt coniuges, si uxor † marito, vel e contra, per 53
 mutationes bonorum patrimonialium permittere velit, in præsentia aliquot testium fide dignorum declararet suam voluntatem, ante ipsum contractum permutationis, vel in ipsa permutatione, & protestetur se ani-

mo & nomine id facere, ut posterior fundus alterius
 54 prioris hereditarii locum subeat. Eiusmodi enim de-
 clarationem meritò sequimur, ex sententia *gl. in l. sed et si*
 55 *lege ff. de pet. hered.* & hoc casu alter coniunx, qui t̄ con-
 sentit, sua iura perdit, ac aliena ratificat, valetque talis
 cōsensus, quippe cum tunc non videatur nova res acqui-
 sita, sive nova acquisitio facta, sed censeatur retinere lo-
 56 cum primæ t̄ rei suæ quæ patrimonialis erat, arg. *l. si do-*
nata §. si sponsus ff. de donat. inter vir. & uxo. quemad-
 modum hanc cautelam & consilium adhibendum cen-
 set Chastan. *in Consuet. Burg. rubr. 4. §. 2. verb. & acquisi-*
tus n. 1. col. 549. imò Tiraq. *in d. §. 32. gl. 1. n. 23.* & Petr.
 Rebuff. *in l. Labeo 14. §. item si Dominus de verb. sign.* id in
 naturalem convertendum esse putat, ut ni hunc fun-
 dum posteriorem patrimoniale esse voluerit mulier
 vel maritus, is non habeatur pro patrimoniali, sed ac-
 quisito.

Non obstant argumenta, suprà pro rationibus
 dubitandi adducta.

Quòd enim Primò de consuetudine obtendi-
 tur, eam hoc in oppido fuisse obtentam, ut bona per-
 mutata pro rebus hereditariis habeantur, & sic ad super-
 stitem iure successionis ac proprietatis devolvantur,
 hoc (salva Senatorum pace) constanter negatur, neq;
 57 eis de hac communi t̄ observantia attestantibus cre-
 dendum, ut tradit Bl. *in l. fin. de fideic. c. cum dilectus de*
consuet. Alex. cons. 133. imò quod plus est, non solum Se-
natoribus, verum etiam secundum Dd. Illustribus de
 58 cōsuetudine t̄ attestantibus non creditur. Curt. *cons. 78.*

Neq; verò refert, quòd interdum ita observatum
 sit,

fit, indè enim non sequitur, quod consuetudine firma
 obtentum & introductum fuerit: Multa enim per pati-
entiam tolerantur, † quæ si deducta essent in iudicium 50
exigente iustitia non deberent tolerari, c. cum iam dudum
deprehend.

Secundò non obstat, quod emtioni vicina sit per-
 mutatio, † & vicem emtionis obtineat *l. 2. C. de rer. per-* 60
mutat. In primis verò † discrepat quatuor modis: 61

Primò. In causa efficiente: Nam emtio consensu,
 permutatio † rebus constat, *l. 1. de contrah. emt. & in pr. §.* 62
1. Insti. de contrah. empt.

Secundò. In causa materiali: Materia enim em-
 tionis est merx, & precium † mercis, in permutatione 63
 verò utrinq; merx versatur.

Tertiò. Differunt quoq; formâ, quia in emtione
 non agitur, ut utrinq; † detur præcisè *l. fin. de cond. cau-* 64
sa dotis, in permutatione utrinque obligatio dandi est,
 adeò, ut donatione facta annihiletur permutatio. Has
 tres differentias luculenter explicat *gl. in l. 1. de rerum*
permutat.

Quarta. Differentia addi potest, quod nimirum
 emtio † sit contractus nominatus: Permutatio ve 65
 rò innominatus, quia generis nomen est non speciei,
 ut tradit V Vef. *in manuscripto exemplari de contrah. emt.*
§. 10. tametsi Val. à Val. *lib. 1. de clar. 27. n. 10.* contrari-
 um fieri conetur.

Cum igitur tot, & tantæ sint differentiae inter
 emtionem & permutationem, consequens est, sub ge-
 nerali illa appellatione emtionis, cuius in statuto fit mē-
 tio, non deberi comprehendi † permutationem, quæ 66

toto genere separata est à cōtractu emtionis, ut tenet Bl.
in l. 1. vers. quod si C. de rer. permut. Vndè prohibitus ven-
 67 dere sine certa solennitate, ne decipiatur in precio. † po-
 test citra solennitatem permutare, secundum Panorm.
inc. 1. de his quæ fiunt à pralat. & loh. de Matt. in l. fin. C. de
præd. Decur. lib. 10. ubi tradit, quòd licet proximior ma-
 68 nus † præferatur in emendo, non tamen præfertur in
permutando, ut refert Bôer in Consu. Bitur. t. de consuet.
feud. §. 18. fol. 81. & Idem in t. de retr. proxim. §. 1. & sic ex
 69 separatis nihil infertur, l. fin. de calumn. & generalis † di-
spositio restringitur ad suam causam, Grav. cons. 171 n. 13.
nec potest extendi ad res, vel species genere suo non cō-
prehensas, vel quæ sub illo genere non numerantur l.
Labeo ff. de suppel. leg. præsertim, quando agitur de mate-
 70 ria odiosa, ut hic, cū agitur de præiudicio tertii, † ibi
enim sub verbo emtionis permutatio cadere non de-
bet, nec potest, loh. Bertac. in suo repert. in verba per-
mutatio §. 3.

Ultima obiectio ex Bl non obstat, quia procedit,
 tantū & locum habet in eo casu, quando res oritur ex
prima re obligata à debitore, immediatè, secus si oria-
 tur mediante facto heredis, siquidem tunc non conti-
 netur in obligatione, in qua præterea erat compre-
 hensa.

Secundò responderi potest etiam ex l. Paulus §. 1.

& ibi notat. a Br ff. de pign. l. si convenerit §. si fundus

ff. eod. Neguz in tr. de pign. in 2. membr. 2. p.

princ. n. 25. & 27.

* *

Quaestio

Q U Æ S T I O

VICESIMA OCTAVA.

S V M M A R I A.

- 1 An fundus comparatus ex precio fundi patrimonialis, censetur patrimonialis. & 8.
- 2 Ea, quae semper certam interpretationem habuerunt, mutanda non sunt.
- 3 In interpretatione legum à practica non est recedendum.
- 4 Ad interpretationem non recurritur, quando sensus est clarus.
- 5 Verba *Beilaußte Güter* indistincte de bonis qualitercunque emptis, intelliguntur.
- 6 Res immobilis rei mobili non succedit. & 7.
- 9 Neuter coniugum ex quasitis, vel mobilibus, vel immobilibus absque alterius consensu, etiam quacunque via, aliquid auferre potest.
- 10 Ius publicum à testatore nec mutari, nec tolli potest.
- 11 Id quod ex lege, vel legis dispositione venit, alicui absque damno auferri non potest.
- 12 Maritus etiam titulo donationis inter vivos, in praedictum uxoris, nihil ex bonis acquisitis matrimonio constante, alij relinquere potest & 27.
- 13 Maritus non potest impedire uxorem, ne habeat successionem in bonis matrimonio constante acquisitis.
- 14 Id quod una via prohibetur, altera non permittitur.
- 15 Donatio est instar legati.
- 16 Argumentum à contractibus ad ultimas voluntates & contrarietate desumitur.

- 17 Is cui aliqua portio debetur, eâ per ultimam voluntatem privari nequit.
- 18 Filij ratione debita portionis habent querelam inofficiosa donationis, vel dotis.
- 19 Idem in parentibus obtinet.
- 20 Et fratribus.
- 21 Et patronis.
- 22 Creditori, qui in sui fraudem aliquid à debitore ab aliena-
tum putat, qua actione succurratur.
- 23 Ea quae in fraudem fisci alienantur, revocantur.
- 24 Vxor potest revocare donationem inter vivos à marito
factam, si per eam bonis constante matrimonio acqui-
situs privatur.
- 25 Argumentum validè à simili sumi potest.
- 26 Donatio clam facta revocatur.
- 28 Uxor communionem habet actualem in bonis constante
matrimonio acquisitis.
- 29 Aequalitas inter coniuges servari debet.
- 30 Vxor socia est rerum mariti.
- 31 A contractu societatis, ad contractum sponsaliorum recte
arguitur.
- 32 Uxores non minus sunt industria, quàm viri.
- 33 Virtus quae parva tuetur uxorum, quae quærit, virorum
propria est. & 34.
- 35 Absurdum est uxorem industriam adhibere in conser-
vandis bonis, maritum verò ea in proprium usum do-
nare, & in alienos transferre.
- 36 Inter coniuges indissolubile vinculum divini & huma-
ni iuris, & amor coniugalis ceteris omnibus maior esse
debet.

- 37 *Dictum Propertij: Omnis amor magnus, sed aperte in coniuge maior.*
- 38 *Aequalitas inter coniuges servanda.*
- 39 *Vxori dominium in rebus constante matrimonio acquisitis iure competit.*
- 40 *Vxore, marito aliquid ex rebus matrimonio constante acquisitis, alienante, vel donante, consentiente, valet alienatio illa, saltem quoad dimidiam bonorum.*
- 41 *Vxor consentiens in alienationem, aut donationem à marito factam, pauperior non fit, nec vir ditior.*
- 42 *Donare aliquid volens, vel relinquere suis cognatis ex bonis constante matrimonio acquisitis, debet adhibere consensum alterius coniugis.*
- 43 *Testamentum à coniugibus factum, eadem in scriptura, & si cognatis utring, dimidia bonorum pars relicta sit, valet.*

Longè maior & difficilior quæstio illa est, de qua interrogati superioribus annis fuimus:

Si videlicet maritus vendiderit suam propriam vel patrimonialem domum, & ex pecunia ipsius aliam domum emerit:

An hæc censeatur patrimonialis, ut prior illa:

An verò acquisita, ut sic habeat, aut non habeat locū dispositio nostra statutaria cuius vigore

vigore superstes coniunx, vel usumfructum,
vel proprietatem in bonis istis emtis sibi arro-
gare possit?

I enim non substituitur, nec surrogatur illa
domus in locum prioris, sed qualitas eius
nova fit, nova domus acquisita dicitur, tunc
omnino iure conquisitum regulariter dicitur,
& per consequens proprietatem superstiti coniugi acquiritur.
Vbi autem representat antiquam domum, tunc rema-
net defuncti coniugis heredibus & solus ususfructus in
eare superstiti coniugi competit.

Etsi autem ex iis, quæ tradit Tiraq. in tr. de retr.
proxim. §. 32. gl. 1. n. 10. cum multis seqq. liquido pateat,
quantis utraq; opinio tam affirmativa, quam negativa
sit stipata autoritatibus textuum & Dd. & valde sit con-
troversus iste articulus, ac proinde, videatur, no-
bis quoque valde grave in hac opinionum invicem
pugnantium conflictu aliquid certi statuere nostrumq;
iudicium interponere cui potissimum sit assentiendum:
Quia tamen nobis ex facto constat, consuetudine hoc
loco observari, ut fundus comparatus ex precio † fundi
patrimonialis, non censeatur patrimonialis, sed acqui-
sitivus, ideo in istam partem magis inclino, quæ in pra-
xi observatur, quoniam minimè † mutanda sunt, quæ
semper certam interpretationem habuerunt, l. minimè
ff. de fl. & in c. cum directus de consuet. las. in l. rem qua nobis
ff. de acquir. possess. nec facile disceditur ab eo, quod diu
æquum visum est, arg. l. in reb. ff. de constit. pec.

Hinc

Hinc Panorm. *inc. cum ad sedem, de resti. spol.* dicit, non esse recedendum à practica, cum † de interpretatione legis quæritur, iuxta *l. cum de interpretatione ff. de leg. & Alex. scribit cons. 27. vol. 1. quod non sit recedendum à communi observantia*, pro qua opinione etiam faciunt verba statuti nostri, quæ clara sunt & loquuntur expressè de emtione bonorum quòd in illis superstes succedat. Meritò igitur servanda erunt illa statuta, nec assumenda interpretatio extensiva, vel restrictiva, quando quidem non recurritur ad † interpretationem quando sensus est clarus, arg. *l. continuus §. cum ista de verb. oblig.* Faciunt not. per *l. 2. in l. omnes populi ff. de iust. & iur.* ubi ait, quod statuta non recipiant interpretationem, quando quidem hic verba municipalia nostræ consuetudinis satis sunt clara, quippe cum ibi dicatur, Was aber gekauften Güter weren/nec distinguit, An ista bona emta sint ex precio rei patrimonialis, vel ex alia pecunia.

Meritò igitur † indistinctè illa verba intelligere debemus de bonis qualitercunq; emtis.

Si enim intellexisset statutum de illis tantum rebus, quæ pro alia pecunia, quam ex patrimoniali fundo redacta comparatæ essent, tunc certè hoc vel expressisset arg. *l. un. C. de cad. toll.*

Tacemus nunc, quòd res immobilis non succedit rei † mobili, præsertim pecuniæ, *d. l. si & rem.* quia res æstimantur pecunia, & precium succedit loco rei interdum, non regulariter, *l. si & rem verb. quia potest ff. de per. hered.* res verò † loco pecuniæ nunquam succedit *l. si ex pecunia C. de R. V. l. 4. C. communia utriusque iud. l. 1.*

C. si quis alt. vel sib. nisi in quatuor casibus notatis in gl. iam d. l. 1.

Quòd cum sit ita, non potest heres defuncti coniugis aliquid proprietatis sibi vindicare in bonis emtis ex pecuniæ rei patrimonialis venditæ, sed superstes coniunx ea lucrabitur, vigore statuti nostri.

Limitatur tamen, ut non procedat, si emens rem illam aliter protestatus fuerit † & declararit se velle pecuniam ex venditione sui patrimonij, redactam tenere locum illius, tunc enim nulla dubitatio est, quin fundus iste emtus ex pecunia redacta ex venditione alterius fundi, ad alterum coniugum spectantis, non fiat eorum communis, tanquam acquisitus, sed maneat eius proprius cuius iste prior fuerat fundus, ut tenet expresse Chassan. in Consue. Burg. in rubr. des Troit: à parte §. 2. in verb. acquiesc. & Bl. Cons. 112. n. 3. lib. 1.

Porrò hic quæritur:

An possit maritus invita uxore condere testamentum de bonis constante matrimonio acquisitis, in quibus mulier communionem, imò ius successionis vigore statuti Fenenensis habet post mortem mariti?

Et breviter respondetur, neq; maritum, neq; uxorem posse testamento, vel per aliam † viam ultimæ voluntatis, sine alterius consensu, quicquam de bonis quæsitis, tam mobilibus, quam immobilibus disponere, velius quæsitum auferre, vel minuire, ut hoc dicunt

dicunt cōmuniter Dd. Alex. Ias. & alii Moderni in *Ant. prater ea C. und. vir & ux.* Idem tenet cōsulendo Schurff. *cons. 86. cent. 1.*

Ratio est, quia ius publicum à testatore nec mu- 10
tari, nec tolli potest, *l. nemo potest, de leg. 1.* siquidem id,
 quod venit ex lege vel † legis dispositione, auferri alicui 12
 sine damno & iniuria alterius, quæ propter societatem
 divinæ & humanæ domus eiusmodi est inter coniuges,
 permitti non debet *l. 1. ff. de R. N.* (quo saltem testa-
 mentum condendi alicui ius concessit) & iuris alicuius
 tertii præiudicare *l. 2. §. meritò. §. si eius à principe ff. ne*
quid in loc. publ. l. nec avus C. de emanc. lib. pulchrè textus,
in c. quamvis de rescript. lib. 6. Bl. in l. impuberi 4.1. ff. de ad-
ministr. tut. quem refert & sequitur Petrus Peckius *in tr.*
de testam. coniug. lib. 2. c. 1. n. 2.

Extenditur autem & ampliatur prædicta con-
 clusio, etiam si maritus † titulo donationis inter vivos 12
 aliquid relinquere velit, de bonis constante matri-
 monio acquisitis in præiudicium uxoris.

Quemadmodum enim directò, per testamentū,
 vel aliam ultimam voluntatem, non potest impedire
 maritus uxorem, quò minus habeat successionem bo-
 norum constante matrimonio † acquisitorum; Sic et 13
iam non poterit per indirectum, seu per donationem
inter vivos.

Et ratio esse videtur, cum id quod una via prohi-
 betur, alia via † non debeat esse permissum *l. scire oportet 14*
§. si mater ff. de excusatione tutorum l. 3. §. liberi ff. de bo-
norum possessione contra tabulas & in c. eum quem, & ibi Dyn.
de Reg. Iur. in 6.

Si ergo non licet marito privare uxorem successi-
 one bonorum ex statuto ei debitorum, testando, legan-
 do, vel aliter relinquendo, *arg. d. §. quoniam verò & d. §. quis verò Nov. ut licet marit. & Auth. praterea C. unde vir & uxor. cum ibi notat per Dd. necessario sequitur,*
 15 quod eam nec oblique, donando scilicet, inter vivos
 defraudare possit, & maximè, quia donatio † est instar
 legati *l. legatum ff. de leg. 2.* tum etiam, quoniam argu-
 mentum à contradiis ad ultimas voluntates & econ-
 16 tra † rectè desumitur, *l. servum filij, §. eum qui ff. de leg. 2.*

Quibus ad stipulatur etiam illa notabilis Theori-
 17 ca quod ii, quibus aliqua portio debetur, † qua privari
 nequeunt per ultimam voluntatem, habent iuris re-
 media ad revocandum alienationes inter vivos, per
 quas illis portionibus defraudantur, sicuti videmus fi-
 18 lios habere querelam † in officio læ donationis, vel do-
 tist, *l. 1. C. de inoffic. donat. & l. 1. C. de inoffi. dor.* quæ que-
 19 rela videtur † etiam competere parentibus *l. si filius C. de*
 20 *inoffic. donat.* imò & fratri † contra testamentum frater-
 num querelam intentari convenit, iuxta *l. fratres C. de*
 21 *inoffic. testamento*, quid, quod & patronis † competat
 Favianum & Calvisianum ad revocandum alienata in
 fraudem portionis sibi debitæ, *l. 1. ff. si quid in fraudem pa-*
 22 *tron & si quid in fraudem † creditorum alienatum fue-*
 rit, competit Pauliana, vel in factum actio ad revocandū
 alienata *l. 1. ff. quæ in fraud. credit.*

23 Similiter & quæ in fraudem fisci alienantur, revo-
 cationi subiacent, *l. in fraudem ff. de iur. fisc.*

Quemadmodum igitur in superioribus casibus li-
 cita est revocatio: Ita quoq; in nostra præsentī quaestio-
 ne, licet

ne, licet uxori revocare † donationem inter vivos à ma- 24
rito factam, per quam ipsa privatur bonis acquisitis, &
vigore statuti sibi debitis, præsertim cùm hoc in fraudẽ
ipsius à marito factum præsumatur: Optimum enim
 argumentum † est desumptum à simili *l. non possunt ff. de* 25
leg. c. inter ceteras de rescript. trahuntur autem vetera iu-
 ra ad nova *l. non est novum de Reg. iur. l. regula §. pri. ff. de*
iur. & fact. ign. l. si servi C. de nox. act. ut hæc tradit Br.
 Soc. iun. *cons. 108. n. 2. vol. 1.*

Eò neutiquam valet eiusmodi donatio inter vivos,
 tanquam fraudulenta, sed revocari potest, ut sentit Abb.
in l. omnes §. Lucius ff. quæ in fraud. cred. maximè, ubi ea 26
donatio facta † fuit clam *l. non intelligitur §. si quis ff. de*
iur. si c. sive per interpositam personam & in coniunctos
 maritus transtulerit *l. 3. C. de natural. lib. c. inter in fin. de*
renunc. lib. 6. Petrus Peckius *c. 1. de testam. cond. lib. 2. n. 3.*
 ubi vult, maritum non posse in præiudiciũ uxoris de bo-
 nis acquisitis disponere, etiam inter vivos, † si faceret 27
 in fraudem.

Etsi autem illa communio bonorum pendente
 matrimonio exit in actum, & in veram atq; actualem
 domini & possessionis communionem, imò etiam
 constante matrimonio, & nulla communionis separa-
 tione facta, censetur uxor communionem † habere in 28
 istis bonis in habitu & concurrere cum viro in dominio
 habituali non actuali.

Vndè non videtur, quòd in præiudiciũ eius ma-
 ritus non tantum testari, sed etiam inter vivos donare
 nequeat, quanquam uxori hoc non permittitur, attamen
 æqualitas inter coniuges † servari debet, eadem. 29

que ex natura correlativorum *l. fin. C. de indicta viduitate tollenda.*

Præterea huc optime facit text *in c. significavit & ibi Dd. de donat. inter vir. & uxo.* ubi bona mobilia, & alia ex industria, stante matrimonio acquisita, dividuntur, & rectè quidem, quia uxor est socia † rerum maritalium, *l. 1. ff. rer. amot. & l. adversus C. de crim. expil. hered.* unde *in c. 2. de sponsal.* arguitur à contractu † societatis ad contractum sponsaliorum, ut sicut contracta bonorum societate communicantur ea, quæ ex quæstu veniunt *l. coiri cum 3. leg. seqq. ff. pro soc.* Ita etiam matrimonio contracto, sicuti multæ sunt uxores non minus, imò magis industriæ quàm viri † in acquirendo & conservando rerum dominio, ut testatur Bl. & Alex. *in l. ex diverso §. cum socero ff. sol. matrimonio* & alias iuxta vers. Non minor † est virtus parta tueri, quod proprium uxoris, quàm † quærere, quod ad maritos pertinet Næviz. *in sylv. nupt. lib. 4. verb. est nubendum n. 186.* Petr. Peck. *lib. 2. c. 1. n. 3.* & nisi hoc admitteremus, sequeretur absurdum, quod uxor in re familiari augenda & conservanda industriam quidem suam posuerit in † communem utilitatem: Maritus verò in proprium usum donando, vel aliter disponendo citrà uxoris consensum converteret, ex quo postea facile oriretur discordia inter coniuges, quod iura vehementer abhorrent, quippe cum inter coniuges debet esse † indissolubile consortium divini & humani iuris *l. 1. ff. de R. N. & amor uxorius ceteros omnes superare videatur, iuxta illud Propertii:*

37 *Omnis amor † magnus, sed apertè in coniuge maior.*

Tandem

Tandem valdè iniquum esset, si maritus in occulto cuncta gereret, sibi que soli & suis prospiceret: Vxor verò industriam suam in acquirendis bonis cum marito communicaret, cum tamen utrobique æqualitas † inter coniuges servari debeat *d. l. fin. C. de indicta vi-* 38
duitate tollenda.

Ex quibus omnibus constat, maritum non posse in fraudem & præiudicium uxoris aliquid disponere, per viam donationis inter vivos, multoque minus, in ultima voluntate propter dominium rerum acquisitarum, † quod uxori ipso iure competit, cum & marito mortuo 39
debeatur ipsi vel iure societatis, vel iure successorio, vel ex provisione legis nostræ municipalis, ita ut quodammodo debitum, ac lucrum necessarium esse videatur, *Br. Soc. cons. 121. n. 11. vol. 4. cons. 108. n. 1. vol. 1.*

Ceterum obiter hic notandum, non habere locum dispositionem *l. Quintus Mutius ff. de don. inter vir. & ux. & l. etiamsi C. eod.* Præsumitur enim vigore statuti nostri res familiaris tam industria mulieris, quam viri acquisita.

Declaratur tamen prædicta conclusio, si uxor cōsentiat marito testari, vel donare † volenti, saltem quod 40
ad dimidiam partem bonorum acquisitorum attinet. Hoc enim omnes Dd. tenent, præcipue verò Ioh. Snufon. *in Constit. Turonen. rubr. de donat. inter nobiles art. 10.* quibus & Ego, unà cum Petr. Peck. *lib. 2. c. 1. n. 48.* lubens accedo.

Non enim fit mulier ex hoc renuntians, vel consentiens pauperior, neque maritus † ditior, maximè si de- 41
mum post mortem utriusque coniugis executio rei fieri soleat,

soleat, usufructu interea superstiti uxori salvo remanente. Si itaq; maritus vel uxor suis cognatis aliquid donare voluerit, † operæ pretium erit adhibere expressum consensum illius coniugis, in cuius præiudicium illa dispositio testamentaria vergeret, tunc enim sibi præiudicat superstes coniunx *l. si quis in conscribendo C. de patris. cum ibi notat. latiss. per Dd. & t. r. C. de transact.*

Secundò declaratur prior sententia, ut non procedat si coniuges in eadem scriptura & membrana testamentum condiderint, ibique suis cognatis utrinque dimidiam † bonorum partem reliquerint, eiusmodi enim testamenta valere omnes Dd. unanimiter & asseveranter affirmant, ut tradit Petr. Peck. *in suo tr. de testamentis coniugum, & Gail. obser. 117. lib. 2.*

Q U Æ S T I O

VICESIMA NONA.

S V M M A R I A.

- 1 *An ex statuto Ienensi, quo disponitur, alterum coniugum, alteri absq; liberis decedenti, in bonis tam mobilibus quàm immobilibus quæsitis, ex asse succedere, pater vel mater adeò excludatur, ut ne legitimam quidem petere possint. Et per tot.*
- 2 *Legitima non solum expresse, sed tacite etiam tolli potest.*
- 3 *Legitima dicitur portio eius, in quo quis ab intestato esse successurus.*
- 4 *Legitimam petens, ab intestato succedere debet.*
- 5 *Vrbs Iena ditioni Ducum Saxonia subiecta est.*

6 *Maritus*

- 6 *Maritus iure Saxonico bona mobilia uxoris defunctæ lucrat.*
- 7 *Ea quæ certam interpretationem semper habuerunt, non sunt mutanda.*
8. *Aequitas non clauditur loco.*
- 9 *Casus à statuto omissus relinquitur in dispositione iuris communis.*
- 10 *Legitima in bonis liberorum parentibus, etiam posthabito statuto & consuetudine debetur.*
- 11 *Legitima statuto lenensi tolli non potest.ⁿ*
- 12 *Infirmas intellectus est, rationem in his quæ sensui patent, querere.*
- 13 *Legitima generali statuto vel consuetudine non excluditur.*
- 14 *Ratione liberorum parentibus multa contra rigorem iuris permittuntur.*
- 15 *Interpretatio idem operari debet, quæ ipsa lex.*
- 16 *An particulare sub universali comprehendatur.*
- 17 *Statuta generalia ad legitimam non sunt extendenda.*
- 18 *Legitima iure successionis non regulatur.*
- 19 *Ius singulare non tollitur generali derogatione.*
- 20 *Generale statutum an intelligatur de personis nominatim à superiore privilegiatis.*
- 21 *Privilegium non tollitur per generalem constitutionem.*
- 22 *Generale statutum non intelligitur loqui in casibus specialibus.*
- 23 *Argumentum à toto ad partem, an necessario concludat.*
- 24 *Doctores, Magistri, & Studiosi licet Senatui oppidano non sint subiecti, incolæ tamen sunt civitatis, & 25.*
- 26 *Vbi alicuius est thesaurus, ibi est etiam cor eius.*

- 27 Incola legibus civitatis, in qua est incola, subiectus est.
- 28 Incola venit appellatione provincialis.
- 29 Item & appellatione subditi.
- 30 Subditus proprie qui dicatur.
- 31 Dispositum in cive, locum etiam habet in incolam.
- 32 Cives & incolam unam constituunt universitatem.
- 33 Una & eadem res diverso iure censi non debet.
- 34 Inter civitatem & Scholares tacitus quidam, & ulro citroq; obligatorius celebratur contractus, & qualis.
- 35 Statutum civitatis vinculum iniicit in bona immobilia in civitate sita, antequam Studiosi ibi fixerint pedem.
- 36 Intellectus presentis statuti lenensis.
- 37 Statutum loquens in rem, afficit rem ipsius laici.
- 38 In successione intestata attenditur ratio sine distinctione, an statutum sit personale, an reale.
- 39 Statutum disponens circa rem, comprehendit etiam incolas.
- 40 Distinctio statuti loquentis in rem & personam, etiam in legibus & edictis pratoris invenitur.
- 41 Studiosi etiam civibus succedunt iuxta statutum loci.
- 42 Ius quod alij quis dixit sibi ipsi etiam dici pati debet.
- 43 In successione non habetur respectus ad qualitatem personae, sed ad ipsam consuetudinem, vel statutum reale.
- 44 Scholares ligantur statutis civitatis, in qua student.
- 45 Studiosi forenses sunt, non subditi Senatui oppidano.
- 46 Statutum non potest habilitare, vel inhabilitare personam sibi non subiectam.
- 47 Statutum non subditos ligare non potest.
- 48 Ad non subditum nec praesudicium, nec commodum extenditur.

- 49 Statutum prohibitorium non extenditur ad forenses.
 50 Statutum est ius proprium statuentium.
 51 Laicus non habet iurisdictionem in personas Academi-
 cas, nec etiam bonaeorum.
 52 Intellectus presentis statuti Ienensis.
 53 Statutum extra iurisdictionem statuentium se non ex-
 tendit.
 54 Verba: So hat sein Ehegatt & transmittir, erbet / equi-
 pollēt verbis dedit, vel transtulit, suntq; eiusdē effectus.
 55 Nemo aliquid habere, vel transmittere potest, quod
 antea suum non fuit.

ANtequam ad quaestionem cuius heri in schedu-
 la publicè affixa, mentionem feci, transeam,
 operæ precium me facturum existimavi, illam
 difficultatem paucis explicare, quæ sæpius de
 facto nobis obtigit, & in hac quoq; civitate subindè o-
 venire potest:

UTrum hoc statutum Ienense (quo cau-
 tum reperitur, ut alter coniugum alteri
 sine liberis præmorienti in bonis immobilibus
 stante matrimonio quæsitis, unà cum mobili-
 bus ex asse succedat) patrem vel matrem de-
 functi coniugis ab omnibus bonis acquisitis
 adeò excludat, ut ne legitimā quidem, id est,
 tertiam bonorum partem petere possit?

1 **I** videbatur prorsus à superstite coniuge patrem, vel matrem defuncti excludi, quia si quis diligenter verba statuti perpendat, videtur ius municipale † nostrum *in 2. art.* expresse disponere, quòd præmortuus coniunx omnia bona data, donata, emta, vel aliter bonâ fide acquisita, unâ cum mobilibus transferat ad alium superstitem coniugem, qui & ipse postmodum per obitum suum, ista devolvat ad suos proximiores heredes Prædefunctive. rò coniugis cognati nullam partem eorum bonorum sibi vindicare possint, nisi adessent bona patrimonialia.

Cum itaq; prædefuncta persona deferat acquisita bona, & mobilia ad alteram personam superstitem, sicque statutum privet cognatos proximiores prædefuncti successione, vel hereditate, seu successione universali, ita ut nullum ius sibi amplius in istis bonis acquisitis ar. rogare possint, consequens est, patrem vel matrem privari quoq; potentia consequendi legitimam, tanquam particulare inclusum sub universali, *l. si quis totum §. fin. ff. de except. rei iudi.*

2 **S**ecundò. Non solum expresse, sed tacite † tolli legitima potest alio herede universali ab intestato, per legem municipalem vocato, & admisso, atq; ita patre
 3 vel matre exclusa: Cum enim legitima dicatur portio † eius, in quo quis est successurus ab intestato, *l. Papinianus §. quoniam n. 4. ff. de inoffic. testamento l. parentibus C. eod. cum simil.* necesse omninò est, ut is † qui legitimam petere vult, ab intestato succedat, alioquin enim eius quod non est, impossibile erit dare partem, aut quotam

l. eius

l. eius qui in provincia ff. si cere. pet. c. super hoc, de renunc.
 Certo autem certius est, proximiores defuncti coniugis
 à successionē bonorum acquiritorum & mobilium, vi-
 gore statuti nost. i penitus esse exclusos. Confectarium
 igitur erit illos ex prædictis bonis nullo iure legitimam
 petere posse.

Hæc tametsi plausibiliter & speciosè dicantur:
 iis tamen & aliis rationibus non obstantibus, contrari-
 am sententiam æquiorē & probabiliorem existima-
 mus, eamq; amplectendam esse censemus, maximè ad
 statutum nostrum Ienense quod attinet.

Speçtat enim hoc oppidum ad Illustrissimos Duces
 Saxonix eorumq; ditioni & territorio Saxonico est im-
 mediatè subiectum. At liquidò constat, iure & obser-
 vatione Saxonica per eiusmodi generale statutum non
 excludi legitimam, sicuti probat Elect. Const. 12. p. 3.
 Tametsi igitur eodem iure † maritus bona mobilia de-
 functæ uxoris lucretur, per *text. express. Land Recht. lib. 1.*
art. 31. & lib. 1. art. 66. nihilominus tamen maritus legi-
 timam liberis & per consequens parentibus uxoris de-
 functæ de istis bonis restituere tenetur, iuxta *gl. supr. d.*
art. 31. & 76. & de const. 12. p. 3.

Et ita quidem sæpissimè in nostro Scabinatu pro-
 nunciavimus, & adhuc subindè pronunciate solemus,
 quemadmodum de illa consuetudine grave quoq; te-
 stimonium perhibet VVesenb. *cons. 24. n. 5.* ut proindè
 minimè sint mutanda ea, quæ certam semper † inter-
 pretationem habuerunt *l. si de interpret. de leg.* Quemad-
 modum igitur hæc in reliquis terræ Saxonix recepta

sunt, ita & in nostra civitate eadem iura meritò valere debent *c. cum olim, de consuet. lib. 6.*

Et si autem illa *Novell. 12.* hanc civitatem non ligat, utpotè non subiectam iurisdictioni Electoris Saxoniae, inde tamen satis superq; apparet, eundem Principem, ut in aliis, ita & in hac causa omnes conditiones & modificationes iuris communis legalisq; æquitatis præ oculis habuisse, ideoq; nulla reprehensione, sed laude potius dignum eum censerem, cuius auctoritatem sequi in his tribunalibus harum regionum nos quoque meritò decet. Neq; enim video, qua ratione iustior, æquabilior & usibus hominum aptior & commodior ~~suppetere~~ decerni hoc casu potuerit.

Sit igitur sanè, quod Electoralis constitutio suo loco claudatur, ipsa tamen æquitas † & ratio, quæ ubiq; viget, non clauditur loco, ut pulchrè ait Bl. *in l. nemo, C. de sent. & interloc. omnium iud.* & optimus text. *in l. cum ratio ff. de bon. damn.*

Deindè nemo affirmabit, quòd in hoc statuto legitima parentum expressè sit sublata, sed quod ille potius casus prorsus a statuentibus sit omissus, & in dispositione † iuris communis relictus *l. si cum dotem in pr. ff. sol. matrimonio, l. commodissimè ff. de lib. & post b. l. si extraneus, ubi latè las. ff. de cond. causa dat.*

Cum autem iure communi à *Dd.* definitum sit, parentibus competere legitimam in bonis liberorum *posthabito † etiam statuto vel consuetudine Dd. in l. sanguinis iura ff. de Reg. iur.* neq; ea vigore *prædicta Novella* prorsus tolli possit, multoque minus † aliud iure nostro municipali cautum reperiat, consequens est, ut hoc casu etiam de legitima ex iure communi iudicemus.

Et hæc quidem cum ad sensum pateant, non sunt exquisitiùs comprobanda: Nam infirmitas intellectus est, quærere † rationem in his, quæ ad sensum probantur, ut scribit Bl. *in l. C. de servis fugit.* 12

Huc accedit, quod legitima generali statuto, vel consuetudine † non excludatur, Salic. *in d. Auth. noviss.* 12
in fin. C. de inoffic. testamento, ubi affirmat hanc sententiam esse æquiores, & idem Salic. *cons. 453. n. 2. p. 1. inter cons. Bl. Chass. in Cons. Burg. rubr. p. §. 15. col. 12. 55. & V Vef. d. cons. 24.*

Deniq; nostra conclusio probatur quoq; autoritatibus Dd. Ita namq; tenent V Vitebergenses & Lipsienses *p. 5. c. 8.* ubi expressè fatentur in hac quæstione, quando statutum defert bona decedentis sine liberis superstiti coniugi, se adiudicare parentibus defuncti legitimam, non obstante statuto, vel consuetudine, idq; in solatium liberorum amissorum, cuius ratione † parentibus multa contra rigorem iuris permittuntur, ut est *text. in §. fœmina Instit. de adopt.* 14

Secundò idem tenuit V Vef. *d. cons. 24. in fin.* ubi dicit, hanc rem esse claram, & carere dubitatione in terra Saxonix & hoc casu nostro propter *Novell. Electo. 12.* & cōmunem observantiam & usum practicum, quæ † interpretatio idem operari debet, quod ipsa lex. 15

Tertiò comperi de grege illo fuisse Schneid. *in Instit. de hered. qua ab intesta. sub rubr. de success. int. vir. & ux. n. 30* & Matth. Coler. *in tr. execut. p. 1. c. 3. n. 233.* qui ambo quoq; in hanc sententiā pedibus vadunt, affērentes à communi opinione in hisce terris (quod quidē ad hanc controversiam attinet) recedi & contrarium pronun-

pronunciari solere, quod scilicet non tantum liberis, sed etiam parentibus legitima debeatur è bonis defunctæ filia & mulieris, utut etiam alias maritus omnia mobilia post mortem uxoris suæ lucretur, per *d. art. 21. & 66. lib. 1. Land Recht.*

Ex quibus autoritatibus hinc inde collectis manifestè apparet, hoc ius esse constitutum, & sententiam ratam atq; communem, ideoq; in consulendo & iudicando eam in hisce terris sequendam.

Neque huic sententiæ quicquam obstant, ea, quæ dubitationis movendæ causa *suprà* fuerunt in medium allata. Nam etsi non negamus, sub universali comprehendi [†] quoque particulare: Tamen in hoc nostro casu dispositio statutaria non est concepta verbis universalibus, quasi in totum succedere debeat superstes coniunx defuncto, sed indefinitè loquitur, adeoq; ad legitimam trahi & extendi non debet.

Secundò, Etsi prædicta dispositio municipalis concepta fuisset verbis universalibus: Tamen adhuc plurimum controvertitur de voluntate statuentium, utrùm videlicet parentes eatenus à successione suorum liberorum excludere, E contra verò coniuges ad invicem in universis bonis admittere voluerint, ut nec etiam ad legitimam parentes admittendi sint. Hoc enim in dubio casu non facilè præsumitur, nisi ex verbis aliter & quidem manifestè colligatur illud. Hinc multi *Dd.* rectè existimant eiusmodi statuta generalia (cuiusmodi est & nostrum ius municipale) ad legitimam [†] non esse porrigenda, declarat Salic. *in sepè d. Auth. novissima. n. 43. Bl. cons. 453. lib. 1. p. 1. Alex. cons. 7. n. 5. vol. 2. cum pluribus*

ribus aut d. 1. quos refert & sequitur V Vesenb. d. cons. 24. n. 6.

Quæ secundo loco dicta fuerunt, quòd nimirum legitima sit portio eius, quæ ab intestato debetur successionis, illa quidem per se vera sunt, sed huc dextrè accommodari non possunt, siquidem legitima † alio speciali iure venit ac debetur, non ut successio, sed tanquam æs alienum, ideoq; nec successionis iure regulatur. Non igitur exclusa successione, debet exclusum censerì, quod alia via & ratione inest, & debetur, cuiusmodi est legitima, quando quidem nec generali † derogatione tolli. 18
tur ius singulare, l. decurionibus C. de silent. lib. 12. ut declarat & ad hanc objectionem respondet V Vesenb. d. cons. 24. n. 8. & 9. 19

Eodem modo generale statutum non intelligitur de personis nominatim † à superiore privilegiatis, 20
per l. ult. §. exceptis. C. ubi quis de Curiali. Hinc Bl. dicit in c. cum ordinem, de rescript. quòd per constitutionem generalem sequentem non tollatur † privilegium, imò 21
generale est, ut generalis statuti dispositio non comprehendat casus privilegiatos. Salic. in l. fin. C. de iur. dot. Neque similiter generale statutum intelligitur loqui in casibus † specialibus, per text. l. si adulterium §. ut nato ff. 22
de adult. Tiraq. in tr. de præscript. gl. 11.

Ex quibus manifestè colligitur sub statuto nostro vocante generaliter superstitem coniugem, non comprehendì legitimam debitam parentibus in bonis liberorum, quippe cum hic casus specialis sit & privilegiatus.

Tandem prædictus non refragatur ultimo loco argumentum de toto ad partem, quoniam constat

23 huiusmodi argumentum non necessario concluditur, ac ne quidem simpliciter, sed ut voluit gl. in l. si quod ea §. 1. de leg. 3. & sic tunc demum obtinet, quando totum & pars eodem iure deferuntur, & cum eadem est utriusque ratio, nunquam verò procedit, quando est diversa ratio totius & partis l. cum de indebito & ibi Salic. ff. de probat. l. sed si. §. adeo & ibi gl. ff. de pet. hered. cum multis simil. alleg. per Tiraq. de retr. proxim. §. 1. gl. 7. n. 46.

At hic longè diversa ratio est utriusque; scilicet successionis coniugis, & legitimæ debitæ parentibus, imò & legitima omninò cessat dispositio statuti nostri, illa enim merito salva manet parentibus.

Ceterum his ita præmissis nunc tempestivè hoc loco quæritur:

Vtrum hoc statutum Jenense deferens superstiti coniugi bonorum acquiritorum & mobilium proprietatem, extendatur ad bona Professorum, Doctorum, Magistrorum & Studiosorum: Utpotè si Studiosus peregrinus privilegiis huius Academiae gaudens, operam dans literis duceret uxorem Jenensem, & hic ambo habitarent, stanteq; matrimonio multa bona mobilia hic acquirerent:

Quæritur:

An eiusmodi uxor præmortuo marito Studioso lucretur omnia bona immobilia, vel mobilia?

ET sanè negari non potest, quin hæc quæstio inter Iuris Interpretes satis sit dubia, & in utramque partem disputetur.

Vtq; prius eorum fundamenta adducam, qui existimant ad Scholares quoq; extendendam esse consuetudinem nostram municipalem, certum est Doctores,† 24 Magistros, aliosq; Cives Academicos, licet Senatui oppidano subiecti non sint, attamen incolas huius civitatis esse, maximè si larem & focum hoc loco habeant, rerūque ac fortunarum summam vel maiorē partem constituerint, id est, cum tota familia† & suppellectile sua 25 hūc sese transtulerint, undè rursus non sint discessuri tam facilè, per *text. l. cives C. de incol. gl. in l. fin. in verb. inter absentes C. de præscript. long. temp.* tunc enim præsumitur domicilium per Scholares esse constitutum l. 2. C. *ubi Senat. vel Clariss.* notat Innoc. in c. ex parte. de for. comp. ubi enim est thesaurus† tuus, ibi cor tuum, proindè 26 ubi quis habet familiā & fortunas suas, ibi animo semper esse videtur l. nihil ff. de capt. & postl. revers. l. debitor C. de agricol. & cens. Bl. cons. 393. n. 2. vol. 1.

Attamen communis opinio est Dd. incolam subiectum† esse legibus & statutis, ubi est incola, quia appellatione civium continentur, *text. l. provincialis 190. ff. de verb. sig. ubi & appellatione† provincialis venit, & Alex. 28 cons. 20. vol. 2.* Item appellatione† subditorum, *gl. in Cle. 29 ment. 1. in verbo subditos, de for. comp.*

Prætereà subditus† propriè dicitur ubi quis domicilium habet, *text. est in c. licet ratione, de for. comp. & in l. domicilium ubi gl. ff. ad municipal. l. cives l. si in patria C. de incol.*

Quod igitur dispositū est in cive, habet etiā locū† 31

in incola, ratione similitudinis existentis inter ciuem & incolam.

Quemadmodū enim aliquis vocatur ad munera ratione originis, ita quoq; vocatur ad eadem munera ratione incolatus *l. privilegium C. de incol.* Ratio huius est,
 32 quia cives & incolæ unam faciunt † & constituunt universitatem, ut habetur in *l. mortuo ff. de fideiuss.*

Ne ergo censeantur diverso iure, idem erit dicendum de incolis quod statuitur de civibus, quippe cum una eademq; res diverso iure censi non † debeat, *text. l. eum qui ades ff. de usuc. Chassan. in Consue. Burg. rubr. 3. §. 7. in fine.*

Ex quibus omnibus infertur, quòd incola ligetur & sit subiectus statutis eius loci, ubi est incola, per text. express. in *l. incola ff. ad municip.* & per consequens, statutum nostrum lenense extendi debet ad bona Scholarium hîc habitantium, quandoquidem expressè in individuo ita sentit Matth. Col. p. 1. c. 3. n. 219.

Secundò facit pro hac secunda opinione, quòd
 34 inter Scholares & civitatem † celebratur tacitus quasi contractus ultro citroq; obligatorius, quo mediante & civitas ad defensionem & protectionem incolarum tenetur, e contra incolæ vicissim obligantur ad munera realia & patrimonialia de bonis ibidem situatis præstanda, Alex. de Im. cons. 111. n. 20.

Accedit etiam tertio loco, quòd statutum civitatis iniecit vinculum † in bona immobilia ibidem sita, priusquam Doctores, Magistri & Scholares ibidem fixerunt pedem Ant. de Butr. in *l. 1. quòd clerici de for. com. pet. ubi*

pet. ubi dicit, istam decisionem communem esse, prout refert & sequitur *Col. p. 1. c. 3. n. 221.*

Pro cuius confirmatione illud quoq; Quarto loco animadvertendum est, quòd hoc † statutum loqua-³⁶ tur in rem, non in personam, proindè vinculum iniectum fuit ipsis rebus & bonis civium & incolarum, existentium in territorio lenensi, illudq; statutum ligat rem subditam eamque qualificat, usq; adeo ut res transeat cum ipso vinculo & cum ista qualitate ad Scholares per ea quæ notat eleganter loh. Andr. *inc. sine culpa de Reg. Iur. in 6.* & Dd. *inc. quod clerici de for. comp.* & hac ratione in singulari & si nili casu utitur Arat. ubi vult, quando statutum loquitur in rem, † tunc afficit rem ipsius Laici³⁷ & ita affecta transit in Clericum, secus si loquatur in personam, ut tradit Soc. *cons. 45.* tunc enim non continetur incola.

Nec obstat quod Petr. de Ancora. *inc. 1. de Constit.* dicit, communem esse opinionem, quòd in † successio-³⁸ ne intestata attendatur locus sine distinctione, An statutum sit personale, an reale, quam quoq; sententiam tenet Bl. *cons. 245. lib. 1.* ubi dicit hanc opinionem communiter praticari & observari, idem Alex. tenet *cons. 16. fol. 1.* & ibi Molin, *cum multis simil. autoritatib.* quas accumulat Tiraq. *in tr. de iur. primogen. q. 46.*

Nam ad hoc respondetur, alios, & quidem communiter Dd, illam distinctionem omninò urgere, tanquam necessariam in hac quæstione:

Vtrùm in rem vel in personam loquatur, & si quidem statutum est in rem, sive disponit circa rem, veluti his verbis: bona veniant ad superstitem coniugem, †³⁹

eiusmodi constitutio etiam forenses incolas comprehendit, quoniam tale statutum reale res ipsa afficit, à quocunq; possideantur, sive à cive, sive ab extraneo, secus si in personam disponat his verbis: superstes coniunx succedat, quia tunc non respicit res, sed personas, idcirco extraneos & forenses etiam bona ibi possidentes non comprehendit.

At in proposito nostro casu, statutum nostrum municipale conceptum est in rem, ideò personam quoq; non subditam cōprehendit, & per consequens persona mariti Scholaris, qui hīc decessit, etsi non fuit subiecta consuetudini, vel Statuto lenensi, nihilominus uxor eius superstes lucrabitur omnia bona mobilia, unà cum immobilibus constante matrimonio acquisitis.

Ex quibus iam adductis apparet evidenter illam distinctionē ut ut quidam eam reprehendunt, inter quos etiam est Molin. *in Addit. ad Alex. cons. 16. lib. 1.* non esse vanam & verbalē, sed potius realem, similem q; distinctionem ad plures effectus fieri in legibus & edictis prætoriiis, apparet† manifestè ex *l. si servum §. ait prætor. ff. de acq. hered. & l. qui aliter §. §. fin. & ibi Br. ff. quod vi aut clam. & in testamētis l. pater filie ff. de ser. leg. & in stipulationibus l. si sic stipulatus 133. ff. de V. O. & in pactis l. contra 29. §. si filius & l. qui in futurum §. 1. ff. de pact. l. iuris gentium §. pact. eod.* ubi ea differentia rotundis verbis exprimitur in rem & personam, & declaratur, quando sunt in rem, & quando in personam, non tamen eo modo, quo hic à nobis ex Br. sententia statuta declarari & distingui solent, & in rescriptis ad lites *c. quoniā Abbas de offic. deleg. & in privilegiis c. privilegium de R. I. in 6. & in concessio-*
nibus

nibus & immunitatibus *l. etatem § ult. & l. firma §. quan-*
quam ff. de censibus.

Quæ omnia collecta sunt à Petro Anchoran. *cons.*
 327. & quædam etiam *cons.* 244. ut refert Tiraq. *in tr.*
primog. 946. n. 6.

Quæ omnia cum ita sese habeant, nemini peregrina, vana, aut verbalis videatur ista distinctio, quam *suprà* adduximus ex Br.

Quintò, nemo nostrum negare potest, quin Doctores & etiam Scholares succedant † civibus huius loci 41
secundum statuta civitatis, sicuti & in aliis casibus quotidie emergentibus summo opere urgent non tantum contra cives, verum etiam contra peregrinos, civitatis huius statuta, ideò non iniquum est, ut in ipsorum bona succedant ex statuto huius civitatis: Quod enim quisq; † aliis ius dixerit, vel dici fecerit, is non aspernabitur idẽ 42
 ius sibi ipsi dici, iuxta illud, Patere legem quam tuleris *l. 1. & l. 1. ff. quod quisq; iur. ubi l. C. hoc edictum prætoris, utpote iure naturali, imò & ipsa æquitate suffultum, valdè commendat, putans neminem gravari, nec iustè indignari, qui patiatur tela quæ ipse extorsit prius, & proindè scholaris iure municipali statuto in successione bonorum suorum passivè ligetur, & sic in successione non sit habendus respectus † ad qualitatem vel conditionem 43
 personæ, sed ad ipsam consuetudinem vel statutum reale, Br. Bl. Ioh. Fab. Lud. Rom. Schurff. Alex. Petr. Rav. Rebuff. Panorm. Göd. Alb. Brun. & Gail. & VVes. fuisse refert, *Col. in d. p. 1. c. 3. n. 245.* ubi hoc probari testatur iure Saxonico, *per text. Land Recht. lib. 3. art. 83. gl. Weichbild.**

art. 9. & lib. 1. Land Recht. art. 30. cum quo concordat art. 29. Land Recht. lib. 3.

Pro quibus omnibus facit etiam, quod tradit Petr. Rebuff. in suo *tr. de privil. Studios.* p. 125. & 126. ubi in-
 44 nuit, scholasticos statutis illius civitatis † in qua student, ligari & teneri.

Econtra pro Scholaribus, quod inter eos non habeat locum statutum nostrum municipale, faciunt sequ. rationes.

45 Primò. Quod nos Scholares † simus forenses,
neque subditi Senatui oppidano, ideoq; nos non ligat prædictum statutum, & ista quidem conclusio satis est manifesta, per doctrinam Br. in *sapè d. l. cunctos populos m. 26. C. de summ. Trinit.* ubi docet statutum non includere forensis personam, non subditam, quippe cum non
 46 possit † habilitare, vel inhabilitare personam sibi non subiectam *l. 1. in fin. ff. de tut. & cur. dat.*

Hinc Bl. in *l. fin. ff. de iurisd.* scribit, statutum ligare subditos non subditos autem nullos ligare, quia statutum illis † non potest imponere legem. Vnde si filius familias prohibetur contrahere per statutum Perusinum, si contrahat cum alio Perusino extra territorium, non valebit contractus, sed cum non subdito contractus erit validus, ad non subditum enim † non extenditur nec præiudicium, nec commodum *l. municipalis* ut refert & sequitur Petr. de Anchor. in *c. Canonum statuta, de constit.*

Proinde aperte dixerunt Br. & Bl. in *sapè all. l. cunctos populos*, quod non possint habilitare, vel inhabilitare forenses, etiam in terra statuentium, ut paulo ante notavimus.

Ex quo

Ex quo concludunt prædicti Dd. de statuto dispo-
nente, ut filiusfamilias possit testari, vel aliquis se non
obligare, vel uxori aliquid relinquere, eiusmodi statu-
tum non † extendi ad forenses, licet ibi testari vel obli- 49
gari, vel relinquere aliquid velint. M. Ant. Natt. *conf.*
46. n. 5.

Secundò. Non videtur statutum extendendum ad
Scholares, tanquam forenses, quia illud statutum † est 50
ius proprium ipsorum statuentium, per *text. c. ius civile,*
distinct. 1. nec concernere potest non subditos ex defe-
ctupotestatis, ut habetur & notatur in *l. omnes populi ff.*
de iusti & iur. & in c. à nobis de sent. excom.

Tertiò. Huc facit, quod sicuti laicus non habet iu-
risdictionem super personis † Academicis, ita nec etiam
super eorum bonis *c. fin. de rebus Eccl. non al.* ita dicunt
& tenent Hostiensis loh. Andr. de Butr. Abb. & alii Dd.
Bl. quoq; in *l. iubemus C. de Sacrosanct. Eccles. & Fel. in c.*
Eccles. S. Maria in 5. quest. de constit. & quod etiam à Br.
prædictum statutum non extenditur ad Scholares, pro-
pter defectum intentionis statuentium, qui in dubio
non intendebant comprehendere velle Scholares non
subditos, Felin. in *d. c. Ecclesia S. Marian. 70 de constit.*

Hanc opinionem plurimum adiuvat communi-
ter & recepta & *suprà* adducta doctrina, atq; distinctio
Interpretum, quæ tradit ubicunq; statutum, vel con-
suetudo extat in personam, vel disponit circa personam,
per huiusmodi verba, superstes coniunx succedat, quod
eiusmodi statutum non respiciat res, sed personas, ideo-
que nec extraneos, nec forenses ibidem etiam bona pos-
sidentes complectatur, *d. l. 1. C. d. l.*

Sed nostrum statutum lenenle, ut mihi videtur,
 §2 disponit circa† personas potissimum, non circa res, dum
 dicit inter alia: **So hat sein Ehelich Begatten/
 solche Güter zu seinem Leibe / Item / Was die
 gewonnene Güter weren / sampt der fahren-
 den Habe / das erbet das Erstverstorbene / auff
 das ander Ehelich Begatten /** id est, persona con-
 iugata superstes habet bona defuncti, ad tempora vitæ
 suæ: Quod autem ad acquisita & mobilia attinet, illa
 transmittit defunctus ad superstitem.

Cùm itaq; hoc statutum de personis disponat at-
 que loquatur, consequens est ad Scholarium bona il-
 lud extendi non posse neq; debere. Siquidem lex mu-
 §3 nicipalis, statutum seu consuetudo, ultra etiam† & extra
 districtum statuentium & iurisdictionem minimè se
 extendit, sed illos tantum comprehendit qui sunt intra
 iurisdictionem illius loci, ita tenet Iac. de Raven. Guil.
 de Cun. in *sepè d. l. cunctos populos C. de SS. Trin.* quos ibid.
 sequitur Cyn. quam sententiam etiam probat Br. idem-
 que tenet Bl. *cons. 320. vol. 1.* pro quorum confirmatio-
 ne facit, quòd hæc verba statuti nostri, habent **So hat sein
 §4 Ehegat & transmittit, Erbet æquipollegant verbis dedit, vel
 transtulit, eundemq; effectum fere operentur, & pro-
 indè apparet in nostro casu, statuentes circa personas
 duntaxat disponere, easque Scholares obstringere vo-
 luisse.**

Quod autem illa verba, **gebet vnd erbet verbis dedit,
 & tra-**

& tradit, æquipolleant, siue æquiparentur, eundemque effectum habeant, evidenti ratione probatur.

Cum enim nemo habeat, vel transmittere possit, nisi quod sibi datum † vel antea suum fuit & ipsius pro. 55
prium, sequitur hæc verba in statuto nostro præsuppo-
nere donationem, siue transmissionem eo ipso perso-
naliter esse factam. Quod si pertinacius instetur, statu-
tum hoc esse reale, quemadmodum male informatus
putavit Col. p. 1. c. 3. n. 219.

Ad hoc respondemus, contrarium evidentissime
evinci & colligi ex verbis statuti lenensis, ubi principa-
liter & primariè disponit in personas & actum à perso-
nis gestum vel gerendum, non autem disponit in res &
bona, nisi saltem in consequentiam, id quod ex omniū
Dd. sententia videri potest, & est text. in l. propter lites §.

licet ff. de excus. tut. l. magis §. illud quare ff. de reb. eor.

l. cum unus §. is cum gi. de bon. aut. iud. possid. cū

aliis alleg. per Lud. Rom. qui ita te-

net, cons. 39.

QUÆSTIO

TRICESIMA.

S V M M A R I A.

- 1 Regula, Omne ius, & omnem actionem cedi posse.
- 2 Ius retractus non videtur merè esse regale, vel statuale, sed potius aliquo modo coniunctionale.
- 3 Minor an & quando beneficium restitutionis in integrum cedere possit. & 13.
- 4 Statutum, quo consanguineus in emtione rei patrimonialis extraneo præfertur, adversatur iuri communi.
- 5 Itaq; restringendum.
- 6 Ius retractus sanguinis in extraneum cedi non potest.
Et per tot.
- 7 Iure retractus ex statuto permissio facultates familiae & cognationis conservantur.
- 8 Ius retractus etiam iure divino observatum.
- 9 Qualitate sanguinis (in extraneo) deficiente, deficit quoq; effectus beneficij ex sanguine descendens.
- 10 Limitatio Regulae: Cessio regulariter permissa.
- 11 Speciali consuetudini magis standum est, quàm dispositioni iuris communis.
- 12 Ius praelationis iure contractus, conventionis vel pacti non comprehenditur.
- 14 Statutum favorabile censetur, quia ad ius antiquum nos revocat.
- 15 Id, quod contra ius commune competit, cedi non potest.

Hypo.

HYpothesis præsentis quæstionis iam explicandæ
sic habet:

QUod quidam emit domum à suo amico:
Cum autem in isto oppido statuto cau-
tum & inveterata consuetudine obtentum
sit, ut proximus consanguineus venditoris
intrà certum temporis spatium ad admit-
tendam, vel retrahendam venditionem, re-
stituto venditori precio, admittatur:

Quæsitum fuit:

*An proximior consanguineus ius il-
lud retractus gentilitij in alium extraneum,
qui non sit eiusdem familie, transferre possit?*

HÆc est pulchra quæstio, non tamen ardua & ad-
modum argumentosa: Paucis igitur conclusio-
nibus generalibus hanc rem perstringemus.

Et primò quidem videtur istud cedi posse à con-
sanguineo in extraneum:

Primò enim in hanc sententiam nos vocat vulga-
ta iuris regula, quod omne ius & omnis actio cedi pos-
sit per text. l. fin. C. de hered. vel act. vend. Huic igitur re-
gulæ undiq; insistendum erit, donec doceatur contra-
rium manifestè ita dispositum esse, l. 2. cum ibi not. si quis
in ius voc. cum aliis simil. autorit. additis per las. in l. dedi §.

1. n. 70. de cond. causa. dat. Tunc autem nostro casu cautum reperitur, nunquam cessionem juris retractus esse exceptam d. l. fin. C. de hered. vel act. vend. Merito igitur secundum hanc regulam quæstio diiudicanda erit.

2. Secundò hanc sententiam confirmat & illa ratio, quod istud jus retractus non † videatur esse merè legale, vel statuale, sed quodammodo coniunctionale: At jus redimendi coniunctionale, absq; dubio cedi potest in quemlibet, ut tradit Dec. cons. 614. & idem dicendum erit de retractu proximitatis, ut & is cedi extraneo queat.

3. Tertiò hoc ipsum probatur à simili; Sicuti enim minor potest alicui cedere beneficium † restitutionis in integrum l. quod si minor in pr. & ibi Dd. ff. de minor. & l. si minores, cum ibi not. de administ. tut. Tiraq. de retr. prox. §. 26. gl. ult. n. 13. Ita quoq; eadem ratione sanguinis, ut hoc tenuit Her. Bodin. de privileg.

4. Quartò hoc statutum quo cōsanguineus in emtione rei patrimonialis præfertur alteri extraneæ personæ, è diametro & directo est contrà ius † commune, quo cautum reperitur, proximos & consortes non posse extraneos à rerum emtione concursu licitationis amovere, sicuti est casus in l. dudum C. de contrah. emt. Ergo illud statutum † tãquam exorbitans, restringendum videtur, ita ut dicamus, illud posse per viam cessionis in alium transferri, hac enim ratione reditur ad ius commune.

Verum hisce non obstantibus, in contrariam partem fortius arguitur, ius illud retractus † sanguinis in extraneum cedi nō posse, per hanc præcipuè rationem, ne res exeat de genere & familia arg. l. pater §. fundum, ibi de nomine vestro nunquàm exeat ff. de leg. 3. cum alijs per Tiraq.

Tiraq. *ind. 17. proxim. §. 26. gl. 1. n. 41. allegatis.*

Proinde huiusmodi statutum omninò validum est, & firmū, siquidē eo modo † facultates familiæ & co. 7 gnationis conservantur, quæ sine bonis & possessione nullo modo cōsistere possēt, *arg. l. 1. §. pr. ff. de ventr. in sp.*

Taceo quod etiam iure divino ius retractus observatum † fuisse liquido constat ex *Levit. c. 32. & lib. Ruth. c. 4. & Ierem. c. 32. Num. 30. & ult.*

Sed ea causa consuetudinis cessaret, si illud ius extraneo cederetur, in quo non est ea qualitas, quæ requiratur à statuto, vel consuetudine, consanguinitas gentilitas, proximitas, necessitudo sanguinis, itaq; consentaneum est, illud ius competens ratione illius qualitatis cedi non posse, quemadmodum nec ipsa qualitas cedi poterit, quippe cum sit ius & qualitas sanguinis, & agnationis, quæ non est in nostro commercio, uti tradit Br. in *l. cetera in pr. & ibi las. ff. de instit. hered. & sunt de hac re text. in l. ius agnationis ff. de pactis in l. iura ff. de R. I.*

Et sic cum deficiat in extraneo † illa qualitas sanguinis, debet quoq; deficere vis & effectus beneficii eiusdem *l. atatem §. fin. de censib. l. 1. §. permittere ff. de aq. quotid. & astiv. & est l. semper §. negotiatores ff. de iur. immun.* Tiraq. *n. 5. d. l. §. 26. gl. 1. n. 25. cum seqq.* ubi permultos & quidem 40. casus subnectit, qui similiter cedi non possunt, quos Studiosi ipsimet legere & evolvere poterunt.

Restat ut argumētis *supra* adductis respōdeamus.

Nō obstat ergo quod primò prætēditur, cessionē regulariter esse permissā, quia limitatur hoc, ut nō procedat, quando persona cessionabilis esset inhabilis ad cedend-

cedendum, activè & passivè, obstante nimirum statuto & ratione sanguinis, vel si cessio fieret in fraudem legis aut statuti. Tunc enim eiusmodi beneficium, vel ius retractus non esset cessibile in personam non eiusdem, sed alterius qualitatis. Rom. *conf.* 484.

Sed hoc loco ius prælationis in emtione bonorum patrimonialium concessum est propinquo, ex legis humanitate, & statuti æquitate. Ergò incessibile iudicatur.

Quamobrem hic non obtinet prædicta regula, cessionem esse permissam, sed potius alia succedit conclusio, quæ docet speciali, vel locali consuetudini semper magis standum esse † quàm iuri communi, cum illa huic derogetur, quoniam potius regula prohibitiva hic sibi locum vendicabit, quòd nimirum cessio in præsentī casu non sit permissa de quo Iac. de Butrio in *tr. feud.*

Secundò non obstat, quod istud ius non sit merè regale, sed conventionale, quia hoc simpliciter negatur, quippe cum manifeste constet, non iure conventionis † contractus, vel pacti comprehendī ius prælationis, siquidem nullum appositum est pactum formativum de retrovendendo, nec stipulatus est venditor, ut emtor invitus teneatur venundare, sed vigore statuti competit ius retractus proximiori cognato.

Cum itaq; illud importet personalitatem singularem, & in sua substantia & effectu sit limitatum & restrictum ad personam sanguine iunctam, utiq; clarum est non posse alteri cedi. Rom. *d. conf.* 484.

Tertiò, non magnoperè duco id quod de minore beneficiū restitutionis in integrum † cedente adductum est, quia longè diversa ratio in minore ius restitutionis

tionis cedente, & proximiori cognato ius retractus sibi competens, vigore statuti, extraneo cedere volente. Ali-
ter enim in minore esse non potest, quā ut cedat curato-
ribus, vel tutoribus ius restitutionis, idq; saltem per cō-
sequens, ut declarant Dd. *in d. l. quod si minor de minor. &*
d. l. minoris ff. de admin. tut.

Quartò & ultimò non difficile erit respondere ad
ea, quæ de statuto iuri communi contrario, pro ratione
dubitandi fuerunt adducta.

Nam ex *l. dudum C. de contrah. vend.* & ex iure quo-
que divino, cuius *suprà* etiam facta est mentio, evidens
est, hoc statutum esse favorabile eo † nomine, quod ad ¹⁴
ius & statutum antiquum atq; pristinum nos revocet,
& deducat, per not. *ab exordio. dist. 35. & in l. si unus §. pa-*
cto. ff. de pact. Br. in l. omnes populi ff. de iust. & iur.

Quod cum ita sit, interpretandum sanè ita erit ius
retractus, ut dicamus, illud non posse per viam ces-
sionis in alium transferri, *arg. l. quod ferè. & l. ius singu-*
lare. ff. de leg. c. quæ arguere de R. l. in 6. Et ita est ferè o-
mnium opinio communis, pro quo facit quod Tiraq.
suprà d. 1. scribit, non posse † cedi id, quod competit con-
tra ius commune.

Hicce igitur rationibus permoti Domini Collegæ
in hanc sententiam responderunt, non valere cessio-
nem iuris revocandi fundum, factam à propinquo in
extraneam personam, sed ea non obstante, admit-

tendum esse talem consanguineum favore
statuti retrahere volentem.

* *
*

Q U Æ S T I O

TRICESIMA PRIMA.

S V M M A R I A.

- 1 Regulariter quilibet iuri suo renunciare potest & 39.
- 2 Iuramentum quod absq; dispendio salutis aeternae servari potest, servandum est.
- 3 Iuramentum ut illicitum dicatur, requiritur, ut propter id utraq; salus, & temporalis & aeterna periclitetur.
- 4 Tutius est, cogi filias ad ea praestanda, quae iurata promiserunt, iuxt. VVesenb.
- 5 Iuramentum validat contractum per se nullum.
- 6 Pacta heredes obligant.
- 7 Spes futuri iuris, & nondum competentis donari, & in contractum venire potest.
- 8 De rebus alienis an & quando pacisci liceat.
- 9 Verbum potest habet tractum temporis.
- 10 Verba instrumentorum efficaciter sunt intelligenda.
- 11 In omni dispositione ea facienda est interpretatio, ne verba fiant superflua, aut elusoria.
- 12 Obligatio semel extincta non potest amplius reviviscere.
- 13 Pactum de non succedendo, (quo renunciatur hereditati futura) ipso iure non valet.
- 14 Pacto hereditas non datur.
- 15 Voluntas testandi tolli non debet.
- 16 Libertas supremi iudicii constringi non debet.
- 17 Pactum de perdenda successione iuramento firmatum an iure civili subsistat.

- 18 *Filia, quæ cum iuramento renuntiavit hereditati paternæ, maternæ, fraternæ, si ante patrem, matrem vel fratrem decesserit, non obligat liberos suos.
Et passim per tot.*
- 19 *Iuramentum matris non debet nocere filiis.*
- 20 *Iuramentum unius alteri nec prodest, nec obest.*
- 21 *Iuramentum est personale.*
- 22 *Personalia non transeunt ad heredes.*
- 23 *Promissio de non contraveniendo intelligitur, nisi ex iusta causa.*
- 24 *Renunciatio hereditatis paternæ, maternæ, vel fraternæ, habet tacitam conditionem, scilicet si delata fuerit.*
- 25 *Stipulatio habet tacitam conditionem, & deficiente illa, deficit quoque stipulatio.*
- 26 *Ius futurum alteri competens tolli per alterum non potest.*
- 27 *In quolibet actu potestas disponentis & voluntas concurrere debent, & deficiente altero deficit quoque actus. & 28.*
- 29 *Nepotes, vel neptes ex prædefuncta filia, ex propria, non ex persona matris (filia) a vo succedunt.
Et seq. & 56.*
- 31 *Nepos succedit in locum patris defuncti, eiusque gradum obtinet.*
- 32 *Is qui adire non potest, non potest etiam repudiare.*
- 33 *Nemo potest iuri, quod in natura rerum non est, renunciare.*
- 34 *Non entis nullæ sunt qualitates.*
- 35 *Actus originem trahens ex voluntate duorum, vel plurium, ex renunciatione unius, vel alterius non tollitur, sed omnium requiritur consensus.*
- 36 *In renunciatione paternæ & fraternæ hereditatis, plurimum consensus, patris scilicet fratris, filia & liberorum eius, necessarius est.*

- 37 Aequalitatis ratio habenda.
- 38 Ad æquitatem omnia redigenda.
- 40 Viventis nulla est hereditas.
- 41 Privatio præsupponit habitum.
- 42 Renunciatio est voluntaria abdicatio.
- 43 Id quod nondum acquisitum est, abdicari, & pro derelicto haberi non potest.
- 44 Quæsitum repudiari potest.
- 45 In casu in futura mortis eventu consistente, nulla obligatio efficaciter contrahitur, ut nec actio utilis inde nascitur.
- 46 Renunciatio hereditatis præsupponit & includit acquisitionem.
- 47 Deficiente conditione deficit quoque dispositio.
- 48 Legata conditionalia, vel in mortem heredis collata, ante eventum conditionis non cadunt.
- 49 Legatarius ante eventum conditionis decedens, nihil transfert ad heredem.
- 50 In renunciatione conditionalis attenditur tempus renunciationis.
- 51 Conditio ad tempus renunciationis per fictionem translativam retrahi non potest.
- 52 Conditio quando retrahi non potest, attenditur tempus existentis conditionis.
- 53 Contractu deficiente, deficit quoque obligatio.
- 54 Iuramentum non præsumitur intervenisse, nisi sufficienter probetur.
- 55 Iuramentum à minorenni præstitum, non est efficax.
- 57 Nepotes ius per mortem matris quæsitum, perdere non possunt.

- 58 *Id. quod meum est, ad alium sine facto meo transire non potest.*
 59 *Heres facto defuncti contravenire non potest.*
 60 *Regula, Heres tenetur approbare factum defuncti, quando procedat.*
 61 *Heres plus potest quam defunctus, ita ut & in fraudem sui alienata revocare possit, quæ defunctus repetere non poterat. & 62.*

I Nauguralis est quæstio à nobis in utramq; partem factis superq; agitata:

N Um renunciatio filiae de successione paterna, materna & fraterna hereditatis, mediante iuramento (ut asseritur ab adversa parte, licet ab actoribus negetur) pro se suisq; heredibus facta præiudicet liberis post obitum matris proprio iure succedere volentibus a vunculo?

Vitationem movebat, quoniam regulariter iuri + suo renunciavit, non habet amplius regressum, per iura vulgaris quæ allegat Mod. Pist. cons. 5. n. 2. vol. 1. Cui secundo loco suffragatur iuramentum, quod quidem servari debet, quando quidem etiam + optime + potest sine interitu salutis æternæ, ut ut pactum illud factum sit de non succedendo.

Pro quo facit, quòd scribit Olrad. *cons. 90.* ubi ad hoc, ut iuramentum dicatur illicitum, & servari non debeat, requiritur utramque † salutem, & spiritualem, & temporalem, aut saltem alteram periclitari.

Sed in casu nostro, & tali iuramēto, per quod quis renunciat non succedere, nulla salus periclitatur.

Quod enim spiritualem salutem attinet, certum est, iurantem animam per id non trahi ad inferos, eodem modo nec temporalis salutis ratio hic attenditur, siquidem vitæ discrimen hic nullum versatur, adeò ut tale iuramentum civilibus tantum non canonicis moribus videatur contrarium, *Crav. cons. 139. n. 8.* Vnde VVesen. *cons. 23. num. 17.* respondit, tutius esse & ad conscientiam magis salutare, dicere, filias quæ iuraverunt, † cogen-
 das ad iusiurandum, quod servari potest sine detrimento salutis æternæ, *c. quævis de pact. lib. 6. c. cum contingat de iurei. cum multis similibus alijs.* Quod quidem iusiurandum non modo per se valet, sed & validat contra-
 ctum alias † de iure nullum, & invalidum, atq; aufert beneficium restitutionis in integrum, ut est communis opinio Dd. *in Auth. sacramenta puberum. C. si adversus venditionem,* quæadmodum etiam hic plura alia fundamenta, pro confirmatione suæ opinionis adducit VVes. *d. cons. 23. n. 18. cum seqq.*

Tertiò huc accedit, quòd defuncta filia in tali renunciatione, & consensu usq; ad extremum vitæ spiritum perseverarit, & sic talis perseverantia renunciationis factæ per filiam, super hereditate matris & fratris, sortita naturam ultimæ voluntatis, *arg. l. fin. C. de pact.* Cum itaq; filia quo ad vixit in hoc renunciationis pacto acquie-

rit, non videntur posse impugnare, cum à matre C. de Rei
vend. Pacta enim heredes † etiam obligant l. tale pact. 41. 6
§. potest. C. de pact.

Quartò, quod si spes futuri iuris neq; † dum com.
petentis, donari, & in contractum deduci potest l. 3. C.
de donat. imò si de rebus alienis pacisci licet, † maxime 8
in eum casum, quo res illæ nostræ sunt futuræ l. rem a.
lienam ff. de contrah. emt. id quod etiam in hereditatibus
acquirendis procedit, ostendit gl. in l. 3 §. de illo ff. pro soc.
nihil esse videtur, quare & hæc filia non potuerit effi-
caciter renūciare, atq; repudiare hereditatem paternā,
fraternam atq; maternam futuram, arg. l. fin. §. fin. C. de
temp. appell. l. deniq; 3. §. si quid de minor. l. 1. §. si parens. ff. si
quis à par. manum. fuer. Dd. in l. 2. C. de rescind. vend. præ-
sertim cū per eam renunciationem videatur tolli vo-
tum captandæ mortis paternæ, fraternæ, maternæ l. de
fideicom. C. de transact. Idcirco re ad hunc modum com-
posita, ei standum videtur, nec ratio habenda eius,
quod postea est consecutum, l. fin. ff. und. lib.

Quintò videtur & hoc argumentum fortiter ur-
gere, quod renunciatio facta fuerit patri eo tempore,
quo filii eius adhuc vivebant, pro quibus pater recepit
renunciationem à filia.

Vndè videtur facta renunciatio contemplatione
filix, & per consequens, non poterunt liberi istius filix
aliquid à fratre petere ex alterutris fratris defuncti bo-
nis, quia renunciavit filia omni portioni, quæ sibi com-
petere posset, in bonis paternis, fraternis, maternis.

Verbum autem potest † tractum habet temporis
in futurum, ut notat Br. in l. qui Roma §. duo fratres ff. de
verb. obligat. Quid

Quid quòd clarius Sexto & ultimo loco subji-
tur in instrumento renunciationis, quod illa promiserit
nullo unquam habere tempore recursum ad bona pa-
terna, materna, fraterna. Hisce enim verbis formali-
bus usa est filia in renunciationis instrumento:

So verzeihe ich aber N. vor mich / meine
Erben in der aller besten form/etc. Auff alle vnd
Jede meine Vätterliche / Mütterliche / vnnnd
Brüderliche Haab vnnnd Güter/sie seyen Lehen
oder eigen/ewig gänzlich vnd zunumb kein An-
spruch/ Förderung noch Gerechtigkeit zu habē/
oder zu suchen durch mich / meine Erben/oder
Jemand von meiner wegen/etc.

- Cum illa renunciatio in præsentia valuerit, utiq;
10 illa verba † efficaciter sunt intelligenda, alioqui prorsus
nihil operarentur, nisi respectu iuris futuri, & nun-
quam supervenientis, ideoq; ad istum casum fraternæ
successionis prælibata renunciatio extendi debet, ne
verba careant effectu, nec penitus sint supervacanea, si-
quidem in omni dispositione ea est facienda interpre-
11 tatio ne verba sint superflua † vel frustratoria ut *l. si quan-
do de leg. 1. l. 1. in pr. ff. quod met. causa. c. si Papa. de privil.
lib. 6.* sed potius verba, etiam minima aliquid operen-
tur, secundū Bl. in rubr. C. de contrab. emt. & illa quidē in
propriis terminis nostris non solum simplex renuncia-
tio facta fuit, verum etiam liberatio ipso iure interve-
nit, quoniam solenniter filia liberavit, quitavit & absol-
vit fratres & patrem ab omni ulteriore iure sibi compe-
tente,

tente, ut pròinde obligatio † semel extincta, non possit ¹²
 amplius, quacunq; etiam de causa, reviviscere, *l. quires*
§. area ff. de solut. l. sicut. C. de repud. & ita in terminis no-
 stris consuluit Ludov. Rom. *cons. 22.* quem refert & se-
 quitur Barthol. Soc. *cons. 35. vol. 4.*

Haecenus vidimus argumenta, quæ suadere vide-
 bantur liberos rigide teneri ad observandum & præ-
 standum factum defunctæ matris.

Verùm iis omnibus posthabitis, in diversam de-
 scendimus sententiam, dicentes liberos posse, non ob-
 stante renunciatione materna, petere debitam portio-
 nem allodialiū bonorum sui avunculi ab intestato mor-
 tui, eamq; censemus esse verissimam, & ab ea neutiquā
 esse recedendum, ut quæ textibus, & rationibus, imò na-
 turali æquitate manifestè fundetur.

Primò. Textus pro ea est apertus, in *l. pactum dota-*
li C. de collat. ubi talia verba scribuntur: Pactum dotali
 instrumento comprehensum, ut dote contenta, quæ in
 matrimonio collocabatur, nullum ad bona paterna re-
 gressum haberet, iure improbatur, nec intestato patri
 succedere filia hac ratione prohibetur.

Quibus verbis manifestè voluit Imp. pactum fa-
 ctum de non † succedendo, quo renunciatur heredita- ¹³
 ti futuræ, non valere, sed ipso iure nullum esse, adeò ut
 eo non obstante, filia patri ab intestato postea succe-
 dere possit, unà cum fratribus: Sunt ea Imp. verba clarif-
 sima quorum veritas etiam ex aliis textibus ita eviden-
 ter comprobatur, ut pudor sit rem apertissimā contro-
 vertere.

Nam explorati iuris est, pacto hereditatem † dari ¹⁴

non posse, sed testamento, *l. hereditas s. C. de pact. conv. l. pactum. l. fin. C. de pact. l. ex eo. C. de inut. stipul. l. cum dominos C. de transact. l. stipulatione ff. de verb. oblig. quorum omnium textuum sensus est, si tales renunciaciones factæ fuerint, eas non valere, quia sunt contra bonos mores, & inducunt votum captandæ mortis, tollunt item
 15 testandi voluntatem, quam tamen † tolli non decet,
 16 quippe cum libertatem supremi iudicii constringi † non oporteat *l. si fratres §. idem respondet ff. pro soc. & fac. gl. in c. fin. 12. q. 2. Zac. cons. 1. n. 16. lib. 2.* quæ quidem adeo vera sunt, ut pacta supra memorata, ne iuramento quidē validari possint, quemadmodū prolixè tractat Alex. cons. 28. vol. 3. Br. in *l. fin. C. de pact. Dd. in alleg. l. pactum dotali. C. de donat. Ant. Butr. in c. cum contingat. de iurei. & d. c. 2. de pact. lib. 6.* quin etiam iure civili pactū de perdenda
 17 successionē † iuramento vallatū subsistit, ut tradit Salic. in *d. l. pact. 15. C. de pact.* quia non est contra bonos mores, nec inducit votū captandæ mortis, sed potius removet.*

Tamen in nostro præsentī casu disceptatio illa est supervacua, quoniam constanter negatur à parte Consulente iuramentum à parte matris intercessisse proindē nec eam, nec liberos adstringi ad renunciationis observantiam.

Sed detur citra veritatis præiudiciū, quod filia in manus patris per pactum renunciasset hereditati paternæ, maternæ, fraternæ futuræ, idq; iuramento, nec vi nec dolo, metuve extorto confirmasset, & sic iure iurando omnem aditū sibi ad successionē præclusisset, hoc tamen liberis eius nocere non posset, præsertim cum decessisset superstitute adhuc fratre suo, cui tanquā
 non
 avunculo,

avunculo, post obitum suum liberi prædictæ foeminae
proprio iure succedunt.

Siquidem vera & concors est *Da.* conclusio, quòd
si filia † renunciat hereditati paternæ, maternæ, frater. 18
næ, cum iuramento, licet renunciatio respectu iuran-
tis personæ valeat, si tamen illa decesserit, vivente ad-
huc patre, fratre, vel matre, de cuius hereditate agitur,
tunc talis renunciatio non præiudicet nepotibus, vel
neptibus, ex filia, vel sorore natis, multò minus isti ex-
cluduntur à successione avi, aviæ, vel avunculi, per text.
*l. si ex patronis §. 10. fin. ff. de bon. libert. & l. si quis filio ex-
heredato. 6. ff. de irri. rupt.*

Ex quibus apparet, quod tametsi soror, si adhuc
viveret, non posset cōtravenire ob iuramentum ab ipsa
præstitū, tamen eius liberi & heredes, quibus post mortē
matris devoluta est possūt, *Bl. in l. fin. C. de pact. Zal. in l. sti-
pulatio hoc modo. n. 45. de verb. oblig. Panorm. in c. veritatis
de iurei. latè Ant. Gabr. lib. 2. de iurei.*

Meritò igitur liberi non coguntur stare huic re-
nunciationi, præsertim cū tempore renunciationis
necdum fuerint nati, & per consequens, non potuit
hisce futuris liberis præiudicari, *l. apud Iulianum §. si quis
alicui. l. filiusfam. §. Divi. de leg. 1. Bl. in l. 1. in fin. C. per
quas personas nob. acq.*

Iuramentum enim matris † non debet nocere fi- 19
liis, *l. 3. §. pri. ff. de iurei.* ubi ait Vlp. Matris iusiuran-
dum partui non officiet, nec nocebit. Iuramentum e-
nim unius, alteri neque prodest, neque † nocet, *l. nam 20
posteaquam 9. §. fin. & l. seq. l. sed et si possess. §. ult. ff. de iurei.*
quia iuramentum † est personale. Personalalia autem 21

- 22 non transseunt ad heredes *l. 1. ubi Dd. de constit. princ.*
 prolixè Tiraq. *de retr. proxim. §. 26. gl. 1. n. 42. & seqq.*
las. in Auth. sacramenta. C. si adversus vend. text. in l. pri.
de reb. cred. l. si duo ff. de iureiu.

Cum ergò ex his concessis, liceat liberis contra iuramentū matris venire, & promissio de non transgrediendo, intelligatur, nisi ex iusta causa, videtur ex his iam recitatis non teneri liberos tali iuramento materno stare.

- Et ratio est, quia secundum *Dd.* quando filia renunciat hereditati paternæ, maternæ & fraternæ, tunc
 24 habet in se tacitam conditionem, si scilicet successio ei deferatur. Illa verò tacita conditione non eveniente, renunciatio habetur pro non facta, quemadmodū dicitur in stipulatione pure facta animo novandi obligationem conditionalem, quia stipulatio habet tacitam
 25 conditionem, nempe si eveniat conditio obligationis novandæ, & idcò, si illa conditio deficit, stipulatio habetur pro non facta, *l. quoties, ad fin. 14. ff. de novat. Soc. in term. cons. 183. incip. Eleganter omnia sunt discussa.*

Si itaq; conditio illa deficit, & mulier non supervixerit, sed præmorta est, antequam casus fraternæ successionis evenit, consequens est, renunciationem quoq; ipsam deficere, *l. cedere diem ff. de verb. sign. & l. qui heredi ff. de cond. demonstra.*

- Imò etiam si expressè mulier & mater præiudicare renunciando voluisset, hoc tamen de iure ei tacere non
 26 liceret, quia nemo potest ius futurum alteri competentis ipso invito auferre, iuxta *l. id quod de Reg. Jur. si quidem in quolibet actu, ista duo concurrere debent,*
 potestas

potestas disponentis † & voluntas, neq; alterum isto 27
 rum absq; altero sufficit. ad hoc, ut actus valeat *l. si ge-*
nero. ubi Bl. C. de iur. dot. & ubi deest potentia † actus est 28
 irritus, *Bl. in l. fin. C. de fideicom. Everh. cons. 88. n. 2. Bl.*
cons. 326. n. 2. vol. 1. Chassan. in Consuet. Burg. rubr. 4. §.
4. col. 552. & illa quidem communis sententia probatur
 ratione inconvincibili.

Nam subducta matre renunciante hereditati pa-
 ternæ, maternæ, & fraternæ futuræ, patre, matre vel fra-
 tre adhuc superstite, nepotes † ex ea non veniunt ad suc- 29
 cessionem avi, aviæ & avunculi ex persona matris eo-
 rum, sed ex persona ipsorum propria, casus de hoc est ex-
 pressus in *l. 2. C. de lib. præter.* ubi deciditur, quòd si pa-
 ter in testamento instituat filium suum heredem, nepo-
 tis vero ex filio nullam mentionem fecerit, neq; insti-
 tuendo, neq; exheredando, si postea contingat, filium
 in potestate decedere, vivo adhuc patre, quòd scilicet
 post mortem patris incipit habere primum locum, tale
 testamentum ipso iure rumpitur, fitq; irritum, quippe
 cum nepos sit in eo præteritus ab avo.

Ex quo manifestè apparet, nepotem succedere avo
 ex persona propria, & nō † ex persona filii patris sui, in cu- 30
 ius locum successit, quia si veniret ex persona filii, tunc
 non diceretur præteritus, siquidem filius institutus
 est heres, cum tamen contrarium ibi in *d. l. 2.* rotundè
 decidatur. Hinc *Br. ibidem* dicit, quod videlicet nepos
 succedat in locum patris, non tamen venit ex persona
 patris, sed ex persona sua propria.

Quod itaq; dicitur nepotem succedere in locum
 sui patris, hoc intelligendum est de gradu, ut sicuti fi- 31

lius tenebat primum gradum, ita nepos subducto patre illum gradum repræsentet, ex persona tamen propria avo succedat. Et in hoc nemo ex Dd. dubitat, quem admodum etiam eo modo intelligendus est text. in §. *cum filius Instit. de hered. quæ ab intest. defer.*

Idcirco in præsentī casu, nepotes nati ex fœmina matre ipsorum prædefuncta, tametsi intraverint in locum matris, id est, incipiant iam tenere primum gradum quem mater superstes tenebat, veniunt tamen ad successionem avunculi ex propria ipsorum persona.

Porro cum constet dilucidè, nepotes hic non renunciaſſe hereditati avunculi, cōsequens modis omnibus est, eos ob renunciationem maternam non impediri succedere avunculo, sicuti communiter ita tenent Dd. in l. *qui superstitis, de acq. hered.* & Alex. de Imol. in d. l. *pactum dotali C. de collat.* subiiciens, illam communem esse opinionem, pro qua consuluerunt Hen. Gød. *cons. 18. per tot.* & Hier. Schurff. *cons. 74. cent. 1.* ubi n. 8. attestatur, secundum istam communem sententiam in suprema Curia Ducum Saxonie ita fuisse pronunciatum, se concipiente sententiam.

Præterea negari non potest, quin sæpè dicta Anna decesserit iam dudum ante fratrem suum, & sic hereditas fratris ei delata non fuerit, proinde eam adire non potuit, & quia morte præventa eam adire nequivit, consequens, eandem non potuisse repudiari per sororem, idq; ob regulam negativam, volentem eum qui adire non potest, non posse etiam repudiare, saltem cum effectu l. *nolle, l. is qui heres l. is potest ff. de acq. hered.* & alioqui constat, non posse renunciari iuri, quod

non

non sit in rerum natura, *gl. in l. 2. C. de pact. & text. est in l. si quis legaverit ff. de leg. 1. siquidem non entis † nullæ 34*
sunt qualitates. *l. eius qui. si cert. pet. Zac. cons. 1. n. 66. lib. 2.*

Quapropter renunciatio ANNAE in nostro casu tantum abest, ut aliquid operetur, ut etiam ea elusoria esse censeatur, perindeq; haberi debeat, atq; si planè non fuisset renunciata.

Quid? quod actus, qui habet † originem ex volun- 35
tate duorum, vel plurium, non tollitur ex renunciatio-
ne unius, vel alterius, sed omnium consensus requiri-
tur, ut notat Bl. *in d. l. is qui. de acq. hered.* Sed in renun-
ciatione paternæ & fraternæ hereditatis facta per filiam,
plurium † consensus, & voluntates, videlicet patris, fra- 36
tris, filiae & liberorū filiae necessariae sunt, *l. fin. & ibi Dd. C. de pact. Alex. in d. l. stipulatio hoc modo concepta ff. de V. O.*

Itaq; cū in præsenti successione avunculi, matris duntaxat renunciatio, & non liberorum eius voluntas intervenit, irrefragabiliter sequitur per eam renuncia-
tionem maternam nihil præiudicari filiis, sed ius ipsorū etiam nūm salvum & integrum esse.

Tandem hoc suadet æquitas naturalis, ne ii qui ex
foemineo sexu processerunt, nihil peccarunt, iniuste ex-
cludantur à successione defuncti cognati, contra *l. maxi-
mum vitium. C. de lib. præter.* ubi ait Imp. Qui enim tales
inquiens, defraudationes inducunt, quasi naturæ accusa-
tores existunt, cur non totos masculos generarit, undè
generentur non fiant.

Huc facit quod eleganter tractat Imp. *in Auth. de æqualitate doris. & alibi*, dum iubet, æqualitatis † 37
haberi

haberi rationem, & utinam, cum I. C. Vlp. subiicit, tam
 38 ad † æquitatem omnia redigerentur, quàm solemus dura & insipida interdum tueri, dum fortè spe quæstus illiciti.

Ad argumenta in contrarium adducta quod attinet, fatemur ea esse arguta, & refelli difficulter posse: Verumtamen ne irrefutata, tanquam foveam hæc prætergredi videamur, paucis ad singula respondebimus.

Et primò quidem nostræ decisioni non obstat generalis illa regula, qua dici solet, Quemlibet posse iuri
 39 pro se introducto † renunciare.

Hoc enim facile concedimus, siquidem filia in proposito ex stipulatione paterna ius statim quæsitum fuisset in bonis patris, matris aut fratrum suorum.

Probavimus autem *suprà* filia & sorori ante mortem patris, aut fratrum, ius perfectum & plenum quæsitum non esse. Viventis enim nulla † est hereditas, neque ea adiri potest. Ergò nec repudiari aut renunciari
 40 potest, quippe cum † privatio præsupponat habitum
 41 *l. 10. de verb. oblig.* & repudiatio, vel renunciatio tantum sit
 42 quædam voluntaria † abdicatio. Non potest autem abdicari & quasi pro derelicto haberi, quod † nondum est
 43 acquisitum, *l. qui potest §. quod quis de Reg. Iur. & 1. 1. ff. & C. de acq. & repud. hered.*

Non igitur illa *suprà* allegata ad propositum nostrum pertinere poterunt. Tametsi enim id quod plenè † alicui quæsitum est, repudiari potest, res tamen scilicet
 44 aliter habet in iure quod in futuro mortis eventu consistit, quo † casu nulla efficax obligatio contrahi, nec inde utilis actio nasci potest, ut declarat Ioh. de Imol.

in c. pos

inc. potuit. locati, & probatur optimè ex iis, quæ tradunt Dd. in l. qui Roma §. Flavius. de verb. oblig. not. gl. & Dd. in l. si quis ita hereditatem de cond. instit. & in l. cum prætor. §. surdo. de leg. 2. l. si mortis causarum l. seq. de donat. causa mort. cum simil. quæ notant Dd. in l. 1. de leg. 1. & in l. 1. C. communia de legat. & text. in l. in bello §. si quis servum ff. de capt. & postl. revers.

Secundò, clara est conclusio, quod renunciatio hereditatis includit † & supponit prius acquisitionem, ⁴⁶ iuxt. *l. fuit de acq. hered. & l. si actionem. C. de pact.* Proinde eiusmodi renunciatio habet tacitam conditionem, si hereditas filia, aut sororum per obitum patris aut fratris acquireretur. At enim ei fraterna hereditas non est acquisita, utpote prius mortua sorore ante fratrem, itaq; deficiente conditione † deficit quoq; ipsa dispositio, ⁴⁷ *l. cedere diem ff. de verb. sign. & l. qui heredi. de condit. & demonstr. Soc. in term. cons. 183. col. antepen.* quando quidem conditionalia legata, vel in † mortem heredis ⁴⁸ collata, non cadunt ante eventum conditionis, ideoq; interea decedens legatarius nihil transfert ad suum heredem, sed legatum † extinguitur *l. 4. quando dies legat.* ⁴⁹

Confirmantur prædicta, quia talis renunciatio non potuisset expresse conferri in tempus mortis paternæ aut fraternæ, quo tempore ipsa filia iam mortua nil disponere potuisset, *l. quod sponsa C. de donat. ant. nupt. fac. gl. in l. illa stipulatio. de hered. instit. & quod scribit Parnorm. in rubr. de testamentis.* Ergo multò minus censetur renunciatio tacitè in illud tempus collata, per id quod notat Br. *in l. si sub conditione. de condit. instit.*

Neque obstat, quod quis obicere velit in tali re-

Ddd

nuncia-

50 nunciatione conditionali † attendendum esse tempus renunciationis, per *l. si filiusfam. 78. cum ibi nota. per Br. de verb. obligat.*

Quoniam respondetur, tempore existentis conditionis matrem renunciantem non esse habilem ad acquirendum, vel disponendum, utpote iamdudum defuncta, idcirco extremum, à quo, non est habile, & per consequens non potest per fictionem translativam
 51 † cōditio retraheri ad tempus renunciationis, ut dicit Br. in materia fictæ translationis in *l. si quis pro emptore de usucap.* ob quam rationem tenet Br. in d. *l. si filiusfam. de verb. obligat.* quod quando conditio retraheri non † potest, tunc attendi debeat existentis conditionis tempus,
 52 ut probatur in *l. si filiusfam.*

Ex quibus omnibus liquidò apparet, quòd contraria alia iura tantum loquantur de isto casu, quando filia est effecta successibilis, neq; agitur de hereditate delata, aut acquisita, sed de acquirenda, & sic de iure futuro per eam disponitur, quod quidem ius futurum succedendi patri, aut fratri filia vel soror remittere non potest in præiudicium suorum liberorum, quamvis iuris iurandi religione illud corroboravit.

Porro pro maiori confirmatione & hoc considerandum est, quod nullum inter avum, & avunculum atque nepotes gestum sit negotium, & quod per consequens nulla inter ipsos obligatio oriri potuerit, cuius vigore nepotes factum matris renunciantis servare, aut præstare devincti esset, *l. in omnib. reb. de Oblig. & Action.*

53 Nam deficiente contractu, deficit quoq; † obligatio, quam ex negotio antea cōtracto existere nec. sic est,

l. licet

l. licet. §. ea obligatio. ff. de procur. l. eum qui. §. item si mihi. de const. per. l. inter stipulantem. de verb. oblig. Quæ verò inter matrem & filiam inita fuit conventio, ea tantum abest, ut succedendi facultatem liberis vel nepotibus in bonis avi, vel avunculi defuncti adimat, ut etiam ex propria ipsorum persona inconcessa esse videatur, ut proinde ex hisce tantum manifestum sit, primum argumentum huic nostræ conclusioni necquicquam refragari.

Quod verò de iuramento pro ratione dubitandi adductum est, tametsi asseratur illud re ipsa præstitum esse, tamen à liberis constanter negatur, & alioqui non præsumitur † intervenisse, nisi sufficienter probetur. 54

Secundò apparet ex facti narratione nobis transmissa, quòd dicta domina tunc fuerat † minorennis, vix 55 sedecim annorum nata, proinde iuramentum etiam si intervenisset, non esset obligatorium, ut tenet Frid. de Senis *cons. 199.* quem refert & sequitur Anchor. *in c. accessorium de R. I. in 6.* ubi testatur, se ita consuluisse Senis, pro quadā puella minore 24. annis, habente hereditatē paternā valoris 5000. librarū, & renunciantē in manibus fratris, pro sexcentis libris sibi datis in dotem.

Tertiò, etiam si maior 25. annis, & certiorata fuisset dicta mulier nobilis, tamen ut *suprà* probavimus, in rationibus decidendi, illa renunciatione non præiudicaret suis liberis, ad quos post mortem patris devoluta & translata est successio avunculi, siquidem † nepotes 56 isti defuncto ex propria eorum persona, & suo iure succedunt, cumque illud ius eis per mortem matris acquisitum sit, utique amitti † aut perdi non possesi. 57

58 ne ipsorum facto, quippe quod meum est ad alium †
 sine meo facto transire non potest *l. iure nostro de Reg. Iur.*
 & quod mihi acquisitum est ex persona tua, tu mihi au-
 ferre non potes, *l. si quis inst. mortem ff. de bon. poss. & l.*
fin. de pact.

Neq; magnoperè refert, quòd filia in tali renun-
 ciatione perseveravit: Nam ex hoc minimè sequitur re-
 nunciationem matris vivo patre, vel fratre decedentis
 nocere ipsis liberis, quin potius contrarium tenendum,
 eos proprio iure in hereditate avi, vel avunculi succe-
 dere posse.

59 Deniq; non obstat vulgaris regula, quod heres †
 facto defuncti contravenire non potest, *l. cum à matre C.*
de Rei vend. l. ex qua persona de Reg. Iur. sed teneatur ap-
 60 probare factum defuncti, quia illa regula † procedit,
 quando defunctus potuit de hereditate pro libitu vo-
 luntatis suæ disponere, & relinquere quibus voluerit.
 Sed hoc casu non potuit filia renunciare pro libitu he-
 reditati paternæ, maternæ & fraternæ adhuc ei non de-
 lata, sed in futurum deferendæ, *l. pactum dotali. C. de*
collat. ubi tale pactum iuris autoritate improbat: Si
 ergo defuncta contravenire potest, idem multò magis
 liberis & heredibus permitti debet, quemadmodum hoc
 modo argumentatur Ludo. Rom. *conf. 320.* pro quo et-
 iam est text: *cum gl. in l. 2. C. de inoffi. donat.* ubi *gl.* hoc
 61 verum esse asserit & dicit *alibi gl. in l. 2. in verb. revocari*
C. si in fraud. patron. heredem † plus posse quàm defun-
 ctum, quia defunctus non potest revocare alienata in
 62 fraudem heredis, & tamen hoc † ipsum heres revocare
 potest,

potest, ut tradunt *Dd. in l. 1. C. de inoffi. donat. & Br. in l. Titia. §. imp. ff. de leg. 2. Curt. Sen. cons. 1. in fin. Crav. cons. 200. n. 7.*

Remotis itaque omnibus iis, aut certè præcipuis fundamentis, quæ sententiam nostram oppugnare videbantur, ut finem tandem huic quæstioni imponamus, sine hæsitacione concludimus, filiam vel sororem renunciare hereditati paternæ, fraternæ futuræ in præiudicium liberorum suorum non potuisse, maxime si nullum iuramentum intervenerit, quemadmodum hic asseritur nullum intervenisse, imò etiam si præstitum esset, tamen liberi mulieris ex his iam recitatis, non stare tenerentur tali iureiurando, sed ea renunciatione non obstante possent liberi eius petere portionem in bonis avunculi ab intestato decedentis,

prout in terminis sentit *Bl. cons.*

427. n. 1. vol. 1.

Ddd 3

Quæstio

Q U Æ S T I O

TRICESIMA SECVNDA.

S V M M A R I A.

- 1 Inter personas naturaliter coniunctas, saltem cognationis ius subsistit. & duabus seqq. & passim per tot. & 19.
- 4 Fiscus in successione non admittitur, nisi ultimo loco, sive gradu decimo.
- 5 Argumentum à sufficienti enumeratione partium desumptum, validum est.
- 6 Capita successionum, qua sint.
- 7 Naturalis proprie sic dictus non habet iura agnationis, nisi respectu patris, si non per oblationē curia legitimeretur.
- 8 Naturales liberi patri succedunt (non existente prole legitima & coniuge) in duabus uncis. & 9.
- 10 Cessante causa, cessat effectus.
- 11 Legitimus per rescriptum Principis, consequitur iura agnatorum, agnatisq. patris succedit, si in legitimatio-
ne hoc exprimatur.
- 12 Argumentum à lege cessante valet.
- 13 Nostrum non est, absq. legis dispositione aliquid affirmare.
- 14 Negativa probatur ex inspectione scripturae.
- 15 Intellectus text. in l. si spurius 4. ff. unde cognati.
- 16 Natura dictionum universalium est, ut omnes casus, de
quibus cogitari, aut dici potest, comprehendant.
- 17 Negativa maiorem vim ad negandum habere dicitur,
quàm affirmativa ad affirmandum.
- 18 Dictio (Nullus) excludit omnia, etiam minima.

20 Semen, quatenus semen est, Dei opus est, ex qualicunq;
homine proveniat.

21 Natura nunquam aboleri potest.

Quidam adolescens vitia vit in Saxonia
virginem rusticam, indè aufugiens in
patriam, duxit ibi uxorem in pago quodam,
ex ea procreavit filium, successu temporis,
spurius ex puella rustica natus, iamq; pubes
quodammodo factus, ad patrē suū naturalē
proficiscitur, à quo receptus, iamq; minister
operas serviles patri suo, tanquā Domino, a-
liquandiu prestitit, acceptis ab eo loco merce-
dis sue aliquot ovibus. Paulò post contrahit
is matrimonium cum filia cuiusdam rustici,
tandem moritur eius uxor, moritur & ipse
maritus spurius, relinquens fratrem consan-
guineū, id est, sui patris naturalis legitimū fi-
liū ex una, & socerum suum ex altera parte.

Quæsitum à nobis est:

Vtri hereditas defuncti spurij deberetur?

Tamen enim socer eius, quàm frater consangui-
neus (halbe Bruder) ad bona istius animum
adiecerant.

An

*An verò neutri ius in ipsis bonis com-
peteret, sed ad fiscum potius ea sint devo-
luta?*

E Tiam si autem hæc quæstio difficilem habet tra-
ctatum: Paucis tamen eam hic perstringemus, per
rationes dubitandi & decidendi.

Et primo quidem videtur dicendum, consanguineo hic deberi bona defuncti spurii, excluso socero, atq; fisco, vel magistratu illius loci, si quidem negari non potest, quin inter istas duas † personas ius saltē cognationis subsistat, *l. si spurius 4. l. hac parte. 2. l. Modestinus 8. ff. und. cognat. & habetur per Dd. in l. si qua illustris. C. ad S. C. Orphitian. §. novissime Instit. eod. & in §. vulgo Insti. de success. cognat.*

Secundò naturales tantùm, sive spurii, inspecta natura seu æquitate naturali, sunt consanguinei, & cadit
† in eos naturalis affectio, quo casu † spurius reputatur
coniuncta persona *Abb. in c. nonnulli. vers. sicut. extra de rescript.*

Non igitur sine omni iuris & æquitatis ratione sub appellatione coniunctorum veniunt naturales liberi, prout hac de re plenissimæ remissiones exstant apud Iac. *in §. pœnales n. 57 cum seq. Instit. de act.* ubi inter cetera tenet in promissionibus ordinatis à natura, vel consuetudine, attendi coniunctionem, quæ est inter naturales liberos tantùm.

Tertiò, proponitur in facto quod iste naturalis filius
multos

nullos alios coniunctos reliquerit, ex aliqua linea, aut aliquo latere, præterquàm fratrem suum consanguineum ex legitimo matrimonio natum.

Quod cum ita se habeat, videtur omninò istum consanguineum esse admittendum in bonis defuncti fratris spurii præ fisco, quippe cum fiscus † non admittatur, nisi ultimo loco, id est, decimo gradu ad successionem, ubi nullus aliquo iure succedere potest, *l. 1. §. Divi. ff. de iur. fisc. & in l. 4. & 5. C. de bon. vacant. lib. 10. Phil. Corn. cons. 324. vol. 2.*

Verùm his & aliis rationibus non obstantibus, contrarium nos respondimus, fiscum videlicet esse præferendum consanguineo fratri, fratremq; istum nullo iure, nulloq; titulo succedere posse huic naturali fratri ab intestato defuncto.

Probatum autem illa decisio potissimùm arguendo à sufficiente partium enumeratione, quod quidem † argumentum in iure nostro est validissimum, per text. *§. l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui vel alieni l. obligatio. 43. §. placet. ff. de Oblig. & Action. & scribit Orlad. cons. 159. incip. Et præsentin. 4. in fin.* Aut enim vult succedere ab intestato, & similiter non potest:

Sunt enim hæc tantum capita † successionum 6

1. Est unde liberi:
2. Successiones ascendentium.
3. Venit ex capite unde agnati.

At in præsentī casu frater consanguineus, neq; ex Primo, neq; Secundo, neq; Tertio admittitur, quia ipse non est de descendantibus, neq; ascendentibus. Cùm enim sit pater defuncti neq; venire potest ex capite unde

Ece

de legi.

dè legitimi, tanquam agnatus, siquidem naturalis pro-
 7 priè sic dictus, † non habet iura agnationis, nisi respectu
 patris, etiamsi eiusmodi naturalis legitimetur per ob-
 lationem curiæ §. *communium C. de natural. lib. §. filium.*
Nov. quib. mod. nat. eff. sui.

Et si autem naturales liberi tantum patri succe-
 8 dant in duabus † uncis, non existente sobole legitima
 & coniuge, *Auth. licet. C. de natural. lib.* non tamen re-
 peritur quòd succedant aliis attingentibus ex parte pa-
 tris, puta transversalibus, imò contrarium expressè sta-
 tuitur *in d. l. communium & in d. §. filium.*

Ex quibus consequenter evincitur, ne ipsi quidem
 patri naturalem filium effici agnatum, nisi legitimetur:
 Si enim esset agnatus, & iura agnatorum consequeretur,
 tunc ipsi patri æqualiter succederet cum aliis legitimis,
 aut saltem non obstante sobole legitima in solidum suc-
 cedere posset, cum tamen *in d. Auth. licet.* disponatur,
 eum solummodò posse succedere in duabus uncis,
 non extante sobole legitima & coniuge.

Prætereà text. *in d. l. communi. C. de natural. lib. & in*
d. §. filium. quibus mod. natural. eff. sui dicunt, naturalem
 9 consequi † legitima iura per oblationem curiæ, ces-
 sante itaq; tali legitimatione, naturalis non habet iura
 10 legitima. Cessante † enim causa, cessat effectus, *c. cum*
cessante. de appell. lib. 6. Crav. interm. conf. 128. n. 3.

Ex quibus omnibus per argumentum à partibus
 sufficienter enumeratis, deductum apparet, nullum ius
 successionis competere fratri consanguineo in bonis
 defuncti patris naturalis tantum.

Hanc sententiam adeò verisimilem retinet *Da. o-*
 pinio,

pinio, seu conclusio, qua tradunt naturalem legitima-
tum per† rescriptum Principis, consequi iura agnatorū,¹¹
aliisq; agnatis patris succedere posse, dum modo hoc in
legitimatione exprimatur. Panorm. *conf.* 86. *lib.* 1. Dec.
conf. 276. *cum simil.* *Auth. adductis* per Crav. *d. conf.*
128. *n.* 4.

Ex quo præsupposito Dd. clarè evincitur, cessante
legitimatione naturalem filium, vel spurium non ha-
bere iura agnatorum. Si enim haberet, frustra disputare-
tur à Dd. an illa iura ex legitimatione consequatur.

Accedat hūc hæc argumenti ratio, In ff. C. & in Inst.
in natura successionis sub tit. *undè legit. & de legit. success.*
agnat. non proponitur successio naturalium. Ergo na-
turales liberi non habent iura agnatorum: Si enim ha-
berent, verisimiliter in prædictis titulis expressū fuisset
per legislatorem.

Quid? Quod argumentum † à lege cessante valet¹²
in iure nostro. Neq; enim nostrum est † sine legis dispo-¹³
sitione quippiam asseverare *l. illa. 19. C. de collat. §. consi-*
deremus. Auth. de tri. & sem. Cui astipulatur & illa regu-
la vulgaris, quod negativa probatur† ex inspectione scri-¹⁴
pturæ *l. Titia. §. textores* ubi Br. *l. fin. C. de reb. cred.* Sed in-
spiciendo omnes tit. ff. C. & Instit. in quibus tractatur de
successione agnatorum, nuspiam apparet naturales ad-
mitti, vocari vel invitari ad successionem: Itaq; filii na-
turales non habent iura agnatorum, & per consequens
frater iste consanguineus ex legitimo matrimonio na-
tus, non potest ius aliquod sibi arrogare in bonis fratris
sui naturalis tantum, propter defectum agnationis.

Tandem hæc sententia præ ceteris optimè confir-
matur per text. *in l. hac parte. & in l. Modestinus ff. und.*
cognat. in quibus iuribus expresse habetur, quòd spurii
iura agnationis non habeant. In primis vero hoc cla-
rissimè probatur per text. *in l. si spurij 4. ff. und. cogn.* ubi
ait I. C. Vlp. Si spurius ab intestato successerit, iure san-
guinitatis & agnationis, hereditas eius ad nullum perti-
net, quia consanguinitatis & agnationis iura à patre ori-
untur. Proximitatis verò nomine mater eius aut fra-
ter eadem matre natus, bonorum possessionem petere
potest.

Quod ut eo certius nobis constet, verba eiusdem
15 diligentius † considerabimus, prout in statutorum in-
terpretatione fieri debere, per manus traditum est, *in l.*
1. §. is qui vers. in re igitur dubia. ff. de exerci. act. l. quod sta-
tutum de milit. testam.

Vtitur enim textus negativa universali, dum ait,
hereditas spurii ad nullum pertinet. De natura verò di-
16 ctionum † universalium est, ut omnes casus, de quibus
dici aut cogitari potest, ambitu suo comprehendat, *l. Ju-*
lianus de leg. 3. l. si servitus §. 1. de servit. urban. præd. l. à
Procuratore. C. mand. ideoq; nullam dictionum restricti-
onem facile admittunt Dd. *in l. 2. C. de nox. act.* idq; in
17 dictione universali negativa vel ideò magis procedit,
quoniam hæc ad negandum maiorem † vim habere
censetur, quàm affirmativa ad asserendum ut not. *gl. in*
c. cum dilectus de consuet.

Universalis enim negativa, utpote dictio, nullus,
18 omnia excludere † intelligitur, etiam minima, ut notat
gl. in c. statutum in verb. nullum de rescript. lib. 6. & text.
in c. pa.

in c. pastoralis ibi. nullam habent potestatem de officio ordin.

Cùm igitur in præsentì textu *d. l. si spurius*, utatur Iurisconsultus verbo universali, nullus, consequens sane est, Iurisconsultum velle, quòd nullus invitus ex parte patris spurio succedere possit, idq; adeò procedit, ut non tantùm ipsi spurio coniuncti ex patris latere non succedant, verùm etiam ii excludantur qui ex spurio descendunt, *l. fin. in fin. C. de nat. lib.* quod latius comprobatur Crav. *conf. 138. n. 9. & 10.*

Deniq; ne autoritate etiam destituamur, sententia ista classicorum Interpretum suffragiis est suffulta. Eam enim non modo Azo, Cyn. sed & Br. Bl. Alex. Castrenf. Angel. de Aretin. Ioh. de Imol. Curt. iun. aliiq; plurimi & legendo & consulendo renuerunt. In primis verò præclarus ille Aimon Crav. *conf. 138.* hanc opinionem tanquam veritati consentaneam, consulendo secutus est, ut proindè nos non iniuriâ eandem in præsentì casu nobis proposito amplexi fuerimus.

Hoc ita stante, facili negotio rationes dubitandi dissolvi potuerunt.

Nam ad primum argumentum quod attinet, non inviti admittimus, patrem & matrem naturalem ex iure cognationis descendere, interim tamen hoc etiam ut concedatur necesse est, cum agnatis patris † nullam intercedere filio naturali coniunctionem, sed existimari-
19
eum quoad illos in successione prorsus esse extraneum, *d. §. filium*, adeò, ut tametsi mater non sit superstes, in eius tamen hereditate, quiq; per lineam maternam proximiores sunt, semper ceteris quibuscunque à

Ecc 3

patre

patre agnatis præferantur, nec illi ullo unquam casu admittuntur, quia fratres naturales tantum inter se ex patris latere coniuncti, nulla scilicet omnino attingere necessitudine, siquidem tunc demum liberi patrem & eius agnationem sequuntur, cum legitimæ nuptiæ intercesserint, *l. cum legitima ff. de statu hom.* sed si naturales liberos tantum procreârunt, omnino iure agnationis carent, *d. §. filium* ideoq; nulla proximitatis ratione ad mutuam successionem vocari possunt, *gl. in l. 2. ff. und. cognat.* sed alia ratio est matris, ex qua editi fuerunt naturales liberi, ibi enim retinent iura cognationis, *§. fin. Inst. de success. cognat.* ut proinde mirum non sit, cognatos inter se atq; aliis ex eodem fonte procedentib. succedere posse, ut tradit Palcest. *in tr. de noth. & spur. c. 390. n. 4. & 6.*

Secundò non obstat, quòd natura spurios æquè agnoscat atq; illos qui ex legitimo matrimonio nati sūt, id enim facile concedimus, respectu qualitatis personarum, vel ratione sanguinis, & seminis, semen etenim ipsum ex qualicunq; homine sit, Dei utiq; opus est, *c. unde cumq; 56. distinct.* & sic illegitimi, quoad naturam, quæ
 20
 21
 † nunquam aboleri potest, revera filii, doctrina Palcesti. *in d. tr. de spur. c. 49. n. 4.*

Sed prædicta non obtinent, ratione effectuum, qui constituti sunt à iure Civili inter liberos legitimè natos, & spurios, scil. circa patriam potestatem, familiam, agnationem dignitatem, & successionem hereditariam, ubi maximum inter tales discrimen est. Neq; à Iustiniano illa differentia hoc in casu sublata est, per æquiparationem inter cognatos, & agnatos, quia illa facta est, non secundum quid, sed simpliciter.

Neq;

Neq; huic refragatur, si quis, ut in tertia obiectione dictum est, contra nitendo consideret text. in l. 1. §. Divi. ff. de iur. fisc. & l. vacantia, imo t. 1. C. de bon. vacant. & sic hoc casu, fisco fratrem præferendū esse, præsertim cum alioqui in dubiis quæstionib. contra fiscum sit pronuntiandum, ut iam non dicam, de absurditate quæ inde sequeretur, si fiscus admitteretur in successione spurii, exstante fratre, licet ex latere patris tantum coniuncto, quia dici potest maius absurdum sequi, si fiscus non admittatur: Siquidem coniuncti ex parte patris tantum, ad successionem plenè non vocantur, imò eos tanquam extraneos, præcisè & simpliciter lex excludit, quia nullum est ius agnationis cum naturalibus vel spuriiis, iuxt. Crav. d. Conf. 138. in fin.

Ex hisce rectè existimârunt Dn Collegæ, in proposito casu fratrem consanguineum non esse admittendum in bonis & hereditate defuncti fratris spurii, sed illa bona ad fiscum potius pertinere.

Q U Æ S T I O

TRICESIMA TERTIA.

S V M M A R I A.

- 1 Sanctio Constitutionis Electoralis Saxonica, ut si aliquibus ex locis subditis Electoris hereditates, vel utensilia auferre non permittitur, eorundem etiam locorum subditis id in ditionibus Electoralibus non concedatur, & c.
- 2 Nemo gravatur, aut iuste indignatur, qui tela, quæ ipse torfit, in se retorqueri patitur.
- 3 Idem ius quod alii quis dixit, sibi ipsi dici patiatur.
- 4 Nemo cum alterius detrimento locupletari debet.

- 5 Id, quod in alterius persona aequum credis, etiam in tua ip-
sius iustum credas.
- 7 Durum est, faeminis in successione magis favere, quàm
viris.
- 8 Successionis natura, secundum diversorum locorum statu-
ta diversa (ex iuris permissione) variatur.
- 9 Ab intestato decedens, & bona sua, iuxta statuta loci, in
quo sita sunt, ad proximos transmittens, tacita defun-
cti voluntate nisi dicitur.
- 10 Ei, qui praesumptam voluntatem secutus, dispositione iuris
utitur, nihil imputari potest.
- 11 Solutio dubitationum est cognitio veritatis.
- 12 Constitutiones Electorales suo loco clauduntur.
- 13 Nulla provisio legis activa, vel passiva in non subditum
nihil agentem vel per se, vel per alium intra territorium
statuentis, directò agit.

IN pago quodam moribus receptum, usq;
obtentum est, ut mortua muliere ad proxi-
mam cognatam certa quaedam utensilia,
vulgò Die Stück so zu Gerade gehörig / pero-
tinere debeant, in alia vero villa, vel pago,
ubi cognata mulieris praedefuncta in bonis
utensilibus succedere vult, non valet eiu/mo-
di consuetudo percipiendi die Gerade:

Quæritur:

An

An mulier cognata defunctæ utensilia secundum consuetudinem eo in loco vigentem, ubi mulier mortua est, percipere possit: An verò retorsionis iure, quia in pago V. nulla Gerada usitata est, repelli & excludi debeat à rebus utensilibus per suam cognatam defunctam in pago relictis?

ET sanè quidam Dominorum, cùm hæc quaestio nobis oblata fuit, in eam sententiam inclinârunt, ut existimarent cognatam in pago V. habitantem, nullum ius in bonis utensilibus defunctæ mulieris sibi arrogare posse, per rationes satis plausibiles.

Siquidem in hanc sententiam adduxerunt Constitutiones Electoris Saxoniae p. 3. c. 38. dilucidè sancientis, nimirum si aliquibus † ex locis, vel hereditates, vel utensilia, vel res expeditorias harum ditionum, vel regionum incolis, aut omninò, aut aliqua ex parte exportare non concedatur, in eadem illa loca vicissim totidem solummodò res nullasq; prætereà alias deferri permitti, idque proptereà ab Augusto Electore, constitutum, ut æquitatis ratio habeatur, & hoc modo, quoad eius fieri potest, iactura & detrimentum Sux Celsitudinis subditorum avertatur.

Cùm enim ex ciuitate aliqua Electoralis Provinciæ hereditates universas, utensilia, item res expedito-

rias omnes in exteras civitates exportari & perferri magistratus permittit, contra verò exteri magistratus vel consimiles, vel omnes, vel saltem integras in regiones E. lectoris vicissim traduci non patiatur, quod ut quisque est, qui non videat, magnam hinc existere inaequalitatem & ut meritò hic locum habeat dictum Prætoris, existimantis, 2 neminem ꝑ gravari, nec iuste indignari, qui patiat ut la in se retorqueri, quæ ipse torserit.

3 Quod enim quisque aliis ius dixerit, vel ꝑ dici fecerit, is non aspernabitur idem ius sibi quoque dici ipsi, *l. 1. & 1. 1. quod quisque iur.* nemo enim cum alterius ꝑ detrimento, vel iactura locupletari potest, *l. nam hoc natura 14. ff. de condict. indeb. & l. iure natura. de Reg. iur.*

Sed eo loci scilicet, in villa H. qua proxima cognata habitat, non permittitur nec ꝑcipitur Grada/neque magistratus eam cōcedit: Itaque non immeritò locus erit retorsioni ita ut hunc, vel in eandem villam vicissim ex illo pago, ubi utensilia deferri solent, nihil utensilium exportare concedatur, id quod cōgruit æquitati, & regulæ *c. pro eorum de præb.* pro qua est *gl. in c. cum omnes de Constit.* & *in c. iustum. 9. dist.* Quis enim aspernabitur idem ius sibi dici, quod ipse aliis dixerit, vel dici effecerit? ut inquit I. C. *in d. l. 1. quod quisque iur.* & hoc quidem sine cuiusque indignatione iusta decretum esse, ait 5 Vlp. *d. l. scilicet.* quod ipse in alterius personam quæ esse credidisset, id in ipsius quoque persona valere patiatur, & *in l. 3. ff. eod.* Multa similia exempla referuntur, in quibus locus est retorsioni, & in terminis terminantibus, hoc ipsum iure Saxo. servari, usque receptum esse, ut quibus ex locis, provinciis, Ducatibus, hereditates, vel utensilia non exportare cōcedatur, in eadem ꝑ illa loca vicissim nihil deferri permittitur. Hoc (inquam) expressè vult gl. refert & se:

quitur Modest. Pist. *cons. 11 n. 68. fol. mihi 200.* & latè lac. Toming. *decis. 26* & VViteb. ac Lipsi. super casibus variis *p. 5. c. 43* ubi attestantur, ita sæpè pronunciatum esse.

Verùm hisce rationibus iurisque; fundamentis non obstantibus, conclusum est à reliquis Dominis, iuris retorsionis in hac nostra proposita quæstione rationem habendam non esse, quia illud introductum est in odium eorum, qui contra iuris communis regulas novi aliquid perperam statuunt, quo casu, ut locus sæpè dictis sit, quod quisque iuris in alium statuit, eodem iure ipse utatur, dolum abesse oportet, ut illa consuetudo, qua defuit auferri Gerada tantum abest, ut iniqua sit, ut etiam Iuris Saxonici iniquitatem ad æquitatem magis reducat.

Satis enim durum videtur in successione magis favere foeminis, quàm masculis, neque etiam consuetudo hæc ex eo iniqua dicenda, quod foemina V. matertem. 7
ra alibi decedens utensilia defunctæ cognatæ percipiat, cum extranea in pago H. degens, à cognata V. defuncta non cõsequatur. Nam hæc si quæ est inæqualitas, ex ipsa successione natura, quæ secundum diversa locorum 8
diversa statuta iure permittente variatur, evenit præter statuentium mentem, *arg. l. 2. C. quemadmodum testam. aper. iunct. l. conficiuntur l. si quis cum nulla ff. de iur. Codicill. Alex. de Imol. cons. 16. in pr. vol. 1.*

Neque enim d. consuetudo, ob id, quod ex facti contingencia foemina V. Geradam percipiat ab extranea, quam tamen hæc extranea ab illa non expectet, iniqua est dicenda, neque propterea locus est retorsioni.

Est & hæc inæqualitas vel facilius ideò toleranda, quia tacita voluntate defuncti nititur, qui ab intestato 9
decedens bona sua secundum statuta loci, ubi ea sita sunt,

ad proximos heredes transmittere voluisse præsumitur,
d. l. conficiuntur 8. ff. de iur. Codicill. neq; quicquàm im-
 10 putari potest, ubi quidam † præsumtam voluntatem
 secutus iuris dispositione utitur.

Deniq;, si iuri retorsionis usq; adeò indulgen-
 dum esset, iuris nostri Interpretes in quæstionis illius in-
 vestigatione, cuius nimirum loci statutum in successio-
 nibus considerandum sit, tanta contentione frustra la-
 borassent, & ab ipsis inutiliter receptum esset, diverso-
 rum locorum, ubi bona sita sunt, diversa statuta esse ad-
 mittenda, vel attendenda.

Nam huic doctrinæ nullus locus esset relictus,
 quippè cùm semper extraneus volens succedere secun-
 dum statuta loci possit retorsionis iure eò redigi, ut
 non secundum statuta loci in quo bona sita sunt, sed
 secundum legem suæ civitatis succedere cogatur, quod
 utiq; non facilè admittendum videtur.

Ex his modo, quæ pro comprobatione huius opinio-
 nis consideravimus, non erit difficile respondere ad ra-
 tionem *suprà* in contrarium adductam, quoniam se-
 11 cundum Philosophum, cognitio † veritatis est solutio
 dubitationum, ut tradit M. Ant. Natta *cons. 398. n. 36.*

Ad novam igitur Electoris Saxonix Augusti Cō-
 stitutionem quod attinet, ista quidem rectè procedit in
 Electoratu Saxonico, sed in hoc territorio nostrorum
 Illustrissimorū Principum, nulla eius est habenda ratio.
 Neq; enim illa Constitutio personas præsentis obligat,
 utpote non subiectas iurisdictioni Electoris Saxonix.

12 Præterea loco suo Constitutiones † & statuta Ele-
 ctoralia

Et oralia clauduntur: Nulla enim legis provisio activa, vel passiva † directò agit in non subditum, nihil agen-¹³ tem per se, aut per alium intra territorium legem con- dentis.

De passiva constat satis superque lippis & tonso- ribus, ex *l. fin. de iurisd. l. 1. C. de SS. Trinit. l. omnes populi. de iust. & iur.*

De activa provisione legali probatur per text. *l. 3. ff. de offic. pras.* ubi in non subiectum non exercetur iurisdictio, ut plurib. declarat in diverso casu Angel. *conf. 73. Incip. quædam actio n. 2.*

Sed præsupposito illam Constitutionem hic lo- cum habere, tamen intelligenda duntaxat esset de exte- ris locis, in quæ deferri utensilia ex hisce regionibus pro- hibetur, ideò exteri quod conqueri possint non habent, cur eis denegetur Gerada, siquidem & ipsi non permittunt nostris e- andem percipere.

Q U Æ S T I O

TRICESIMA QVARTA.

S V M M A R I A.

- 1 Tortura ob defectum, & in subsidium probationum ad in-
vestigandam veritatem inventa est.
- 2 Probatio per torturam ordinatur ad finem veniendi ad
condemnationem.
- 3 Tortura lacerat corpus & ferè ipsa morte gravior dicitur &
Imò durior, quàm utriusq; manus abscissio.
- 4 Finis est dignior omni eo, quod ad ipsum finem ordinatur.
- 5 Frustrà fit, quod factum non relevat.
- 6 Pœna una alteram consumit.
- 7 Ob unum delictum nemo pluribus pœnis adficiatur.
- 8 Electione unius pœna, reliqua consumuntur.
- 9 Pœna una aliam pœnam, vel actionem an & quando tollat.
- 10 Etiam in delictis à primordio tituli posterior eventus for-
matur.
- 11 Ex ijs, quæ accessoriè se referunt ad aliquem titulum de-
licti præcedentem, non oritur novum crimen, nec no-
vus titulus.

Ante decennium commemoravit nobis
quidam Iudex, mulierem coniugatam
stuprum cõmisisse cum Juvene, quam ob cau-
sam fustigatio ei unà cum perpetua relegati-
one dicta & adiudicata à nobis fuit.

Insu-

Insuper & insimulata est à suo mari-
to veneficij, quod tamen ipsa constanter &
perfricta fronte negavit, quæsitum à nobis
fuit: Utrum vetula tormentis subiicienda
esset pro indagatione veritatis?

Et sanè acris disceptatio oborta est inter Do-
 minos Collegas tunc temporis viventes, &
 vehementer contendentes eam esse tor-
 quendam: Alii verò contrarium asseveran-
 tes, tenuerunt torturam hoc casu non habere locum,
 utut contrà eum indicia legitima & violenta mili-
 tarent.

Primò enim certo certius est, torturam esse inven-
tam † ob defectum & in subsidium probationum ad in-
vestigandam veritatem, ut dicit Andr. de Isern. *inc. 1.*
§. insuper de content. int. Dn. & fidel. quem refert & se-
 quitur Rob. Maran. *de Ord. iud. p. 2. p. princ. membr. 14.*
n. 12. & Thom Ferrat. *Caut. 5.*

Hinc Crav. *cons. 137.* scribit, istam probationem
 per torturam factam, ordinari ad finem veniendi † ad
 condemnationem, sed illa quæ ordinantur ad aliquem
 finem, regulari debent secundum naturam ipsius finis.
Bl. cons. 115. lib. 1.

Verùm enim vero natura ipsius finis non potest
 sapere poenam maiorem fustigatione, & sic maiorem
 quàm torturā. Ergò nec modus per quem venire debet
 ad ipsum finē, maiore poenam corporalē sapere debet,
cuiusmodi

3 cuiusmodi est tortura, quæ † lacerat corpus, ipsaq; ferè morte durior est, gravior certè censetur, quàm utriusq; manus abscissio, ut tradit Ant. Cayt. *Decis. Neapol. 126.* & sic sequeretur absurdum in nostro proposito casu, quòd scilicet medium, per quod ad finem pervenitur, gravius sit ipso fine, contra text. *l. etsi non sint. §. pervenimus. ff. de aur. & arg. leg. ubi habetur, quod finis est † dignior omni eo, quod ordinatur, ad ipsum finem.*

5 Quid? quod frustra † sit illud, quod factum non relevat, *l. hac stipulatio. §. Divus. ff. ut legat. nomine cad.*

Tametsi enim mediante torturâ fateretur mulier se venenum præparasse, & in ferculis porrexisse marito, quia tamen venenum tantam vim & efficaciam non habuit, ut indè extinctus fuerit, sed ope medica sanitati restitutus sit, utique ordinaria poena cessabit, & arbitrariæ tantum locus erit, quæ ad summum est castigatio tantum cum perpetua relegatione.

6 Illi enim adiudicata est virgarum castigatio, ob stuprum vel adulterium commissum, & sic poena † una alteram consumit, per *gl. approbatam in l. qua de crimine C. de accusat. quam sequitur multis adductis aliis Hyp. pol. de Mars. in l. nunquàm plura. ff. de privat. delict.*

Quâ ergo fronte, aut quo iure muliercula ista torqueretur ad eruendam veritatem, ratione veneficii insimulati? siquidem aperti Iuris est, ob unum delictum † neminem esse pluribus poenis afficiendum, sed alterutra debere esse contentum. *Alex. cons. 35. n. 7. vol. 2. gl. in l. item quaritur §. Iulianus ff. locat. cum aliis per eum allegat.*

Idcò

Ideò si poena fustigationis exigatur ob stuprum commissum, aliā poenā vetulam istam puniri posse non video. Omnes enim istæ actiones spectant ad vindictam, & poenam persequuntur, quam ob rem unius electione † reliquæ consumuntur *l. 3. §. fin. l. licet §. pos. §. sumus. ff. naut. caup.*

Etsi enim unum remedium, & una poena non tollat † aliud remedium, vel actionem aliam, aut poenam, quoties ex diversis dictis & factis oriuntur: *l. nunquam plur. ff. de priv. delict.* tamē aliud est, quando unus præcipuē subest titulus criminis, ita ut ex una causa omnes actiones originē habeant, ut lati⁹ exponit Br. in *l. 1. §. unde queritur n. 3. ff. de Publiciana. gl. in §. fin. verb. consumit. Inst. si quadrup. paup. feciss. dicat.*

Hic autem unus est titulus criminis, videlicet adulterium, cuius etsi variæ videntur formæ, una tamen causa est, & per consequens unum principale crimen subest, ideoq; una tantum poena exigenda venit. Nam etiam in delictis à † primordio tituli posterior formatur ¹⁰ eventus, iuxta *l. 1. C. de usur.* & quæ accessoriè referunt se ad aliquem titulum † delicti præcedentem, ex his non ¹¹ oritur novum crimen, neque novus titulus, sed unum censetur delictum continuatum, quando scil. facta sunt respectu unius, eiusdemq; tituli, atq; finis, ut pulchrè exponit Petr. Anchor. *cons. 4.* & latè Socin. disputans atq; ita concludens *cons. 62. in pres. consultat.*

n. 9. per doctrinam Br. in tit. de privat. delict.

QUÆSTIO

TRICESIMA QUINTA.

S V M M A R I A.

- 1 Sacerdos cur coràm iudice laico, testimonium perhibere non cogatur.
- 2 Clerici in causis laicorum ad ferendum testimonium non compelluntur.
- 3 Persona privilegiata regulariter non coguntur perhibere testimonium.
- 4 In personis dignitate aliquâ fulgētib. fit remissio iuramētī.
- 5 Clerico (testi) magis creditur. quàm laico. & 38.
- 6 Clerici tantum coram Ecclesiastico iudice perhibent testimonium, iuxta opinionem Canonist.
- 7 Clerici, Sacerdotes, & ministri Ecclesiæ non sunt inferiori magistratui subditi.
- 8 Idg. ius etiam à Protestantibus Imperii Statibus approbatum est.
- 9 Clericis iure Canonico non permittitur iurisdictionem iudicis laici vel tacitè, vel expresse prorogare, absq. superioris consensu.
- 10 Privilegium fori Clericis competens, non est personale, sed toto ordini Ecclesiastico indultum.
- 11 Iuri publico per pacta privatorum non derogatur.
- 12 Sacerdotes in Reformatis Ecclesiis, sæpius à Consistoriis ad testimoniū perhibendū citati, ibi sub fide qua Auditoribus obstricti sunt, testimonium deposuerunt: Idg. valide.
- 13 In foro conscientie & coram Deo simplex asseveratio & iuramentum æquipollent.

14 Imposi-

- 14 Impositio fidei iuramento equiparatur.
- 15 Testes iniurati non probant.
- 16 Substantia depositionis testium in iuramento consistit.
- 17 In depositione testis qualitas, utrum in dignitate constitutus sit, non attenditur.
- 18 Testi, etsi religioso, iniurato in præiudicium alterius non creditur.
- 19 Celans veritatem peccat mortaliter.
- 20 Iurans se testimonium non perhibiturum, ei iuramento contravenire factum proprio potest.
- 21 Litigatores testi iuramentum remittere possunt.
- 22 Favori pro se introducto quilibet renunciare potest.
- 23 Iusiurandum voluntate partium testi remitti potest, sed expresse, non tacite.
- 24 Iuramentum calumnia tacite remitti potest.
- 25 Testis per procuratorem iurare volens, repellitur.
- 26 In Bohemia, Austria & Bavaria Illustres personæ iniurata testimonium perhibere solent.
- 27 Cantela iudici in recipiendis testibus iniuratis observanda.
- 28 Dicta testium iniuratorum etiam dispensante Papa robur non acquirunt.
- 29 Consuetudine existente, ut Clerici non attenta dignitate, testimonium, iniurati dicant coram iudice laico, ei consuetudini statueretur, & iuxta eam responderetur, ac iudicaretur.
- 30 Vsu receptum videtur, ut omnibus iuramentum deferatur, etiam Clericis non exemptis.
- 31 Irnerius (iuxta aliquorum opinionem) rexit. Auth. sed Iudex. C. de Episcop. & Cleric. corruptis.
- 32 Sacerdotum dignitas apud nonnullas Græciæ Civitates regia equiparatur.

- 33 Testi iniurato fides in alterius praiudiciū non adhibetur.
- 34 Intellectus Authent. sed Iudex. C. de Episcopis & Cleric.
- 35 Solennitas de tangendis Evangelii sublata, eiusq; in locum alia certa forma iurandi substituta est.
- 36 Clerici & privilegiati, deficientibus aliis probationibus, ad testimonium ferendum cogi possunt.
- 37 Persona in publico officio constituta, quando iurare non tenetur.
- 39 Si Clericus deponit pro aëtoe, & laicus pro eo, magis creditur laico, quàm Clerico.
- 40 Clerici testimonium perhibere recusantes in causa merè civili, cogi possunt à iudice seculari, maxime accedente Principis auctoritate, & sub qua pœna.
- 41 Lex Imperij iurisdictionem in causis & personis Ecclesiasticis, tanquam summum regale, Principibus & aliis magistratibus immediatè tribuit.
- 42 Ea, quæ usu longo vò introducta sunt, facile mutari non possunt.
- 43 Exempla (præsertim certis circumstantiis distincta) non faciunt regulam.
- 44 Clerici, odio, gratiâ, aut alia de causa testimonij perhibitionem refugientes compelli ad id debent, & qua pœna.
- 45 Multa per patientiam tolerantur, quæ in iudiciū deducenda non permitterentur.
- 46 Nō id, quod factū sit, sed quod fieri debuerat, inspicere debet.
- 47 Ad tollendam consequentiam universalem, vel necessitatem illationis & robur argumenti sufficit dare instantiam.
- 48 Pars adversa, vel producens clericum in testem, si de eius integritate dubitat, iuramentū remittere ei non cogitur.

- 49 *Xenocrati tanta fides ab Atheniensibus habita est, ut ei iniurato crederent.*
- 50 *Iurisiurandi religio maxima apud omnes esse debet.*
- 51 *Simplex asseveratio & iuramentum in foro conscientia equipollent.*
- 52 *Simplex affirmatio Christianis iuramenti loco esse debet.*
- 53 *Periuro maior pœna, quàm simpliciter affirmanti imponitur.*
- 54 *An iusiurandū in clerico maiorem temeritatē inducat.*
- 55 *Cautela à Iudicibus in deferendo Clerici iuramento observanda.*

Questio me Adfessore iam aliquoties, in Senatu nobis oblata fuit:

Utrum Sacerdos in causis civilibus cogi queat coram iudice seculari dicere testimonium, & an iuratus dicere, seu deponere cogatur.

SAepius usu venire solet, ut ad cognitionem causæ, & ad stabiliendam veritatem, partes litigantes non solum laicos, sed etiam Clericos ad testimonium ferendum producant, itaque in dubium vocatur: Vtrum Superintendens & Sacerdos in causis civilibus cogi possit coram iudice seculari dicere testimonium.

Quia verò iam de fori competentia, utrum videlicet coram Ecclesiastico, vel seculari iudice hic actus fieri debeat, disceptatur, quemadmodum etiam de eo ve-

hementer ambigitur: Vtrum mediante iuramento cōpellendi sint Presbyteri, ut veritati testimonium perhibeant, an verò absq; onere iurisiurandi admittātur. Id. circò de hac re paulò fufius agemus.

Primò autem arguemus ad partes, & rationes dubitandi adducemus.

Ac primò quidem videbatur dicendum, Sacerdotem non esse cogendum, ut in causa civili coram Iudice
 1 laico perhibeat testimonium, quia & persona † oneraretur, & dignitas sacerdotii ex emta confunderetur, ut Imp. Theodosius constituit in *l. nec honore 7. C. de Episc. & Cler.* Damhoud in *pr. civil. c. 163. n. 13.* & Gail. *obs. 100. n. 16. lib. 1.* ubi ait, in Clericis receptum esse, ut in causis laicorū ad
 2 perhibendum testimonium † compelli nequeant.

Cui suffragatur trita Iuris regula, quòd personæ
 3 privilegiatæ † non compellantur ferre testimonium, text. est in *l. inuiti 8. ff. de testib.* & in *c. si testes §. item l. Iulia. publicorum iudiciorum 4. q. 3.* ubi infinitæ ferè personæ privilegiatæ recensentur.

Deinde pro opinione hac considerari potest, quòd personis in aliquâ dignitate, aut officio publico consti-
 4 tutis, remissio † iuramenti fieri debeat, iuxta Novell. *Sed index. C. de Episc. & Cler.* Sed negari minimè potest, quin Sacerdotes publico officio fungantur, & dignitatem maximam habeant. Nullo ergò iuramento adigendi videntur, sed eis absq; iuramento credi oportet, ratione officii, & sacerdotii *gl. in c. monachus. in verbo compelli 77. distinc.* ubi habetur, tantum valere testimonium quatuor Clericorum quantum sex laicorum † & quod
 5 testi Clerico magis credatur, quàm laico, tradit Alex. *lib. 7.*

lib. 7. conf. 43. n. 7. quem refert Crav. conf. 169. n. 3. Hinc text. in §. nulli verò iudicum, Novell. de sanctiss. Episc. & d. Nov. sed iudex. innuit, Sacerdotem non teneri præstare iuramentum, sed sufficere, ut propositis, non autem tactis SS. Evangeliiis, dicat quæ noverit: concordat text. c. fin. de iur. calumn. ibi. propositis tantum, sed non tactis Evang.

Tertio non tantum in causa criminali Clericus non est idoneus testis contra laicum, verum etiam in causa civili dubium est (in c. testim. 11. q. 1.) an possit esse testis sine licentia superioris, de quo Canonist. in c. 1. de iur. calumn. Guid. Papæ q. 65. Grav. conf. 2. Imò pleriq; Canonistæ volunt ut Clerici coram suo Iudice † Ecclesiastico tantum dicant testimonium, c. quanquam 14. q. 2. Gail. d. obs. 100. n. 16 lib. 1.

Quarto, Clerici, Sacerdotes aut ministri Ecclesiæ, non sunt subiecti † inferioris magistratus iurisdictioni, 7 ut puta Quæstorum, Nobilium & Consulum Civitatis, sed Ecclesiasticis Consistoriis, in actionibus personalib. quod quidem discrimen iurisdictionum, tam ab Impp. † quàm à lure Canonico indultum, nec non à Protestan- 8 tibus approbatum, accuratè est observandum: Siquidem verbo Dei & antiquorum ac recentium Theologorum scriptis est consentaneum, ideoq; in Reformatis Ecclesiis à pio magistratu amplectendum, ne hac ratione SS. ministerio ulla infamiae nota aut contemptus inferatur.

Quintò, nunc taceo, quòd etiam volentibus Clericis de iure Canonico permissum † non sit, iurisdictionem iudicis laici tacitè, vel expressè prorogare absque consensu superioris, quia tale privilegium competentiae fori † non est personale, sed potius toto ordini Ecclesia-

Ecclesiastico publicè indultum, per text. *c. significasti & c. si diligenti §. fin. de for. compet.* Iuri enim publico † per pacta privatorum non derogatur, text. *in l. ius publ. ff. de pact. cum simil. autorit. adductis* per Andr. Gail. *Obs. 40. n. 7. & 8. lib. 1.*

Sextò multi in Reformatis Ecclesiis reperiuntur actus, & exempla quibus † cōprobari liquidò potest, ministros Ecclesiæ ad instantiam partium à Consistorio citatos, ibiq; sub fide, quâ suis Auditoribus obligati sunt, examinatos esse, sine corporali præstatione iuramenti, eorumq; depositiones valuisse, unde etiam proditū est à SS. Episcopis, ne Clerici corporaliter iurarent, quemadmodum Cuiac. interpretatur. Cuius meminit Borch. *in tr. de iurei. 4. lib. 15.* Cui concinit Dd. axioma, quod † in foro conscientiæ & coram Deo idē censetur simplex & sincera affirmatio & iuramentum, & sic impositio fidei † iuramēto æquiparatur. Damhoud. *in pr. civ. c. 166. in pr. Gail. obs. 59. lib. 2. VVes. cons. 23. n. 56.*

Septimò videtur iusiurandum in præsentī specie nihil plus in Sacerdote inducere, quàm maiorem temeritatem, idcirco non maiori vinculo ipsum obstringere, iuxta *gl. in Auth. quod eis. Cod. de nupt.* Soaretz *in Addit. ad Gometz. tom. 2. c. 10. n. 3.*

Verùm tamen hisce non obstantibus, tutius est & ad conscientiam magis consentaneum, dicere, cogen- dos esse Sacerdotes ad præstandum iuramentum cor- porale, quando ut testes producuntur, quoniam testes sine † iuramento non probant, quippe cum notum sit, testē iniuratū nullam fidē facere, siquidē tota substantia † de- positio.

positionis testium consistit in iuramento, vulgar. *text. lege iurisi. C. de testib. & inc. de testibus ext. de test. Bl. in l. militis C. de mil. testam. Octavianus Vestrius lib. 6. c. 2. n. 6.* neq; attenditur qualis testis utrum gravis, & magnus, aut in sublimitate † constitutus fuerit, aut etiam ¹⁷ quandocunq; præclaræ curiæ & Cardinalatus honore præfulgeat, *gl. in c. cum olim. verbo quorundam 8. ibi Abbas. de privileg. Octav. d. lib. 6. c. 2. n. 6.*

Tametsi enim quis sit maximè religiosus tamē illi nisi iurato non creditur in præiudicium alterius, quia iuramentum istud, quod testis præstat, necessarium est, usq; adeò, ut nisi ipse, antequam testimonium perhibeat, iuraverit, planè irrita sit eius depositio, quantumvis postmodum ex intervallo iuramentum præstiterit, quod de re omninò videant Studiosi Felin. *inc. de testib. n. 56 & c. fraternitatis n. 4. de testib. Nicol. Ant. Gravet. tā in Addit. ad Octav. Vestrium lib. 6. c. 2. n. 36. Damhouderum in pr. Civ. c. 166. n. 11. Gail. obs. 101. n. 6. & 10. lib. 1. per text. in d. l. iurisi. ibi priusq; perhibeat testimonium. & inc. de testib. extra de test. & inc. hortamur 3. q. 9.*

Ampliate hanc conclusionem, (quod nimirum necessariò quis vocatur perhibere testimonium) ut procedat etiam eo in casu, quo quis iurasset † nolle se ¹⁸ testimonium perhibere, quia tale iuramentum sine peccato observari non posset, quippe cum celans veritatem peccet † mortaliter, & ideò tāquam obtemerarium ¹⁹ & contra bonos mores præstitum, non est obligatus, nec infamia non servanti irrogatur, potestq; iurans † propria autoritate contravenire, per text. *c. pervenit, de testib. cogend. Panorm. inc. intimavit, de testib. & se.* ²⁰

cundum hanc opinionem aliquoties iudicatum fuisse
asserit Andr. Gail, *obs. 100. n. 5. lib. 1.*

Ceterum quod diximus testem cogendum esse,
ut præstet iuramentum corporale, sciendum est, quòd
interdum litigatores fortè de testis integritate confisi,
21 iusiurandum ei † remittere possint, & tunc statur eius
depositioni quantumvis absq; iuramento factæ, quia
ipsorum litigatorum favore tantum illud lex desiderat,
ut est *gl. d. l. iurisi. C. de testib. & in l. 2. §. quia C. de iur.*
22 *calum.* unde favori † pro se introducto, renunciari opti-
mè posse patet. Octav. Vest. *lib. 6. c. 2. n. 8. & ibi Grav. n. 42.*

Sed hoc sanè intelligendum erit, ut iusiuran-
dum partium voluntate & consensu relaxari possit, sci-
licet expressè † nam tacitè non sufficeret, ut rectè ani-
23 madvertit Felin. qui de communi opinione testatur
d. c. tuis questionibus n. 2. de testib. Nic. Ant. Grav. ad
Vest. lib. 6. n. 42. Gail. obs. 101. n. 4. lib. 1.

Tametsi aliud sit in iuramento calumniæ, †
24 quod tacitè remitti potest, eo scil. ipso, quando à parte
altera non exigitur. text. in c. 1. §. propter. de iuram. calum.
lib. 6. & in l. iusi. & ad pecunias §. qui iusi. ff. de iurei. Ex-
pressè vero hoc fieri nequit, *text. in l. 2. §. sed quia. C. de*
iurei. propter calum. quia tale pactum calumniis viam
aperiret, & sic per consequens turpitudinem contine-
ret, unde reprobatum est, per *text. l. si unus §. pacto. ff. de*
pact. Mans. in suo *Proc. iur. mibi fol. 118. Gail. obs. 85. n. 2. lib. 1.*

25 Neq; etiā † testis per procuratorem iurare volens
admittitur, ita est *text. sing. in c. licet ex quadam. vers. pro-*
prio iuramento, què *Dd.* istinc ad hoc notant, *de testib.*
ita quoq; Br. in *l. qui bona fide §. si alieno ad fin. ff. de dam.*

inf. Mans. in process. fol. 146.

Porro, tametsi quidam existiment, statuto & consuetudine, ac singulari privilegio induci posse, ut iniuratis testibus plena fides adhibeatur, quemadmodum Gail *obs. 101. n. 14. lib. 1.* testatur, in regno Bohemiarum, & in Archiducatu Austriae, nec non in Bavaria ex singulari privilegio, & longa observantia & usu receptum, ut Nobiles & Illustres personae sub fide sua, absque iuramento corporali deponant, tamen hac in parte iudex cautè procedat, & cuiusque personae qualitatem, conditionem & alias circumstantias diligenter considerare debet, *arg. text. l. cum magis ff. de testib.*

Possem huc adducere alios casus, quibus testium dicta non valent, nisi iuramento corroborata fuerint, adeò ut nec Papam circa hoc dispensare posse quidam contenderint, quae de re videte *Felin, inc. de constitution. 16. de rescript.* quem referunt Nic. Ant. Grav. in *Add. ad Oct. Vestr. lib. 6. c. 2. n. 38.* & Gail. *d. obs. 101. n. 12.*

Sed cum ista passim reperiantur à *Dd.* congesta in tractat. processib. & consiliis, optimum videtur ut receptui canamus, & ad solutionem contrariorum nos convertamus.

Etsi a. ex istis quae pro cōprobatione nostrae sententiae haecenus cōsideravimus, non difficile sit respondere ad rationes suprà in cōtrarium adductas: Tamē ut res dilucidior fiat, sigillatim ad ea respondebimus.

Nam ad primum argumentum quod attinet, istud quidē rectè secundum iuris communis & canonici rationes procedit, sed cum iure consuetudinario nulla ducatur ratio personarum secularium, & religiosarum

rum minimè concedendum erit, subesse iuris necessi-
tatem, quæ relaxationem requirat, & per consequens
huc accommodari non poterit doctrina illa, & constitu-
tio Imperialis *in d. l. nec honore 7. C. de Episc. & Cler.* Cum
enim consuetudine ita receptū sit, ut Clerici non atten-
29 ta dignitate testimonium, mediante † iuramento di-
cant coram Iudice laico, huic consuetudini omninò
standum & secundum eam tam iudicandum, quàm
respondendum erit, de qua quidem consuetudine vi-
detur attestari Col. obs. 193.

Deinde magis receptum esse videtur, ut omnibus
30 regulariter iuramentum † deferri debeat, nec Clerici
hac in parte eximantur *gl. in l. cum Clericis in verb. prohi-*
bentur C. de Episc. & Cler. per text. d. l. iurisi. C. de testib.

Tertiò, quidam existimant *d. l. Auth. sed index C.*
de Episc. & Cler. prohibentem sacerdotes ne iurent, non
31 omninò carere scrupulo, dicentes Irnerium, ad illam
Auth. malè adieciſſe hæc verba: non tamen iuret, ut
monuit Contius quem refert Borch, in tr. de iurei. c. 4.
n. 13.

Et sanè rectè videtur Contius ista verba expun-
xisse, ut proinde admirari quis haud immeritò possit,
quidnam in mentem venerit Irnerio, illa verba (ne ta-
men iuret) proprio motu, & temerario ausu adicien-
di, si enim aliter diceremus, facilè occultaretur veritas,
& fraus fieret in præiudicium alterius: Cui tamen o-
mninò obviandum est, *l. in fundo ff. de Rei vind. & l. 1. in*
pr. ff. si quis omiſſa causa testam. & l. fin. de suspect. tut. (c.
Civitas, de sent. excomm.)

Quapropter concludendum, Clericos esse com-
pellen-

pellendos ad præstationem iuramenti, ut veritas pate-
fiat, & per consequens, vel ob hanc unicam causam
minimè adstipulandum huic Irnerianæ & mendosæ
lectioni.

Ad secundam obiectionem dissolvendam, quod
attinet, ultrò sanè concedimus, Sacerdotum dignita-
tem esse maximam, adeò ut apud nonnullas Græciæ
civitates † sacerdotii dignitas regiæ maiestati par habita 32
fuerit, teste Tiraq. *intr. de Nobil. n. 12.* neq; etiam infi-
cias ire possumus, eos in publico officio esse constitu-
tos.

Sed quid hoc ad dictum Prætoris & dispositionem
iuris volentis testium qualitatem & dignitatem, quan-
tumvis gravè non esse attendendam, quò minus iura-
mèto astringendi sint, etsi Cardinalatus honore præful-
geant (*gl. in d. c. cum olim. in verbo, quorundam & ibi Pa-*
norm. de privil. cui consimilis est text. in c. nuper & in c. li-
cet universis, de testibus. & in dict. l. iusiur. C. de testibus.
ubi testes, quamvis dignitate refulgeant, iurati testimo-
niū dicere debent, neq; enim testi iniurato † fides adhi- 33
benda est, quantumcunq; religioso in præiudicium al-
terius. Qua de re videte plura apud Franc. Rip. *in l.*
admonendi n. 194. & Crotum in tr. de testib. n. 227. Andr.
Gail. obs. 101. n. 1.

Rescriptum verò quod ex *Auth. sed iudex C. de*
Episc. & Cler. pro confirmatione contrariæ opinionis
adductum fuit, (si modò correctè legatur secundum
opinionem Ant. Contii) non eximit sacerdotes &
Clericos à munere, vel onere iurisiurandi, sed loqui-
tur tantū † de modo, ut videlicet non cogantur iurare 34

tactis scripturis, sed sufficiat coram eis Sacrofanta E-
vangelia tantum proponi, ut eorū testimonia verita-
 ti fidem præbeant (veluti tradunt Dd. *inc. ult. de iur.*
calumn. & gl. in clement. 1. de homicidio) cum simil. alle-
 gat. per Ant. Grav. *lib. 6. in addit. c. 2. n. 47.* Verū
 quia hodie in desuetudinem abiit illa solennitas, de
 35 tangendis manu Evangeliiis, & habetur certa forma †
 iurandi, quod testis vel alius velit dicere veritatem eius,
 quod nōverit, ut ipsum Deus amat & sac. sanctum ver-
 bum: Idcirco adæquatur conditio Clericorum con-
 ditioni aliorum privatorum, vel laicorum, ut videlicet
 eodem modo & forma iurent.

Quid? quod & illi ipsi Dd. qui contendunt per-
 sonas privilegiatas, & per consequens etiam Clericos
 36 regulariter non esse cogendos † ad perhibendum te-
 stimonium, hoc ipsum concedant, deficientibus aliū-
 de probationibus, cessare eorum prærogativam *c. quā-*
quam 14. q. 2. Gal. d. obj. 101.

Ceterū quod in secunda illa dubitandi ratione
 dictum est, personas in publico officio constitutas, non
 37 teneri † iurare, id sanè procedit, si à partibus fiat relaxa-
 tio, alioquin non possent subterfugere iuramentum,
 quia perhibere testimonium est publicum & necessa-
 rium munus ad quod invitatus quis compellitur, *iuxta 1.*
1. de testib. cogend.

Tandem quod huic rationi annexum est, magis
 38 credi clerico, quàm laico, id sanè, cæteris paribus, con-
 ceditur, qua ratione enim quis dignior est & nobilior,
 eo magis ille verior, ut notat *gl. in l. 3. in verbo plebeio*
per illum text. de testibus (& gl. in c. item testium, in verbo
quibus

quibus de peculio 4. q. 3.) Cum multis alijs auctorit. digestis per Tiraq. in tr. de Nobilit. c. 20. n. 23.

Sed interim hoc velim intelligas procedere, si utriusq; depositio veritati sit cōsentanea, itaq; si uterq; testimonium perhiberet pro actore, vel pro reo, secus est si Clericus deponeret pro actore, laicus vero pro reo, ³⁹ tūm enim Laico magis, quā Clerico credendum est, quemadmodum dicit gl. in c. Clerici. 80. distinct. & Pan. atq. Decius in c. ex literis de probat. Tiraq. in tr. de nobil. d. c. 20. n. 84.

Minus etiam refragantur ea, quæ isto loco diximus de licentia superioris impetranda in testimonio Clerici, coram seculari Iudice. ⁴⁰ Supra enim ostendimus Clericos in testes productos in causa merè civili recusantes † testimonii perhibitionem, cogi posse per Iudicem secularem, præsertim accedente Principis auctoritate, vel Consiliariorum eius vicem gerentium, sub gravi poena, puta remotionis ab officio † vel alia coercitione, ut mediante iuramento testimonium dicant, & ita aliquoties vidi observari, tām in curia Provinciali, quā in aliis inferioribus Curiiis, siquidem in hoc casu sicut & in aliis multis iudex Laicus habet iurisdictionē in Clericum, arg. c. Principes 23. q. 5. & ibi pulchra gl.

Quantum quoq; argumentum ab effectu iurisdictionis desumptum, dissolvi facilè potest, quandoquidē meminisse oportet, privilegia fori & exemptionis respectu Principum, aut Consiliariorum, locum non habere, quia lex Imperii † iurisdictionem in cau- ⁴¹ sis & personis Ecclesiasticis, tanquam summum

regale, Principibus & aliis magistratibus immediatè tribuit, idq; factum communi Statuum Imperii consensu, *arg. text. in l. & quia, de iurisdictione omnium iud. ubi gl. in verbo nec ipsa & text. in l. 1. ff. de offic. eius cui mād. gl. in c. suspicionis, in verb. ad quos, de off. iud. deleg. Innoc. in c. cum ad Ecclesiarum n. 3. de offic. iud. ordin. Pan. in c. ceterum n. 2. de iudic.*

Quam præterea quinto loco assignavimus rationem, de prorogatione iurisdictionis, quam Sacerdos neq; tacitè, neq; expresse sine consensu superioris facere potest, ea cum hodie in desuetudinem abierit, exiguum pondus habere poterit, ut meritò nunc minime mutanda † sint ea quæ usu longævo in hisce regionibus & aliis compluribus locis introducta & recepta sunt, certamq; interpretationem semper habuerunt, iuxta *l. minimè ff. de ll.*

Nec est quod in sexto argumento moveri debeamus exemplis, quibus comprobatur Pastores coram Consistoriis Ecclesiasticis sua testimonia deposuisse, & quidem sub ea fide, quam tempore ordinationis & receptionis Auditoribus suis præstiterunt, quoniam exempla præsertim certis circumstantiis † distincta & circumscripta non faciunt regulam *l. nemo 13. C. de sent. & interl. omnium iud.* & cum faciunt regulam, tunc tamen suis qualitatibus declarant, quibus casibus debeat regula locum habere, & quod ad dissimiles extendi non debeat, Tiraq. *in l. si unquam in verbo libertus n. 39. C. de rev. donat. per. gl. c. quod Dei timorem de statu Mon.*

Sic etiam, quod de iniurata depositione Clerico. rā dictū est, nullū pōdus affert, quia hoc nō præiudicat aliis

aliis, neq; suū ius illis adimit, quo minùs iuramentū à Sa-
cerdotib. testimoniū perhibēdi gratia productis, exigere
possit, iuxta sapē d. l. iurisi. C. de testi. siquidem hoc ho-
minum genus non minus † affectibus regitur, quā a-
lii privati, idcirco iurare omnino debent Clerici, vel
Presbyteri: Si verò odio, gratia, aut quacunq; alia de
causa à testimonio se subtrahere velint, ad hoc Eccle-
siastica districtione sunt compellendi, & primò quidem
† per suspensionem ab officio, & si ne sic quidem testi- 44
monium veritati perhibere voluerint, excommunica-
tionis, vel depositionis ab officio poenā mulctandi sunt,
prout est clarus text. inc. 2. de testib. cogend. qui in specie
loquitur de persona Ecclesiastica, quæ fuit in publico
officio, ut interim omittam multa per † patientiam & 45
dissimulationem tolerari, quæ si in iudicium deducta
fuissent, iustitia exigente non debuissent tolerari, ut dicit
Papa inc. cum iam dudum, de præbendis. cui ad stipulatur
etiam Hieronym. cum inquit, hæc duo separata sint,
factum esse & fieri debuisse, non debet inspicere † quid fa- 46
ctum sit, sed quid fieri debuerit, c. cum causam & ibi gl. de
Electione. Zas. cons. 14. n. 108. lib. 1.

Quid? quod prædictum argumentum ab exemplis
desumptum, locum non habet, quoties instantia dari po-
test, quando quidem ad tollendam † consequentiam 47
universalem, vel necessitatem illationis & robur argu-
menti sufficit dare instantiam, gl. inc. sicut. 1. q. 1. (& gl.
manumissionis. de iust. & iur.) l. 3. de acq. posse. Sed certo
certius constat, multos ministros Ecclesiæ productos in
testes comparuisse, iurasse coram iudicibus laicis, ibiq;
testimonium exhibuisse, quin imò ad id per sententiā

etiam coactos fuisse, ut testatur Coler. d. obser. 191. ubi
præiudicium adduxit contra Superintendentē Schle-
vicensem.

- Quamobrem cum de alicuius Sacerdotis inte-
 48 gritate dubitatur, tum ei pars † producens vel adversa
 iuramentum relaxare non cogitur, secus si de eius spe-
 ctata fide, atque testimonio confidat, tum enim iura-
 mentum facile remitti potest, quemadmodū de Xenoc-
 49 crate legitur, cui tanta fides † habita fuit, ut cum nullius
 iniurati admitteretur testimonium, illi soli Athenien-
 ses remiserint iuramentum, iniuratoq; crediderint, ut
 tradit Nic. Ant. Grav. qui conqueritur, quod nostra
 tempestate Xenocrates non reperiatur, nec qui testis
 nomine dignus esset, siquidem (*inquit ille*) proh dolor
 pleriq; omnes iurisiurandi sanctam illam religionem
 50 contempnunt, quæ maxima † potissimaq; apud omnes
 homines esse debet, teste Demosthene, cuius quidem
 iurisiurandi observantia religioq; quanta apud Roma-
 nos fuerit, ex Gellio cognoscere licet l. 7. c. 18.

Quæ omnia ideò prolixius commemorare volui,
ne quis in errorem inducatur, id quod facile evenire
posset, nisi hæc diligentius explicarentur.

Quod præterea fecimus æquiparationē inter sim-
plicem loquelam & iuramentum, ea cum nulla certa
iuris ratione nitatur, exiguum pondus habebit.

- Tametsi enim in foro Conscientiæ & coram
 51 Deo, idem censeri † debeat simplex sincera & nuda af-
 fertio vel affirmatio, & iuramentum, ob quod quidem
 iubet Christus Salvator nos tantum affirmare per est,
 est, &

est, & negare per non, non, qua de re etiam est textus apertus in *c. ad aures. de his quæ vi metusq; causa fieri.*

In iudiciis tamen non creditur testi, nisi iuramentum præstiterit, quantumvis etiam is magnus, aut in sublimi statu, aut dignitate ac authoritate constitutus fuerit, vel etiam quantocunque Curia præclaro honore præfulgeat, *d. l. iuristurandi C. de testib.*

Et licet Christianis † simplex affirmatio iuramenti loco esse meritò debeat, tamen iura in illis faciunt differentiam, quæ maiorem ac meliorem fidem testi iurato, quàm non iurato attribuunt, *c. quoties & c. licet universis de testib.* 52 ideoq; etiam maiorem † poenam per iuro, aut peieranti, quàm simpliciter affirmanti adiudicat Damhoud. in *pr. criminali dict. c. 166. numer. 2. & 3.* 53

Qua ratione septimum & ultimum argumentum declinabitur, quod rectè nullius est momenti, quia simpliciter negatur, iusiurandum in præsentis specie facti, nihil plus in teste inducere, quàm maiorem † temeritatem, non enim tantummodò expressa iura, 54 sed etiam omnes communes Dd. sententiæ uno ore & animo contrarium statuunt.

Ex hac enim doctrina patet, quòd iusiurandum iusta gravi † & perquam necessaria de causa introdu. 55 ctum sit, ut veritas omnibus patefiat & omni controversiæ finis eius præstatione imponatur, ut testatur Epistola ad Hebr. *c. 6. vers. 16. c. etsi Christus, de iur.*

Quæ omnia cùm ita sese habeant, nostram decisionem, utpote iuris autoritate, æquitate & ratione suffultam, omninò retinendam esse existimo, interim Iudices diligenter admonens, ut cautè hac in re sese gerant, & obnixè operam dent, nùm possint † à litigatoribus impetrare, ut iuramentum eis relaxetur, ne sub veritatis eruendæ prætextu, promiscuè omnes reverendi & religiosi viri, Presbyteri, inquam, & Sacerdotes iuramentis non necessariis prægraventur.

Q U Æ S T I O TRICESIMA SEXTA.

S V M M A R I A.

- 1 *Ius retractus in Gallia, & Italia, imò etiam nostra Germania observatur. & 2.*
- 3 *Ut & in Saxonia.*
- 4 *Statutum loquens de retractu, est favorabile. & 15.*
- 5 *Favores ampliandi sunt.*
- 6 *Permutatio æquipollet venditioni.*
- 7 *Æstimatio regulariter & in dubio facit venditionem.*
- 8 *Emphiteuta si bona emphiteutica in dotem dederit, venditio dicitur.*
- 9 *Mentio pretij in venditione fit.*
- 10 *Communis usus loquendi attenditur.*
- 11 *Ex communi usu loquendi venditio non comprehendit permutationem.*
- 12 *Statuta loquentia in venditionibus, non habent locum in permutationibus.*

- 13 *Re una immobili ex una familia in aliam egrediente, si in eius locum alia (etiam immobilis) succedat, eiusdem fit natura.*
- 14 *Vendens fundum aliquem, & pecuniam ex eo redactam in emtionem alterius alicuius fundi convertens, eo animo videtur illud fecisse, ut posteriorem fundum in locum prioris substitueret.*
- 16 *Interpretatio ea semper capienda est, ut evitetur iuris communis correctio.*
- 17 *Permutatio sapit naturam & vim venditionis.*
- 18 *Permutatio est species venditionis.*
- 19 *Id, quod statuitur in venditione, idem etiam in permutatione statui debet.*
- 20 *Casus tres in quibus permutatio ab emtione differt.*
- 21 *Primus.*
- 22 *Secundus.*
- 23 *Tertius.*
- 24 *Additur & quartus.*
- 25 *Contractus, do, ut des, est contractus innominatus.*
- 26 *Permutatio toto genere separata est à contractu emtionis & venditionis.*
- 27 *Ex separatis nihil inferitur.*

Non tantum in tota Gallia, adeoque in tota universa penè Italia, & aliis quoque regionibus ex consuetudine, moribus & statutis id observatur, ut consanguineus, vel propinquus alicuius venditoris bona sua distrahentis intra certum aliquod tempus admittatur ad redimendum & retrahendum prædium venditum, aut aliud quippiam immobile, se-

le, secundum Tiraq. *in praefat. rr. de retractu proximitatis.*
 2 sed etiam in nostra Germania multis † in Principatibus, & Comitatibus ius retractus consuetudine inolevit, ut testatur Ioh. Sich. *consf. 12. n. 9.* & Andr. Gail. *lib. 2. obsf. 19.* evidens testimonium praebet generali consuetudine Germaniae ubiq; ferè locorum obtinere ius retractus, subiiciens, valere eiusmodi consuetudines, tanquam generis, familiae, nominis & domus, conservatrices.

3 Eadem ratione suasu I. C. permotus † Elector Saxoniae Augustus *p. 1. c. 31. & seq.* Constitutionem promulgavit, qua admittit consanguineos ad huiusmodi retractum.

Etsi autem de hac materia, *suprà* prolixè dictum est, nunc tamen nobis investigandum erit:

A Netiam locum habeat retractus in simplici ac mera permutatione, ita ut consanguineo, vel consanguineae ad revocandum pradium permutatum aliquo remedio consultum esse possit?

Nus ex Dominis, cum nobis casus ante annum obveniret, in hanc sententiam inclinavit, ut existimârit, statutum loquens de retractu alienationis, vel venditionis habere locum etiam in permutatione.

Movebatur forsan Primò per doctrinam Dd. qui
 4 opinantur, illud statutum esse favorabile, Alex. *consf. 197.*

vol. 7. cum itaque hoc statutum loquens de retractu rei 4
venditæ, sit favorabile, favores autem † ampliandi, c. 15
odia de Reg. Iur. in 6. meritò suadente æquitate, exten-
dendum esse videtur ad permutationem.

Secundò hanc sententiam non mediocriter adiu-
vat, quod quidam *Dd.* tradunt, permutationem æqui-
pollere venditioni, imò † permutatio verus est contra- 6
ctus venditionis, ut voluit *gl. in l. 1. & ibi Dd. C. de rer.*
permut. Castrens. in l. 1. ff. eod.

Vnde si statutum sit, ut de contractu venditionis
solvatur gabella, solvetur etiam de huiusmodi permu-
tatione, ut tradit Tiraquellus *in tr. de proxim. §. 1. gl. 14.*
n. 19.

Tertiò proculdubio movebat ipsum, quòd in
proposito casu permutationis pro uno prædiolo, alte-
rum prædiolum æstimatum daretur, etenim æstima-
tio † regulariter & in dubio facit venditionem *l. 1. 7*
§. æstimatarum, & l. æstimatas C. de rei uxoria actione
& in leg. plerunque. §. si ante ff. de iure dotium. ubi dici-
tur, quod est vera emptio, & *l. quoties ff. eod.* dicitur,
cuiusmodi edicta petere actionem ex emto, ex quo
etiam dicit Imol. *in c. potuit.* quod si Emphyteu-
ta dedit † in dotem bona Emphyteutica æstimata, ven- 8
ditio est, in qua requiritur consimiliter consensus Do-
mini, ut & in ceteris meris venditionibus, licet aliàs
non requiratur consensus in simplici datione in do-
tem, ut tradit Tiraquellus *in tractatu de retractu proxi-*
mitat. §. 1. gloss. 14. numer. 21. ac proindè nobis videtur,
in præ-

in præfenti casu nostro dicendum, sororem alterutrius permutantis, ob æstimationem ab ipso factam, admittendam esse, ex retractu, per æquè ac si revera facta fuisset venditio.

Verùm, utut hæc omnia sese habeant, reliqui Domini in proposito casu permutationis, sororem ad ius retractus non esse admittendam censuerunt, quia restitutio pretii non potest habere locum in vera ac propria permutatione, & ubi fit mentio † pretii, intelligitur tantùm venditio propriè sumpta *l. fin. & ibi gl. C. de prædictis decur. lib. 10.*

Prætereà secundum communem usum loquendi
 10 (qui † attenditur etiam contrà propriam significationem *l. liberorum §. quod tamen Cassius. de leg. 1.*) venditio
 11 non comprehendit † permutationem, ut hoc manifestè ad sensum patet, & voluit Panorm. *in c. 1. n. 8. de his quæ fiunt à prælat.* ut interim eos taceam, qui generaliter
 12 dicunt, statuta † loquentia in venditionibus non habere locum in permutationibus. *Alex. cons. 70. lib. 5. cum multis aliis autoritatibus coacervatis per Tiraq. in d. §. 1. gl. 14. n. 30.* nam & aliàs semper venditio propriè sumpta (ut sumi debet in statutis) non comprehendit permutationem, per text. *in c. 1. de his quæ fiunt à prælat.* nisi cōsensu Domini.

Quid? quod una res immobilis, licet exeat è famili-
 13 lia, tamen si in eam † alia, quæ & ipsa immobilis est, sicuti prior ingreditur, eandem naturam & vim sortitur, *Tiraq. in d. §. 1. gl. 14. n. 44. & §. 32. n. 20.* ut proinde vel hanc quoque ob causam sorori in nostro præfenti themate nullum ius retrahendi competat, quippe cum
 frater

frater permutans eandem rem adhuc habere censeatur ut tenet Bl. *cons. 117. lib. 1.* Idem quoque obtinet, ut si quis vendiderit aliquem fundum & confestim pecuniam prioris venditionis converterit in emtionem alterius, videtur illud + eo animo fecisse, ut hunc fundum loco alterius substitueret, ideò idem iudicandum ac de permutatione, ut tradit Tiraqu. *de retr. §. 32. n. 28.* & ita ante biduum pronuntiavimus, in favorem cuiusdam viduæ & liberorum suorum, ex primo matrimonio procreatorum.

Cum enim secundus maritus consentiente uxore suâ venderet bona privignorum, & pretium inde redactum converteret in emtionem bonorum maternos, respondimus, illa bona post mortem vitrici pertinere ad tres privignos, & non ad proprios filios ipsius, quia fundus acquisitus ex pecunia patrimoniali erit patrimonialis, nec censebitur acquisitus, sed fit subrogatio, ut tradit Masuer. Chassan. & alii quos adducit Tiraquel. *suprà d. loco.*

Cum itaque ex his liquidum sit, sorori in bonis patrimonialibus à fratre permutatis, nullum ius retractus competere, sed eum qui possessionem eorum adeptus est ex permutatione, defendendum esse in sua possessione:

Restat ut paucis dispiciamus, quomodo argumenta in contrariam sententiam adducta sint refutanda, quæ certè adeò non refragantur nostræ sententiæ, ut eam magis labefactare videantur, proinde nullam ancipitem cogitandi curam afferunt.

Et primum quidem non opus, quòd illud statutum censeatur favorabile, hoc enim simpliciter negatur,

- 15 imò eiusmodi † statutum est odiosum, quia contra
ius commune est, nimirum contra *l. dudum 14. C. de cō-*
trah. emt. Ergò illud statutum strictè accipiendum in iis
terminis, in quib. loquitur, nec extendendū ad permuta-
16 tionem, iuxta tritam iuris regulam, quæ docet, eam †
semper capiendam esse interpretationem, ut iuris com-
munis correctio, quoad fieri possit, evitetur. *c. cum dile-*
ctus, de consuet. c. cum expediat, de Elect. lib. 1. l. 2. C. si ex
nox. causa.

- Ad alterum argumentū, desumptum ab æquipara-
tis, vel à similitudine, quam habet contractus emtionis,
vel venditionis, cum contractu permutationis, respon-
17 sio est facilima: Tametsi permutatio sapit vim † & na-
turam venditionis, *per d. l. 1. C. de rer. permut.* item per-
mutatio est vicina venditioni, ut ait text. *in l. fin. ex quib.*
18 *causis, & in l. 2. C. de rer. permut.* Quin imò † permuta-
tio dicitur species venditionis, teste *I. C. in l. sciendum.*
§. deinde ff. de edil. edict. Vndè, quod statuitur in vendi-
19 tione, & † in permutatione statui debet, ut est text. no-
tabilis *in l. apud Celsum §. si quis autem de doli except.* Fabi-
an. Montan. *in tr. de emtion. n. 8.* in multis tamen casu-
bus, & quidem secundum Ias. in sex, *in d. l. 1. de rer. perm.*
20 aut secundum alios, in tribus, vel quatuor † differt per-
mutatio ab emtione:
21 1. In causa efficiente, † nam emtio consensu, per-
mutatio rebus contrahitur. Ias. *in l. sicut. sub n. 1. ff. de*
rer. perm.
22 2. Differt † permutatio ab emtione respectu cau-
sæ materialis, quia in emtione merx est & precium mer-
cis: In

cis: In permutatione verò utrinq; merx versatur, *l. sicut ff. de rer. permut.*

3. Differunt † forma, quia in emtione non agitur ²² ut utrinq; detur præcisè, *l. fin. de condiç. causa data*, sed in permutatione utrinq; est obligatio dandi, adeò ut datione nondum facta, annihiletur permutatio, & has quidem differentias luculenter explicat I. C. *in d. l. i. ff. de rer. permut.*

Prædictis tribus differentiis hæc quarta adiici potest, quod emtio est contractus nominatus, † permutatio verò non item, quia generis nomen est, non speciei. Est enim contractus innominatus † do ut des, facit *d. l. 1. in fin. ff. de rer. perm.* id quod utile est scire sæpenumero ad dispositiones & statuta loquentia de venditione, quia ad permutationem non extenderentur, ut tradit Specul. & Ioh. Andreæ *in t. de emt. §. nunc dicendum Bl. in l. i. C. de rer. perm.* ²⁴

Hæc doctrina declaratur, ut non procedat in casu notabili, si videlicet concurrerit favor publicus, & paritas rationis utrobiq; militaret, quemadmodum per exempla illustrat Zas. *in l. de d. n. 11. de condiç. causa dat.* Et Fabian. Montan. *in tr. de emt. n. 9.*

Cùm itaque tot & tantæ sint differentiæ inter emtionem & permutationem, sequitur, sub statuto loquente de venditione & emtione non comprehendi permutationem, quia permutatio † toto genere separata est à contractu emtionis & venditionis, ut tenet Bl. ²⁶ *in l. i. C. de rer. permut.* & sic ex separatis † nihil infertur, ²⁷ *l. fin. ff. de Calumn.*

Quod verò tertio obiectum est, contrahentes prædia permutata utrinq; æstimasse, ideoque præsumi emtionē, istud non indiget refutatione, quia totius huius negotii initium, medium, eventus, vel finis personarum & rerum quæ eidem negotio contingunt, ostendunt, præfatam permutationem non fuisse simulatam, aut de industria præparatam, sed revera ab initio per partes conventam & contractam, & tandem sub eadē specie & forma consummatam fuisse.

Dispiciatur etenim conditio tandem & qualitas rei, & certum erit, quòd res istæ, quantumvis æstimatæ fuerint, venditioni expositæ non fuerint, sed suorum fundorum certorum ad invicem permutatio facta pura & simplex, sine aliqua pretii, aut rei mobilis supplementatione, ut proinde talis contractus sit revera permutatio, & non contractus æquipollens emtioni & venditioni, per text. in l. 1. ibi. ad exemplum ex emto actionis argumento à contrario sensu desumpto, C. de rer. permut.

Ex quibus omnibus liquet, fundos esse utrinq; revera permutatos, & consequenter sorori nullum ius retractus competere, tam in vim constitutionis Electoralis, quàm consuetudinis & statuti localis, ubi bona sita erant, sed utramq; partem ex contractu permutationis esse defendendam in sua possessione rei permutatæ.

Q U Æ S T I O

TRICESIMA SEPTIMA.

S V M M A R I A.

- 1 Cautiotum peti potest, quando quis versatur in damno.
- 2 Cautio praestatur ab eo, qui tenetur ad aliquid solvendum, vel restituendum.
- 3 Nemo superfluis cautionibus onerari debet.
- 4 Ius tertij alicuius, si non apparet, nec verisimiliter apparere potest, opponi non potest.
- 5 Iudex de tractu futuri temporis non debet esse sollicitus.
- 6 Id quod evenire potest, non est inspiciendum.

Rustico cuidam furto subtractus erat equus, qui post aliquod temporis spatium illum invenit apud civem quendam Erphordensem. Etsi autem certis ac indubitatis signis probaverat, istum equum furto sibi ablatum, suum esse, ideoque emtori à magistratu per decretum severe iniunctum, ut restitueret equum Domino, & quidem sine re-
fusione pretij iuxt. l. sin autem 22. § in repetita & in l. sumtus 48. § verum excepti. C. eod. quibus concordat etiam Const. crimin. Caroli V. art. 207. cum 8. seqq. & ius Saxon. lib. 2. Land Recht. art. 36. nec non etiam sententia
Welchbild. mihi fol. 123. rubr. Wer gestolē oder frembd Gut faufft.

Tamen possessor equi restituere vero Domino noluit, nisi prius ipsi cautionem sufficientem præstet.

Quæsitum fuit à nobis: An rusticus ei cogatur cavere de restituendo, si alius forsitan apparuerit prætendens equum esse suum?

NEC quæstio cum non usq; adeò magnam habeat difficultatem, non indiget multis dubitandi rationibus, sed ad ipsam decisionem rectâ pergemus: Siquidem iuris exploratis. limi est, huiusmodi cautionem non esse necessariam, idcirco absq; illo onere equum suo Domino restituendū.

Et primò quidem hoc fundat ratio, quia cautio r. petitur, quando † aliquis versaretur in damno, ut puta si conveniretur duplici iudicio, *l. is à quo. ff. de R. V.* Sed hic versatur periculum rei cōventi & emtoris equi, neq; de præsentī, neq; in futurū, quoniā à nemine molestatur, nec potest quidē molestari, si restituat equum Dn. tradēti insignia iuris sui, ex quibus probavit istum equum verè esse suum, ut meritò excusetur emtor, per ea quæ consulendo tradidit de commodatario Paul. de Castro *cons. 379. & cons. seq. vol. 2.* & Bertachinus in *repertorio, in verbo, commodatarius*, prout eos refert & sequitur Grav. *cons. 261. n. 6.* Consectarium igitur est in hoc casu, nulla opus esse cautione, sed sufficere, ut indicia & insignia rusticus tradat emtori, quibus probavit equum ad se & non ad alium pertinere.

Hiscē

Hiscē suffragatur secundo, quod cautio præstari
debet per t̄ eum, qui tenetur ad aliquid solvendum, vel²
restituendum l. in quibus 41 ff. de iud. & t. t. ff. ut leg. seu si
deic. nomine. Sed actor, vel rusticus si recuperet equum
 suum, non tenetur eum restituere, alioquin sequeretur,
 omnem agentem ad rei persecutionē actione reali, vel
 personali, aut alia ex delicto descendente, si obtineat, o-
 portere cavere, si alius superveniat, ius prætendens in re
 ista, de restituendo, id quod absurdum est, posteaquàm
 enim docuit de iure suo, certum & manifestum, imò
notorium quoq; est, rem ad se spectare, ideoq; iudex non
debet actorem onerare frustratoriâ cautione, iuxt. l. si à
quo §. fin. ff. si in poss. l. si adibus ff. de damn. infect. l. si usus fr.
§. 1. ff. de usufr.

Tertium argumentum est, quod certò constabat,
 & evidenter apparebat, civem non habere ullam iu-
 stam causam exigendi cautionem à rustico, quia is iam
 antea Senatui caverat de indemnitate, ad quid igitur o-
 pus denuò & secunda vice cautionem quoque præsta-
 re emtori, cùm tamen nemo debeat t̄ superfluis cau.³
 tionibus onerari, *l. hac stipulatio. §. Divus. ff. ut leg. nom.*
Zaf. in l. solut. matrimonio. §. voluntatem n. 20. ff. solut.
matrimonio.

Accedit huc quarto loco, quod si rusticus tenere-
 tur civi cavere, tunc civis nihil aliud faceret, quàm ut
 opponeret & allegaret ius tertii, quod tamen nullo mo-
 do opponere potest, quia de eo t̄ non apparet, nec veri.⁴
 similiter apparere potest.

Sed esto.

Sed esto apparere de iure tertii, tamen illud opponi non posset in præsentī quæstione nostra, quandoquidem hoc ius tertii rusticum agentem excludere à suo iure domīnii, quod in equo habuit, nō potuisset, etsi ipsemet tertius illud ius intendisset, ut tradit Br. in l. 2. ff. de except. rei iud. Bl. in l. cum servum C. de serv. fugit. Zas. cons. 12. n. 114. lib. 1.

Quod si hoc fundamentum etiam non satisfaceret, attamen quinto loco cautio peti non posset, nisi in eventum, si videlicet in futurum appareret quispiam ius prætendens in isto equo litigioso. At iudex non debet
 5 † esse sollicitus & scrupulose querere de tractu futuri
temporis, sed rebus sic stantibus iudicandum est, l. nam
quemadmodum 35. ff. de iud. l. 23. ff. eod.

Prædictis adstipulantur Domini de Rota, *decis. 310.*
 6 ubi volunt, non esse inspiciendum quod evenire † potest, quando illud non habet spem in aliquo vero de præsentī in iure fundatam *per l. sciendum §. pr. qui satisd. cog. l. 1. de in lit. iur.*

Sed ut tertius aliquis superveniat, prætensurus in isto equo ius, non habet aliquam spem fundatā in præsentī statu, imò præsens status omninò repugnat: Quomodo enim quæso tertius prætendere potuit se equum istum perdidisse, cum tamen de hoc nunquā ante cōquestus fuerit? Necessè igitur est, ut aliquæ subsint cōiecturæ ex quibus colligi posset, tertio ius competere, vel tertium esse desideraturum equum, quod nisi manifestè appareat, utiq; futuræ petitionis tertii ratio haberi non debet, ut tradit Castrenf. *cons. 182. relatus per Grav. d. cons. 229.*

Et ex his

Et ex his quidem quæ hæcenus in partem hanc satis copiosè commemoravimus, manifestum est, illam sententiam, qua pronuntiavimus rustico equum restituendum, neq; eum adstringendum ad frustratorium remedium cautionis, æquitati esse consentaneam.

Q U Æ S T I O TRICESIMA OCTAVA.

S V M M A R I A.

- 1 *Maritus Iure Saxonico non potest oppignorare, aut alienare bona uxoris, veletiam alio modo cum ea contrahere, nisi tutore, vel curatore mulieris adhibito.*
- 2 *Maritus uxori author in propria causa esse nequit.*
- 3 *Defectus ex personis agentium resultans, est insanabile vulnus processus.*
- 4 *Scriptura publico Senatus sigillo munita, dicitur probatio probata, & non probanda, facitq; rem evidentem.*
- 5 *Scriptura Senatus sigillo corroborata, dicitur Noli me tangere.*
- 6 *Scribens ex scriptura sua intelligitur ea quæ scripsit, aut subscripsit, approbare, & ad ea se obligare.*
- 7 *Sigillatio operatur approbationem & ratificationem sigillantis & probat contra sigillantem. & seq.*
- 8 *Sigillum publicum civitatis fidem & firmitatem literis præbet, saltem iuxta consuetudinem.*
- 10 *Senatus apponens sigillum literis publicis, id non co-*

- Eius, sed sua sponte, & sciens fecisse præsumitur.*
- 11 *Statut Instrumento, donec contrarium probetur.*
 - 12 *In omni obligatione quis ad id tenetur, quod interest eius, cui res non traditur, aut debitum ad constitu- tum tempus non persolvitur.*
 - 13 *Voluntas contrahentium censetur conformis esse di- spositioni iuris communis.*
 - 14 *Confirmatio hypothecæ facta cum sigillo publico Sena- tus versatur in equitate.*
 - 15 *Senatus publico suo sigillo literas aliquas confirmans, innuit, se omnia ex æquo & bono facturum.*
 - 16 *Verba generalia generaliter sunt accipienda.*
 - 17 *Vbi lex non distinguit, nec non distinguere debemus.*
 - 18 *Trenlich ohne Gefährde; Clausula adiecta in Instru- mento, tollit dolum, & facit contractum bonæ fidei.*
 - 19 *Si celebratur contractus mutui, nomine absentis, si absens non ratificaverit, residet damnum in eo qui mutuum recepit.*
 - 20 *Administrator non solum durante officio, sed etiam eo finito tenetur.*
 - 21 *Protestatio in his, quæ non tam ex voluntate nostra, quam ex legum dispositione descendunt, nihil o- peratur.*
 - 22 *Protestatio fraudulenta nihil operatur.*
 - 23 *Creditor contrahens cum aliquo, nomine mulieris, quem ex assertione Senatus eius tutorem credebat, videtur habere actionem de dolo contra Senatum.*
 - 24 *Senatus tenetur inquirere in personas pro alijs apud se in-*

se intervenientes, an revera pro eis constituta sint.

- 25 Clausula: Salvo iure nostro, in Instrumento ab aliunde intervenientibus apposita, an & quid operetur. & seq.
- 27 Verba debent intelligi, ut aliquid operentur.
- 28 Pignus datum, vel acceptum, est loco sortis principalis.
- 29 Verba in contractu intervenientia dant contractui formam.
- 30 Contrahentes intelliguntur facere contractum, quem nominant, nec aliud actum intelligitur, quam quod scriptum reperitur.
- 31 Consentiens ideò, ut auctoritatem & licentiam rei gerenda praestet, consensu eo iuri suo praedicare non praesumitur & 41.
- 32 Civitas ex culpa Administratorum damnum sentire non debet.
- 33 Civitas ex mutuo non aliter obligatur, quam si constet pecuniam in eius utilitatem esse versam.
- 34 Confirmatio nihil novi iuris tribuit.
- 35 Consentire & semetipsum obligare plurimum inter se differunt.
- 36 In generali locutione persona loquentis non comprehenditur.
- 37 Principali causa eversa, corrumpit & accessorium.
- 38 Consensus adhibitus circa actum aliquem, eo annullato, nihil operatur.
- 39 Consensus ad unum aliquem effectum praestitus, non debet alium operari.

- 40 Nulla obligatio pignoris de fundo aliquo respectu pra-
lationis, valet in terris Saxonia, nisi consensus Do-
mini, vel superioris, à quo recognoscitur fundus, in-
teruenerit.
- 42 Sigilla Principum, Episcoporum, & civitatum pra-
sumuntur de eorum voluntate apposita.
- 43 Officialis, Syndicus, vel Tabellio Civitatis, neq; proba-
tiones, neq; obligationes nomine Senatus, propria
authoritate fabricare potest.
- 44 Dispositio qualibet restringitur ad suam causam
finalem.
- 45 Dispositio una, & res una contrarios effectus non de-
bet operari.
- 46 Consentiens alienationi rei suae, vel alii, in qua ius ha-
bet, praedudicare sibi & semetipsum obligare dicitur.
- 47 In consensu nudo, & permissivo ac obligativo diver-
se militant rationes.
- 48 Simplex permissio, quae non transit in contractum,
non sonat in agere, sed in pati.
- 49 Civitas in contractibus suis fraudem adhibere
non debet.
- 50 Aequitas, quae non est ex iure scripto, sed ex motu
& affectione animi apparet, contra ius scriptum
non est sequenda.
- 51 Actus ultra intentionem contrahentium non est ex-
tendendus.
- 52 Quilibet actus ex iuris dispositione interpretationem
recipit, & ita gestus esse censetur, ut iuris ratio
exigit.
- 53 Clausula Ex bona fide, & sine dolo, eodem, quo debuit
modo, apposita esse dicitur.

- 54 Administrator, vel scriba civitatis ad id, quod absq.
mandato, & consensu Senatus facit, tenetur.
- 55 Actio de dolo, ut contra Senatum auctoritatem suam
pro gerendo aliquo negotio, interponentem, locum
habeat, quæ requirantur.
- 56 Senatus defectum ex persona tutoris proveniente,
an auctoritate sua, & quando supplere possit.
- 57 Senatus vicem Curatoris non supplet, nisi hoc ex-
presse, propter absentiam curatoris exprimat.
- 58 Senatus non assidue cognitum, & quasi in memoria
habet, qui & quales, quibus personis sint dati tutores.
- 59 Contrahens cum aliquo, notam debet habere eius
conditionem.
- 60 Productio falsi curatoris, est delictum.
- 61 Ex delicto alieno nemo coercetur, sed delicta suos te-
nere debent authores.
- 62 Alteri per alterum iniqua conditio inferri non de-
bet.
- 62 Clausula salvo iure nostro, magis ex consuetudine No-
tariorum, quàm necessitate aliqua Instrumentis appo-
ni solet.
- 64 Præiudicia Dicasteriorum, aut Iurisconsultorum,
non semper pro oraculis Delphicis sunt habenda.
- 65 Papinianus IC. etiam aliquando erravit.
- 66 Non omnia possumus omnes.
- 67 Ii qui aliorum corrigere debent errores, etiam suos
corrigere debent.
- 68 Vbi nō est materia, etiam non potest esse materiaturum.
- 69 Actore non probante, reus etsi nihil præstiterit, ab-
solvitur.

A Pud tribunal Iudicium Provincialium huius Ducatus Saxoniae versanti, ibique assidenti, ut postulata una cum Collegis praecipue nobilitatis viris, nec non I. C. Clariss. cognoscerem, causa eiusmodi exhibitae est.

Q Vidam nobilis mutuo dederat Civi B. 200. Flor. pro quibus debitor ei domum uxoris suae obligaverat, cum sigillo Senatus B. tanquam Domini feudalis. Et si autem tutor quoque suam auctoritatem nomine uxoris debitoris interposuit, (Siquidem de Iure I Saxonico † marito non licet oppignorare, aut alienare bona uxoris, vel quoquo modo cum ea contrahere, nisi alio tutore, vel curatore adhibito, quia maritus auctor uxori in causa propria esse nequit, l. pupillus §. in pr. ff. de auctor. tut. Vel. cons. 11. n. 4.) Quia tamen mulier vehementer contendebat, imò mediante iuramento obtinebat, se nunquam petisse illum hominem sibi in tutorem dari, & constabat aperte falsum fuisse tutorem, idcirco id quod gestum erat cum illo nihil quicquam valuit, nec mulieri praedudicavit, t. t. ff. quod falso tut. gest. esse dic. Defectus enim expersonis † agentium resultans est insanabile vitium processus.

Pro-

Proinde quoque mulier per sententiam definitivam ab ista actione hypothecaria absoluta fuit. Cum itaque nihil exigere à muliere potuerit, petiit Nobilis illam pecunie quantitatem cum universis pensionibus à Senatu B. & quidem vigore publici Instrumenti à Senatu confirmati, in quo Senatus fatetur non obscure, tutorem assertum suam auctoritatem nomine uxoris interposuisse, ideoque hic senatus confirmavit obligationem domus uxoris quam debitor creditori suo oppignoraverat.

Quærituriam :

An competierit efficax actio creditori contra senatum, an vero senatus contra Actorem se bono titulo & iuris colore tueri potuerit.

Et videbatur prima fronte: ut loquitur Celsus in l. quingenta de probat. Senatum se tueri commodè non potuisse, propterea quòd creditor fundatam habeat intètionem ex scriptura obligationis sibi tradita à Senatu, quæ est probatio probata, & non probanda, faciens rem evidentem, notariam ac omnibus manifestam, c. cum dilecti, in verbo: ex tenore Instrumenti evidenter apparet.

de do;

*vide Institutionem
de do: 29. n. 7. pag. 5.*

- 5 *de donat.* ut non immeritò à Bl. nominetur: Noli me †
 6 tãgere: habet enim † vim definitionis, & facit rem ma-
 nifestam, indubitata, & notoriam, ut tradit VVes.
cons. 14 n. 1. Et hanc scripturam cùm Senatus suæ Ci-
 vitatis sigillo scienter munierit, æque sic se obligavit,
 atq; si ipsa scriptione sua, atq; manu propria, vel sub-
 scribendo se subtrinxisset; Vt enim quis devincitur
 7 ex sua scriptura, & approbare † intelligitur, quæ scribit,
 vel subscribit, atq; ad eam se obligare putat, sic etiam
 8 quis sigillando se obligat, quæ sigillatio † operatur ap-
 probationem, & ratificationem sigillantis pleneq; pro-
 bat id ipsum cõtra sigillantem, & hoc vel maximè pro-
 9 cedit in sigillo Civitatis, quod fidem † & firmitatem
 literis præbet, saltem secundum consuetudinem, *c. post
 cessionem, de probat.* ac præsumitur quidem accessisse cõ-
 sensus istius Senatus, qui Instrumentum sigillavit, non
 enim is scienter obsignasset suo sigillo istam scripturã
 neq; etiã hypothecam confirmasset, nisi obligare se vo-
 luisse ad solutionẽ, *arg. l. non figura ff. de Aetion. & Oblig.*
 Et præsumitur sigillum Senatus voluntate ac sci-
 entia appositum, quem verisimilius est non coactum,
 nec errantem, sed sponte, ultrò, & scientem sigillasse
 10 † suam confirmationem, maximè hoc casu, ubi in In-
 strumento expressum est, quod scienter sigillum Civi-
 tatis sit appositũ, unde datur, quod si aliàs non præsu-
 meretur voluntariè sigillum appositum, tamen id
 satis illa voluntas probavit, siquidem standum † est In-
 11 strumento, donec contrarium probetur, l. cum precib.
C. de probat. VVes. d. cons. 14. n. 485.

Huc accedit, quòd consensus Senatus accesserit
 ad hy.

ad hypothecariam obligationem, quo casu videtur Senatus omninò factum suum præstare debere, & curare, ut aut satisfiat creditori per principalem debitorem, aut fideiussorem, eiusve uxorem, aut iis non solvendo existentibus, ipsemet ad interesse teneatur: In omni enim obligatione, siue consistat in dando, siue in patiando, † 12
tenetur quis ad id, quod interest eius, cui res non traditur, aut debitum ad constitutum tempus non persolvitur, arg. l. 1. de act. emt. Modest. Pist. cons. 6. n. 26. & cons. 56. n. 4. cum aliis seqq. vol. 1.

Quibus adstipulatur vulgata illa Interpretum conclusio, & doctrina, qua pro regula traditur, quòd voluntas † contrahentium censeatur esse conformis dispositioni iuris communis, Br. in l. heredes mei. §. cum ita ff. ad S. C. Trebell. l. si duo, ubi Bl. ff. de acq. her. Grav. cons. 245. n. 7. † 13

Sed de iure communi consensus Senatus, appositio sigilli Civitatis, adeoque illa confirmatio † hypothecæ, versatur in æquitate: Hac enim ipsa ratione, non obscure innuit Senatus, se omnia iuste ex bono † & æquo 14
facturum, & executurum, arg. l. in his, ubi gl. Br. & D. ff. de cond. & dem. & arg. l. si. paciscenda, cum ibi notatis C. de pact. id quod etiam de iure præsumitur, præsertim cum verba Instrumenti hoc suadere videantur, cum sint admodum generalia † generaliter ergò accipienda e 15
runt, l. fin. C. de dot. promiss. l. 1. §. generaliter de legat. præstand. ubi enim lex non † distinguit, nec nos distinguere 16
debemus, l. de precio ff. de publ. in rem. † 17

Quod quidem in proposito nostro casu, vel ideò magis procedere debet, quia hic suæ obligationi subic-

cit usitatam clausulam generalem: bona fide, & absq;
 18 dolo: Trenlich ohne Gefährde; quæ clausula † omnia tol-
 lit, facitq; contractum bonæ fidei, iuxt. text. *in l. hoc iure.*
§. ult. ff. de Reg. iur. ubi bona fides, & clausula, seu pro-
 missio de præstatione doli exæquatur.

Et istud quidem optimaratione nititur, alioquin
 is qui fidem Senatus secutus, pecuniam mutuo credidit,
 & hypothecam auctoritate Senatus interveniente, in se-
 curitatem debiti accepit, manifestam rei suæ iacturam
 subiret, contra omnem æquitatem, & iusticiam. *l. si me
 & Titium ff. si cert. pet.*

Ex qua ratione etiam introductum est, ut si con-
 19 tractus mutui celebretur nomine † absentis, eo non
 ratificante, resideat in eo qui mutuum recepit, *l. si ab-
 sentis. C. si cert. pet.* Estq; hoc usq; adeò verum, ut Admi-
 20 nistratores non solum † durante officio, sed etiam eo fi-
 nito teneatur, utroq; enim casu eadem subest æquitatis
 ratio, ne si neminem haberet obligatum, creditor in
 damno relinqueretur, ita docet Alex. *in l. civitas. si
 cert. pet.*

Quin imò, etiam si expressè protestatus fuerit, se
 non velle ex illo contractu obligatum esse, tamen ni-
 21 hilominus teneretur, tum quia protestatio † in his, quæ
 non tam à voluntate nostra, quàm ex legis dispositione
 descendunt, nihil operatur, ut notat gl. & Br. *in l. alimen-
 22 ta. C. de neg. gest.* tum etiam, quia talis † protestatio frau-
 dulenta censetur, ideò minus relevare debet, ut est text.
in l. quæro ff. de act. emt.

Quid? quod potuisset etiam hoc casu Magistratus,
 vel Senatus iste per Nobilem de dolo conveniri, utpote,
 quia

quia falsò asseveranter affirmavit curatorem ad litem loco uxoris debitoris auctoritatem interponentem, esse verum tutorem: Cùm enim hoc docere non potuerit, atq; adeò eum falsò asseverasse hoc apparuerit, certè de dolo conveniri potuisset, ita est text. in l. si legatarius l. quidam ff. de dolo. Cum enim creditor contrahens, pignus vel hypothecam cum tutore, nomine † mulieris, respe- 23-
ctum habuerit ad id, quod sibi persuaderet, eum esse verum tutorem, ex assertione Senatus, hoc autem falsum esse apparuerit, utique actioni de dolo contra Senatum locus esse debet. l. 1. ff. de dol.

Pro quorum confirmatione facit, quòd Senatus disquirere debuerit in personam curatoris, nùm † treve- 24-
rà datus & confirmatus esset, quod quia facere neglex-
rit, meritò sibi ipsi hoc imputare debet, arg. l. qui cum
alio. ff. de Reg. Iur.

Præterea de hoc minus ambigendum, quod Senatus consensum adhibens, non protestatus fuerit, de iure suo salvo, quemadmodum apud nostrates plerumque fieri solet, & necessarium omninò videtur, ut Domini consentientes obligationi, dicant: Salvo iure suo.

Etsi autem Zas. in Epit. feud. 1. qual. feud. constit. & acquir. existimet, illam clausulam: Salvo iure nostro, aut parum, aut nihil operari, tamen videtur † hæc clausu- 25-
la maximi esse effectus.

Nam, quando sine illa protestatione res alteri obligata est, cum consensu Domini, tunc Dominus tenebitur de evictione c. 1. de invest. de re al. fact.

de qua non erit obligatus, adiecta hac clausula, aliàs ista clausula nullius esset effectus, quod tamen minimè admittendum est, quippe cum verba † ita intelligi debeant, ut aliquid operentur. *l. si quando de leg. 1.*

Cum itaque pro ære alieno domus oppignorata fuerit, cum consensu Senatus, utiq; is tenetur creditori satisfacere, aut executionem facere in domum oppignoratam.

Denique septimo loco & quidem ultimo Nobilis iste creditor ad auctoritatem Dicasterii, tanquam ad sacram anchoram confugiens, eo potissimum nitebatur, quòd ab Illustri quadam Facultate Iuridica ista sententia fuerit approbata.

Et ex his quidem omnibus, atq; aliis id genus rationibus, ac iuris fundamentis, videtur concludendum, Senatum, qui oppignorationi domus semel consensum adhibuit, obligatum esse, ut vel debitum ipsum persolvat, vel curet, ut creditor iure suo pignoris uti possit.

Verùm his non obstantibus, puto haud paulò firmiores rationes subesse, quæ mihi potius contrarium persuadeant, nempe prædictum Senatum B. ab ista petitione absolvendum esse.

Quod ut dilucidius evincatur, præsupponendum est, hunc contractum, cuius nomine Senatus, tanquàm Dominus feudalisis consensum adhibuit, esse pignoratitium, siquidem † pignus datum & acceptum, est loco sortis principalis, quoniam ipsa mulier, unà cum consensu curatoris ad litem, obligavit, vel oppignoravit domum suam, sitam in foro, renunciatis iuribus & privilegiis sexui muliebri competentibus.

Cum

Cum igitur Verba & figura literarum demonstrent speciem contractus, quæ dant ei formam, quia con-²⁹
trahentes intelliguntur facere contractum, quem no-
minant, nec t aliud actum intelligitur, quàm scripturâ
reperitur expressum, & clausulæ congerentes magis et-
iam eandem contractus speciem declarent.

His de causis dubitari non oportet, quin hic con-
tractus sit pignoratitius, sicuti & verba & qualitates o-
mnes Instrumenti important, *l. t. ff. & C. quibus mod.
pign. vel hyp. contrah.*

Ex quo illud sequitur necessario, consensum à Se-
nato eam ob causam potissimum præstitum, proprio
ipsius Senatus iuri obesse non debere: Cum quoties-
cunq; quis idè consentit, ut auctoritatem, & licentiam
t negotii gerendi præstet, nunquam consensus iste in iu-³¹
re sibi ipsi præiudicare soleat, *l. Caius*, ubi hoc notat Paul.
de Castro. *de pignor. act. l. cum quedam. C. de administ. tut.
cum aliis adductis per Tiraq. de retr. t. 1. §. 1. gl. 9. n. 139.*

Deinde, etsi citra veritatis præiudicium præsup-
ponere velimus, hoc casu contractum esse verum ac
merum mutuum, tamen Senatus nullam pecuniam, &
ne quidem teruncium accepit, multò minus in utilita-
tem Civitatis versum est, sicuti quoq; Administratores
civitatis nullum mandatum pecuniam mutuo accipi-
endi habuerunt, idcirco civitas illa nullo modo teneri,
aut obligari potuit, alioqui ex aliena culpa Administra-
torum damnum sentiret, quod t minimè est admitten-³²
dum, per text, expressum in *l. Civitas. si cert pet.* ubi dilu-
cidis verbis probatur, Civitatē mutui datione t non a-³³
liter obligari, quam si constet pecuniam esse versam in
utilitatem eius.

Tertiò, in hanc sententiam facit illud exploratum
 33 axioma, quod confirmatio † nihil novi iuris tribuat,
c. quia diversitatem, de concess. prabenda. Bl. in c. 1. in pr. per
quos fiat invest. Non itaque consensus, qui ideò adhibi-
 34 tus est † per Senatum B. ut obligationem, vel oppigno-
 rationem mulieris confirmaret, novum ius contra Se-
 natum consentientem introducere potuit, ut eundem
 etiam, annihilata oppignoratione, ob defectum tutoris
 efficaciter obligaret.

Quod quidem, Quartò, vel ea de causa magis lo-
 cum habet, quoniam plurimum inter se differunt con-
 35 sensire † & obligare, ut notat gl. in l. 1. §. firatum. ff. quod
iussu Br. in l. Lucius Titius, de administ. tut. nam hinc
 eo minus Senatus consentiendo semetipsum obligare
 voluisse censebitur.

Quibus adminiculatur Quintò, quoniam in gene-
 36 rali † locutione non comprehenditur persona loquen-
tis, l. inquisitio. C. de solut. l. qui insulam §. fin. ff. loc. Non
 igitur Senatus oppignorationi domus mulieris consen-
 sum suum adhibens, de propria ipsius obligatione hoc
 intellexisse putabitur.

Stabiliuntur ista Sextò, quòd licet Senatus con-
 senserit, istamen cōsensus non est principaliter confide-
 randus, sed duntaxat accessoriū quiddā est ad oppigno-
 rationē factam creditori à muliere debitoris, ex quo fit,
 ut actu principali ob defectum curatoris & consensum
 mulieris extincto, etiam consensus Senatus corruat, iux-
 37 vulg. regulam: Cum principalis causa † non subsistit,
 nec accessorium consistere poterit, *c. cum principalis de*
Regul. Iur. in 6.

Non

Non igitur consensus iste Senatus ad magis sese obligandi quicquam momenti afferre potest, nam consensus adhibitus circa † actum aliquem, hoc annullato 38
nihil operatur l. 4. §. fin. quibus mod. pign. vel hyp. Bl. in l.
si diversa C. de transact.

Facit hūc trita illa & crebris Interpretum sermonibus usurpata regula, quæ docet: Consensum † ad unum 39
effectum præstitū, non debere alium operari, *l. iubemus.*
C. ad S. C. Vell. Bl. inc. 1. an agn. vel. vas. in us. feud.

Nam Senatus ideò consensus, ut robur adderet oppignorationi factæ à muliere, quæ alioqui non subsisteret. Siquidē per provincias Saxonix respectu prælationis, nulla valet † pignoris de aliquo fundo obligatio, nisi 49
consensus Domini vel superioris intervenerit, cuius interventus deinceps eius effectus est, ut creditor hypothecarius ex consensu Domini, aliis quibuscunq; hypothecariis, sive anterioribus, sive posterioribus, sive publico, sive privato Instrumento munitis, præferatur, *Col. p. 1. c. 01. n. 164. cum seqq.*

Non igitur hoc ipso Senatus obligationem perpetuare, aut in se transferre voluit, præsertim cū is qui consentit, auctoritatem præstando † actui, ipsemet obligari non soleat, *l. Carus. notat Castren. de pign. act. &*
in l. cum quadam. C. de administ. tut. Bl. in l. fin. §. necessitatem C. de bon. qualib. 47

Restat, ut diluamus etiam ea, quæ dubitationis movendæ gratia consideravimus.

Et ad primum quidem argumentum de sigillo civitatis appenso, quod attinet, pluribus modis responderi potest, quoniam, ut in facto dicitur, Senatus con-
stanter

stanter afferebat, & vehementer contendebat, sigillum, imò totum illud Instrumentum, sine suo consensu & voluntate confectum, & appositum fuisse propria auctoritate actuarii, vel Tabellionis.

- 42 Et si autem aliàs sigilla † Principum, & Episcoporum, nec non Civitatum præsumantur decorum voluntate apposita, ut probat V Vef. *conf. 12. n. 49.* tamen hoc tùm demùm obtinet, cùm à personis & locis non suspectis Instrumentum sigillo Civitatis confirmatum profertur, & in sui forma apparet approbatum, vel confectum à Senatu, secus si esset scriptum, vel subscriptum à Syndico, ut in hac nostra quoq; hypothese factum, qui gratificari voluit Nobili.

- Hoc enim casu non potest eius scriptura, nec etiam sigillum Civitatis ullo modo plus, quàm vox sua, & sic nullum penitus indicium facere, alioquin sequeretur hoc absurdum, & inconveniens, quod possit Officialis, vel Syndicus, † aut Tabellio Civitatis, non tantùm probationes, verùm quoq; obligationes in gratiam alterius fabricare, contra ea quæ tradunt Dd. *in c. cum de probat.* uti tradit Molin. *in Consuet. Paris. §. 5. n. 17. cum aliquot seqq.*

- Sed præsupponamus, sigillum cum voluntate Senatus appositum fuisse, tamen hoc non importaret aliquam obligationem, respectu sigillantis, quælibet enim dispositio † restringitur ad suam causam finale *l. e. pater. §. dulcissimis. ff. de leg. 2. Grav. conf. 16. n. 1.*

At sigillatio & consensus Senatus ob hunc potissimum finem præstitus est, ut Nobili ius prioritatis præ ceteris creditoribus tali hypotheca destitutis, competere

teret in bonis mulieris, & ne mulier se posset tueri beneficio S. C. Vell. facta per ipsum renunciatione cum autoritate tutoris.

Cum itaq; ob hunc tātūmodo finem consensus per Senatum adhibitus fuerit, ut robur adderet oppignorationi, quæ alioqui nulla esset de Iure Saxonico, evidenter sanè iniquum esset, quòd quæ accessoria & confirmatoria duntaxat fuerunt, in debitore, vel eius uxore hypothecante domum suam, ea obligationem contra Senatum inducerent, cū tamen una res & dispositio contrarios effectus operari non debeat. *l. si hominem ff. de solut. arg. l. evidenter, de except. rei iud. Zas. cons. 12. n. 118. vol. 1.*

Alteri argumento ut satisfiat, minimè concedimus, consensum, quem in proposito adhibuit Senatus, obligatorium esse, aut ita principalem, ut sine consensu mulieris eiusq; tutoris consistere queat, sed potius contrā existimamus, autoritatem & confirmationem oppignorationis ex consensu Senatus descendente, accessoriè esse considerandam; Dubium enim non est, mulierem interveniente autoritate Curatoris ex proprio ipsius consensu obligari, usq; adeò, ut licet confirmatio Senatus non accessisset, mulier tamen deinceps amplius poenitere non potuisset, cum regulariter is qui consentit alienationi rei suæ, vel in qua ius aliquod habet, sibi præiudicet, & semetipsum efficaciter obligatum faciat illi in quem res alienatur, aut cui hypotheca constituitur, ut probatur in *l. sicuti §. voluntate ff. quib. mod. pign. l. si versus §. 1. de don. int. vir. cum sim.* quæ ad hoc propositū allegat Br. in *l. quæ dot. 25. sol. mat.*

Propterea manifestè apparet aliam esse rationem
 47 in consensu nudo & permissivo, † aliam in consensu
dispositivo, & obligativo, ut tradunt Dd. in d. l. Gaius de
pign. act.

Sit igitur sanè, quòd iudex decretum vel autori-
 tatem interposuerit oppignorationi domus, & Actua-
 rius in scriptis active publicis redegit, iuxta d. l. *Gaius*
de pign. act. imò quod plus est, etsi non solùm consen-
 serit Senatus hypothecationi domus in genere, sed spe-
 cificè etiam tali certæ personæ, quia tamen remanle-
 rat Senatus in meris terminis consensus, & non sese ob-
 ligaverat, nec processerat ad contractum, vel disposi-
 tionem, certè non potest Nobilis efficaciter experiri
 contra Senatum, qui tali oppignorationi consenserat,
 48 etiam nulla protestatione facta. Hæc enim simplex †
 permissio, quæ non transivit in contractum, non sonat
 in agere, sed in pari, ut tradit Molin. in *Cons. Par. §. ix.*

Non obstant, quæ tertio loco dicta fuerunt, de
 49 æquitate, tamen si enim Civitas † nullā in contractibus
 suis fraudem adhibere debeat, ut tradunt Dd. in d. l. Ci-
 vitas, si cert. pet. Tamen hic nulla præsumitur subesse
 fraus, & dolus, imò etiam nec quicquam de ea re appa-
 ret, ut proinde æquitas prætensa, quæ non est iure scri-
 50 pta, sed † ex motu & affectione animi apparet, contra
 ius scriptum non sit sequenda, ut dicunt Br. Bl. & Dd.
in l. i. C. de lit. l. placuit C. de iudic. alioquin nihil esset vel
 certum, vel perpetuum in iure nostro, quibuslibet cau-
 sarum statum ad quamlibet imaginatam æquitatem
 detorquentibus.

Quapropter cum iuris doctrinis, tanquam certis re-
 manen-

manendum esse putamus & concludendum, Senatum
hac in parte nullatenus teneri ad numerationem debi-
ti, utut consensum suum oppignorationi don us adhi-
buerit.

Ad clausulam generalem, *Trenlich ohne Gefährde*
quam Senatus adhibuit suæ confirmationi, quod atti-
net, respondemus, ex illa non posse aliquid firmiter
colligi, neq; fidem Senatus propterea intrinigi, siqui-
dem ex toto tenore Instrumenti apparet, noluisse Se-
natum se proprio nomine obligare, unde ultra intenti-
onem contrahentium actus † non est extendendus, 51
iuxta *l. non omnes, si cert. per.*

Quemadmodum enim regulariter quilibet actus
ex iuris dispositione interpretationem recipit, & ita ge. 52
stus esse censetur, ut iuris ratio exigit, *l. quaro §. in lo-*
catores ff. locat. ita etiam hoc loco clausula: *Ex bona* 53
fide † & *sine dolo*, eodem quo debuit modo & eadem
lege atq; conditione apposita esse existimatur, *c. vens-*
ens. de iurei. l. Imp. ad municip. & omnes qualitates actus
super quo interponitur, assumit, & iuxta naturam eius
interpretatur, *l. fin. C. de non num. pec. cum multis simil.*

Et per consequens, in proposito dicendum erit,
quòd Senatus per illam clausulam, ex bona fide & sine
dolo, censetur ita consensisse, prout debuerat, & in e-
iusmodi casibus solitum erat, at interim non sequitur,
quòd Senatus per hæc verba voluerit se obligare.

Dicta de administratore huc accommodari non pos-
sunt, quod enim administrator aut scriba † Civitatis 54
facit sine mandato Senatus, is meritò ad id tenetur, ut
qui solus contraxerit, *Hart. Pust. quest. Civ. 37. n. 65. cum*

duobus seqq. & per l. cautiones §. cum his C. de sol. & lib. debitorum Civit. lib. 11.

Quæ porro quarto loco de actione doli supra cōsiderata sunt, illa contra Senatum procederēt, si ipse.
 55 met † dolose & ex certa scientia, & prætereā veritatis immutandæ, & pervertendæ gratia, fecisset, ut creditori noceret, quæ planè omnia hic desiderantur, neq; enim dolose hic versatus est Senatus, nec voluntas, aut propositum adfuit confirmandi oppignorationem, per falsum tutorem, nomine mulieris factam, qui finis si Senatui propositus fuisset, necesse esset eiusmodi intētionem, vel ex verbis, vel ex factis eius deprehendi oportere.

Nec obstat, quod cū supra dictus contractus pignoratiticius in iudicio, ut prætendebatur, & apud Senatū celebratus fuerat, debeat habere vires, siquidem constat, quòd dictum iudicium perperam fuit habitum, in quo, qui tanquam tutor pro muliere intervenit, nec tutor, nec curator fuit.

Quod si ulterius quis diceret, admissio, quod putativus tutor non fuerit revera tutor aut Curator mulieris, tamen omnem defectum suppleverit Senatus
 56 autoritas, qui vicem Curatoris † gerens, suo consensu, tanquam decreto auctoritatem interposuerit, id quod etiam potuit, arg. l. bonorum C. qui admitt. l. si infantis C. de iur. delib. l. 1. in verbis nisi prætor autore, C. de præd. minor.

Ad hoc respondemus, id in præsentia locum non
 57 habere, quia ut ex Instrumento oppignorationis apparet, Senatus non supplevit locum Curatoris. Nam præ-

præsupponit Senatus istum falsum Curatorem pro ve-
ro Curatore litis, quo casu succedit illud vulgatum:
Quod potuit, noluit, quod voluit, adimplere nequivit,
 ut tradit *gl. in l. multum C. si quis al. vel sibi.*

Deinde ad hanc oblectionem etiam responderi
 potest, quod non reperiatur iure cautum Senarum sup. 57
plere vicem † Curatoris, nisi hoc expressè, propter ab-
sentiã Curatoris exprimat, arg. d. l. si infans. C. de iur. deli-
ber. quod tamen in præsentia factũ nõ est imò in nostro
 casu dolose actũ fuit, Senarui sistẽdo falsũ Curatorẽ pro
 vero, proinde nihil prodest cõsentus & confirmatio Se-
 natus, *l. r. de reb. eor. text. opt. in l. & si pras. C. de præd. min.*
ubi, si falsis allegationibus circumventa sit religio iudi-
cis, non impedit vendi, prout in simili causa Col. p. r.
c. 10. n. 172.

Ad quintum argumentum respondeo negativè,
Senatum non teneri inquirere in personam Curato-
ris, sed creditorem debuisse dispicere de habilitate, & in-
habilitate eius, quando quidem Senatus, vel Magistra 58
tus non semper cognitum, & quasi in memoria habet,
qui, & quales, quibus † personis dati, & confirmati
fiat tutores, vel Curatores, ideoq; dolo & fraude ca-
ret, si creditoribus, vel debitoribus requirentibus con-
sensum suum communicet ad oppignorationem, nec
tenetur ex officio supplere defectum solennitatis for-
mæ, & personæ, ut tradit Andr. Gail. obj. 1. lib. 2. ideo
creditor suę negligentiæ expensum ferre debet, quod sibi
non melius prospexerit, ut ait l. C. in l. pupillus ff. de his 59
quæ in fraud. qui enim cum † alio contrahit, notam de-
bet habere eius conditionem, l. qui cum alio ff. de reg. iur.

Confirmantur prædicta, quia productio falsi curatoris est delictum, ex delicto vero alieno nemo coer-
cetur, sed suum debet illud + tenere autorem l. sancti-
mus C. de pæn. Non igitur falsitas Curatoris obesse de-
bet Senatui, qui existimavit verum Curatorem ab a-
ctore, vel debitore esse adductum, cuius assertioni Se-
natus credidit, ut & consensum adhibuit, alioquin ex
delicto alieno pœnas lueret Senatus, adeò ut perfidia
& falsitas Curatoris & negligentia Creditoris in dam-
num & perniciem Senatus, probabilem ignorantiam
habentis, devolueretur, quod sanè ferendum non est,
propter vulgata illam iuris regulam, quæ docet, alteri
62 per alterum + iniquam conditionem interri non debere.

Sexto argumento ita occurri potest, ut dicamus,
illam reservationem iuris sui, planè hoc loco esse super-
fluam, tamen si enim aliàs illa clausula: salvo iure no-
stro, hodie communiter Instrumentis inseri soleat, id
63 tamen magis ex consuetudine quadam Notariorum
fieri consuevit, quàm ut magnoperè ea necessaria
esse videatur, imò secundum *Zal. in Epit. feud.* clausula
ista aut parùm, aut nihil operatur.

Quod deniq; autoritate Dicasterii cuiusdam su-
am munire conabatur intentionem Actor, contra Se-
natum, id parùm nos movere debet, siquidē eiūs mo-
di præiudicia necessaria, iis tamen non ita innitendum,
64 ut + ea semper pro oraculis Delphicis haberi debeant,
aut pro Edictis Prætorum, interdum enim levi causæ
cognitione cōcipiuntur, idq; ob graviss. easq; varias oc-
cupationes, quib. Assessores Scabinatuum & Facultatium a-
deò semper & frequentes distrahuntur, ut vix respirandi
faculta-

facultatem habeant, & licet Bl. imò etiam ipsum Papi-
 nianum vel Vlpianum saperent, tamen non omnia ex-
 acte ad amissimam brevem temporis spatio expendere
 possent, nec ita oculati esse, ut Ianus pater, & Argus,
 quandoq; enim bonus dormitat Homerus, & Papinia-
 nus quandoq; erravit, ut habetur in *l. manifestissimus C. 65*
de furt. & teste Marone: Non omnia possumus, ut tra- 66
 dit Chassan. in hanc sententiam in consuet. Burg. rubr.
4. lib. 2. col. 526. & § 23. Col. 785. ubi allegat elegantem
 text. in *c. qualiter & quando. de Accusat.*: Non pudeat vos
inquit, errorem vestrum corrigere, qui positi estis ut a-
liorum ꝑ corrigatis errorem. 67

Ex quibus omnibus apparet, actorem ne minima
 quidē reintētare actionem potuisse contra Senatū, ut
 proinde, necessario eum succūbere oportuerit, tanquā
 deficiente probabili fundamento, velut capite suæ a-
 ctionis. Vbi enim non est ꝑ materia, non potest adesse 68
 materiatum, ut dicit *gl. in Auth. operatur C. de lit. contest.*

Meritò itaq; succedit regula, qua dicitur, actore
 ꝑ non probante, reus, etsi nihil præstiterit, absolvitur, 69
l. actor. C. de probat.

Et ita quidem Senatus, reusq; conventus, ab in-
 tentione actoris absolutus fuit, compensatis
 utrinq; expensis.

QUÆSTIO

TRICESIMA NONA.

SUMMARIA.

- 1 *Ad Præsidem pertinet, dispicere, ut pacata sit provincia, & malis hominibus purgetur.*
- 2 *Malefactor Dijs feriatis frui non debet.*
- 3 *Constitutio Imperialis quadruplicem pœnam in periuros statuit.*
- 4 *Prima qua.*
- 5 *Secunda.*
- 6 *Tertia.*
- 7 *Quarta.*
- 8 *Iurisiurandi religio vindicem habet Deum.*
- 9 *Periuro iure Institutionum nulla pœna constituta est.*
- 10 *Argumentum primum, quo probari videtur, pœnam periurii in Iure civili constitutam esse.*
- 11 *Responsio.*
- 12 *Argumentum secundũ.*
- 13 *Solutio.*
- 14 *Argumentum tertium.*
- 15 *Solutio.*
- 16 *Argumentum quartũ.*
- 17 *Solutio.*
- 18 *Pœna abscissionis digitorum nusquam in periuros constituta reperitur.*
- 19 *Iudex paganus qui homicidam receperat, qua pœna sit afficiendus.*
- 20 *Eodem crimine contaminatus, eadem pœna est afficiendus.*
- 21 *Ra-*

- 22 Receptatores maleficorum sanguine coniunctorum ex aliquorum sententia, criminaliter non peccant, & ob id non pœna ordinaria, sed saltem levi, puniuntur. Ab eaq; sententia, nisi expresse aliter statutum reperiatur, non est recedendum. & seq. Hoc extenditur etiam ad filios & patres naturales tantum & n. 31.
- 24 Is qui in iudicando naturam ducem sequitur, haud facile aberrare potest.
- 25 Potissima & maxima iuris pars ex igniculis & principijs à natura hominum mentibus insitis, proficiscitur.
- 26 Dictum rationi consentaneum non minus movere debet iudicem, quàm lex ipsa.
- 27 Ratio naturalis ad cuncta respondet: Imò vix aliquid reperitur ei contrarium, quod non remordeat conscientiam. & seq.
- 29 Legem vel rationem querere, ubi naturaliter sentimus, nihil aliud est, quàm infirmitas intellectus.
- 30 Liberos à parentibus, fratres à sororibus, ab uxoribus viros abstrahi, ferendum non est.
- 32 Iure Longobardorum receptatores maleficorum indifferenter, non attenta propinquitate & sanguinis coniunctione puniuntur.
- 33 Cognatis ex indita natura debetur commiseratio.
- 34 Statutum puniens receptatores bannitorum, non habet locum in sanguine coniunctis.
- 35 Pœna statuta in receptatores maleficorum, non extenditur ad receptantes eorum res, & bona.

Superiore Anno ex facto nobis proponebatur à Nobili, quendam Nicol. R. interfecisse Scabinum paganum, rusticum, & protinus arrepta fuga sue saluti consuluisse.

Qua quidem re permotus prædictus Nobilis, non ipse tantum, ratione iurisdictionis in perscrutando, persequendo & comprehendendo illo hoste, die ac nocte abhibuit debitam diligentiam: Verum etiam Iudici suo pagano, à se constituto, severè iniunxit, ut summa cura inquireret in facinorosum, quorsum se proripuisset, ubi locorum esset, & latitaret, quò is ultimo supplicio affici posset.

Et rectè quidem fecit iste Vir Nobiliss, siquidem Domini terrarum tenentur homicidas coercere, & ad supplicium trahere, etiamsi non fuerint de hoc requisiti, quippe cum præcipuè ad Præsidentem pertineat, ut pacata & quieta sit provincia, malisq; hominibus ea purgetur *text. l. 3. l. congruit ff. de off. præj. & l. 2. C. de his qui latron. occult.* Neq; enim debet malefactor frui Diis feriatis:)

Et si autem aliquandiu homicida absuit, & territorium evitavit, tandem tamè irrepsit,

psit, in ades suas proprias se insinuavit, quin
 Et ipse Iudex in domū suam, tectum Et mē-
sam sciens recepit, cum eo comedit, Et col-
loquia communicavit, nec offerre Domino,
aut in carcerem conicere voluit, sed eum im-
punē rursus à se dimisit, idq; non solum con-
tra iuramentum fidelitatis, verum etiam
contra iusiurandum, quod tanquam iudex
ab initio officii sui præstitit, vehementer pu-
gnabat, tantoq; id gravius erat, quod perfri-
cta fronte negavit receptationem, cum tamē
huius criminis convinci potuerit.

Quæsitum fuit: Qua pœna receptor iste
Et periurus iudex, non modò propter rece-
ptionem, sed etiam propter silentium Et nega-
tionem afficiendus sit.

Et sanè de illius pœna non parum fuim⁹ solliciti, præ-
 sertim cū animadverteremus, cum regulariter periur-
 rium commisisse.

Incidens nobis Quæstio sit: An aliqua pœna Iure

Civ. constituta sit in periuros? Resp. distinguē-
 do: Affirm. de Constitutione Imp. quæ quadruplicem
 pœnā statuit, 1. spoliātur bōis periurio acquisitis. 2. præ-
 cidūtur iis digiti priores manus dextrę. 3. Infa.

6 3. Infames † fiunt.

7 4. Omnibus † honoribus exuuntur, ut videre est in *Constitutione Criminal. Caroli V. art. 107.*

Et hæc hodiè in usu servantur.

Sed de his non disputatur.

Nego de iure Civili, & quidem unico tantum fundamento, satis tamen firmo motus, *text. l. 2. C. de reb. Cred.* ubi rescribit Alex. Imp. Iurisiurandi † religio contenta satis Deum ultorem habet: Quasi dicat, qui per Deum peierat, per Deum etiam ulciscendus est, non autem per civilem Magistratum. Et hinc apertè liquet, 9 eos qui falso † per Deum iurant, à Magistratu civili, (si Ius Institutionum inspicias, de quo quæstio est) puniendos non esse.

Secundò idem probatur per *l. 57. & l. seq. ff. de dol. mal.* Sed prior *text. d. l. 2.* est clarior.

Pro hac sententia facit Cui. Don. & Duar. Pro contraria stant Robert. VVes. Menoch. & alii.

Adversari videtur primò *l. ult. ff. de crim. stel.* ubi exilium est poena periurii: Hinc ita collige.

10 Exilium constitutum † est in periuros. *d. l. ult.* Exilium est poena quædam. Ergo quædam poena cōstituta est in periuros.

Respondeo,

11 Periurium ibi punitur † exilio, propter adiunctum crimen stellionatus, non autem per sese.

Quæ solutio est Cuiacii.

Itaq; I. C. non disputat, an periurium sit puniendum, sed ut annexum habens aliud crimen, videlicet stellionatum,

Secun-

Secundò obiicitur *l. 22. ff. de dol. mal.* ubi poena
† periurii sufficit, Ergo necessè est ut aliqua sit constitu- 12
ta, in iure civili, alias enim sufficere non posset.

Respondeo.

Quod poena periurii † sufficere dicitur, in iure 13
nostro, illud ad Deum referendum est, quem periurus
ultorem habet, ut si per Principem falsò iuretur, poe-
nam sufficere, quam Princeps ipse constituit.

Tertiò argumentum ducitur à Maiori.

Si puniendus est ille † qui per Cæsarem iuravit 14
falsò, (vide *l. si duo §. ult. ff. de iurei.*) multò magis pu-
niendus est ille † qui per Deum falsò iurat, cum longè 15
gravius sit crimen, æternum lædere magistratum,
quàm temporalem.

Respondeo.

Vterq; punitur, tam is, qui † per Deum peierat,
quàm is qui per Imperatorem.

Quartò adducunt auctoritatem Constantini Har-
menopuli, qui expressè scribit, periurii convicto lin-
guam † abscindi debere, quæ sanè poena satis est ma- 16
gna, vnde constat, poenam in iure nostro, in eos, qui
per Deum peierant, esse constitutam.

Respondeo.

Non est tanta autoritas huius viri, ut vim legis 17
obtineat, magis assentiendum est Imp. Alex. quæ-
stionem hanc satis apertè decidenti *in d. l. 2.*

Eleganter hanc quæstionem tractat Fachin. *lib. 1.*
c. 14. fol. 34. & tamen breviter.

Et licèt quibusdam Dominorum videbatur, ei-
dem Iudici præcidendos priores articulos duorum il-

illorum digitorum, quibus elevatis iusiurandum solenne à se violatum præstiterat: Respondi tamen, me naud scire, an iure id fieri possit, cum de præcisione articulorum, ob violatum † iusiurandum nullibi quicquam dispositum reperiatur, præterquā in *Crim. Const. Car. V. c. 107. cum seq.* Quibus autem in locis de duobus tantum casib. specialibus, proposito nostro minime consentaneis, disponitur, ut proinde huiusmodi dispositio ad hunc nostrum præsentem casum assimilem nullo modo accommodari possit.

Itaq; discessum est tandem, consentiente Dominorum suffragio, in hanc sententiam, quòd in eum, cuius sæpè mentionem fecimus, iudicem, † poena carceris, vel annali relegatione, aut multa pecuniaria animadvertendum sit.

Sed quare dicet forsā quis, non ordinaria poena gladii in eum iudicem, tanquam receptatorem statuitur? siquidem is à suo superiore Domino graviter admonitus, ut criminolum receptum iustitiæ traderet, & sisteret, quod tamen neutrum fecit, neq; isti mandato obtemperavit, sed pertinaciter eum domi continuit, undè præcipitur, ut talis non solum domum suam perdat, sed etiam perinde puniatur, atq; ipse latro, & homicida, text. est in l. 1. de recept. & in l. congruis. de off. presid. & in l. 1. C. de his qui latron. occult. Cui suffragatur text. Landrecht lib. 2. art. 72.

His (inquam,) & aliis de causis videbatur dicendum, hunc iudicem & receptatorem, utpote eodem crimine se alligantem, eadem quoq; † poena gladii esse puniendum.

V crum

Verum, ad hoc facilis & expedita est responsio, quod hæc regula & pœna ordinaria in nostro casu non habeat locum, sed huic Iudici pœna minuenda sit.

Ratio hæc est, quia hic suberat sanguinis necessitudo. Fuit enim Iudex patruelis istius homicidæ, ut proinde iure meritoq; excusetur à pœna ordinaria receptionis. In illis etenim personis, naturæ ratio dicat, ²¹ talem receptionem ob sanguinis coniunctionem esse non nihil excusandam, & arbitrariè tantū leviusq; puniendam, ad discretionem iudicis tamen *l. fin. de recep.* Imò sunt non pauci (sic credimus Damhoud. in *praxi crimin. c. 134. n. 4.*) qui volunt, sanguinis & cognationis affectioni tantum deberi in receptione cognati, & propinqui, ut planè excuset, liberet & expurget, adeò, ut † hac ratione criminaliter non peccet & à nullo ²² puniendus sit: aut saltem, si nulla pœna ipsi infligenda videatur, ea levis esse debet, scilicet breve exilium, † vel multa pecuniaria, iuxta qualitatem facti *d. l. fin. 23 de recept.* Damhoud. *suprà d. loco.*

Cum itaq; hoc ipsa naturalis æquitatis ratio & sanguinis necessitudo postulet, ut clementius & mitius puniatur, quia ex affectu, naturæ lege mandante, aliquid admiserit, ab hac sententiâ certè, nisi aliter expresse sancitum reperiatur, minimè recedendum, sed ei tenaciter inhaerendum erit, per text. singular. in *d. l. 2. & ibi gl. C. de recept. text. in l. Proculus & l. 1. §. largius de success. edict. in verbis: honorem sanguinis, propter naturalem affectum text. in l. vel si sanguine, de manumissis vindicta. ibi habetur enim ratio cognationis.* Andr. Gail. de *proc. publ. lib. 1. c. 10. n. 25.*

Neq; enim à scopo facile quis aberrare potest, qui
 24 † in iudicando, naturâ duce rectam rationem sequi.
 25 tur, quippe cum potissima iuris nostri † pars, ex igni-
 culis & principiis illis singulorum hominum menti-
 bus à natura insitis, atq; impressis, descendat, adeoque
 in natura constituta sit.

Ex quo etiam ab Interpretibus per manus tra-
 ditum est, quod sufficiat quandoq; ad decisionem alle-
 26 gare † rationem naturalem, c. 2. de appell. l. ubi autem §.
 illud. de verb. oblig. ibi. ipsa natura manifestissimum est. Et
 27 dictum rationi consentaneum iudicem non minus †
 movere debere, quàm legem ipsam, docet Andr. de
 Herania quem allegat Hartm. Pist. q. feud. 15. n. 24.

Nam ratio naturalis ad cuncta respondet, &
 28 vix † aliquid reperitur, quod sit contra rationem natu-
 ralem, quod non remordeat conscientiam, ut inquit
 Bl. cons. 28. lib. 1.

Hinc etiâ autore Arist. dici solet, quod quærere le-
 29 gem, † vel rationem, ubi naturaliter sentimus, nihil ali-
 ud sit, quàm infirmitas intellectus. Et hoc ipsum est
 quod l. C. alibi ait, hoc æquitas suggerit, etiam si iure
deficiamus.

Quo argumento ex naturali æquitate desumpto
 testatur Chassan. in Consuet. Burg. rubr. 1. §. 5. column. mi-
 hi 154. aliquando in contingencia facti fuisse excusatam
mulierculam, quæ amore capta cuiusdam iuvenis, res
per eum furto substractas receptaverat, & mitius punita
fuerat, idq; multò magis obtinet in patre receptante
filium bannitum: Quis enim ferat, (inquit Imp. Cō-
 30 stant, in l. pr. C. communia utriusq; indicij,) liberos † à
 paren-

parentibus, vel à fratribus sorores, à viris coniuges se-
gregari, ut de facto interrogatus rectè respondit Grav.
cons. 39. ubi sentire videtur, tales personas, nullo modo
puniendas esse, idq; extendendum etiam ad filios, & pa-
tres † naturales tantùm, quemadmodum in hac sen. 31
tentia quoq; est Tiraq. *de pæn. temp. c. 20. n. 12. & seqq.*
Andr. Gail. *de pac. publ. lib. 2. c. 10. n. 18.* Toming. *decis.*
48. n. 32.

Et si autem iure Longobardorum hæc propinqui-
tas, & sanguinis ratio non inspiciatur, sed indifferenter
† receptatores maleficorum puniantur, etiam si rece. 32
ptator sit pater, filius, frater, vel alius propinquus latro-
nis recepti, ut habetur *in t. de furt. c. quicumq;* Cuius Legis
Lōgobardicæ argumēto, haud dubiè Scabini Lipsenses
pronunciârunt, de facto, filium qui patrem & alios pa-
cis violatores scienter hospitio receperat, nec eos mani-
festaverat iustitiæ, gladii pœna plectendum & multan-
dum esse, tamen illud ipsum nimis rigorosum & severũ
atq; à sanguinis necessitate, & pietate videtur alienum,
arg. d. l. militem. §. desertorem. ff. de re milit. siquidem
hoc modo iustitiæ, & naturæ ipsius ratio pervertitur,
& ius agnatorum, & cognatorum pessundaretur, quo-
niam cognatis † ex indita natura debetur commisc. 33
ratio.

Ex quibus omnibus dicendum & concludendum,
receptatores, & occultantes bannitos, tantùm pœna † 34
ordinariâ plectendos, qui extraneos & ad se nihil perti-
nentes receptaverint, non verò sibi vindicare locum in
personis sanguine iunctis.

Porro quod de receptatione personarum dictum

P p p

est,

35 est, id non procedit in receptione rerum ~~† furtivarum~~, quod scil. receptans res furtivas non debeat puniri poenâ ordinariâ receptatorum. Vnde Chass. in Cons. Burg. rubr. 1. § 5. col. 153. n. 11. improbat sententiam, utpote iuri minus consentaneam, qua mulier ob receptationem rerum duntaxat quatuorundam furtivarum, Anno 1530. ad mortem condemnata fuit.

Q U Æ S T I O

Q V A D R A G E S I M A.

S V M M A R I A.

- 1 Quod Instrumentum non inducit, nec nos inducere debemus. & 2.
- 3 In mente retentum nihil operatur.
- 4 Contractus non debet claudicare.
- 5 Ea quæ in tractatu ponuntur, non obligant.
- 6 Vt & imperfecta.
- 7 Paria sunt, non exstitisse, vel exstitisse, sed non habuisse effectum.
- 8 Actum non potest dici, si superest adhuc aliquid agendum.
- 9 Is, qui certum pretium auri vel argenti dare tenetur, optionem habet, utrum illud in grossa, vel minuta moneta solvere velit.
- 10 Heres iussus certum pondus argenti dare, si pecuniam numeratam dederit, liberatur.
- 11 Solutio ubi non est cõcepta sub certa specie moneta, cogitur creditor monetâ diversæ formæ & characteris recipere.
- 12 Moneta una solvi potest pro alia, nisi aliud actum fuerit, & creditor damnum aliter passurus non sit, quàm quia materia est diversa.

13 Moneta

- 13 Moneta etiam de plumbo, vel corio facta solvi potest, pro argentea, vel aurea, modo publice sit approbata.
- 14 Quotiescunque in contractu dabitur, interpretatio pro emptore, & contra venditorem est facienda.
- 15 Contrahentes presumuntur verba ad sua comoda in contractu protulisse.
- 16 Si verba contractus duos recipiunt intellectus, interpretatio contra eum est facienda, qui se ex verbis fundat.
- 17 Vocabulum (Taler) in lingua vernacula, de minuta moneta non intelligitur.
- 18 Aurum & argentum est nomen individuum.
- 19 Premittens dare pignori vas aureum, non liberatur, si auratum dederit.
- 20 Argentum ex communi usu loquendi, non venit nomine auri.
- 21 Aliud pro alio, inuito creditore an solvi possit. & 38. & 45.
- 22 Moneta, etiam diversa forma respici non debet, si modo eiusdem sit aestimationis.
- 23 In moneta non tam ad ipsam massam materiae, quam ad pretium praesentis temporis respicitur.
- 24 Minuta pecunia an licite pro grossa solvatur.
- 25 In omni contractu semper tacite actum videtur, ut secundum consuetudinem loci solvatur pecunia.
- 26 Incommoda quae ex solutione minuta moneta in creditorem redundant.
- 27 Moneta minuta, alicubi nullius, vel cerè minoris est valoris.
- 28 Minuta moneta numorum, & similium non est facta ad commercia exercenda, & debita solvenda.
- 29 Bonitas monetae minuae non respondet bonitati maioris monetae.

- 30 Numorum resolutio in suam primam materiam difficilior est, quàm maioris moneta.
- 31 Constitutio Imperat. Ferdinandi, ut nemo cogatur in solutionem summa alicuius notabilis, de minuta pecunia ultra 25. fl. accipere.
- 32 Dispositio legis subintrat omnem dispositionem, licet non exprimatur.
- 33 Unusquisq; velle præsumitur id, quod vult lex.
- 34 Pactum a contrahentibus initum, servandum est.
- 35 Nihil magis congruit bonæ fidei, quàm præstare id, quod inter contrahentes est actum.
- 36 Fundus æstimatus in dotem dari potest.
- 37 Surrogatum sapit naturam eius, in cuius locum surrogatur.
- 39 In solvendis pecuniis consuetudo patriæ attenditur.
- 40 Cuiuslibet dispositionis verba, etsi clara & manifesta, ex verisimili mente proferentium interpretationem recipiunt.
- 41 Voluntas contrahentium ob nimiam subtilitatem Iuris everti non debet.
- 42 Taleri ex vulgari usu loquendi qui dicantur. & 48.
- 43 Verba dispositionis cuiusvis, potius iuxta vulgarem usum loquendi, quàm propriam interpretationem sunt accipienda.
- 45 Intellectus omnis, qui non consonat auribus vulgi, est extraneus.
- 46 Creditor quando optionem habeat, utram monetam solvere velit.
- 47 Leges & Constitutiones ludibrio haberi non debent.

- 49 Si verbum obscurum, vel ambiguum apponitur, in his, quæ tam emtori, quam venditori cognita sunt, fit interpretatio contra emtorem.

Quidam Andreas N. civis, suos annuos redditus feudales, & alia quadam bona immobilia, nec non debita Senatu civitatis Q. pro precio undecim millium & trecentorum Talerorum vendidit, hac conditione, ut tria, vel quatuor millia Talerorum in parata pecunia, ei in continenti solvere, reliquam verò summam sub usuris succedaneis, intra triennium creditoribus emtoris restituere promiserit, ut in Instrumento emtionis latius habetur:

Quæsitum igitur est:

Qualiter ista verba intelligantur: An ista pecunie quantitas in Taleris Imperialibus, & sic in grandiori vel grossa pecunia, (in grober Münz) An verò in minuta moneta, ære contaminata, solvenda esset?

ET quidem Senatus contendebat precium in pecunia minuta solvendum esse, cuius rei has rationes & fundamenta adduxerat:

Nam primum explorati iuris est, quod Instrumentum † non inducit, nec nos supplere debemus, *Bl in l. ad probationem in pr. C. de probat. & in l. inquisitio n. 2. C. de inquisit.* Hinc idem *Bl. alicubi* scribit: quod instrumentum non cantat, † nec nos cantare debemus.

Sed ex Instrumento emtionis nihil quicquam apparet, inter partes contrahentes cōventum fuisse, quod in Taleris, vel grossa moneta solutio fieri debeat, neq; adiectum verbum, *Reichstaler/ oder grobe Münz/* quod tamen omnino alias in Instrumento exprimere operæ precium fuerat.

Et licet venditor fortassis de grossa moneta tacite senserit, tamen retentum in mente † nihil operatur, *l. non omnis. ff. si cert. pet.* neq; ex ista mentali (ut sic loquar) oritur obligatio, nisi pars altera consenserit, ut illud acceptaret, *l. quod sæpè. §. 1. de contrah. emt. l. si voluntati. C. de rescind. vend. §. ult. Inst. de Emtion.* quippe cum requiratur utriusq; consensus, nec contractus † debeat claudicare, *l. nec emere C. de iur. delib. l. si cum dies. §. pr. de Recept. arbitr. l. si id quod §. fin. de rescind. vendit.* præsertim, iste contractus emtionis, in quo inest *συμμάλαγμα*, per text. express. in *l. Labeo 19. de verb. sign.* sic ut altera pars obligetur, altera non, contra naturam *συμμάλαγματος* scilicet, *l. Iulianus. §. si quis, ubi gl. de action. emt.*

Sic etiam quæ in † tractatu ponuntur, (ut hîc factum esse videtur) non obligant, utpote imperfecta, quo-

quorum † nulla est obligatio, per text. *l. hac consultissima. §. ex imperfecto. C. de testam.* multa enim tractantur, quæ non perficiuntur, *l. si ex causa. §. videndum. & l. eleganter ff. de minor.* & paria sunt, ab † initio non existisse, vel existisse, sed non habuisse effectum, nec sufficit quid fieri, nisi sortiatur effectum, neque potest dici actum † quando superest aliquid ad agendum, per iura vulgaria, quæ in materia transactionis accumulatur VVes. conf. 15. n. 40.

Itaq; nuda mentio pretii 11300. Talerorum, non inducit necessariam obligationem, ut solutio in Taleris fieri debeat.

Secundò, dubium non est, eum qui ad certum premium auri, vel argenti tenetur, optionem † habere, utrum illud in grossa, an verò minuta moneta solvere velit, ut est text. *in fortioribus terminis in l. 1. §. cui certum. ff. de aur. & arg. leg. cui certum pondus † argenti dare heres iussus sit, ei pecuniam numeratam dando, ipse liberatur.* Consimiles text. sunt *in l. cum certum 10 & in l. cum aurum 20. in l. Titia amica. 37. in pr. ff. de aur. & argent. leg. & in l. si quis argentum 35. in pr. C. de donat.*

Tertiò illud quoq; expeditum est, quod ubi solutio non concepta fuit sub certa specie monetæ, cogitur creditor † monetam diversæ formæ & characteris recipere, dummodo eiusdem materiæ sit & ad eandem æstimationem, quæ debetur, solutio fiat, hoc expressè Br. & alii Dd probant ex *l. Paul. ff. de solut. quem admodum tradit Covarruv. in tr. de mut. moneta c. 7. §. 2. conclus. 2.*

Cum

Cum itaq; in nostra præfenti specie facti, quantitas pretii 11300. Talerorum, per minutam monetam, ad eandem æstimationem reduci possit, videtur inferendum Senatui liberari ipso iure.

Quartò, non parū quoq; adq; ad eò plurimū prædictis suffragatur illa conclusio, quoties certæ speciei numismata non sunt in obligatione, sed in facultate solvendi, & sic in solutione, debitor illa numismata reddens, etiam in æstimatione diminuta, liberatur.

Hæc conclusio traditur per Curt. iun. Socin. Angel. Albert. Brunon. quos allegat Covaruv. *in tr. de mut. monetæ c. 7.*

Ex quorum traditione & opinione concludendū videtur, quod in hoc quoq; nostro casu, in facultate debitoris sit,olvere Taleros, vel numos minutos, vel grossos argenteos, quia sola forma & æstimatio extrin-
 12 seca in monetis non attenditur, & una potest solvi pro
alia, nisi aliud actum fuerit, dammodo creditor non sit
aliter passurus damnum, quàm quia materia est diversa
 Hieron. Putigell. *in rep. l. cum quid & l. quod te. si cert. per.*
 imò in *d. l. cum quid n. 28.* animosius dicit, quod etiam
 plumbea, vel moneta de corio solvi potest, pro qua-
 13 cunq; pecunia, etiam in † auro, vel argento numerata,
 modò illa plumbea, vel corialis moneta, publice sit approbata, ut tradit Carol. Molin. *in tr. de usur. q. 100. sub n. 765.*

Quintò & ultimò, ut demus illa verba, 11300. Talerorum, quæ posita sunt in contractu præfenti, alium, quàm modò dictum est, habere intellectum, sicq; maximum dubium esse, utrū in grossa, an verò minuta moneta,

moneta, id est, in Taleris, vel numis solutio fieri debeat, tamen ille ipse intellectus, non contra Senatum, sed in ipsum civem tanquam venditorem retorquendus erat, quia apertius circa ipsam precii & numismatis solutionem loqui debuisset, cum autem ilud facere neglexerit, meritò ei imputari.

Quotiescunq; enim in contractu † dubitatur de ¹⁴ aliqua re, tùm interpretatio venditori nociva, & emtori proficua est facienda, iuxta receptissimam iuris doctrinam, volentem contrahentes, qui verba protulerunt, aut ad † horum commodum & utilitatem censentur ¹⁵ fuisse prolata, quiq; his innituntur, eaq; in favorem suum trahunt, sive id excipiēdo, sive agendo fiat, debuisset apertius legem dicere, & si id non fecerint, contra eos interpretandum. *l. veteribus 40. & ibi Br. & alii ff. de pact. l. stipulatio ista. §. in stipulationibus. & §. seq. de verb. obligat. l. Eabeo, de contrah. emt. & Alex. cons. 138. in fin. vol. 2. ubi dicit, quando verba contractus duos † recipiunt intelle- ¹⁶ ctus, interpretationem semper faciendam contra eum, qui se ex verbis fundat. Allegat ad hoc *d. l. veteribus de pact. & c. in praesentia, de probat. & notatur in c. ex literis de Sponsal. & fac. l. in contrahenda ff. de Reg. iur. l. in ea lege, l. ea lege. §. fin. ff. de cont. emt. Dynus. cons. suo omnium primo. cuius initium est: Questio convertitur n. 1.**

Ergò cum venditor se quoq; fundat, omneq; suū fundamentum in dicto emtionis Instrumento ponat, certumq; sit, civem istum & venditorem potuisse legem apertius scribere, quid aliud concludi & dici potest, quā quod ei hoc ipsum imputare, contractumq; prædictum interpretari contra eundem debeamus?

Qqq

Et ex

Et ex his quidem argumentis, atq; iuribus videtur primò aspectu cōcludendum, quòd Senatus minutissimam monetam offerendo emtori, liberetur, & emtor eam recipere cogatur, & quod huic consequens est, Senatus non possit invitus compelli, ut solutionem in Taleris, vel aureis, aut simili grossa moneta faciat.

Sed præmissis non obstantibus, contrariam opinionē iuri, æquitati & veritati magis consentaneam esse, arbitratus sum, & sic quoq; pronunciavi, quod nimirū emtor adeò contemtibilem monetam à Senatu recipere non cogatur, seqq; ductus fundamentis, & rationibus, quibus reliqui Domini omnes unanimiter assenserunt.

Sunt autem huiusmodi.

Primum; Sive propria, originali & fundamētali significatione † in nostra vernaculâ linguâ loquamur, utiq; alia moneta, puta numi, aut grossi, intelligi non possunt, text. est *in l. cum aurum. l. quintus. ff. de aur. & arg. leg. ubi auri, vel argenti appellatione non veniunt numi, si quidem argentum & aurum † est aliud nomen specificum, seu individuum, ob id solent contrahentes exprimere in Germania nostra, nomen monetæ, Talerorum quod in simili probat Dec. cons. 381. allegans d. l. quintus de aur. & arg. leg. ubi ait l. C. Non facile enim quisquam argēti numero numos cōputat. Vnde l. C. in l. in venditionibus. ff. de contrah. emt. respondit, si quis promiserit dari pignori vas aureum, non † liberatur dando argenteum, etiam auratum, l. 1. ff. de pign. act. ubi qui unum dedit pro altero, incidit in crimen Stellionatus.*

Neq;

Neq; enim id admittit communis usus loquendi,
 † ut auri nomine veniat argentum. Item si quis pro ²⁰
 mittat 10. Taleros Saxonicos, seu Cæsareos, non libera-
 bitur solvendo æstimationem in aliis Taleris, multò
 minus in moneta minuta invito creditore. *l. Paulus. ubi*
Br. ff. de solut. & in l. cum quid, si cert. pet. Nam † aliud pro ²¹
 alio invito creditore solvi non potest, *l. 2. §. mutui da-*
zio. ff. si cert. pet.

Deindè dubium non est, facta mentione Talero-
rum, si nihil aliud expressum fuerit, intelligendum esse
pro qualitate circumstantiarum, & ex communi usu
loquendi, ut nimirum de grossa pecunia, & de eo quod
maius est, accipiatur, l. quod tamen de contrah. emt. & sic
 debitor non potest solutionem facere de numis triobu-
 laribus, trinariis, aut alia minuta pecunia, per ea quæ tra-
 dit *Br. in d. l. Paulus n. 4. de solut.*

Tametsi enim moneta etiam diversæ formæ † re. ²²
 spici non debeat, dum modo sit eiusdem æstimationis,
 & sic æquivaleat grossæ monetæ, ut tradit *gl. in d. l. 2.*
§. mutui. ff. si cert. pet. & text. l. 1. ff. de contrah. emt. cui
 consonat illud Pomponii, *in l. 1. §. fin. ff. de aur. & arg.*
leg. nec enim tam ad ipsam † massam materiæ, quam ad ²³
pretium præsentis temporis respici debet, d. l. cum cer-
tum, l. cum aurum. d. l. Titia amica, in verbo, aurum. ff. de aur.
& arg. leg. fac. d. l. aurum & argentum. C. de donat. Sic pro
 argento aurum solvi potest, *l. 1. C. de argent. pretio*, & quod
 pro pecunia signata unius monetæ, aliam monetam si-
 gnatam alterius formæ, quantitatis & impressionis, puta
 pro Taleris Saxonis, Brunsvicensis, item minutâ † pe. ²⁴
 suniam, pro grossa & econtrà solvere sit licitum probat

Glossator in d. l. 2. §. *mutui*, *sicert. per.* quæ quidem opinio, non tantum communis est, sed etiam usu comprobata, imò generali consuetudine totius mundi observata, ideoq; ei omnino insistendum esse Br. asserit in iam d. §. *mutui*, siquidem semper tacite actum videtur, ut secundum † consuetudinem loci pecunia solvatur, arg. l. *quod si nolit*. §. *qui assidua*, de Aedil. edict. Panorm. inc. 5. de iurei. & Matth. de Afflict. in §. *moneta n. 13. quæ sint Regal.*

Tametsi, *inquam*, hæc ita sese habeant, tamen iis non attentis contraria sententia veritati magis est consentanea, quod nimirum venditor, idemq; creditor in nostra proposita quaestione, parvam aut minutam monetam pro grossa invitus accipere non cogatur, quoniam indubitata regula est, creditorem non compelli num pro alio, & sic numos in alia, vel diversa moneta, aut forma, quam conventum est, pro Taleris recipere, d. l. 2. §. *mutui. in fin. sicert. per.*

Huc accedunt etiam incommoda, quæ ex solutione † minutæ monetæ in creditorem redundant.

Primò enim in numerando, & item expendendo multum insumitur temporis, & accipiens facilius decipitur, accipiendo reprobos numos, pro bonis.

Deindè moneta minutissima est nimis ponderosa, & onerosa in magnis summis, plus quoq; loci occupat in vasis, & cistis, & difficilius maioriq; causæ periculo transportatur de uno loco in alium.

Quid? quod talis minuta moneta minoris alibi vel etiam nullius † est valoris, teste Francisc. Curt. in tr. de monet. Item hæc minutissima † moneta numerorum, & tri-

& triobulorum, non est facta ad commercia exercenda, & solvenda debita, sed solum ad commutandum maiores numos, vel supplendum quod excurrit, *ut l. Publica. §. Titius. ff. de pos.* quando nimirum aliquid addendum, vel detrahendum est summæ, vel precio. Molin. *in tr. de usur. q. 99. n. 748.*

Tandem ultimò, hæc moneta omninò est ærea, vel cuprea, nec bonitas † intrinseca respondet bonitati maioris monetæ, ut tradit *gl. in d. l. 2. §. mutui. verbo non potest, ibi æstimatio est in numis argenteis are non contaminatis*, quemadmodum pluribus hoc confirmat Coler. *p. 1. c. 10. n. 8.*

Et si autem Molin. *in tr. de usur. d. q. 99. n. 748.* hanc conclusionem falsam esse autumet, per rationes quasdam: tamen Colerus in iam *d. loco* sustinet illam communem sententiam, & opinionem sustinet, *inquam*, ac defendit: In numis triobulariis, trinariis & id genus aliis monetis minutis, utcumq; habeant suam designationem, & æstimationem à publico, secundum pondus vel numerum, minus esse argenti, quàm in Taleris, idq; inde manifestè patere, quia numorum resolutio in primam † materiam difficiliore est, quàm maioris monetæ. 30

Tertium argumentum sumitur ex Ordinat. Imper. per Ferdinandum Imperatorem Anno 1559. Augustæ publicè promulgata, ubi generaliter cōstituitur, ne minem † cogi in solutionem qualemcunq; summæ ali- 31 cuius notabilis, de minuta pecunia, ultra 25. fl. accipere, reliqua verò omnia, etiam si specialiter ea de re nihil cōventum sit, in grossiore & usitata moneta solvi oportere, & quia legis dispositio semper † subintrat omnem 32

dispositionem, licet non exprimatur, & aliquis hoc velle
 33 † præsumatur, quod lex vult, ideoq; ambigendum non
 est, quod de Taleris, & grossa pecunia verba Instrumen-
 ti Emtionis & venditionis sint accipienda.

Quartò accedit, quòd in nostra hypothese istud vi-
 deatur, si non expressis & rotundis verbis, saltem tacite
 actum, ut in Taleris, ac in moneta grossa, & non in alia
 solutio fieri debeat. Proindè istud pactum à contrahen-
 34 tibus initum † observandū est, ut aliquid operetur, *l. si*
stipulatus de usur. nihil enim magis bonæ fidei congruit,
 35 quàm id præstare, quod inter † contrahentes est actum.
l. exemplo, de act. emt.

Cui suffragatur prædicta pragmatica sanctio Fer-
 dinandi Imperatoris, disponens, solutionem esse facien-
 dam in ea moneta, de qua Instrumentum loquitur.

Quintò hinc Albertus Brunus *in tr. de augmento &*
diminutione monetae in secunda præsuppositione n. 15. & seqq.
 vult, in specie, si vendantur res magni pretii, puta mille
Talerorum, præsumi venditorem intellexisse, de Taleris
& grossa moneta, non de parva, ære cõtaminata, secun-
dum Speculat. Br. Castrenf. Alex. & alios Dd. à Bruno
 allegatos, qui innuunt promissionem Talerorum non
 esse incertam.

Tametsi enim parva, & minuta moneta, quæ sol-
 vitur pro Taleris, respectu æstimationis sit eadē, cū ipsis
 36 Taleris, sicuti dicimus, cum datur fundus æstimatus † in
 dotem, *l. cum dotem. C. de iur. dot. Matth. de Afflict. in §.*
 37 *moneta n. 13. quæ sint Regal* surrogatum enim sapit † natu-
 ram eius, in cuius locum surrogatur, *l. cum. §. eius qui in*
provincia. ff. si quis caution. tamen hoc non procedit in
 parva

parva pecunia, quæ non est eiusdē ligæ, & bonitatis, sed
deterioris, tunc enim non potest solvi† una moneta pro ³⁸
alia, puta argentea, parva, ære cōtaminata pro argentea
magna bonæ ligæ, quia non solveretur in eadem mate-
ria & pondere, *l. 1. C. de vet. numis. potestate lib. 11. & in d. l.*
Paulus, nisi esset consuetudo in opposito, *d. l. si quis agen-*
dum. C. de donat. Est namq; ratio maxima in lure nostro,
in numeratione pecuniæ, ut in solvendis pecuniis serve-
tur† consuetudo patriæ *gl. in d. l. si quis agendū in pr. Matt. 39*
Caratius, paulò antè allegato loco *n. s.*

Sextò, nulla probabilis causa prætendi potest, ex
qua colligere liceat, siue vendentem, siue emtorem, vo-
luisse, ut pro Taleris numi minuti solverentur, quin po-
tius cum utriq; tam emtori, quàm venditori cognitum
fuerit, creditores venditoris sibi in Instrumen prospē-
xisse, ut redderentur Taleri eiusdem materiæ, valoris,
ponderis, & cursus, vel ex hoc ipso colligitur, non modò
venditorem, sed etiam ipsum emtorem magis ad grossi-
orem monetam, quàm ad minutiss. numos volunta-
tem suam accommodasse.

Secundum itaq; hanc præsumtam mentem con-
trahentium verba Instrumenti emtionis ita potius ac-
cipienda erunt, quàm ut subtilem Iuris dispositionem
sequamur, quippe cum cuiuslibet† dispositionis verba ⁴⁰
quantumvis clara, & manifesta, ex verisimili mente pro-
ferentium interpretationem recipiant, *l. in conditioni-*
bus primum locum, de condit. & demonstr. l. cum proponeba-
tur de leg. 2 l. 3 §. cum Titio. ff. de adim. legat. c. secundo requi-
ris de appell. l. 3. ubi latè Iason C. de lib. prater.

Nisi

Nisi enim ad mentem potius, quàm verba dispositis, respiceremus, propter nimiam subtilitatem
 41 verborum, voluntatem † contrahentium subverteremus, contra præceptum Imperatoris *in l. 1. C. ut actio ab hered. & contra hered. incipiat. fac. text. in l. in conventionibus de verb. sign. & in l. si servum. ff. de verb. oblig. ubi I. C. prudenter monet, hoc nomine sæpius perniciosè errari.*

Septimò hanc mentis coniecturam plurimùm attingit, atq; adeò receptæ Dd. opinioni adversatur communis usus loquendi, de quo *suprà* quoq; diximus. Què enim effectum ex generalitate vocabuli *Taler* ascribunt Dd. idem pretium esse arbitantes, sive in grossa, sive in minuta moneta fiat solutio, id ex subtilis iuris rationibus desumunt.

Quotus autem quisq; est, qui vendere & emere cupiens rem magni valoris, pro mille, vel pluribus *Taleris*, ad hanc exactam iuris interpretationem respiciat, vel etiam eam intelligat de minutissima moneta, nec potius vocabulum *Taler* secundum communem usum loquendi accipiat de ipsis *Taleris*, in sua forma & materia essentiali? Nam iuxta vulgarem usum sermonis,
 42 *Taleri* † dicuntur, qui ex argento sunt cusi, bonæ libræ, iusti valoris, ponderis & cursus.

Quamobrem vel ad hunc vulgarem sensum verba Instrumenti emtionis magis accommodata, quàm iuxta subtilem iuris intellectum ad vivum, ut aiunt, re-
 43 secant, cum generaliter † acceptum sit verba cuiusvis dispositionis potius secundū vulgarem usum loquendi, quàm propriam interpretationem intelligenda esse,

l. 3. §. ult.

l. 3. §. ult. ff. de suppell. leg. l. non aliter. §. fin. de leg. 3. l. cum de lanionis. §. asinam de fund. instr. leg. c. ex literis verb. ad cōmunem verbi intelligentiam recurrat, de sponsal. notat Pannorm. post gl. in c. nonnulli, de rescriptis usq; adeò, ut omnis intellectus, qui † non consonat auribus vulgi, sit 44 extraneus, ut ait Bl. in r. de pace Constant. §. sententiam.

Ut proindè hæc nostra decisio, propterea, quòd non tantum probabili iuris ratione suffulcitur, sed etiam menti contrahentium & communi usui loquendi convenit, quinimò proprietati verborum non adver-
satur, omninò sit amplectenda.

Et hæc quidem atq; id genus alia fundamenta in hanc nos sententiam pertraxerunt, ut pro venditore pronunciandum esse existimaverimus.

Neq; nos quicquam movent contrariæ rationes, quas Senatus idemque emtor pro comprobatione suæ sententiæ, quarum *suprà in pr.* facta est mentio, adduxit.

Nam etsi, quod ad primum argumentum attinet, non negemus Senatum ob illud certum, constitutum, & definitum precium sese ad grossiorem monetam & quantitatem, ac qualitatem Talerorum in specie non obligasse: Inde tamen minimè sequitur, cum hic offe-
rendo venditori parvam ac minutam monetam sese à solutione liberare, aut venditorem invitum ad eius re-
ceptionem teneri. Sit enim sanè, quòd minuta † pe- 45
cunia pro grossa, & e contra solvi queat, ut probat *gl. in d. l. 2. §. mutui*, quam ibi sequuntur *Dd. ff. si cert. pet.* tamen in hoc præsentì contractu, res sese longè aliter habet, ubi proprietas vocabuli Taler cuius facta in Instrumen-
to emtionis est mentio, nec non *suprà d. Novella Imperat.*

Ferdinandi, vulgaris item usus sermonis, tandem etiam mens & voluntas contrahentium, tantâ pollet efficaciâ, ut pristinam iuris dispositionem & receptam Dd. opinionem prorsus invertat, quippe cum hæc inter se sint diversissima, imò quoque contraria: Ideoq; verisimile potius est, hoc nostro casu verba illa Talerorum, secundum ipsam naturam rei, & iura de hoc disponentia accipienda esse, admittente præsertim hoc recta sermonis ratione, & suffragante ipsa iuris interpretatione, & contrahentium voluntate, prout *suprà* comprobavimus.

Et ex hac solutione patet etiam responsio ad secundum argumentum contrarium, licet enim obligatus ad pretium auri vel argenti, dando optionem habeat utrùm in grossâ, an verò minuta moneta exsolvere velit, 46 id tamen tunc demum [†]locum habet, quando pecunia minuta minus est ære infecta & contaminata.

Præterea *suprà d'* iura non procedunt, quoties certæ monetæ (ut hic Talerorū) specialiter facta est mentio, tunc enim coniectura probabile in Taleris faciendâ esse solutionem, nam si de minutissima moneta solvenda actum fuisset, supervacaneè adiectum esset verbum Talerorum.

Accedit eò, quod illa Pragmatica Sanctio Ferdinandi Imp. volentis neminē cogi in solutionē maximæ momentolæ summæ, de minuta pecunia, ultra 25. fl. accipere, reliqua verò omnia, etiam si specialiter nihil de ea conventū sit, in grossiore moneta. Illa, inquam, novissima Imp. Constitutio hodiè prorsus illusoria & supervacanea redderetur, præsertim in Germania, iisq; in locis, quæ sunt Romano Imperio subiecta, cum interim

certa

certa sit iuris doctrina, Leges & Constitutiones illusoriae reddi minimè oportere. *l. fin. §. pr. C. de bon. qua. liber.* 47

Consimiliter & tertio loco non obstat, quòd hic sit generalis obligatio, nec sub certa specie monetæ concepta, hoc enim constanter negavimus, siquidem Talerorum specialiter facta est mentio, quod quidem verbum denotat certam monetæ speciem. Quinimò secundū vulgò usurpatum loquendi modum, coniectura sit probabile, cōtrahentes potius de solvendis taleris, quàm minutis numis intellexisse, alioquin supervacuum adiectum fuisset verbum Talerorum.

Eodem modo, quo iam dictum est, respondetur ad quartum argumentum, quòd nimirum in hoc nostro themate, una, & sic minuta moneta pro alia, scilicet magna solvi non possit, quia hic inter partes contrahentes aliud pactum est.

Præterea si venditor in alia forma, & materia pecuniam accipere necesse haberet, tunc ex tali solutione damnum passurus esset, id est, de corpore patrimonii ipsius aliquid decederet, cogeretur enim creditoribus suis, sicuti promisit Taleros, persolvere, at istud sine diminutione patrimonii fieri non posset, itaq; in alia forma, quàm in Taleris venditor pecuniam recipere nolit, causa vitandi damnum, secundum *Bl. l. causa, de solut.*

Quinta & ultima ratio planè non obstat, quod ista verba undecim millium & trecentorum Talerorum, tanquàm obscura in contractu emtionis apposita contra emtorem sint interpretanda, ut qui illa expressius in contractu ponere magisque clarius exprimere potuisset, vel certè debuisset, quia respondetur, satis

apertè locutum esse venditorem, qui iuris regulā secutus est, ut dicit Dec. in l. 2. n. 106. & 108. de Reg. Iur. & Alciat. in l. 1. de verb. oblig. Molin. in cons. Paris. §. 12. n. 5.

48 At *suprà* diximus, regulam iuris esse, quòd t̄attenta proprietate vocabuli, & *Novella* Constitutione Imperatoris Ferdinandi, usu item communiter recepto, & cōsuetudine loquendi, Talerus denotat grossam monetam: Si ergò ex propria vocabuli significatione regula legum Civilium, pragmatica item sanctione Ferdinandi, & ex communi usu loquendi Germaniæ vocabulum Taler vi sua demonstrat, & importat magnam monetam, quid imputare potest venditori, si id aliter non expresserit? secutus legum Civilium & iuris novissimi, ac communis usus intellectum. Vndè obiectio illa non magnoperè urget, quippe cum hīc non simus in casu dubio, sed claro & manifesto, deciso per leges & auctoritates Dd.

Sed ut maximè hoc loco dubium facti, vel iuris præsupponamus, illud tamen non contrà venditorem, sed potius contrà Civitatem & Senatum interpretandum, & retorquendum foret, qui Senatus omninò debuisset efflagitare à venditore maiorem & evidentiorē expressionem, ad tollendam omnem ambiguitatem. Ita pulchrè determinat Azo in sua *summa de rebus dubiis*, ubi ait: Si verbum t̄ obscurum, vel ambiguum apponatur in his, quæ tam emtori, quàm venditori sunt cognita, visui audituiq; patentia, ut si dixit venditor accedere Stichum, seu vasa, tunc contra emtorem fit interpretatio, dementiæ enim ascribitur, cur non statim quæsi verit̄ emtor, ostendique sibi fecerit, quanam essent

essent illa vasa, & Stichus ille, quem venditor dicebat accedere, *l. si emtione. l. si comprehensum erat, de contrah. emt.* prout hæc omnia formaliter ponit Cagnolus in *l. quoties contra n. 15. de Regul. Iur.*

Merito itaq; hoc loco contra Senatum interpretatio retorquetur, ut scil. per ista verba, *Dor ellff tausende, Dreshundert Taler*, videantur bona vendita in grossa moneta solvenda, nisi evidenter contrarium demonstretur.

Videant etiam Studiosi pro solutione huius ultimi argumenti, *M. Ant. Nattam cons. 117. n. 6.* ubi declarat, quatenus regula *d. l. veteribus. ff. de pact.* procedat.

Q U Æ S T I O

Q V A D R A G E S I M A P R I M A.

S U M M A R I A.

1. *Materia prescribenda luitionis ubi tradatur à Doctōribus.*
2. *In Lecturis.*
3. *In Consiliis.*
4. *In Tractatibus.*
5. *In Decisionibus. Et*
6. *In Singularibus & Cautelis.*
7. *Odiosum est alienam demetere segetem, & in suum horreum condere.*
8. *Iure civili omnes actiones & iura, 30. vel 40. annis prescribuntur.*

- 8 Etiam ea, quae non praescriptibilia sunt, & tempus immemoriale requirunt, uniformiter praescribuntur.
- 9 Actiones personales, & quae dantur venditori 30. annorum spatio perimuntur.
- 10 Infinitas vitanda.
- 11 Iuramentum recipit conditionem secundum naturam actus, super quo interponitur.
- 12 Pactum quo statuitur posse rem in perpetuum redhiberi, valet.
- 13 Emptor obligans se ad restitutionem fundi, quandocumque venditori libuerit, creditur esse in mala fide.
- 14 Praescriptio non currit ante tempus in pacto expressum.
- 15 Deceptio legibus improbat.
- 16 Ea, quae consistunt in mera facultate, praescriptione non tolluntur.
- 17 Certans de damno vitando, ei qui lucrum captare vult, praefertur.
- 18 Contra naturam est, alterum cum alterius iactura locupletari.
- 19 Iuris opinionibus sibi contrariantibus, tutius est, eam sequi, quae Decalogo proximior est.
- 20 Iis, quae libera sunt voluntatis, & facultatis praescribi non potest.
- 21 Fundus per pactum reuisionis redit ad suam priorem naturam.
- 22 In contractibus nullum verbum ociose appositum censeri debet.
- 23 Electoris Saxon. Augusti constitutio pro pacto reuendi, aduersus praescriptionem.
- 24 Pacta sunt seruanda.
- 25 Plus creditur Mariae veraci, quam Iudaorum turba fallaci.
- 26 Pactum reuisionis, quandocumque venditori eiusve heredibus

dibus libuerit, post lapsos terminos prescriptionis reviviscit.

- 27 Ex desinentia unius, oritur origo alterius.
- 28 In materia ad heredes transitoria, non est locus prescriptioni.
- 29 Prescriptio tricennalis cum effectu locum habet in vocabulis generalibus inditis dispositioni, sua natura ad heredes non transitoria.
- 30 Magnum est discrimen inter reservationem reluendi simpliciter factam, & inter eam, quae fit per verba universalis quaecumque, & sim.
- 31 Ius solvendi, vel offerendi cum iure agendi, vel petendi nihil commune habet.
- 32 Regula de infinitate vitanda quando procedat, limitatur. 39.
- 33 Infinitas quando toleretur.
- 34 In contrahentium voluntate positum est, quam maluerint legem contractui prescribere.
- 35 Ad verba generalia, semper, perpetuo, quaecumque, & similia, prescriptionem iuris communis excludere dicuntur.
- 37 Nemo sciens alienam rem prescribere potest.

S Esqui agrum quendam aratorium, cum pacto luitionis, pro certa quidem, sed exigua summa, ab affine consecutus est ante 36. annos, quidam Rusticus, in pago huic civitati vicino.

Iste enim affinis ea lege & conditione vendidit eundem fundum, ut si contingeret,
vendi-

venditoris liberos ad pubertatis annos per-
venire, talicasu, ijs licere uti iure luitionis,
& oblato pretio redimere rem istam immo-
bilem. Nunc illo iure luendi uti vult filius,
 itemq; heres:

Quæritur:

An possessor agri litigiosi hoc illi con-
cedere cogatur?

Articulus hic frequens est, & quæstio planè uti-
 tata, quam profundam, & difficilem perhi-
 bent VVitebergenses in suis Consultat. Elect.
 p. 1. c. 1. n. 2. & pro spinosa ac perplexa eam sem-
 per habuit VVes. cons. 2. in pr. propter varias & contra-
 rias scribentium opiniones.

Porro, istam † præscribendæ luitionis causam, in
 Lecturis tradunt Dd. in l. cum notissimi §. eodem iure & §.
 sed cum illud. C. de præscript. 30. vel 40. annorum, & in l. 1.
 de condict. ex lege. l. si rem. §. omnis. de pign. act. l. pignore,
 de usur. c. cum accessissent, de constit. Ang. in §. actionum, Inst.
 de action. cum infinitis. similibus.

2 In † Consiliis: Bl. cons. 303. lib. 1. Ang. cons. 51. Schurff.
 cons. 37. 41. cons. 70. Centur. 1. & cons. 90. cent. 3. Modest.
 Pist. cons. 49. vol. 1. Henning Göden cons. ult. VVes. cons.
 2. Schrad. cons. 34. n. 1. 139. inter Consilia I. C. tomo 2.

3 In † Tractatibus, Ioh. Franciscus Bl. in tr. præ-
 script. p. 4. s. p. pr. in 2. & 3. quæstione, Tiraq. de retr. con-
 vent. in

vent in verbo. intra certa tempora gl. 2. Anton. Negusant. in tr. de pignor. membro 6. n. 20. Fabianus de Mont. S. Sabini in tr. de emt. in 3. p. q. 7. princ. Franc. Zoanett. in tr. de emt. & vend. sub pacto retroconventionis n. 26. cum multis aliis seqq.

In † Decisionibus: Boër. *decis. 182 Octav. Cache- 4*
ranus decis. Pedemontana 115. Myns. Cent. 1. Obs. 16.

In † Singularibus & Cautelis: Petr. Gerhard. *sing. 5*
18. & noviss. Jac. Philipp. Portius lib. 1. regularum Iuris.

Illos omnes videat Studiosus, nolo enim eis eripere calamum de manu, ut loquitur Bl. *cons. 315. in fin. volum. 1.* siquidem ipsi hanc materiam exuberantissimè sunt prosecuti, ita ut coenam ferè dubiam habeamus, ideoque supervacuum est, toties cocta recoquere, præsertim cum odiosum sit, alienam † demetere segetem, 6
 & in suum horreum condere.

Verùm ad propositam causam quod attinet, cardo negotii nunc quidem vertitur, quid Iuris in hac controversia habeat actor, volens pro eodem precio redimere agrum à suo parente venditum ante 36. annos.

Et primo quidem intuitu videbatur illi nullum ius competere, sed per 36. annorum præscriptionem prorsus illud exspirasse, & interiisse, iura enim civilia volunt 30. vel † 40. annis omnes actiones & iura præscribi, 7
l. sicut & l. omnes. C. de præscript. 30. vel 40. ann. idque vel maximè procedere videtur in terra Saxonix, ubi hæc causa disceptatur: Iure enim Saxonico una tantùm noscitur lōga præscriptio 30. & unius annor. *Sandrecht lib. 1. art. 29.* quæ etiam aliàs non præscriptibilia, & quæ †
 tempus immemoriale requirunt, ut servitutes disconti 8

nux, regalia, tamen uniformiter præscribuntur, *gl. d. art. 29. & art. 38. lib. 3.* ut consentaneum sit, hoc iure quoq; redemptionem & relutionem præscribi, Schn. §. *fin. n. 19. Inst. de servit. Modest. Pist. cons. 7. n. 7. vol. 1. VVel. cons. 2. n. 85. in fin.* Deinde, etiamsi iuri offerendi pretii nullo tempore præscriberetur: tamen actiones præscriptis verbis, aut ex vendito, quæ † personales sunt, & dantur venditori, 30. annorum spatio perimuntur, *l. sicut §. 1. C. de præscript. 30. vel 40. ann. l. 1. §. adhac. ff. de anal. except. Fran. Coanettus in tr. de pacto retrovendit. n. 28.*

Nec obstat, quòd in literis emtionis exprimatur, liberos venditoris, si ad annos pubertatis pervenerint, oblatis & solutis 30. ff. fundum reluendi, vel reëmendi potestatem habere.

Etenim ob id præscriptioni renunciatum non censi, imò quod plus est, etiamsi adiecta fuissent in contractu & literis emtionis hæc verba: Venditorem eiusque heredes, quocunque anno, & quodocunque voluerint, potestatem habere reluendi fundum: tamen non obstantibus illis verbis, præscriptio 30. vel 40. annorum locum habet, nam sub his verbis latet ille sensus, si intra 30. vel 40. annos relutio fieret.

Tametsi enim (si nominatim caveatur) decerni possit longius, aut brevius tempus præscriptionum: Attamen ista præscriptio ultra 30. vel 40. annos prorsus tolli nequaquam poterit, per *Auth. quas actiones. C. de SS. Ecclesiis*, quæ conclusio vitandæ infinitatis † gratia tantò iustior visa est, *c. cum in multis. de rescriptis libr. 6.*

Et quam

Et quamvis etiam iureiurando confirmatum esset pactum illud, nihilominus tamen subintelligenda foret talis conditio, si oblatum pretium, & fundus petitus intra 30. annos fuerit, quia iuramentum recipit conditionem secundum naturam actus, † super quo ¹² interponitur, & præstatur, l. fin. C. de non numer. pecun. Et pro hac parte consuluit Bl. *suprà d. cons. 303. lib. 1.* ubi in fortioribus terminis voluit, non valere pactum, ut emtor absq; ullo temporis fine teneatur retrovendere fundum venditori, quò minus præscriptioni 30. ann. tali pacto derogetur.

Denique huic opinioni applaudunt plurimi Dd. in primis verò Accurs. & Br. & prætereà quoq; alii non contemnendæ eruditionis & autoritatis l. C. hanc sententiam, tanquam veriore tuentur, ac sustinent, in primis Angel. Petr. Anchor. Iohan. de Imol. Alex. de Imol. Iason, Angelus Aretinus, Negusantius, quos omnes longa serie Lipsenses in suis Consultationibus ad Constitut. Elect. recensent, p. 1. c. 2. quibus etiam annumerant Iohan. Franc. Bl. dicentem, hanc opinionem veriore & communioem & tenendam tam in iudicando, quàm in consulendo, proptereà hanc opinionem communioem & à maioris doctrinæ & gravioris autoritatis Dd. receptam, nec non iudicio supremæ Curia, vel Parlamenti Parisiensis comprobata esse, testatur Tiraquellus in *d. rr. §. 1. gl. 2. n. 26. & 29.*

Deniq; quòd hæc sententia non solum cōmunis sit, sed meliorib. fulcita rationib. textuū, nec non glossarū

ubiq; convenientium, & Dd. autoritatibus, locupletissimus est autor Hieron. Schurff. *d. cons. 90. n. 31. & 33. Cent. 3.* ubi inter cetera scribit: se hanc opinionem, tanquam veriore in puncto iuris, tùm legendo, tùm iudicando, tùm consulendo nunquàm non fuisse secutum, id quod ex Consiliis eius *suprà allegatis* non obscure deprehendimus.

Verùm his omnibus non obstantibus, vos contrarium tenere audacter, dicentes prædictam opinionem non modò periculosa, sed etiam falsa, & prorsus reiiciendam esse, id quod ex his quæ subiiciemus, liquidissimè apparebit.

Primò enim facit textus contra præmissam opinionem, in *l. quod si nolit. §. si quid ita. ff. de edil. edict.* ubi
 12 in specie dicitur, valere pactum quod res possit in perpetuum redhiberi, & per consequens, redhibitione perpetuò esse permissam. Et nota quod *ibi* dicitur, posse à contrahentibus præfiniri tempus intra quod redhibeatur, quod si non fuerit præfinitum, poterit redhiberi res ipsa, intra 60. dies utiles, à iuri communi concessos. Postea illicò subiicitur, posse etiam conveniri, ut in perpetuum redhibitio fiat, quasi videatur dixisse l. C. non solum ad tempus certum præfinitum, sed etiam absq; tempore finito, eiusmodi cautio redhibitionis rectè interponetur.

Secundò adducunt Dd. contra communem prædictam opinionem, hanc rationem, quia emtor qui sese obligavit, quandocunq; venditori libuerit, restituere fundum recepto precio, & scit fundum sibi posse evinci, creditur esse in mala fide constitutus, respectu præscriptio-

præscriptionis, l. apud antiquos. C. de furt. l. ff. & C. de usuc. & præscript. ideoq; nullo unquam tempore (obstante mala fide) emtor præscribere poterit, iuxta text. c. possessor. de Reg. iur. lib. 6. & c. quoniam omne. de præscript.

Tertiò, contrà communem opinionem etiam hoc argumentum vehementer urget, si in pacto certum tempus, puta 40. annorum expressum, aut comprehensum fuisset, intra quod venditori fundum redimere liceret, utiq; ante illud tempus finitum † nulla præscriptio curreret, d. l. quod si nolit. §. si quid ita. ff. de edil. edict. Ergò eadem ratione non præscribetur unquam ista res vendita, ubi dictum fuit & pacto conventum, in perpetuum, vel quandocunq; quoniam tunc perinde est, ac si finis huius pacti esset æternitas omnis ævi.

Quartò, si præscriptio tricennalis curreret adversus illud pactum sic initum, tunc frustraretur opinio sua venditor, & deciperetur, sibi persuasum habens absque ulla unquam temporis præfinitione se fundum redimere posse, quæ deceptio † legibus improbatur. l. 1. §. magistrum. ff. de exercit. act.

Quintò adminiculatur huic posteriori sententiæ, quòd ea quæ consistunt † in mera facultate, per præscriptionem non tollantur, text. in l. viam publicam. ff. de via publ. Sed ius reluendi, vel offerendi consistit in mera facultate debitoris vel redimentis, ergò præscriptione non tollitur, d. l. viam publicam, & l. cum notissimi. §. illud generali. C. de præscript. 30. vel 40. ann. Andr. Gail. Obj. 18. n. 5. lib. 2. Tiraq. in tr. de retr. convent. §. 1. gl. 2. n. 22. & Francisc. Bl. in 4. p. 5. p. pr. q. 3. Cui optimè concinit

text. pecul. in l. 2. C. de pact. inter emt. & vend. Tiraq. §. r. gl. 2. n. 16. in tr. convent.

- Sextò, conclusio hæc nostra etiam hanc ob cau-
 17 sam locum habet, quia præfertur certans de damno †
vitando, illi, qui captare vult lucrum. Hoc autem ca-
 su creditor vel emtor accepit pecuniã, & interim dum
 pretio caret, fructus percepit ex prædio sibi vendito,
 & sic in nullo damno versatur. E contra is qui fundum
 minoris vendidit, ob pactum de retrovendendo adic-
 tum, aut si in perpetuũ vendidisset, dum is in damno
 versaretur. At enim contra naturam est alterum cum
 18 alterius † iactura locupletari, *l. nam hoc natura. ff. de cond. indeb.* Henning. Göden d. Cons. ult. n. 315.

- Septimò, Theologorum axioma hîc procedit,
 19 quando nimirum in iure sunt opiniones contrariæ †
 tunc tutius est, eam sequi, quæ Decalogo proximior
 est, *per l. & sunt persone ff. de religio. & sum. fun. c. fin. de re iudic.* Si itaq; hæc negativa opinio cum Decalogo
 conferatur, certè incidit illa in 7. 9. & 10. Præceptum,
qui enim scienter rem alienam retinet, & oblato sibi
pretio eam restituere recusat, ille † profectò in sua con-
scientia non est securus. V Vitteberg. *in suis Consultat.*
 p. 1. q. 1.

- Octavò, huiusmodi pactum collatum est in li-
 beram voluntatem & potestatem venditoris, sed iis
 20 quæ liberæ † sunt voluntatis, & facultatis, non præscri-
 bitur *per supra d. l. viam. ff. de via publ.* ut nec facultati ad-
 implendi conditionem potestativam *l. servus quoq. §. ult. ff. de hered. instit. l. ult. C. de condit. instit.* Ergo nec
 iuri

iuri redimendi, quòd in tali conditione potestativa locatum est, ut in casu hoc decidit Br. *in l. pignori. in fin. ff. de usucap. VVes. Conf. 2. n. 51.*

Nonò quoq; adducunt, qui à communicalculo recedunt, favorem huius pacti de redimendo, quoniam venditus fundus † revertitur & redit per illud pactum ad manus prioris Domini, & sic ad suam naturam, ideoq; favoris plenum est, atq; latè sumendum *arg. l. si unus §. pactus ne peteret, vers. quod & in specie de pact. c. ab exordio 35. distinct. gl. in c. statuto, de prabendis in 6. Cassan. Conf. 11. n. 4. & Zoanettus in d. l. 2. n. 29. C. de pact.*

Decimò, accedit hisce alia communiter approbata regula, nullum scilicet verbum in contractibus † debere censi ociosè appositum, Bl. *in rubr. C. de contrah. emt. 2. q. 9.* Sed hæc verba, quodocunq; & toties, & quoties, ac similia, in hoc pacto retrovendi-
tionis apposita, erant omninò otiosa, si non operantur, ne huic facultati præscribatur. Tiraquell. §. 1. *gl. 2. n. 24. VVes. d. Conf. 2. n. 52.*

Postremò, si quis tam autoritates, quibus hæc posterior sententia nostra potissimùm nititur, & unde ea profecta est, atq; etiam rationes utriusq; sententia supra adductas invicem componere, & exactius considerare velit, plurimum profectò inveniet, ne hæc ultima & negativa sententia priorem affirmativam, longis parasangis superet, atq; adeò ab omnibus, qui juris iustitiæq; Sacerdotes & dici, & haberi cupiunt, posthabitâ priore, ubiq; in legendo, consulendo, decidendo, & iudicando sequenda ciq; palma offerenda sit.

Siqui-

Siquidem multi præstantissimi Dd. hanc opinio-
nem, tanquàm veram & conscientijs tutiorem & aptio-
rem, naturali quoq; rationi magis consentaneam, am-
plexi sunt, quos prolixè refert Tiraq. *n. 25.* ut scil. in ca-
su de quo loquimur, possit venditor eiusq; heres, quan-
docunque, etiam post 30. annos redimere fundum.

Tenet insuper hanc sententiam Zas. *in §. actio-
num. Inst. de act.* & idem in *respons.* quod in modum
Dialogi inter Rogerium & Iurisprudentiam confe-
ctum, habetur *in 5. Tomo suorum Comment. in fin.* Myns
in d. §. actionum Inst. de act. & Obs. 16. Cent. 1. & cons. 31.
Henning. Göden. *d. cons. ult.* Francisc. Zoanett. *in d. re-
petit. d. l. 2. n. 33. C. de pact. int. emt. & vend.* Alciat. *in l.
petens. C. de pact.* addens hanc non solùm æquiores, sed
etiam conscientijs aptiores esse. Andr. Gail. *obs. 18. n.
4. libr. 2.* ubi testatur, hanc partem negativam, tanquàm
veriores, æquiores, & iuri communi conformiores,
melioribusq; rationibus tulcitam, Camera Imperia-
lem sequi. Claudius quoq; Cantuuncula cons. 17. n.
44. asseveranter affirmat, se in Iudicio Camera Impe-
rialis obtinuisse hanc sententiam, etiam in casu ubi pa-
ctum illud fuerat interpositum ante 100. & plures
annos.

Sic & in hanc quoque partem consuluit Barth.
Chassan. *cons. 11.* & Idem in *Consuetud. Burg. rubr. 5. §. 1.*
mihicolumn 806. n. 10. & seq. Item Covarruv. *in l. 3. var.
resolut. c. 10. in pr.*

Tandem hanc sententiam amplectitur etiam Ele-
ctor † Augustus Saxonie promulgata hac de re peculia-
ri Constitutione, *p. 2. Nov. 1.* sibi id, quod res est, persua-
sam ha-

~~sub~~ sum huius, hanc opinionem tutiorem esse pro anima, servare cuiq; suum, ac excludere delictum, nec non convenire cam iuri divino, ac naturali, volenti pacta † 24 esse servanda, ut proinde haud incommodè illud vulgatum referri possit hùc, quo dicitur, plus credendum esse † Mariæ veraci, quam Iudæorum turbæ fallaci, ita 25 & nos commodè hic dicemus, plus credendum esse Cameræ Imperiali, & Augusto Electori Saxonico qui omnia jura in scrinio pectoris habere censentur, quàm ceteris omnibus, qui eis contradicunt, & affirmativam sententiam mordicus tueri conantur.

Ex hisce itaq; juris allegationibus, & rationibus conclusimus, & decidendo respondimus, venditoris rustici filium, non obstante 30 ann. præscriptione, fundum aratorium ab emptoris filio, facta solutione 30. Fl. jure repetere, recuperare, ac redimere posse.

Non obstant huic sententiæ, multoq; minus vos moveant, ea quæ supra pro communi opinione fuerunt adducta.

Nam etiam si admiserimus præscriptionem 30. vel 40 ann. in hoc ipso, de quo agitur, pacto, locum habere: Attamen rursus post illam tricennariam † præscri 26 ptionē reviviscit illicò pactum, ut quandoq; venditori eiusq; heredibus fundum redimere integrum sit, *l. sicut in annos, ubi Br. ff. quib. mod. usus fr. amit.*, cò quod ex desinentia † unius proficiscitur origo alterius, Petr. 27 Gerhard. d. singul. 18. quem refert Caslan. in Cons. Burg. d. loco §. 1. rubr. 5 n. 14. Col. 807. Itē cum versemur in materia, quæ est trāsitoria ad heredes † non est locus præ. 28 scriptioni, ob generalem illam dictionem, quando-

cunq; vel similes voculas. Itaq; locum habebit illa tri-
 29 cennalis præscriptio cum effectu, in illis generalibus †
 dictionibus duntaxat, quando inditæ sunt dispositioni-
 bus, quæ ad heredes sui naturâ non transeunt. Et sic ne-
 cessariò illa distinctio hoc casu adhibenda erit, ut nimi-
 rum, si retrovenditio reservata fuerit, per verba, quan-
 docunq; semper, omni tempore, perpetuò, tunc nulla
 præscriptio locum habeat. Sin verò pactum de retro-
 vendendo simpliciter & sine eiusmodi verbis factum
 esset, tunc de iure Cæsario, 30. vel 40. annis & de iure Sa-
 xonico 30. annis, uno anno, & aliquot septimanis, præ-
 30 scribatur. Est etenim ingens discrimen † inter reserva-
 tionem reluendi simpliciter factam & inter eam quæ fit
 per verba universalis quandocunq;.

Secundò non adversatur, quòd actiones persona-
 les præscriptis verbis aut ex vendito spatium 30. annorum
 pereant. Tamen si enim ius petendi vel agendi, quod ad
 actorem pertinet tali præscriptione tollatur, quo casu
suprà allegata in contrarium auctoritates fortè aliquid va-
 31 lere poterunt: tamen solvendi ius sive † offerendi, cum
agendi, vel petendi iure nihil commune habet, nec ad
 actorem iuvandum, contra quem sunt præscriptiones
 istæ inventæ, sed ad reum liberandum, pro quo defen-
 dendo sunt comparatæ, pertinet, ut sic quidem rectiùs
 dicamus, post annos etiam 40. posse venditorem, & se
 & rem venditam oblato pretio redimere. Neq; satis est,
 ut currat talis præscriptio, quod aliquid facere potuisti,
 quo facto actionem cum effectu quæreres, quemad-
 modum exemplo filii familias declarat Zas. *in suprà d.*
suo Dialogo column. 1.

Tertiò

Tertio multum quoq; urget, quod obiectum est, de infinitate† vitanda, tametsi enim illud regulariter ce- 32
teris paribus, verum sit, tamen in hoc nostro presenti ca-
su illud non procedit, quemadmodum etiam in multis
aliis casibus prædicta regula fallit, in quibus toleratur † 33
infinitas, si modò verba apta sint, iuxta notata per Br. in l.
qui bona §. fin. ff. de damn. inf.

Cum etenim in contrahentium voluntate &
arbitrio positum sit, quam † maluerint legem contra. 34
ctui præscribere, iuxta l. 1. §. si conveniat. ff. depos. utiq; æ.
quius visum est, infinitatem inter emptorem & vendito-
rem ipsis solis vel utilem, vel noxiam tacitè pactam sic
admitti, itaq; regula illa † limitatur, ut non procedat si 35
verba conventionis sonent in oppositum, ut puta si quis
voluerit se obligare efficaciter in perpetuum, l. 1. §. qui in
perpetuum. ff. si ager vestig. vel emphyt. lac. de S. Georg.
in tr. feud. in verbo, & cum molendinis n. 6.

Sed nec illud quidem concedendum est, hanc de
qua agimus, præscriptionem, iure Saxonico in præsentia
casu valere. Quemadmodum enim generalia illa ver-
ba: semper, perpetuò, quandocunque & similia † præ- 36
scriptionem iuris communis excludere dicuntur, et-
iam si 100. & plurium annorum tempus intervenisset,
Myns. obs. 16. Cent. 1. & obs. 4. Cent. 4.

Ita quoq; tenendum idem in foro Saxonico, ut
præscriptio iuris Saxonici per prædicta verba excluda-
tur, Göden d. cons. ult. num. 302.

Pro facit text. in l. 1. C. ne rei domin. vel templ. ven-
dic. temp. præscript. submov.

Accedit in præfati casu illud quoq; fundamen-
tum, quòd emtor eiusq; heres ex retrovenditionis pa-
cto scire potuit, ac debuit, id, quod pro scientia est *l. quod
te. si cert. pet. hoc jus venditori ac ipsius heredib. fuisse re-
servatum*, ut vel ob hanc juris alieni conscientiam ꝑ
præscribere non potuerit. *fin. de præscrip.*

Postremò ad auctoritates Dd. quod attinet, scien-
dum est, non Dd. communem opinionem, sed doctri-
næ rationem exquirendam esse, nec numerandas, sed
ponderandas sententias, non enim tantum apud nos
valere debet autoritas Interpretum, ut veritatem inve-
stigare, eidemq; astipulari nobis sit nō integrū, *l. posterioris
C. de off. Rect. Hart. Pist. Quæst. Civiliz 4. n. 36. & seq. lac.
Thom. decis. 20. n. 21. & decis. 16. n. 18. & seq. Lactant.
lib. 2. c. 7. & c. 8.*

Sublatis itaq; propositis adversus venditorem
argumentis, omninò accedendum esse, puto, ipsius
venditoris heredi, ut ei liceat, non obstante 36. annorū
spatio, vigore pacti retrovenditionis, agrum redimere,
soluta, vel ritè oblata emtoris filio quan-
titate 30. Fl. *l. acceptam C. de usur. &
l. ob signatione. C. de solutione.*

Quæ.

QUÆSTIO

QUADRAGESIMA SECUNDA.

SUMMARIA.

- 1 Virtus non in dicendo multa, sed in dicendo multum consistit.
- 2 Ex permutatione non datur actio.
- 3 Ex venditione nemini datur actio, nisi ex sua parte impleverit.
- 4 Permutatio nudo consensu & pacto fieri potest.
- 5 Contractus innominati debiles sunt, & propemodum frigidi, neq. actionem generant, nisi adiumentum rei traditionis, vel stipulationis accedat.
- 6 Nudis pactis non contrahitur, etsi à Principe factis.
- 7 Contractus Principis habet vim legis.
- 8 Lex ipsa dominium regulariter non transfert, sed requirit traditionem.
- 9 Interesse nostrum quid dicatur. & 32.
- 10 Quilibet voluntatem suam mutare potest.
- 11 Intervallum longum vitiat obligationem.
- 12 Fallit.
- 13 Interrogans potest ante responsionem alterius pœnitere.
- 14 Consentire est simul & presentialiter sentire.
- 15 Quando res non amplius integra dicatur.
- 16 Laudemium in contractu permutationis non est exorbitans à iure communi.
- 17 Verbum alienationis comprehendit permutationem.

- 18 *Constitutio Ducum Saxonia, ut in iis casibus, quibus Laudemium, vel similia onera solvuntur, bonis venditis, aut permutatis, de 20. fl. unus ab emtore solvatur.*
- 19 *Ad perfectionem contractus permutationis sufficit, ut contrahentes affectum rem transferant, & utroq; volente uterq; possessionem apprehendat.*
- 20 *Quemadmodum ab initio liberum est, contrahere, vel non contrahere, sic à contractu semel perfecto, altero invito, recedi non potest.*
- 21 *Quoties scriptum est in Instrumento, aliquem promississe, praesumitur intervenisse stipulatio.*
- 22 *Contractus innominati rari possunt probari per Instrumentum.*
- 23 *Actionis nomen in libello hodie non requiritur.*
- 24 *Si contractus celebratur in praesentia honestorum virorum, non est locus dolo, aut fraudi.*
- 25 *Permutatio an sit contractus innominatus. & 26.*
- 27 *Ubicunq; est eadē ratio & aequitas, ibi idem ius esse debet.*
- 28 *Id quod in una certa ratione deciditur, ex eadem in casu controverso & contrario etiam decisum esse intelligitur.*
- 29 *Et in emtione, & in permutatione grave est fidem fallere.*
- 30 *Ius semel alicui quaesitum, eidem absq; iusta causa non est auferendum.*
- 31 *Ad apprehendendam possessionem sufficit, ut res tradita dicatur, si non verè, saltem fictè.*
- 33 *Nostra refert, ne quicquam iurium nostrorum perdat, aut minuatur.*
- 34 *Conventus conditione rei liberatur praestando aestimationem rei, si rem ipsam praestare non possit.*

Icturi de duobus fratribus Germanis litigan-
tibus, prius admonendum censeo, bonum
aurum esse, quo pax, domus & charitas fra-
terna redimitur. Vetus valdè, nec minus ve-
rum est verbum, magnam discordiarum bellorumque
materiam duo hæc esse pronomina, MEUM & TUUM,
quæ si de vita hominum tollerentur, haud dubiè tran-
quillius viveremus. Francis. Petrarcha *Dialog. de discord.*
fratrum 45.

Primò autem de facto, postmodum de iure vide-
bimus, studendo brevitati, quoniam virtus non in di-
cendo multa, sed in dicendo multùm consistit, & veri-
tas acquiescit in paucis, ut dicit Soc. *cons.* 120. *vol.* 1. &
cons. 231. *vol.* 2.

Ad factum eiusque speciem, & narrationem quod
attinet;

DUO fratres, Nicolaus & Johannes an-
no præterlapso 1601. contractum permu-
tationis inièrunt, ita quidem ut Johannes à
suo fratre Nicolao, vallem quandam, 50. fl.
æstimatam, accipere, e contrà is eidem Nico-
lao agrum frumentarium & quandam con-
geriem arborum, vel sylvulam, quod
ipsi ein Holzmarch vocabant, tradere
deberet,

deberet, quemadmodum ista conventio utriusque consensu, & deliberato animo in praesentia aliquot Senatorum, tanquam testium, ad hunc actum rogatorum, celebrata est, atque in argumentum & symbolum istius contractus, quilibet frater florenum exposuit pro cibo & potu comparato. Cumque Nicolaus diceret se impleturum ex sua parte contractum, non modo abdicatione domini, verum etiam rei traditione, offerens se curaturum, ut Dominus directus investiat de illa valle permutata fratrem Johannem, idem sibi vice versa ab eodem fieri petens, tam ad fundum aratorium, & sylvulam, quam ad renovationem investiturae se admitti.

Sed quid fit? Johannes paucis diebus post poenitentiam ductus, contra renitens, reclamabat, & nihil se ei debere ex illa permutatione, neque aliquid à se peti posse, aiebat, adeoque nulla Nicolao apud fratrem erat gratia, siquidem permutatio inter contractus innominatos computetur.

Scd

Ed sic est, quod ex permutatione non detur
actio † nulla re secuta, l. 3. C. de rer. permut. 2
Imò ne quidem ex venditione † datur cui. 3
quam actio, nisi à sua parte impleverit, l. Iu-
lianus §. offerri ff. de act. emti. l. 5. C. de evict.

Atqui hoc loco non constat, illa bona, quæ tra-
tres ad invicem permutarunt, hinc inde alteri ab altero
fuisse tradita, sicuti nec præsumitur, ut tenet Br. & Alex.
in l. prædia, ff. de acq. poss. l. Celsus, ubi Br. n. 11. & 12. de
usuc.

Vnde sequitur, non posse fundari intentionem
huius Nicolai, agentis ex permutatione, etiam si ex sua
parte contractum illum adimplere voluerit, sed eum
exceptione (tibi non competit actio) repelli per Iohā-
nem optimè posse.

Deinde nulla hic facta est traditio rerum com-
mutatarum, tametsi enim nudo consensu, & pacto † 4
permutatio fieri queat, tamen non perficitur, scilicet ut
possit ille consensus actionem producere, sed ultra cō-
sensum requiritur rei interventus, & traditio, quæ de-
mum perficit permutationem, ut tūc actio incipiat
competere, quæ propter nudum consensum alioquin
nunquam competeret.

Et hoc est quod dicitur, innominatos contractus
esse debiles & propemodū frigidos, nec posse generare 5
actionem, nisi accedat adiumentum rei traditionis, vel
stipulationis, nudis etenim pactis, id est solis & simpli-
cibus conventionibus, nudoq; consensu permutatio † 6
nō cōtrahitur, etiā si à principe facta esset talis cōvētio. l.
3. in fin. ubi Bl. C. de testam. & in c. 1. §. fin. de nov. form. fidel.

Et si autem nostri Dd. dicant, contractum ꝑ Principis vim legis habere, *l. pn. C. de donat. int. vir.* tamen hoc verum est, respectu firmitatis, non respectu traditionis.

Deinde ut maximè sit contractus Principis similis legi, tamen non est inde inferendum, transire ex illo dominium absq; traditione, nam nec ipsa quidem lex dominium ꝑ ita transfert regulariter, sed traditionem requirit, *l. traditionibus. 20. C. de pact.* exceptis paucis quibusdam casibus, qui tradunt, regulam esse in contrarium, quos quidem casus, videre licet in *gl. & apud Dd. in d. l. traditionibus.*

Tertiò res in hoc præseti themate videtur adhuc esse integra, quia neuter fratrum permutàs bona sua commutata, alteri fratri tradidit, aut restituit, multoq; minus illa bona à directis Dominis recognoverunt, aut renovationem investituræ petierunt, neq; etiam Laudemium (die lehn) eo nomine quicquam solverunt, ut ob id poenitentia videatur habere omninò locum, *l. si pecuniam §. in princ. ff. de condict. causa dat. causa non secus.*

Quartò & ultimò, Iohannes qui vult resilire à contractu permutationis, paratus est solvere, imò jam persolvit fratri suo Nicolao id, quod eius interfuit, nempe duos florenos.

Quod autem illa quantitate Nicolaus loco inter esse contentus esse debeat, inde probatur, quia inter esse nostra dicitur quicquid ad nos ꝑ pertinet qualitercunq; dummodò non injustè pertingat, & nostra refert, ne quicquam iurium nostrorum perditum & minutum

mutum eat, Mod. Pist. *Cons.* 36. n. 16. vol. 1. Idcirco potest revocare optimè Iohannes contractum, vel conventionem, quippe ꝑ cum quilibet voluntatem suam mutare possit. l. 2. §. si sic deposuero. ff. de pos. l. deberi C. de fidei. libert. c. licet, de procur. lib. 6.

Verùm si quis rectius totam hanc rem considera-
verit, facile deprehendet, pœnitentiam hoc casu non
habere locum.

Quamvis enim hæc quæstio videatur aliquo modo disputabilis, tamen si non ex aliquot particularibus tantum articulis, sed ex toto complexu, seu corpore integro & observantia facti perpenderit recte, facile inveniemus, negativam sententiam iuri & æquitati esse magis consentaneam.

Sed ut fontes argumentorum aperiantur, pro negativa sententia, videlicet pœnitentiam hîc non admitti, facit, Primò, quod tametsi in contractu permutationis possit quis pœnitere re adhuc integra, traditione non secuta, hoc tamen in continenti fieri debet, intervallum ꝑ enim longum vitiat obligationem, l. 1. §. 11 qui præsens, cum ibi notat. l. continuus de verb. oblig.

Et quamvis illa jura videantur loqui solum modò in stipulatione, & contrarium videatur dicendum in aliis quæstionibꝰ, per text. l. si stipulor. §. si in locando de verb. oblig. per quem text. dicit gl. quod in contractu, qui non ꝑ perficitur verbis, sed solo consensu, intervallum non vitiat: Tamẽ hoc cõmuniter ꝑ per Dd. intelligitur, ut procedat, nisi vel interrogãtis vel respõdētis volũtas inter-
improbetur mutata, Al. ibi quod atequã alter ꝑ respõde-
at, est in potestate interrogãtis revocare cõventionem.

Verum enimvero, si utraq; pars consenserit, (ut in nostro casu) tunc non est permiffum alterutri parti pœnitere in alterius præiudicium. Consentire verò est simul † & præfentialiter sentire, secundū *gl. in l. consensu ff. de Action. & Oblig.* ubi declarat, hoc etiam in aliis contractibus præter stipulationem, procedere, ut si sit consensus partis utriusq; eodem tempore adhibitus, revocari non possit ab altera parte tantum.

At hic Iohannes in sua voluntate per aliquot dies perseveravit, in præfentia aliquot testium fide dignorum, ergo talis promissio ipso facto est adimplenda, nec locus pœnitendi, præsertim, cū alter frater Nicolaus fidem ex sua parte impleverit, qua impleta rei interventus secum adducit obligationem *Conn. libr. 1. c. 6. n. 12*

Secundò hoc loco Domino directo, dem *Sehnberri* quæsitum est ius, per illam permutationem inter fratres initam, & sic res non est amplius integra: Ergò Domino præiudicari non potest, imò ipsi Laudemium persolvere coguntur, ita docent *Dd. in l. ab. emtione ff. de pact. l. si const. C. de don. ant. nupt. cum simil.*

15 Dicitur autem res amplius non esse integra, † non ex traditione tantum rei permutatæ, sed etiam ex certioratiōe Domini, ut puta si Dominus directus certior factus fuerit de contractu illo, & unus ex contractibus sese obtulerit ad solvendum Laudemium, certè hac oblatione spontanea, ius quæsitum est Domino, siquidem hoc casu etiam re nondum tradita, contractantes in præiudicium iuris Domino quæsi pœnitere minimè poterunt, ut declarat *Molin. in Cons. Paris. §.*

decim. tert. gl. quint. n. decim. quint. & decim non.

Ex quibus apparet, consuetudinem solvendi Laudemium in contractu permutationis non esse exorbitantem à jure communi, † sed ei potius conformem, *l. fin. C. de iur. Emphyt.* siquidem verbum alienationis comprehendit quoq; permutationem, *in x. gl. in l. fin. de reb. al. non alienand. Boër. in Cons. Bituricens. §. 18, mihi fol. 82.* 16

Vnde non improbari potest, aut debet id, quod nostri Illustrissimi Principes, Duces Saxoniae in terris ipsorum ditioni subiectis, edita nova constitutione Anno 1589. c. 24. sanxerunt, quod iis † in casibus, quibus 17 Laudemia aut similia onera solvi debent, puta cum bona venduntur, vel permutantur, ac contractus ille conclusus ac confirmatus fuerit, de viginti Flor. unus ab emptore vel acquirente solvendus sit, quia permutatio sit eiusdem rationis, & effectus, ut proinde merito idem ius statuendum esse videatur, *arg. l. à Titio, de verbo. oblig. l. illud ff. ad Legem Aquil.*

Quod autem contractus permutationis hoc loco planè sit perfectus, & absolutus, inde liquidò patet, quod utrinq; de rebus permutatis conventum est, & consensum, etiamsi possessio rerum nondum fuerit corporaliter tradita, cùm sufficiat, ut contrahentes affectu rem transferant, † & utroq; volente, uterq; 18 possessionem apprehendat, *l. 1. § si iusserim. ff. de acq. poss.* quare nec poenitentia etiam in continenti subsequuta, licet eiusmodi cōtractum, nec quidem rescripto Principis retractare, *l. 3. C. de rescind. vend. l. non idcirco C. de contrah. emt.* etiamsi res adhuc sit integra, puta res

non dum tradita, nam ne sic quidem potest rescindi contractus per mutationis, nisi mutuo pacto & consensu. *l. 3. C. de rescind. vend. l. 1. & 2. C. quan. ut. ab emr.*

Multò minus illud permissum est, si ex intervallo, ut hic nostro casu, alteruter contrahētium velit rescindere contractum: Sicut enim † initio liberum est contrahere; vel non contrahere: ita à contractu semel perfecto, alterutro invito recedi non potest, *l. siud C. de act. l. in commodato. § siue ff. commod.* idq; tantò magis hoc nostro casu dicendum, ubi alter frater se abdicavit dominio rei suæ commodatæ. Vnde si frater vellet postea distrahere, & recedere à contractu, detegeretur esse in manifesto dolo, & mala fide, respectu alterius fratris adimplere volētis ex sua parte contractum: propterea ei non debet dolus iste patrocinari. *l. ne ex dolo ff. de dol.*

Propterea hinc diligenter quoq; ponderandū est, in præsentī contractu intervenisse stipulationē ad verborum obligationem, unde licet hic contractus sui natura videatur innominatus, tamen quia stipulatione corroboratus est, meritò servari sanctè debet, nec ulla ratione rescindi, quod autem duo fratres stipulationē fecerint, inde apparet, quod uterq; promiserit, se ea quæ in permutatione tractarint, hinc inde firmiter & inviolabiliter esse servaturos, quoties enim scriptū est *si* aliquem promississe † præsumitur intervenisse stipulatio, *l. sciendum ff. de oblig.*

Et tali casu competere actionem ex stipulatu, *text. est in l. 3. C. de rer. perm.* hinc est quod Bl. dicit, contractum † innominatum rarò probari posse, per instrumentum.

mentum, quod propter subiectam stipulationem quam Notarii plerunq; solent apponere, transeat in contractum nominatum, ut tenet consulendo Modest. P. ff. Conf. 13. n. 21. vol. 1.

Interim tamen hoc quoq; obiter tenendum, non opus esse, neq; in hac nostra presenti hypothese, neq; etiam in aliis casibus, scrupulosius inquirere de hac, vel illa actione intentanda multò minus necessum esse, ut nomen actionis in libello specificè exprimatur, cum † constet expressionem actionis hodie fieri super. *vacuam, c. dilecti, c. sicut c. examinata, & ibi Dd. de iudic. Bl. Conf. 256. vol. 1. & consilio 320. vol. 7. Damh. in pr. Civ. c. 130. n. 10. Eber. Conf. 4. in fin. Gail. obj. 61. in pr. lib. 1. Zal. in l. intra dies n. 10. de re iud.*

Quæ omnia, cum ita sese habeant, & Nicolaus suo fratri Iohanni vallem & fundum commutaverit, iam statim pro sua parte cessitaverit, ac licentiam & ingrediendi & accipiendi propria autoritate possessionem concesserit, manum quoq; mutarit, & fidem, qua suo directo Domino obstrictus erat, dimittere, e contra verò fratrem suum Nicolaum coram suo Domino directo investire voluerit, instrumenta quoque ei reddere paratus erat, uti certò certius abest, ut frater Iohannes prætextu integritatis rei, (ut sic loquar) & aliarum stropharum tergiversari ullo modo possit, ut etiam nolens, volens stare cogatur & satisfacere suæ obligationi, nec contravenire permutationi semel placitæ possit, præsertim verò cum ista prædicta conventio in utriusque amicorum & honestorum

virorum praesentia, inter ipsos fratres inita sit, quo casu
 24 † non est locus suspicioni alicuius doli, vel alterius tur-
 pis conventionis, ut proinde argumenta quae *suprà*
in pr. huius quaestionis fuerunt adducta, nobis non adver-
 sentur.

Quod enim primò adductum est, permutatio-
 25 nem † inter contractus innominatos computari, id sa-
 nè constanter pernegat Vacon. à Vacuna *in tr. declarat.*
iur. Civ. lib. 1. declar. 27. n. 4. affirmans, permutationē
 26 tanquam proprium † nomen habentem, esse contra-
 ctum nominatum, *l. iurigent. ff. de pact.*

Sed praesupposito, permutationem esse contra-
 ctum innominatum, secundum communem Dd. opi-
 nionē, quia tamen hae ipsae rationes, quae in contractu
 emtionis pro emtore, contravenditorem, & vice ver-
 sa faciunt, cur quæso ex itenditate rationis, non item
 in permutatione praesenti procederet, cum tamen re-
 27 gulare sit, quod ubicunq; † eadem est ratio, vel æquitas,
 ibi quoq; idem ius esse debeat, *l. illud. ff. ad Leg. Aquil.*
 28 & quod in una certa ratione deciditur, illud † ex eadem
 in casu controverso, & contrario etiam dispositum cē-
 featur *c. qui sentit. de Reg. iur. lib. 6.*

Hæc enim omnia non solum in ratione expressa
 locum habēt, sed etiam in illa, quæ tacitè colligi & præ-
 sumi potest, ut docet Pan. *in c. fin. de rescript.*

Quod autem hic eadem sit utrobiq; ratio, vel
 inde saltem liquidò patet, quod quemadmodum in
 emtione † grave est fidem fallere, ita idem quoq; dicen-
 dum in permutatione, ut alia brevitatis gratia hic non
 29 attingam,

Ad

Ad secundam, & tertiam rationem dubitandi respondetur, quòd res non fuerit amplius integra, ideò etiam alterutri fratri permutanti poenitere non licuit, ius enim semel alicui quæsitū ei † non est auferendum 30 sine causa, *l. id quod nostrum, de Reg. Iur.*

Quòd autem non amplius integra in nostra hypothesis res fuerit, inde patet, quòd frater Nicolaus suam vallem, quam permutavit fratri, ipso affectu tradidit, neq; amplius remansit in usu, fruitione & possessione rei à se permutatæ.

Præterea quoq; voluit apprehendi possessionem per fratrem Iohannem, id quod sufficit, ut res tradita dicatur † si non verè, saltem fictè, per *l. 1. §. si iusserim. ff. de acq. poss.* proinde alter frater in præiudicium iuris suo fratri quæsiti poenitere non potest.

Ad quartam quod attinet, de prætenso solutione interesse, id hoc casu nihil relevat fratrem Iohannem, Interesse enim non solùm † dicitur damnum emergens, sed & omne lucrum cessans, ex eo quod aliquid fieri cessatur, ut tradit *gl. in verbo possibili. C. de sententiis de eo quod interest.* Imò quicquid ad nos iustè pertinet, qualitercunq; hoc nostrâ interesse dicitur, nostrâ enim refert, ne quicquam † iurium nostrorum perdatur, vel 32 minuatur, ut tradit *Alc. in libello, de eo quod interest.*

Cùm itaq; vigore permutationis res tradenda fuisset, iam verò Iohannes cesset & detrectet tradere, ac restituere bona sua fratri Nicolao, consequens est, eum teneri ad id, quod Nicolai interest, quemadmodum voluit *gl. in l. ea lege. C. de cond. ob causam* ubi singulariter notandum, quod prædicta *gl.* velit conditionem, quam

pollicetur text. in d. l. ea lege. competere ad rem, & quod conventus ita de muni liberetur praestando rei aestimationem, si rem ipsam praestare non possit, id quod tamen hic Iohannes praetendere nequit, quoniam bona litigiosa in suo dominio adhuc habet, & restituere potest. Ergo ad restitutionem eorum omnino tenetur.

Q U A E S T I O

Q V A D R A G E S I M A T E R T I A.

S V M M A R I A.

- 1 Contentio de statu & legitimatione ad familiam & successiones magis, quam ad ipsum statum pertinet.
- 2 Quaestio legitimationis est magni praedicii, & ex ea non facile concedenda actio.
- 3 Fallit.
- 4 Matrimonium non praesumitur, nisi probetur.
- 5 Legitimatio est effectus matrimonii. & 48.
- 6 Id, quod indicatur de causa, debet etiam iudicari de effectu.
- 7 Impossibile est effectum esse meliorem sua causa.
- 9 Filij tenentur ad probationem legitimationis, nisi sint in possessione legitimatis. & 9.
- 10 Praesumptio relevat ab onere probandi.
- 11 Is, qui non est in possessione eius iuris, quod habere se praetendit, id probare debet.
- 12 Filiatio ut probari debet idonee, ita etiam eius qualitas, (legitimatio) est demonstranda.
- 13 Is, cui obicitur defectus, carentiam debet probare.

- 14 Patri asserenti hunc esse filium suum legitimum, non creditur, sed necesse habet eam qualitatem probare.
- 15 Inter personas Nobiles frequenter Instrumenta dotalia conficiuntur.
- 16 An & quando ob nimiam inaequalitatem conditionis personarum, matrimonium esse possit.
- 17 In legitimatione, quae fit per subsequens matrimonium, non solum requiritur, ut matrimonium sit contractum, sed etiam ut iure potuerit contrahi, scilicet de honestate, & secundum homines mores. & 33.
- 18 Intellectus verborum (in Authent. si quis. C. de natur. liber.) poterat esse uxor.
- 19 Tanta est vis matrimonii, ut etiam qui antea geniti sunt, post contractum matrimonium non minus legitimi esse reputentur, ac si initio ex legitimo matrimonio fuissent concepti.
- 20 Intellectus verborum Ehelich geborne selbs sehens Erben. & 60.
- 21 Pastoris attestatio de matrimonio ab aliquo inito, plenam fidem facit.
- 22 Iure etiam divino, in ore duorum, aut trium consistit omne verbum.
- 23 Ad probationem filiationis sufficit, si quis probet, se natum ex muliere, quam pater ipsius habuit pro legitima uxore, vicinis, aliisque scientibus.
- 24 Assertio avi, de filii matrimonio, grave praesudicium facit, & efficit, ut non tantum uxor, sed etiam liberi, ex tali procreati, dicantur esse in possessione legitimationis.

- 25 Confessio patris grande praedictum affert filiis, & inducit praesumptionem veritatis, & e contra. 26.
- 27 Vbi uxor est, & matrimonium, ibi etiam legitimi nascuntur liberi.
- 28 De Iure Civili est praesumptio pro legitimatione.
- 29 Liberi in domo habitati, pro liberis agniti, & educati, praesumuntur esse legitimi, adeo, ut illegitimitatem obiciens, eam probare teneatur. & 30.
- 31 Cohabitanes, potius matrimonium contraxisse, quam in stupro, vel in concubinato vixisse, Iure Civili praesumuntur.
- 32 Si constat de meritis causa, non opus est ulteriori causae cognitione.
- 34 Illi, quos Ius commune ad matrimonium contrahendum satis honestos & dignos iudicat, honestatis ratione ab aliis excludi non possunt.
- 35 Iniuriam facit legibus, is, qui vult melior videri, quam sunt ipsae leges.
- 36 Iure Canonico matrimonium cum ancilla contractum valet.
- 37 Matrimonium cum ancilla, vel liberta in concubinato retenta, contrahi potest, in tantum, ut prius nati legitimentur per id, & ad succedendum patri habiles fiant.
- 38 Nati ex ancilla, quam quis in concubinato habuit, post mortem patris & domini, una cum matre ad libertatem eripiuntur, etsi pater eos non manumiserit.
- 39 Qui vult consequens, vult etiam antecedens.
- 40 Dominus ancillam in uxorem ducendo, praesumitur illam libertate donare, & ratio.
- 41 Ancilla & liberta, sunt admodum viles personae.

- 42 Masculi, etiam Superillustres, Illustres, Spectabiles & Clarissimi possunt cum plebeia, honesta, & paupercula, matrimonium contrahere.
- 43 Liberi per subsequens matrimonium, etiam ex imparibus personis, & meretrice concepti, legitimantur.
- 44 Secundum matrimonium ad ortum liberorum ex adulterio genitorum, non potest trahi.
- 45 Id, quod non invenitur exceptum in regula, videtur inclusum.
- 46 Exceptio confirmat regulam in casibus non exceptis.
- 47 Si matrimonium subsistit, etiam subsistit legitimatio.
- 49 Posita causa sufficiente in esse, ponitur necessario etiam eius effectus.
- 50 Ii, qui honestatem in matrimoniis ineundis prætendunt, recte superbia, & ambitionis insimulantur.
- 51 Praiudicium Camera Imperialis, legitimatum per subsequens matrimonium succedere posse etiam in emphyteusi Ecclesiastica.
- 52 Et in feudo.
- 53 Matrimonium & legitimatio de iure Canonico non requirit necessario Instrumenta dotalia. & 54.
- 55 Derogatum in causa causante matrimonium, etiam derogatum censetur in causata.
- 56 Militibus propter ignorantiam Iuris subvenitur.
- 57 Armis non incumbere censetur, cui tantum est ocij, ut matrimonij solennia peragat.
- 58 Inter arma silent leges.
- 59 Consuetudine usurpatur in Belgio, ut matrimonium contrahentes cum consensu parentum, aut cognatorum puella, vel concubina, & liberos exindo suscipientes.

eos legitimos efficiant, etsi multos post annos à Sacerdote copulati fuerint.

61. *Ordinatio Ducis Saxoniae Mauricii, qua constituit, se nolle vassallos aliter investire de feudis, quam pro se & heredibus feudalibus, ex corpore legitime descendentibus, id est, Vor sich / vnd seine geborne Eheliche Erben & Erben Erben.*

Nobilis quidam B. nobis commemoravit se habuisse filium J. qui ante viginti & plures annos in Germaniam Inferiorem militandi causa profectus erat, ibique Regi Hispaniae operas suas, tanquam miles praestitit.

Etsi autem uno atque altero anno caelebs absque coniuge, imò etiam concubina vixit, successu tamen temporis cuiusdam civis Belgici filiam, loco concubinae aliquandiu habuit, ex qua uno partu gemellos, filium & filiam procreavit, paulò post sibi nexu & foedere coniugali copulari curavit, inde tres adhuc liberos suscipiens.

Cum autem superiore anno adversus hostem cum aliis militibus pugnaturus, globo tormen-

tormentario traiectus esset, vitamque cum morte ibi commutasset, uxor eius cum quinque liberis superstitibus se ad Socerum suum, in hasce regiones contulit, petens alimenta, simulque contendens, ut liberi eius pro iustis & legitimis declarentur, & post mortem avi, non tantum in feudalibus, sed etiam allodialibus bonis in locum defuncti parentis admittantur.

Eius verò frater tantum abest, ut eos admittere velit, ut etiam convitiis & matrem & liberos proscindere non vereatur, quasi turpes, illegitimos & naturales, qui non tantum à bonis feudalibus avi, sed etiam ab allodialibus excludantur, atque ita tota successio, tam feudalisis, quam allodialis avi adhuc viventis ad fratrem superstitem (non obstante quod Belgica mulier liberos suos, partim per subsequens matrimonium esse legitimatos, partim legitimè natos asseveret) iure meritoque deferatur.

Quæritur quid iam iuris?

Et sane

Et sanè videri primò statim poterat, istiusmodi quaestionem status omninò posse in praesenti casu moveri, & fratri superstiti competere hoc loco actionem. Nam haec contentio propriè loquendo pertinet † ad familiam & successiones magis, quàm ad statum ipsum.

Etsi autem legitimationis causa, aut dicere, & allegare liberos alicui⁹ esse illegitimos, & ex iniusto, vel nullo matrimonio susceptos, sit quaestio praedudicialis, & † magni momenti, ideoq; non facilè concedenda actio, §. *praedudiciales, ubi Dd. de act.* hoc tamen non † procedit, quando alicuius plurimùm interest, ut puta, cùm agitur de alicuius hereditate, & successione iam devoluta, vel devolvenda, ad quam illegitimi pertinere negantur, tunc enim maximè refert, de eiusmodi legitimationis quaestione ante omnia cognosci.

Cum ergò frater quoq; neget liberos esse legitime natos, consequens est, non statim eos unà cum matre ad successionem admittendos, sed in primis cognoscendum, nùm sint legitimi, vel spurii, vel naturales.

Secundo loco cōprobatur ista opinio, quòd nec vidua superstes, matrimonium, nec liberi eius legitimitatem suam probasse videantur, id quod tamen eos omninò facere oportuerat, quemadmodum enim matrimonium † non praesumitur, nisi doceatur, ita nec praesumi debet legitimitas, quæ ex matrimonio fluit, & oritur, estq; effectus † matrimonii. Etenim quod iudicatur de causa, † idem iudicari debet de effectu, quippe cum impossibile sit effectum causa esse † meliorem, aut legaliorem, quo argumento utitur *gl. in c. lator. extra. qui*

filij sint

filij sint legit. ubi expresse dicit, quod filii legitimatio-
nem probare debeant, nisi sint in possessione filiatio-
nis.

Idem tenet Panor. *in c. pervenit. n. 4. qui fil. sint le-
git.* ubi aperte dicit, filium + agentem debere probare
se esse filium legitimum, cum hoc sit suæ intentionis
præcipuum fundamentum, non autem cogeretur
probare, si legitimatio præsumeretur. Nam præsum-
tio + relevat ab onere probandi Br. *in l. illa stipulation. 10*
10. de Verbor. Obligat. & in terminis, quod, quando
filii ratione successionis prætendunt legitimitatem, il-
lam probare debeant, latè consulendo demonstrant
Petr. Cornerius *Cons. 70. vol. 4. & Soc. Cons. 39. vol. 1.* ubi
asseverat, hanc opinionem esse communem, per do-
ctrinam Br. *in l. circa ff. de probat.* ubi tradit, quod qui
non est in possessione + eius iuris, quod se habere asse-
rit, probare debeat.

Idem tenet Ioh. Andr. *in regula. Infamibus, in Mer-
curial.* ubi ita ratiocinatur: sicut filiatio + probari debet
idoneè, ita & eius qualitas, videlicet legitimatio demō-
stranda erit, per *c. Michaël. de filiis præbyteror.*

Item sicuti is, cui obiicitur defectus, carentiam +
sibi obiectam probare debet, ita & legitimatorem is
docere tenetur, cui obiecta est illegitimitas, ut multis
adductis text. firmat VVes. *Cons. 44. n. 47.* ubi istud a-
deò procedere declarat, ut quamvis pater nominet,
tractet & asserat + hunc esse suum filium legitimum,
non tamen ei credatur, sed omninò probanda sit illa
qualitas.

Tertiò, constat in præsentī casu patri & viro No-

bili non potuisse honestum esse coniugium cum ignobili & plebeia foemina, atq; ut frater Nobilis appellare solet, cum meretricula, unde sequitur, prædictos liberos ex schemate præteriti matrimonii nō posse commodè adiuvari. Bl. in l. 2. r. 3. C. quib. res ind.

Quartò non apparet, quod aliquod instrumentum dotale intervenerit, quo ad solennitatem eiusmodi matrimonii opus erat. Hodie enim semper & frequenter confici solent inter † nobiles personas pacta dotalia, quæ consuetudo iuri scripto quoq; consentanea est, iuxt. l. 1. ff. & C. de pact. dotal. Cum itaq; hic nullum appareat instrumentum dotale erectum fuisse, consequens est, matrimonium esse nullum.

Quintò, pro ista opinione tantò fortius urget, quod ad hoc, ut legitimentur filii per subsequens matrimonium, necesse sit, ut sint nati ex concubina matrimonio digna, secus est, si mulier sit turpis, & talis, quæ matrimonium decoloraret, (ut loquitur Bl. in l. 2. C. quib. res ind. non noc.) tunc enim ob nimiam inæqualitatem, & disparitatem cōditionis personarū, nullum potest † esse matrimonium, arg. l. cum ancillis C. de inc. nup. siquidem in omni legitimatione, quæ per subsequens matrimonium inducitur, non solum requiritur, quod matrimonium sit contractum, sed quod etiā contrahi † potuerit, scilicet de honestate, & secundum bonos mores, aliās nulla fiat aut sequatur legitimatio, aut ius succedendi, quemadmodum hanc opinionem pleriq; tenent & pro communi habent per Auth. si quis C. de natural. liber. ubi Bl. verba illa ponderat: Poterat † esse uxor: ut intelligantur de iure, & facto, secundum.

eundum naturam, & bonos mores, Tiraq. *in tr. de nobilit. c. 15. n. 22.*

Sextò & ultimò, etiam si hoc loco præsupponere velimus, non tantùm matrimonium esse legitimè contractum, sed etiam filium in concubinato susceptum, per subsequens matrimonium legitimatum, quoad honores, & ordines, imò etiam ad successiones & consequenter quoq; ad feudi successionem admittendum esse, ut tenent communiter omnes Dd. *in c. naturales, si de feud. defu. cont.* quia tanta vis † est matrimonii, ut etiam qui antea geniti sunt, post contractum matrimonium non minus legitimi esse reputentur, ac si ab initio ex legitimo matrimonio concepti fuissent, Canon. *in c. tanta, qui filii sint legit.*

Tamen in hoc præsentī casu non videtur iste filius antea ex concubina natus admittendus ad successionem feudi, ut ut etiam matrimonium subsequutum fuerit, quia in investitura avo paterno cōcessa dicitur, & fit mentio de filiis legitimè natis, id est *Elftich geborne ketts* † 20 *Lehnserben.*

Hæc quidem verba expressam & omnibus obviam differentiam cōstituunt inter liberos ante matrimonium natos, & eos, qui post matrimonium suscepti fuerunt, ut scilicet illi à feudi successione removeantur, hi vero in bonis feudalibus non minus, quàm alodialibus soli admitti debeant.

Hanc nostram sententiam quidam satis acriter tuentur, qua de re videant Studiosi Hart. Pistoris *q. feudal. 41. n. 36. & seq.*

Quæ omnia cum ita sint nihil absurdi videtur, etiā si

in præsentī casu nostro idē dixerimus, filiū saltē ante matrimoniū natū non esse capacē bonorū feudalium, obstante sibi investitura, quæ de filiis ex legitimo matrimonio natis loquitur.

Sed utut sese ista habeāt, verior nobis omnibus visa est, iuriq; ac æquitati convenientior contraria sententia, quod nimirū, non tantū sufficiens probaverit mulier ista matrimoniū inter se suumq; maritū defunctum esse contractum: Verū etiam iure meritōq; petere, ut liberi inde nati legitimi pronunciarentur, & ad successionem bonorum allodialium & feudalium in locum parentis defuncti admitterentur.

Et probationem matrimoniū quod attinet, Parochus quidā, vel Canonicus istius loci expressē testatur suo authographo, & literis, atq; sigillo, tres proclamationes matrimoniales suo tempore ac congruo debitas factas esse, & in Ecclesia Parochiali à se, utpote Sacerdote legitimo, istas personas s. Iulii, Anni præcedentis 1607. in dissolubili matrimoniū vinculo coniunctas, testibus fide dignis præsentibus.

27 Quæ Pastoris attestatio facit, hoc quidem in casu plenam † fidem, neq; refert quòd absq; iuramento, aut viva voce testimonium tulerit in scriptis duntaxat, *arg. l. ad personas. ff. de iurei. Sich. in rubr. C. de test. n. 2. & Menoch. de matrimonio cas. 99. n. 2.*

Et ut illa probatio Parochi non esset per se sola sufficiens, tamen aliis certis indiciis constat, hic verum contractum esse matrimonium.

Complures enim testes, mediante iuramento, deposuerunt, ipsos contraxisse revera matrimonium, quia

quin imò duæ Civitates, appositis ipsarum sigillis splē-
didum testimonium perhibuerunt, non tantum ha-
sce personas foedere cōiugali ritē in conspectu Ecclesiæ
copulatas fuisse, verum etiā 5. liberos, legitimē natos.

Vnde hic articulus plusquā n sufficiēter est pro-
batus, quoniam iure etiam divino in † ore duorum, vel 22
trium constat omne verbum *c. novit. de iudic. c. cum te-
stes, c. relatum de testam. c. in omni. de testib.*, quibus con-
cordant leges civiles, ut *l. ubi numerus. ff. de testibus.*

Quid quod ipse Nobilis Iohannes Agnetam pro
sua legitima uxore habuit, liberos quoq; ex ea progeni-
tos, pro suis legitimis, & naturalibus filiis, & filiabus
agnovit.

Atqui iuris est manifesti, ad probationem filiatio-
nis sufficere, si quis prober, sese natum ex † muliere, 23
quam pater ipsius habuit pro uxore legitima, vicinis &
aliis scientibus, *l. si vicinis C. de nupt.* ad idem est text.
in c. per duas extra qui filii sint legit. ubi Panorm.

Accedit huc non tantum ipsa tractatio & confes-
sio Iohannis patris, dicentis, illam esse suam coniugem,
sed insuper etiam avus in suis literis ad nos transmissis,
constanter affirmat, sibi optimē notū esse, quod filius
suus haberet uxorem: Quæ quidem assertio procul du-
bio pro uxore & nepotibus grande præiudicium facit,
† & efficit, ut non tantum uxor, verum etiam liberi 24
inde procreati meritò dicantur esse in possessione legi-
timationis, *l. 1. §. Iulianus, de agnosc. lib.* ubi I. C. ait;
quandocunq; † ceperit causa agi, grande præiudicium 25
afferet pro filio confessio patris, & multum operatur
ac inducit præsumtionem veritatis.

Si enim contrà filios multum valet patris vel matris hac in re assertio, certò multò magis pro filio, vel filiis valere debet, Panorm. d. c. *per duas, quæ fil. sint legit.* Modest. Pist. *Cons. 7. n. 14. vol. 2. & V Vef. d. Cons. 44. n. 66.*

Etsi autē avus in supra allegatis suis literis tantum faciat mentionem uxoris, cum qua asserit filium suum contraxisse matrimonium: Tamen eo ipso etiam legitimatio liberorum probatur, vel certè præsumitur, ubi enim uxor & matrimonium, tibi legitimi nascuntur liberi, V Vef. d. *Cons. 44. n. 45.*

Huc accedit, quod de iure civili pro t legitimatone sit præsumptio, *l. in libera. 24. de R. N. d. l. si vicinis ubi Bl. C. de nupt.* Id quod etiam de iure Saxon. procedit ut tradit V Vef. *Cons. 44. n. 56.*

Hinc etiam liberi in domo habiti, proq; liberis agniti, atq; educati, præsumuntur t esse legitimi, usq; adeò ut allegans, seu obiiciens t contrarium, probare illud teneatur. Cum enim ipsum matrimonium præsumatur, & cohabitantes potius coniugium t contraxisse, quàm in stupro, vel in concubinato vixisse, iure civili intelligantur, iuxta *d. l. in libera. de R. N.* Certè multò magis præsumi debet, filios ex tali cohabitatione & coniunctione natos, esse legitimos, & ex matrimonio potius, quàm ex stupro susceptos, ut alleganti contrarium meritò id ipsum sit probandum, sæpè *d. l. si vicinis, iuncta l. non nudis C. de probation.* V Vef. d. *Cons. 44. n. 56.*

Cū ergo in præseti casu isti s. liberi partim sint legitime nati, partim per subsequēs matrimoniū legitimati, liquet

liquet apertissimè, tres illos filios, duasq; filias habere intentionē fundatam, & quasi in possessione filiationis constitutos, non fore ulla probatione ulteriore gravandos.

His ita fixis, & stabilitis, restat, ut ad obiectiones, quæ plus coloris, quàm caloris habent, paucis respondeamus.

Ac primò quidem non obstat, quod dictum est, ante omnia cognoscendum esse de legitimatione, quia firma ad hæc & solida est responsio, quod in proposito confitetur de meritis causæ, ideò non est opus est ulteriori causæ cognitione, ut tradunt Dd. *in l. à divo Pio. §. in venditione. ff. de re indic.* Omnes Dd. *in l. ab executione C. quorum appel. l. meminerint C. unde vi.* 32

Ad secundam rationem respondemus, plena probatione ostensum fuisse, quod suprà dicta vidua verum matrimonium cum isto Nobili suoque marito defuncto contraxerit, & ex eo prolem numerosam suscepit, ut meritò hic proverbialiter dicendum videatur, cum Virgilio: Et Phyllida solus habeto, scilicet partem dimidiam bonorum avi.

Non etiam obstaculo est, sed facile destruitur, quod tertio loco dicebatur, per subsequens matrimonium non legitimari liberos, neque etiam constante matrimonio natos esse legitimos, nisi cum matre de iure, & facto nuptiæ contrahi potuerint, secundum honestatē, & dignitatem familiæ, quippe cum non videantur convivere voluisse in aliquod dedecus. *l. non tantum tertia. §. si emancipatus ff. de bonorum possessione contr. tabulas.* 33

Quo.

Quoniam ad istum obicem removendum dicimus, simplicissimè, cum subsequens matrimonium tollat omnem maculam, ut notatur *in supra d. c. tanta qui fil. sint leg.* & is qui mediante matrimonio legitimatus est, secundum iuris rationem, pro eo habeatur, ac si legitimè natus esset, contrahentes verò voluntatem suam ad hanc iuris dispositionem accommodasse censeantur, quomodo quæso illi, quos ius† commune satis honestos, & dignos esse reputat, honestatis ratione excludi poterunt, iniuriam† enim facit Legibus, qui vult melior videri quàm sunt ipsæ Leges, ut ait Rol. à Valle quem refert hic Hart. Pist. *quest. feud. 41. n. 33. Conj. 12. n. 67. vol. 3.*

Ideoq; verisimile non est, contrahentes honestatem magis cōsiderasse, quàm gravissim. illos iuris & Legum autores & latores, sed potiùs credibile est, eos in hoc cum iure communi se conformasse, quod vult, non tantum de iure canonico valere matrimonium† contractum cum ancilla scienter vel ignorāter, si eam post scientiam cognoverit, valere, inquam, eiusmodi matrimonium, etiam quoad legitimationem prolis, iuxt. c. *proposui*, & c. *fin. de coniug. servor.* sed etiam de iure novissimo & constitutione Iustin. Imperator, quæ constituit, posse aliquem contrahere matrimonium cum ancilla, vel liberta in concubinato retenta, usq; adeò, ut sibi prius nati legitimentur,† quoad succedendum patri, per expressum & rotundum text. in §. *fin. de trient.* & *semisse* & in §. *si quis autem in Novell. ut liberti de cetero aureo non indigeant annulo*, & ut *pristinus restit. natalib.* ubi Imperator sanxit, ut sint etiam præcedentes filii

filiis, sicut & qui post dotalia pacta nati sunt, liberi, & ingenui, & sui, & patris successores. Schurff. *cons. 56. n. 4. Cent. 2.*

Etsi enim Imp. *in d. §. fin. vers. sed quoniam, de triente & semis.* præsupponat, ancillam oportere esse manumissam, ad hoc ut matrimonium sit firmum & validum: tamen gl. *ibid. in verbo honoravit*, rectè in dubio hoc dicit præsumi, inquiens, quod etsi non fecisset, tamen præsumeretur, iuxt. *l. fin. C. communia de manumiss.* ubi filii nati ex ancilla, quam quis tenuit in concubinato, post mortem patris & Domini trahuntur ad libertatem, etiamsi pater eos & matrem ipsorum non manumiserit, imò extat ea de re peculiaris constitutio, quod contrahens matrimonium cum ancilla, faciat eam liberam, etiam sine alia manumissione, & non solum ipsam mulierem, verum etiam eius liberos, d. §. si quis autem in Nov. ut liberti de cetero.

Ratio huius est, qui enim vult consequens, is videtur velle omne necessarium antecedens, ad illud consequens, *l. ad rem mobilem. ff. de procur. l. illud. ff. de acq. hered.* quia ius hinc præsumit, quod Dominus ancillam suam ducendo uxorem, simul libertate donare velit, aliâ enim uxor non esset nisi libera esset. Ne igitur actum frustratorium facere Dominus, & ludere duntaxat ancillam videretur, omninò dicendum est, eam ducendo uxorem manumittere voluisse unâ cum liberis. *arg. l. hac stipulatio. §. Divus. ff. ut legat. nomin.*

Illud hinc magis perpendendum cum Schurff. *d. cons. 56. n. 4. Cent. 2. & VVes. d. cons. 44. n. 73.* quod, tametsi ancillæ & libertæ sint admodum viles & abiectæ

personæ, iuxt. *l. humilem. C. de incest. nupt.* nihilominus
 tamen masculi, & in maxima dignitate constituti, utpu-
 42 ta † Superillustres, Illustres, Spectabiles, Clarissimi (de
 quibus notant Dd. in *l. 1. ff. de off. eius cui mand.*) pos-
 sunt cum plebeia honesta, & paupercula, rustica ancit-
 la, firmum & validum contrahere matrimonium, & ex
 ea iustos liberos suscipere, iuxt. *d. l. humilem. C. de incest.*
 43 *nupt.* imò per subsequens matrimonium † legitiman-
 tur liberi, ex imparibus personis, etiam meretrice, con-
 cepti, prout confirmat text. in *d. c. tanta. extra qui fil. sint*
legit. ubi dicitur, tanta est vis matrimonii, ut etiam qui
 antea geniti sunt, post matrimonium contractum effi-
 ciantur legitimi, qui textus tantum excipit liberos ex a-
 44 dulterio susceptos, scilicet quia ad illorum † ortum se-
 cundum matrimonium trahi non potest, cum sint sus-
 cepti ex adulterio, eo tempore, quo prius matrimoni-
 um duravit, & secundum esse non potuit. Ergò in reli-
 quis liberis, ex quacunq; muliere soluta, & coniunctio-
 ne non prohibita, susceptis obtinet regula *d. c. tanta*,
 45 quod enim non invenitur † exceptum in regula, debet
 46 videri inclusum, & † exceptio confirmat regulam in ca-
 sibus non exceptis, *l. nam quod liquide. § fin. ff. de penu leg.*
l. quasitum. § deniq. ff. de fund. leg. V. Vel, d. cons. 44. n. 73.
& seqq.

Ex quibus manifestò apparet, matrimonium pro-
pter imparitatem personarum, scil. ignobilitatem, vel
 inopiam, non improbari (ut quia mulier humili orta
 progenie alicui contigit) nec filios ita legitimatos, quã-
 vis ex indigna muliere susceptos, ideò ab hereditate ex-
 cludi, sed in bonis tam feudalibus, quàm allodialibus
 succe-

succedere: si enim matrimonium † subsistit: Ergò et. 47
iam legitimatio liberorum, tanquam certissimus ma-
 trimonii † effectus, necessario subsequitur. Nam posi- 48
 ta causa sufficiente, & † efficiente in esse, ipse effectus po- 49
 nitur Tiraq. *in tr. de nobilit. c. 15. n. 23.* & Schurff. *sapè d.*
cons. 56. n. 5. Cent. 2. ubi invehitur in illos, qui honestatem
 prætendunt, eos non obscure superbiæ & ambitionis † 50
 insimulans, *Cent. 2. n. 5. VVes. d. cons. 44 n. 75.* Hart. Pist.
q. feud. 41. n. 33. Gail. *obs. 141. n. 2. lib. 2.* ubi testatur, hanc o-
 pinionem etiam approbasse Cameram † Imperialem in 51
 quodam casu, & sic filium legitimatum per subsequens
 matrimonium, succedere in emphyteusi Ecclesiastica,
 (quæ concessa est alicui, pro se, & liberis legitimè natis)
 & in feudis quoq; habere † eisdē ius retractus, vel πρῶ. 52
 τομῆσιως, Item gaudere beneficio *l. si unquam. C. de revoc.*
donat. Qua de re plura videant Studiosi apud Tiraq. *in re-*
petit. sua d. l. si unquam.

Porro, quod Quarto loco de dotalibus Instrumen-
 tis obicitur, exigui est momenti, quia matrimonium
 & legitimatio de necessitate † Iuris Canonici non requi. 53
rit talia Instrumenta, sed ex matrimonio simpliciter cō-
 tracto filii legitimantur, dum modo de nuptiis constet,
 eaq; aliter comprobari possint, Dec. *in cons. 155. vol. 2.*
 ubi ait, istam esse communem opinionem, & ab ea in
 iudicando & consulendo non recedendum, & Schurff.
cons. 1. n. 15. Cent. 1. respondit, non esse necessarium ad
 substantiā matrimonii & legitimationis † ut Instrumen- 54
 tū dotale interveniat, sed sufficiat solus cōsensus, ideoq;
 reprobato iure Civili standum erit Canonico, propter
 materiā subiectam, scil. Ecclesiæ & periculum animæ.

Proinde si derogatur Iuri Civili in hoc, scilicet in causa causante matrimonium, ne opus sit Instrumento dotali, ad matrimonii substantiam, meritò etiam ei derogatum † censeri debet in causata, id est, in legitimatione quod filii ante, & post, ex tali matrimonio, etiam sine Instrumentis dotalibus, nati, sint legitimi.

Deinde istud argumentum in nostro præsentis schemate, fragile esse ex eo etiam liquet, quod militibus 56 propter ignorantiam Iuris † subveniri soleat, cum quibus Iura benignius agere par est, & sic causa privilegii est imperitia, quæ ex iusta armorum occupatione procedit, ut etiam si alioquin sciat solennem matrimonii contrahendi ritum, tamen occupatio militiæ eum excuset, 57 haud enim armis † incumbere censetur, cui tantum est otii, ut matrimonii solennia peragat, præsertim cum 58 inter arma † (ut dici solet) sileant Leges, ut etiam qui aliter fortè sciunt, tamen occupationibus bellicis impediantur.

Deniq; Quintò pater defuncti militis non obscure in literis ad nos transmissis significavit, consuetudine receptum esse in Inferiori Germania, inter alia in- 39 quiens, moribus usurpatum, ut Principes, Comites, Barones, Nobiles & ignobiles matrimonium contrahentes cum consensu † parentum, aut cognatorum puellæ, vel concubinæ, & liberos inde suscipientes, legitimos efficiant, etiam si post multos annos per Sacerdotem copulati fuerint. Qua consuetudine præsupposita, omnis dubitandi cura in nostra præsentis quæstione tollitur.

Quod verò tandem & postremò pro contraria opinione

pinione ex literis investiturarum colligebatur, id levius est, quàm ut proluxa refutatione indigeat.

Sit enim sanè, ut tenor investituræ loquatur de filiis legitimè natis, Von den Ehelich gebornen Leibs Lehen Erben/ † nihilominus tamen dd. & Feudistæ tenent, illos, 60 qui per subsequens matrimonium legitimati fuerunt, succedere, quos Interpp. longa serie commemorat Hart. Pist. d. q. feud. 41. n. 13. asserens hanc opinionem veriore, magisq; esse communem, adductis quinque in hanc sententiam rationibus, quas ob promissam brevitatem animus non est huc transcribere, aut inferere, cum ab omnibus ultrò apud eundem legi possint.

Hanc opinionem quoq; defendit Did. Covar. in tr. matrimon. c. 8.

Porro tametsi hæc conclusio nullo modo dubia, aut ambigua, sed certissima sit, tamen si aliundè probabile fiat, Dominum directum, & vasallum, aut Principes per publicam constitutionem in suis Provinciis servare, hæc atq; alia id genus verba, ideo usurpasse, quod legitimatum per subsequens matrimonium à feudi successione removeri voluerint, tum sanè res aliter sese haberet, hocq; casu is minimè sit admittendus, ut rectè concludit Hart. Pist. d. q. 41. n. 36. & seq. quod diligenter notandum, propter Ordinationem Ducis Saxonie Mauricii, Anno 1550. promulgatam, Torgæ 12. Nov. ubi constituit, se vasallos † nolle aliter investire, quàm 61 pro se, & heredibus feudalibus ex corpore legitimè descendentibus, vulgò: Vor sich und seine geborne Ehliche Leibs Lehen Erben. Et licet Schurff. d. cons. 56. Cent. 2. multa acriter contra eiusmodi Constitutiones scribat, con-

stanter affirmans, eas non valere, quibus astipulantur etiam Dd. in Consultat. ad Elect. Constit. p. 2. q. 45. n. 6. cum multis seqq. per plurimas rationes & iuris fundamenta ab ipsis adducta: tamen ambigendum non esse videtur, quin Principes hoc, pro sua autoritate, constituere optimo iure possint.

Q U A E S T I O

QVADRAGESIMA QVARTA.

S U M M A R I A.

- 1 Supplicij parricida varia genera. 2. 3. 4. & 5.
- 6 Lex semper loquitur.
- 7 Pratendens legem esse abrogatam, eius non usum probare tenetur.
- 8 Leges tacito consensu per desuetudinem abrogantur.
- 9 Intentio probata in Legibus non habetur.
- 10 Supplicium ab Augusto Electore Saxoniae, in parricidas constitutum.
- 11 Poena debet esse conformis delicto.
- 12 Iudicis arbitrio committitur, exorbitantibus delictis poenam graviolem statuere.
- 13 Poena L. Pompeia, in quibus & contra quos locum habeat.
- 14 Natura non facit differentiam inter liberos, legitimos & naturales.
- 15 Affectio & voluntas consideratur ex iure naturali.
- 16 Liberi ex coniugato & soluta nati, an pro spuris, & ex damnato, atq. punibili coitu nati habeantur.

17 Coitus

- 17 Coitus damnatus quis propriè dicatur.
- 18 Congressus cum ancilla, revera damnatus non dicitur.
- 19 Omnis concubitus, præter solum uxorium, tanquam illicitus reprobat.
- 20 Adulterium iure Canonico etiam dicitur, cum soluta se coniugatus miscuerit.
- 21 Poena adulteri ex constitutione Principum Saxonia.
- 22 Semen ex qualicunq; homine sit, Dei opus est.
- 23 Erga spurios proprios omne officii & charitatis genus exercendum esse videtur.
- 24 In liberis ex damnato coitu natis, nulla coniunctionis ratio dicenda est, aut ius necessitudinis, ita ut prorsus alieni habeantur.
- 25 Ius Civile spurios ne naturalium quidem liberorum nomine dignos indicat.
- 26 Liberi ex adulterio suscepti, innominabiles sunt.
- 27 Nomen quod est contrarium iuri, non est nomen.
- 28 Contrariarum qualitatuum nomina debent esse contraria.
- 29 Inter personas adulterinas incestuosas, & stupro maculatæ, nulla cadit affectio, sed defectio.
- 30 Illegitimè nati non sunt alendi.
- 31 Et à sacris ordinibus arcendi.
- 32 Pater occidens nothum non videtur poenam mereri.
- 33 Sanctiones poenales iis tantum in casibus recipienda sunt, qui expresse Legibus cauti reperiuntur.
- 34 Poena nulli gravior imponi debet, nisi in casibus iure expressis.
- 35 Non quilibet lex est, aliquid dicens.
- 36 Index poenis legalibus contentus esse debet.
- 37 Poena persecutio non Iudicis voluntati, sed legum auctoritati reservatur.

- 38 *Extensio pœnae quando facienda.*
 39 *Homicida pœna gladii punitur.*
 40 *Text. Homicida, quod facit, semper expectet; in l. eiusdem. 3. §. L. Cornel. vers. sed solent homines capite puniri. ff. ad L. Cornel. de sicar. monaculus in Iure.*
 41 *Pœna Legum & Iudiciorum semper pro qualitate delicti coacervantur.*

Amet si dulces sint parentes, dulces filii, dulces fratres, dulces deniq; sorores, sæpius tamen (proh dolor) hæ personæ naturali vinculo coniunctæ, amare scere solent. Adeò enim longè ab hominibus tristissimo hoc tempore secessit humanitas, ut non tantum alieno sanguini non parcant, sed etiam sua propria viscera & pignora nefariè trucidant, id quod prorsus execrandum est, quo quidem unico maleficio, parricidio (inquam) omnia scelera, teste Cic. complexa esse videntur.

Etenim id, quod præclarè dicitur à Sapientibus, vultu sæpè læditur pietas, quod quæso supplicium satis acre reperietur in eum? qui mortem obtulerit parenti, pro quo mori ipsum, si res postularet, iura divina atque humana cogeant. Portentum, atq; monstrum prodigiosum & certissimum est, esse aliquem humana specie, & figura, qui tantum immanitate bestias (quæ non modò foetus, sed etiam parentes suos amant) & feritate superaret, ut propter quos hanc suavissimam lucem aspexerit, eos indignissimè luce privaret.

Quemadmodum (quod dictu & auditu horrendum est) antepaucos dies, quidam sceleratus filius, rabie, furiisq; actus, matrem suam sexagenariam, & viduam afflictam, adhuc & sororem suam, virginem 22. annorum, opem miserrima matri ferre volentem, crudeliter necavit, nec vulneribus satiatus, nec cruore contentus, quin & percussas, iacentesq; cultro materno petiit, eisq; ictus aliquot circa ingulum & praecordia intulit, tandem velamine linteo, quo utebatur soror, collo eis imposito, alligavit ad stolam lecti, ibiq; strangulavit.

Quid? quod puerum quoq; trivialem, in cubiculo suo dormientem, obtruncare conatus est, & procul dubio eum interemisset, utpote iam capite vulneratum, nisi divinitus servatus, & nudus ex lecto prosiliens in plateam sese proripuisset, fugaq; salutem sibi quasi visset.

Quid dicam de Pastore pagano? qui

Aaaa

ancib-

ancillam cum infante suo adulterino recens nato, in flumen precipitare non est veritus, matre quidem evadente salva, & incolumi, infante verò aquis submerso.

AN non horrenda sint ista facinora, atq; unumquemq; obstupefcere iure meritoq; possint, ego sanè mallem hîc conticescere, quàm proferre tanta, talia, & tam detestanda crimina, ne potius crimina admonere, quàm prohibere viderer. Sed cum isti barbari & immanes homines, non facere erubescant, quis nobis vitio verterit, ut non erubescamus eiusmodi scribere, & dicere, ut omnib. modis horrorem incutiamus huiusmodi facinora audientibus?

Ceterum, tametsi Imperatores singulare supplicium in parricidas † excogitarunt, ut quos natura ipsa retinere in officio non posset, ii magnitudine poenæ maleficio submoverentur, in sui voluerunt † in culeum vivos parricidii damnatos atq; ita in mare, vel flumen precipitari. Mansitq; hæc poena in parricidas, in hæc usque tempora, culeo enim canis, gallus gallinaceus, simia & vipera cum homine insuitur, & in flumen, vel mare detruditur, ut in fixa infensorum animalium, & foeda laceratione corporis, ob tanti sceleris immanitatem, diro cruciatus vulnere interimatur, utque ab omni elemento repudiatum cadaver irrequieto labore, & perpetuis fluctibus agitetur, *l. pœnal. utrum. ff. ad L. Pomp. de parric. & l. un. C. de his qui par. lib. occid. S. alia debent Inst. de publ. ina.*

Et si autem alii plerique Dd. dicant, illa omnia tantum iure communi scripto introducta fuisse, nunc verò totius penè mundi consuetudine illam poenam abolitam, nec amplius in usu esse, uti tradit Bl. *in d. l. un. C. de his qui paren. & ibi Salic n. 1. ubi subiicit, de consuetudine † parricidas decapitari, & fortè carere sepul-³ tura, vel ut tenet Damhoud. in pr. crim. c. 87. n. 3. ad caudam equi, aut ad quodvis vehiculorum genus affixos, cratique vimineæ insidentes, aut asserti, ita dedecorosè pertrahi ad supplicii locum, ubi decollentur, & corpus truncatum rotæ in altum erigendæ affigatur, tandem simul omnium bonorum proscriptione, aut confiscatione plecti.*

De eadem consuetudine grave quoque testimonium perhibet Iul. Clar. *lib. 5. §. parricidium n. 5. ubi testatur, se cùm esset in † Hispania, non alio supplicii ge-⁴ nere, quàm strangulationis poena huius criminis reos affectos, postea dolio inclusos, & in flumen proiectos vidisse.*

Apud nos autem Mediolanenses (subiicit Clarus) decapitantur, prout alii homicidæ, & deinde non eis † denegatur Ecclesiastica sepultura, & ita pluries se † vidisse observatum, in mulieribus proprios infantes occidentibus, vel suffocantibus.

Cùm itaque hic præclarus vir, in foro atque iudiciis indies versatus fuerit, huius sanè testimonium meritò aliquem movere, imò maxime authoritatis nobis esse debet.

Verum istis autoritatibus non obstantibus, nobis videtur illa culei poena adhuc vigere, nec per consuetudinem abrogatam, sicuti in hac sententia quoq; est
 6 Ant. Gom. tom. 3. c. 3. n. 3. quandoquidem lex semper † loquitur, & in dubio usu recepta praesumitur, qui verò
 7 prætendit esse abrogatam † eam moribus utentium, illi incumbit onus probandi, tanquam fundamentum suae intentionis, ut loquitur Br. in l. in illa, de verb. oblig. l. pñ. §. docere, ne quis eum &c. Natta cons. 340. n. 11. tametsi enim rectiss. receptum sit, ut Leges tacito † consensu omnium per desuetudinem abrogentur, iuxt. l. de quib. ff. de leg. & in Procem. Inst.

Quia tamen hæc asserta consuetudo in facto consistit, ei sanè qui eam afferit, non aliter fides adhibenda est, nisi eam probaverit, nos enim habemus † intentionem probatam in Legibus, unde Dd. dicentes, eas Leges non esse usu comprobatas, docere tenentur l. in exceptionibus, de probat. Idcirco in illo tragico casu dictavimus parricidæ poenam culei cum istis quatuor animalibus, neq; enim hic allegari poterit nimius rigor, aut nimia duritia, arg. c. fraternitatis. 34. distinct. Hinc quoq; videmus Augustum Electorem Saxoniae p. 4. c. 3. idem supplicium in parricidas † renovasse.

Sed quærat hic aliquis, nùm alia poena, & quidem gravior imponi possit parricidæ si regionis qualitas non tulerit, ut mare, aut flumen proximum desit, vel copia istorum animalium commodè haberi non possit?

Et sanè in hoc tragico casu pronuntiavimus, ut iste parricida primò candenti ferro bis ustuletur in corpore, deinde corpus in quatuor partes dissectetur, quæ
 quidem

quidem suspendantur ante portas civitatis in quatuor locis diversis.

Etsi autem ultrò fatemur, ex legis præscripto hoc supplicii genus non esse desumptum, neque statuto, aut consuetudine receptam hanc poenæ irrogationem, quod quidem ad hoc delictum puniendum attinet, & propterea alicui iustò durior & severior hæc poena videbitur, quippe cum conveniat poenam † delicto esse cōformem, ut elegans text. est in *l. perspiciendum. ff. de pæn.* & in *c. felicitis de pæn. lib. 6. §. oportet in Nov. de iudic. Tiraq. in tr. de pæn. temp. in præfat. n. 3. §. & 15. Damh. in pr. crim. c. 61. n. 3. & 4.*

Veruntamen cū Legum latores in animadversione huius criminis considerârint, non modò asperitatem, & atrocitatem rei, verùm etiam naturalem consanguinitatis affectionem, non immeritò nos quoque illa horrenda facinora monebant, admonebant, ac veluti urgebant, impellebant, invitosq; propemodum cōtrahebant, ut huic nefario portentosoq; homini poenā inusitatam adiudicarem, siquidem Alastor iste tot tantis tamq; nefariis sceleribus coopertus est, ut nemo nos procul dubio vituperaturus sit, quòd hanc poenæ irrogationem & autionem ei dictaverimus, præsertim cum Damh. in *pr. crim. c. 81. n. 4.* eiusmodi nobiscum sit sententiæ, sic etenim scribit: Sors, aut ratio postulet, ut his poenis quid propter enormitatem adiciendum foret, hoc tantum in iudicis † arbitrio fitum est, cui dictis poenis semper aliquid adicere permittitur, ut his poenis & exemplis alii exterriti à similibus commit- tendis abstineant. Hinc Tiraq. quoque in *tr. de pæn.*

temp. in pras. n. 16. scribit, iudicem posse ob causam au-
gere poenas à iure constitutas, per text. *l. quid ergò § pœ-
na gravior. ff. de his qui not. inf. & in l. 2. C. ut intra cert.
tempus.*

Ceterum ut ad alterum parricidam transeamus,
qui infantem suum cum matre præcipitavit in flumen,
videbatur dicendum, hunc severiori animadversione
& poenâ dignum, quàm quod capitis supplicium so-
lummodò à nobis ei est adiudicatum, quandoquidem
negari non potest, quin & iste parricidium perpetrarit,
& sic poena L Pompeiæ, non solum in liberis legitimis,
13 & † naturalibus simul sed etiam in naturalibus tantum
locum habere debet, erga quos parem affectionem &
amicitiam habemus, non minus, quàm in legitimos &
14 naturales, neq; enim natura differentiam facit inter †
utrosq; §. *si verò non habens, quibus mod. natural. eff. leg. &
in §. si quis erga filias, in Nov. quibus mod. natural. eff. sui,*
15 nam & affectio † & voluntas consideratur ex iure natu-
rali *l. hoc. §. in omnibus. extra. item ff. de accus. & hoc quo-
que spectat l. adoptivus. §. serviles vers. unde nec vulgò ff.
de R. N. Tiraq. plura hac de re tradit in tr. de pœn. temper.
causa 20. n. 2.*

Deinde quidam Iuris Interpp. asseveranter affir-
mant, liberos natos ex coniugato, & soluta, pro spuris
16 † ex damnato, & punibili coitu procreatis non esse cen-
sendos, prout consulendo tradidit Paul. de Castro *cons.
34. lib. 2. & Alex. cons. 59. in fin. libr. 1.*

Quia damnatus concubitus propriè is dicitur,
17 in quem & criminalis actio † intentatur & severa etiam
poena infligi potest, Salic. in Nov. ex complexu. C. de in-
cest. nupt.

est. nupt. Iam verò scimus, spurios, qui ex humiliori-
bus foeminis, utpote ancillis, suscipiantur, nulli poenæ
obnoxiosesse, & talem congressum revera † damna- 18
tum non dici tradidit Cagnolla in l. pn. C. ad S. C. Orfic.
 Sequitur ergò dispositionem l. Pompeiæ in horum
 quoq; nece locum habere, arg. c. *quacunq; & c. nunquam*
56. dist. 2. ut proindè nimis tepida videatur poena gla-
 dii à nobis Sacerdoti, ob submersionem & suffocatio-
 nem infantis dictata, quemadmodum etiam quidam
 eruditi viri, de hac lenitate sententiæ mirabantur, non
 obscurè rationem decidendi efflagitantes.

Vt ergò huius rei veritas pateat, equidem haud
 inviti fatemur, in liberis & parentibus naturalibus tan-
tum procedere L. Pompeiam, ut non minus in iis par-
ricidium commissum censeatur, atque in legitimis &
naturalibus simul, ob eas quas supra diximus causas.

Quod verò ad spurios ex ligato & soluta procrea-
tos attinet, nullo sanè modo Castrensi, Salic. & aliis as-
sentiri possumus, neq; enim concedendum est, com-
plexum hunc iure damnatum non esse, nullamq; adeò
poenam mereri, cum contrà potius omnis concubitus
† præter solum uxorium, tanquàm illicitus iure damne- 19
tur ac reprobetur, c. nemo. c. meretrices. 32. q. 4. ut tradit
Cagnolla in d. l. si qua illustr. n. 11. & 13. C. ad S. C. Orfic.
 Idq; iure non tantum Pontificio procedit, quo adulte-
 rium id æquè dicitur † cum coniugatus vir se solutæ 20
 mulieri immiscuerit, atque si uxor alterius vitatur,
 Abbas in c. *transmissa, de eo qui cogn. consangu. uxor.*
 verum

verum etiam iure Civili, vel Caesareo locum habere eleganter probat Petr. à Plata *lib. 1. Epit. delictorum c. 41. n. 35.* sed etsi iure communi nullam hoc vitium poenam mereretur, quotusquisque tamen est, qui non videat novis Constitutionibus Provincialibus Ducum Saxoniae lineae Vinariensis, c. 4. §. Da ein 4. vers. Unde mit dieser Straff severissimam poenam † decapitationem, vel decollationem scilicet in illud ipsum delictum sancitam esse.

Qua ipsa quidem de causa, coitus iste damnatus ac reprobatus esse censetur, ut proinde status praesentis quaestionis iam in eo tantum consistat, num Sacrificulus iste ob suffocationem infantis, poena parricidii teneatur, & affici iure possit.

- 22 Quamvis igitur semen ipsum, † ex qualicunq; homine sit, Dei utiq; opus esse perhibeatur, *d. c. undecunq; 55. distinct.* ideoq; erga spurios proprios omne officii † & charitatis genus exercendum esse videatur, *c. pasce, c. non satis c. est probanda. 86. distinct.* Attamen secundum communem Dd. sententiam, in liberis natis ex dampnato coitu, nulla † coniunctionis ratio dicenda est, aut ullum ius necessitudinis, quod quidem de iure Civili sortiatur effectum, spectatur, sed prorsus alieni habentur, *Auth. ex complexu. C. de incest. nupt.* Hinc est, quod
- 23 Ius Civile spurios † ne naturalium quidem liberorum nomine dignos esse indicat, *§. fin. quib. mod. naturales eff. sui & d. Auth. ex complexu* & sic tales filii ex adult-
- 24 rio suscepti † sunt innominabiles, nam dedecus est ipsos nominare *c. innotuit, de Elect.* nomen enim quod
- 25 est iuri contrarium, † non est nomen per l. assumptum, quippe

quippe cū contrariarum qualitatum nomina debeant esse contraria. 28

Neq; hīc tractamus de Legibus, quæ loquuntur de liberis naturalibus tantū, qui sunt suscepti in concubinato, sed loquimur de liberis adulterinis, incestuosis, vel stupro maculatis, inter quas personas nulla 29 cadit affectio, sed defectio, ut ait *Bl. in Cons. 457. in pr. lib. 5.* Hinc tradunt Dd. spurios tales, et illegitimè natos non esse alendos, item eos à sacris et ordinibus repellendos, tanquā infames & integritatis nota laborantes, id quod non ex vulgi opinione solum profectum est, sed etiam plurimorum gravissimorum virorum, quin imò ipsa S. scripturæ autoritate nititur, ut tradit *Hartm. Pist. q. Civ. 20.* 30 31

Consequens igitur est, ut sicuti nomen parricidii in spurio & adulterino filio non cadit, ita nec poenam parricidii mereatur pater et occidens talem detestabilem nothum, *l. 1. §. 1. ad S. C. Turp.* Et ita quidem in terminis terminantibus tenet *las. in §. penal. n. 6. Inst. de act.* cuius autoritas, ob eximiam & reconditam illius eruditionem, magno nobis testimonio meritò esse debet. 32

Huc accedit alia communiter approbata regula, quod poenales et sanctiones iis tantum casibus recipiendæ sint, qui expressè Legibus cauti reperiuntur, neq; enim poena gravior alicui imponi debet, nisi in casibus iure expressis. Ita est text. in *§. cum igitur vers. sin. autem ibi*, nec quælibet est lex et aliquid tale dicens, *Nov. de non elig. secundo nub. & fac. text. in l. at si quis vers. Divus autem Marcus. ibi poenam in eum statutam non esse ff.* 33 34

de relig. & sumt. fun. qui text. ibi omnino videndus.

Cum itaq; nulla constitutio neq; lex reperiatur, quæ poenam parricidii imposuerit occidenti spurium suum proprium adulterinum, iudici certè extra fines & tramites sine autoritate legis evagari non licet, sed poenis legalibus contentus esse debet, *l. si ita stipulando. 19. ff. de verb. oblig.* Ea; propter & poenæ persecutio sit nō iudicis voluntati mādāta, sed Legis autoritati reservata, *d. l. 1. § sed non utiq. vers. & quamvis ff. ad S. C. Turp. l. aliud fraus est. 131. ver. & multa quidem. ff. de ver. signif.*

Neq; verò obstat quod hic tractemus de puni- endo delicto publico, quo casu Br. in *l. quemadmodum C. de agric. & cens. lib. 11.* putat, favorabile esse & favo- 37 vorem publicum concernere † ut delicta puniantur, atq; eiusmodi legem poenalem tanquam favorabilem extendendam. Quam sententiam latè defendit Ias. in *l. cum quidam ff. de lib. & posth.* Tamen ista sententia vel conclusio Br. & Ias. non aliter locū habet, quā si deli- 38 ctum † nisi extensio fieret, planè remaneret impunitū, quo casu propriè locum habet ratio *l. ita vulneratus. ff. ad L. Aquil.* & ita procedit etiam text. in *l. 2. § exercitu ff. de his qui not. inf.*

Sed hoc loco crimen Pastoris non manet impu- nitum, etiam si non fiat extensio ad L. Pompeiam, quo- niam aliæ poenæ hac de re proditæ sunt.

Et si quidem quæras, cuiusmodi delictum is ipse quem multoties dixi Sacerdos admiserit, qui præcipi- ratione ancillæ in profluentem facta, mortis causam infanti præbuit? Et consentaneum est dicere, quòd cri-

men

men homicidii perpetrarit, quod quidem certa poena† 39
 gladii & amputatione capitis adeoq; ultimo supplicio
 plectitur, ut hac de re sunt text. non tantum iure divi-
 no, *Gen. 9. Exod. 21. Lev. 24. Num. 26.* sed etiam in iure
 Canonico *c. de occidentis 23. q. 5.* & iure civili in *l. nemo de in-*
ceps C. de Episc. audient. ubi signanter dicit text. Homici-
da, quod fecit, semper expectet, quem text. multi a-
 iunt esse unicum† & monoculum in iure, sed similis 40
 text. habetur in *l. eiusdem 3. §. l. Cornel. vers. sed solent ho-*
mines capite puniri ff. ad L. Corn. de sic. & in l. quoniam mul-
ta C. ad L. Iul. de vi publ. melior textus, quem pauci al-
 legant, in *l. un. C. de raptu virg.* ubi Imperator & meritò
 mortis damnat supplicio, cum nec ab homicidii crimi-
 ne huiusmodi raptores sint vacui, *Damh. in pr. crim. c.*
67. n. 21.

Quæ omnia cum huiusmodi sint, confectarium
 omnibus modis est, nos neutro in casu supra cōmemo-
 rato, neq; in excessu, neque in defectu pronunciando
 peccasse, sed utriq; fonti poenam condignam, quæ per

Leges ferri solet, adiudicasse, quippe cum semper 41
 pro criminis qualitate Legum iudiciorumq;
 poenæ coacerventur.

QUÆSTIO

QVADRAGESIMA QVINTA.

SVMMARIA.

- 1 *Adulterium duplex, sive ob hoc furere, quid & 2.*
- 3 *Marito cohabitante & condonante adulterii crimen adultera, pœna mitigatur.*
- 4 *Partibus læsis reconciliatis, pœna publica mitigatur.*
- 5 *Verba constitutionis Saxonica, quod qui alterius uxorem stupraverit, sive solutus, sive coniugatus sit, uterq; pœna gladii puniri debeat, de solis masculis, non de mulieribus adulteris accipienda sunt.*
- 6 *In pœnis mitius agitur cum mulieribus, propter sexus fragilitatem.*
- 7 *Quantò magis ad viros pertinet, virtute vincere, & exemplo regere fœminas, tantò gravius puniuntur.*
- 8 *Confidendum est, mulieres propter sexum minus ausurasse.*
- 9 *Mulier sapius an & quando ignoscendum.*
- 10 *Ex lege cuius intellectus varius est, nullum deduci potest argumentum.*
- 11 *Si textus est confusus, vel generalis, obscuritas fugienda est.*
- 12 *Lux in sereno, non in obscuro habitat.*
- 13 *Iurium correctio evitanda est.*
- 14 *Ubi casus legis est, ibi nulla est quæstio.*
- 15 *Quæstio est dubitabilis propositio.*

16 *Pena mortis in adulterā statuta, iustō gravior videtur.*

17 *In pœnis clausis, seu scriptis, pena legis nova non tollunt penam legis antiquæ.*

Sed quia adulterii iam mentio facta est, admoneor etiam illius quæstionis, quæ non ita dudum nobis oblata erat, cuius decisio in admirationem ducebat quendam ingenio alioqui exulto.

Cum enim quidam Iuvenis cum alterius uxore adulterium commisisset, Et nos Iuveni gladium, mulieri verò fustigationem vigore Constitutionis Provincialis adiudicaremus, ille præclarus vir non obscure nos manifesti erroris insimulare conatus est, petens sibi rationes huius decisionis assignari.

Essi autem in hac proposita nobis facti quæstione, omnia, præsertim Constitutionem Provinciale, sub c. 4. accuratè examinaverimus: Tamen haud gravatim rationes nostræ sententiæ transmissimus, quas huc paucis repetere libet, præsertim cum indies hic casus decidendus nobis veniat.

Et quamvis in dubitationem potissimum adducta fuisset constitutio Provincialis, sub c. 4. Do einer eines andern Eheweib beschleht/er sey gleich ein Ehemann/oder ein lediger Gesell/so sollen sie beyde mit dem Schwerd vom Leben zum

Hodie gestrafft werden. Tamen hæc dubitatio difficultatem nullam habet. Quando enim maritus cum alterius uxore adulterium committit, quod duplex † adulterium vocant Interpp. & Saxo Ober Hureren nuncupat: Tunc marito gladii, mulieri vero fustigationis poena adiudicatur, ut probat *l. quamvis 30. & Nov. sed hodiè. ad L. Iul. de adult. Item §. item L. Iul. Inst. de publ. iudic. & Landrecht libr. 2. art. 13.*

Et hoc quidem comprobant, non solum plurimæ, sed etiam infinitæ sententiæ à Lipsensibus, V Vittebergensibus, Hallensibus, Magdeburgensibus, nec non Ienensibus nostris Antecessoribus pronūciatæ, verum etiam typis excusæ decisiones testantur, quæ extant in Weichbild *rubr. von allerley Vbelthaten vñ derselben Straffē vñ erstlich vom Ehebruch / & in sententiis subiectis lib. Landrecht rubr. vom peinlichen Straffen / vñnd erstlich von Ehebruch.*

Si vero maritus pro adultera uxore intercedens condonaverit, & remiserit illi delictum, eamq; rursus ad se recipere, eiq; in posterum cohabitare velit, tunc in honorem quasi reconciliati † isto pacto matrimonii, poena fustigationis ei mitigatur, ita quidem, ut arbitrarie mulctetur persona rea, sicuti aliàs partib. læsis reconciliatis poena † publica nocenti mitigari solet, *l. in l. transigere n. 3. C. de transact. & probatur in terminis hæc conclusio per d. Auth. sed hodiè C. ad Leg. Iul. de adult. & gl. in c. iure, de procurat.*

Quod autem ad Constitutionem Provincialem attinet, quâ dicitur, quod qui alterius vxorem stuprauerit, siue is sit coniugatus, siue solutus, quod, inquam, utriq; gladio puniri debeant, semper hætenus interpret-

pretati sumus illa verba, & etiamnum ita interpreta-
mur, de solis masculis, † sive ligatis, sive solutis, nun-
quam enim de mulieribus adulteris intelleximus, neq;
eis gladii poenam dictavimus, si scilicet cum solutis
tantum maribus coierint, siquidem hoc iuri com-
muni ex diametro repugnat, quod expresse vult, pro-
pter sexum mitius † agendum in poenis cum mulieri- 6
bus *L. sacrilegii poenam in pr. ff. ad L. Iul. pecul. & in l. si a-*
dulterium §. stupro, §. fratres & §. incestum ff. ad L. Iul. de
adult. & in c. indignantur 32. q. 6. ubi est textus elegans,
tantò gravius viros puniri oportere, quantò magis ad
eos † pertinet, & virtute vincere, & exemplo regere foe- 7
minas. Et fac. text. in l. quisquis C. ad L. Iul. Mai. in il-
lis verbis, mitior enim circa eas debet esse sententia,
quas pro infirmitate sexus † minus ausuras confi- 8
dimus.

Apud Saxonem *Historica Danica lib. 5.* Ericus
vir multæ prudentiæ contendit, mulieribus errantibus
soepiùs ignoscendum esse, nec poenam infligendam,
nisi correctio culpam † nequivisset corrigere. 9

Hinc asserunt Dd. virum fornicando, aut adul-
terando, gravius peccare, quàm foeminam, Tiraq. in
tr. de poen. remitt. caus. 9.

Quid? quod obscura & ambigua nobis sem-
per visa fuit Constitutio Provincialis, quo casu
pro regula traditum est, quod ex lege, cuius est va-
rius intellectus, nullum validum deduci possit argu-
mentum *Br. in l. in ambig. ff. de reb. dub.* ubi enim text.
verborum † est confusus vel varius, fugiēda est obscuri- 10
tas

- tas, tanquam quædam nebula de oculis nostri intelle-
 12 ctus, quia in sereno † non in obscuro habitat lux, Bl.
Conj. 343. lib. 1. Vnde illa constitutio non est ad porre-
 ctionem Auth. *sed hodiè C. ad. L. Iul. de adult.* clarè lo-
 13 quentis trahenda, cum iurium correctio sit † evitanda
l. precipimus. C. de appell. & c. cum expediat, de Elect. lib. 6.
 & cum Imperator Iustinianus dilucidè per legem indu-
 xerit, ut mitius sit punienda mulier adultera, utiq; in
 portu navigamus, nec est, ut nos procellosis opinionū
 14 fluctuationibus committamus, ubi enim est casus † le-
 gis ibi nulla est quaestio, *l. ancilla. C. de furt.* ubi Bl. sen-
 15 tit, quod quaestio sit † dubitabilis propositio.

Hinc dicit idem Bl. *in l. si infanti. C. de iur. delib.*
 quod ubi huiusmodi casus legis non distinguatur, per
 argumenta & rationes, inhærendum sit textui.

Cum ergo verba constitutionis sunt obscura,
 pluresq; & varios intellectus habeant, consequens est,
 non debere, nec posse ullam Novell. allegari ad hoc
 probandum, quod nimirum mulier rem veneream
 habens cum viro soluto, mortis supplicio affici debe-
 at, sed sola fustigatione & relegatione plecti.

- Imò quod plus est, etiam si expressè sancita esset
 16 poena † mortis mulieri adulteræ cum viro soluto, ta-
 mem illa poena iusto severior & crudelior videretur,
 quippe cum iure communi & Saxon. etiam in casu du-
 plicis adulterii, mulier non puniatur ultimo supplicio
 capitis.

Qua igitur ratione & fronte eam ad mortem cō-
 demnemus, quæ cum iuvene & adolescente se com-
 miscuit?

Et ita quidem in terminis terminantibus per omnia nobiscum sentiunt, Dd. Lipsenses, in Resolutionibus ad Constit. Elect. p. 4. q. 2. n. 1. 8. 9. 10. 14. & 15. Tacemus nunc, quod quidam incoinclinent, ut liceat Iudici exequi poenam iuris cōmunis, omissa statutaria. Hinc Bl. in l. data opera. C. qui accus. non possunt, scribit, quod in poenis clausis, seu scriptis † poena legis novæ 17, non tollat poenam legis antiquæ.

Q U Æ S T I O

QVADRAGESIMA SEXTA.

S U M M A R I A.

- 1 Nova nupta ipsam etiam vitam maritis addicere solent.
- 2 Parentes non vercalibus insidiis persuasi sinistrum iudicium de propriis filiis concipiunt. & 3.
- 4 Iuris ratio, aut equitatis benignitas patitur, ut quæ salubriter pro utilitate hominum introducta sunt, duriori interpretatione contra ipsorum commodum ad severitatem producantur.
- 5 Beneficium Imperatoris à divina eius indulgentia profectum quam plenissimè interpretari debet.
- 6 In favorem alicuius introductum in eius odium retorqueri non debet.
- 7 Consuetudinis quanta sit authoritas.
- 8 Rationabilitas est unicum requisitum consuetudinis.
- 9 Consuetudo, quæ est contra Ius divinum, vel naturale, etiam Iuramento firmata, non valet.
- 10 Naturalis ratio hortatur, liberos ad successionem parentum admitti.

- 11 Liberi, etiam viventibus parentibus Domini sunt rerum paternarum.
- 12 Commune parentum votum est, liberis acquirere, & eos locupletari.
- 13 Vitrici & noverca inimici & aucupes praesumuntur bonorum liberis prioris matrimonii debitorum.
- 14 Consuetudo contra expressam Iuris prohibitionem nunquam induci potest.
- 15 Consuetudo statuens contra utilitatem privatam, stante lege derogatoria contra eam nil operatur.
- 16 Ius naturale est immutabile.
- 17 Ius Saxonicum est merè statutarium.
- 18 Prima hereditatis partes liberis, non vitricis, aut novercis dantur.
- 19 Statuta recipiunt interpretationem passivam à Iure communi. & 55.
- 20 Ius Saxonicum maritum solum admittit in bonis omnibus mobilibus defunctae uxoris.
- 21 Statuta sunt quaedam iura specialia.
- 22 Iura statutaria sunt iura novissima.
- 23 Statutum potest expressè derogare iuri communi.
- 24 Iura statutaria recentia, corrigunt ius commune vetustū.
- 25 Vsu multa introducta sunt, quae non reperiuntur Iure Saxónico constituta: Itidem, multa iure Saxónico constituta sunt, quae usu recepta non sunt.
- 26 Ii, qui cognitionem Iuris Saxonicici ex verbis potius, quam ex usu parandum sibi persuasum habent, plurimum falluntur.
- 27 Ea, quae certam semper interpretationem habuerunt, mutanda non sunt.

- 28 Imperatores sapius intentionis sua fundamentum non a-
liunde, quàm ex communi observantia desumerunt.
- 29 In statutorum interpretatione communis practica potis-
simum attendenda est.
- 30 Ea, quæ longa consuetudine comprobata, & per annos
plures observata sunt, non minus, quàm iura scripta
sunt servanda.
- 31 Confirmatio facta per Papam super re aliqua, non potest
per inferiorem infirmari.
- 32 Confirmatio ex certa scientia quando dicatur facta.
- 33 Confirmatio superioris supplet defectum solennitatis, deo
fectum formæ, & defectum personæ.
- 34 Iura Saxonica non tantum à Pontificibus, sed etiam Im-
peratoribus huc usq; succedentibus confirmata sunt.
- 35 A sententiis Electorū & Ducum Saxonia non appellatur.
- 36 Quando Imperator tollit omnia statuta, non tollit statu-
tum, quod valet in vim Privilegij.
- 37 Imperator ob iuramentum prestitum Electoribus & Du-
cibus Saxonia, quo promisit se iura provincialia eis sar-
tateq; conservaturum, tollere ea non potest, etiam
cum clausula, Non obstante.
- 38 Consuetudo est pars Iuris Civilis.
- 39 Quilibet est rei sua legitimus moderator & arbiter.
- 40 Consuetudo, cuius initii memoria non extat, equipara-
tur privilegio.
- 41 Temporis, cuius initii memoria non extat, varii sunt,
& notabiles effectus.
- 42 Tempus immemoriale habet vim tituli.
- 43 Tempore immemoriali etiam ea, quæ alias prescriptibilia
non sunt, prescribuntur.

- 44 Ratione temporis immemoralis resultat praesumptio iuris & de iure, qua non recipit probationem in contrarium.
- 45 Consuetudo obtenta, probata & confirmata in iudicio contradictorio, servanda est.
- 46 Sublato Iure antiquo, successio diiudicanda est secundum receptam Iuris municipalis consuetudinem.
- 47 Consuetudini locali semper magis standum est, quam in re communis.
- 48 Generi per speciem in Iure semper derogatur.
- 49 Illud potissimum habetur, quod ad speciem directum est.
- 50 Intellectus particulae, Adversus bonos mores.
- 51 Quando dicitur: Aliquid esse contra bonos mores, inspicendus est mos regionis, in qua actus celebratur. Et cautio.
- 52 Maritus & uxor sunt socii divina & humana domus.
- 53 Iuramentum, quod non vergit in interitum salutis, vel damnum Reip. servandum est.
- 54 Iurans potest compelli coram iudice Ecclesiastico, ad observationem iuramenti, quod non vergit in damnum salutis aeternae.
- 55 Contradicere Constitutionibus provincialibus, & iuri consuetudinario, nihil aliud est, quam contra stimulum calcitrare.

ANte paucos menses ad nos allata est assertio cuiusdam Iurisperiti, quâ asseveranter contendebat, dispositionem l. hac edictali §. C. de secundis nupr. neq; statuto, neq; consuetudine, aut contraria observatione iuris Saxonici aboleri posse.

Indubitanter

Indubitata est iuris conclusio, qua habet,
quod maritus vel uxor transiens ad secunda
vota, nec possit, nec debeat noverca, vel vi-
trico, ullo liberalitatis titulo, seu ullo lucran-
di pacto, vel relicto testamento, vel sine scri-
ptura, seu codicillis, hereditatis iure, siue lega-
ti, siue fideicommissi nomine, plus relinque-
re, nec dotis, aut ante nuptias donationis ti-
tulo, seu mortis causa habita donatione, nec
inter vivos, conscribendis donationibus,
quam filio, vel filiae. Si verò plus, quam
 statutum est, aliquid noverca, vel vi-
 trico relictum, vel donatum, aut datum fue-
 rit, ad personas deferri liberorum. Et inter eos
 dividi, sicut hoc expresse constituit Iustin. in
 d. l. hac edictali. C. de secundis nupt.

Væ quidem constitutio totidem verbis in
 Nov. 22. c. 27. repetita legitur, quodque ita
 constitutum esse mirum videri nemini de-
 bet, neque enim parentes secundò nuben-
 tes, in administratione rerum filii ex primo matrimo-
 nio fraudibus carent, cum etiam vitam ipsam + novis
 maritis facile addicere soleant novæ nuptæ, l. lex qua 22.
 C. de administr. tut. & parentes + novercalibus delin-
 a

mentis persuasi sinistrum quoq; iudicium circa sanguinem proprium ferunt. *l. 3. ff. de inoffic. testam.* à paterna enim affectione novarum nuptiarum fucatis & simulatis persuasionibus facile parentes † abducuntur *Bl. cons. 70. lib. 1.*

Hisce fraudibus & malitiis iniquissimis circa sanguinem proprium ut Legumlatores occurrerent, prædictâ constitutione effrenē ad secundas nuptias currentium licentiam certis modis coercuerunt, idq; in favorem liberorum ex primo matrimonio susceptorum, quibus (præterquam quod Deum & defuncti memoriam negligent, animam quoq; prædefuncti nuptiis repetitis contristentur, *Bl. l. Deum nobis num. 11. C. de Episc. & Cler.*) iniuriam inferunt maximam, text. *in d. l. 22. §. si autem.*

Proindè, ut vindictam suæ iniuriæ consequantur, eiusdem Iustin. Constitutione effectum est, superfluum, & id universum quod ultrà debitam portionem marito vel vitrico datum est, revocari debere & applicandum liberis primi matrimonii tantum, utpote offensis per transitum ad secunda vota, text. expressus *in l. quoniam 9. & in Nov. ad eod. s. C. de secundis nupt.*

Hæc quanquàm iure Civili communi sint clarissima, de iure tamen Saxonum disputari cœptum est:

Utrùm hac saluberrima Constitutio in d. l. hac edictali expressa, etiam iure Saxónico procedat, An verò ei art. 76. lib. 1. Landr. deroget

deroget, eamq; corrigat, & tollat, siquidem text. habemus expressum in iam d. loco his verbis utentem:

Si verò mulier alij copuletur, copulatus si ad eam & ad indivisa cum heredibus bona ingressus fuerit, (mortua postmodum ea) omnia ille in ipsis mobilibus bonis, (nisi in aedificiis & utensilibus) retinet iura, quae mulier si vixisset, habuisset.

Vel ut Germanicus text. habet:

Hette aber die Frau einen Mann genommen/ vnd were zu ihr/ vnd in den Kindern in das ungetheilte Gut gefahren/ vnd stirbt denn das Weib/ der Mann behelt alle des Weibes Recht in der faren den Habe/ ohne das Gebewe vnd die Gerade.

Ex quibus verbis, tametsi prima facie videatur dicendum, sæpè d. l. hac edictali esse per Ius Saxonicum etiam abrogatam: Contrarium cuius facile persuaderi potest, quod nimirum etiam in foro Saxonico hæc saluberrima lex procedat, neque ulla consuetudine, aut statuto abrogari possit. Et ita quidem firmiter concludebat ille cuius supra mentionem fecimus l. V. D. per d. l. hac edictali, quæ expressè vult, quòd nullum ius (iuris autem appellatione consuetudo & statutum venit, l. omnes populi. ff. de iustitia & iure. l. diuturna, l. sed & ea. ff. de leg.) aut pactum huic edictali & in perpetuum valituræ legi derogans, recipi debeat,

debeat, & si contrarium vel lege, statuto aut consuetudine sanciat, pro non scripto, aut non recepto habeatur, sed quicquid in fraudem constitutionibus actum fuerit, ipso iure cassetur, & ratio decisionis non obscura est, cum nulla iuris ratio, aut æquitatis † benignitas patiatur, ut quæ salubriter pro utilitate hominum introducuntur, ea nos duriori interpretatione contra ipsorum commodum producamus ad severitatem text. *in l. nulla iuris 25. ff. de ll. Fac.* ad hoc illud tritum Iuris axioma: quod nimirum beneficium Imp. à divina eius † indulgentia profectum, quam plenissimè interpretari debeat, text. *in l. 3. ff. de constit. princ.* neq; in detrimentum, odium vel fraudem alicuius verti debet quod eius † favore † introductum est, *l. 6. C. de leg. l. 19. C. de fide instr. l. 5. §. 1. C. de secund. nupt.*

Et licet magna sit autoritas † consuetudinis, non tamen tanta est, ut vincat rationabilem legem, *l. consuetudinis. C. quæ sit long. consuet.* Ac quia unum consuetudinis requisitum est † rationabilitas, *l. 39. ff. de ll. c. 2. 3. 4. & c. fin. gl. in verbo, rationabilis de consuetud.* idè effectum est, ut regulariter ea consuetudo non valeat, quæ est contra ius divinum vel naturale. Andr. Gail. *lib. 2. obs. 31. n. 14.* in tantum, ut etiam si accesserit iuramentum † non tamen confirmetur ea, ut tenet Br. *in l. non dubium. C. de ll.*

Cum autem hæc consuetudo *l. hac edictali. C. de secund. nupt.* contrarium teneat, etiam repugnet iuri naturali & civili, ratio namq; naturalis hortatur, liberos ad successionem parentum, veluti debitam † illis admitti, *l. cum ratio. ff. de bon. damnat. l. 3. §. 2. C. de inoff. testa. Nov. 1. in pr.*

1. in pr. Vult. lib. 1. Iurispr. Rom. c. 74. n. 4. quin etiam vi-
vente patre Domini† sunt rerum paternarum, l. in fuis 11
12. ff. de lib. & posth. l. quod si 4. §. post mortem ff. de inut.
stipul. idq; adeò firmum est, ut nec Princeps ei derogare
possit, Gail. lib. 2. obs. 42 n. 8. & commune parentū vo-
tum est, liberis † acquirere, eosq; locupletari l. nil in- 12
terest 50. §. sed nunquid ff. de bon. libert. l. is ff. de inoff. test.
l. 7. ff. und. liber. l. 3. ff. de bon. damnat. l. 13. §. 2. C. de legit.
hered. Non enim intentionis Cæsaris fuit, novercas, aut
vitricos ditare, & si quid contra factum fuerit, factum
præsumitur fucatis & simulatis persuasionibus vitrici,
vel novercæ, quibus etiam vitam ipsam non unquam
addicere solent novæ nuptæ, l. lex quæ. C. de administr. tut.
vitrici enim & novercæ † inimici & aucupes bonorum 13
liberorum primo matrimonio susceptorum esse præ-
sumuntur, ut notat Castrensis, in l. non est n. 4. de inoff. testā.
unde tale malignum iudicium minimè tolerandum
circa sanguinem proprium, Sch. in pr. Inst. de inoff. test.
n. 5. ideò nulla consuetudine, aut statuto abrogari po-
test sapientissima constitutio d. l. hac edictali. quia con-
stitutio contra expressam prohibitionem legis † nun- 14
quam induci potest, ubicunq; Imperator vel ius prohi-
bent consuetudinem, iuxt. Auth. navigia C. de furt. Aut.
omnes peregrini: C. communia de success. Sch. ex §. ex non
scripto n. 3. Inst. de iur. natural. Gentium & Civili usque
adeò ut etsi consuetudo statueret contra utilitatem pri-
vatam, & lex esset derogatoria consuetudini, tamen
consuetudo non operaretur contra legem, text. in d. 15
Auth. navigia C. de furt. quibus astipulatur Carolina cō-
stitutio c. 219. & Gail. obs. 18. libr. 1. & l. eos §. ceteros C.

D d d d
de

de usur. ita tenet notabiliter Br. in l. de quibus n. 5 ff. de ll. Alex. in l. si mihi & tibi §. fin. ff. de leg. 3. Bl. Cons. 343. vol. 5. plenissimè Felin. in c. 1. de treuga & pac.

Quin imò nulla consuetudo contra rationem naturalem statuens, unquam fieri potest, quia ius naturale est immutabile, §. pn. Inst. de iur. natur. gent. & Civil. l. ius autem sanguinis, de reg. iur. quia vero ius † Saxonicum est ius merè statutarium, Treutl. disp. 1. vol. 1. thesult. sequitur illud statutum, utpote ius speciale d. l. hac edictali, tanquam dispositioni generali minimè derogare, l. 2. C. quæ sit longa consu. Bl. in l. non novam C. de iudic. l. deprecatio ff. ad L. Rhod. de iact. c. ult. de consuet. l. de quib. ubi gl. & Dd. de ll. l. venditor §. si communia prædiorum, tradunt singulariter Br. & Bl. in l. 2. C. quæ sit long. consuet. & d. Auth. omnes peregrini C. communia de success. Alex. Cons. 131. lib. 1. cum simil.

Huic sententiæ accedunt Br. & Bl. in sæpè d. l. nostra hac edictali qui asserunt, quod nec ex forma statuti secundus coniugum possit plus lucrari, quàm unus ex liberis prioris matrimonii. Atq; ita cōsuluerunt Rom. Cons. 219. & Cons. 447. Paul. de Castr. Cons. 237. & seq.

Ad text. iuris Sax. lib. 3. d. art. 76. & andrecht/ quod attinget, respondetur, illum non esse habendum in consideratione, siquidem non tantum iuri naturali (ut paulò ante ostensum) derogare annititur, quod tamen semper immutabile §. sed naturalia Inst. de iur. nat. Gent. & Civ. Verum etiam iuri civili & divino repugnat, attribuendo vitrico in bonis maternis pinguius ius quàm
 15 ipsissimis liberis, cum tamen regulariter primæ † hereditatis partes dentur liberis, non vitricis, neq; nover-

cis

cis, secundum divini (*Levit. c. 25. Gen. 13. & 2. Cor. 12. Gal. 4. c. cum Apost. de Censibus*) & humani iuris institutū, *l. 14. & 15. in pr. de inoff. testam. l. 72. ff. de condit. & demōstr. Auth. in successione C. de suis & legit. Nov. 118. Vult. lib. 1. Iur. Rom. c. 4.* Ideo tanquā corruptela statuens contra Ius divinū, naturale & civile, reiiciēda est, ut tradit elegāter Pan, *in c. fin. n. 2. & 3. de cōsuet. Sch. cons. 52. n. 15. cēt. 1.*

Firmiter igitur cum las. in Auth. *præterea C. unde vir & ux.* concludo, nullum Ius nullam consuetudinē, nullum statutum, nullam deniq; dispositionem ultimæ voluntatis, vel pactum quoq; dotale derogare constitutioni sæpiſt dictæ leg. hæc edict. ex hac ratione quod statuta † recipiant interpretationem passivam à iu. ¹⁹ re communi *c. cum dilectus, de constitution.* in tantum, ut etiamsi iuramentum accedat, & huic beneficio huius *l. hæc edictali* renunciaretur, hoc tamen sit invalidum, ut expresse tradit And. Gail. *obs. 40. n. 12. lib. 1.* à quo non abhorret VVel. *in par. ff. unde. vir & ux. n. 3.* & etiam in foro Saxon. observari testatur Col. in process. *p. 1. c. 3. n. 227.* atq; hæc Iuris veritati consentanea esse profiteor, salvo tamen semper alterius rectius sentientis iudicio.

Et hætenus quidem ad literam ferè adduximus, in eam rē argumenta, quib. Iuris ille Doctor permotus, putabat in hoc casu Ius Saxoniciū utpote contra dispositionem & Constitut. *l. hæc edictali*, introductum, nullius planè esse momenti.

Verūm his & similibus quæ facile cumulari possent nō obstantibus, contrariā sententiā nos intrepidè sequimur Iuris Sax. dispositionē amplectentes siquidē illud

20 expresse † admittit solum maritum in bonis omnibus mobilibus defunctæ suæ uxoris, iuxt. sæpè alleg. *artic. 76. lib. 3.* Landrecht/ cui suffragatur *art. 31. lib. 1.* Landrecht.

Porrò nemo inficias ire poterit, statuta locorum

21 † esse iura quædam specialia, si comparentur iuri communi §. *ius autem Civile, & §. sed ius quidem Inst. de iur. Nat. Gent. & Civ.*

Deinde negari non potest, quin iura statutaria

22 sint iura † novissima vel recentia.

Tertiò illud etiam extra omnem controversiam positum est, statutum posse expresse tollere & derogare

23 rei iuri † communi positivo, uti tradunt Br. & Dd. in *l. omnes populi ff. de iustit. & iur.* ex quo sequitur, quod illa

24 iura recentia † statutaria corrigant ius commune vetustius *l. non novum ff. de li.*

Relinquitur ergò pro constanti & verissimo axioma, quod ius Saxonicum tanquam novissimum, disponens, maritum mortua uxore sua lucrari omnia bona mobilia, exceptis utensilibus, de gerade/ esse firmum & validum, neq; posse liberos uxoris defunctæ in primo matrimonio natos petere à vitrico, secundum formam *d. l. hac edictali*, ut dividat secum bona illa mobilia æqualiter.

Quia maritus qui ex peculiari statuti, vel iuris Saxonici dispositione, certam portionem ex bonis uxoris defunctæ lucratur, heredis utiq; instar non obtinet, neq; lucrum illud dicitur esse de hereditate uxoris, non vi successionis, sed vi consuetudinis & iuris Sax. illud lucrum habet uti docet Alexand. in *lege si via in 1. notab. ff. ad Leg. Falcid. l. as. l. si arrogator Cod. de lucro dotis q. 90.*

prout

prout eum refert in terminis nostris Hartm. Pist. q. Civ. 21. n. 8.

Consequens igitur est, maritum non teneri, neq; cogi posse ad æqualem divisionem cum privignis instituentam.

Ersi autem hoc expressè & evidenter non appareat ex verbis iuris Saxonici: Tamen hîc attendenda est consuetudo, siquidem multa apud nostros Antecessores usu introducta sunt, quæ cum verbis iuris Saxonici minimè conveniunt. Contra vero iure Saxónico multa constituta reperiuntur, quæ usu non sunt recepta, atq; adeò non aliter valēt, quàm si consuetudine approbata fuerint, ut proinde vehementer & plurimum fallantur, qui cognitionem huius iuris Saxonici magis ex verbis, quàm ex usu sibi parare student. Hart. 26 Pist. q. Civ. 16. n. 17. Tametsi igitur textus sæpè d. articuli 76. lib. 3. & art. 31. libr. 1. Landrecht non specificè loquatur de marito lucrante mobilia uxoris suæ defunctæ binubæ, habentis liberos ex primo matrimonio natos, communi tamen huius Provincia pronunciandi consuetudine, eam interpretationem recipit textus ille Saxonicus, ut maritus lucretur bona mobilia uxoris suæ defunctæ, exclusis liberis primi matrimonii, dummodo salva maneat eis legitima.

Atq; in hanc sententiam sexcenties ferè à nobis responsum fuisse memini, & adhuc quotidie ita pronunciamus, ut proinde supervacaneum prorsus fuerit quod ille Iurisperitus rationibus supra adductis tantò conatur conniti: Quæ enim certam iam interpretationem receperunt, minimè mutanda sunt l. nomi. 27

ne. ff. de ll. l. quod si nolit §. assiduo ff. de edil. ed. sed potius
 ea, quæ in eodem genere controversiarum antea ob-
 servata fuerunt, studiose tenenda erunt, arg. l. Labeo ff.
 de stat. hom. l. 3. C. de edif. priv. id quod tam à l. C. quam
 ab Impp. factitatum fuisse reperimus, qui sæpius opi-
 28 nionis suæ fundamentum † non aliunde, quam ex cō-
muni observantia desumunt, ut apparet ex l. filius emā-
cipatus ff. ad L. Corn. de fals. & in l. 1. ff. ad S. C. Syll. & in
§. pn. Inst. de satisdat. cum innum. simil. auctorit.

Huic igitur interpretationi in nostro præfenti ca-
 29 su sine hæsitatione merito insistendum est: In statuto-
 rum enim interpretatione communis practica † po-
 tiss. attendenda est, l. si de interpretatione ff. de ll. c. cum di-
 lecta, de consuet. quippe ex qua sola vera interpretatio de-
 sumitur, ut scribit alicubi Paulus, & illa quæ longa cō-
 30 suetudine † comprobata, & per annos plurimos ob-
 servata fuerunt, veluti tacita conventio populi, nō mi-
 nus quam iura scripta servanda erunt, l. sed & ea, de ll.
 ideò ab ea minimè recedendum esse, recte admonet
 Bl. quem sequitur Aymon Grav. Conf. 101.

Huc accedit etiam confirmatio facta per Pontifi-
 ces Romanos, qui Ius Saxonicum ante quingentos &
 plures annos approbarunt, idcirco per inferiorem tol-
 li, aut aboleri, & abrogari non potest, quia confirma-
 31 tio facta † per Papam super realiqua, non potest per in-
feriorem infirmari, c. l. ubi Canonist. de Confirmat. utili
vel inut. præsertim cum confirmatio ex certa scientia
 facta fuerit, tum autem dicitur confirmatio ex cer-
 32 ta scientia facta esse, quando fit cum cognitione &
 quando tenor privilegii de verbo ad verbum inferitur,
 prout

prout utramq; conclusionem tenet Bl. & Cyn. Itē Dec.
nec non Specul. quos allegat Laur. Kirchov. *Cons. s.*
n. 9. tom. 2. inter Consilia I. C.

Et ita quidem expressè apparet de confirma-
tione Iuris Sax. ut proinde meritò illius concessio fa-
ciat validum, quod alioquin erat nullum, & firmum
quod aliàs erat infirmum, Item solenne quod non e-
rat solenne, Kirchov. *d. loco.* ubi infert, quòd confir-
matio superioris suppleat defectum † solennitatis, 33
defectum formæ, & defectum personæ. Bl. *in l. fin. ff.*
de testam. tut.

Porro mihi dubium non est, quemadmodum e-
go quidem recordor, Ius Saxonicum non esse per ul-
lam novam Imperatoris constitutionem sublatum,
quin potius hoc manifesto constat, Iura Saxonica non 34
solum à Pontificibus, sed etiam ab Impp. iuxta seriem
succeedentibus huc usq; esse confirmata, imò etiam in
vim privilegiorum illis esse concessa, usq; adeò ut à sen-
tentiis Electorum & Ducum Saxonicae qui defenso-
res iuris Saxonici perhibentur, appellare non sit lici- 35
tum, quamvis sententia aliqua contra dispositionem
iuris communis scripti, Cæsarei, lata fuerit, dummo-
do ea sit conformis Iuri Saxonico.

Sed posito, non concessio, quod per novam Con-
stitutionem Imp. omnia statuta & iura municipalia ad-
mittentia secundum maritum in bonis mobilibus vx-
oris defunctæ, permanerent in sua validitate & vigore :
quādo n. Imp. tollit omnia statuta, tum non venit sta-
tutū quod † valet in vim privilegii, text. est in l. Decurio 36
C. de silent. lib. 12. bene facit text. in l. cum ordin. de rescript.

Quid

Quid? quod in dubium neutiquam revocatur, quod nimirum Imper. Romanus promiserit non tantum ceteris Principibus, verum etiam Electoribus & Ducibus Saxoniae sub iurisiurandi religione, se illis relicturum & servaturum esse facta & recta iura Provincialia †
 37 ideoque propter iuramentum praestitum non potest tollere eorum Constitutiones, & Leges Provinciales, etiam cum clausula: Non obstante: ut per plura sentit Ial. *in l. fin. in fin. C. si contrarius vel util. publ. & Rom. Cons. 435. cum multis simil. coacervatis auctorit. per Chassan. in Consuet. Burg. Rubr. 13. §. 7. column. 1483.* Ad haec constat, eiusmodi ius Saxon. consuetudine esse receptum, contra *d. l. hac edictali* dispositionem, talem autem consuetudinem contra *d. l. hac edictali* valere, etsi noster Iurisperitus, alii-que complures negent, multi tamen affirmant, quibus ego in proposita facti specie, planè subscribo.

Nam cum constitutio *d. l. hac edictali*. sit merè positiva & iuris civilis (id quod negari non potest, quia ante illam legem poterat mulier quicquid volebat, secundo marito conferre, dummodò filios non privaret sua legitima, Panorm. *in Cons. 117. p. 2.*) palam est, eam contrario iure civili tolli posse, per regulam text. *in §. fin. Inst. de legit. agn. tut. & in §. minus Inst. de hered. quæ ab intest. defer. & in l. nihil tam naturale. de Reg. iur.* Consuetudinem autem iuris civilis esse partem † nemo negabit, qui aliquid saltem in Iure Civili legerit. Est enim text. vel pueris notus, *in §. constat. & in §. ex non scripto Inst. de Iure natur. gent. & civil.* quin imò sunt docti viri, qui existimant, veteri iure Civili mulieri ad secunda vota transcunti, prohibitum non fuisse, quod secundo marito
 38 plus

plus relinqueret, quàm uni ex liberis primi matrimo-
nii, inter quos Dd. est Abbas d. *Cons.* 117. & Ludov. Pōt.
Cons. 448. quippe cum rei suæ quilibet sit legitimus † 39
& liber moderator, & arbiter, l. in re mandata C. man-
dati & in c. de his. de sepultur.

Tandem huc accedit, quod illa consuetudo ob-
servata fuit per tempus, cuius initii memoria non ex-
stat in contrarium, ideò non solum dicitur præscripta,
sed etiam vim habet concessionis & privilegii, Grav.
Cons. 201. n. 19. Consuetudo enim cuius initii memo-
ria † non existit, æquiparatur privilegio expressè con- 40
cesso à Principe, ex certa scientia, ita tradit Br. Ias. & re-
liqui in l. de quib. de ll. per text. l. 1. §. si tandem ff. de aq. plu.
& l. 3. §. ductus aquæ ff. de aq. quot. talis etiam consuetudo
tribuit fortissimum Ius, uti tradit Bl. in t. de Pac. *Constan.*
Neq; ignotū est, etiam tanti temporis cuius initii me-
moria nō exstat, varios & notabiles esse effectus, & ma-
ximè, qui habeant vim privilegii expressè concessi,
Item illud tēpus habet vim † tituli, imò ex possessione 41
vel quasi tanti temporis præsumitur titulus indistinctè,
ita eleganter tradit Dyn. in §. possessor, de Reg. Iur. in 6. &
Bl. in tr. de præscript. in f. 33. Item tanto tempore præ-
scribuntur ea, quæ alias sunt imprescriptibilia, ut tradit gl.
in Rubr. de præscript. Item ratione istius temporis † resul- 42
tat præsumtio juris, & de jure, quæ non recipit proba-
tionem in contrarium, uti tradunt Cyn. & Paul. de Cast.
in l. certis C. de pact. vetustas enim pro lege habetur, ut
est solen. text. in l. fin ff. de aq. plu. arc.

Quid? quod huic consuetudini magnum præ-
stat adminiculum, quòd ea sit obtenta, probata & con-

Eeee

firma.

firmata in † contradictorio iudicio, quo casu omnino illa est servanda, *arg. l. unde consuetudine ff. de Leg. & in c. Abbate, de V. S.*

Et prædicta quidem adeo procedunt, ut uxor non possit in testamento, vel alia ultima voluntate, bona illa mobilia marito auferre, & suis liberis, vel aliis heredibus applicare, uti tradunt Dd. in *Consult. ad Constit. Elect. p. 2. de success. & ult. voluntatibus quæst. 26.*

Hactenus, ut opinor, firmissimis & Iure æquissimis rationibus, à sæpè d. *Constit. d. l. hac edictali.* quæ abrogata & extincta est Iure Saxonico, causam maritorum satis defensam esse arbitror. Superest nunc ut argumentis, quibus Iuris periti intentio subnixa est, respondeam, quod quidem ex iis quæ suprà dicta sunt, factu non est difficile.

Et ad primum quidem obstaculum quod attinet, istud quidem rectè, secundum Iuris Civilis vel dispositionis *l. hac edictali.* rationes procedit, quod mulier, vel maritus non possit quocunq; titulo relinquere plus coniugi, quàm uni ex liberis primi matrimonii. Sed cum hic non agatur de dispositione coniugum, sed potius de validitate Iuris Saxonici controvertatur, quod nulla ducitur ratione affectionis paternæ, aut persuasionis novercalis, vel vitrici, sed hæc dispositio solum dependeat à communione bonorum, & inseparabili vinculo matrimoniali & societate divinæ, atq; humanæ domus, minimè concedendum erit, hoc casu aliquam subesse Iuris necessitatem, quæ ratione affectionis, vel suspicionis sinistra prohibeat acquisitionem, & quod consecrarium est, huc accommodari non potuit doctrina,

Atrina, in qua dicitur, quod novæ nuptæ maritis vitam
 addicere soleant, & fucatis, aut simulatis persuasionib⁹
 inducantur, Item iniuriam defuncto coniugi faciant,
 proprium quoq; sanguinem negligant: sed hic potius
 locum habebit illa regula, quæ docet, quòd sublato lu-
re antiquo † diiudicanda erit successio secundum rece- 26
 ptam Iuris municipalis consuetudinem. Item suprà di-
 ctæ rationes procedunt, his in casibus, ubi statutum, vel
 consuetudo cessat, tum enim potest maritus uxori
 vel uxor marito non plus relinquere, quàm uni ex libe-
 ris primi matrimonii, per *l. hac edictali*. secus verò est in
 nostro casu, ubi per Ius Saxonicum à dispositione istius
l. hac ed. & sic à Iure cõmuni recessum est, nam tunc po-
 tius procedit alia regula, quæ vult, speciali vel locali cõ-
 suetudini semper † magis standum esse, quàm Iuri cõ- 27
 muni, quippe cum illa huic deroget. Vrgitur in toto
 Iure generi per speciẽ † derogatur, & illud potissimũ 28
 habetur † quod ad speciem directum est, *l. in toto ff. de* 29
Reg. Iur. c. gemini eod. in 6. Ita & in hoc nostro casu *l. hac*
edictali. specialia, seu singularia, localia, atq; ita Saxoni-
 cæ Provinciæ Iura generalibus, seu communibus Legi-
 bus, in primis vero dispositioni *l. hac edictali*. anteferā-
 tur. §. item *Ius Civ.* & ibi *Ang. Inst. de Iur. nat. & c. l. omnes*
populi, ubi Dd. ff. de Iust. & Iur.

Etsi igitur hac ratione Ius æqualitatis per *l. hac ed.*
 tollatur, vel tamẽ impedit, quò minus Ius cõmu. vel le-
 ge vel cõsuetudine expressa abrogetur, *l. sancim⁹ C. de test.*
l. precipimus C. de appellat. d. l. omnes populi ff. de Iust. & Iur.

Et cū illud Ius liberis competēs ex Iure humano civili
 quæsitũ sit, merito & cõtrario Iure Civili tolli potest.

Neq; verò dici potest, istam dispositionem vel consuetudinem iuris Sax. esse contrà jus naturale, & contrà bonos mores, ideoq; non valere, quasi inhonestam, iuxta *c. erit autem lex 4. dist. & c. fin. de consuetud.*

Equidem respondeo, bonos istos mores & affectiones, quas considerant Legulatores in binubis, esse merè civiles, positivas, vel prout Bl. in l. pactum dotale C. de Coll. ait) censura & iuris artificis dici, secundum vel contrà bonos mores, ideoq; per rationem paulò ante propositam dicimus, censuram istam civilem posse contrario iudicio civili obliterari, & adduco in specie adhuc Vlp. verba in *l. item apud Labeonem §. sed quod adijcitur ff. de iniur.* Dicta particula: adversus bonos mores, † sic accipienda est, adversus bonos mores huius civitatis, per quem text. aperte colligitur doctrina, quòd an aliquid sit contrà bonos mores, inspiciendus est mos
 50 † regionis, in qua actus celebratur, dummodò tamen nec divinis neq; naturalibus praeceptis repugnet: Huic concordat text. in *l. si servus plurium §. fin. de leg. 1. cum simil.*

Cum igitur semper & frequenter tota die in his regionibus talia lucra maritis in bonis mobilibus uxoris debere & in usum recepta esse videamus, non debet, nec potest huiusmodi dispositio Saxonica juri naturali vel bonis moribus censi repugnans, per *d. l. item apud Labeonem §. sed quod, de iniur.* Hinc Guil. Benedictus in *cap. Raimutius de testam. ait*, quod in Francia, & Parisiis, etiamnum stantib. liberis uxor succedat viro, & e contra, in dimidia parte bonorum & etiam immobilium, constante matrimonio acquisite, teste Iohanne Fabro

Fabroin d. § 1. in fin. de adopt. sic etiā vigore cōsuetudinis superstes cōiux à successione defuncti fratres & sorores eorumq; liberos excludit.

Et si autem illa Consuetudo sæpè est causa spoliationis & depauperationis liberorum, & ditandi aliū maritum, unde Br. in l. cum quidam C. de impub. & alijs sub. miratur, quòd in quibusdam Alemannia partib. servatur, ut uxor sit heres mariti in omnibus bonis, cū tamen postremo loco succedat viro, atq; monasteriū uxorem excludat, uxorq; extra familiam sit, etsi talis consuetudo sit contra ius commune scriptum, ut vult Ias. in l. si cetera §. sed si pervenit ff. de leg. 1. Tamen eadem dispositio, & consuetudo valet, ut notat Rota decis. 18. nova, quā refert Pet. Pec. in tr. de test. coniug. lib. 2. c. 1. in pr.

Nec absurdum, aut iniquum alicui hoc videri debet, quia maritus & uxor † sunt socii divinæ & humanæ 52 domus, l. adversus. C. de crim. expil. hered. l. 1. ff. de R. N. & confirmatur autoritate divinā, dicente, propter hanc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, Gometz. tom. 3. c. 3. de homicid. sub n. 3. & inter eos est communio bonorum, quæ quidem communio respicit favorem publicum, ut mulieres facilius nubant, secundum notat. in l. 3. ff. sol. matrimonio Chass. in consuet. Burg. rubr. 4. § 9. in verbo, qui est. n. 9. Et in hanc sententiā omninò videant Studiosi Angel. Conf. 396.

Illud etiam nullius ponderis est, quod de iuramento suprà allatum fuit, quia dubium non est, illud iuramentum † servandum esse, & prorsus servari debe- 53 re, quia non vergit in interitum salutis æternæ, text. c. si verò, c. cum contingat. & c. intellectus, de iurei. præsertim,

§4 cum illius observatio quoq; non vergat in damnum Reip. Hinc Ludov. Pont. *Cons.* 44. & *Cons.* 293. notanter dixit, quod iurans possit compelli † ad observationem coram Iudice Ecclesiastico, ex quo tale est, quod non vergit in dispendium salutis æternæ.

Tandem argumentum de interpretatione statuti non tam obstaculo nobis est, quam ut suffragetur nostræ sententiæ. Tametsi enim statutum recipiat interpretationem passivam à Iure communi, scilicet, quod ll. communes sese extendant ad statuta, ut declarat Br. & plenius Alexan. de *Imol.* in l. 1 §. 1. *Falcidia.* per text. *ibid ff. ad l. Falc.* & *Pan. inc. ad audientiam* per illum text. quem Canonistæ optimum indignant, *de cler. non resi.* Br. in l. *omnes populi* q. 6. ff. *de Iusti.* & *Iur. cum simil.* Tamen illud verum est, si statuti verba hoc patiantur † & admittant, quemadmodum ita notat gl. in c. *cum dilectus in verbo nec Iure communi, de consuet.* sed ubi verba statuti non patiantur istam interpretationem, tunc stādum est præcisè verbis statuti, iuxta l. *prospexit ff. qui & à quib. man.* l. 1. §. *si is qui navem ff. de exerc. act.*

Verum enim verò ita est, quod verba apposita in sæpè d. *art. 76. lib. 3 Landrecht* (in Speculo Sax.) ubi expressè dicitur, quod secundus maritus succedat in bonis mobilibus uxoris suæ defunctæ, exclusis quoq; liberis ex priori matrimonio susceptis, & sic illa verba Iuris Saxonici non possunt recipere aliquam interpretationem, siquidem eadem veniunt ad derogandum dispositioni d. l. *hac edictali.* Idcirco in claris nō opus est coniecturis, aut aliqua interpretatione passiva arg. l. *cōtinu* §. *cū ita ff. de V. O.* Et ita respondet ad hoc arg. Fr. Curt. Senior

Senior *in terminis questionis nostræ Cōs. 78. col. 2. in pr. quā-*
vis idem certis quibusdam rationibus & circumstan-
tiis permotus, contrarium consuluerit.

Quod verò ultimo loco autoritates quorundam
Dd. adducuntur, illud nos movere non debet, præter-
quàm quod in ipsorum locis citatis scriptisq; hoc non
reperiatur expresse, illæ nudæ autoritates solummodo
probabiles censentur, nullam verò iuris necessitatem
important. Et sic licet illorum dicta in hac sententia
accipienda essent, quia tamen manifestè dispositioni
Iuris Saxonici *in d. art. 76. lib. 3. Landrecht / & receptissimo*
usui obloquerentur, meritò eorum opinio est reiicien-
da. Nam ut Azo (quem in hac materia refert Boer. *decis.*
201. n. 6.) ait: in modio rendi, non est vola plena sciendi.
Ex quo efficitur, hanc de qua loquitur Iurisperitus opi-
nionem, nullo modo consistere posse, propterea quod
iam passim in Germania, aliisque Provinciis eiusmodi
consuetudines receptæ, & statuta quoque compro-
bata sint, in primis verò de Iure Saxonico expresse cau-
tum reperitur, quòd maritus secundus plus regulariter
lucretur, quàm privigni, quemadmodum sæpè allega-
tus art. 76. disertè probat, cui contradicere, nil aliud est
quàm † contra stimulum calcitrare, vel ut Curt. Senior 56
in terminis nostris Cōs. 87. Col. 3. loquitur, frangere ca-
put ad lapidem morellum.

Consultum ergo videtur, ut Illustrissimum no-
strum Principem Saxonem, utpote fidelissimum in-
tegerrimumque Legislatorem unanimiter sequamur,
& id quod diu practicatum fuit, amplectamur,

cum

cum quibus sanè duobus, utpote anchoris, malumus quàm cum ceteris errare & hallucinari, si modò illud hallucinari est, quod dicitur, quando veritas, ratio & lex nobis apertè suffragatur.

Et sic quidem habetis Optimi Auditores ea, quæ ex nobilissima materia *l. hac edictali.* afferri poterant, ad umbilicum usque pertractata. Ea autem sola attigimus, quæ huic negotio nostro & Iuris periti fundamentis refellendis inservire visa sunt.

Reliqua verò ex latioribus Commentariis & Consiliis Dd. quos longa serie recenset Pet. Pecc. *in tr. de testam. coniugum lib. 2. c. 10.* exiguo labore legenda relinquimus.

QUÆSTIO QVADRAGESIMA SEPTIMA.

SUMMARIA.

- 1 *Servi boni inter prodigia numerantur.*
- 2 *Pœna periurii ex constitutione Carolina. § 9.*
- 3 *Utens re deposita, contra voluntatem deponentis, committit furtum.*
- 4 *Pœna Quæstorum pecunias Dominorum in proprios usus convertentium, ex Constitutione Elect. Sax.*
- 5 *Furtum quid.*
- 6 *Qui credit licere sibi rem quampiam accipere, non tenetur furti.*
- 7 *Lege Iulia de peculatu qui teneantur.*

- 8 Si in lege specialis casus proponitur, casus ille ex generali nihilominus ratione deciditur.
- 10 Officialis, vel Quaestor sui privati commodi causa registra annuorum reddituum depravans, & certas quasdam pecunias omittens, qua poena afficiatur.
- 11 Officialis, vel Quaestor qui ex culpa ignavia & negligentia rationem reddere non potest, qua poena afficiatur.
- 12 Furta domestica civiliter, non criminaliter coercentur.
- 13 Furtum an magnum, vel parvum dicatur, iudicis arbitrio relinquitur.
- 14 Si Doctori Codex, in quo plurima scripsit, auferatur, furtum magnum dicitur.
- 15 Auferens rustico porcam, auferit ei oculum.
- 16 Officialis, vel Quaestor suo periculo pecuniam administrans, & eo nomine fideiussoriam cautionem praestans, etsi malitiose aliquid detrahat, convertat vè in usus proprios, non tamen furti, sed L. Iul. peculat. tenetur.
- 17 Differentia inter L. Iuliam, de residuis, & L. Iuliam peculatus.
- 18 Officialis, vel Quaestor fraudulenter in officio versans, & res aliquas subtrahens, nec Iure communi, nec Saxónico, morte puniri potest.
- 19 Contra apochas Officialium, quibus fatentur se aliquid à rusticis, vel civibus accepisse, exceptio non numerata pecunia opponi non potest.
- 20 Exceptio biennalis, & exceptio 30. dierum, ratione non numerata pecunia quando & quomodo opponatur.
- 21 Officiales, ante officiū assumptū pauperes existentes, etsi eo finito vel deposito locupletes inveniantur, non tamen de bonis, vel pecuniis commissis ditati esse praesumuntur.

tur. Fallit. 24.

22 *In dubio quilibet praesumitur bonus.*

23 *Non praesumitur aliquem lucrum ex bonis domini, vel
filii quassivisse.*

Non infirmat tantum, & mediocri sortis homines conqueruntur de servis infidelibus, adeo ut si qui boni sint, illi merito inter prodigia numerentur: Verum etiam Principes, Comites, Barones aliq; magni Proceres non raro circumfulti, imò obfessi sunt malis & perfidis Quaestoribus qui patrimonium, vel res ipsorum dilapidant, atq; in proprium usum convertunt, parum solliciti de reddenda aliquando ratione administrationis.

Quid igitur agent Domini? quomodo procedent contra eiusmodi perfidos quaestores & officarios, si cum ipsorum administratione eo perventum est, ut plurima fraudulenter & dolose subtraxerint, omnibus facultatibus iam lapsi & exuti sint, omnia consumpta, & in fumum cineremq; redacta.

Quemadmodum quidam Quaestor fecerat, qui tam male administravit res sui Domini, & eas in proprios usus convertit, ut circiter 4000. fl. summam consumserit, de qua Domino suo rationem reddere non potuit, multo minus illud grande ei persolvere, aut restituere, neq; verò eo contentus, pecuniam,

pecuniam quoque penes se, tanquam Iudicem de-
positam, contrectavit & tanquam pro sua
 expendit. De quo nuper à Consiliariis qui-
 busdam interrogati sumus, quæ ratione in e-
 um animadvertendum sit.

T sanè videtur talem, utpote furem graviter
 esse puniendum, adeò ut ultimo supplicio,
 aut poenâ laquei dignus sit. Vnde Senatus
 Mediolanensis talem domesticum furem
vitâ privandum censuit, teste Aegid. Bossio *in t. de furt.*
lib. 24. cum 2. seqq.

Quin etiam de iure Saxonico habemus decisio-
 nem in *libr. Weichbildt. sub t. Von Diebstalen der Haußdieben* /
 ubi quidam Forestarius iuratus, qui pecuniam ex ligno-
 rum venditione occultârat, nec eam totam in rationes
 contulerat, poenâ mortis condemnatus erat.

Deindè videtur huiusmodi Quæstor violasse ius-
 iurandum, quod ab initio officii sui Domino præstite-
 rat, ut ob id meritò, respectu periurii perpetrati gravius
 puniendus esse videatur, ut tradit Thomas Ferrar. in
cautela 22. num. 4. & exstat hac de re aliquid in Carolina
 Constitutione Criminali *c. 107. cum seq.* ubi Carolus V.
 Cæsar, cum Proceribus Imperii, ob violatū iusiurandū
 priores articulos duorum † digitorum, quibus eleva-
 tis iusiurandum solenne præstiterat, præcidendos esse
 constituit.

Tertiò huc accedit, quòd Quæstor ille, de quo lo-
quimur, pecunias quasdam penes se depositas non tan-
tùm contrectavit, sed etiam in suos proprios usus con-
vertit & consumsit, quò casu cum notissimos depositi
limites excesserit, furtum revera commisisse dicitur,
l. qui furtum. ff. de com. fur. l. 3. ff. depos. ubi qui utitur re
3 deposita † contrà voluntatem deponentis, furtum cõ-
mittit, & furti quoq; tenetur. Quade re videant Stu-
diosi plura apud Did. Covarr. *lib. 3. var. resolur. c. 15. n. 8.*

Quartò & ultimò huc facit Constitutio Electoris
Saxoniae p. 4. c. 4. r. rubr. Bon veritaatem Sit, ubi Elector
Augustus sancivit: Quæstores dolosè intercipientes, &
in proprium usum convertentes pecunias, vel alias res,
4 ratione † officii acceptas, & centenorum florenorum
quantitatem excedentes, laqueo suspendendos esse.

Verùm hisce rationibus non obstantibus in præ-
senti casu Quæstori, de quo interrogati fuimus, non ul-
timum supplicium, aut poenam laquei, sed fustigatio-
nem duntaxat unà cum relegatione perpetua dicta-
vimus.

Quia in eiusmodi rebus non locum habet actio
5 furti: Furtum enim est contrectatio † fraudulosa lucri
faciendi causa *l. 1. ff. de fur. §. 1. Inst. de act. qua ex del.*
Idcirco, si aliquis credit sibi licere rem quampiam acci-
6 pere, † non tenetur furti, Alber. de Gandino in *17. de ma-*
lefic. rubr. de fur. n. 2. ubi copiosè definitionem furti
explicat, & furtum non dicitur fieri, sine intentione
furandi *l. 1. ff. de fur.*

Deindè L. quoq; Iulia, Peculatus, hîc non obti-
net, nec poena eius puniri potest. Hac enim Lege Iulia
peculatus

peculatus cavetur, ne quis †. ex pecunia sacra, religiosa, 7
publicavē auferat, neve intercipiat, neve in rem suam
vertat, l. 1. ff. ad L. Iul. pecul. Item L. Iul. pecul. eos punit,
qui publicam pecuniam, vel rem sacram, vel religiosam
furati fuerunt, §. item L. Iulia Inst. de publ. iud. Bossius in tr.
crim. in t. de furt. n. 39.

Nec non ab his abhorret Ius Saxonicum lib. 3.
Land Recht. art. 22. & art. 29. in fin. lib. 2. ubi textus lati-
nus loquitur: Quas quis furando, vel spoliando à Do-
mini possessione non noscitur abstulisse, ideò non L.
Iul. peculatus, multò minus furti poenâ tenetur, l. 2. l. 4.
§. sed & quib. ff. ad L. Iul. pecul.

Etsi autem iam allegatus text. art. 22. lib. 3. loqua-
tur in specie tantum de commodato: tamen ratio tex-
tus est generalis, omnibus iis conveniens, qui fidem a
liorum sequuntur, eisq; bona sua committunt admini-
stranda, adeò, ut si fidem isti fefellerint (quos observa-
tio fidelitatis debitæ obstringit) non possint furti re-
dargui, per illam vulgaram theoricam: Quòd si in ali-
qua lege † specialis casus proponatur, iste tamen ex ge-
nerali aliqua ratione decidatur, tum legis illius disposi-
tio ad omnes alios casus pertinet, cui ratio ista conve-
nit, l. regula. §. fin. & ibi notat Br. & Bl. ff. de iur. & fact.
ign. l. 2. §. si mater. vers. quid si curatores. & vers. quid si de-
cesserint. ff. ad S. C. Tertull. l. nomen debitoris. §. fin. ff. de
leg. 3. cum aliis congestis per Eberh. in Top. loco à ratione le-
gis lata.

Ex quibus sequitur, Quæstores & Officiarios ali-
quid occultantes, aut reservantes de rebus sibi commis-
sis à Domino, neq; de iure Civili communi, neq; de iure

Saxonico poena laquei esse strangulandos: Sin verò Domino corporale iuramentum præstiterint, illudq; dolo malo ex proæresi violarint, Dominumq; deprædati fuerint, hîc duo delicta simul concurrunt, infidelitas administrationis & periurium, de hic Saxo minimè loquitur in d. art. 22. sed tantùm de bonis commodato concessis, ubi nullum iurisiurandi vinculum intervenit, ideò videtur talis quæstor, attēto iuris rigore præcisione duorū digitorū quib. iuravit plectendus, una cum relegatione.

Econtra verò criminalis Cōstitutio Imperii sub c. 108. non omnibus, sed iis duntaxat, qui iurata Vrphedam fregerunt, hanc poenam imponit, ut est text. in c. 108. Idcirco hæc poena non videtur extendenda ad Quæstorē, quippe cū non omne periurium † puniatur huiusmodi poena, sed iure communi aliæ poenæ sint cōstitutæ, ut, videlicet periurus sit infamis, & insuper poena extraordinaria puniri possit, quemadmodū copiosè hoc probat Did. Covar. in repetit. c. quāvis de pact. lib. 6. §. 7. n. 4.

Ex prænotata declaratione tatis fortè explicatum videtur, quod poena præcisionis duorum digitorum extra terminos ad omnia periuria, & sic quoq; ad hunc præsentē casum non sit extendenda. Verū quò clarius hæc patefaciam⁹, distinguendi atq; cōstituendi sunt 3. casus:

Primus est, quando Officialis vel Quæstor sui privati commodi, vel lucri causa, Registra annuorum reddituum data † opera depravat, ita ut certas quasdā res, vel pecunias scienter omitteret, tūm ratione periurii amputatione manus, vel duorum digitorum cum relegatione puniri possit, qui casus expressus est in exactore tributorum specialis, ut si circa scripturas, vel libros annui redditus fals-

tus falsum perpetraverit, & quasdam annuas pensiones in totum omiserit, quod amputatione manus possit puniri, vide § *coges Nov. de mandat. Princ. Bl. in l. exigere. §. dolo. ff. de edend.* quando autem non totaliter omisit, sed non integrè annotavit, ut quia tertiam, vel quartam partem non inscripserit, tunc non punitur amputatione manus, sed hoc quod dolo omisit, in duplum restituit, ut *l. excellentia tua. C. de erogat. milit. annonæ lib. 12. & Coepol, in Nov. sed novo iure n. 14. C. de furt.*

Secundus casus est, quando ab Officiali vel Quæstore non falsificatur liber rationum, sed ex culpa ignavia, & negligentia † non potest reddere rationem, tunc *II* enim tenetur defectum resarcire. Quod si dolose hac in re versatus est, & aliquid falso detraxit, non tantum id quod retinuit & occultavit, inferre cogitur; Verum etiã ob perpetratum periurium extraordinariã poenã carceris punitur. Hæ namq; poenæ illi, qui in bonis sibi creditis perfidiosè & malè versatur, de iure Saxon. non sunt remissæ, ut est *gl. in Landr. lib. 3. art. 22.* quippe, cum ea fraus à furto non multum differat.

Interim non negamus in *lib. Weichbild. sub 1. Vom Diebstal der Haußdieb / vnnnd anderer /* extare sententiam, ubi Forestario iurato, qui pecuniam ex divenditis lignis comparatã, non totam in rationes suas intulerat, sed in proprios usus cõsumserat, vita abiudicata fuit. Tametsi enim domestica furta, ut ea quæ fiunt per famulos, aut † mercenarios domesticos, civiliter coërceantur & non *II* criminaliter, *d. l. respiciendum. §. furta domestica. ff. de pæn.* tamen hoc verum est, in parvo, ut *ibi gl. monet*, secus est in magno furto.

Quando

- 13 Quando autem furtum dicatur + magnum, vel parvum, iudicis arbitrio relinquitur, ita tradit Ang. in l. 1. C. und. vi, quem secutus est Hyp. de Marfil. in l. questionis modo. n. 48. de quest. Is ergo inspecta facti & rei subtractæ quantitate, & qualitate, & personarum conditione arbitrabitur, an magnum, vel parvum furtum dici possit. Affert autem Ang. exemplum, Si Doctori codex, in quo multum invigilavit, & plura scripsit, subtrahatur, 14 furtum iudicabitur magnum. Affert & Men. in tr. de arbit. iud. quest. cas. 295. n. 12. aliud exemplum, ex gl. in l. illicitas. §. ne tenuis, in verb. lumine. ff. de offic. pres. dum inquit: 15 Qui aufert rustico porcā + aufert oculum, quam gl. singularem dixit Rom. in suo singul. 706. incip. Iudex.

Declaratur non procedere, quando fur domesticus viles res sæpius furatus sit, quoniam tunc ut grassator lure communi punitur capitaliter, Br. in l. apud antiquos. C. de furt. Ioh. Fab. in §. item L. Pompeia Inst. de publ. iud. dicit, quod facta domestica, quæ scil. non sint parva etiā usq; ad mortē, puniantur graviter, & hoc quoq; voluit Salic. in l. eos. C. de furt. præsertim si domesticum furtum fiat fractura, tunc enim in famulo potest puniri morte, & sequitur Chass. in Consuet. Burg. n. 37. vers. quintus est casus in furto domest. Secus tamen est in hisce terminis, ubi famuli non afficiuntur ultimo supplicio, sed fustigatione, vel alia poena, quemadmodum nuper cuidam aurigæ, qui Domino suo frumentum, &c. subtraxerat, virgarum cætionem & relegationem adiudicavimus.

- Tertius & ultimus casus est, Quando Officiales & 16 Quæstores ipsorum periculo + pecuniam aliasq; res administrant, eoq; nomine fideiussoriam cautionem præstant,

stant, tametsi enim tales aliquid malitiosè detrahant,
& decerpant, atq; in propriam utilitatem convertant,
hoc tamen non ad furti materiam pertinet, sed potius
refertur ad titulum ff. ad L. Iul. pecul. & de residuis, de
quo habetis etiam text. in §. sunt præterea. Inst. de publ.
Jud.

Est autem differentia inter L. Iul. † de residuis 17
& L. Iul. peculatus: Quia in L. Iulia de residuis re-
quiritur, quòd pecunia publica percepta sit periculo
accipientis, & sic quod deputatus sit ad hoc officium,
& sic Massarius, qui deputatus est ad pecuniam exigen-
dam, cum ille totam pecuniam, vel partem in suos u-
sus convertit, talis tenetur ex L. Iul. de residuis, & puni-
tur, ut restituat simplum & tertiam partem simpli, text.
in l. 2. ff. ad L. Iul. pecul. Is verò, qui pecuniam publicam
non suo periculo percepit, & in alios usus convertit, pe-
culatum committit, ut Ioh. de Platea declarat in d. §.
sunt præterea & ibi elegans gl. in verbo L. Iul. de residuis.
Plura de his omnibus videant Studiosi apud Parid. de
Puteo in tr. de Syndic. in verbo indices c. 3.

Proinde talis officarius, vel quæstor & similes
administratores, publicam pecuniam exigentes, & in
usus suos convertentes, non possunt puniri in corpore,
quia eorum periculo pecuniam recipiunt, & de ea ra-
tionem reddunt, Ioh. de Platea in d. §. itē L. Iul. ubi hæc
formalia verba profert: Si autē, inquiēs, esset officarius
ad recipiendam & administrandam pecuniam fiscalem,
& sic eius periculo esset, & ille in suos usus convertisset
& fisco non restituisset, non teneretur hac L. pecul. sed
L. Iul. de resid. in restitutione simplici, & in tertia par-

te plus d. §. sunt præterea. quæ sententia omninò tenenda.

Vndè sequitur quod Quæstor communis, qui exigit pecuniam, si convertat partem in suos usus, quod inquam, teneatur ad illam reddendam ad tertiam partem plus ex L. lul. de resid. secundum Br. in l. sacrilegi §. cum ea ff. ad L. lul. pecul.

18 Ex quibus omnibus apparet manifestè, Officiales & Quæstores in officio fraudulenter versantes, & res occultantes de iure communi † non posse morte mulctari, neq; itidem de iure Saxonico hoc fieri poterit, quippe cum ipforum periculo res ei sint commissæ, ideò pœna tantùm extraordinaria hic locum habebit, & si detractio fuit in magna quantitate, nec resarciri, aut restitui possit à quæstore, vel eius consanguineis, tùm ob perfidiam & paupertatem in corpore pœnam luere cogetur.

Ex quo porrò cognosci facilè potest, quâ pœnâ is cuius sapè fecimus mentionē, Quæstor affici debeat, qui ultra 3000 Fl. suo Domino fraudulenter subtrahit.

Si enim magnum furtum esse censet Elector Saxonix Augustus in sua Nov. c. 41. p. 4. ut talis officarius, dolo malo & in fraudem Domini, in usus suos pecuniam, vel aliam rem, summam 100. Fl. æquantem vel excedentem convertens, instar furis supplicio laquei affici debeat: Quantò magis illud magnum censèdū est furtū, quod non 100. sed aliquot 1000. Fl. summā excedit, ut ob id iure meritoq; isti perfido Quæstori pœna fustigat. cum perpetua relegatione fuerit dictata:

Antequā autem ad novam quæstionem progrediar, duo hic diligenter notanda sunt. Quorum primū est, quod

quod contra † apochas (quietantias) in quibus Officia. ¹⁹
les fatentur, se quid à subditis, rusticis & civibus accepit.
le, exceptio non numeratæ pecuniæ proponi non
possit, per text. expressè hoc decidentem in l. in contracti-
bus. §. sed quoniam. C. de non numer. pec. & in l. securitatibus.
C. de apoch. publ. lib. 10. ubi Imperator ait, nullam exceptio-
nem non numeratæ pecuniæ penitus opponi concedi-
mus, qua de re videatur Moll. d. constit. 41. p. 1. n. 5. & 6.

An verò & quatenus inter privatos exceptio bienna- ²⁰
 lis, † item exceptio 30. dierū ratione non numeratæ pe-
 cuniæ, opponi possit, & debeat, consulendi sunt Dd. in d.
 l. in contract. §. illo procul dubio. C. de non num. pec. & VVef.
 cons. 42. n. 21. cum aliquot seqq. Col. p. 1. c. 10. n. 331. & seqq.
 Modest Pist. cons. 6. n. 32. vol. 1. & M. Ant. Natt. cons. 196. n.
 1. & 2. Item Simon Pist. cons. 9. n. 10. inter cons. sui filij Mo-
 dest. vol. 1.

Deindè & hoc diligenter & perpetuò memoriæ
 commendandum est, quòd tametsi Officiales ante offi-
cium assumptum † pauperes fuerint, eo verò officio du- ²¹
rante locupletati reperiantur, tamen de bonis sibi com-
missis non præsumuntur esse ditati, præsertim si reddi-
derint diligenter rationes, quia in dubio quilibet præsu-
mitur † esse bonus, & non præsumitur lucrum † ex pe- ²²
cuniis vel bonis Domini, aut fisci quæsitum, ut conclu- ²³
dit Br. in l. facultas. C. de iur. fisci lib. 10. per l. si defunctus. C. ar-
bitrium tutela & l. 3. §. multa. ff. de iure fisci.

Declaratur autem † istud non procedere, si Quæstores ²⁴
& alii Officiarii proprio motu, novis exactionibus absq;
consensu & autoritate Principis & Civitatis prægravâ-
rint subditos, eosq; sub umbra officii turpiter emunxe-

rint, adeoque reditum vel census antiquum augmentarint, & de ista nimia crudelitate, & insatiabili avaritia subinde graves querimonias subditi habuerint.

Eo. n. casu Principes & alii superiores cogere possunt eiusmodi avaros officarios, ut non tantum subditis restituant iniuste erepta, & extorta, sed etiam ipsismet Dominis multam pecuniariam, vel aliam poenam persolvant.

QUÆSTIO QVADRAGESIMA OCTAVA.

SUMMARIA.

- 1 Incidens in latrones, ab iisq; spoliatus & exutus, an de illo casu teneatur.
- 2 Aggressura latronum est casus fortuitus.
- 3 Periculum casus fortuiti ad ipsum Dominum pertinet.
- 4 An qualibet res pereat suo domino.
- 5 Nuncius accipiens pecuniam aliquò deferendam, ad nudum tantum factum sese obligare voluisse præsuntur.
- 6 Obligatus ad factum non tenetur, nisi post moram.
- 7 Mora impedito non imputatur.
- 8 Nuncius relicta certa & commoda via, transiens per periculosam viam, si ei pecunia, quam aliquò deferendam accepit, à latronibus eripiat, tenetur de restituendo eam vero domino.
- 9 Stultum est admittere, quod evitari potest.

- 10 *Amans periculum peribit in eo.*
- 11 *Ei, qui in necessitate se posuit, non est subveniendum.*
- 12 *Nuncius, si post longius tēpus, quā quo statuerat, & promiserat, aliquō de venerit, & interim spoliatus fuerit, cum tamen citius & saluus redire potuisset, tenetur de restituendo pecuniam ereptam.*
- 13 *Legatus serius domum revertens, si propter illam ear- dationem damnum patitur, perdit privilegia.*
- 14 *Indignus est cui detur exceptio, qui nulla necessitate urgēte, ob solam corporis voluptatem, aut spem lucri digreditur.*
- 15 *Nuncius nummos cōcreditos ventre Venereq; absumēs, tenetur illos restituere: Imò arguitur furti.*
- 16 *Advocati malè faciunt, si affectibus, aut amore patro- cinii, vel numis perturbati de via veritatis dece- dant.*
- 17 *Scelestissimum est, hominis amore aliquem non itā re- spondere, atq; alias esset responsurus.*
- 18 *Qui intervenit pro fure, ne ablata restituat, aut con- fugientē ad se, si honestè potest, ad respondendū non compellit, socius fit fraudis & criminis. (naturam.*
- 19 *Aliquem cum alterius iactura locupletari est contra*
- 20 *Qui malè versatur in re credita, eaq; abutitur, furti tenetur.*
- 21 *Tutor malè in re pupilli versatus furti reus fit.*
- 22 *Delictum in nullo mandato mandari intelligitur.*
- 23 *Commodatarius re commodata aliter utens, quā concessum est, furti tenetur.*
- 24 *Limitatur, & seq.*
- 26 *Nuncius jure Saxonico ob 20. Fl. ereptos laqueo, ob*

10. fl. fustigatione, ob 5. fl. carcere, aut temporali relegatione punitur.

- 27 Nuncius pecuniam obsignatam aliquò deferendam accipiens, an ob eius dilapidationem, aut ereptionem à latronibus factam, furti, vel de restituendo teneatur.
Quid de iure Saxon. 29.

- 28 Rei sua non fit furtum.

Amet si haëtenus de Officialibus & Camera-riis, eorumq; differentia, atq; delicto, & pœ-nâ satis copiosè dictum fuerit, An scilicet & quatenus teneantur, si res ipsorum fidei cõ-missas retineant, & in proprios usus convertant: tamen hic quoque præcipuè è re Studiosorum esse videtur, si præcedenti quæstioni materiam Tabellariorum, vel nunciorum proximè subiunxerimus, in qua hoc potissimùm explicandum est:

AN & quâ pœnâ eiusmodi homo triũ lite-rarũ, (ut Plaut. loquitur) afficiendus sit, qui pecuniã, siue obsignatã, siue non obsigna-tam aliquò deferendam accipiat, eamq; fura-tus aufugiat, vel aliàs in suos usus cõvertat:

Item quid dicendum & statuendum de illo nuncio, qui rebus sibi commissis, & tradi-tis ad certum locum portandis, in itinere in manus quorundam latronum inciderit, & spoliatus fuerit, cuius damno, aut periculo cedere debeat.

Et sanè

ET sanè cùm sæpissimè de huius quæstionis qualitate dubitari soleat, ut iudex intelligat, quid hisce aliisq; similibus in casibus Dd. nostri censuerint, illos huc paucis referam.

Primus casus est: cum quis in latrones † incidens ¹ graffaturam passus, omnibusq; bonis, & propriis numis exutus & spoliatus est, tunc enim non teneri nuncium censuit, & rectè quidem Aymon Grav. *cons.* 247. per has rationes:

Quoniam aggressura latronum † casus dicitur esse ² fortuitus, *l. cum dubius. §. damna & ibi gl. in verbo surreptum. ff. pro soc. text. clarus & manifestus, in l. qua fortuitus. C. de pign. act. l. 1. C. de pos.* At enim periculum casus fortuiti ad ipsum Dominum † rei pertinet, quia una quælibet † res perit suo Domino *l. maritus, ubi Br. ff. loc. & in l. pignus. C. de pign. act. & notat las. in l. in huiusmodi. §. si cui homo. ff. de leg. 1. & in pulchro casu respondit Dec. cons. 312.*

Deindè, Quia iste nuncius tunc est obligatus ad factum, non verò dicitur debitor pecuniæ. Etenim ut istam pecuniam accepit, ita obligatum sese voluit ad † nudum factum portandi, & restituendi pecuniam, *Bl. cons. 306. lib. 5.* Sed impedimentum casus fortuiti superveniens liberat, aut excusat aliquem ab obligatione facti: Quia obligatus ad factum non tenetur † ⁶ nisi post moram, *l. stipulationes non dividuntur, vers. Celsus & l. existimo. §. fin. ff. de verb. oblig. cum simil.* Verùm enim verò impedito mora † imputari non potest, *l. quod 7° re. ubi latè Dd. ff. si cert. pet. l. si quis solutioni. ff. de usur.*

Decla;

Declaratur hoc, ut non procedat, si nuncius re-
lieta certa & commoda via, per periculosam viam trās-
 8 iens, passus est. Hoc enim casu nihilominus tenetur re-
 stituere Domino, vel Scholari pecuniam, qua est spo-
 liatus, arg. eorum quæ tradit Br. in l. si servus communis
 §. quod vero ff. de furt. Et Bl. in l. inter causas §. non omnia
 ff. man. quia imputatur ei, qui se in periculum ponit, l.
 9 item Mela. in pr. ff. ad L. Aquil. Et stultum est admitte-
 re, quod evitari potest, inquit Terentius, qui enim a-
 10 mat periculum, peribit † in illo, ut habetur apud Eccle-
 siasticum c. 3. Nec subveniendum est ei, qui in necessi-
 tate se posuit, l. 2. §. si quis iuret. gl. ff. si quis caution.

Huc facit quod Cardinalis, Abbas, Panor. & Ca-
 nonist. tradunt in c. cum pro causa, de procurat. ubi per
 eos communiter tenetur, quod talia damna, quæ for-
 truita sunt, non debeant eis dissolvi, quibus negotia exe-
 quenda mādantur per d. l. inter causas §. non omnia ff. mād.

Cum itaq; nuncius vias insolitas & periculosas
 cundo, sese ultrò subiecerit casibus fortuitis, cum ta-
 men abstinere potuisset, non iniuria casum illum spo-
 liationis sibi imputabit.

Deinde declaratur non procedere, si longiori
 11 tempore, quàm quo statuerat & promiserat † nuncius
 domum reversus fuerit, cum tamen citius redire po-
 tuisset, & quidem incolumis, atq; salvus & illæsus,
 tunc enim videtur omninò propria culpa esse spolia-
 tus, ut tradit Br. & Bl. in supra proximè allegatis
 locis.

Si n. Legato, vel Ambasiatori necessitate obeūdi pu-
 blici muneris gravato, qui tardat, redierit, ibiq; in ea tar-
 datio-

datione damnum † patiatur, nihil emendatur, sed per. 13
 dit privilegia, uti tenuit Br. in l. mercatores & ibi quoq.
 Bl. atq. Salic. C. de commer. & mercat. (quod & Alber. illic
 notat, dicens, Ambasiatores, si differant reverti, cum
possint, non gaudere Privilegiis Ambasiatorum, si qui-
 dem festinare debent, Zas. cons. 20. n. 8. lib. 1.) quantò
 magis hoc obtinet in nunciis, & tabellariis, quorum
 officium est voluntarium, ut non excusentur, si iusto
 diutius emanferint, & non commodo tempore do-
 mum redierint, sed periculosum tempus elegerint. Et
 certè indignus est, cui detur exceptio, qui nulla necessi-
 tate urgente voluptatis, aut lucri causa † digreditur, ut 14
 dicit text. in l. 2. §. quod diximus. circa fin. ff. si quis caution.
 & dicit ibi gl. non succurri ei, qui se in necessitatem po-
 suit, fac. l. cum postulassent. ff. de damn. inf. cum simit. per. gl.
 allegat.

Cum igitur in nostra quæstione constet, nuncios
 citius reverti potuisse, idque etiam Scholaribus sanctè
 promississe, & sic non festinasse, utpote, qui sine necessi-
 tate diverticula quærunt, & apud alios, quàm quorum
 causa ablegati sunt, divertunt, utiq; hæc damna sibi ip-
 sis meritò imputabunt, insuper & hoc gravamen etiam
 sustinebunt, ut damna emergentia resarciant & persol-
 vant Dominis, à quibus certâ mercede conducti di-
 missi sunt.

Secundus casus est, Quando nuncius non est spo-
 liatus, sed aliàs luce meridiana ferè clarius constat, quòd
 numis sibi traditis non bonâ fide sit usus, sed eisdem
 ventre & Venere † dilapidaverit, ludo perdiderit, aut a 15
 aliàs in suos usus converterit, quo casu meritò talis per.

Hhhh

fidus

fidus tabellarius doli, fraudis, & furti coargui potest, *arg. text. l. non existimo. ff. de adm. tut.* quia eiusmodi nuncius in tali pecunia sibi tradita alteri perferenda furtum committit, ut asseveranter affirmant Alex. Dec. Ias. & Franc. Curt. in *l. si is 7. C. de furt.* ubi expressè dicitur, illum furtum commisisse, qui pecuniam alteri debuit afferre, & eandem in proprios usus convertit, ideoque tanquam fur puniendus est.

- Et certè talis per fidus nuncius nullam meretur excusationem, aut veniam, neq; etiam Advocati † rectè faciunt, si affectibus aut amore patrocini vel numorū perturbati de veritatis cursu & via decedant, quando-
- 17 quidem scelestissimum est hominis † gratia non ita respondere atq; fore iudicaturus, quoniam ut S. Augustinus scribit in *c. si res 14. q. 6.* qui pro fure intervenit, ne
- 18 malè ablata restituat, & qui ad se confugientem † quandoquidem honestè potest, ad respondendum non cōpellit, socius est fraudis, & criminis, ideò maiori utitur misericordia, qui opem suam talibus subtrahit, quàm qui impertit. Et per cōsequens, rectè facit Iudex, si talem reum, tanquam furem poena laquei, aut fustigationis, vel relegationis pro quātitate, & qualitate criminis afficit, ne ipse suo furto aut scelere exaltet, *arg. l. in fundo 30. ff. de R. V. & in l. 1. ff. de dol. except.* & ne cum aliena i-
- 19 ctura † locupletetur, quod maximè natura abhorret, *l. nam hoc natura 14. ff. de cond. indeb.* Hinc & alia quoque
- 20 multa iura alligant eum furti, qui † in re credità malè versatur, illaq; abutitur, *l. si mandavero 22. §. si tibi centum, cum §. seq. ff. mand. & in l. si servum 17. C. de furt.* allegat exemplum de quodam iuvene, cui ipsius Dominus tradi-
- derat

derat 100. ducatos, ut solveret Titio, is verò hoc non fecit, talis fuit suspensus, neq; enim ut fatetur Alex. & Ioh. de Im. *in d. l. si tibi dederim 25. ff. de donat.* potuit liberare à suspendio nuncium, qui pecuniam ad transferendum datam retinuerat, id quod etiam vulgò fieri videmus, quin imò ipsum quoq; tutorem malè in † repupillari ²¹ versantē, furto Leges obligāt, *l. 1. §. fin. ff. de tut. & rationibus distr. l. tutor. ff. de furt.* Idemq; volunt Constitutiones crim. Caroli V. Imperatoris c. 170. quibus astipulatur Elector Sax. *in suis Nov. p. 4. c. 41. §. fin.*

Ratio huius decisionis est, quia in nullo mandato † intelligitur delictū mandari vel permitti, *l. ult. C. mand.* ²² quare nec commodatarius extrà furti † culpam est, si re ²³ commodata aliter utatur, quàm concessum est, *l. fundū ff. de cond. furt. & l. si ut certo & planè. ff. commod.*

Limitatur tamen hoc duobus modis: Primò ut non procedat de iure † Saxonū. Reinh. *diff. 22. per text. Landr.* ²⁴ *lib. 3. art. 22.*

Deindè limitatur, ut demùm † procedat, cùm cō. ²⁵ modatarius certò scit se adversus commodantis animum, & voluntatem re illa uti. At contrà, si credit hoc commodanti non displiciturum, ubi hoc cognoverit, tum exculatur commodatarius, & liberatur à crimine furti, *l. inter omnes. §. rectè habet. ff. commod. & Menoch. de arbitr. iud. quest. cons. 298.*

Tamet si igitur tabellario concredita sit pecunia, quoad administrationem, tamen ei non est cōmissa, ut eam dilapidet, aut intervertat, imò tantò magis talem perfidum nuncium puniri oportet, quò maiorem præstare debet fidem, minusque caveri eius fraus potest.

26 Idcirco nuncii etiam † ob leviores summas 20. fl. interverfas in his regionib. laqueo, si minor sit summa, suprà 10. tamen, fustigatione, aut si infrà dimidium, carcere, aut temporali relegatione plectuntur, ex Constitutione Elect. Sax. p. 4. c. 41. §. ult. quia illis non traditur, neq; creditur pecunia administranda, sed tantum perferenda, de quo habetis text. in d. l. si is. C. de furt.

27 Tertius casus est, in quo Dd. quidam distinguunt, An pecunia obsignata, vel non obsignata tradatur nuncio, † ut ibi furti teneatur, hîc verò non item, quasi hoc casu dominium pecuniæ in ipsum translatum fuerit, quia per numerationem, quæ in dubio præsumitur, ut inquit Bl. in l. incendium. C. si cert. pet. transfertur dominium, ideoq; non potest fieri furtum, si quidem † rei suæ non fit furtum, text. est in l. in navem 31. ff. locat. gl. & Br. in l. eius qui. ff. si cert. pet. qua quidem distinctione las. ibid. n. 7. putat, nihil melius allegari potuisse, pro defensione iuvenis, cuius suprà est facta mentio, qui fuit Bononiæ suspensus, ob id, quod 100. Ducatos, quos ad alium perferendos acceperat à mercatore, in suos usus converterit.

Verum illis modis lasonis non obstantibus, vos tenete contrariam sententiam, per numerationem scilicet non transferri dominium, per generalia, imò tria iuris responsa, in l. si quis uxori. §. Iulianus. ff. de furt. & in l. si is cui. C. de furt. & in l. si tibi mandavero. §. si tibi dero centum. ff. mand. ubi facta est expressa numeratio pecuniæ, & tamen is, qui pecuniam illam contrectavit, & consumsit, nec alteri restituit, furti tenetur.

Vndè istis & similibus textibus nec non gravibus rationi-

rationibus permotus † Elector Saxoniae Augustus, d. 29
Const. 41. p. 4. §. fin. improbavit illam distinctionem, de
 dominio pecuniae, in tabellarium translato, vel non,
 inquit, tabellarius qui pecuniam, sive obsignatam,
 sive non, aliquò deferendam accipit, si eam furatus ef-
 fugerit, vel in suos proprios usus converterit, pro quan-
 titate furti ibidem expressa puniri debet.

Sed hac de re videant Studiosi Chass. in *Consu.*
Burg. rubr. 1. §. 5. n. 9. & Collegium Bononiense *cons.*
9. n. 85. & sequentib. & novissimè Dan. Moll. in *semestr.*
libr. 4. c. 2.

Q U Æ S T I O

QVADRAGESIMA NONA.

S U M M A R I A.

1. *Emens rem furtivam, etiam ignoranter, tenetur eam do-
 mino restituere, etiam absq. refusione precij.*
2. *Emtor rei furtivæ, si in contractu emtionis protestatur, se
 eo casu, quo sit aliena, eam emisse nomine domini, &
 paratum se esse, eam restituere refuso precio, non cogi-
 tur eam absq. receptione precij, & expensarum resti-
 tuere.*
3. *Emens rem ereptam à pradone, pro restituendo ei, cui est
 erepta, non habet actionem negotiorum gestorum con-
 tra dominum.*
4. *Dominus potest rem suam ab emtore, etiam bona fidei,
 vindicare absq. restitutione precij.*
5. *Nulla lex ad delinquendum invitat.*

- 6 Dominus contra emptorem, qui rem furto subtractam, ab hostibus, vel latronib. peregrinis emerit, actionem non habet, nec potest rem recipere, nisi restituto precio.
- 7 Redemptus ab hostibus etiam tam diu in persona retineri potest, donec pretium redemptionis restituat.
- 8 Solvens pretium consalto, & scienter, indebitum, censetur donare.
- 9 Rei suae quilibet est moderator & arbiter.
- 10 Quod semel placuit, amplius displicere non potest.
- 11 Donatio semel facta an & quando revocari possit.
- 12 Condictio indebiti, non solum in errore facti, sed etiam in errore Iuris locum habet.
- 13 Nemo praesumitur facile iactare suum.
- 14 Clausula, Partes fecisse actum ex certa scientia, & non per errorem, in Instrumento apposita, quid operetur.
- 15 Certa scientia, ut & error solum in mente consistit.
- 16 Quotiescung. de conscientia alicuius quaeritur, recurritur ad iuramentum.
- 17 Pretio rei vendita converso in utilitatem domini, Dominus non potest rem recuperare ab emptore, nisi pretium restituat.
- 18 Rapinam emere non licet, nisi ea intentione, ut cui ablata est, restituatur.
- 19 Iudaei habent Privilegium à Principibus, vel civitatibus, quod non possint conveniri rei vindicatione, nisi dominus offerat pecuniam.
- 20 Statuta & consuetudines respicientes de scissoria litium, non ligant extraneos, utpote qui non sunt subditi statuentium.

- 21 *Studiosi in dubio nō præsuntur domicilium alicubi cō-*
traxisse, nisi habitaverint per decennium.
- 22 *Quotiescunq; unum adequatur alteri, rei ad quam fit ad-*
equatio, nihil adiicitur.
- 23 *Sumtus à bonæ fidei possessore facti in rem furtivam, à*
Domino restituendi sunt.
- 24 *Re à bonæ fidei emtore consumpta, & in usum necessariū*
conversa, emtor tenetur ad restitutionem eius pecunia,
quam ex proprio patrimonio in eum usum verisimili-
ter consumpsisset.
- 25 *Nemo cum alterius damno locupletetur.*
- 26 *An, emtor rei furtivæ ignorans rem esse furtivam, eam*
in alium distrahens, ad precium reluendum à domino
rei furtivæ conveniri possit.
- 27 *Precium loci rei furtivæ succedit. & 33.*
- 28 *Versus. Emerat ille prius: vendere iure potest.*
- 29 *Pretium ex re furtivæ redactum non dicitur furtum.*
- 30 *Opinio Ursilli, quanam actio rei furtivæ domino adversus*
emtorem competat.
- 31 *Bonæ fidei emtor, emendo non delinquit.*
- 32 *In pari causa melior est causa possidentis.*
- 34 *Vbi iure scripto destituimur, æquitas sequenda est.*
- 35 *Ad decisionem causarum sufficit, allegare rationem na-*
turalem.
- 36 *Ratio naturalis ad cuncta respondet, & vix aliquid re-*
peritur, cum ea pugnans, quod non remordeat conscien-
tiam.
- 37 *Dictum rationi congruum, non minus movere debet iu-*
dicem, quàm ipsa lex.
- 38 *Scientia rei furtivæ quando desideretur.*

- 39 Fure mortuo, vel supplicio affecto, an Dominorei furtiva, civilis actio pecuniaria contra heredes furis competat.
- 40 Delictum omne extinguitur morte.
- 41 Actiones ex delictis descendentes contra heredes quando transeant. & 51.
- 42 Quid de iure Saxonico.
- 43 Actio rei persecutoria contra heredes & successores furis datur.
- 44 Heres regulariter ex delicto defuncti non tenetur.
- 45 Rationi nihil minus consentaneum est, quàm quod fures, eorumq; heredes in restitutione bonorum furto subtractorum, melioris sint conditionis, quàm ij, qui bona fide ea sibi compararunt.
- 46 Fur magis tenetur ad restitutionem bonorum furtivorum, quàm alius fidei bona emptor.
- 47 In Interdicto unde vi omnis causa venit, ut fructus, & alia, licet non petantur.
- 48 Turpia lucra ab heredibus sunt auferenda.
- 49 Effectus verborum quatenus ad illum perveniunt.
- 50 Heres iure Saxonico nec furto, nec spolio, nec ludo perditum solvere tenetur, nisi de quibus hereditas amplior facta fuerit. & 53.
- 52 Heres succedit in vitium defuncti, & paris fortunae cum eo habetur.
- 54 Iuris communis correctio evitanda est.
- 55 Emens rem furtivam scienter, ad eius restitutionem tenetur, re extante, re verò peremta ad eius iustam estimationem. Ratio. 56.
- 57 Imò talis etiam corporali poena dignus est.

58 *Fures ad perpetranda furta plus impelluntur paratis ex
venditione pecuniis, quam receptarum latebris.*

Non tantum inter antiquos Legumlatores, de
furum conditione magna fuit dissensio, sed et-
iam nūm inter nostros Dd. egregia est discepta-
tio de famulis, & ministris nostris domesticis. Item de
quæstoribus, præfectis ærarii, publicis officialibus, pe-
cuniam civitatis administrantibus, nec non denunciis,
tabellariis, tutoribus, commodatariis, depositariis &
id genus similibus, quorum fidei res commissæ sunt,
quanam poenâ singuli affici debeant. Qua de re in du-
abus superioribus præcedentibus Quæstionibus varios
casus distinximus, prout revera personæ, rerum, quā-
titatis, materiæ & formulæ maxima reperitur diffe-
rentia.

Nunc pulchra admodum dubitatio oritur, de re-
stitutione rerum furto abstractarum.

V*trum scilicet emens rem furtivam, te-
neatur, non tantum eam adhuc extan-
tem, Domino restituere, verum etiam
re iam consumpta, aut alteri rursus divendi-
ta, pretium rei refundere.*

Et sic quæritur.

*An Domino actio competat adver-
sus primum emtorem, ad ipsum pretium sibi
persolvendum.*

Et quia hæc quæstio sæpè evenit, haud operâ ludere videbimur, si eam per casus quosdam distinctos accurratius explicaverimus: Aliquoties enim superioribus annis, in primis verò mense Novemb. nuper elapso Anni 1602. talis casus ad nos transmissus est: Quidam licitor unâ cum duobus filiis suis hordeum & lupulū furto subtractū vendidit aliis bona fide emētib⁹, quas quidem res partim ad cerevisiam prædicti coquendam iam pridem consumserant, partim adhuc in sua possessione habuerunt, quæ situm à nobis fuit: An Dominus hordei & lupuli possit petere pretium ab emtore: Item quæsitum à nobis memini, Si emanantur boves, vaccæ, oves, porci, equi, & similia pecora campi furto subtracta, quæ ab emtoribus maculentur, fur interim aut celabatur, aut captus suspendatur, utrum Dominus possit petere pretium ab emtore.

Primus casus est, quod emens † rem furtivam etiam ignoranter cogatur eam Domino restituere, nullo refuso pretio, per expressos text. in l. in civilē 2. C. de furt. l. si mancipium 23. C. de R. V. & in l. super emti 16. C. de evict.
 2. cum quibus text. concordat Ius Saxonicum art. 36. lib. 2.

Limitatur tamen hoc plurimis modis 1. ut non procedat, si emtor † protestaretur in contractu, quod eo casu, quo sit aliena, intendat eam emisse nomine Domini, & quod paratus sit restituere eam rem, refuso tamen pretio, & expensis, secundum Cæpoll. in Caus. 10. & las. in l. si prædiū C. de proc. hoc. n. casu nō tenetur emtor restituere rem furtivā Dno. nisi pretium reddatur, quasi utiliter negotiū Domini gestū sit, ut scribit Host. in summ. sub t. de vi & vi arm. l. sine possessione C. unde vi. l. 1. §. ex die, §. qui deiecit, & §. non solum ff. de vi. & vi arm.

Sed istam opinionem sic intellectam meritò improbat Al. in *tr. de presumt. 29. n. 2.* & Bossius in *tr. Crim. int. de furt.* quoniam dici non potest negotium Domini ab emtore utiliter gestum esse, si ipse Dominus cogitur emere preciorum suam, quippe cum illam à fure vel prædone recuperare potuisset etiam nullo reddito pretio, nec competit actio negotiorum, quando quis putat utiliter negotium gerere, & tamen patri familias id fieri nō expediebat *l. seu an ultrò ff. de neg. gest.* Et in terminis hoc tenet Br. quem refert & sequitur Casarens. in *l. 1. ff. de neg. gest.* ubi inquit, quod qui emit rem à prædone† pro restituendo illis, quibus est ablata, non habet actionem negotiorum gestorum contra Dominum, nisi ille absens ratum habeat, quia istud est negotium, quod pertinet ad Dominum rati habitatione, non autem re ipsa, vel ipso gestu.

Præterea cū Dominus possit rem † suam ab emtore, etiam bonæ fidei vindicare, etiā nullo restituto pretio, ut habetur in *d. l. incivilem cum similibus supra allegatis* fatuum est, dicere, quod per protestationem Ius Domini auferatur, contra regulam, *l. id quod nostrum ff. de Reg. Iur.* Quin potius ista protestatio arguit dolum, ex nimia diligentia emtoris, iuxta notata in *l. si quis sub conditione ff. de condit. instit.*

Quid: quod aperta esset via evadendi evictiones, si protestatio iuvaret ipsū emtorem, quin imò invitarentur homines ad emendum res furtivas, vel vi ablatas, id quod etiā cōsequēter prodesset ipsis furibus & raptoribus, qui cupiunt res furtivas & raptas à se alienare protinus, & ex ea alienatione pretium participare.

5 Nulla autem debet esse lex quæ invitet † ad delinquendum, quia debet esse sancta, honesta, utilis subditis, per text. *certa lege 4. dist. l. convenire ff. de pact. dot.* ut consueundo tradit id in terminis terminant. M. Ant. Nat. *Cons. 436. n. 5.*

Secundò declaratur non procedere regulam, si emtor redemisset rem ab hostibus, vel latrunculis extræ nationis: tunc enim Dominus non poterit eam habere, † nisi soluto prius pretio ipsi emtori, & istud est valdè æquum, atq; pium, siquidem Dominus omninò non potuisset eam consequi aliqua actione ab eis. Meritò igitur debet restituere pretiū redemptori, vel emtori. Hoc enim casu videtur emtor negotium Domini utiliter gessisse, eius rem ab hostibus, vel latronibus redimendo, ita ut actio negotii gesti competat adversus Dominum per l. 1. & quæ ibi notant *Dd. ff. de negot. gest.*

7 Sic quoq; in simili & speciali casu licita est redemptio etiam in persona debitoris, ut fit in eo, qui ab hostibus redemptus est, is enim potest tam diu retineri etiam in persona, † donec pretium redemptionis restituat suo liberatori, l. *senatus §. fin. ff. de leg. 1. l. quæ testamento §. fin. ff. de testam.* aut si pecuniam non habet, saltē quinquennium hædere apud suum liberatorem debet, & ipsi præstare operas loco pretii, iuxta l. 2. *fin. ff. de capt. & postl.* ut tradit *Col. in process. p. 1. c. 2. n. 124.*

Tertiò declaratur, ut non procedat supra d. regula, quando ipsemet Dominus restituisset pretium emtori bonæ fidei, nam tunc non poterit amplius illud condicere, l. *servus ff. de cond. indeb.* Ratio quia solvendo

do precium consultò & scienter, † indebitum, censetur 3
 donare, ideò repetere non potest, iuxta regulam, *l. cu-*
iur per errorem ff. de Reg. Iur. quippe cum in re sua † qui. 9
 libet sit liber moderator, & arbiter, *l. in re mandata. ff.*
mand. & quod semel placuit, † amplius displicere non 10
 potest, *c. quod semel extra de Reg. Iur. in 6.* nec donatio † 11
 semel facta revocari potest, nisi certis ex causis, ut *l. l.*
C. de rev. donat. Idcirco mirum non est, taliter solutum
 repeti, aut revocari non posse, præsertim si Dominus
 non fuerit persuasionibus, aut dolo adversarii, scilicet
 emtoris inductus ad solvendum.

Ceterum hæc tertia declaratio & sententia non
 procedit, cum ignorantia, non tantum facti, sed etiam
 iuris quis soluisse pretium rei suæ furtivæ emtori, nam
tunc illud repeti potest per conditionem indebiti,
 per text. *l. 1. & quæ ibi notant Dd. ff. de cond. ind. &*
confirmatur hæc sententia ex eo quod tota materia
conditionis indebiti, quam in eiusmodi casu pollice-
cetur l. C. locum habeat, non solum in errore facti, sed 12
& in errore Iuris, quando id quod repetitur erat omni-
nò indebitum, gl. in l. 1. C. de cond. ind. nemo enim præ-
sumitur † facile iactare suum, l. cum de indebito ff. de prob. 13
 Et talis ignorantia Iuris præsumitur, secundum Iohan.
 Andr. in *Addit. ad Specul. §. in primis, de testam.* per text.
l. verius ff. de pact. & c. præsumitur de R. l. lib. 6. Facit ad hoc
 quod tradit Br. in *l. fin. §. idem quasi vi ff. de cond. ind.*
 ubi ait, quod etiam si in Instrumento solutionis dictum
 sit: Titium scientem (sc ad infra scripta non teneri)
 soluisse, si tamen ex narratione in Instrumento com-

prehensa appareat error, vel aliâs probari possit, non excludatur conditio indebiti.

Huc pertinet, quod tradunt Bl. *in l. sed si quis §. fin. ff. si quis caut.* & sequitur Alex. *in l. qui Romæ §. duo fratres n. 54. de verb. oblig.* Quod si in Instrumento aliquo dicatur, partes fecisse actum ex certa scientia, & non per errorem, faciat quidem hæc clausula præsumi scientiam, sed ita tamen, ut si probetur contrarium, nempe per errorem factum esse contractum vel actum, retractetur. Cum autem istud, (an aliquis sciat rem vel ignoret) præcipuè consistat in animo, secundum Bl. *in l. sed & si quis §. fin. ff. si quis caution.* ubi
 25 dicit, certam scientiam, vel errorem † consistere solum in mente, idcirco ad aliam probationis speciem hoc loco pervenire commodè nō potest, quàm ut Dominus rei furtivæ præsentiam suam ignorantiam vel iuris errorem in solvendo præciū rei suæ emtori mediante iuramento comprobeat & confirmet, probatur enim ignorantia per iuramentū eius, qui se ignorasse dicit ius vel factum *c. cum in tua extra qui matr. accus. non possunt c. si vero aliquis extra de sent. excomm.* ubi dicit gl. quod
 26 quotiescunq; de conscientia † alicuius quæritur, recur-
 redū sit ad iuramentū *c. in lectū & ibi gl. 34. q. 2. cū sim. iur. & declarationib. à Mod. Pist. Cons. 23. n. 36. vol. 1.*

Quocircà cauti sint emtores rerum furtivarum, ut certiores reddant Dominos rerum furtivarum præciū eis solvētes, quid Leges & iura statuerint: Deinde petant solutionem rei, hoc enim casu cum ex certa scientia expressè quis solvit præcium, non habet repetitionem,

Quar-

Quartò declaratur suprà dicta regula, ut non procedat, quando pretium rei venditæ esset conversum in utilitatem domini, quia tunc non poterit rem habere ab¹⁷ emtore, nisi preciū restituat, *et si pretium*. ubi gl. & Dd C. *de procura*. præsertim si sciens rem furtivam emerit, dato modico precio, eo quidem animo, ut rem ita acquisitā domino vero restituat, quia alioquin eam habere non possit, aut saltem probabili coniectura minimè affectus foret, quasi re domini utiliter gesta, tunc enim precium petere poterit a domino, cui res ipsa restituenda erit, non solum in foro interiori, sed & exteriori, secundum Hostien *in sup. d. 2. de pæn. versic. quid*. Pro quo optimus est textus quem Gratian. Ambrosio tribuit, *in c. rapina. 14. q. 5*. *Rapinam inquit, emere non licet, nisi ea in. 18* tentione, ut cui ablata est restituatur.

Ex quo patet, licere aut laudandū esse, quod quis rem furtivam à fur e emat, ut ea domino restituatur, cum alioquin fortassis cum re ista longè aufugerit, nec dominus eam habere possit. Re igitur utiliter gesta iniquum erit, quod emtor precium amittat, domino rem ipsam evincente.

Et si a. Bl. & Paul. de Cast. l. 1. *de neg. gest.* in ea sūt sētētia, ut opinētur, emētē rem furtivā, ut eam Dno restituat, non peccare, sed tamen habere eum actionem negotiorum gestorum ad precium contra dominum, nisi dominus ratam habuerit, tamen Didacus Covar. Hispanus *in tertia relectionis parte numero quinto. de Regul. Iuris libro 9.* improbat hanc opinionem, magis amplectens sententiam Hostiensis *supra* dictam, ita ut admittat in utroq; foro prædictam sententiam Hostiensis, præsertim

tim si de animo constaret & emtio cederet in Domini utilitatem, ex eo quod pretium datum fuisset modicum & probabilis esset coniectura, quod Dominus rem istam nusquam habuisset, nisi emtor eam à ture emit-
 -set. His enim consideratis, etiam Iudex in foro exte-
 riore Dominum ad pretium condemnabit, siquidem negari non possit, emtionem istam factam fuisse eius in utilitatem, & ideò negotium re ipsa ad illum perti-
 -net, ac tenetur negotiorum gestorum actione, pretium emtori reddere, iuxt. Hostiens. opinionem, quæ magis est communis.

19 Quintò declaratur, ut non procedat, quando sta-
 -tutum, vel consuetudo † aliter dictavit. Vnde † Iu-
 -dæi habent privilegium à Principibus, vel civitatibus,
 quod non possint conveniri rei vindicatione, nisi Do-
 minus offerat pecuniam, ut dicit Panorm. in c. quod
 Clericis, de for. comp. & Ioh. de Anania. Cons. 70. incip. vi-
 sis & ponderatis. Quia vero in eiusmodi statutis & pri-
 -vilegiis sceneratoribus & Iudæis concessum, non mo-
 dica suspitio avaritiæ & scenoris contra ipsos conce-
 dentes oritur, quando etiam materiam & occasionem
 præbet delinquendi, contra id quod habetur in l. Con-
 venire ff. de pact. dot. & in c. quemadmodum, de Iurei. &
 in cap. pn. de consuet. facit quod habetur in l. si unus §. il-
 lud ff. de pact. & in l. pacta qua contra C. eod. Idcirco ab
 Alex. in d. presumt. 29. n. 7. & Iohan. de Anan. d. Conj. 70.
 in fin. nec non à Iod. Damh. in tr. Crim. c. 117. n. 7. eius-
 modi privilegia & statuta non immeritò reprehendun-
 -tur & improbantur.

Ceterum etiam si tale statutum, vel privilegium
 vale-

valeret, tamen non vim haberet tantam adversus Studiosos existētes in aliqua Vniversitate, neq; eos ligaret, secundum Panorm. *in c. quod Clericis, de for. comp.* quia talia statuta, & consuetudines † respicientes descissoria ²⁰ litium non ligant extraneos, & alienigenas, utpote qui non sunt subditi concedentis talia statuta, ut habetur *in d. c. quod clericis & l. 1. C. de summ. Trinit. & fide Cath.*

Nam Studiosi non dicuntur domicilium contraxisse † in dubio, nisi habitaverint per decennium, *iux. l. 2. C. de incolis lib. 10.* & ultrà decennium si non ha- ²¹ bent animum contrahendi domicilium, non contrahunt, ut tradit Panorm. *in c. fin. de parochianis*, & ista procederent, etiam si statūtum vellet, quod Scholares haberentur pro civibus, quia tale statutum non intelligeretur, nisi in iis quæ ipsis Studiosis sunt utilia, ut tenet Br. *in l. 3. §. si emancipatus. ff. de bon. poss. contr. tab.* Dd. *in l. si Ruffinus C. de testam. mil. & Alex. Cons. 37. vol. 5.*

Hinc Dd. quidem tradunt, quòd stante statuto Scholares per omnia tractari & haberi debere, ut cives, non per hoc perdant privilegium Auth. habita. Quia illud statutum intelligitur, quoad eius utilia, non quoad damnoſa, iuxta regulam illam, quotiescunq; † unum adæquatur alteri, tunc rei ad quam fit adæquatio, nihil adiicitur, sed benè econtrà ipsi adæquato at- ²² tribuitur, quicquid plus iuris est in re ad quā fit adæquatio, per text. *in l. illud in pr. ff. de donat. causa mort. & in l. 1. §. 1. ff. si quid in fraud. patroni*, secus, si duo adæquantur ad invicem, quia tunc vires unius hinc inde attribuuntur alteri, *l. 2. communia de leg. Auth. in success. C. de iuis & legit.* Br. Ang. Paul. de Caſtr. Alex. & laſ. *in l. 1.*

ff. de leg. 1. Car. Molin. in Conf. Paris. § 1. gl. 3. n. 4.

23 Sextò declaratur, ut hoc non procedat in sumti-
bus, quos bona fidei possessor in rem furtivā † impen-
dit, eos enim actor, vel Dominus secundū æstimationē
Iudicis restituere tenetur, alioquin exceptione submo-
vebitur, quia iustam delicti, & furti perpetrati ignoran-
tiam, nec nō titulū onerosum habet, meritò restitutio
sumtuum & expensarum facienda est, ne Dominus rei
furtivæ cum alterius iactura iniquè locupletetur, & em-
tor bonæ fidei damno afficiatur, per text. *l. sin autē 26.*
§. in repetita. & l. sumtus 48. §. verum exceptione ff. de R. V.
& in l. si quis 11. in fin. C. de R. V. Cum quib. text. concordat
Constitutio Criminal. Imperii, *art. 208. cum aliquot seqq.*

Primus casus est, ut eò redeamus, quo digressi su-
mus, si quis rem furto sublatam bona fide titulo onero-
so comparaverit, aut quocunq; modo eam adhuc extā-
tem, habeat, tūc tenetur ratione rei cā Dno. restituere.

24 Secundus casus est, si eam rem furtivam emtor
bonā fide cōsumsit, ut puta si in cibum & alium usum †
necessariū cōsumēris res illa cōversa & cōsumpta fuerit,
tunc idem emtor tenetur ad restitutionē eius pecuniæ,
quam ex proprio patrimonio in eū usū verisimiliter cō-
sūisset. Nam in ea quantitate factus est locupletior, ut
proindē merito ad restitutionem pretii teneatur, ne cū
25 aliena † iactura locupletetur, cōtrā *l. nam hoc natura ff.*
de cōd. ind. & l. si ipsa res ff. quod metus causa. Facit quoq;
pro hoc text. *in l. bona fide ff. depos. in sua ratione.* Et ita qui-
dem tenent Didacus Covar. in *c. peccatum, mihi fol.*
543. de Reg. Iur. in 6. & Lips. Scabini quest. 105. n. 3.

Tertius casus est, qui oritur ex illa ācipiti quæstio-
ne

ne: Si rei furtivæ emtor † in alium eam rem distraxerit, huc esse furtivam ignorans, Quæritur an ad pre-²⁶ tium prior iste emtor cōveniri possit à Domino rei furtivæ. Hæc difficultas cū de facto aliquādo occurreret, accurate fuit pertractata.

Quidam enim probus mercator qui certā speciē pulveris emerat lanis tingendis aprissimā, à fure sed bonā fide suadente, nesciebat furto esse subtrahā. Is priusquam à Domino rei furtivæ iudicium pateretur, iterum alteri cuidam mercatori venū dedit, aut venum iri iussit ad Lugdunēse emporium. Nunc pulveris Dominus pretium acceptum à primo emtore bonæ fidei petiit.

Hic quæritur: An is teneatur ad restitutionem pretii.

Et primā facie videbatur teneri eū ob hanc potissimū rationē, quia pretiū loco † rei furto subtrahæ succe-²⁷ dit, *l. Imperator §. fin. ff. de leg. 2.* sicuti omne furto subtrahum, ab ètore, si penes ipsū staret, posset vindicare Dominus, ita & pretium cum sit loco rei, petere valet.

Præterea hæc opinio fulcita esse videtur, *ex leg. ut veniunt. §. præter. in verb. idem. ff. de pet. hered.* ubi si hereditatis possessor antè hereditatis petitionem aliquid distraxerit, hereditarii, ritè ad pretium conveniretur. Quare eadem ratio est, emtore rei furtivæ etiam bonā fide durante si ipsam vendiderit, pretium rei furtivæ restituet, maximè cū nulli æquum videri possit, rei furtivæ Dominū debere re suā iniquè defraudari.

Verūm hisce rationibus nō obstantib⁹ Ant. V. sill. in §. sic itaq. n. 14. *Inst. de acq. secundum R. I.* cōmunis cōtrariam sententiā animosè defendit Dno. sc. rei furtivæ cōtra emtorē nullā competere actionem ad pretium si bona

fide suadente rem furtivam emerit, & postea eam al-
 28 teri revendiderit, iuxta verū illum vulgarem: Emerat
 29 ille + prius, vendere iure potest. Nam pretium + ex re
 furtiva redactū non potest dici furtum, *l. qui vas 49. §.*
fin. ff. de furt. Præterea asserit Ant. V. ill. se non videre, +
 30 quænam actio rei furtivæ Domino adversus emtorem
 cōpetere possit, posteaquam rem emtor rursus distraxit.

Primò enim negari non potest, quin nulla actio
 personalis competat Domino contra emtorem, quia
 cum eo non contraxit, nec distraxit.

Deinde non tenetur emtor ex maleficio, vel qua-
 si maleficio, quippe cum bona fide emendo non + de-
 31 liquerit, §. *omnium Inst. de act.*

Præterea Dominus rei furtivæ non potest expe-
 riri actione reali, siquidem ipse rem furtivam non am-
 plius possidet, nec desinit dolo possidere, *l. fin a. §. si is*
quirem ff. de R. V. Realis. n. actio dominium in agēte, &
 possessionem reo convento desiderat, *l. un. C. de al. lud.*
mut. causa. Nec Dominus re sua penitus defraudatur, cū
 rei vindicationem contra secundum emtorem oppo-
 nere possit: Et licet Dominus rei furtivæ, ius in precio
 qualecūq; haberet, quia tamē uterq; tam actor Domi-
 nus rei furtivæ, quàm emtor, utpote reus cōventus, qui
 habet preciū, de damno vitando certat, potius emtori
 qui precium possidet, quam petitori esset favendum, in
 pari enim causa + melior est conditio possidentis, *l. pn.*
 32 *ff. de cond. ob turp. l. in pari causa de R. I.* habet enim prim⁹
 emtor in precio ius æquale cū Domino rei furtivæ, pro-
 pter preciū furti ab ipso emtore traditū, quia sicut non
 est æquum defraudari Dominum re sua furtivā: Ita iustū

non

non est, quod emtor rei furtivæ pretium amittat.

Neque obest, si dicas illum emtorem precio non privari, cum habeat actionem de evictione contra furem, quia non emerit à vero Domino, *t. t. de evict.*

Quia Resp. hoc argumentum, etiam contra Dominum rei furtivæ, retorqueri posse, nam rei furtivæ Dominus suare non privatur, quippe cum contra furem agere, furti possit, § *ex maleficio. Inst. de act.*

Præterea rei vendicationem intentare poterit contra secundum emtorem, *d. l. in civilem. C. de R. V.* sed quia primus emtor possidet precium litigiosum, in quo Dominus rei furtivæ non habet majus ius, quam ipse emtor, ideo propter possessionem merito est Dominus præferendus, quippe cum rei furtivæ pretium, non sit furtum: *d. l. qui vas. §. fin ff. de furt.*

Concludit ergo Ant. V. ill. Domino rei furtivæ non competere actionem contra emtorem bonæ fidei, ad precium, si bonæ fidei persuasionibus res furtivā alienaverit.

Pro cuius sententiæ confirmatione adducit auctoritatem Hostiens. *in t. de pæn. & remiss. vers. quid si à furibus* It. Ang. de Clav. *in summa, in verbo, restituere.* Addit præterea V. illus *ibid. n. 16. & 17.* hoc temperamentum, tamquam æquissimum, ut si emtor quatumcunque in bona fide fuerit res furtivā secundo emtori pluris vendiderit, illud precii augmentum Domini rei furtivæ teneatur restituere, ne cum aliena iactura locupleretur, à quo natura abhorret *l. nā & natura æquū ff. de cond. ind.* Quia in augmento precii, quod primus emtor à secundo emtore recepit, superiorum argumentorum vis & ratio cessat.

Quia verò prædicta opinioni plurimum obstat

generalis illa iuris regula, quæ docet pretium + loco rei
 33 esse & succedere: Ideo ad hanc regulam respondet Vfil.
 eam in proposito hac de causa minus locum habere,
 quia hîc agitur de re singulari, vel particulari nimirum
 de pet. rei furt. Sed regula illa tantum in vniuersalibus
 procedit *l. si rem & pretium ff. de pet. hered.*

Sed etsi hæc ipecciosè quidem dicantur, non tamen
 eis ita simpliciter, & generaliter per omnia ad stipuladū
 videtur. Imò huc pertinet generalis illa *suprà* d. regula,
 quæ docet æquitatem hoc casu maximè esse cōsideran-
 dam. Iam si æquitatis rationem in consilium adhibue-
 rimus, nemo inficias ibit, non solum valdè rigidum, sed
 etiam admodum esse iniquum, si emtor, qui rem furti-
 vam alteri rursus vendidit, pretium ex re furtiva com-
 paratum, Domino auferre vellet, & sic quodammodo
 adversæ fortunæ casū ipsi Dno. impūtare, quin potius
 æquitatis ratio, qua vel maximè devictus est primus em-
 tor, suadet, ut Dno. rei furtivæ solvendo pretiū ex re furti-
 va cōflatum, succurrat, atq; æquo animo ferat, ne locu-
 pletetur cū alterius iactura. Secūdū hanc igitur æquita-
 tis rationē æstimādū erit, Dnm. qui rē furto subtractā a-
 misit, & pretiū apud emtorē reperit, illud propterea nō
 amittere, sed ei restituendū esse, perindè atq; in *suprà* præ-
 cedenti casu diximus, obtinere, si scilicet res mea ad em-
 torem pervenerit, & ab eodem consumpta fuerit in ci-
 bum & alium usum necessariū, perdendū, quod tunc
 pretium pro ista re ex æquitate mihi reddere debeat,
 per textum d. *l. si me & Titium ff. si cert. pet.* alioquin lo-
 cupletaretur etor ille cū aliena iactura, cōtra d. *l. nam hoc*
natura ff. de cond. ind. & *l. si ipsa res ff. quod metus causa.*

Huc

Huc opt. facit text. in *l. bona fides. ff. de pos.* ubi enim
iure scripto † destituimur, ibi maximè æquitas spectan- 34
da est *l. 1. §. idem Varus. ff. de aq. plu. arc.* usq; adeò, ut
sufficiat † ad decisionem causarum allegare rationem 35
naturalem, c. *requiris 2. de Appell. l. scire oportet. §. sufficit.*
ff. de excus. tut. d. l. si me &, sicert. pet. l. ubi non apparet. §.
illud, de verborum obligationibus in verbis. ipsa natura mani-
festum est.

Nam ratio naturalis ad cuncta † rectè respondet, &
vix aliquid reperitur, cum ratione naturali pugnans, 36
quod non remordeat conscientiam, ut eleganter ait Bl.
Cons. 36. incipit. Dns. Thom. lib. 1. què refert Grav. *Cōs. 31.*
n. 5. Ideoq; dictum rationi congruum iudicem † non 37
minus movere debet, quàm lex ipsa scripta in corpore
Iuris, ut dicit Andr. de Isern. *in pr. feud.* quod dictum re-
fert & commendat Ias. *in l. quoties C. de R. V.*

Deinde quèadmodū in aliis contractibus, qui re per-
ficiūtur, certū petitur, quia res ipsa exstat, sed ea perempta
post morā agi potest ad estimationem, ut tradit Br. *in l. re*
furtiva. ff. de cond. furt. & in l. 1. C. quod met. causa & in l. cum
servus ff. de cond. ob causam. Ita multò æquius est dari a cō-
onem Dno. rei furtivæ, ad estimationem cōtra primū
ētozem, neq; n. novum est ut in subsidium permittatur
agi contra eum, qui habet commodum rei meæ, *l. si me*
& Titium. ff. sicert. pet.

Extenditur hæc sententia, ut procedat, etiā si em-
tore ignorante vitium furti rem vendiderit alteri, nam
adhuc locus erit repetitioni pretii, quia iste ētor pretiū
illud possidere dicitur, & est Domino rei debitum.

Nec scientia emtoris, hoc loco requiritur, id quod

38 earatione demonstratur: scientia + rei furtivæ tunc de-
sideratur, cum ex odio dolosi actio causatur: At in
 nostro casu, non ex ipsa scientia, vel ignorantia induci-
 tur, sed ex eo solo, quod precium ex re furtiva reda-
 ctum percipiat, alioquin sequeretur, quod vel speciali-
 tatis esset tributum rebus furtivis repetendis & vindi-
 candis, quippe cum & aliæ res ob peremptionem subiei-
 antur conditioni generali.

Hinc est, quod ad petendū preciū, quod habuisti ex
 vēditiōe rei meæ, cōpetit mihi. certi cōdictio generalis,
gl. in d. l. si eū ubi lal. n. 3 si cert. pet. Tertiō competit mihi
 quoq; actio negotiorum gestor. *l. 1. C. de reb. al. non alien.*

Quartus casus est, quando fur delinquens mortuus
 39 est, vel extremo + supplicio affectus, & laqueo suffoca-
tus est, quo loco quæri cōmodè potest, An Domino rei
furtivæ, qui passus est furtum, civil. actio pecuniaria cō-
petat contrā heredes furis, propter rem familiarem, dā-
num vel interesse, quod prætendit sibi deficere.

Et sanè videtur primo intuitu nulla ei cōpetere actio,
 quia simpliciter & generaliter, & absolutè iura dicunt,
 40 & disponunt, quod ōne delictū + extinguatur morte si-
quidē mors ōnia solvit §. deinceps Nov. de nupt. l. un. C. ne
ex delict. defunct. §. non a. Inst. de perp. & tēp. act.

Deinde iuris nō est incerti, actiōes ex delictis descen-
 dētes cōtrā heredes deliquētis non transire, nisi vel litis
 41 cōtestatiōe cū reo facta, vel eaten⁹ tātū quaten⁹ ad here-
 dem pervenit, *text. in iam d. §. non a. vers. ex maleficiis, &*
in l. omnes pœnales actiōes, ubi gl. ff. de oblig. & act. l. sicuti
pœnam. ff. de Reg. Iur.

Id; procedit etiā si actiōes illæ sint rei persecutoriæ,
 & lal.

& saltem pro ipsa re ablata & damno illato intententur eiusmodi enim actiones contra heredes delinquentis nunquam competunt, nisi post litem contestatam, vel nisi aliquid ad heredes inde pervenerit, ut probat *l. quod diximus. §. fin. ff. quod met. causa cum sim.*

3. De iure Saxonico quoq; † actiones poenales non 42 transeunt contra heredes, nisi aliquid ex delicto defun. Et ad eos pervenerit, per text. *art. 6. Land Recht. lib. 1.* ubi dicitur: Der Erbe sol zu Recht die Schuldt geben/so fern das Erbe weret/ Dieberey/ Spielgelder/ Raub/ ist er zu gelten nicht schuldig/ noch kein dergleichen Schuldt/ dann solche/ deren er Nutzen/ oder Widerstaltung empfangen hat.

Et clarior est text. in *art. 31. Landr. lib. 3.* & in Iure Feudali Saxonico c. 44. & 55. Ex quo quidam inferre conantur, quod accusatore mortuo post litis contestationem, heredes eius non teneantur, nisi ex delicto defuncti aliquid ad eos pervenerit.

Verum his posthabitis, defendi potest contraria sententia, condictionem scilicet furtivam & actionem subsidiariam, contra heredem furis dari ipsi domino, eiusq; heredibus, ad rem furto sublatam sibi restituendam, eique praestationem praestandam, quoniam est actio persecutoria, † ideoq; contra heredes, & ceteros successores furis meritò datur *l. 5. l. si pro 7. §. fin. ff. de cond. furt.* 43

Idq; procedit, ut locum habeat non tantum, quatenus sunt locupletiores tacti ex re furtiva, sed etiam quatenus succedunt, adeò ut qui ex asse successit, in solidum teneatur, etiamsi ad eum res furtiva non pervenerit, *l. in condictione 9. ff. d. t.*

Id quod est in hac conditione, quæ ex delicto descendit specialiter odio turum introductum, alioquin
 44 heres regulariter† ex delicto defuncti non tenetur, nisi quatenus ad eum pervenerit, etiam si actio sit rei persecutoria, dum tamen ex delicto, non etiam ex contractu agatur, VVes. in par. ff. de cond. furt. n. 7.

Deinde Carolina Constitutio c. 207. cum multis seq. manifestè iubet restituere veris dominis bona, furto, aut vi ablata, & erepta, etiam si bona fide & iusto titulo quis eiusmodi bona emerit: Si itaq; is qui bona fide contraxit, nolens, volens restituere cogitur res furtivas, quanto magis ad restitutionem eiusmodi rerum heredes aut successores furunculorum astringendi sunt, alioquin sequeretur, plus iuris & favoris habere delinquentes, eorumq; heredes, quàm innocentes, id quod absurdum est, à iure & ratione abhorrens: Siquidem rationi nihil minus† consentaneum, quàm quod fures eorumq; heredes in restitutione bonorum furto subtractorum, melioris sint conditionis, quàm ii qui bona fide ea sibi compararunt, arg. l. Servius 4. quod vi aut clam.

His igitur sic fixis, non refragantur rationes supra adductæ: Et 1. quidem, quod dictum est, omne delictum extinguere morte, hoc nihil commune habet cum restitutione bonorum, ad quam non minus, imò magis† fur tenetur, quàm alius bona fidei emtor: Siquidem regulariter is, qui per vim, & propria autoritate occupavit, & furto subtraxit rem, non habet iustum titulum, arg. l. 6. quod met. causa. Panorm. inc. gravis, de restit. spoliar. Eadē ratione & heres spoliatoris atq; furis, catenus conveniri potest, quatenus ad eos, ex vi illata vel furto facto, per defunctum

functum pervenit, l. 3. de vi & vi arm. l. si de possess. C. unde vi. l. 1. §. ex die, §. qui deiectus est, & §. non solum, de vi & vi arm. Imò dicit Innocent. d. c. gravis, de restit. spoliat. quòd in interdicto † unde vi veniat omnis causa, ut fru- 47
ctus, & alia, etiam si non petantur, & meritò, quia turpia
lucra † ab heredibus sunt auferenda. 48

Et huc pertinet, quod tradit Br. in l. & ex diverso, de R. V. heredem, qui succedit malæ fidei possessori, licet ipse bonæ fidei sit, tamen propter malam fidem defuncti, fructos suos non facere, censeri enim cum malæ fidei, quippe cum succedat in vitium defuncti, ut inquit text. in l. si ego. §. partus. de Publ. in rem act. & l. cum heres, de divers. & temp. pres. Idem tenet Panorm. in d. c. gravis, de restit. spoliat. in herede, qui causatur omne ius suum à defuncto, censetur enim una persona cum defuncto.

Et hæc ratio Panormitani procedit quoq; in liberis, qui ius suis à parentib; habent, & eorum possessione nituntur: Illa enim verba, quatenus † ad eum perveni- 49
unt, in effectu nihil aliud important, quàm quatenus ex
ea locupletior ad eum hereditas pervenit: Sic enim ex-
ponit hæc verba IC. in l. in hered. de dot. idem probatur in
l. 2. §. fin. vi bon. rapt. Fac. etiam textus in l. itaq; in fin. bon.
rapt. Cui conveniens est, ut & in ipsum qui dolum com-
miserit, in id quod locupletior esset, perpetuò danda sit
in factū actio. quæ verba exponit gl. de eo, quod ad eum
pervenerit.

Quatenus ergò ob accessionem fructuum perce-
ptorum ex bonis istis occupatis, aut furto ablati, locu-
pletior facta est hereditas parentum, eatenus ipsi here-
des tenentur:

Sic & iure Saxonico Landr *art. 6.* cautum reperitur, quòd heres nec furto, nec spolio, † nec ludo perditata solvere teneatur, nec aliqua debita, nisi de quibus hereditas fuerit ampliata. Idem dicit *gl. in art. 17. lib. 1. Landr.* Ob die Todten so sie lebten / Schaden hetten gethan / mit Dieb oder Raub / do müste der Erbe verantworten / als viel als er sein reicher worden ist / oder ob es an seinen Muth kommen were: Et paulò post assignat rationem, Dass sich niemand reichern sol von anderer Leut Gütern zu unrecht / per *l. nam hoc natura, de condic. indeb. l. cumq. C. pro emt.*

Imò dicit text. in *l. videamus, quod met. causa*, sufficere, semel ad heredem pervenisse, etiam si defunctus consumserit, usq; adeò, ut si ad primum heredem aliquid pervenerit, & is consumserit, nihilominus teneatur heres heredis, utut nihil ad eum pervenerit, alioqui dicendum esset, nec ipsum quidem, qui consumsit, quoad ad eum pervenit, teneri, id quod est absurdum & contra rationem.

Cōsimiliter huic decisione non obest, quod actiones ex delictis descendentes, contra heredes † non transeant: Superius enim dictum iam ac comprobatum est, id eatenus tantum procedere, quatenus nihil ad heredem pervenerit, *d. § non autem Inst. de perpet. & temp. actio.*

Deinde hanc regulam limitat Ant. Gomez Hisp. in *tr. var. resolut tom. 3. c. 1. n. 85.* ut locum non habeat, in furto, ob eius frequentiam, quia conditio furtiva transit ad heredes, pro æstimatione rei, licet nihil ad eos pervenerit, per text. in l. si pro fure § fuerit. de condic. furt. ubi hoc notant *gl. & Dd.* & rectè quidem, quoniam heres

res † succedit in vitium defuncti, ideoq; par eius tortu 52
na habenda est, ut inquit text. *in l. 2. C. de fruct. & lit.*
expens.

Denique Ius Saxonicum nobis non adversatur,
 quasi heredes delinquentis non teneantur, nisi aliquid
 ex delicto defuncti ad eos pervenerit, per text. *art. 6. lib.*
1. Landr. & lib. 3. art. 31. Item *in iur. feud. Sax. c. 44. & 55.*
 hoc inquam, non obstat, quia iam dd. textus † com. 53
 modè intelligi possunt, illis de casibus, in quibus ius cō-
 mune locū non habere *suprà dixim⁹*, utpote, quādo nō-
 dum est facta litis contestatio, aut hereditas defuncti
 non est locupletata.

Atque ita textus hosce interpretantur Dd. *in con-*
sultat. Constit. Sax. p. 4. q. 25. n. 6. ubi attestantur, se ita
 pronunciaſſe: Vt proinde ex hisce perspicuum fiat, ius
Saxonicum ita clarum non esse, ut iuris communis cor-
rectionem introducere possit. Huic igitur communi
 iuri standum omnino, atq; hinc existimandum erit, et-
 iam in foro Saxonico text. *in §. non autem. vers. ex male-*
ficus. Inst. de perpet. & temp. act. l. omnes pœnales actiones, de
obligat. & act. & l. 1. de privat. delict. l. sicuti pœnam. l. pupil-
lum. §. in heredes & l. pœnal. iudic. de Reg. iur. locum sibi
 vindicare, ita quidem, ut actiones ex delictis descen-
 dentes etiam contra delinquentes tranſeant si litis con-
 testatio cum reo facta fuerit, vel aliquid ad heredem per-
 venerit: iuris enim cōmunis correctio, quoad eius fie. 54
 ri potest, evitanda est c. cum deiectus de consuetud. neq; ul-
 terius est admittenda, quā perspicuis verbis exprima-
 tur, *l. sancimus. C. de testam. l. si servo, §. non dixit prator, de*
acquir. hered.

Quintus & ultimus casus est, quando quis certò
 55 sciens, rem esse furtivam, eam emerit, aliove titulo ha-
 buerit, is enim tenetur ad eius restitutionem, ea quidē
 extante: Ea verò perempta ad eius iustam æstimationem.
 Hoc probatur in l. eos 14. C. de furt. & serv. corrupt. l. servus
 36. de condict. indeb. c. qui cum fure 4. de furt.

56 Ratione autem constat hæc conclusio, quia is
 malam fidem habet, & particeps est furti, & sic acceptio-
 nis iniquæ, Covar. c. peccatum. §. 1. n. 2. unde non solùm
 rem emtam absque refusione precii restituere vero do-
 57 mino tenetur, sed etiam corporali poenâ dignus est, ut
 satis vehementer invehendo in tales emtores tradit
 Damhoud. pr. crim. c. 17. quia contra legem mercatur,
 favorem quoq; & opem furibus præstat: plus etenim ad
 58 furta perpetranda impelluntur paratis ex venditione
 pecuniis, quàm receptarum latebris Petr. Beninca decis.
 Bononiens. 34. quippe, ut vulgò fertur, non essent fures
 sine receptatoribus & emtoribus l. 1. & t. t. de receptat.
 Rebuff. in l. Massarius 144. de verb. sign.

Ex quibus liquet Covar. lib. 3. var. resoluit. c. 17. n.
 1. & 2. iudicio lapsus, cùm dixit, emtorem rei alienæ
 scienter, tamen de eviotione non caverit, tamen re
 prima evicta preciū suum à venditore servare: Id quod
 est erroneum, imò iniquum & contra text. apertū in l. si
 fundum 20. C. de evict. prout eum nuncupatini re-
 prehendit, & notat Soarez in thes. recept.
 sent. verb. emtor rei alienæ. n. 140.

QUÆSTIO

QVINQVAGESIMA.

SUMMARIA.

- 1 An significatione vocabuli Filius, etiam nepotes intelligantur. & 8.
- 2 Aliter filii, aliter nepotes appellantur. & 11.
- 3 Verbis legum deficientibus, deficit etiam earum dispositio.
- 4 Verba legis inspicienda sunt, nec ultra ea legis dispositio trahenda.
- 5 A quo removenentur verba legis, removetur & eius dispositio.
- 6 Statutum est servandum prout iacet.
- 7 Statuta tantum disponunt quantum loquuntur.
- 9 Filius est, qui ex viro & uxore eius nascitur.
- 10 Nomen filij, nepotis, vel pronepotis est nomen singulare, providens uni cognationi tantum, nomen verò liberorum est nomen generis, omnes de illo genere continens.
- 12 Lex aliam significationem ab homine non accipit.
- 13 In omni dispositione dubia capitur coniectura verisimilis, scilicet ut illud habeatur dispositum, quod verisimiliter fuisset dispositum, si de eo statuentes cogitassent.
- 14 Ratio eadem in pluribus casibus extans, omnes casus illos decedit.
- 15 Genus comprehendit speciem.
- 16 Ratio est anima, spiritus, mens & medulla legis.
- 17 Lex municipalis à ratione vitam accipere debet sicut corpus ab anima.

- 18 Statutum etiam pœnale limitatorium, correctorium, exorbitans & odiosum ex ratione ampliari & extendi potest.
- 19 Ratio in statuto plus observatur, quàm verba.
- 20 Sententia ferenda est, ad præsumentum intellectum Legislatoris.
- 21 Iudex curare tenetur, non solum, ut statutum servetur, sed etiam, ut ratio, quæ statutum suavit, custodiatur.
- 22 Interpretatio statuti magis ea capienda est, quæ iuris communis dispositioni conveniat, quam quæ eam corrigat. & 23.
- 24 Iura municipalia vires suas ultra non porrigunt, quàm verbis est expressum.
- 25 Statuta, etiam generalia, ita interpretanda sunt, ne quis indebitè damno afficiatur. Idem ut & absurda evitentur. & seqq. duob.
- 28 Liberi in locum defunctorum parentum succedunt.

Asus, de quo sententia superiori mense Martio, huius anni currentis, petebatur, ex tenore statuti S. super successione defuncti parentis confecti, nobisque transmissi, latis liquidò patet, dum ibi formaliter dicitur:

So ein Man mit Tode abgehet/ sein Weib/ vnd sein mit ihr/ noch auch mit dem vorigen Eheweibe erzeugete Kinder nach sich verlassen würde/ solle der verlassenen Widwen der halbe Theil aller ihres Verstorbenen Ehemans Güter/ sie seyn beweglich oder unbeweglich/ jedoch mit Conferirung ihres eingebrachten Gutes/ folgen.

Leonhar-

Leonhardus quidam cum nuper mortuus
esset, nullos liberos ex secundo matrimo-
nio reliquit. Etsi a. liberos ex priori matri-
monio susceptos habuerat, illi tamen è vita
decesserunt ante ipsum patrem.

Quasitum est à nobis, quo pacto illa
quæ suprà commemoravi statuti verba
(keine mit jr / noch auch nicht mit vo-
rigen Eheweibern erzeugete Kinder)
accipienda essent, & num ea nepotes etiam
ac neptes defuncti comprehenderent, ita qui-
dem ut vidua tertià parte bonorum mariti
contenta esse debeat, reliquis duabus portio-
nibus ad nepotes delatis, an verò nepotes, ut-
pote in statuto omissi, cogantur dimidià dun-
taxat parte bonorum à vi esse contenti, reli-
qua dimidia remanente ipsi viduæ?

ET sanè à vidua superstitè in dubitationem
adduci potest, quòd in dispositione statuta-
ria non fiat mentio nepotù, vulgò der Kinds-
finder/ sed tantùm nudè dicitur, Von den er-
zeugeten Kindern. Ergò de liberis tantùm primi gradus

M m m m

intelli-

intelligendum erit statutum. Si enim de propria, originali & fundamentali significatione huius verbi Filius, quod respicit nostrum vulgare idioma, Kind / nam altera latina dictio, nempe liberi, non habet peculiare nomen in lingua nostra vernacula, vel (ut dicit Br. & Dd. in l. liberorum 220. de verb. sign. & l. quod si nepotes ff. de test. tut. in f.) non habet vulgare secundum idioma nostrum, si inquā, de propria, naturali & vulgari significatione verbi filius loquamur, nepotes certē intelligi non possunt, sed solummodo ii, qui ex patre & uxore eius legitima nati sunt, propterea filius regulariter non importat nepotes, ita expressē tenet gl. in l. filij. de verb. obl. gl. in Clem. 1. de baptismo, & fac. text. in evitabilis in d. l. quod si nepotes, de test. tut. ubi dicitur, aliter enim filii, aliter nepotes † appellantur, & text. in d. l. liberorum de verb. sig.

Quæ lex innuit nomen liberorum esse commune, ad omnia, sed nomē filiorum esse singulare nomen, & distinctum à nepotibus, proinde consequens esse videbitur, in præsentī nostro casu nepotes sub verbo der Kinder / vel filiorum, quorum in statuto fit mentio, ex propria verbi significat. nō includi, Zal. Cons. 7 n. 6. lib. 1. Mod. Pift. Cons. 52 n. 43. vol. 2.

Deinde non debet ociosum ac supervacuum videri, quod statutū municipale S. nuncupatim loquitur von denen mit deß verstorbenen Weibern erzeugeten Kindern / nulla aliorum mentione facta. Ergo aliud censetur dispositum, si nulli filii, id est Kinder primi gradus, sed Kindes Kinder scilicet secundi gradus adsint, arg. l. 1. & c. si favor de privil. in 6. Nam ubi verba legis † deficiunt, deficit & ipsius dispositio, l. §. toties, de dam. infect.

Quo-

Quoniam & si de filiis filiorum lex municipalis intellexisset, æquè id expressisset, quèadmodum de filiis, vulgò von Kindern & uxoribus ex eis susceptis & natis expressit, ut in simili *c. inter corpora, ex. de trāsl. prel.* ubi hæc verba ascribuntur: Vnde si circa translationē idem fieri voluisset, quod de cessione dixerat, de translatione poterat expressisse, & ibi Bl. nota inquit allegationē Advocatorū, si statutū hoc voluisset, dixisset, verba. n. legis inspicienda sunt, nec ultra ea est ipsius dispositio trahenda, l. 21. verb. quemadmodum ad verba eius, de testam. mil. ubi Br. in *pr.* dicit, eam l. solere allegari in materia statutorum, cui consonat text. in *l. si servo §. nō dixit prator, de acq. hered.* & ex eo dixit Bl. à Tiraquello in *l. si nūq. verb. libertis C. de revoc. donat. relat.* quod à quo removen-tur verba legis, t̄ removeretur & eius dispositio, siquidem verbis legis debemus esse contēti: Nam quæ lex vel statutum non dicit, nec non dicere debemus: Neq; enim possumus interpretari constitutionem id disponere, quod non loquitur, sed debemus inhærere verbis, nec ab eis aut eorum determinatione recedere, quia statutum servandum est t̄ prout iacet, nec attenditur ratio statuti, sed casus formaliter dispositus: Statuta etenim tantum disponunt, quantum t̄ lo-
quuntur & nihil prætereà. Hinc Bl. ait ubi scribit, tenaciter verbis statuti inhærendum esse, nec licere illis addere, aut detrahere, ut hæc & alia plura prolixè comprobatur adductis infinitis autoritatibus Tiraquell. in dicta lege si nūq. verbis libertis numero 3. & 4. Cod. de revoc. donat.

Tertiò regula est negativa, videlicet filiorum appellatione † nepotes non comprehendi *l. iusta, l. liberorum. §. sed & Papyrius Fronto de verb. sign.* ubi non regulariter, sed sæpè, id est, in aliquibus casibus appellatione filiorum nepotes continentur. Filium enim cum definimus, qui ex viro & uxore † eius nascitur *l. filium, de his qui sunt sui vel al.* probatur etiam ex iam *d. l. liberorum verb. toties*, ubi dicit, nomen filii nepotis & pronepotis esse nomen singulare † cognationi, providens unico cognationi tantum, nomen verò liberorum esse nomen generis, omnes de illo genere continens.

Præterea aliter † filii, aliter nepotes appellantur, *§. quod si filii ab. Inst. qui test. tut. dar. possint.* Filii enim hi sunt, ex quibus nepotes oriuntur. Et huius sententiæ est quoq; *Br. in d. l. liberorum.* Et si autem ita distinguatur, tamen illa distinctio superflua est, sive enim à lege, sive ab homine proferatur nomen filii, semper tamen *excluditur nepos*, quia lex non habet aliam † significationem ab homine, ut tradit Rebuff. reprehendens hæc in re *Br. in d. l. liberorum.*

Verum quicquid in hanc sententiam adductum fuerit, & amplius adduci potuisset, nos contrarium iudicavimus, & respondimus in præsentì quæstione, de qua nunc disputamus, quòd nimirum prædictum statutum procedat, non tantum in filiis, vulgò Rindern primi gradus, sed etiam in nepotibus, ita expressè voluit *Alciat. in d. l. liberorum n. 9. de verb. sign.*

Permoti autè sumus his potissimè rationib⁹, quarū prima hæc est, quod huius statuti ratio sit illa præsumta & verisimilis mens, ac intentio statuentium, ut verisimiliter

similiter omninò de nepotibus idem statuissent, si de
 iis cogitassent, aut interrogati fuissent; quemadmodum
 in omni dispositione dubia † capitur coniectura verifi- ¹³
 milis, ut illud habeatur pro disposito, quod verissimi-
 ter fuisset dispositum, si de eo statuentes cogitassent, vel
 fuissent interrogati, text. cum sua gl. in l. cum tale pactū.
 §. ult. de pact. Eberhard. in Top. loc. à verisim. ubi ex Bl. &
 Castr. subiicit, illud procedere, etiam si aliquid statua-
 tur per modum l. municipalis.

Deindè verba generalia debent restringi, ut non
 videantur statuentes alienam posteritatem propriæ pri-
 mi defuncti progeniei anteponere voluisse, arg. l. cum
 acutiss. C. de fideicom. & l. cum avus, de cond. & dem. l. ge-
 neraliter. §. cum autem. C. de inst. & subst.

Sed mulier in nostro proposito, extranea est, &
 quodammodo aliena, respectu liberorum defuncti.

Tertiò hæc sententia ex eo pulchrè confirmatur,
 quod voluerunt Dd. in l. iura non singulis, de ll. quando
 nimirum in pluribus casibus eadem est ratio, tunc ea † ¹⁴
 ipsa decidit omnes illos casus, non quidem per extensio-
 nem, sed sicut genus † comprehendit species, l. semper ¹⁵
 generalis, de Reg. Iur. sic generalis ratio diversas species
 casuum emergentium complectitur.

Cum itaq; in nostro casu eadem ratio militet, in
 nepotibus quæ in filiis, meritò eadem iuris dispositio
 attenditur, iuxta l. illud, ad L. Aquil.

Nam ratio legis dicitur mens illius, quemadmo-
 dum enim ratio legis est anima † & spiritus, mens & me- ¹⁶
 dulla atq; adeò ipsa lex & illius essentia: Ita etiam ratio
 statuti, tanquã clypeus cōsideranda venit, & statutum ac

- 17 lex municipalis à ratione vitam † accipere debet, sicut corpus per animam, ideoq; non secundum corticem verborum, sed secundum rationem accipiendum est, usq; adeò ut & statutum etiam poenale, limitatorium, 18 correctorium, † exorbitans & odiosum ex ratione ampliari & extendi, verbaq; eius ex mente impropriari possint, & debeant, ut prolixè hoc prosequitur & comprobatur Tiraq. *in l. si unusq; verb. libertus enim 46. cum seqq. C. de rev. donat.*

Quartò & ultimò facit etiam illa ratio, pro decisione præsentis quæstionis, quod ista dispositio statutaria cavens tertiam partem bonorum mariti, imò etiam dimidiam debere relinqui uxori superstiti, est contra ius commune, nimirum contra Auth. *præterea C. und. vir & uxor* & contra *l. hac edictali C. de secund. nupt.* ubi Br. & Bl. *n. 1.* dicunt, quod etiã ex forma statuti secundus cōiugū non possit plus lucrari, quàm unus ex liberis prioris matrimonii, de quo latius tradit las. *in d. Auth. præterea C. und. vir & ux.*

Quod cū ita sit, sequitur prædictum statutum esse strictè accipiendum, ita quidē, ut sub appellatione Fili-
orum etiã nepotes comprehendantur, ne plus iusto li-
beri defraudentur. successione lure naturæ ipsis debita in bonis avi defuncti.

Atq; his & aliis quoq; rationib; permoti mecum fu-
erunt Domini Collegæ, ut in hanc sententiam respon-
derimus, contra viduam in favorem nepotum.

Cū ergo duæ bonorum portiones ratione sta-
tuti ad nepotes pertineant, vidua tertia parte conten-
tâ: Superest ut rationes dubitandi paucis refutemus.

Et

Et duæ quidem priores rationes nō obstant, quòd ex originali significatione verbum Filius non completatur nepotem. Item quod statutū tantū de filiis, non vero filiorum filiis mentionem fecit.

Siquidem ad hoc respondetur, plus rationem & mentem statuti observandā † esse quā verba, sufficit e. 19
nim si mens servetur, licet verba lædantur, ut determinat Br. in l. contra Leges de Legib. & Br. tradit, quod sententia ferenda sit † ad præsumtum intellectum legislatoris 20
item ad curam & diligentiam iudicis pertinet, non solum, ut statutum † servetur, sed ut etiam ratio, quæ statutum suaserit, custodiatur, per text. l. i. C. quæ sit long. consuet. Hinc est quod ratio statuti, tãquam eius anima restringit, & ampliat statutum, etiam in coniectura, l. adigere §. i. de iur. patron. 21

Ad propositum itaq; cum coniectura consequi liceat, rationem & mentem statuti nostri fuisse, ut tūc demum dimidia pars bonorum defuncti mariti ad viduam perveniat, si defecerint filii, ex primo & secundo matrimonio nati, nepotibus vero existentibus non possit dici defunctum decessisse sine filiis, nulla satis iusta causa videtur subesse, cur ad tantam iuris cōmunis derogationem verba statuti de liberis primi duntaxat gradus sumenda sint, quin potius ut correctio ista evitetur, secundum iuris communis regulas de nepotibus etiam intelligenda erit, suadētibus hoc rationibus mox subiiciendis:

Detur præterea, de filiis & filiabus primi gradus tantum accipiendum esse statutum, ein Mann der seine Kinder verliert/ non tamen inde mox sequitur, nepotes à
dua.

duabus portionibus avi esse exclusos, sed hoc duntaxat inde colligitur, ad solos filios primi gradus hereditario iure transmitti æqualiter duas portiones, ad nepotes autem quod attinet, non idem ius sibi vindicare poterunt, interim tamen non impedit, quò minus nepotes iure repræsentationis, secundum cõmunis Iuris dispositionem succedant.

Non itaq; ex statuto de filiis in duabus portionibus æqualiter admittendis, verba faciente, ad exclusionem iuris succedente quod nepotibus per repræsentationem competit, inferri commodè poterit *l. fin. de Calum. l. 3. §. nihil causæ de acq. poss.*

Cùm igitur verba statuti hoc modo commodè intelligi possint, ut iuri cõmuni non refragentur, ea **22** sanè interpretatio magis capienda erit, quæ regulis [†] iuris communis conveniat, quàm quæ eadem corrigat. **23** Est enim trita iuris regula, statuta municipalia [†] quoad eius fieri possit, iuri cõmuni convenienter intelligenda esse *l. precipimus. C. de appell.*

Quæ quidem regula multis de causis vel maximè in proposito tenenda erit: Primò, quia ipsa verba statuti eo modo, quo diximus intellecta, sua vi nullam iuris correctionem introducunt. Nam si verba iuris municipalis etiam contra propriam ipsorum significationem ita sunt interpretanda, ne iuri cõmuni derogent, ut per text. *inc. per dilectus, de consuet.* multò sanè minus, ex verbis hoc expressè non designantibus iuris correctionem elicere licebit, cùm regulariter iura municipalia vires suas [†] ultrà non porrigant, quàm verbis sit expressum, *l. quod constitutum, de milit. testam.* verbis **24** verò

vero cessantibus & ipsa etiam statuta cessent *d. l. si servus*
§. non dixit prator de acq. poss.

Secundò, quia alioqui totus successionis ordo, adeoque ius repræsentationis multis vigiliis excogitatū & cōstitutum in linea descendenti filiationis, prorsus tolleretur, aut certè multæ Leges necessariæ per ista media, non clara, sed omnia dubia verba corrigerentur, ad excludendos nepotes à debita avi successione, quæ neque verisimile est, sensisse autores Iuris municipalis, neque etiam facilè admittenda, *l. si quando in pr. Cod. de inoff. dot.* notat gl. in c. 1. verbo *prescriptione de capit. Corrad.*

Tertio, Quia hac ratione nepotibus successionis Ius ex Iure naturali atque civili ipsis debitum, cum maxima ipsorum iniuria auferretur, cum tamen † statuta, 25
quantumvis generalia, ita interpretanda sint, ne quis indebitè damno afficiatur. *c. cum dilectus, c. ad audientiā, de cler. non residen. las. & Dd. in l. fin. §. in comput. C. de Iur. delib.*

Quartò, Quia hæc sententia, quæ nepotes succedendi Iure per repræsentationem privat, nulla satis probabili ratione defendi posse videtur: Debent enim statuta ita intelligi, ut rationi quàm maximè conveniant *l. Salvius Aristo, de leg. præst. Bl. in Auth. ingressi C. de Sacros. Eccles.*

Quintò, Quia hoc ipsum longè videtur absurdissimum, cum tamen Iura † municipalia ita semper 26
 accipienda sint, ne quid absurdi inde proveniat *l. conventicula. C. de Episc. & Cler. l. 3. C. de condit. in servis, c. cū expediam. de Elect. in 6. Bl. in l. si quis servo C. de furt.*

Sextò Statutum semper interpretandum est, non

N n n n

contra

27 contra, sed secundum Ius commune, ut quàm minimùm hoc † lædat, præsertim quando non apertè hoc corrigi-
git, sed ad eius similitudinem & confirmationem ten-
dit, nã tunc potius verba eius improprianda, quàm ut à
Iure communi recedatur, Dd. in l. 1. §. ult. quod quisq. iur.

Septimò ita dispositio statutaria, cavens dimidiã
partem bonorum defuncti mariti debere relinqui uxori
superstiti, non existentibus filiis est contra Ius com-
mune, Ergò in nostro proposito illud ipsum statutum
non debet extendi ad lucrandum dimidiam partem
bonorum mariti existentibus nepotibus, quasi isti non
essent liberi, aut filii defuncti, cùm tamen liquidissimi
28 Iuris sit, quod defuncto patre vel matre, † eorũ filii, vel
filia in locum ipsorum intrent, in stirpem, ita videlicet
quod iam per Ius repræsentandi incipiant obtinere et-
iam primum gradum in hereditate bonorum avi, vel
aviae, siue patrui & avunculi eorum adsint, id est fratres
patris & matris prædefuncti, siue nō adsint, sed soli ne-
potes extent, §. f. vers. nostra autem constit. Inst. de hered.
quæ ab intest. Auth. in suc. & quæ ibi notant Dd. C. de Iuris
& legit. & ista etiam procedunt de Iure Saxonico, non
tantum in linea paterna, sed etiam in linea materna, ut
apparet ex textu Landrecht / lib. 1. art. 3. in pr. tradit Schurff.
Cons. 73. n. 1. cent. 1.

Vt proinde ex his omnib. quæ non tam pro refutati-
one contrariorũ, quàm pro rationib. decidendi afferri pos-
sunt irrefragabiliter demũ cōsequatur, id quod supradixi-
mus, statutũ illud nō probare, aut corroborare inten-
tionẽ viduæ, atq; propterea nepotũ successionẽ in bo-
nis avi defuncti, quoad duas portiones, minimè esse
sublatam.

Quæ

QUÆSTIO

QVINQVAGESIMA PRIMA.

SUMMARIA.

- 1 Rustici etiam possunt feuda nobilia emere.
- 2 Contractus feudalís est promiscuus & privatis etiam permissus.
- 3 Dignitates & Iurisdictiones hodiè etiam venduntur.
- 4 Is qui ab intestato non succedit, legitimam petere non potest, & 27.
- 5 Filia à successione feudali excluduntur.
- 6 Vbi eadem ratio militat, ibi eadem quoq; Iuris dispositio esse debet.
- 7 Iis, qui legitimam petere non possunt, non est conferendum.
- 8 Aes alienum, priusquàm legitimæ ratio habeatur, est detrahendum.
- 9 Non entis nullæ sunt qualitates.
- 10 Feudum paternum quid.
- 11 Extensio huius doctrinæ.
- 12 Pater de feudo in præiudicium filiorum disponere nō potest, & 28.
- 13 Surrogatum sapit naturam eius, in cuius locum surrogatur.
- 14 Res succedit in locum pecuniæ.
- 15 Feudum novum, pecuniâ quæsitum est quoddam genus militia, & computatur in legitimam.
- 16 Omnia quæ occasione patris conceduntur, in legitimam computantur.

- 17 Filiis multa, filiabus verò nihil, aut parum relinquere, est contra aequitatem.
- 18 Iure feudali cautum non reperitur, quod filia à legitima feudi, noviter emti excludantur.
- 19 Vbi iure destituimur, aequitas spectanda est.
- 20 Ad decisionem causarum sufficit allegare rationem naturalem.
- 21 Ratio naturalis ad cuncta respondet.
- 22 Dictum rationi congruum non minus Iudicem movere
- 23 Aequitas omnia bene equiparat. (debet, quàm ipsa Lex.
- 24 Iudex potius aequitatem, quàm rigorem sequi debet.
- 25 Qualibet legum & statutorum beneficia capacibus tantum scripta sunt.
- 26 Omnis dispositio, quantumcunq; generalis, ad terminos habiles restringitur.
- 29 In legitimam etiam ea computantur, quae necessario praestantur.
- 30 Iuris Saxonici auctoritas magis ex consuetudine, quàm verbis dependet.
- 31 Auctoritas Dd. probabilis est, non necessaria, & non nisi in defectum legalis dispositionis alleganda.

Usticus quidam Ambrosius, in pago quodam, non procul distante ab hoc oppido, nuper obiit, relictis post se tribus filiis, & quatuor filiabus, unà cum bonis quibusdam immobilibus, mobilibus & se moventibus.

Sed

Sed idem antè hæc tempora, novum feudum Nobile, vulgò ein Rittergut / pro quantitate 6000. Fl. sibi comparavit, de venditis, seu distractis ad eius emtionem bonis quibusdam allodialibus & permutato prædiorustico valoris 2000. Fl. Cuius feudi dominium & possessionem filii defuncti rustici sibi solis arrogare cupiunt, sorores ab eo prorsus excludere volentes, adeò quidem, ut ne legitimam, ratione feudi istius, partim precio comparati, partim cum alio rustico prædio permutati, secundum æstimationem ipsius, quatuor sororibus in pecunia, pro ratis portionibus concedere velint.

Quæsitum itaq; à nobis fuit, nùm Iure hoc fieri posset?

Tanè valdè controversa est præsens quaestio, non eo respectu quasi rusticus nō possit emere dignitates, & feuda masculina, hoc enim est extra omnem dubitationem, plebeios, imò quoq; rusticos feudum nobile temere & I acquirere optimè posse, iuxta c. 1. §. personam, per quos fiat invest. Quia contractus feudal¹is ² est promiscuus, & cuilibet privato permissus, sicut & reliqui contra-

4. Etus feudal^{is} † est promiscuus, & cuilibet privato permissus, sicut & reliqui contractus, Bl. *inc. de his qui feud. dar. poss.* Idem Bl. *de feudo March. Duc. & Comit. hodiè inquit*, usurpatū in multis locis, quod dignitates & iurisdictiones vēdūtur, tanquam hereditariū pecus, & ovile, & inc. 1. §. ex eadem lege, de l. corrad. quod rusticus possit emere dignitates & iurisdictiones, quæ sūt proprium patrimoniū vēditoris, & quod quotidie videmus castra & villas emi, & vendi cū mero & mixto imperio, & ōnimoda iurisdictione, quæ cōsuetudo vicit legē, ut testatur Mol. *in cōsu. paris §. 1. gl. 5. n. 63.* De hoc *inquā* nulla est ābiguitas, sed illud tātū hoc loco in disceptationē venit, an, et quatenus legitima detrahenda sit filiabus ratione istius novi feudi.

Et quidem quòd filiabus non debeat legitima, videntur hæ subesse rationes:

Primò. n. certa est & immotaluris regula, eū qui ab intestato nō succedit, legitimā petere nullo modo posse l. posthumus §. si quis ex his, de inoff. test. l. cū quær. §. parentibus C. de inoff. test. l. max. vitiū vers. cū, n. C. de lib. prater. l. cū ex filio, de vulg. & pupil. substit. Certò a. certius est, filias† à success. feudi penit⁹ esse exclusas, quēadmodū affirmat Obert. *inc. un. §. filia verò non succedit, de success. feud. & inc. un. §. hoc autem notandum de his qui feud. dar. poss. & inc. un. in fin. de feud. March. vel Duc.* Sequitur itaq; foeminas ex feudo legitimā petere non posse, quia feuda ab initio masculis tantū sunt concessa.

Prædicta conclusio non solū procedit in feudo antiquo, (*Altväterlichen Stamlehn*) sed & in feudo no-

vo, quia ab huius quoque successione foeminae & filiae prorsus excluduntur & arcentur, siquidem utrobique eadem militat ratio, ideoq; & † eadem iuris dispositio
l. illud, ad L. Aquil.

Præterea declaratur hoc tantoperè procedere, ut filiae non solum de ipso feudi corpore, & substantia, legitimam petere non possint, verum etiam filii feuda in computationem legitimæ conferre, aut reliquis bonis allodialibus annumerare non cogantur, quia bona feudalialia, tanquam æs alienum filiis debitum ante omnia de bonis defuncti sunt deducenda, & cōsequenter nulla habita consideratione feudorum, legitima præstanda erit in æstimatione bonorum feudalium: Nam regulariter illis qui legitimam † petere non possint, non est conferendum, ut notant Dd. *in l. emancipati. C. de collat.* cū multis autor. per Tiraq. *in tr. de iure primog. q. 31. addm.*

Et priusquā legitimæ † ineatur ratio, æs alienum ante omnia deducendum est, *l. Papinianus § 4 autē de inoff. test. §. cum autē Inst. ad L. Falcid.* At certum est sub appellatione æris alieni etiam feuda filiis debita contineri. Feuda ergo ista deducuntur, antequā cōputatio legitimæ instituat. 3

Et si autē hæc doctrina restrictionē & limitationem recipiat, ut interdum de illis bonis, de quorū corpore & substantia non potest præstari legitima, nihilominus ea legitima in æstimatione solvatur, quemadmodum notant Dd. *in l. scimus §. replet. & §. illud C. de inoff. test.*

Tamen omninò necesse est, ut quotiescunq; legitimam in æstimatione, de aliquib. bonis desumi & persolvi debeat, ut inquā præsuppositum hoc sit, nimirum aliquē in bonis illis succedere iure posse, eorūq; bonorū ratio-
nem

nem habendam esse, in computatione legitimæ: Alioquin. n. si ab eius successione quis excluderetur, nulla inde competeret legitima, atq; tandem frustra de ea in æstimatione, vel pecunia numerata præstanda quæreretur, cum tamen non entis nullæ sint qualitates, & impossibile sit, ut eius quod non est, pars aliqua, aut quota portio dari queat, l. 2. de usufr. l. adeo §. quod sitoto, de acq. rer. dom. Hart. Pist. q. 38. n. 21.

Priusquàm autem ad alias rationes dubitandi digrediamur, in hoc frequentissimo articulo, paucis explicandum erit discrimen inter feudum antiquum, siue paternum, & inter feudum novum, quia hæc duo feudorum genera inter sese plurimùm differunt.

10 Est enim feudum paternum, siue † antiquum, quod ab uno ex maioribus qui communis alicuius familiae, & agnationis caput fuerit, acquisitum est, c. 1. §. is vero de grad. succed. in feud. & c. 1. §. paternum de natura success. feud. & inc. 1. de feud. success.

21 Novum feudum est, & dicitur, quod de novo cõceditur, & ab investito acquisitum est, c. 1. §. novam in t. qui test. sint necess. ad nov. invest. proband.

Extenditur autem illud ipsum quod nimirum † feudum dicatur novum, si alicui acquisitum fuerit, ex largitione & donatione, domini, vel etiã ex titulo emtionis & permutationis, Iure suo, quod primo quæritur & sic noviter incipit in persona acquirētis, nec in isto novo feudo aliquis causam habet, ab aliquo, scil. à patre vel alio descendente. sed de novo suo Iure id est opera industria, vel ex benignitate & munificentia Principis utpote titulo donationis, vel emtionis acquisivit, ac-

cedente tamen semper confirmatione Principis, sine quâ non tenet, neq; valet alienatio feudi, *cap. 1. & 2. de revocat. feud.*

Quin & feudum novum dicitur, quod prius erat antiquum, posteaquam ad dominum rediit, & novis patris, aliaq; investitura iterum alicui conceditur, *c. 1. de nov. form. fidel. Olrad. cons. 188.* Sed & novum feudum dicitur, cum nobiles bona allodialia curant infeudari, & inseri feudo antiquo, *Zaf. in Epit. feud. p. 3. n. 8.*

Secundò certum est, patrem de feudo † in filio 10
rum præiudiciū disponere non posse, sed teneri eum necessariò illis feudum liberum relinquere *c. 1. in pr. & ibi Dd. de success. feud. Zat. cons. 20. lib. 16. n. 2. Thoming. decis. Lips. 2. n. 4. Consult. Sax. q. 115.* Ex quo videtur inferendum, feudum non posse, neq; debere venire in computationem legitimæ.

Tertiò, dubitationem movet text. Iur. Feud. Sax. *inc. 55.* ubi videtur Saxo innuere, vasallum qui alterius fidei feudum commisit, vel oppignorando, vel vendendo illud, reservata tamen sibi reluendi facultate, posse condicito tempore, pro libitu pignus, vel feudum reluere, vel reluitionem, seu redemptionē intermittere, etsi is qui feudum hoc modo possedit, moriatur absq; heredibus masculis, feudum rursus vasallo, qui oppignoraverat, vel vendiderat, cedere, nec illum obligari, ut ab heredibus allodialibus illud reluat, vel precium seu sortem illis restituat: Quibus verbis à feudorum emtorum successionē foeminę exclusæ videntur.

Quartò autoritatibus opinionē hanc acriter propugnat Isern. cuius autoritas quanta sit, prolixè tradit

Hartmannus Pistori. *questio. feudali 1. num. 82.* Eiusdem sententiæ est Zas. p. 8. num. 37. de feud. & Mynl. Cent. 5. obs. 77. qui dicit, secundum hanc sententiam Came-
ram pronunciaſſe

Sed his non obſtantibus receptius eſt, feudum em-
titium filiis in legitimam imputandum, ita quidem
ut ex illis rebus ſaltem æſtimatio præſtetur, & hinc filia-
bus legitima adiudicetur, ob has rationes:

13 1. Quod ſurrogatum ꝑ ſapiat naturam eius in cu-
ius locum ſurrogatur, l. 10. §. 2. ſi quis caution.

14 Et res quoq; ſuccedat in locum ꝑ pecuniæ, quem-
admodum & contra precium in locum rei, l. ſi & rem &
precium. ff. de pec. hered. & habetur in l. ſi ut proponis ibi-
dem. C. de rei vendic. & Bartolus in l. Imperator. §. fin. ff.
de legatis 2. & ſic feuda de novo à patre emta, ſuccedunt
in locum pecuniæ, quæ fuit res allodialis, in quâ (ſi non
 fuiſſet converſa in prædia feudalìa) æqualiter cum ma-
ſculis ſucceſſiſſent filiæ l. maximū vitium. C. de lib. prater.
aut ſi pater eam inæqualiter diviſiſſet etiam, in ſuo te-
ſtamento, tamen non potuiſſet ipſas filias in iſta quan-
titate privare ſua legitima, l. omnimodo. l. parentibus. C.
de inoff. teſtam

Ergò etiam iuſtum eſſe videtur, ut filiæ in illius
patris feudis de novo emtis ex illa pecunia, ſuccedant
cum filiis, quemadmodum in terminis maſculis deci-
dit Iacobus Tomingius decif. 2. quicquid etiam in con-
trarium hac in parte teneat Hartmannus Piſtoris *que-
ſti. feudali 38. n. 53.*

15 Secunda ratio, feudum novum ꝑ pecuniâ quæſi-
tum

tum genus quoddam est militiæ, quam in legitimam computari, omnibus manifestò patet & extra omnem controversiam est, per *l. omnimodo 30. §. imputari. C. de inoff. test.*

3. Eiusmodi feudū ex contractu patris quæsitum esse videtur, & sic peculii quodammodo profectitii instar obtinet, quod ipsum quoque legitimæ imputari solet, *l. profectitia quinta. in princ. ff. de iure dotium. l. quoniam Novella 29. C. de inoff. testam.*

4. Omnia, quæ occasione patris † concedun- ¹⁶
tur, (quale est feudum pro se & liberis acquisitum) in legitimam accepta feruntur, *l. filia decima octav. C. fam. hercis.*

5. Quod in potestate patris sit eiusmodi feudum, novum, vel uni filiorum relinquere, vel etiam providere, ne omninò ad filios transeat, Baldus in *Novella si quas ruinas. C. de Sacrosanctis Ecclesiis Alexander cons. vigesimo septimo. num. tertio. quarto. & quinto. volum. 5.*

6. Confirmatur prædicta nostra conclusio, ratione illa generali, quæ docet inter liberos & parentes fratres & sorores maximè æquitatem esse considerandam, argumento *capit. primi. Paragrapho. prædictis. ib. æquitati obsecundari sollicitus in titulo qua fuit prima causa beneficij amittendi & in cap. 1. §. ut autem æquitas tit. de pace iuramento firmanda.*

Modò si æquitatis rationē in consilium adhibuerimus, nemo inficias ibit, non solū valdè rigidum, sed etiam admodum iniquum esse, si patribus, vel omnem pecuniam præsentem, vel saltem potissimam eius partem in bona feudalia erogare, adeoq; filiis multa, ¹⁷ contrà autem filiabus perparum, aut penitus† etiā nihil relinquere, sicq; easdem debito bonorum subsidio defraudare liceret, id quod naturæ & æquitati vehementissimè repugnat. Quin potius æquitatis ratio, qua vel maximè pater omnibus liberis, ex æquo devinctus est, ut ad hereditaria commoda pariter eos admittat, nulla inter masculini & foeminini sexus personas habitata differentia *l. maximum vitium. C. de liberis præter.*

Secundum hanc igitur æquitatis rationem existimandum erit, filias ad legitimam ratione novi feudi precio comparati, secundum æstimationem ipsius, admittendas esse, cū præsertim iure nostro feudali nusquam expressè cautum reperiat, † quod filia à legitima feudi noviter emti excludantur, ita quidem, quòd eis nulla recompenratio in pecunia fieri debeat. Vbi ¹⁸ igitur † iure destituimur, ibi maximè æquitas spectanda est, *l. 2. §. idem Varus. ff. de aqua pluvia arcenda*, usque ¹⁹ adeò, ut sufficiat ad decisionem † causarum allegare rationem naturalem, *cap. 2. requiris de appellat. l. scire oportet. §. sufficit de excus. tutorum. l. ubi autem non appareat. §.* ²⁰ Illud ipsa natura manifestum est de verb. oblig. Nam ratio † naturalis, & æquitas ad cuncta rectè respondet, & vix aliquid reperitur cum ratione naturali pugnans, quod non remordeat cōscientiam, ut ait Bl. *Cens. 38. in fin. lib. 1.* Ideoq; dictum rationi congruum, iudicem non mi-

nus † movere debet, quàm ipsa lex, ut dicit Andreas de 21
 Ifern. *in pr. feud.* AEquitas enim omnia benè † æquipa- 23
 rat, secundum Baldum *inc. de pac. iuram. firmanda.* Et di-
 cit Speculator, *in t. de Off. omnium iudicum. § de servitu-*
te, quod ad iudicem pertineat, potius sequi æquitatem,
 † quàm rigorem. 24

Tametsi enim forores in nostro proposito casu,
 rigore iuris destituantur; magnâ tamen æquitate adiu-
 vantur, quæ prudentium animos in diversam partem
 iure meritoq; movere debet.

Septimò & ultimò etiam hanc ob causam & ra-
 tionem, quæ maioris momenti ceteris esse videtur, in
 istam sententiam inclinare debemus, fratres nimirum
 hoc loco non posse à competente legitima feudi emti
 suas forores excludere, quoniam de inhabilitate eorum
 ex ipsa iuris feudalis dispositione & notoria consuetu-
 dine constat, utpote qui sint rusticæ personæ, unde si-
 cut quælibet legum & statutorum beneficia † capacibus 25
 duntaxat scripta sunt, *l. Lucius Titius. §. Lucius Titius. ff.*
de leg. 2. Et omnis dispositio † quantumcunq; generalis 26
 ad terminos habiles restringitur, *l. ut gradatim. ff. de mun.*
& honoribus. Ita hæc iuris feudalis remedia sic accipien-
 da sunt, ut non nisi iis, qui capaces sunt alicuius rei, per-
 mittantur, prout Bl. tradit *in l. fin. C. de edict. D. Adria.*
tollendo. Quod autem longè diversa ratio sit rustico-
 rum & nobilium, abundè & multis in locis demon-
 strat, & probat Tiraq. *in tr. de nobil.*

Quæ omnia cum ita sese habeant, consequens est,
 feudum novum pecunia patris rustici comparatum, in-
 ter illa bona defuncti, de quibus controversia est, & le-

gitima debetur, omninò esse connumerandum.

Quod cum sit, porrò efficiatur necesse, ut filiarum etiam ratio habeatur, utpote quæ legitimo loco ampliore portionem hoc pacto consequuntur, quam si feudum reliquis defuncti bonis, quorum nomine legitima debetur, non annumeraretur, vel filia in legitima non imputaretur, Iacobus Thoming. *d. decis. 2. num. 14.*

Neq; verò huic nostræ decisioni quicquam refragatur, quod suprà pro rationibus dubitandi adductum est.

Nam primò non obest, quòd, qui ab intestato non succedunt, legitimam petere nequeant, hæc enim
27 obiectio † procedit in feudo antiquo, non autem in novo.

Deinde successionis consideratio ad propositum nostrum non pertinet, non enim hoc agimus, ut filia in feudo succedere debeant, sed contendimus solum, patri integrum non fuisse, maximam bonorum suorum partem in feudum expendere, & hac ratione filias legitima iure naturæ debita defraudare, & quod adeò hisce vel collationis, vel quærele remedio meritò consultum esse debeat.

Quantumvis igitur filiabus successionis locus non sit in feudo, hoc tamen obstaculo esse non poterit, quò minus de pecunia (quam pater hæc veluti donatione in filios contulit) legitimam petant, ut proinde hoc cum successionem ipsâ nihil commune habeat, ex quo etiam apparet, casum hunc ab illis, in quibus à legitimæ
petitio.

petitione filiam removeri suprâ diximus, plurimum differre.

Nam hic in considerationem venit pecunia, quam pater in fraudem filiarum in feudum collocare non debet, atq; hinc filia, etsi in feudo non succedant, tamen ob hoc ipsum, quia non succedunt, iustam conquerendi causam habent, se pecuniâ illâ, in maximum legitimæ dispendium defraudatas esse, & sic legitimæ petitioni nihil cum iure succedendi in feudo commune habet.

Tametsi ergo filia à feudo penitus sint exclusæ, propterea tamen non censentur remotæ à legitimæ petitione.

Secundò non obstat, quòd pater de feudo disponere † non possit, sed illud filio liberum relinquere necessario teneatur, & quod illa, quæ necessario alicui relinquenda sunt, legitimæ non imputentur, quia ad illa quæ iam in medium adducta sunt, rectè respondetur, illam disponendi impotentiam, ut sic loquar, paternam intrâ eum modum esse restrictam, ut de feudis antiquis nulla valeat ordinatio, secus verò est in feudis novis, de quibus pater potest absque consensu filiorum ad arbitrium suum disponere, Andreas de Isernia *in capite primo. de alienat. feudi paterni*. Sigismundus Lofredus *cons. 52. n. 1.* ubi dicit, hanc sententiam omnes amplecti, & sequi, nemine discrepante.

Deinde Iacobus Thomingius *d. decis. 2. n. 22.* nullo modo concedit, quòd illa, quæ debentur ex necessitate, non veniant in legitimam computanda: Siquidem
certo

certo certius constat, in legitimam portionem iure natura debitam etiam illa imputari, † cum quorum necessitate coniuncta est praestantia, *d. l. quoniam. Nov. 39. C. de inoff. test.* & ita in specie ad hoc argumentum respondet Alexan. in *l. si patroni. in pr. ff. ad Senat. Consult. Trebell.*

Ad tertium argumentum ex iure Saxonico feudali sub *cap. 55. & hinc* adductum, respondemus, textum illum esse dubium, pluribusque intellectibus involutum, ideoque ad decisionem huius quaestionis allegari non posse, secundum Bartol. in *l. in ambiguo. ff. de rebus dubiis*, praesertim cum iuris Saxonici autoritas † magis a consuetudine, quam verbis dependeat, Hart. Pistor, *quaest. civ. 16. n. 11.*

Adhuc si iste textus exactius inspiciatur, & accuratius ponderetur, planè & diversum intellectum à nostro themate praese fert, quia non agit de emtione novi feudi, sed duntaxat vult Dominum sibi feudo aperto non posse cogi, ut ius luendi feudum heredibus allodialibus concedat.

Non obstat postremo autoritas Andreae de Isern. & aliorum Dd. existimantium foeminas à feudorū emittitionum successione arceri, quia post Odofredum plures contrariam sententiam amplexi sunt, quam & veriore magisque communem esse asseveranter affirmat Iulius Clarus in *§. feudum quaest. 75.* & in Camera receptam approbatamque esse contra Myns. testatur Gail. *obs. 159. n. 5. lib. 2.*

Ex quo efficitur necessariò, hanc, de qua loquimur opinionem Andreae de Isern. in hoc praesertim casu no-

fu nostro, (ubi de rusticis & plebeis agitur, vel lis agitur) nullo modo consistere posse, propterea quod autoritas Dd. † probabilis duntaxat sit, non necessaria. Vn. 31^r de nisi in defectum dispositionis legalis cuiusvis etiam Doctoris autoritas minimè est alleganda, *gl. in l. mulier. 73. de iure dotium.*

Q U Æ S T I O

QVINQVAGESIMA SECVNDA:

S U M M A R I A.

1. *In omnibus obligationibus post rei interitum aestimatio prestatur.*
2. *Pignoratus vi iuris, non facti, ius & possessionem suam tueri debet.*
3. *Iuramento actoris quando standum sit.*
4. *Infinitas iudicis auctoritate reprimenda est.*
5. *An iuramentum aestimationis etiam heredi pignorati possit deferri.*
6. *Contra heredem dolosi non iuratur in litem.*
7. *Si interesse non probatum est directè, & probabiliter de eo apparet, potest Iudex ex officio supplere.*

Nihil hoc perturbato, & exulcerato rerum statu frequentius est, quàm ut pignorationes fiant, sub prætextu nescio cui⁹ iuris, plerunq; verò ex odio, malitia & infectatione, quemadmodum etiam superioribus diebus contigit.

Vidam Nobilis habebat rusticum
emphyteutam, ut ipse assererat, qui
cogebatur quotannis ad festum Mi-
chaelis & Martini persolvere aliquot mo-
dios frumenti, avenae & hordei, nec non ali-
quot solidos in pecunia, certis quibusdam de
agris ei concessis in emphyteusim, sed rusticus
iste per integrum quinquennium non solvit
debitum Canonem, idcirco per motus Domi-
nus propria autoritate pignora cepit, viginti
porcis abactis, quos restituere noluit, donec
tandem post aliquot annos fuerat ad hanc
restitutionem definitivè condemnatus :
Quia verò istos porcos pignoratos interea
temporis partim vendidit, partim mactavit
nobilis:

Et sic aestimatio eorum debebatur: quia
in omnibus obligationibus rem restitui re-
ceptum est, ut post interitum rei eius aestima-
tio debeat, & sic obligatio ad interesse suc-
cederet,

cederet, in l. re furtiva. ff. de condict. furtiva Et in l. qui restituere. ff. de rei vendic. & plenissimè Dd. in l. stipulationes non dividuntur. ff. de verb. obligat. interim ad invicem contendentibus actore Et reo de valore Et estimatione porcorum, quæsitum fuit; Utrùm estimationis seu valoris probatio iuramento pignorati admit- tatur.

T sanè ne rem per se satis claram, hinc inde quæsitis coloribus magis dealbare velle videar, citrà ambiguitatem dicendum est, actorem admittendum esse ad iuramen- tum in litem, contrà Nobilem reumq; conventum, qui per vim abegit porcos actoris.

Quandoquidem id ipsum iure manifesto com- probatur, idque in odium delinquentis, & pignorantis, & propter difficultatem probationis, iuxta textum *l. si quando 9. C. unde vi*, & rectè. Pignorans enim via ÷ iuris, non facti, ius suum suamque possessionem de- fendere, tuerique debet, per elegantem textum *l. extat. ff. Quod metus causa. Et l. meminerm. C. unde vi*, alioquin pignorator turbaret pacem publicam, id quod ex dia- metro repugnat omnibus iuribus, quemadmodum hoc latius tractat & comprobat Andreas Gail. *in tr. de pignor. & in tr. de pace publica.*

Ne autem in infinitum iuretur, & ne quilibet suæ affectioni plus æquo indulgeat, iudex causa summarie cognita, sententia quadam præambula summam æstimationis ad quam pignoratus iurare debet, disertè exprimat, in hunc modum: Si actor mediante iuramento obtinere, atque iurare voluerit, se malle 40. taleris, quàm porcis pignoratis carere, iam admittendus est, & hoc iuramento præstito, reus conventus iam dictos 40. taleros pro pignoratis porcis persolvere debet, & eisdem actori restituere, quemadmodum probatur hoc per *l. arbitrium 10. §. 1. ff. de dolo malo.* & per *l. videamus 4. §. iurare. ff. de in litem iurando.*

Neq; adversatur prædictis textibus *l. qui restituere. 68. ff. de rei vend.* quia ad eam rectè respondet Bart. nimirum taxationem *ibidem* non fieri à lege, sed benè fieri posse ab ipso Iudice, ut tradit Menoch. *de arbit. ind. quest. 207.*

Et si autem Coras. *in Miscell. lib. 6. c. 2. n. 3.* opinetur, in infinitum iurare, ob odium rei, qui dolo & facto suo fecit, ne ulla ratione res petita recuperari posset, *l. ult. §. ult. ff. de his, qui in fraud. cred.* dolo siquidem possidere desierat feceratq; ne posset restituere atq; ita Actorem potestate rem venditam habendi, privari. Tantum igitur dolum lex acerrimè punire volens, statuit, tunc standum esse omnino iuri iurando actoris, quanti suâ interest, non propter affectionem, sed simpliciter ob iuramentum Menoch. tamen in iam *d. loco n. 17.* semper credidit, hoc ex affectione esse, quid enim (subiicit Men.) clariùs dici potuit, ad ipsam affectionis causam significandam, quàm quòd in infinitum iurare liceat? quæ tamen

men infinitas † verè iudicis autoritate & prudentia mo. 4^a
deranda est.

Sed hîc nova exoritur quæstio :

*An tale iuramentum in litem possit et-
iam deferri † heredi pignorati?* 5

Et breviter, licet in contrariū multa allegari que-
ant, affirmativè tamen hic respondendum puto: Ta-
met si enim contra † heredem dolosi non iuretur in li. 6^a
tem, *l. fin. C. de in lit. iurando*, tamen heres dolum passus
benè iurare potest, & dicit Castrensis in l. fin. §. hoc iudici-
um. ff. ne quis eum. idem obtinere, in iuramēto, quod præ-
statur contra dolosum damnum dantem, vel æstima-
tionem damni, secundum formam *l. si quando. C. unde*
vi. & hoc vel maximè procedit, si successor iurare vo-
lens, sit probè informatus de veritate. Bl. *inc. 1. Si de in-*
vestitura inter dom. & vasallum litoriat. verbi gratia: Si
heres sit commoratus in domo defuncti, eiusque nego-
tia procuraverit: tum enim non præsumitur anceps
subire iuramentum, per id, quod tradunt Dd. *in d. l. si*
quando. C. unde vi. Secus autem est, si heres non probè
cognoverit factum defuncti, tunc etenim iuramentū in
litem non habet locum in heredē pignorati, vel spoliati.

Porrò considerandum hic quoq; est, quod non vi-
deatur opus esse hoc iuramento in litem, ut heredibus
pignorati deferatur, siquidē iudex ex suo officio æstima-
re potest, & debet, quanti intersit, quemadmodum ad
hoc notabilem textum adducit Br. *in l. semper. §. in hoc*
interdicto. & Salic. *in l. unica. C. de sentent.* quæ pro eo
quod interest, potest ubi dicit quod iudex, si interesse

non directè probatum fuisset, & ex probabilibus con-
 7 iecturis videre † hoc interim possit, ipse ex officio suo
 implorato in isto interesse condemnationē faceret, si-
 cuti tradit Modest. Pist. *quest. 21.*

QUÆSTIO

QVINQVAGESIMA TERTIA.

SUMMARIA.

- 1 *Surrogatum sapit naturam eius, in cuius locum surroga-
tur. & 29.*
- 2 *Ubi unq. apparet animo compensandi datum, vel relictum
quid esse, alterum solum ex iis peti potest.*
- 3 *Accessorium sequitur naturam sui principalis.*
- 4 *Vna eademq. res diverso iure censi non debet.*
- 5 *Nemo videtur actum gerere, cuius expediendi potestas
ipsi non est concessa.*
- 6 *Consensus auctoritati & licentia rei gerenda præstitus,
iuri consentientis non præiudicat.*
- 7 *Confirmatio nihil novi iuris tribuit.*
- 8 *Renunciatio iuris non præsumitur, nisi de ea expresse actum
fuerit.*
- 9 *Si is, cui plura iura competunt, uni iuri renunciauerit, non
videtur etiam alteri renunciaſſe.*
- 10 *Intellectus regula, Principem nolle iuri fisci sui derogare.*
- 11 *Intellectus clausula: Seiner lebens Berechtigtheit, vnn
männiglich an seinen Rechten vnſchädlich: Id est suo
iure feudali, & cuiusvis alterius. & 22. 23. 24. 25. 27.
12 Modi.*

- 12 *Modificatio non potest effectum sortiri super directo dominio.*
- 13 *Qualibet remissio actus & renunciatio intelligitur, nisi aliud expresse caveatur.*
- 14 *Assensus super alienatione feudi praestitus, subintelligit clausulam, rebus manentibus in eodem statu.*
- 15 *Renuncians admittitur ad id, quod ex casu supervenienti ex legis dispositione, vel ex culpa post renunciationem occursam, capitur.*
- 16 *Consensus ad incogitata non trahitur.*
- 17 *Mulier vivente marito non potest petere dotalitium.*
- 18 *Consentiens in antecedenti, videtur etiam consentire in consequenti.*
- 19 *An precium ex re feudali redactum succedat in locum rei feudalis. & 30.*
- 20 *Precium feudi venditi inter mobilia censetur.*
- 21 *In expressis gratia seu consensus domini super feudo, lata fit interpretatio.*
- 26 *Sibi imputet, qui apertius legem non dixit.*
- 28 *Iudicis est in dubio pro dote respondere.*
- 31 *Verba contractus ita interpretanda sunt, ne sibi contradicant.*
- 32 *Princeps non debet ambiguitate & obscuritate verborum subditos in contractibus decipere.*
- 33 *Verba Principum magnam vim habent, eumque velut iure gentium obligant.*
- 34 *Actus Principum ab omni malitia & diminutione alieni esse debent.*
- 35 *Superflua non censentur, quae maioris declarationis gratia adduntur.*

- 36 *Ea, quæ insunt ex natura alicuius rei expressa, eo modo, quo insunt, nihil operantur.*
- 37 *Verba satis operari dicuntur, si secundum naturam rei, de qua agitur, effectum sortiuntur.*
- 38 *Superflua non sunt, quæ legitimum habent effectum.*
- 39 *Superflua etsi nihil prosunt, non tamen obsunt.*
- 40 *Consentiens aliis iura sua perdit, & aliorum fortificat.
& 62.*
- 41 *Consentiens in alienationem rei sibi oppignoratae, videtur ius suum remittere.*
- 42 *Consensus eius, ad quem feudum iure successionis devolvitur, in investituram alterius, impedit postmodum eius ad tale feudum regressum.*
- 43 *Non solum id, quod verbis exprimitur, sed etiam, quod agitur, pro expresso haberi debet.*
- 44 *Mulier quando iure & consuetudine Saxon. importata repetere possit.*
- 45 *Mulieris arbitrio relinquitur, an dotalitio contenta esse velit.*
- 46 *Iura singularia ad consequentia non sunt trahenda.*
- 47 *In dubio contra fiscum sententia profertur.*
- 48 *Quod semel placuit, amplius displicere nequit.*
- 49 *Consensus semel præstitus revocari non potest.*
- 50 *Oppignoratione & constitutione dotalitii, ius reale constituitur, quod cum ipsa re transit ad quemcumq; ea pervenerit.*
- 51 *Doctores Legentibus maior fides, quàm Consulentibus est adhibenda.*
- 52 *Dos constante matrimonio regulariter peti non potest.
Fallit. 55.*
- 53 *Dos oneribus matrimonii inservit. Nemo*

- 54 Nemo sine actione experiri potest.
 56 Pecunia est vita & secundus sanguis hominis.
 57 Defectus pecunie maritum quasi mortuum reddit.
 58 Frustra expectatur conditio, vel eventus eius, cuius existentia nihil operatur.
 59 Melius est, ab initio malum praevenire, quam post causam vulneratam remedium querere.
 60 Pacta consensu inita, servari debent.
 61 Repudiare licet cuivis ea, quae in sui favorem sunt introducta.

Nobilis quidam in feudo territorii Saxonici sua coniugi dotalicium, vel pignus constituit, & consensum directi Domini, confectis de super Instrumentis dotalicis impetravit: Paulo post alii creditores supervenere, pignus, vel hypothecam in eodem feudo, cum consensu Domini sibi procurantes constituendo.

Cum autem tanta moles aris alieni adesset, ut rebus ita cogentibus feudum distrahendum esset, placuit tandem illud alienari, & divendi, & quidem non modo consentientibus agnatis, qui simultaneam investituram habuerunt, verum etiam Domino feudi

di suū consensum adhibente, sine omni conditione, & reservatione iuris, excepta illa consuetā clausula, in fine literarum subiecta: salvo nimirum suo Iure feudali, aliorumq; quorumlibet, Iuribus illæsis.

His ita peractis, emtor feudi pecuniam deponit in iudicio, interim creditorib. de prioritāte certantibus, apparet unum dūtaxat creditorum consensum anteriorem prae uxore debitoris habuisse. Itaq; mulier noluit se implicare processui in isto concursu creditorum, satis esse existimans, extraordinariè per viam supplicationis experiri, ut ex deposito pretio feudi venditi tanta pecuniæ summa, quæ ad valorem & æstimationem dotalitii (deß leibgedings) sese extenderat, persolvatur, aut iure retentionis in feudo ei uti permittatur.

Et si autem summa valoris dotalicii ei debiti denegari non possit, tamen hoc iam cōtrovertitur, utrum dotalicium in pecuniam reductum

dactum de pretio feudi ad vitam duntaxat, sub cautione, an verò jure proprietatis, vel ut vulgò loquimur, hereditariè mulieri debeat.

ET prima facie videbatur, mulierem cogi posse, ut contenta sit solo usufructu pecuniæ, loco dotalitii sibi assignatæ, quia surrogatum sapit naturam eius, in cuius † locum surrogatur, vulgata *l. eius qui in provincia. ff. si certum petatur.* Cùm itaq; prædicta pecunia ex feudo emto comparata, pro præstando dotalicio mulieri constituta sit, consequens est, eam pecuniam causatam occasione dotalicii, agnatis, vel creditoribus salvam remanere, econtra mulierē solo usufructu eius contentam esse oportere.

Deinde astipulatur prædictis quod mulier hinc non agat ad perpetuam acquisitionem iuris proprietatis, sed tantum ad fructus bonorum pro compensatione dotis illatæ & aliis iuribus sibi competentibus.

Constat autem dotalicium & vicilicium in bonis mariti, secundum harum regionum nostrarum consuetudinem, sibi constituto, contentam esse oportere mulierem, usufructu vel vicilitio.

Neq; sanè injuriâ hoc ita constitutum videtur.

Cùm enim in dotalitio non solum dotis illatæ summa contineatur, sed etiam ratione donationis propter nuptias tantūdem addatur, atq; insuper in centenos annuæ pensiones, & quidem solido longè

maiores, persolvantur, manifestum sanè est in compensationem dotis hoc constitutum, nisi enim in compensationem fieret, dotalicii nomine tam magnæ pensiones non persolverentur, ut proinde locum sibi in proposito inveniat regula, quæ docet, quòd ubicunq; † apparet animo compensandi aliquid datum, sive relictum esse, tùm alterum duntaxat ex iis peti possit l. si compensandi. C. de hered. inst. l. si ab uno ff. de Legatis 1. c. officij de testamentis. notant Dd. in Novell. præterea C. unde vir & uxor. Et per consequens mulier hoc in casu agnito semel dotalicio, amplius non potest petere pecuniam ex feudi venditione comparatam, ut Iure proprietatis sibi assignetur. Siquidem bonis mariti Iure dotalicii iam dos incorporata est, & cogitur esse contenta usufructu illius summæ, quæ ei assignata est, præsertim de consuetudine Saxonica inter Nobiles usitata.

3 Sicuti enim accessorium † sequitur principale, ita precium rei feudalis sequitur ipsum feudum, & quod huic consequens est, dotalicium in feudo constituto, & quod iudicatur de feudo & victilitio, idem iudicari debet de precio ex feudo redacto, & mulieri in dotem dotalicii assignato.

4 Et nisi hoc admitteremus, illud absurdi sequeretur, quòd una eademq; res † diverso Iure censeretur, contra l. nam hoc Iure ff. de vi. & pupil. substit. l. quamvis C. de impuberum & alijs substit. id quòd tamen planè absolum esse videtur.

Tertiò aliquē movere potest, quòd tametsi Princeps idemq; Dominus directus feudi consenserit in alienationem feudi, tamen non aliter consensit, quàm sal-

vo iure aliorum. Et sic consentiens alienationi, non censetur voluisse renunciare Iuri creditorum, & agnatorum. Neq; enim consensus iste præter mentem atque voluntatem consentientis ad alterius Iura extendi poterit, aut debet, *l. in concedendo §. si autem plures ff. de aqua pluvia arcenda.*

Quin et si vel maximè voluerit aliquod præiudicium inferre Iuri alterius, tamen hoc ei integrum non fuisset, *l. id quod nostrum de Reg. Iur.* Multò itaq; minus verisimile est, eum simpliciter consentiendo, alterum suo iure privare voluisse, cum nemo videatur factum gerere, cuius expediendi potestas ipsi non sit concessa, *l. 3. ff. de testam. milit. l. si prætor de iudicis l. quoties ff. de rebus dubiis cum similibus.*

Quartò comprobatur hæc opinio, quoniam etiam ob causam Dominus feudi potissimum consensit, ut alienationi, quæ sine eius consensu non valeret, robur adderet. Nam hinc sanè consensum hunc proprio ipsius Iuri obesse non debere videtur.

Quotiescunq; enim quis ideò consentit, ut auctoritatem, & licentiam negotii gerendi præstet, nunquam consensus iste in Iure sibi ipsi præiudicare solet, *l. Caius. ubi hoc notat Castrensis ff. de pignor. act. l. cum quadam C. de administr. tut.*

Accedit, quintò illud vulgatum axioma, quod confirmatio nihil novi Iuris tribuat, *c. quando diversitate de cōc. præb. Bl. in c. 1. in pr. per quos fiat investitura.* Non itaque consensus, qui ideò adhibetur, ut alienationem feudi à vafallo ex quadam necessitate æris alieni urgentis, factam, confirmet, novum Ius contra consentientem

rem poterit introducere, ut eundem, respectu sui ipsius in favorem mulieris obliget.

8 Sextò, In hanc sententiam adduci potest, vulgata Iuris regula, quæ docet, renunciationem † Iuris nunquam præsumendam esse, nisi de ea expresse actum fuerit, *l. si nunquam §. ante omnia ff. de pactis l. si Dominus ff. de servit. urb. præd. l. si ex pluribus ff. de solut.* Ex quo fit, † ut quotiescunq; alicui plura competant Iura, si uni renunciaverit, non propterea censeatur renunciatum alteri, *l. quoties. 92. ff. de Reg. Iur. cum similibus.*

Quamvis igitur Dominus consentiendo alienationi, intelligatur renunciare Iuri, quod alioqui in feudo isto sine consensu suo divendito, sibi competierat, propterea tamen non videtur voluisse omni iure sibi post mortem vasalli competentem, sese abdicare.

10 Quibus adminiculatur septimò, illa generalis regula, quæ docet, in dubio semper † intelligendum esse, quod Princeps noluerit Iuri fisci sui derogare, nisi quatenus de eo expressam fecerit mentionem, *arg. c. super eo de officio delegati Alexander. Cons. 86. incipiente in causa dationum in fin. vol. 1.*

Deniq; de hoc minus ambigendum videtur, si quidem hic Dominus feudi non aliter consensit, quam salvo suo, & aliorum Iure, quemadmodum apud nostrates eiusmodi clausula Instrum. plerunq; adjici solet, *Seiner Lehnsgerechtigkeit vñ mēniglich an seinē Recht vñ schedlich*
 11 † his enim verbis disertè testatum facere videtur, quod non tantum in proprio ipsius Iure, sed etiam in aliorum Iuribus nullo modo sibi alijsve tertius præiudi-

iudicium facere voluerit, ut probatur in *l. si debitori*, §. 1. *l. sicut*. §. *non videtur*. ff. *quibus mod. pignus vel hypoth.* solv. leg. nec avus. Codice. de emancipatione liberorum.

Quid quod clausula hæc, salvo iure, &c. modificat, limitat, atque reservat ius Domini directi, & aliorum, *gl. est. celebris in l. item Labeo*. §. 1. ff. *familia hercisc.* Francisc. Bursatus *cons. 171. n. 18. vol. 2.* At modificatio non potest effectum† sortiri super directo dominio tantum,¹² quia & sine dicta clausula ex simplici consensu, Dominus non amitteret ius suum, in casu devolutionis, quippe cum assensus in dubio intelligatur super dominio utili, Feudistæ in *cap. Imperialem de prohibita feudi alienation. per Frider. Bl. & Laudenfis in cap. 1. quo tempore miles.* Ergo necessariò intelligetur modificatio, & limitatio, respectu utilis domini in futurum, ut pro tempore, quò res sit devolvenda, intelligatur ius suum reservatum.

Comprobatur hoc ulterius, quia quælibet remissio actus, & renunciatio† semper intelligitur nisi aliud expresse caveatur, rebus sic stantibus *l. fin. in pr. ff. ad municipalem. l. cum quis. ff. soluto matrimonio*, cum multis similibus coacervatis per Franciscum Bursatum *d. cons. 171. n. 21.* quin imò & assensus† super feudi alienatione præstitus, subintelligit omni tempore clausulam rebus manentibus in eodem statu: Ita ut is, cui facta est concessio, si statim efficiatur rebellis, beneficium consensu amittat, Matthæus de Afflictis in *l. qui successores teneantur n. 32.*

16 Insuper renuncians admittitur ad id † quod ex casu subvenienti ex legis dispositione, vel ex culpa post renunciationem occursam, capitur: Nec rursus consensus ad † incogitata trahitur, arg. *l. cum Aquil. de transacti- onibus*. Dum igitur Dominus nō cogitavit Ius futurum devolutionis (quo casu provisione legis feudum ad se redit, nec manet in primo statu quo erat tempore concessi assensus) procul dubio dictus consensus, praesertim adiecta illa consueta clausula, salvo Iure, non praedudicabit iuribus Domini, si feudum fortè ad ipsum devolutum fuerit.

His adminiculantur, quòd illa verba, salvo Iure nostro, nihil operarentur, quod tamen admittendum non est, iuxta *l. si quando. ff. de legatis*.

Postremò haec omnia comprobantur autoritate Dd. existimantium, si feudum sit oppignoratium, imò etiam venditum, cum consensu Domini, salvo Iure Domini, si aperiatur, ob dictam clausulam, non gravari Dominum, pro pignore, vel hypotheca, pro venditione, neq; sibi praedudicare consensum vasallo praestitum super venditione feudi aperti, vel devoluti, ita tenet expressè in terminis nostris Zasius in *Epitome feudali parte 6. n. 27. & parte 9. n. 8. & 35*. Idem tenet in terminis terminantibus Paris de Puteo de *feudi redintegratione c. 258. num. 3*. Praepositus in *c. 1. §. quid ergò num. 2. de investitura de re aliena facta*, affirmans, per assensum simpliciter oppignorationi per Dominum praestitum, aperto feudo, Domino praedudicari, ideoque admonet, cautos esse debere Dominos, in addendo clausulam illam salvo Iure nostro, in consensu hypothecæ.

Postremò in hanc sententiam quoq; adduci potest gl. post textum *in c. 31. Sandrecht.* ubi habetur, quod mulier vivente marito, non possit petere † dotaliciũ, & sic in præsentì casu videtur dicendum, uxorem nullum ius domini, aut proprietatis sibi arrogare posse, in pecunia, ex feudo comparata. 17

Verùm hac re diligentius, ac maturius considerata, omiſſis rationibus dubitandi, *suprà* adductis, in hanc sententiam discessimus, quod mulier in ista pecunia loco dotalicii sibi assignata, habeat ius domini aut proprietatis, quæ quidẽ sententia & legibus & rationibus probabilibus confirmatur.

Primò enim certum est, agnatos, dominumq; directum in alienationem feudi absolutè consentientes, censi etiam renunciasse pretio, quod ex feudo comparatum, & mulieri in dotaliciũ constitutum est. Qui enim consentit in antecedenti, † videtur cõsentire & in consequenti, *l. & si cognitionis, C. si contra ius vel utilitatem publicam.* 18

Deinde precium ex re feudali redactum, non succedit in locũ rei † feudalis, ut notatur in *c. 1. si de feudo va-* 19
salli conventio sit usq; adeò, ut etiam tunc foemina succedant, feudum enim in pecunia consistere, & concedi non potest, quia precium feudi venditi † inter mobilia censetur, & consistit in pecunia numerata, per textum 20
§. quia parum in Novell. de nuptiis Tiraq. de retractu parte 1, §. 1. gl. 7. n. 103. cum aliquot seqq.

Tertiò in expressis gratiæ seu cõsensus Dominorũ super feudo, lata fit interpretatio, & extensio, Andreas de † Ilernia: *n. c. Imperialem Colum. 3. de prohibita feudi alien-* 21

22 *natione per Frid.* nec enim per illam clausulam Iuribus nostris & alienis semper salvis, eiusmodi intellectus admittendus est, quod in expressis per Dominum quæ forte dictæ reservationi contraria sunt, sibi non videatur perpetuò præiudicatum, Afflictus *decis. 112. n. 9. & decis. 355. n. 7.* Molinæus in *Consuet. Parisiens §. 30. n. 116. cum similibus allegatis autoritatibus* per Franciscum Burlatum *Conf. 171.*

Quartò, non prodest clausula salvis Iuribus, quia nō
23 † operatur super eo super quo principaliter fuit dispositum, per præstationem assensus, sed ad alia refertur, ut firmat Andreas de Ifernina in §. *quid ergò in t. de investitura de re aliena facta* cum aliis autoritatibus adductis per Burlatum sæpè d. *Conf. 171.*

24 Quintò, quia clausula salvis Iuribus † refertur ad dominium directum, non ad utile, cumq; sensum habet, ut eveniente casu assignationis feudi, pro dotalicio Iura directi domini sint salva, neq; ob assensum obligationi præstitum, dissolvantur, sed creditores, facta assignatione, Dominum recognoscere teneantur, ad instar & similitudinem vasalli debitoris & venditoris, ita sentire videtur Zasius in *Epit. feudali parte 9. n. 35.*

Sextò, quod clausula prædicta intelligi posset, etiā
25 † quo ad utile dominium, in casum devolutionis feudi, hic tamen intellectus cessaret in proposito, stante tenore licentiæ, in qua consensus fuit præstitus indistinctè, siue alii creditores supervenirent, & sic non esset solvendo debitor, & maritus, siue non intervenirent, sed maritus solvere debitum posset. Quod si Dominus aliud

aliud sensit, sibi imputet, quia apertius legem non dixerit, secundum notata in *l. veteribus ff. de pactis*. 26

Septimò, qui sentiunt clausulam hanc prodesse Domino in casu devolutionis feudi, vel prodesse agnatis in defectum solutionis, id limitant † ut non procedat, si alius Dominus teneatur obligationi consentire, Bart. in *l. si cum dotem §. transgrediamur ff. soluto matrimonio* Matth. de Afflictis in *t. qui successores teneantur. n. 40.* (At ex consuetudine harum regionum, notoria, quæ maximè valet in feudis, etiam si iuri scripto contradicat Decius *Conf. 208. n. 9.*) introductum est, ut non tantum agnatus, sed etiam Dominus teneatur præstare asselum vasallo, volenti constituere dotalicium uxori, pro dote, in fundo suo feudali, id quod etiam cautum est Elect. *Const. quest. 7. parte 1.* ut tradunt Dd. in *suis Consultationibus ad Elect. Constit.* Hoc igitur casu non operabitur hæc clausula id quod aliàs operaretur.

Octavò, & ultimò, pro hac sententia facit, etiam si præmissa non sufficerent, ad tuendam hanc opinionem: Tamen, cum ex his appareat, præsentem articulum esse dubium, partes iudicis erunt, in dubio, pro dote respondere, ex communi regula de qua prolixè tractatur in *l. 1. ff. soluto matrimonio. & in l. in ambiguis. 86. de R. iur.* quippe cū causa dotis sit pia favorabilis, præcipua, pro qua licet à regula feudali recedere, idemq; fit in donatione propter nuptias, secundum Andream de Isernia & Lofredum, quos citat Franciscus Bursatus *sepè d. Conf. 71. n. 3.* 28

Ex his modò, quæ pro confirmatione huius sententiæ adduximus, non erit difficile ad rationes dubitandire-
spondere *supra* copiose enumeratas.

Nam ad primum quod attinet, premium in locum feudi venditi surrogatum, ideoq; naturam eius sequi & pro re feudali habendum, ista obiectio sic solvitur, quod surrogatum non sapiat naturam eius, in cuius locum
29 surrogatur † quando aliud specialiter est expressum in surrogato, quàm fuit dispositum in principali, ita notabiliter limitat istam regulam Br. *in l. 1. §. hac actio ff. si quis testam. liber esse iussus fuerit*, & licet si feudum distra-
ctum & venditum non fuisset, mulier cogeretur contē-
ta esse solo usufructu, & victilito, sibi in feudo consti-
tuto, locus in surrogato, pretio, quod ex feudo vendito comparatum est, in quo aliud provisum & dispositum, quia pretium mutat naturam, & qualitatem suam, & sic proprietas pecuniæ mulieri restituenda erit.

Deinde negamus premium feudi in locum eius suc-
cedere, & substitui aut pecuniam loco rei esse, præsertim
30 in iudicio, vel actione particulari, & personali, videlicet in contractu emtionis, ubi pecunia ex † feudo emto re-
ducta, non repræsentat feudum, sed est res mobilis, & sic non habet eandem naturam, & qualitatem, quàm ha-
bebat prius res feudalisis.

Quod autem dicitur premium feudi in eius locum substitui, id in universalibus tantum actionibus, & iudi-
ciis procedit, *l. si rem & pretium. ubi Dd. ff. de petit. heredi.* cum multis similibus textibus & autoritatibus ad-
ductis per Hartmannum Pist. *quest. 38. n. 57. parte 2.*
Andr. Gail. *observ. 130. numero 8. & 9.* & Danielem Mull.
lib.

libr. 1. semestr. capite quadagesimo primo numero 10.

Ad alterum argumentum, desumptum à compensatione dotis illatæ, respondetur, quòd hic non detur pecunia in recompensam dotis, præsertim muliere invitata & contradicente, quo casu ei fit præiudicium ex venditione, & distractione feudi, ita ut privetur usu fructu, quem aliàs haberet, si feudum distractum non fuisset.

Cum itaq; hoc sit ei onerosum ut loco feudi usufructus, cogatur precium accipere, meritò ei illud pretium totum Iure domini assignari debet, ita ut liberè possit ad libitum de eo disponere.

Quæ tertio loco de clausula illâ, qua Dominus Ius suum, & aliorum reservavit, dicta fuerunt, ea etiam nihil obstant nostræ sententiæ. Nam clausulæ illæ intelliguntur, reservare omnia alia Iura, quæ Dominus consentiendo & confirmando contractum dotalitium vasalli concedere voluit, ut declarat Andr. de Isernia *in c. 1. qui successores teneantur*, neq; sanè mirum, si quidem aliàs contra pietatem quandam in se continerent, arg. *l. si debitor §. 1. & l. sicut §. non videtur ff. quib. mod. pig. vel hyp. solu.* sunt enim verba contractuum, quemadmodum & cuiuslibet alterius dispositionis † 31 ita interpretanda, ne sibi cōtradican, *c. cum eo & ibi Can. de testib. & in l. unica §. quib. C. de novo Cod. faciendo l. ubi repugnantia in pr. ff. de Reg. Iur.* Et de clausula, salvo Iure nostro, quod illa non referatur ad ea, de quibus specialiter est dispositum, docuit etiam Molinæus *in consuetud. Parisien. §. 3. n. 119 & in §. 44. n. 27.* cum aliis autorita-

tibus adductis per Hartmannum Pisto. *quæst.* 48. *nu.* 32.

Neq; huic solutioni obstat, quod Bursatus sæpe allegat. *cons.* 171. replicat, dominum duntaxat cōsensisse, respectu illius temporis, quo penes vasallum remansurū est feudum, non autem in præiudicium iuris sui, de futuro, ac propterea illam clausulam reservativam, licet eum quem ipse præsupponit, habeat effectū, minime refragari consensui adhibito.

Satis enim supra confirmatum fuit eum, qui in feudo, sibi pignoris, aut vicilitii nomine cautum esse voluit, non tam ad utile dominium solummodo respexisse, quam eò ut tale ius in feudo illo nanciscatur, id quod cum re ipsa ad quemlibet possessorem transeat, sive feudum ad alium, sive ad Dominum ipsum pervenerit.

Manifestum itaq; est, si clausula ista reservativa, hoc efficeret, ut Dominus consentiendo in dotalitium, vel vicilitium mulieris, non teneretur nec sibi præiudicaret, tū illud voluntati cōtrahentium plurimū adversaretur.

Et per consequens quod patet, mulieri in nostro casu damnosus esset consensus Principis, Dominique directi, cum tamen Princeps non debeat † ambiguitate, & obscuritate verborum subditos suos in contractibus decipere, arg. *l. 1. C. de his qui veniam a tat. impetrar.*

33 Nam verba in Principe † magnam vim habent, & Principem veluti iure gentium obligant, ut bonam fidem agnoscat.

Quandoquidem, ut omnibus manifestum, ex naturalis rationis dictamine Principes obligantur.

Hinc

Hinc Socinus scribit, *Cons. 22.* quod Principes in factis suis fraudem adhibere non debeant, nec aliquem decipere, aut alicui iniicere laqueum, nec verba sua variare, sed ut ex *Baldo Gravetta docet, Cons. 294.* actus illorū debēt esse ab ōni malitia & diminutione alieni. 34

Minus urget, quod ex *Bursato* *suprà* adduximus, illam clausulam salvo iure nostro & aliorū, secundum hanc interpretationem effectu carere, quia respondemus, eam clausulam propterea non destitui omni defectu, quippe cum superflua esse † non censeantur, 35 quæ maioris declarationis gratia adduntur, licet ulterius nihil operentur. *l. qui mutuum. §. 1. ff. mandati gl. in l. pupillus §. fin. de verb. sign. l. qua dubitationis 82, & ibi Decius atq; Capnolda ff. de Reg. Iur.*

Præterea limitatur dicta Regula, non procedere, quando exprimitur id, quod alioquin tacite inest, imò tunc potius alia regula locum habet, quæ vult, quod ea, quæ insunt ex natura alicuiusque rei † ex. 36 pressa, eo modo, quo insunt, nihil operentur, *l. tertia de legatis primo l. non rectè. tertia. Codice de fideiussoribus.*

Quid quod ab Autoribus satis operari dicuntur verba, si secundum naturam † rei, de qua agitur, effectum sortiantur. 37

Nostræ huic doctrinæ astipulatur quoque Baldus in rub. *C. de contrahend. emtion.*

Neq; enim superflua sunt, quæ † effectum habent 38 legitimum. Et posito, sed non concesso quod verba ista salvo iure in præseti nostro casu prorsus esset superflua, tn. illud minimè curaretur, si quidem per man⁹ traditur

39 ea quæ superflua sūt, etiam si nō profint † nihil tamē ob-
esse, *l. si duobus. §. heres. ff. de legatis 1. Zasius cons. 8. num. 41.*
libr. 2.

Quartum obiectum, quo traditur consensum
Domini auctoritatem & licentiam gerendi negotii præ-
stantis, iuri suo non præiudicare, dissolvi potest, per aliā
40 vulgatā, regul. quæ docet quod cōsētiens † aliis, iura sua
perdat, & aliorum fortificet, *l. cum quadam. C. de admin.*
41 *tutorum.* Sic si consentiat quis † in alienationem rei op-
pignoratæ, videtur ius suum remittere, per *l. sicut. §. si vo-*
luntate. ff. quibus modis pign. vel hypoth. solvitur. Et ad hoc
optimè facit *textus in cap. præterea. quibus modis feudum*
amittatur, quem textum ad hoc notat Baldus aliique
Feudistæ. Nam ibi dicit textus: Quod si ille, ad quē feu-
dum per successionem iure pervenire debet, consense-
42 rit eos investire, ad quos secundum rectum morem †
non pertinet, nullo modo habeat is, ad repetendum
tale feudum, regressum.

Præterea non sufficit illa clausula, salvis iuribus
nostris & aliorum, sed speciali reservatione hīc opus
fuiſſet.

Quinta ratio nihil quicquam impedit, quia Do-
minus non tantum eiusmodi contractum vicilitium
confirmavit, sed etiam cōsensum, & fidem suam inter-
posuit, ideò ratione eius, quod interest, omninò tene-
tur, ut notant Dd. *in l. centum Capua. ff. de eo quod certo*
loco.

Sextæ rationi ita respondetur, ut ultrò conceda-
mus, renunciationem iuris non præsumi, in dubio, sed
aliud est, si manifestè appareat de renunciatione, tūm
enim

enim non solum quod verbis exprimitur † sed etiam 43
quod agitur, pro expresso haberi debet, *l. cum qui, Sicer-
zum pet.* & ita hanc regulam declarant Feudistæ, *inc. 1. §.
filia verò de success. feudi.* Ex quo manifestum est, quod
hic de nulla præsumta renunciatione, sed de expressa li-
centia, & gratia, quam Dominus fecit in relaxando pro-
hibitionem iuris sui, tractetur.

Et licet iuri Domini, agnatorum ac creditorum
non mediocriter noceatur, non tamen minus, imò
multò magis mulieri quoq; præiudicium inferretur, si
contra voluntatem suam cogeretur esse contenta nude
duntaxat usufructu pecuniæ, ex feudi venditione com-
paratæ, cum tamen in eius potestate & eius arbitrio po-
situm sit, an dotalitium erectum retinere, an verò viro
ad inopiam vergente, & feudum vendente, sua impor-
tata repetere, illisq; contenta esse vellet. Certissimum
enim est, quod iuxta consuetudinem harum regionum
† mulier importata sua repetere possit, nisi contra offe 44
rant heredes mariti ipsi mulieri competentem dona-
tionem propter nuptias, eandemque sponsalitiam
(*Leibzucht*) largitatem volenti constituent, quam alioqui
maritus demortuus facere debebat, Schurff, *cons. 51. n.
1. Cent. 3.*

Neque hoc à iure etiam communi est dissenta-
neum, *l. si ego. §. si res. de iure dotium*, imò est in electione
mulieris, utrum sua illa repetere, † an dotalitio conten. 45
ta esse velit, *Constit. Elect. 44. part. 33.*

Cum igitur nullum dotalitium efficax (eo tem-
pore quo maritus adhuc vivebat & solvendo erat) existi-
terit, non est dicendum, marito ad inopiam redacto,

S s s

feudoq;

feudoq; vendito meliorem loco dotalitii in feudo sibi constituti debere esse contentam usufructu pretii ex feudo comparati. Quippe cum illud ignoraretur, an futurum esset, ut feudum venderetur, & an mulier in ista venditionem consentire vellet, & sic dotalicio renunciare. Itaque non est mulieri contra voluntatem suam auferenda electio repetendi suam dotem illatam, eamque iure dominii, & proprietatis retinendæ.

Ad septimam oppositionem responderi potest, breviter, tamen si fiscus multa habeat privilegia, usque adeo, ut peculiarem habeamus tit., *in C. de privil. fisci*:
 46 Tamen eiusmodi † iura singularia non sunt trahenda ad consequentia, *l. ius singulare de ll.* imò potius in dubio
 47 contra † fiscum pronunciandum, iuxta *l. non puto ff. de iure fisci*, præsertim, quando fiscus prætendit causam lucrativam, agitq; ex lucro, privatus verò de damno vitando certat, quo casu benignior interpretatio attendi solet, ut declarat & limitat *d. l. non puto*, Decius *in cap. ex lit. de probation. n. 8. & 9. de probationibus*.

Deinde addi potest & hæc responsio, septimæ objectioni, quòd nimirum Dominus consentiens, non modo in constitutionem dotalicii, sed etiam ei alienationem feudi, sibi præiudicet, ut etiam si in feudum interim apertum fuisset, per culpam vasalli, non tamen potuisset illud sibi arrogare, aut alienationem revocare, sed perdit iura sua, per talem consensum, *l. si servus communis, de donat. inter vir. & uxor. l. apud Celsum. §. quasitum, de doli except. cap. Titius. si de feudo fuerit controversia inter Dominum, & agnatos cap. 1. §. prætereà, quibus modis*

bus modis feudum amittatur. Itaq; iniquum esset, si Dominus circa alienationem, aut aliam dispositionem feudi consentiens, rursus eam revocare posset, cum tamen regula sit indubitata, Quod semel placuit, amplius
 † displicere non possit, *iur. vulgat.* nec possit aut debeat ⁴⁸
 revocari † consensus semel præstitus. *per fundum. ff. de* ⁴⁹
serv. rustic. prædior. l. in diem de aqua pluvia arcenda. l. de
accession. §. fin. ff. de diversis & tempor. præscript.

Quod ad auctoritates, quæ octavo loco, adductæ sunt, attinet, vereor, ne nostra sententia superiorem opinionem superet, adeoque in definienda hac quæstione palmam obtineat.

Priorem enim opinio tantum habet autores Franc. Bursatium *cons. 179.* Zasium, Paridem de Puteo, & Præpositum, qui & propter singulares opiniones & varietates ipsorum in materia ista, haud immerito suspecti sunt.

Verius etenim est, ut iam sæpè diximus, quòd Dominus consensum adhibens oppignorationi, vel dotalitio mulieris, omninò censeatur renunciare iuri suo, & id quidem solus consensus efficit, tam in pignoratione, quàm constitutione dotalitii, quæ onus reale iniungunt feudo, propter consensum Domini, quod onus perpetuò durat, donec debitum persolvatur, aut mulieri satisfiat.

Suadet hoc etiam ipsa natura negotii: Nam oppignoratione & constitutione dotalitii ius † reale constituitur, quod cum ipsa re transit, ad quemcunq; illa res pervenerit, §. *omnium autem. iuncto §. item Serviana. Inst. de act. l. si fundus. §. in vendicatione. ff. de pignor.* ⁵⁰

Dominus itaq; consentiendo oppignorationi, & constitutioni dotalicii, videtur se ad naturam illius rei conformare, & tale ius in feudo constituere voluisse, quod feudum semper comitetur, licet istud ad semetipsum reversum fuerit. Nam sicut pleraq; alia, ita etiam consensus Domini, secundum subiectam naturam est accipiendus, *l. si vero vocati. l. insulam, præs. verbis*, & consensus secundum naturam rei, super qua interponitur, est intelligendus, *l. si stipulatus. §. verum. de usuris. l. damnum. vers. & quod in stipulat. ff. de damno infecto*. Ideoque assensus Domini assumit naturam actus, super quo adhibetur, *l. non in rubr. de verb. oblig. in 5. quest.*

Vt interim omittam, hanc ultimam nostram sententiam plerosq; in repetitionibus & tractatibus fuisse secutos, eamq; defendendam suscepisse, prout eos commemorat Hartm. Pist. *quest. 48. parte 2.* Priori verò opinioni plerosque in Consiliis & Responsis adstipulari. At
 51 Legentibus magis, quàm † Consulentiis Dd. fides adhibenda est, quippe cum in legendo cesset cupiditas æris, secundum *Alciatum*, quem commemorat Hart. Pistoris *quest. 1. parte 2. & alios Dd. quos allegat Laurentius Kirchofius in Epistola liminali tom. 4. consil.*

Denique quod ultimo loco, ex iure Saxonico adductum est, id nostræ sententiæ minimè refragatur, quia *gl. in supra d. cap. 31. Lehnrecht.* valdè est ambigua, & controversa, ut expressè affirmant Dd. *V Vitenb. in Consultat. ad Elect. Cōstit. par. 2. 1. de contract. quest. 8. n. 2.* Ideoque aliquod inde firmum depromere non licet argumentum, nec ratione talis dubii, & non satis expediti intellectus, ad decisionem causarum allegari potest, *l. in ambiguo. 3. & ibi Br. ff. de rebus dubiis.* Tamen si

Tametsi enim dotalitium, vivente marito non obtineat, arg. *textus l. si constante. 25. ff. soluto matrimonio*, sed usumfructum nxor habet in dotalitio demum post mortem mariti, quemadmodum & dos constante † 52 matrimonio regulariter repeti non potest, per *textum l. in rebus. §. omnis. C. de iure dotium. l. unic. C. si dos constante matrim. soluta fuerit. l. cum notissimi 7. §. illud. C. de prescript. 30. vel 40. annorum & t. t. ff. & C. soluto matrimonio quemadmodum dos petatur. Br. in d. l. si constante n. 25.* Ratio huius rei est, quia dos † oneribus matrimonii de- 53 servire debet, *textus in l. si pater. in fin. ff. de iure dotium, & in l. pro oneribus. 20. C. de iure dotium.* Et ideo de dote repetenda nulla uxori constante matrimonio competit actio, *textus in l. 2. in pr. ff. de dote prelegata, d. l. in rebus. §. omnis. C. de iure dotium, d. l. cum notissimi. §. illud.* At neminem sine actione † experiri posse, notum est, *tex. 54 tus in l. si pupillus. §. videamus. ff. de negotiis gestis.* ubi gl. plures *textus* allegat, in verbo: Non habuerit.

Tametsi inquam hæc ita sese habeant, tamen illa regula non procedit, si maritus constante matrimonio † ad inopiam vergat, qualitercunq; hoc fiat, ex delicto, 55 culpa, vel sine culpa mariti, *textus est in d. l. si constante. l. ubi ad hoc. C. de iure dot. & textus in cap. per vestras, de donat. inter vir. & uxorem cum similib.* Ratio, quia quoad actionis exercitium, siue dotis, siue dotalitii actionem à pari procedit matrimonium esse dissolutum, vel maritum constante matrimonio ad inopiam vergere, idq; per doctrinam Iasonis, *in l. ex ea parte. §. in insulam n. 3. de verb. oblig.* ubi tenet, quando unus idemq; per omnia resultat effectus, ex morte civili, sicut ex naturali, isto

casu vocabulum mortis naturalis locum habeat etiam in morte civili, per *l. si decesserit, aut amiserit civitatem. ff. qui satis dare cogantur.*

- 56 Cum verò pecunia † sit vita & secundus sanguis hominis, secundum Baldum *in l. si tuis. in pr. C. de operis li-*
 57 *bertorum.* utiq; eius spiritus † defectus, & inopia, maritum facit superstitem haberi pro exspirato, & mortuo, aut tali, qui in rerum natura non exstat, adeoq; locus erit exactioni dotis, vel dotalicii, quippe cum frustra expectetur conditio, vel eventus, † cuius existentia nihil operatur *l. non agendum. § Sabinus, de procurat. l. aliquando. §. fin. ad S. C. Vell.*

- Ceterum hoc non solum procedit, quando maritus iam est obaratus, & amplius solvendo non existit, sed etiam quando iam incipit labi facultatibus, & male uti substantiis suis, idq; novissimo iure *Novell. receptum est, per §. illud. in Nov. de aequalitate dotis,* ideoque provida uxor tantisper expectare non debet, donec omnia mariti bona in fumum cineremq; redacta sint, sed in tempore sibi liberisq; suis prospicere debet. Melius enim est ab initio † malum prevenire, quam post causam vulneratam remedium quærere *l. i. C. quando liceat unicuiq; sine iudice se vindicare. l. fin. C. in quibus causis restituit. non est necessaria.*

Priusquam verò hanc ipsam quæstionem ad finem perducamus, hoc quoque argumento decisionem nostram præmuniri posse, existimabimus, quod nimirum, si mulieri dotalicium, vel vicilitium ex precio feudi redacto hereditariè non relinqueretur, tunc retentionis iure uti posset, feudi possessionē retinēdo, & fructus inde percipi-

percipiendo, non ad vitam, sed proprietario iure, quia agnati & Dominus per consensum renunciarunt reversioni, id quod fecisse præsumuntur, eo ipso, quòd nulla pactione reservatoria sibi prospexerint, quia verò consensum mulieri, sine eiusmodi reservatoria clausula, præstiterunt, ad vicilitiū, utiq; exclusa est eorum petitio, ut reversio (der widerfall) locum non habeat: Pacta enim †
 inira cum consensu, servari debent, l. 1. §. 1. ff. & C. de
 pactis. Quod autem liceat unique contemnere ad ipsius
 favorem introducta, patet ex l. si quis in conscribendo. ubi
 Dd. C. de pactis, dum enim aliis consentimus, iura † nostra
 perdimus, l. cum quadam. C. de adm. tutorum.

Et his quidem rationibus adductis, respondimus, quod cum precium in locum feudi surrogatum fuerit, summa pretii ex feudo comparati, quæ ei pro dotalitio restituta est iure dominii & proprietatis relinqui debeat, ob consensum Domini & agnatorum, qui sine ulla reversione dotalitium ei constituerunt.

Porrò quia diximus, quid de iure Saxonico mulier Nobilis dotata, consequatur post mortem mariti, nempe dotalitium, quod est duplum illatæ dotis, pro terminorum cognitione, sciendum est, dotalitium, vulgò das Leibgeding/nihil aliud esse, quàm, quod l. C. prisci vocârunt donationem propter nuptias, Dd. hodiè vocant dotalitium, vicilitium vel donarium.

QUÆSTIO

QVINQVAGESIMA QVARTA.

SUMMARIA.

- 1 Eximens citatum aliquem, ne in iudicio compareat, perinde tenetur, respectu partis, ac si pro exempto in omnem casum fideiussisset.
- 2 Et hoc procedit, etiamsi exemptus per calumniam in ius vocatus sit.
- 3 Satis est in exemptione intervenire vim, et si dolus non accedat.
- 4 Verbum eximere generale est, & significat, quoquo modo auferre.
- 5 Res mobiles Iure Civili triennio, Iure Saxonico unico anno usucapiuntur.
- 6 Contra plures eximentes in solidum agitur, nec soluta pena ab uno, ceteri liberantur.
- 7 Actor quæ in iudicio exemptionis probare debeat.
- 8 Verba Edicti cum effectu sunt accipienda.
- 9 Iudicio aliquem versutia, dolo, persuasionibus eximens, e. dicto prætoris tenetur.
- 10 Differentia inter titulos, ne quis cum, lib. 2. ff. tit. 7. & tit. 10. lib. 2. de eo, per quem, &c.
- 11 Secunda differentia.
- 12 Tertia.
- 13 Eximens condemnatum ad mortem, ex manibus licitorum, vel carnificis, puniatur crimine læsæ maiestatis. Declaratio huius doctrinæ. 38.
- 14 Limitatio huius doctrinæ, ut non procedat in iis, qui capti sunt ab

sunt ab aliis iudicibus, quàm Imperatoris.

- 15 *Secunda limitatio, ut non procedat, si condemnatus appellarit à sententia, vel etiam alius pro eo.*
- 16 *Iurisdictio Iudicis à quo per appellationem suspenditur.*
- 17 *Eximens aliquem, vel evadere faciens ex manibus iudicis, iurisdictionem magistratus minuit.*
- 18 *Magistratui, vel Rectori Universitatis, non statim licet quamlibet personam pro suo arbitrio, vel ad requisitionem civis, vel alterius, capere.*
- 19 *Fallit in quibusdam.*
- 20 *Rectoris Universitatis alicuius officio incumbit, ut ultro conquirat facinorosos, & eosdem pœna affici curet.*
- 21 *Magistratus curare tenetur, ut omnis fraus, simulatio, iniuria & vis prohibeatur.*
- 22 *Regulariter nemo capi debet, nisi certò constet iudici crimen esse reverà commissum.*
- 23 *Studio si ministros facinorosos, & petulantes non tantùm non fovere, sed etiam ultro Rectori puniendos tradere debent.*
- 24 *Dignitas nobilitatis & gravitas Studiosorum non patitur, ut petulantium puerorum ministerio utantur.*
- 25 *Qui consentit delinquenti, eumq; defendit, maledictus est apud Deum, & homines.*
- 26 *Defendens peccatum alienum, gravius, quàm ipse peccans, punitur.*
- 27 *Magistratui resistens, ordinationi Dei resistit.*
- 28 *Eximens ex manibus lictorum, eum, qui graviter alium vulneravit, & in flagranti crimine deprehensus est, tanquam fideiussor exempti censetur.*
- 29 *Denuncians delinquenti, quòd velint lictores eum in*

- carcerem ducere, isq. aufugerit, tenetur ad delictum perpetratum à fugitivo, luendum.
- 30 Id, quod una via prohibetur, alia non videtur esse permissum.
- 31 Invocatus à lictore, si in capiendo delincente auxilium prestare noluerit, & interim delinquens aufugiat, arbitraria poena punitur.
- 32 Declaratio huius doctrinae prima.
- 33 Declaratio secunda.
- 34 In Germania turpe est homines delinquentes apprehendere.
- 35 Grassatores publici, milites vagantes reprobi, absq. sententia declaratoria, in Bannum Imperialem incidunt.
- 36 Imò possunt à quolibet propria auctoritate occidi.
- 37 Arma alicui ministrans, quibus delinquens capiendus lictorem percutit, graviter punitur.
- 39 Studiosus in dubio casu non debet magistratui, famulum carceri mandare volenti, resistere.
Et ob quas causas. Prima. Ne videatur assumere officium iudicis. n. 40.
- 41 Secunda: Pro Iudice praesumitur, quòd iuste procedat.
- 42 Tertia: Officiali, etiam iniuste exequenti, non licet resistere.
- 43 Quarta: Ne via aperiatur delinquentibus.
- 44 Quinta: Resistentia illa est opus magistrale, & locum non habet, nisi omnia alia cessent.
- 45 Sexta: Nemo sibi ipsius dicere debet.
- 46 Septima: Obstat iuramentum à Studioso Reclori praestitum.

Hactenus

Actenus illustres quæstiones ad Scabinatum nostrum transmissas tradidi. Etsi autem animus erat, ad alia transire, & materiam ex Pandectis in manus sumere declarandam, quia tamen summa nunc exigit necessitas, ut hanc quæstionem, quasi colophonis loco adiiciam ceteris, non puto quenquam vestrum hoc in me reprehensurum, sed potius auditurum & excepturum sedulo ea quæ hic proponuntur.

Et quia sæpius contingit, ut non tantum propinqui & amici suos cognatos & affines, sed etiam domini suos ministros & famulos, & vice versa servi suos dominos in ius vocatos & citatos, vel etiam captos, ex manibus iudicis, vel ministrorum eius lictorum & apparitorum eripiant, atq; eximant: Olim dubitatum fuit, & nunc quoq; ambigi solet, quemadmodum tam ipsi auctori quam iudici succurrendum sit, quod reus hanc ob causam non fuit in ius productus, aut carceri mancipatus.

Et quoniam disceptatio hæc utilis & frequens est, paulò altius eam exordiar, & plures ac distinctos casus huius rei adducam.

Primus casus est, quando quis exemptus + est, ne citatus in iudicio compareat, tunc eximens respectu partis perinde tenetur, ac si pro exempto in omnem casum vel eventum fideiussisset.

Ias. in l. 3. §. quod prator. n. 12. ne quis eum qui in ius voc. vi exim. Thoming. decis. 15. n. 6. & 7. hoc enim edictum propositum est, ut metu poenæ quis ab eximendo coerceatur, l. 1. ff. ne quis eum.

Sunt tamen nonnulli, qui eximendo non tenentur hoc edicto, ut eas personas enumerat Ias. in l. 1. ne quis eum. & Zas in ff. iam d. 1. Item & Andreas Gail. lib. 1. obs. 40. n. 1. cum 6. seqq.

Datur autem ista actio poenalis adversus eum qui vocatum in ius per se, vel alium violenter eximit, quò minus veniat, in quantum actor in litem iuraverit.

- 2 Diximus simpliciter, de eo, qui in † ius vocatus est, quia hæc actio locū habet, etiam si vi exemerit eum, qui per calumniam vocatus est in iudicium, text. in l. sed eximendi. §. item si quis. ff. ne quis eum.

- 3 Subiunximus violenter, satis enim est in eximendo intervenire † vim, etiam si dolus non accesserit, l. 3. §. ult. l. si per alium in pr. ff. eod.

- 4 Præterea adiectum est verbum eximit, quod est verbum generale, & significat quoquo modo auferre, † ut si quis non eripuerit aliquem de manibus iudicis, vel ministrorum, sed moram fecerit, quò minus in ius veniret, donec actionis dies finiretur, vel res tempore amitteretur, hic enim quoq; videtur exemisse, quantumvis corpus non exemerit, d. l. sed eximendi.

- Postremo subiecimus hæc verba, in quantum actor in litem iuraverit, sua interesse, vocatum in ius non venisse. Et hoc iuramentum non tam respicit interesse actoris quàm affectionem ipsius, qui & contemptum sui æstimare potest, & quod ita vexatus est. Hac autem specie, si propter exemptionem actor per lapsum temporis actionem temporalem, vel rem mobilem, quæ iure † Civili triennii, iure Saxonico unius anni spa-

ni spacio usucapitur, amiserit, iurat primum in litem, quanti sua intersit, reum non venisse, ut quia magnis sumtibus adduxit Advocatos, aliasq; impensas fecit, deinde per actionem rescissoriam petit, se ex clausula generali restitui in integrum, usucapionem rescindi, perinde atq; si completa non fuisset, & tunc intendit actor, adversus reum primam actionem, si verò neq; res propter exemptionem usucapta, neq; actio finita esset, tunc iurat actor in litem contra eximentem ad interesse, ac deinde experitur adversus vocatum, ut tradit Ant. V. ill. in §. pœnales. n. 48. Inst. de act.

Porro contra plures eximentes † agitur in solidum, 6 nec poena soluta ab uno liberat alios: neq; interim liberatur principalis debitor suâ obligatione l. si per alium. §. hoc iudicium. ff. ne quis eum: Sed si vice versâ debitor prius solvisset, quàm eximeretur, tunc potest exemptor se tueri exceptione l. etiam §. item si quis dolo, de petit. hered. l. Stichum aut Pamphilum. §. dolo fecisti. ff. de solut.

Tenetur autem actor præcipuè † duo in hoc iudicio probare: 7
1. Violentam exemptionem. Deinde quod per adversarii exemptionem factum sit, quò minus reus in iudicium veniret. Si enim nihilominus veniat, cessat poena, simulq; persecutio eius quod interest, quoniam verba Edicti † cum effectu accipienda sunt, l. 1. in fin. 8
quod quisq; iur. l. 1. §. hac verba, ne vis fiat ei. Libellus autem qualiter formari debeat in hac actione, habetur apud Dd. in d. §. pœnales Inst. de act.

Secundus casus est, quando in ius vocati † non solum vi eximuntur, sed plerumq; 9

etiam versutia, calliditate & suasiunculis a-
vocantur, tunc enim Prætor aliud edictum olim pro-
posuit, de hac fraudulenta interceptione, cuius memi-
nit glossator Accursius in d. §. pœnales. de act. & ibi omnes
Dd. quæ quidem materia discutitur in t. de eo per quem fa-
ctum erit, quò min. in iud. sist.

Et ne quis credat alterum istorum titulorum esse
superfluum, sciendum est, ista edicta esse longè diversa:

1. Titulus enim 7. lib. 2. ne quis eum violentiam desi-
derat, ut † ex ipsis Edicti verbis satis luculenter apparet,
ideò propter ista violenta facta & vulnera, quæ violen-
tiam sequuntur, eximens ultimi supplicii pœnam susti-
nere debebit, l. quoniam multa facinora. 6. C. ad L. Iul. de
vi publ.

Sed t. 10. lib. 2. de eo † per quem, & c. dolum, & non vi-
olentiam complectitur, l. 1. §. dolum. ff. de eo, per quem fact.

11. Secundò differunt, quod † actio quæ ex Edicto ne
quis eum, & c. descendit, est ex utraq; parte pœnalis, sed a-
ctio, quæ nascitur ex edicto de eo per quem, & c. tantum ex
parte rei pœnalis est, à quo re^o vocatus in iudicium im-
peditus est, quò minus adesse potuerit, & comparere in
iudicio, cum ipsi reo non adsit quicquam commodi,
quod vocatum impedierit. Est autem persecutoria, re-
spectu actoris, quia ad id quod interest, contra impedi-
entem ager.

12. 3. Differt etiam hoc † modo, quod in illo iudicio,
vel actione iuratur in litem ultra verum interesse, l. p. n. §.
1. eod. sed hic in actione, de eo per quem, iuramentum in li-
tem non habet locum, nisi ad id quod verè interest, de-
clarat Zas. in §. pœnales n. 26. Schn. ibid. inf. Instit. de act.

Tertius casus est, quando quis eximit[†] a-¹³
liquem ex manibus lictoris, vel carnificis,
qui ad mortem condemnatus, & iam sup-
 plicio afficiendus erat, talis enim punitur
 crimine læsæ maiestatis, l. 4. circ. fin. ad L. Iul. ma-
 iest. Hinc testatur Anton. Vilius in sæpè d. §. pœnales n.
 53. se vidisse quendam virum nobilem, autoritate Sena-
 tus Tholosani capitis poenam sustinere, ob id quod cõ-
 demnatum ex manibus apparitorum, vel lictorum
 exemerat.

Hoc tamen limitat, quod *suprà* dictum est de[†] cri-¹⁴
 mine læsæ maiestatis, singulariter Ioh. Fab. in §. pœna-
 les, column. ult. ut non procedat in iis, qui capti sunt ab a-
 liis iudicibus quàm ab Imperatoris, quod dictum si ve-
 rum est, aureâ notâ dignissimum censetur, secundum
 Ias. n. 107. in §. pœnales. In idem crimen læsæ maiestatis
 putat incidere Guid. Pap. Decis. Delph. 579. eum, qui au-
 fert delinquentem de manu viatorum, si Regia autori-
 tate captus fuerit, secus, si ab aliis iudicibus etiam Regiis
 captus sit, & ab alio exemptus, quia tunc talis eximens
 poena capitali plectitur, Ioh. Fab. & Ias. in d. §. pœnales,
 quos sequitur & refert Rebuff. in l. Marcellus 9. de verb.
 sign. ubi suos Auditores dehortaturus ab hoc exemptio-
 nis crimine, hæc verba subiicit: Et ideò, inquit, videtis,
 quanta audacia, quantaq; temeritate oneratus is Iu-
 venis sit, qui ab apparitore eripuit reū criminis hisce dieb.

Deinde declaratur prædicta doctrina, ut[†] non pro-¹⁵
 cedat, si condemnatus appellarit à sententia, vel alius
 pro eo.

pro eo, puta eius consanguinei vel amici iuxta *non tantum de appell.* hoc enim casu, si Iudex, non obstante appellatione, vellet exsequi sententiam, licitum esset ei etiam de facto resistere, & impunè impedire talem executionem, quia per appellationem sublata est iurisdictio Iudicis à quo appellatur, ita post Innoc. Bl. decidit *in l. addictos. C. de Episc. audient.* quam quidē decisionē Ant. Vssil. in §. *pœnales n. 55. verissimam credit.* adducens pro confirmatione suæ opinionis exemplum de quodam Iudice ultimo supplicio affecto, ob id, quod appellationi nocentis deferre noluerit.

Quartus casus est, quando aliquis
 17 *exemit, † aut evadere fecit captivum, & ex manibus Iudicis eripuit, is graviter quoque peccat, & magistratus iurisdictionem minuit, atque infringit, præsertim si ista persona capta sit levis armatura.*

Tametsi enim magistratui, vel Rectori non statim
 18 † liceat quamlibet personam pro suo arbitrio, vel ad requisitionem civis, vel alterius hominis capere, & sic quasi infamiae notā inurere: Illud tamen solummodò procedit in personis, quæ honestæ vitæ, & famæ fuerint,
 19 *non autem in personis, † quarum vilitas & indignitas nullam eis maculam aspergit, cuiusmodi sunt plerique famuli & pueri nostrates, nihil aliud agentes, quàm ut hinc inde, diu noctuque discursitent, arma gestent, hortos vastent, ædes oppugnent, fenestras effringant, in plateis*

plateis tumultuentur & vociferentur, nobisq; oneri sint, nullas vero publicas lectiones audiāt, nec Scholam particularem ingrediantur. Tales enim pessimi pueri sine aliqua informatione ad solā voluntatem querelantis carceri includi, virgis cædi & exterminari possunt: Imò Rectoris † officio incumbit, ut ultro conquirat e²⁰ iusmodi facinorosos famulos, & in pœnis infligendis severius animadvertat, & prorsus ex hoc gremio excludat, si aliter in officio retineri nequeant, ut quieta sit & placata provincia *l. congruit, de offic. præsid.* Curare nāq; † debet magistratus, ut omnis fraus, simulatio, injuria, & ²¹ vis prohibeatur.

Meritò igitur Studiosi abstinere debent ab omni conatu & violētia, ne scilicet tales jussu Rectoris captos ex manibus lictorum eripiant.

Parum quoq; illud obstat, quòd regulariter nemo capi † debeat, nisi certo cōstet Iudici crimen esse revera ²² commissum, ac perpetratum, ut habetur in l. 1. §. item illud ff. ad S. C. Syllan. Aegidius Boss. *in tr. criminal. t. de delict. n. 1. cum aliquot seqq.* Damhoud. *in pr. crim. c. 8. n. 11. Dec. cons. 508. n. 5.*

Respondetur enim: In hac præsentī specie non est necessarium, ut de delicto peculiariter constet, sed quemadmodum antea diximus, posse magistratum ex officio talē levissimam personam in vincula coniicere: Neq; enim digni sunt isti pessimi pueri, ut Legum laqueis innodentur, arg. *l. quæ adulterium C. ad L. Iul. de adult.* Constat enim notoriè, istos perversos famulos execranda vitia contrahere, ludo à teneris annis dediti, furtis mendaciis & blasphemis affucti, Studiosos inter

se invicem in discordiam adducentes, ut proinde merito Rector tales nebulones eiectiones ex hac schola pietatis
 23 cupiat, quos tantum abest, ut honesti Studiosi fovere, †
 & ex manibus ministrorum vel licitorum eripere velint,
 ut etiam ultrò eisdem iudici puniendos tradere debeant

Non enim patitur dignitatis † & nobilitatis de-
 24 cus, & gravitas ut ministerio talium levissimorum pue-
 rorum utantur, qui omnem pudorem deposuerunt, qui
 omnia, quæ libent, sibi licere putant.

Quod si verò quidam ex Scholaribus tam refra-
 ctarii & feroces fuerint, qui personam Iudicis & actoris
 simul (contra *c. forus* & quæ ibi notantur de *verb. sig.*)
 sibi assumere, & tales flagitiosos pueros, iussu Rectoris
 captos, eripere licitoribus ausint, hi sciant, se gravissimè
 peccare, qui enim consentit peccantibus, & defendit †
 25 aliquem delinquentem, maledictus erit apud Deum &
 homines, & corripietur increpatione sævissima, ut gra-
 viter monet Isidorus in *c. qui 11. quest. 3.*

Hinc etiam quidam sanctissimus Pater ait: Si
 quis † peccantem defendit, acrius quàm ille qui pecca-
 26 vit, coerceatur. Hinc & alius Pater ait: Si quis alterius
 errori consentit, sciat se cum illo simili modo & culpa-
 bilem iudicandum, & qui resistit potestati † Dei ordina-
 27 tioni resistit *c. qui resistit, & c. si Dominus 11. q. 3.* & in *c. qui*
aliorum 24. q. 3. ait textus: Qui aliorum defendit erro-
 rem, multò amplius dānabilior est illis, qui errant, quia
 non solum errat, sed etiam aliis offendicula erroris præ-
 parat & confirmat.

Diligenter igitur sibi caveāt Studiosi ab eiusmodi
 seditiosis conatibus & manifestis facinoribus, & exētio
 ni

nibus puerorū petulātorū, ne nobis occasione præbeāt
plectendi illos relegatione, aut alia severiori poena.

*Quintus casus est, quando † quis gra-²⁸
viter vulneravit alterum, & vulnerās, fla-
granti crimine captus ab aliquibus, amicis,
ereptus est ex manib. lictorū, isti eximētes tā-
quam fidejussores obligati sūt pro exēto, per-
inde, ac si in ōnem casū fidejussissent, & sic in
aliam causam, vel alio modo obligati esse non
possunt, quā reus ipse, qui vulnus inflixit.*

*l. Gracè 8. §. illud de fidei. Si itaq; vulneratus petere vellet à
vulnerāte ipso dāna operarum, quibus ob illatū vulnus
caruit, vel cariturus est, eo in casū, quo ita mutilat⁹ esset,
vulneratus dāna sua de lure Sax æstimare, quaten⁹ vul-
nerās ea iuratō diminuerē non auderet, posset artic. 47.
Landrecht/ lib. 3. Fachs. diff. 70.*

Ex quo consequitur, quod eodem modo adver-
sus eximētes procedēdū sit, quippe qui eximendo vulne-
rātem fideiussisse pro eo videantur: Thom. decis. 15. n.
9. cum seqq.

*Sextus Casus est, si quis denūciasset debito-²⁶
ri vel delinquenti, quod velint eum ministri
Iudicis in carcerem ducere, & sic iste aufuge-
rit, ad debitū solvendum, & delictū luendum
tenetur denunciāns, Petr. Andr. Conf. 340. Marfil.
singul. 137. & Chassan. in Consuetudin. Burg. in rubr.*

de instit. §. 7. gl. de simple recussa sub n. 34. quia talis denū-
 cians non minus videtur eripere, quàm si ex manibus
 30 officialium eum exemisset, quod etenim † una via pro-
hibetur, id alia via non debet esse permissum, l. si ire oport-
et §. si mater. de excus. tut. cap. cum quid & ibi Dyn. de Reg.
Iur. in. 6.

Hinc Rebuff. in d. l. 9. de verb. sig. testatur se vidisse
 condemnatum ad magnam multam, eum, qui delin-
 quenti denunciaverat prehensionem contra eum esse
 concessam, eiq; consuluerat, ut aufugeret, quemadmo-
 dum ipse delinquens postmodum statim aufugit: Tales
 enim denunciantes semper arbitraria poena puniuntur,
 pro qualitate delicti, & atrocitate criminis jam com-
 missi, per text. in l. 1. §. 1. verb. *dolū autē malū sic accipimus,*
ff. de eo per quem fact. erit. fac. l. 3. C. de Assessor.

Septimus Casus est, si minister publi-
 31 cus † petiit auxilium sibi nomine magistratus
puta Iudicis, quæstoris, vel Principis imper-
tiri, dicens *Adiuvate, & precepit aliquibus*
ut sibi auxilio essent, illi verò hoc recusarint,
certè tales poena arbitraria plectuntur, qui
non obtemperaverint apparitori, præsertim
si delinquens aufugerit, teste Masuerio in pr. suat.
de pæn. §. item si serviens capiat.

Declaratur autem hoc procedere: i. Si servi-
 32 ens † habebat lus imperandi in illos, utpote, quia erant
 laici

laici, si essent Clerici, illi enim non tenerentur iuvare.

2 Declaratur, ut procedat † in homine vilioris conditionis, cui in honestum non est capere delinquentem, honesta vero persona in dignitate constituta non tenetur præstare auxilium ad capiendos facinorosos homines, ut tenet Lucas de Pennal. *un. C. ne Rustican. ad null. of. devotentur lib. 11.* ubi scribit, si Iudex præciperet Doctori vel Advocato, ut se adjuvaret in capiendo fure, vel alio criminoso homine, non tenerentur isti sumere hastam, aut bombardam, atq; sic Iudicem illum, eiusve ministrum adjuvare: Quia turpe in Germania † existima-
tur, homines prehendere, nisi in flagranti crimine fuerint deprehensi, tunc enim superiores quoq; adiutores esse debent, cuiusmodi sunt milites reprobi, qui quacūque iter faciunt, impotentissimæ petulantia vestigia post se relinquunt, aliorum subditis infinita dāna afferētes, omniaq; miserè concutientes & depopulantes, atq; latrocinii suppilationibusque scedantes omnia: Verū contra huiusmodi errones, & turbines, vel potius multitudinis colluviem Principes & Status Imperii, in quorum Provincia grassantur, ferro & igni animadvertere, eos dissipare & armata manu, implorata vicinorū Principum auxilio, quatenus necesse est, obsistere, captisq; impietatis ducibus, eos ad restitutionem damnorum compellere, atq; merito punire debent, sicuti prolixius hac de re disposuit Constit. Imperialis in Recess. August. anno 1555. §. so haben wir & §. seqq. & §. wo sich aber & in Ordin. Cameræ p. 2. 1. 15. & in Recessu Imperii Anno 59. §. damit dann hinfüro ubi constituitur, quod huiusmo-

di turbatores pacis publicæ, & colluvies hominū † ipso
 35 facto, absq; ulla sententia declaratoria, in bannum Im-
 perii incidant, & pro bannitis habendi sint, fac. *textus in*
c. 1. de homicid. in 6. quia non militum, sed latronum &
 prædonum nomine digni sunt, text. in *l. hostes, de cap. &*
post l. revers. & l. hostes, de verb. sig.

Idem tenendum de circumforaneis, vagis, sive pa-
 gatim grassantibus militibus, qui incertis sedibus vica-
 tim & pagatim per Imperium catervatim vagantur, ac
 rusticos miserè concutiunt, exedunt, divexant, atq; sce-
 leratè deprædantur, imò plerunq; bonis omnibus ac
 fortunis evertunt, vera hominum sentina: Et tales qui-
 dem graviter sunt coercendi, & puniendi, iuxt. *l. 1. & 2. C.*
qu. lit. unicuiq; se fin. Iud. vind. ubi unicuiq; permittitur
 36 huiusmodi † desertores militiæ, grassatores & depopu-
 latores agrorū, atq; aggressores itinerū, propria autori-
 tate occidere, ut ipsi mortem, quam minabantur exci-
 piant, & id quod intendebant, incurrant, text. *est in l. ca-*
pitalium §. grassatores. de pæn. ubi pœna capitalis in eos
 constituitur, eò quòd proximi latronibus habeantur.

Et hic quidem casus est specialis, quo quis sibi ipsi ius
 dicere potest, contra regulam *l. un. ne quis in sua causa iudi-*
cet, ut rectè tradit Gail. *de pac. publ. c. 4. n. 36. lib. 1. Chass.*
in Conf. Burg. rubr. 1. §. 7. col. 298. & 302.

Octavus & ultimus casus est, quando non
 37 tantum + quis suū amicū eximit ex manibus
 familiae, sed etiam arma ei suppeditat, quibus
minister vexatus & percussus est, ab utroq;
tām exento, quàm eximente, tales inquam

graviter puniri debent, quemadmodum superio-
ribus annis eiusmodi ardelionibus relegationem dicta-
vimus, qui vi ac fraude impedire & eximere se præfūse-
rūt, quò minus in carcerem coniecti fuerint.

Et si a. *suprà* monuimus, quod in carceratū † confessū³⁸
vel cōvictū de crimine eripiens teneatur crimine læsæ
maiestatis l. 4. & ibi Br. ad l. Iul. mai. Item eximēs punitur
poena 10. librarū auri §. *fin. in Nov. ut ōnes obed. iudic. Sch.*
in d. §. pœnales n. 95. de act. Instit. Hic tamē monēdi sumus
istas poenas Iure ff. & Nov. introductas, esse antiquatas,
jamq; iudicis religioni in eiusmodi poenis decernēdis
cōmissas, ut tenet Petrus Plateanus in *iam d. §. pœnales in*
pr. in verbis marginalib.

Quod superest, adhortor, imò rogo & obsecro Studi-
osos, per viscera miserationis Dei ne reprobis & factiosis
atq; seditiosis adolescentibus sese adiungant, quorū tan-
ta est & effrenata licentia, ut omnia pro sua libidine per-
fas & nefas attentent & concutiant, nimiaq; fiducia &
opinionē libertatis scholasticæ quam toties arroganter
ingeminant, nunc pro cōservatione privilegiorū, mox
mutata pro arbitrio sententia contra expressum teno-
rem privilegiorum graviter delinquunt, ita ut metuen-
dum sit, ne istos huius iniquè iactatæ libertatis & im-
munitatis (absit omen) aliquando seriùs poeniteat.

Ergò (tu quisquis es ex petulantioribus) ignem
cuius scintillas ipse dedisti, flagrantem latè & rapien-
tem cuncta videbis ut inquit *Iuven. Satyr. 14.* Contem-
nuntur sæpissimè, quotidie verò non solum interdicta
& pu-

& publica Programmata Senatus Academici, sed etiam severissima mandata Illustriss. Principum Dominorū nostrorū Clementiss. nec eo quo decet loco habentur, sed procul dubio huiusmodi ardeliones Deum ultorem habebunt, quoniam ordinationi Dei turpiter resistunt, iuxta text. *in c. regum 23. q. 5.* de quibus iure dici posset:

Ius & Iura negant homines, & numina fallunt!

Nec Iovis imperium, nec Phlegethonta timent.

Nihilominus tamen interim ressecandæ sunt tales putridæ carnes & scabiosæ oves à caulis repellendæ, ne tota domus, massa, corpus & pecora ardeant corumpantur, putrescant, intereant *c. ressecandæ 24. q. 3. & in c. corripiantur eod. & in c. ecce, ead. q. 3.*

Vt autem tandem concludam hanc quæstionē, teneant Studiosi & memoriæ inculcēt sedulo hanc doctrinā, quod nimirum in dubio casu non debeat scholasticus (si Officialis vel Iudex puerum, aut famulum, vel alium ceperint & carceri mandare voluerint) resistere magistratui ob has potissim. rationes & causas.

40 Quorum 1. est † ne præbeatur tali eximenti occasio aut detur potestas adsumendi officium iudicantis *l. non est singulis, de R. I.*

41 2. Pro Iudice præsumitur † quod iustè processerit, *l. 2. C. de offic. Civ. Iud.*

42 3. Quod officiali etiam iniustè † exequenti non sit licitum resistere, etiam hæc ratio adduci potest, quia nemo debet admitti ad remedium extraordinarium, subsistente ordinario, *l. in causa de minor. l. doli de verb. oblig. l. quadam de edend.* Sed remedia ordinaria sunt introducta

ducta contra Officiales iniuste exequentes, & sic in officio delinquentes, Ergò non est recurrendum ad extraordinaria.

4 Ob hanc quoq; causam Officiali exequenti† ne- 43
mo neq; mediatè neq; immediate resistere debet, utut
prætendat sibi, suove famulo iniuriã fieri, quia sic de fa-
cto procedendo & resistendo aperiretur via delinquen-
di semperq; Officialibus resistendi, id quod esse & ad-
mitti neutiquam debet, *l. i. in pr. de Iust. & Iur.*

5 Illud remedium est quædam† executio militaris, 44
& opus magistrale, quæ licet sit Iuris remedium, *l. qui re-
stituere & ibi Br. de R. V.* tamen est ultimum remedium,
quod non aliter locum habet, nisi omnia legitima re-
media cessent.

6 Ista resistentia facit in effectu quem suæ† causæ 45
Iudicem, id quod planè odiosum est, & ideò restringē-
dum, *l. cum Iurisdictione, cum ibi not. ff. de Iur. d. omnium
Iud. l. un. C. ne quis in sua causa iud.*

7 Et Ultimò debet Studiulus in memoriam† sibi 46
revocare iuramentum, quod præstitit Rectori, ubi inter
alia habetur, quòd iniuriam sibi factam, nec ipsemet,
nec per alium vindicare, sed super illa auxilium Recto-
ris implorare velit. Item si quid habeat controversiæ
cum aliquo, se adquieturum in iurisdictione Scholasti-
ca, & fore contentum sententia Rectoris, aut Senatus
Academici, si is causam cognoscit, & hoc sanctè, ac in-
violabiliter promisit quilibet Studiosus, simul atq; in
Matriculam est receptus, iuramento de super corporali-
ter præstito.

Meritò igitur cessabit omnis resistentia in hoc

Xxxx

præ;

senti casu nostro, quia malū dici nō potest quod legis & iudicis, adeoq; Rectoris autoritate, & sic jure & per cōsequens, iustè & benè geritur. c. quid dicam 14. q. 4.

Q V Æ S T I O

QVINQVAGESIMA QVINTA.

S V M M A R I A.

- 1 *In criminalibus causis probationes luce meridiana clariores esse debent.*
- 2 *Delicta impunita manere non debent.*
- 3 *Deficientibus probationibus, iudicis arbitrio relinquitur, quomodo contra unum, vel alterum procedere velit.*
- 4 *Ubiq; aliquid non est à iure expressum, iudicis arbitrio relinquitur.*
- 5 *Deficientibus probationibus, uter in rixa primum insultū fecerit, à iudice non solum quantitas, & qualitas delicti, sed etiam scientia, sexus & conditio delinquentis attenditur.*
- 6 *Idem excessus in uno gravius, quā in altero punitur.*
- 7 *De unoquoq; bonum, vel malum praesumitur, consideratis primæ ætatis suæ moribus.*
- 8 *Ex gestis præterita vitæ præsentia metimur.*
- 9 *Duobus contendentibus, quorū alter est cōtaminatæ, alter integræ famæ, præstatio pro eo militat, qui fama honesta fruitur.*
- 10 *Aequū est, ut boni nominis sinceritas bono patrocinio sit.*
- 11 *Bona fama est thesaurus hominis inestimabilis.*
- 12 *Crudelis est, qui famam suam negligit.*

- 13 *Amisio fama honesta gravior est amissione oculorum.*
 14 *Honor & vita hominis à pari procedunt.*
 15 *Infamis non solum in eo, in quo infamatur, sed etiam in alijs gravatur.*
 16 *Ex dictis hominum facta pensamus.*
 17 *Exorto dubio, uter prius insultum fecerit, inter aliquos, suspicio in eum cadit, qui etiam prius talia facere & solitus est, & potuit.*
 18 *Iudex in dubio, uter rixae causam praeberit, ex suspicionis causis gravibus, alteri ex officio iuramentū purgationis offerre potest, & 19.*
 20 *In civilibus iuramentum probationis locum non habet, ex iure Civili: secus ex constitutione iuris Saxonici.*

Non raro contingit, ut duo pluresve nocturno tempore cum gladiis in foro, vel plateis obambulent, & sese invicem insultent, inter se pugna cōflictentur, & mutuis vulnrib. ambo ledantur, seorsim ac semoti absq. omnib. testib. nemine vidēte, uterq. a cōtendat & dicat, quicquid actū est, id à se factū esse ob necessariam defensionē sui, & quia aliter docere nequeunt, offerunt se adiuramentum: Quaritur quid hoc in calu sit statuendum & uter adiurisiurādi religionem admittēdus?

Et sanè cū iudici constare non possit, quis primò insultum fecerit, & vulnus alteri inflixerit, liquidē

cuiusmodi causis oportet probationes † luce esse clario-
res, *l. qui sententiam 19. C. de pæn. & vulgata l. sciāt cuncti 25. C. de probaz.* Cui legi subscribunt Pontificii Canones, *in c. sciāt cuncti 2. q. 8.* ubi eam *L. verbotenus canonisa-*
tam habemus) gravius admodum erit, aliquid certi cō-
tra hunc, vel illum decernere. Vnde Bl. *ibidem in d. l. sciāt* rectè infert, in maleficiis probandis legem requi-
rere claritatem probationis in quadam excellentia,
id est per amplius, quàm in causis civilibus. Itaq; si ageret
iudex contra istos percussores ex officio, neutrum eorū
Iure condemnare posset.

- 2 Ne autem eiusmodi delicta † impunita maneant,
- 3 Iudicis arbitrio † relinquitur, quomodo procedere ve-
lit contra unum, vel alterum, in eiusmodi obscuro &
ambiguo casu, *arg. c. in causis §. illis de offic. & potest. iudic. de-*
4 *leg. ubicunq;* enim † non est aliquid à Iure expressum,
Iudicis arbitrio relinqui indubitatum & manifestum
est, *d. c. in causis & in l. 1. de Iur. deliber.*

Cui opinioni & ego haud gravatim adstipulor,
præsertim, si de nocte istud delictum committatur, ita
ut clarè conspici non possit, quisnam primum insultū
fecerit, & autor rixæ fuerit, *arg. c. consuluit inf. de off. de-*
leg. l. testium §. tamen magis scire. de testib. & l. aut facta §.
tempus de pæn. Debet etenim Iudex hoc loco esse vadè
discretus, ita ut in excessibus singulorum, non solum
quātitas, & qualitas † prædicta, sed etiam scientia, sexus
atq; conditio delinquentis attendatur, nec solum se-
cundum prædicta, sed etiam secundum locum & tem-
pus, quo delictum committitur, unicuiq; poena indicē-
da, quippe cum idem † excessus magis sit in uno, quàm
in

in alio puniendus *c. sicut dignum, de hom.* Inprimis autem iudex indagare debet utriusq; vitæ ante actæ conditionem, an talia, aut similia, de quibus alter alterum inculpat facere consueverit. Nam de unoquoque bonum vel malum præsumimus, consideratis primæ ætatis suæ moribus *l. desertorem §. 12. in verbor. inspecto vitæ eius. l. non omnis. §. ab arboris, de re milit. l. tut. de susp. tut.* Ex gestis. n. præteritæ vitæ præsentia† metimur, *l. pn. 7. 1. 1. C. de agent. in reb. lib. 12.* Nam si alter est famæ in contaminatæ, alter verò minimè, profectò præsumtio † militat pro eo, qui fama honesta præditus est, atq; illi bati nominis, æquum enim est ut boni nominis sinceritas bono sit † patrocinio, nigri verò nominis macula † famoso sit detrimento.

Hinc sibi unusquilibet caveat ab infamia, bonamq; famam quærat, quia ut Bl. *in l. un. C. de confess.* eleganter ait: Bona inquam, fama, quam† multi populi amant, est thesaurus hominis inæstimabilis & iucundus, & sicut lilium dat suavitatem odoris. Quo pertinet quòd crudelis sit qui famam † suam negligit, text. *in c. non sunt audiendi 11. q. 3. & in c. noli 12 q. 1.* quia hominis fama inæstimabilis est, text. *in l. si in duab. de usur. & omni com. modo pecuniario præferēda, l. Iulianus, si quis omis. causa test. & l. servorum §. f. de pæn.* graviorq; † amissione oculorum, *l. infamia C. de decur. lib. 10.* Atq; adeò honor & hominis vita à pari † procedunt, ita ut nō minore cura & studio honor atq; famæ integritas nobis, quam vita ipsa cordi esse debeat *l. reprehendendo C. de instit. & subst. l. isti quidem, quòd met. causa ubi gl. in verb. infamia l. 9. de man. vind. Gail, lib. 2. obs. 100. n. 5.* Infamis verò non

Xxxx 3

solum.

vide info. pag. 805 etc.

QUÆSTIO

QVINQVAGESIMA SEXTA.

SUMMARIA.

- 1 *Dua demonstrationes sufficiunt ad probandam alicuius intentionem.*
- 2 *Vnusquisq; debet presumere ad alium spectare id, quod suum non est.*
- 3 *Interpretatio ea fugienda est, per quam esset in potestate partis alium eludere, aut Iure suo defraudare.*
- 4 *Columba tamdiu nostræ esse presumuntur, quàm diu consuetudinem habent ad nos revertendi.*
- 5 *Columba magis mansuefiunt quàm pisces.*
- 6 *Non solum consuetudine Gallia, sed etiam Germania columbae presumuntur esse domini columbarij.*
- 7 *Idem & Iure Provinciali Saxonico obtinet.*
- 8 *Et regione Delphinaria.*
- 9 *Rustici in levioribus delictis mulctandi arbitrium habent.*
- 10 *Actori, non reo incumbit probatio.*
- 11 *Vnusquisq; intentionis suæ fundamentum probare debet.*
- 12 *Testi unico non creditur.*
- 13 *Vox unius, vox nullius.*
- 14 *Vnius testimonio credere, est res pessimi exempli.*
- 15 *Infamia ex fascinatione magica etiam infidelitatem inducit erga Deum, & 41.*
- 16 *Testis pauper idoneus testis non est.*
- 17 *Personæ viles apud bonos infamia & suspitione non carent.*

- 18 Testis vilis conditionis ad testificandum non admittitur
absq. tortura.
- 19 Testis iniuratus non probat. & 21.
- 20 Statuto extante, quod simpliciter nunciij verbo credatur;
ille prius iurare tenetur.
- 22 Semel Dominus adhuc præsумitur Dominus, licet res sit
penes alium.
- 23 Nemo intelligitur iactare suum.
- 24 Allegare non sufficit, nisi probes.
- 25 Paria censentur rem non esse, & non apparere.
- 26 Facta non præsumentur.
- 27 Actori tantò magis necessaria est probatio, quantò fortius
Ius contra eum præsумit.
- 28 In claris non est locus coniecturis.
- 29 Veritas à lure comprobata, praevalet fictio.
- 30 Expressa dispositio Legis facit cessare tacitam.
- 31 Privatio præsупponit habitum.
- 32 Causa naturalis potius attenditur, quàm accidentalis.
- 33 Delictum non præsумitur.
- 35 Consuetudo non incurrit in sensus, sed intellectu & ratio-
ne comprehenditur.
- 35 Signa naturalia non inducunt præsumptionem.
- 36 Non probat hoc esse, quod ab hoc contingit abesse.
- 37 Nemo facere potest, quod dispositio legis, qua-
tenus concernit favorem alterius, non sentiat effectum.
- 38 Columbae volantes, & ad Dominum priorem non redeun-
tes, videntur in nullius bonis amplius existere.
- 39 Pluralitas rerum præsумitur, nisi identitas probetur.
- 40 An differentia aliqua sit inter tame Hausstauben & inter
wilde Feldstauben. Publi

Publicè aliquādo hoc ipso in loco, benevolis ac studiosis Auditoribus, iurisq, tyronibus enarravi perutilem libellum *Institut. Iust.* & memini, me tūc temporis aliqua de feris bestiis, ac volucribus, pavonibus inquam & columbis, *ex l. de rerum div. §. pavonum* ad eorū utilitatem annotasse.

Verū quò facilius ille ipse iam *d. §. pavonum* intelligatur, & ad praxin, usumq, forensem transferatur: hic recitaturus sum facti speciem, quæ ante triduum, aut quatrimum ad nos est transmissa, adductis rationibus dubitandi & decidendi.

Quidam enim rusticus de vicino suo conquestus est, corā Iudice, quòd duas columbas ad se Iure domini, vel quasi, pertinentes, insidiosè inescando ceperit, & incluserit, ac quod peius est, easdem, nescio quibus superstitiosis verbis & ceremoniis, vel incantationibus fascinaricuraverit, ne ad se, tanquam verum Dominum redirent, aut revolarent, petens eundem vicinum compelli, ut illas sibi restituat.

Quæritur: An actio istius rustici sit Iure fundata, ita quod obtinere, & recuperare possit suas, ut ipse asserit, columbas.

Causæ

Ausæ dubitandi in genere plures adduci possunt, quarum prima: Quia actor dicit, se columbas illas educaſſe in domo ſua, quæ evolare, & revolare, exire & introire columbarium ſolebant, & ſic quodammodo cicurata, ut proinde iſtarum volatilium actor Dominus factus eſſe videatur, *d. S. Pavonum.*

2. Quod actor eaſdem columbas per ſigna demonſtravit, & declaravit qualitatem, & formam earum & colorem, quod partim eſſent nigri, partim cerulei coloris, quas poſtea invenit in ædibus, vel columbario vicini ſui, ad quod comprobandum adduxit teſtem quendam, expreſſe deponentem, illas iplas columbas fuiſſe actoris, ſeq; illas benè & probè cognoscere, quia altera habebat colorem nigrum, altera ceruleum, & utraque caput album, & ita demonſtravit columbas iſtas per ſpeciales notas & ſigna idonea, ac ſufficientia, ex quibus probat & arguit actorem eſſe Dominum iſtarum columbarum: Duæ enim demonſtrationes † ſunt ſufficientes, ad probandum alicuius intentum, in hoc præſertim præſenti caſu, iuxta *l. forma. ff. de cenſib. & Br. in l. demonſtratio falſa. ff. de condit. & demonſtr.*

3. Vnusquiſq; debet præſumere ad alium ſpectare ² *in a. p. 10. 11.* † id, quod ſuum non eſt, per regulam *l. fin. C. unde vi.* Sed reus iſte aut ſcivit, aut ſcire debuit, illas columbas ſuas non eſſe, ſed ad alium ſpectare, nempe ad actorem, qui de illarum amiſſione conqueſtus eſt. Ergo eas reſtituere tenebatur, alioquin in eius poteſtate eſſet alienas columbas capiendo defraudare verum Dominum. At enim fugienda eſt interpretatio, per † quam eſſet in po- ³

testate alium eludere, aut Iure suo defraudare, vel per
quam altera pars remaneret in damno, aut decepta, *l. §.*
1. de arbitr. cum simil. adductis per Grav. *Cons. 269. n. §.*
quin imò furtum in illis committeret, per text. *l. Pompō.*
ff. fam. hercis. ubi Vlpianus refert, Pomponium existi-
masse columbas, quæ emitti solēt de columbario, veni-
re in *fam. hercis.* iudicium, cum nostræ sint tamdiu,
4 quàm diu consuetudinem habent ad nos revertendi,
quare si quis eas deprehendisset, furti nobis competere
actionem.

4 Non tantum consuetudine regni Gallia, teste Io-
hanne Fabro. *§. in his Inst. de Rer. Div.* receptum est, &
comprobatum, quod columbæ sint Domini colum-
5 barii, quia accedunt magis † mansuetudini, quàm pi-
6 ces: Verum etiam † in Germania multis in locis, statuta
& constitutiones circa hæc volatilia sunt promulgatæ.

Hinc in Provincialibus Constitutionibus harum
7 regionum † expressè cautum est, ne quis columbarium
tale habeat, cui alienas colūbas insidiosè includere ve-
lit, neve quis retia, aut laqueos, vel alia Instrumenta ar-
tificiose tendat ad capiendas columbas alterius, poena
unius floreni in contra facientes constituta. Quin imò
8 Guido Papæ *q. 218.* testatur in regione Delphinaria † sc̃i-
citum esse, ne quis columbas alterius capiat ex colum-
bario, vel inescando ad se eliciat, alioqui puniatur et-
iam corporaliter, arbitrio iudicantis.

5 Pro reo convento facit & hæc ratio, quod homi-
nes istius communis mulctarint reum conventum
in aliquot amphoras cerevisiæ, quam quidē statim ex-
hauserunt. Quod autem potestatem habeāt rustici mul-

stan-

Standicum qui leviter delinquit, testat. Col. p. 2. c. 1. n. 113.

Veruntamen utut sese hæc habeant, nos contrariam sententiam in pronunciando intrepidè secuti sumus, reum nempe absolventes ab intētata actione.

Sunt autem huius sententiæ fundamenta & rationes, quemadmodum ego adhuc meminisse possum, quod actor non probaverit, neq; ostenderit id, quod reus negaverat. Econtrà ipse vehementer urgebat & intendebat prætenſas columbas esse suas, & ad se iure domini vel quasi, spectare, id quod omninò, & quidem fortius ius, quàm reus proponere, deducere, comprobare & titulum rei cōventæ infringere debuisset, si modò triumphare voluisset, secundum *Vlp. ad l. fin. C. de ed. D. Hadr. toll.* idq; ex regula generali, quod actori non reo † incumbat onus probandi, *l. actor 23. C. de probat. l. qui accusavit 4. C. de edend. cum sim.* & quod quisq; † suæ intentionis fundamentum demonstrare, & probare debeat, *text. est in l. 2. l. eum qui 22. ff. de prob. l. matrimonium C. de prob. l. pn. §. docere autem ff. ne quis eum qui.* Quoniam autē actor prorsus nihil probavit, meritò reus ob non impletam & probatam agentis intimationem absolvendus est, per *text. in l. fin. C. de R. V. & d. l. qui accusavit C. de edend. & d. l. actor C. de prob.*

Restat, ut ad argumenta in contrariam sententiam adducta, paucis respondeamus.

Et primo quidem loco non obest huic decisione, testimoniū, quod perhibuit testis ab actore productus, dū satis audacter asseveraverit, se probè scire, quod illæ columbæ actoris fuerint, seq; hoc iuramento mediante obtinere posse & velle, sibi si imponatur.

Quia ad istud respondetur, huic testi, tanquam u-
 12 nico † non esse adhibendam fidem, text. *in l. iurisi. §. 1.*
C. de testib. & in c. veniens. in fin. & in c. licet. 1. in fin. de
 13 *testib.* quippe, cum vulgò dicamus, vox † unius, vox nul-
 lius, iam *d. c. veniens & d. c. licet c. à nobis eod. de testib. &*
in l. iurisi. C. de test. in fin. cum simil. & ut scribitur, *Num-*
meri c. 35. ad unius testimonium nullus condemnabi-
 tur, & *Deut. c. ult.* in ore duorū, aut trium testium peri-
 bit, qui interfecerit, ubi subiungitur, nemo occidatur
 uno contra eum testimonium dicente, & iterum *c. 19.*
 in ore duorum, aut trium stabit omne verbum, quod &
 rectè dicit Christus *Matth. 18.* & Paul. *Cor. 15.* & ius no-
 strum Canonicum *in c. cum omnes. & c. relat. extra de te-*
stam. Propterea Hieronymus contra Ruffinum scribit, uni,
 etiā Catoni credendū non est: Tradit quoque Valerius
 Maximus *lib. 4. c. 1.* quod cum Q. Scævola, vir Excellen-
 tissimus testis in reum productus, testimonium dixisset,
 discedens, adiecit, ita sibi credi oportere, si & alii idem
 14 adseverassent, quoniam unius testimonio † credere, ef-
set pessimi exempli, prout hæc tradit Tiraq. *in tr. de iud.*
in rebus exiguis ferendo. Coler. c. 1. & 2. quem Studiosi
 omninò in hac materia legent.

Præterea in hac persona testis, hi notabiles defe-
 ctus concurrunt, I. infamia criminis, quod fascinare
 quasi voluit columbas tam actoris, quam rei, qua qui-
 15 dem in causa non tantum † infamis, sed etiam infidelis
 factus est quoad Deum, arg. *gl. in c. 124. q. 1.*
 16 2. Adest quoq; paupertas † ob quam de fide testis
 aliquid diminuitur ut non sit idoneus, & integer, ac
 omni exceptione maior, Farinac. *de opp. contr. pers. test.*
n. 1. & 3. 3. Vilitas

3. Vilitas personæ, quia viles personæ apud bonos
infamiae labe & suspitione non carent, Mascard. *conclus.* 17
 1356. n. 36. & ipsa de fide testis non parum diminuit, si
 non in totum depellitur, adeò, ut nec ipse ad testificandū
 † admittatur, sine tortura, maximè si ultra vilitatem sit 18
 inhonestæ & reprobatae vitæ, & aliqua infamiae nota af-
 fectus, Farin. q. 57. n. 54. & aliquot seqq.

Quando autem in alio quocunq; teste plures de-
 fectus concurrunt, tunc omnino non admittitur, & de-
 positiones eius annihilantur in totum, adeò ut ne qui-
 dem indicium ad inquirendum faciant Mascard. *concl.*
 1311. n. 47.

Quid? quod iste testis est iniuratus, & insuper ple-
 raque deblaterarit, prout ei in buccam venerunt. Me-
 ritò igitur ei fides nulla habetur, per text. c. nullam 2. q. 5.
 & c. hortamur 3. q. 9. & hoc non solum in teste procedit,
 ut is absq; iuramento † non probet, per iam d. iura & ha. 19
 betur in l. iurisi. C. de test. Sed & in eo cuius pronunciato,
 aut sententiæ acquiescendum erit, ut si statuto cavetur,
 quod simpliciter † nuncii verbo credatur, ille quidem 20
 prius iurare debet, aliàs nequaquam ei credendum erit,
 Nic. Grav. in Addit. ad Octav. lib. 6. c. pn. n. 34. & seqq.

Huc quoq; spectare videtur, quod scriptum reli-
 quit Coler. p. 1. c. 10. fol. 308. promissiones & pacta stan-
 di simplici dicto creditoris super damnis & interesse,
 nullius esse momenti, & ponderis, sed teneri eum ni-
 hilominus iuramentum præstare, vel liquidare expen-
 sas, aut damna vel interesse. Et ita quidem nos bis pro-
 nunciavimus in Scabinatu, & adeò in testibus necessa-
 rium est iuramentum, ut ipsi † antequam testimonium 21

perhibeant, iurare teneantur, aliàs invalida erit eorū depositio, *d. l. iurisi.*

Quod tamen sanè intelligendum erit, nisi confestim, postquā deposuerint, iurārint, ut *Cast.* & *Dd.* placuit in *d. l. iurisi.* atq; *Felin. in c. de testib. & in c. fraternitatis n. 2. extra de testib.*

Similiter non obstat secunda dubitandi ratio, desumpta ex regula illa vulgari, quod olī, vel semel Dominus adhuc † præsumatur Dominus, licet res sit penes alium *l. Iure possidetis C. de prob.* cum dissensio, vel desertio animi non præsumatur, nemoq; intelligatur † iactare suū *l. cum de indebito ff. de probat c. super de renunciat.* hæc inquam nihil suffragatur actori, quoniam illud quemadmodum & text. in *d. l. ult. C. unde ui.* non procedit in volucribus, feris, bestiis, piscib. & aliis animalibus, quæ natura sua efficiuntur occupatis: Illa enim non præsumentur esse alterius, quàm illius, qui de præsenti possidet, ut tenet *Br. & alii in l. rem qua nob. ff. de acq. poss.*

Deinde constat, quod ille pro sua intentione nihil probaverit, (nudis enim tantum verbis asseruit, colūbas suas esse) unde non est audiendus, siquidem non sufficit allegare † nisi probes, *d. l. qui accusare C. de edend. l. actor C. de probat. & boni viri deducunt, quod probare non possunt, c. quia pleriq. 2. q. 7. & gl. in c. nō est de cons. lib. 6. Clem. 1. de integ. rest. cum siml.*

Accedit, quod vulgò dicitur, paria censerī † rem non esse, & non apparere, *l. in lege Rutila ff. de contr. emt.* Quia ergò de asserta ista intentione actoris, nihil apparet, sequitur tam nihil eam esse, quàm non potest ullo modo probari.

Addo

Addo quod facta non præsumuntur, † sed proba- 26
tionem efflagitent, *l. in bello §. facto ff. de capt. & postl. re-*
vers. arg. l. 1. §. item illud ff. ad Syll. Et certè tantò plus † a- 27
ctori necessaria fuisset probatio, quànò fortius ius con-
tra eum præsumit, tanquam non verisimilia alleganti,
arg. l. non est verisimile ff. de eo quod met. causa c. nonne, de
præsumt. At enim Iura volunt, quòd secundus occupās
efficiatur Dominus, ergò non debet attendi aliqua præ-
sumtio, in contrarium, quia inclaris non est † locus cō- 28
iecturis *l. continuus §. cum ita ff. de verb. oblig. & veritas*
à iure comprobata † prævalet ficto l. filio quem pater ff. de 29
lib. & post. Fac. l. Impp. ibi veritati locum superfore ff. de prob.
Item expressa legis dispositio † facit cessare tacitam, *l. 30*
cum ex filio §. filio impuberi ff. de vulg. & pupill. subst.

Quod verò iterum subiicitur dictas columbas nō
amisisse consuetudinem veniendi, ex quo detinebātur
à reo convento in suo columbario, vel loco clauso, ni-
hil momenti habet, quia non articulatam, neq; proba-
rum fuit, quod habuerunt consuetudinem evolandi, &
revolandi, quod tamen omninò probari oportuit, iuxta
l. naturalem §. in his ff. de acq. rer. dom. quoniam illud in fa-
cto consistebat, ergò frustrà disputatur, an amiserint cō-
suetudinem, cum privatio † præsupponat habitum, *l. 31*
decem de verb. oblig. & hoc est, quod propriè voluit Ioh.
Fab. in §. pavones vers. revertendi. Inst. de rerum div. ubi
dicit, quod distinctio illius §. non procedit in ave, quæ
retinetur in cavea, vel in loco clauso, sed tantum inspi-
citur an habuerit animum revertendi ad Dominum
& sic an evaserit custodiam nostram: Si enim effuge-
rit oculos nostros, certè præsumitur recuperasse na-

naturalem libertatem, & sic evolasse. Naturalis enim
 32 causa potius attenditur † quàm extrinseca & accidenta-
 lis, *d. l. qui habebat. ff. de test. tut.*

Multò autem minus illa præsumtio hic locum ha-
 bere potest, qua dicebatur, reum columbas inescatio-
nibus parasse, aut eas insidiosè cepisse, vel etiam ex co-
 33 lumbario actoris abstulisse, quia istud esset præsumere †
 delictum, quod minimè est admittendum, *l. meritò. ff.*
pro soc. l. fin. C. de prob. Alc. præsumt. 1. regula 3. VVes. cons.
12. in fin. n. 37. & cons. 44. n. 26. & seq.

Neq; etiam refragatur, quod quarto loco, de con-
 34 suetudine Gallia & Germaniæ dictum est, columbas
 nimirum accedere mansuetudini, & proinde eum, qui
 illas ceperit, & nondum relaxaverit, furti actione con-
 veniri posse, *d. l. Pompon. §. 1. ff. fam. herc. l. si pavonem. ff.*
de furt.

Respondetur enim ad hanc objectionem, primò,
 eam consuetudinē ab adversa parte negari, idcirco non
 tantum alleganda, sed etiam præcisè probanda erit, ut
 quæ sit facti, adeoq; nec præsumatur, sed probari de-
 beat. Neq; verò dici potest notoria, donec planum fa-
 ctum fuerit talem subesse, aut saltem demonstretur, esse
 notorium, quemadmodum allegat, præsertim cum con-
 34 suetudo, ut † altera pars iuris, non incurrat in sensus, sed
 intellectu tantum & ratione comprehendatur, quo ca-
 su plenè probari debet, nec Iudex eam supplere potest,
 ut tradit VVes. cons. 1. n. 54. Col. 48. & seq.

Deinde respondetur, quod non fuerit per acto-
 rem probatum, prædictas aves suas fuisse: Tametsi enim
 afferebat quædā signa & colores, quibus prædictæ erant,
 per quæ

per quæ quidem signa præsumere voluit, res istas esse in dominio suo, per text. *l. stigmata. C. de fabricens. lib. 11. c. si index de sent. excomm. lib. 6.* tamen hæc argumentatio prorsus nihil valet, quia nemo est, qui nesciat, ista signa coloris esse naturalia, & non facta per primum accusantem. At signa naturalia non † inducunt præsumtionem, 35 quod res sit in alicuius dominio. Dato enim & concessio columbas litigiosas nunquam fuisse in dominio alicuius, nihilominus tamen inessent d. signa naturalia. Vnde non probat hoc esse, quod † ab hoc con- 36 tingit abesse, *l. non hoc. C. unde legit.* ubi Beroaldus in *c. presentia & ibi Canonist. de probat.*

Necessariò itaq; dicendum, illud rescriptum Imper. in *d. l. stigmata.* non esse intelligendum de signo naturali, sed accidentali, imposito per hominem, imò etiam si columbæ haberent aliquod signum speciale, sive naturale, sive sibi impositum per actorem primum occupantem: tamen si istæ columbæ evolassent, ille qui eas signavit, perderet dominium, & secundus occupans efficeretur Dominus.

Nemo enim † facere potest, quod dispositio legis, 37 quatenus concernit favorem alterius, non sentiat effectum, *l. nemo potest 58. de leg. 1. & l. ius publicum. ff. de pact. fac. l. si quis in conscribendo. C. de pact.* à contrario sensu. Sed in nostro præsentia casu lex simpliciter disponit, quòd columbæ, quæ evolârunt, & ad pristinum Dominum non redierunt, efficiantur occupantis. Faciat itaque actor quicquid voluerit, nulla sanè ratione impediri poterit dispositionem iuris.

Tertiò responderi potest, quòd columbæ ani-

38 mum revertendi deposuerunt, siquidem evolando, & in naturalem libertatem † sese recipiendo, non redierunt ad pristinum Dominum, sed ad alium pervenerunt. nimirum ad reum conventum, ideoq; tanquàm cōmunes, & in nullius bonis, vel dominio amplius existentes, primò occupantis eas factæ sunt, ut sentit quoq; text. iuris Saxonici in Weichbild. art. 119. ubi habentur in lingua nostra hæc verba: Tauben/Pfauen/vnd ander Federspiel/ das nicht grimmer/fleugs zu Felde/so ist gemein/ idque locum habet, quando desinunt habere animum revertendi, idq; ex exterioribus actibus facile deprehendi potest.

Quartò responderetur, quod etiam si comparet, reum conventum habuisse duas columbas, huius, vel illius coloris, propterea tamen actor non posset obtinere, nisi probaverit præcisè, quod illæ ipsæ sint columbæ.

39 Nam pluralitas † rerum præsumitur, nisi identitas probetur, ut Alex scribit *cons. 134. incipiente, In causa & lite. vol. 2.*

Huic suffragatur trita decisio loh. Andreæ, *inc. auditus de præscript.* ubi concludit, eum, qui conduxerat equum, non relevari, si probet equum in itinere mortuum, quem ipse equitabat, nisi specificè deducat, quod mortuus sit ille met equus quem ipse conduxit, quia dicebat locator benè probari quidem quendam equum esse mortuum, sed non eum quem à me habuisti.

Sic in proposito dicendum, quod licet probatum fuisset (id quod tamen minimè factum) habuisse actorē duas columbas, huius vel alterius coloris, & tales iam esse penes reum conventum, non tamen necessariò sequitur, quod illæ ipsæ columbæ sint, quas actor suas esse
conten-

contendebat, siquidem & reus conventus habuit tales columbas, eiusdem coloris, unde non potest fieri condemnatio per Iudicem, quippe cum ei non constet de certo corpore, quod petatur, ut notat Br. *in l. si rem. ff. de R. V.* quem refert, & sequitur in terminis M. Anton. Natta *cons. 80. in fin.*

Non obstat, quod de communi usu loquendi, vel opinione opponitur, quod nimirum alia sit ratio columbarum domesticarum, † *der zahmen Tauben* / & alia ⁴⁰ silvestrium, *der wilden Tauben* / quia respondemus, ex Quintiliano, ut refert Everh. *in topic. in loco ab opinione vulgi* consuetudinem sermonis vocari consensum erudito, sicut vivendum consensu bonorum, alioquin, si ex eo, quod plures vel dicunt, vel faciunt, consuetudo nomen accipiat, periculosum dabit præceptum, non orationi tantum, sed quod maius est, & vitæ.

Porro ad ultimam rationē dubitandi, respondetur, non tantum reum conventum, sed etiam actorem ipsam, imò testem quoq;, qui sua prohibita arte verbisque superstitiosis easdem columbas litigiosas deblaterando utriq; rustico includere satagebat, per nos condemnatum fuisse, ad solvendam istam cerevisiam, à rusticis exhaustam, idque in poenam prohibitæ artis diabolicæ.

Neque enim dubium est, quin Diabolus eam ad rem manum porrigat, & licet nullis verbis clavis utantur tales † aruspices, certis tamen signis & vocibus clanculum enuntiatis, consecratis, vel potius execratis includere, cogere & arctare columbas conantur, id quod profectò est idololatria. ⁴¹

QUÆSTIO

QVINQVAGESIMA SEPTIMA.

SUMMARIÆ.

- 1 Qui non potest accusare, etiam denunciare non potest.
- 2 In Inquisitione accusator idoneus intervenire debet.
- 3 Coniugibus in honorem matrimonij, super casu adulterij, reconciliatis, pœna mortis ordinaria cessat.
- 4 Idq. in tantum procedit, ut etiam locum habeat, si tacitè delictum alteri ab altero condonetur.
- 5 Limitatur, si semel tantum ad intercessionem alterius pœna remissa est.
- 6 Patronus turpitudinis est, qui crimen uxoris celat.
- 7 Crimen lenocinii incurrunt, qui adulteram deprehensam retinent.
- 8 Iteratum facinus impunitum esse non debet.
- 9 Iniuste Neptunum accusat, qui secundo naufragium patitur.
- 10 Ea, quæ in odium alicuius sunt introducta, in favorem eius non sunt retorquenda.
- 11 Nemo conditionem suam ex delicto meliorem facere potest.
- 12 Delictum pœnam, non impunitatem importat.
- 13 Præscriptio ratione publicæ utilitatis introducta est.
- 14 Adulter ab adulterij crimine & pœna, lapsu quinquennij, si Iudex adulterium commissum ignoraverit, liberatur.
- 15 Imò et si exceptionem illam non opponat.

16 Iudex

- 16 Iudex prescriptionis defectum in criminalibus non supplet.
- 17 Tempus crimen tollere non potest.
- 18 Iudex ex officio pro defensione rei laborare tenetur.
- 19 Publicè interest innocentes defendi.
- 20 Ea, quæ publicam causam attingunt, Iudex ex officio supplet.
- 21 Accusatio adulterii, ut & actio & inquisitio quinquennio exspirat.
- 22 Quinquennii lapsus in prescriptione adulterii, quomodo computetur.
- 23 Confessio Reo, qui tutus est prescriptione statuti, non præiudicat.
- 24 Paria sunt, solutum esse, vel præscriptum.
- 25 Aliter punitur Nobilis adulter, aliter ignobilis.
- 26 Absolutio adulteri prodest adulteræ, sed condemnatio non nocet.
- 27 Res inter alios acta, facilius aliis prodest, quàm nocet.
- 28 Actus ille facilius sustinetur, quando tractatur de commodo, quàm ubi versatur incommodum.
- 29 Quando à statuto imponitur pœna mortis, & ex aliqua causa receditur à pœna, reo non corporalis, sed pecuniaria pœna imponitur.
- 30 Minores mitius sunt puniendi, & cur.
- 31 Senex adulterium committens, ordinaria pœna non punitur.
- 32 Ipsa natura quodammodò trahitur ad misericordiam erga senes.
- 33 Ingenii vigor post annos 48. evanescit.
- 34 Veneris laqueis etiam integerrimi viri capiuntur.

- 35 In pœnarum impositione consuetudo spectatur.
 36 Crimina, quando secundum proportionis mensuram puniendae sunt, & quidem variè, ratione loci, temporis, personae & quantitatis, nec quid certi a Lege statutum est, pœna exasperanda, vel mitiganda iudicis arbitrio relinquitur.
 37 Nemo pro unico delicto duplici pœna afficiendus est.
 38 Rationi nihil magis contrarium est, quàm calamitatica calamitatem addere.

Nobilis quidam, ex antiqua familia oriundus, septem liberorum adhuc viventium, pater, & iam 65. ætatis annum agens, habuit quendam subditum, cuius ministerio tanquàm Voiti in suo pago utebatur, iste ancillam Nobilis vitavit & imprægnavit, quo factò statim, metu pœnae, fugam arripit, interim suis verborum lenociniis persuadet uxori suæ, ut per quas-cunq; occasiones possit Nobilem ad se alliciat, & cum ipso adulterium committat, certa fiducia fretus, tùm impunè se laturum esse stuprum cum ancilla perpetratum.

Uxor obtemperans & acquiescens votis
 mariti,

mariti, quibuscunq, mediis potest Nobili se
insinuare, & quodammodo supponere ansamq,
ei præbere solet, donec victus amore, vel poti-
us furore vagas & illicitas libidines per ali-
quot temporis spatium exercuerit, & adulte-
rium commiserit. Tandem verò seria pœni-
tentia ductus, desit habere consuetudinem
cum ista adultera, reconciliatus suæ propria
coniugi, quæ huius rei non ignara erat. A-
dultera quoq, non tam sua propria culpa,
& sponte, quàm mariti permissione, vel poti-
us sollicitatione & prostitutione, tanquàm
vas fragile, in istud peccatū prolapso, statim
pœnitentiam egit, cum suo marito postmodū
vixit, coniugale debitum ei præstitit, & tres
liberos ex eo suscepit.

Sed severus ultor scelerum Deus pu-
nire voluit adulterium & lenocinium à ru-
stico commissum. Cùm enim connive-
ret Nobilis ad ista vitia, superior verò
magistra-

magistratus hæc facinora rescisceret, & ad denunciationem fratris Nobilis omnes tres personas caperet & carceribus includeret, rusticus ille adulter, & leno in vinculis sibi-ipsi violentam mortem, ex desperatione & meticulosa anxietate perdenda vitæ cōscivit, procul dubio & animam & corpus nefariè perdidit: Nihilominus tamen magistratus comperta libera & spontanea confessione perpetrati criminis, statim inquisitionis processu transmissio ad certam quandam Facultatem Juridicam, se informari postulavit, quæ pœna plecti debeat Nobilis adulter & adultera.

Anobis autem petebatur decisio nunquid pœnæ ordinariæ L. Jul. de adult. hoc casu locus relictus esset?

¶ Tsi autem videbatur locum habere pœna ordinaria ob confessionem per utramque personam factam, per quam purgatur nullitas processus, fieriq; potest condemnatio, & per consequens, pœna gladii eos afficiendos, per text. hoc satis

hoc satis probantem in *l. quamvis. 30. C. ad L. Iul. de adult.* ubi Imperator Constantinus Evagrio rescribens, facrilogos nuptiarum gladio, inquit, puniri oportet: Hoc tamen non obstante, contrarium in casu præsentì respondimus, nimirum utramque personam, præsertim verò Nobilem extraordinaria tantum poena, ut puta pecuniaria multa, ad pias causas applicanda, vel carceratione puniendos esse.

Hæ autem rationes quæ ab ipsis Consulentibus adductæ sunt, nos unà cum aliis permovere.

Primò quod germanus frater, contra text. *l. si magnum. 13. C. qui accus. non possunt* fratrem suum detulerit.

Neque verò obstat, si quis opponat plurimum interesse utrùm accuset, an verò denunciaret aliquis, quippe cum priore casu tantum prohibeatur frater accusare fratrem, posteriore verò non item, maximè, si eò duntaxat spectet denuntiatio, ut ipsius delati fratris salutì consulatur, vel hoc pacto, nempe iusta correctione superioris tandem resipiscat, aliq; simili metu ac pudore perterriti coërceantur, ne liberius impunitiusve peccent, Damh. in prax. crim. c. 6. n. 6.

Quoniam ad hanc objectionem respondetur, ex Br. in *l. Divus n. 7. de custod. reorum*, ubi expressè inquit, qui ÷ non potest accusare, nec denunciare poterit: Sed frater non potest accusare fratrem, vel pater filium de crimine graviore, per *d. l. si magnum*. Ergò nec eundem deferre potuit.

Deindè negari non potest, quin frater iste pessimus suum germanum, tantum in hunc finem detulerit, ut aliqua legali poena puniretur, (effectus enim de-

A a a a

nuncia-

nunciationis est, ut magistratus inquirat, & si denuncia-
ta vera reperiat, illicò correcturis procedat adversus de-
linquentem) & sic ex odii fomite, non ex charitatis affe-
ctu delatio processit, multò minus rectum utilitatis pu-
blicæ desiderium eum permovet, omnium verò mini-
mè verus Iustitiæ Zelus excitavit, ut de hoc crimine a-
dulterii eum deferret, quandoquidem antea super isto
delicto non fuerat infamatus, sed sine scandalo potuis-
set dissimulari, occultari & sine periculo tolerari.

Meritò igitur repellendus erat impius iste frater, &
per consequens, Iudex quoque non statim debebat ad
ipsius delationem inquisitionis processum instituere,
c. repellantur. & c. qualiter, 2. de accus.

Secunda ratio est, quod in inquisitione accusator
2 idoneus † intervenire debeat, & nemine, vel minus
idoneo accusante iudex regulariter ex officio inquirere
non possit, *c. quisquis 21. q. 4. & ibi communiter Dd.*

Tertiò, quod coniunx Nobilis suo marito deli-
ctum illud iamdudum condonaverit, & in illa condo-
natione etiam nùm constanter perseveret, quam ob
causam meritò etiam Iudex sese intromittere non de-
buerat. Si enim coniuges sibi invicem condonent, tum
3 in honorem † ac reverentiam quasi reconciliati isto pa-
cto matrimonii, & propter famam liberorum poena
ordinaria mortis, vel fustigationis nocenti personæ re-
mittitur, quomodo & aliàs partibus læsis reconciliatis
poena publica mitigari solet, ut tradit Ias. in l. transigere
n. 3. C. de transact. per l. Impp ff. de iur. fisci. VVes. ad Schn.
Inst. de publ. iud. §. item L. Iulia n. 2.

Et am-

Et ampliatur hæc conclusio procedere, non solum, si maritus verbis expressis remiserit, & † delictum 4 uxori condonaverit, sed etiam si tacite ipso facto remittatur, puta si post delictum commissum maritus id sciens uxorem cognoscat, & ita nos aliquoties iudicavimus, sæpè quoque in hanc sententiam pronunciatum esse testatur Dan. Mull. *ad Const. Elect. p. 4. c. 19. n. 12.* & ad hoc propositum allegari solet text. in *l. crimen. C. ad L. Iul. de adult. l. si uxor. in fin. l. quæsitum. ff. eod.* ubi dicitur, maritum si post commissum adulterium uxorem sibi reconciliaverit, ius accusandi amittere, *gl. in c. fin. de adult. cum simil. alleg.* Vnde Iulius Clarus in *§. adulterium. n. 18.* adhortatur maritum, ut sibi caveat, ne sciens atq; prudens uxorem adulteram se carnaliter cum ea commisceat, nam ex eo videtur illi adulterium remisisse, ut tenet *un. gl. ab omnibus recepta in d. c. fin.* censetur enim ex hoc mores suos approbasse.

Limitatur autem illa doctrina de remissione coniugum, ut tantum † locum habeat, si semel tantum adultero, vel adulteræ, ad intercessionem alterutrius, poena remissa est, si enim in idem crimen postea, ille, vel illa recidat, utique poena illa non remittenda erit, utur etiam denuò condonare velit pars offensa delictum.

Quid enim honorem matrimonii prætexat, qui uxorem, vel uxor maritum toties delinquere videt? & matrimonium suum contemnit, & contaminatione eius non indignatur, imò talem intercedentem poena dignum Vlp. iudicat in *l. 2. ff. ad L. Iul. de adult.* cui ad stipulatur & id, quod ex Chryl. refert Grat. in *c. 1. 32. q. 1.*

Sicut, *inquiens* crudelis & iniquus est, qui castam dimittit uxorem: Sic fatuus est, & iniustus, qui retinet meretricem, patronus enim † turpitudinis est, qui crimen uxoris celat.

Præterea, quilibet facile secum perpendere potest, suspitione lenocinii in marito remissionem hanc non carere, idq; satis probat text. *in d. l. crimen. C. de adult.* ubi 7 disertè crimen lenocinii † contrahere dicuntur, qui deprehensam in adulterio uxorem in matrimonio detinuerunt, siquidem in proverb. est: primum experiēti facile venia datur, at si iterum in eam insaniam proci-
8 † diffet, cum (ut Pindarus *in hymnis* ait) iteratum facinus
† impunitum esse non oporteat, relapsus dicitur, talisq;
 seculari iudicio sine ulla penitus audientia relinquitur,
c. abolendam, de heret. Iohan. Coras. lib. 3. Miscell. c. 10. n. 7.
9 frustra enim accusat Neptunum, qui † iterum naufragium facit.

Vnde eiusmodi adultera, vel adulter sæpius & iteratò peccans, tantò magis coercendus, & poenis subdendus est, quantò plus corp⁹ suum prostituendo, & adulterando delinquere pergat, & sicuti pro eius commodo nullius beneficii particeps est, ita poenis violati sæpius
10 † thori innectitur, inducta enim in odium † alicuius non debent in eius favorem verti, pro quo fac. text. *in l. un. C. de familiar. lib. 10.* nemo enim ex suo delicto meliorem † suam conditionem facere potest, *l. non fraudantur. 177. §. 1. ff. de Reg. Iur.* quia delictum † poenam, non impunitatem, vel prærogativam meretur, *l. nunquam. ff. de priv. delict. l. sancimus. C. de pæn.* Quid enim magis ridiculum esset, quàm dicere melio-
adulter.

adulteri esse, propter adulterii continuationem, ut ait text. notab. in l. inficiando. §. infans. ff. de furt. neq; enim debet malefactor frui Diis iratis, ut est apud Iuven.

Ex quibus omnibus apparet, talibus adulteris secunda aut tertia vice delinquentibus, non esse poenam ordinariam, ob intercessionem coniugis innocentis remittendam, sed multò magis nocentes ultimo supplicio afficiendos.

Quartò consideravimus in hoc præsentì casu, quòd (ut nobis narratum est) iam quinque anni elapsi fuerint, ab eo tempore, quo hoc delictum perpetrarunt istæ personæ, ergò ob rationem legis, inducentis præscriptionem, eis prodesse meritò debet, ne scilicet ordinaria poena afficiantur, per text. expressum in l. mariti. §. prætereà. & in l. adulter. §. ff. & C. ad L. lul. de adult. quia præscriptio † ratione publicæ utilitatis introducta est, l. 1. de præscrip.

Vndè, etiam si Iudex adulterium commissum esse ignoravit, si tamen intra quinquennium non vindicabit, amplius † de eo agi non potest, sed reus liberatur à poena, licet exceptionem illam non opponat, dummodo ea constet exactis, hancq; sententiam, tanquam humaniorem cum Dan. Mull. ad Constit. El. p. 4. c. 19. n. 6. amplecti malim, quàm eorum opinionem, qui in Consultationibus ad Const. Elect. p. 4. q. 1. tradiderunt, tum demum quinquennalem præscriptionem prodesse adultero, si principaliter super ista † exceptione sese fundaverit, aliàs enim si se non fundavit super ipsa præscriptione, Iudex non suppleret ex officio, sed valeret accusatio, vel inquisitio contra reum non excipientem, Br.

- in l. 1. ff. de accus.* Idem tenet Myns. *observat. 35. cent. 4.*
 16 *in fin.* inquit, quod iudex non suppleat † in crimina-
 17 libus, de præscriptionibus, cum crimen tempus † tol-
 lere non possit, Br. *in l. cum qui. §. qui ita stipulatus ff. de*
verb. oblig. & Guido Papæ decis. 225.

- Tametsi, inquam, hoc ita sit à Dd. & Consiliariis
 determinatum *in 4. p. Consult. q. 1.* tamen Studiosi ad-
 hærebunt alteri opinioni Mulleri, quod nimirum pro-
 sit præscriptio quinquennalis adulterii, etiamsi illam
 exceptionem non opposuerit adultera. Et ita quidem
 nos in Scabinatu ante complures annos pronunciavi-
 18 mus: Quia iudex ex officio pro defensione † rei labora-
 re debet, *l. 1. ff. de question. & l. & si non defendantur. ff.*
de pæn. Authent. qui semel, C. quem. & quando iudex, Pa-
norm. inc. veniens. n. 19. de accusat. quippè cum publicè
 19 † intersit, innocentes defendi, *l. servum. 23. §. publicè, de*
procur. & melius atque tutius sit nocentem absolvere,
quàm innocentem condemnare l. absentem. ff. de pæn.
 20 Quæ verò publicam causam † attingunt, iudex ex officio
 supplere debet; Panorm. *inc. si constiterit, n. 15. de accusat.*
 Br. Alex. & Dd. *in l. 4. §. petitam ff. de damn. inf.*

Ceterum, tametsi aliàs regulariter crimina non
 præscribantur minori temporis spatio, quam 20. anno-
 rum, *l. querelam. C. de falsis.* & ita tenent cōmuniter Dd. ut
 dicit Abbas *inc. cum haberet. n. 4. de eo qui duxit quam poll.*
 Boër. *decis. 20. Clarus §. fin. q. 51. v. 3.*

- 21 Tamen accusatio † adulterii, actio & inquisitio
 spatio quinque annorum duntaxat præscribitur, ut est
 text. *in d. l. mariti. §. hoc quinquennium. ff. ad L. Iul. de ad.*
 22 ubi Marcell. quinquennium † ab illo die accipiendum
 esse,

esse, quo adulterium commissum. Hinc ergò intelligitur continuum esse id tempus, non utile.

Quintò hanc sententiam confirmare videtur, id quod tradit Dec. *inc. et si Clerici n. 27. de iudic.* ubi cōfessio rei, qui tutus est præscriptione statuti, non præiudicat, *23* nec ex illa condemnari potest, & ait Dec. Marian. Soc. ita tenere *inc. de his de accus.* ubi refert, se ita cōsuluissē, & subiicit Dec. quod eum ipse legeret Pisis, viderit originaliter Consilium Socini, & cum similis casus accidisset iterum, ita iudicatum fuit. Id quod & Bl. voluit *inc. fin. de offic. de leg.*

Ratio huius est, quod paria sunt, solutum esse, vel *24* præscriptum. Item paria sunt, poenam soluisse, & satisfactum esse de crimine, vel præscriptum cognitioni, *l. sed & si unius. 17. §. prator ait. ff. de iniur.*

Sextò facit cōmunis Dd. doctrina, post gl. & Br. *in l. si quis viduam ff. de quest.* quod nimirū non tantum in aliis delictis, puta homicidii, & veneficii, sed etiam in crimine adulterii varietur poena, secundum conditionem personæ: Aliter enim putant Dd. puniri Nobilem, *25* aliter ignobilem, & sufficere deportationem, arg. *iam d. l. si quis viduam per text. in l. eiusdem. §. pn. ff. ad L. Cornel. de sicar.* ubi ait Marcellus, quod *L. Cornel. de sic* poena sit in insulam deportatio, & etiam omnium bonorum ademptio, sed solent hodiè capite puniri, nisi in honestiore loco nati. Humiliores enim solent, vel bestiis subici, aliores verò deportantur *in tract. de nobilitate c. 20. n. 108. & seqq.* ubi dicit, quod nobiles & alii in dignitate constituti, mitius puniuntur, quàm ignobiles, & plebei, allegans ad hoc plurimos text. & Dd. autoritates.

Porro

Porro si Nobili parcitur ob supradictam causam, ne ordinaria poena adulterii afficiatur, meritò illa mitigatio & remissio poenæ mulieri quoq; adulteræ prodest.
 26 se debet, *l. denunciasse. §. pn. ff. de adult. ubi absolutio + adulteri prodest adulteræ, sed condemnatio non nocet.* Idem voluit gl. *in l. 2. ff. de adult.* idq; ob regulam vulgatam, quod res inter + alios acta facilius aliis prodest,
 27 quàm nocet, *l. si hares. ff. famil. hercis.* Simile videmus,
 28 quod facilius sustinetur actus, quando tractatur de comodo, quàm ubi versatur in commodum. Quae de re plura videant Studiosi apud Gravett. *cons. 206. in pr. n. 1. 2. & 3.*

Septimò, etsi Nobilis sit solenniter confessus hoc delictum: tamen non posset condemnari ad mortem, occasione commissi adulterii. Quando enim pro aliquo delicto venit imponenda + poena mortis, ex forma legis, vel statuti, & ex aliqua causa receditur à poena, tunc non imponitur reo poena corporalis, sed pecuniaria, vel alia non corporalis, ita probat text. *in l. qui ædes, in l. si fortuitè ff. de inc. ruin. & in l. si adulterium cum inoestu. §. Impp. ff. de adult.*

30 Quemadmodum autem minores mitius + sunt puniendi, ob id potissimùm, quod nondum habeant perfectum consilium, atque iudicium Tiraq. *in tr. de pæn. temp. aut remitt. causa 7.* & Menoch. *de arbitr. iud. quest. cas. 329.* Ita etiam eadem ratione, quando senex committit adulterium, vel aliud delictum, ex causa senectutis, & ætatis in graveſcentis + receditur à vera poena homicidii, vel adulterii, & transmutatur in aliam poenam pecuniariam, vel relegationis, vel aliam similem,

lem, quæ non sit corporis afflictiva, *l. si quis gravi valetu-*
dine §. ignoscitur ff. ad S. C. Syll. l. pn. ff. de termin. mot. l. 3. C.
de Episc. & Cler. text. in l. ferè 109. ff. de Reg. Iur. c. tantane-
quitta. 1. q. 7. & c. tempora 26. q. 7. Menoch. de arbitr. jud.
d. cas. 329. n. 20. & Tiraq. causa 8. Vnde iudex eiusmodi
 senem relevare debet à poena mortis, quippe cū ipsa
 natura † quodam modò trahatur ad misericordiam se. 32
 num, ideoq; nullatenus in illis districtio regulæ tenēda.

Et huc quoq; spectat illud Poetæ lib. 12. *Aeneid.*

Dauni miserere senecti:

Et Euripides in *Bacchis* ait: Vestram senectam vi-
 deo mentis indigam: Et Plautus in *Mercatore*: Senex cū
 extemplo est, iam nec sentit, nec sapit: Aiunt solere eum
 repuerascere. Et Aristot. in *Politic.* autor est, post an-
 nos duo de quinquaginta, (48) ingenii vigorem eva. 33
 nescere.

Idcirco ut concludam, senior iste Nobilis, qui bo-
 nam partem consilii mentisq; amisit, clementius plecti
 debet, præsertim cum difficiles Veneris insaniam susti-
 nerent, quod & adstruit Imperator in *S. illud quoq; Novell.*
quib. mod. natural. effic. sui ubi ait Amoris fervore nihil
 esse vehementius, & gl. idem sentit in *l. un. in verb. si ca-*
pta C. ad S. C. Claud. & in §. 2. in verb. bacchatam Inst. de
succes. subl. ubi gl. citat versus:

Militat in teneris annis amor hospes amænus:

Atq; incanit in ridiculosa Venus.

Et dicit text. in *l. 2. §. initium ff. de orig. Iur.* quod
 captus amore virginis omne fas atq; nefas cōmitteret.
 Et Bl. *ibid.* ait, quod amor puellarum sensum perturbat.
 Salomon enim propter mulieres idola adoravit, & tē-

34 plumeis ædificavit 3. Reg. 11. & in c. Salomon 32 q. 4. Cum itaq; in Venerem lapsi sint, & adhuc labantur † viri alioqui integerrimi, sanctissimi & religiosissimi, iuxta illud:

Adam, Samsonem, Regem David, & Salomonem

Fœmina decepit, quis modo tutus erit?

Chassan. in *Consuetudin. Burg. rubr.* 4 §. 7. col. 658. sub n. 18. meritò poenæ ordinariæ locus esse neutiquam debet, sed poena tantum pecuniaria, vel carceris, aut alia similis infligenda erit.

Plures autoritates de mitigatione poenæ in senibus adhibenda, & de variis incommodis senectutis videant Studiosi apud Tiraq. in d. tr. de pæn. temp. causa 8. & Iodoc. Damhoud. in *Euchiridio parium* in verbo *senectus sterilitas* & in verbo *senectus hyems*, in verbo *senectus autumnus*, & *Horologium Principum lib. 1. capite 42. & lib. 3. c. 5.*

Octavò, ad evitandum ultimum supplicium considerari & ponderari quoq; potest etiam hoc fundamentum meo iudicio equissimum & efficacissimū: In poenarum impositione attenditur consuetudo, quæ † poena imponi consueverit, pro tali crimine, l. *hodiè ff. de his qui not. inf.* & Dec. inc. *ex literis Col. fin. de Constit.* & in c. *inter ceteras col. pn. de rescript.* Sed de consuetudine pro talibus criminibus ad Venerem pertinentibus, in quæ lapsi sunt, & etiamnum hodiè labuntur viri alioquin optimi & integerrimi, (ut *supra* quoq; dictum) poena tantum pecuniaria imponi consuevit, teste Grav. *Cons. 41. n. 8.* imò teste ipso quotidiano experimēto. Ergò poenæ Ordinariæ locus esse non debet.

Porro an homicidium, adulterium vel simile crimen iuste puniatur tantum pecuniaria poena indicta, videte Did. Covarr. *libr. 2. var. res c. 9. n. 8.* ubi inter cetera tradit, quod cum crimina sint † secundum propor- 36
tionis mensuram punienda, & hoc variè contingat, ratione loci, temporis, personæ, & quantitatis, nec à Lege certum quid statui possit, quin iudicis recti & prudentis arbitrio multa relinquantur, quòd, inquam, cõstet plane iudicem posse proprio iudicio & sententia legis poenam, vel augere, vel minuere *d. l. quid ergò §. pœna gravior ff. de his qui not. inf. c. ult. de trās. c. at si clerici §. de adulz. de iudic. & in c. de causis de offic. deleg.*

Ceterum an & quando iudex Ecclesiasticus possit Clericos delinquētes punire poenis pecuniariis, consulendus & videndus est idem Covarr. *supra d. loco libr. 2. c. 9. cum seqq.*

Nonò & ultimò decrepitus ille Senex, ut nobis quidem narratum est, occulto quodam morbo graviter punitus erat, adeò ut per integrum quinquennium cõiugali affectu gaudere nō potuerit, multò minus alia negotia domestica administrare valuit, ita meritò etiā ob hanc causam ei parcendum erit, ne poena ordinaria ple-
 ctatur, siquidem nemo † pro uno eodemq; delicto du- 37
plici flagello castigari debet, *l. Senatus de accus. d. c. at si Cl. de iudic.* Quid enim magis rationi contrarium † est, quā 38
 calamitati addere calamitatē, afflicto afflictionem? cõ-

tra text. *l. Divus n. de offic. præs. d. l. tam dementis C. de Episc. aud. cum simil.*

QUÆSTIO

QVINQVAGESIMA OCTAVA.

SUMMARIA.

- 1 Turpes lites turpiores habere solent Advocatos.
- 2 Finis Iurisprudentiæ.
- 3 Rabularum quorundam consuetudo, qui nullam Iuris partem sanctiorem credunt, quàm quæ maius affert lucrum.
- 4 Nemo absq. publica auctoritate Iudicis sibi ipsius dicere debet, & 7.
- 5 Pignus etiam propria auctoritate occupare non licet.
- 6 Possessor rei alienæ non solum possidentibus eam reddere, sed etiam æstimationem rerum restituere cogitur.
- 8 Arrestum absq. prætoris iussu homini privato non est concessum.
- 9 Ius Saxonicum aliter non valet, nisi quatenus usu receptum est.
- 10 In Iure Saxonico multa constituta reperiuntur, quæ usu non sunt recepta.
- 11 Statuta sunt stricti Iuris.
- 12 Quod non mutatur, stare non prohibetur.
- 13 Illi, cui datur actio ad repetendum id quod solutum est, ei fortius remedium datur, ut re integra indemnis conservetur.
- 14 Res in vecta in domum conductam tacitè obligata sunt pro mercede domus locata.
- 15 Idem & in navi conductâ obtinet.

16 Publi-

- 16 Publicè interest, habere hospitia comparata pro peregrinantibus.
- 17 Cives suspecti de fuga propria auctoritate per creditore, vel alium eius nomine capi possunt.
- 18 Arresta in Germania passim contra debitores extraneos permittuntur.
- 19 Consuetudo est optima statutorum interpretres.
- 20 Interpretatio ea demùm vera est, quæ à praxi & experientia desumitur.
- 21 Debitores vagabundi, & latitantes ex diplomate Casareo à creditoribus ubiq; in Imperio capi possunt.
- 22 Gallia, Italia, & Germania consuetudine, caupones hospitum res retinere possunt donec eis solutio facta fuerit.
- 23 Libri Scholarium retineri possunt ab hospitibus, donec eis satisfactum sit.
- 24 Libri Studiosorum capi non possunt, ex aliqua causa etiã pro executione sententiæ.
- 25 Consuetudo est forma rei.
- 26 Consuetudini sicut matri reverentia exhibenda.
- 27 Consuetudo æquiparatur iuri naturali.
- 28 Mores ævum suum habent, ut quod aliquando inhonestum est, postea honestum videatur.

Turpes lites turpiore habere † solent Advocatos, inquit post Sen. Specul. in t. de Advocat. §. 9. n. 11. Tametsi igitur iuris disciplina teste Cicer. ad civium salutem & civitatum † incolumitatem hominūq; vitam beatam & quietam inventa & comparata sit: Sunt tamen hodiè sancti iuris eversores veteratores & forense rabulæ, qui in hoc Legum usum collocant, ut

lucrum ipsi solum corradāt, execrabilem illam vocem
subindē eructantes: Hoc est de pane lucrando: Quo fit,
 3 ut nullam iurist partem sanctiorē, magisq; suscipiendā
 putent, quā eam, quæ aureos plurimos reddere possit,
 tantū abest, ut de salubri hominum concordia, tutaq;
 & tranquilla inter mortales cōversatione vel semel co-
 gitent, qui fas atq; nefas iuxta habent, qui non conten-
 ti iniquissimas causas sub prætectu apud Iudicis con-
 spectum & fuco obducere, nisi etiam iustas impuden-
 tissimē & citra omnem penē timorem impugnarint,
 suppresserint, atq; ex SS. Iustitia iniustitiam facere, sin-
 ceram & puram legis veritatem ambagibus implicare,
 tenebrisq; falsissimē assertionum obvoluere, offunde-
 re & iusta omnia corrumpere, non sine maximo mor-
 talium detrimento modis omnibus sint conati.

Id quod egregiē tenebrionem quendam potius
à Iure perditum, quam Iuris peritum fecisse constat, qui
 cuiusdam prodigi hominis patrociniū suscipiens, au-
 dacter & perfricta fronte asseribat:

Hospitem cauponarium (qui peregrini a-
 pud se divertētis, & lautē per aliquot se-
 ptimanas epulantis, vestimenta, nimirum
duplicatas pelles lupinas, bombardas, & a-
lia utensilia, nec non equos, & currum, unā
cum duabus cistis restituere, aut dimittere
noluit, nisi prius de solutione 300. Fl. quos pro
 cibo

cibo & potu petebat, sibi satisfactum, aut
 sufficienter cautum fuerit,) illum, inquam,
 hospitem asserebat ius suum crediti, ob illam
arrestationem, & detentionem equorum,
vestimentorum & cistarum amisisse, addu-
 ctis eam in rem pluribus rationibus Iurisq;
 fundamentis, & Dd. autoritatibus.

Quæsitum itaq; à nobis fuit:

Num malleo subsistat eiusmodi præiudicialis deci-
 sio vel sententia?

Et sanè prima fronte videtur dicendum & respō-
 dendum affirmativè, quod sic. Tametsi enim quis
 pro caupone dicere possit illi peregrino prodigo com-
 petere remedium iniuriarum ordinarium: Item hospi-
 tē ratione impensarū & sumtuū habere ius retentionis:
 Tamē hæc actio vel electio videtur in arbitrio hominis
 peregrini consistere, utrū velit ordinarium, vel extra-
 ordinarium remedium intentare.

Porro ad ius retentionis quod attinet, illud non
 habet locum in hoc præsentī casu nostro, ubi non fue-
 runt abducti equi, quemadmodum etiam sine iudicis
 autoritate nō debet aliquis sibi meripse ius dicere, qui p.
 pecum etiā pignus propria autoritate non † liceat oc- 42
 cupare, aut retinere, secundū omnes Dd. in l. 3. C. de pig. 5
 siquidē manifestissimi iuris est neminē sine prætore au-
 tore propria autoritate, & per viam facti debere temere
 alteri⁹ bona aut etiā hypothecam, vel pignus sibi arro-
 gare.

gare, multò minus, ut iam dictū est, sibi met in sua causa propria Ius dicere.

- Quandoquidem quicumq; alienarum rerum possessionem invaserit, non solum † eam possidētibus reddere, verū n & æstimationē earundem rerum restituere compellitur *l. si quis in tantam §. si vero C. unde vi. Canonist. in c. placuit. 16. q. 6. c. cum qui. de præbendis lib. 6.* seu ut Br. & alii loquuntur, Ius suum crediti & pignoris perdidit, *l. extat ff. quod met. causal. creditores 7. & l. pñ. ff. ad L. Iul. de vi priu.* Quia nemini licet sibi ipsi † ius dicere. *l. 1. & t. t. C. ne quis in propr. causa sibi Ius.*

Quæ sanè remedia omnia, tam in re mobili, quā immobili, nec non in persona hospitis, vel cauponis locum habent, quemadmodum hoc latè tractat post alios Menoch. in suo eleganti tract. de recup. poss. remed. 5. & 6. ac passim alibi.

- Quib. accedit, quod nimirum nullum arrestum, & nulla manuum † iniectio sine prætoris iussu homini privato concessa sit, sed illicitè, & privatim, sine auctoritate iudicis rem alterius arrestans, ac detinens, iure suo privetur, arg. *d. l. 1. & ibi notant Dd. Cod. ne quis in sua causa & in l. liberis. §. fin. ff. de lib. causa* ac notat Salic. in *d. l. creditores n. 11. & 12. & latissimè Coler. in tr. de process. exec. p. 1. c. 5. n. 106. cum seqq. & passim per t. tr.*

Etsi autem de Iure Saxonico dispositum reperia-
tur, ut is, qui sine iudicis auctoritate rem suam à possessore abstulerit, ob istam temerariam invasionem, multa-
ri debeat vel 30 sol er Bett vnnnd Buß / vor den geübten Frevel
geben / vnd dem andern widerumb das Gut in sein gewehr folgen
lassen / biß so lange ihme dieselbe / wie Recht / gebrochen / ut est te-
xtus

tus in Sandrecht. lib. 3. art. 43. ubi gl. 1. n. 4. vers. dieser Gewalt ist gewerley §. wie denn quemadmodum aliàs à quibusdam Dd. asseritur, dispositionem *d. l. si quis in tantam* in-desuetudinem hodiè abiisse, tamen quicquid illi asserāt videtur dicendum, & Iuris esse manifesti, quod per de-suetudinem non tollantur Leges, sed per contrariam consuetudinē, quæ tamen hoc loco nusquā probatur.

Quid quod observātia *suprà* dicti statuti Saxonici, hic est nondum probata, sicuti nec notoria, taceo quod aliter Ius † Saxonicum non valeat, nisi quatenus usu receptum sit. Hartman. Pistorius q. 16. n. 11. p. 1. eumq; secutus Matth. Coler. in tr. de process. exec. p. 1. c. 2. n. 20. ubi tradunt, ius nostrum Saxonicum non magis ex litera, quàm ex usu, & longæva consuetudine addiscendum esse, ideoq; iure Saxonico multa constituta reperian-tur, quæ usu † non sunt recepta, adeoq; aliter non va-¹⁰lent, quàm si consuetudine fuerint approbata, ut proinde longè fallantur, qui cognitionem huius iuris, magis ex verbis, quàm ex usu sibi parare student; ex quo evidenter apparere videtur, dispositionem Iuris Saxo-nici corrigentem ius commune, in uno duntaxat casu tam ratione rerū quam poenæ intelligendam esse, saltē de invasione rerum propriarum, penes alium existen-tium, non vero de violenta occupatione rerum aliena-rum, quemadmodum ita distinguuntur duo casus in *d. l. si quis in tantam* C. und. vi. per Menoch. in d. tr. de recup. poss. remed. 9. Vnde Ius Saxonicum primum casum *d. l. si quis in tantam* corrigens, ad alterum vers. *si vero aliena-rit* ad alterum non extenditur. Ita quoq; Ius Saxonici videtur intelligendū, respectu poenæ criminalis, L. Iul.

furti, vi bonor. rapt. non verò respectu civilis æstimationis, aut amissionis iuris, saltem illius, quod quis in fundo ingresso habuit. Alia enim poena est in l. 1. & l. fin. ff. ad l. lul. de vi priv. alia in d. l. si quis in tanta. Qua sanè conciliatio Iuris Civilis & Saxonici optima & tutissima esse videtur, ne aliàs unico statuto duo diversi casus & diversæ dispositiones Iuris Civilis & cōmunis simul tollantur, quod esset contra mentem omnium Legislatorum, cū statuta stricti iuris sint, & quoad eius fieri possit, restringenda, ut inter terminis latius hac de re disserit Menoch. in tr. de recup. poss. remed. 9. q. 5. n. 338. cum multis seqq. iunct. quæst. 52. n. 400.

Accedit deniq; quod nusquam condictio ex l. ex-
tat quod met. causa correctæ legitur, quod ergò non mutatur, cur stare prohibetur? l. meminert C. de appell.

Postremò & ultimò si præiudiciis quoq; locus esse debet, nobis narravit Cōsulens, nuper admodum in ardua quadam causa contra possessorem à sex magni nominis Iuridicis Facultatib. & Scabinatibus uniformiter de Iure ita pronunciatum fuisse. Quin imò in hac ipsa præsentī nostrā quæstione Dd. quosdā contra istū cauponem pro peregrino respondisse constat, ex copia nobis transmissa.

Ex quibus omnibus videtur concludendum, illū temerariū hospitem ius debiti amisisse, ob violentam illam occupationem, arrestationem vel retentionem.

Sed his aliisque rationib. & fūdamētis nō obstantib. contraria sentētia præsertim in nostro casu nobis de iure verior visa est, quod nimirum caupo iste, vel Dominus hospitii optimè retinere potuerit equos, & currū ac reliqua bona suppellectilia peregrini hospitis. Ra-

Rationes decidendi hæ sunt:

Quarum prima est, quoniam caupo gessit hoc loco negotium suum ipso actu & gestu l. solvendo ff. de neg. gest.

Deinde exstat regula Iuris, quod cui datur actio ad
 † repetendum, id quod solutum est, ei fortius datur re- 13
medium, ut re integra conservetur indemnis, l. frater à
fratre, vers. igitur & ibi gl. ff. de cond. indeb. sicuti aliàs di-
 cimus, cui damus actionem, ei fortius retentionē. l. 199.
 & ibi Dec. ff. de R. I. l. 1. §. quod autem ff. de superf. ubi Vlpian⁹
 regulā inducit, ad hoc, superficiarius, id est qui utile do-
 minium in fundo, vel alia re immobili habet, ubi è pos-
 sessione ceciderit utilem actionem in rem habet adver-
 sus Dominum, l. superficiario ff. de R. I. quod si Dominus
 adversus superficiarium vindicare voluit, tunc excepti-
 one in factum per superficiarium removeri potest. Si-
 cuti enim superficiario actionem in rem damus, ita ei
 exceptionem quoq; competere nemo negabit, quibus
 suffragatur etiam text. in l. hereditas §. si defuncto. ff. de
 pet. hered. & text. l. per retentionem C. de usur.

Tertiò de iure communi certò constitutum est,
 tacitam hypothecam induci, per text. l. itemq. ff. de pact.
 & l. certi iuris §. C. locat. videlicet, quod res in vectæ & il-
 latæ in domū conductam sint tacitè † obligatæ, pro pē-
 sione, seu mercede domus locatæ, addimus text. in l. 3. ff.
 quib. mod. pign. tac. contrah. & l. si non inducitur. C. eod.

Declaratur autem illa regula, ut procedat etiam
 in reb. in vectis, & illatis † in navi conductæ, quia etiā illæ 14
 cēsentur tacitè obligatæ, pro pē sione navis, probat An-
 tonius Negus. in tr. de pignor. p. 2. memb. 4. numero 149.

Merito igitur in proposito nostro casu cum caupo iste quoque habuerit tacitam hypothecam in equis, & aliis rebus illatis à peregrino hospite, merito inquam, sibi illas res tam diu retinere, & detinere poterit, donec sibi satis factum fuerit.

Quarto certum quoque est, dominium hospitii pro pretio unius prandii & coenae non prohiberi detinere tot res, vel bona peregrini, quanta sufficiunt pro exsolutione illius escoti (ut Bl. vocat in *d. l. certi iuris n. 5. C. loc.*) Petr. Rebuff. in *tr. de lit. oblig. art. 4. gl. 2. n. 31.* Si itaque pro uno atque altero prandio, vel coena habet caupo ius retentionis: Quanto magis manus injicere in proposita facta specie potuit hospes iste, in res peregrini, luronis, innumeras ferè epulas cum suo comitatu abligurientis, quippe cui quotidie grandes fumabant pultibus ollae.

Quinto huc pertinet, quod stabularius, item caupo pro hospitiatione, vel exhibitione nocturna, vel diurna, in diversorio possunt detinere iumenta, vel alias res illatas per extraneum, vel forensem, secundum Ant. Negus. in *tr. de pignor. p. 2. memb. 4. n. 138. per l. eo iure §. stabula ff. in quib. caus. pign. vel hyp.* adeo quod tradant Dd. cauponem, nautam & similes personas, quae detinent res in ipsorum custodiam illatas, aut in vectas, gaudere in iis etiam privilegio praelationis, pro impendiis factis in res illatas, per *l. interdum & l. huius ff. qui pot. in pign.* quae iura ad hoc propositum adducit Negus. iam *d. loc. n. 141.*

20

Cum enim publice intersit, habere hospitia pro peregrinantibus ut de noctu, vel interdum divertant,

l. 1.

l. 1. l. nauta ff. naut. cap. stabul. meritò eadem utilitas publica suadet, ipsis sine mora satisfieri, super eo, quod in usum peregrini expendunt, ne videlicet tædio non receptæ solutionis affecti, alios deinceps advenientes suscipere recusent, secundum Pyrrhum *in Consuet. Anrelianens. in 2. de excusatione ex locato c. 7.* Et per hæc sustinetur, & toleratur usus nostrorum publicorum hospitum, exercentium cauponationes vinarias, aut cerevisiarias, qui Studiosis, aliisq; personis cessantib. solvere pretium potus in taberna exhausti, propria autoritate detrahunt vestes, enses, sarcinas, gladios, pileos, libros, annulos, aut simile quid, in causam pignoris, donec de pretio tabernariis satisfaciāt, Bl. *in d. l. cer. iuris n. 5. C. locat.* Quod notandum esse putat Coler. *p. 1. c. 2. n. 21.* pro pincernis nostrorum temporum, qui hanc theoreticam benè praticare norunt.

Sexto si possunt cives & incolæ etiam propria autoritate † per creditorem, vel alium eius nomine capi, 17 & incarcerari, pro debito, & sic ex causa civili, si fuerint suspecti de fuga, & bona immobilia nulla possideāt, per text. *l. ait prætor § si debitorem ff. quæ in fraud. cred. gl. ibid. in verb. locum* & per text. in *l. gen. C. de decur. lib. 10. las. in §. n. 72. cum seq. Inst. de act. & Hyppol. de Marf. singul. 43.* Ergo multo magis forēses, sive extranei, & advenæ capi, in primis verò res eorū auferri, vel detineri possunt, quando nimirum suspitio fugæ subest, ut sentit Andr. Gail. *lib. 2. observ. 44.*

Septimo arresta quoq; passim in Germania con 18 tra debitores extraneos & advenas permittuntur, ad eū potissimum finem, & effectum, ut creditorem securum

reddant debitores datis pignoribus vel fideiussoribus.

Tametsi igitur in nostro praesenti casu aliqua sub-
esset ratio, quae dubitandi curam afferret, quia tamen mo-
ribus Germaniae receptum & observatum est, ut credi-
tor possit debitores extraneos prehendere, vel illorum
res arresto constringere, ideo ab ista consuetudine non
est recedendum, sed potius huic sine haesitatione infi-
stendum, haec enim est optima legum atque statutorum
interpretatio, *l. si de interpretatione ff. de Legibus c. cum dilectus*
de consuetud. & eademum est vera interpretatio, quae a
praxi ipsaque rerum experientia desumitur, ut ait Bl. *in c. 1. in pr. de feud. sin. culp. non amit.* Quod a huiusmodi con-
suetudines introduci queant, vel valeant, tenet expressè
Francisc. Marcus *decis. 396. p. 11.*

Octavo & ultimo negari non potest, quin soleat et-
iam Imperator ad preces creditorum contra vagabundos,
fraudentos & latitantes debitores diplomata, sive li-
teras patentes decernere, in eum finem, ut ubique locorum in
toto Imperio prehendi, & iuri sisti possint, ratione, quia
qui vagabundus est, nusquam habitat, sed est ἀπολις,
text. notab. in *l. eius qui 26. §. si quis domicilio ff. ad mun.* &
ideo ubicunque locorum in Imperio foris sortitur, & conveni-
ri potest, per text. in *l. dies cautioni §. praetor ait ff. de dam. inf.*
l. 1. ubi gl. in verb. reperiuntur C. ubi de crim. agi oportet.

Idque omnium maxime procedit, si debitor in frau-
dem creditorum solum vertit, & ob id sedibus incertis
ubique vagetur, text. in *l. Fulcinius §. sed is qui fraudationis*
ff. quib. ex causis in possess. eatur. Et ita quidem quotidie in
praxi observari testatur Gail. *dict. observat. 44. numero*
13. libro secundo quia tali casu Imperator tanquam supre-
mus

mus Princeps Imperii, ratione universalis iurisdictionis, ubiq; fundatam iurisdictionem habet, & per consequens, omisso medio immediate adiri potest, text. in l. de precatio ff. ad L. Rhod. de iact. l. benè à Zenone. C. de qudr. præscript.

Quæ omnia cum ita sese habeant, & turpe sit, auctoritatibus vel rationibus quibusvis cedere, sed potius utriusq; partis argumenta diligenter perpendere & inter se conferre, facile inde apparebit, utrius sententiæ rationes præponderent, quo perspecto procul dubio iusta sententia proferri poterit.

Vt a. omniū superiorū argumentorū dissolutionē uno quasi verbo afferamus, sciendū est, per omnes provincias † & territoria Gallia & Italia, in primis verò 22² ex generali & notissima consuetudine Germaniæ, licere cauponibus & hospitibus activis peregrinos & extraneos apud se divertentes, pretiū a. cibi & potus nō persolvētes, arrestare, aut eorū res mobiles, vel se moventes retinere, donec eis solutio facta sit, aut idoneè cauteatur. Si e. libri Scholarium retineri possūt ab hospitibus donec eis † satisfactū sit, de mercede habitationis, item 23³ de alimentis aliisq; debitis, ut tradit Colerus in tr. de process. execut. p. 2, c. 3, n. 148 & quondiana experientia, rerum magistra, hoc testatur, cū tamen Scholastici hoc privilegio gaudeant, quod eorum † libri capi nō possint, 24⁴ ex aliqua causa, etiā pro executione rei iudicatæ, gl. sing. in l. Nepos Proc. de verb. sig. ut plura hac de re tradit Petr. Rebuff. in tr. de priv. Scholar. priv. 19. & 113. Multò certè magis licitū est hospiti, peregrinū divertētē in hospitia publica arrestare eiusq; res & bona detinere.

Et

Et cum hæc consuetudo rationabili sit & præscripta, meritò ea servanda est in cunctis peragendis. Est. n. consuetudo † forma rei & quasi ius alterum naturale, & consueta transmutari non possunt, ut tradit Bl. *Cons. 439. lib. 4. Grav. Cons. 238. n. 9.* ubi illud vulgatum ex Bl. affert †: Non servans morem antiquorū nō servat honorem eorum: Consuetudini etenim † sicut matri debet reverentia exhiberi, quippe cum omne ius quo mūdus regitur in duas partes dividatur, maxima a. pars sit consuetudo, adeò quod æquiparetur † iuri naturali, quod est immutabile, ut alibi scribit Bl. *Consilio 238. libro 4.*

Tametsi igitur præsupponere velimus, de Iure cōmuni non licere cauponariis arrestare, vel retinere res peregrinorum hospitem, pro debitis, tamen illud, ut iam diximus, ex communi observantia & cōsuetudine Germaniæ iam non servatur. Sed quando ius commune scriptum non servatur, tunc idem est, ac si non esset scriptum, fac. text. in §. *fin. vers. quoniam in Nov. quib. mod. natural. eff. sui* Petr. de Anch. *Cons. 214.* quia multæ Leges morib. patriæ non conveniunt, & ita las. in l. *re non novam C. de iud.* tradit, ubi hanc doctrinam multis exemplis extendit, & declarat, adeo habent Leges

28 & mores suum ævum † & fatum ut quod quandoq; in honestum vitium est, deinde honestè fiat.

Q U Æ S T I O

QVINQVAGESIMA NONA.

S U M M A R I A.

- 1 Christi præcepto obtemperare omnes debent.
- 2 Duellum, an iure divino concessum, & passim per tot. Et affirmativè hic. Negativè. n. 72.
- 3 Exorta contentione inter dominum & vasallum de ingratitude, lis illa per duellum dirimi potest.
- 4 Duellum etiam hodiè passim à Principibus conceditur.
- 5 Provocatus licet provocantem vulnerarit, non tenetur ob id, ex Constitutione Electorali Saxonica.
- 6 Imò etiam si ex proposito inculcata tutela moderamen excedens, eum interemerit. & 10.
- 7 Metus instantis periculi tollit deliberandi consilium.
- 8 Homo intenso dolore permotus, non est in plenitudine intellectus.
- 9 Difficilimum est iustum temperare dolorem. & 11.
- 12 Crudelis est, qui famam suam negligit.
- 13 Periculum fame equiparatur vitæ.
- 14 Vbi deficit ius, & Iudicis copia haberi statim non potest, supplet ensis, & propria ultio.
- 15 Necessitas probabile facit, quod alias licitum non est.
- 16 Ob necessitatem frangitur etiam divina reverentia.
- 17 Provocantes alios contumeliosis verbis, de iniuria illata conveniri possunt.
- 18 Iniuria est, etiam si quis manum adversus aliquem levat & eum terret.
- 19 Provocatum provocantem impune olim occidere potuisse

D d d d

pates

- patet ex responso quodam Lipsensium.
- 20 Ratio, ob quam Nobiles duellum permissum esse putant.
 - 21 Bellū non nisi maximā cum strage & calamitate cōficitur.
 - 22 Duellum etiam à Papa Martino approbatum.
 - 23 In duello non magis Deus tentatur, quàm iusto exercituum conflictu.
 - 24 Fortuna in bello plurimum dominatur, & plerunq; consilio vincit qui armis est inferior.
 - 25 Imperator Carolus V. & Gallie Rex Franciscus, duello inter se decertare constituisse constat.
 - 26 Consuetudo omnium consensu induc̃ta, & longo usu observata à pœna excusat.
 - 27 Is, qui fecit, quod fieri temerè solitum erat, in foro iudiciario excusatur.
 - 28 Ea, quæ factō fiunt, quandoq; ad causam iuris trahuntur. & 116.
 - 29 In ebriis nulla ferè est ratio, vel rectum consilium.
 - 30 Ebrietas magna delictum attenuat, non excusat.
 - 31 Vbi nulla subest culpa, ibi nulla pœna esse potest.
 - 32 Infamia cum honoris & dignitatis privatione cōiuncta est.
 - 33 Actus per quem Deus tentatur, prohibitus est.
 - 34 In duello potissimū (sed male) queritur, ut per miraculum divinum, ille qui minus fortis est, bonamq; fovet causam, per duellum victoriam obtineat, sicq; bonitas causa eius patefiat.
 - 35 Deum tentare, ut miraculum faciat, non licet.
 - 36 Actus fabricante diabolo inventus, prohibitus est.
 - 37 Deus non vult damnari innocentem.
 - 38 Sub iusto clypeo multi pereunt.
 - 39 Cum aliquid prohibetur, iure, etiam omne illud prohibitū videtur, per quod ad id pervenitur.

- 40 Christianus ei casui subiicere se non debet, (id est, duello)
quo morientes Sacramētis & sepultura Christiana carēt.
- 41 Dilectio proximi est omnium virtutum fundamentum.
- 42 Diligens proximum suum implet legem divinam.
- 43 Duellum iure Canonico prohibitum est.
- 44 Torneamenta, utpote periculosa prohibita sunt.
- 45 Actus repugnans naturali aequitati, prohibitus est.
- 46 Aequitas iuris gentium mandat, ut facinorosi puniantur.
- 47 In criminalibus iure civili probationes luce meridiana
clariiores requiruntur.
- 48 Innoxius in duello saepius occumbit.
- 49 Ius civile in causis civilib. reo pœnā corporalē nō imponit.
- 50 Actore non probante reus absolvitur.
- 51 Debitores armata vi perterreri non debent.
- 52 Id, quod metu fit, prator ratum non habet.
- 53 Confessio rei in criminalibus pro explorato crimine non
habetur.
- 54 Cruenea spectacula prohibita.
- 55 Iudex ad arma admittere non debet, quos sua iurisdictio-
ne compescere potest.
- 56 Plenis probationib. deficientib. aut iuramentū suppletoriū
defertur, aut semiplena probatione non extante, reus
absolvitur.
- 57 Ludi, in quibus periclitatur hominis salus, prohibiti.
- 58 Provocatus non comparens, excusatur, si dicit Rectorem
id permittere nolle.
- 59 Iure naturali patriæ parentibus & magistratui parendū.
- 60 Provocato licet certamen subterfugere, si inde grave ali-
quod damnum exoriri possit.
- 61 Clericorum arma sunt preces, & lachrymæ.

- 62 Clerici duello decertare, vel certantes spectare non debent.
- 63 Doctor ab alio provocatus qua excusatione uti possit.
- 64 Armato homini honor non est, si inermem provocat.
- 65 Provocatio etiam ob iniuriam à provocato factam, illicita est.
- 66 Amor proprius facile fallit.
- 67 Alios provocans lethaliter peccat, et si iuste facta provocatio videatur.
- 68 Provocatio et si in defensione sua, suorum, vel honoris sui fiat, iusta non est.
- 69 Omnia mala potius quis sustinere debet, quàm malo consentire.
- 70 Octavii ab Antonio provocati responsum, Item & C. Marit.
- 71 Stratagema ad frenandos provocatores, à Ioanne Langio Regio Thurini Praefecto excogitatum.
- 73 Glossa magna est auctoritas, & in dubio ei semper adhaerendum.
- 74 Glossa Idolum & navicula Iurisconsultorum.
- 75 Praiudicata glossa opinio, nullis Legum capitulis suffulta non est tanti, ut ei credatur.
- 76 Omnium habere memoriam, & in nullo errare divinitatis potius est, quàm humanitatis.
- 77 Opinio glossa probabilis est, non necessaria.
- 78 Duellum, urgente causa necessitatis concedi potest.
- 79 Si verò Principes absq; tali causa concedant, tollendum est.
- 80 Duellum Concilio Tridentino prohibitum.
- 81 Pro defensione vitae quis quem occidere potest.
- 82 Malè dicenti benè dicto respondendum est.

- 83 Verbum malum ex ore hominis, qui verbum bonum colit,
non procedat.
- 84 Iudex ille timendus est, cuius sententiam nemo effugere
potest.
- 85 Iustus omnibus contemptui est.
- 86 Certamina & contentiones inter mortales unde?
- 87 Patientia nihil homine dignius est.
- 88 Bono viro nihil tam contrarium est, quam ira frenare per-
mittere.
- 89 Ira hominem, non modo appellatione viri boni, sed etiam
hominis dispoliat.
- 90 Alteri nocere, non est secundum naturam hominis.
- 91 Insipientis est acceptam iniuriam retribuere.
- 92 Differentia viri boni ac sapientis & stulti.
- 93 Homo dolori & ira succumbens virtutis officium non
tenet.
- 94 Is, qui malum imitatur, bonus esse nullo modo potest.
- 95 Boni viri non est, certare, & periculo se committere.
- 96 Iniuria laceſſitus si ledentem persequatur, victus est, si
verò motum illum ratione comprimat, vincit.
- 97 Patientia omnibus vitiis opponitur.
- 98 Sol super iram nostram non occidat.
- 99 Oblivio iniuriarum magnam laudem meretur.
- 100 Omnibus interdictum est, iniuriam, ratione provoca-
tionis, illatam, propria auctoritate vindicare.
- 101 Deus, ad quem finem magistratum politicum instituerit.
& 102.
- 103 Viri boni est potius & rerum, & existimationis iactu-
ram facere, quam malo consentire.
- 104 Clericus ad duellum se offerens, vel sponte suscipiens,
D d d d 3 sive

- sive victor, sive victus, ab officio remouetur.
- 105 Purgatio per duellum admittitur, publica utilitate, & interesse Reip. urgente.
- 106 Operas suas ad expugnandam feram, regioni noctivam, locans, laudem meretur.
- 107 Statutum non valet, si lex resistit statuto, prohibendo ne quid fiat.
- 108 Statuta cur valeant.
- 109 Statuta, qua fiunt contra libertatem Ecclesiasticam, cassantur.
- 110 Iudex non potest augere taxationem usurarum, occasione consuetudinis in regione obtinentis.
- 111 Clausula derogatoria apposita in aliqua lege, vel constitutione Principis, derogat consuetudinibus non solum presentibus, & prateritis, sed etiam futuris.
- 112 Papa est pastor supremus.
- 113 Prohibitum à Canone, tanquam illicitum, prae textu consuetudinis licitum fieri non potest.
- 114 Inferior non potest venire contra legem superioris.
- 115 Ecclesiastica disciplina non vult Deum tentari.
- 117 Omnia qua legibus non prohibentur, de iure licita esse censentur.
- 118 Consuetudinis & usus longaevis magna est auctoritas.
- 119 Consuetudo derogat iuri.
- 120 Consuetudo rationabilis qua sit.
- 121 Provocatus & provocans ebrii, dupliciter peccant.
- 122 Mortalia peccata species non ab his, qua per accidens veniunt, sed ab eo, quod per se est intentum, accipiunt.
- 123 Detrahentes aliis nihil faciunt, nisi quod in pulverem sufflant, & in oculos suos terram excitant, ut unde plus detractionis per fiat, inde magis veritatis nihil videant.

S AEpè numero mihi offerri occasionem tractandi-
 quæstionem provocationis, vel monomachiae ex-
 optavi: Et quia iam (proh dolor) complures provo-
 cationes, non hîc tantùm, sed alibi passim, à sanguino-
 lentis & turbulentis hominibus fieri solent, hoc loco
 istam materiã prolixè discutere decrevi: Me enim rem
 hanc differre amplius Christi† præceptum non patitur,
 cui nos parere & obedire necesse est.

Sed his omissis, eò revertamur, unde nostra declina-
 vit oratio: Potissimum itaque controvertitur:

*An licitum sit alterum provocare ad
 duellum, aut monomachiam, & An provo-
 catus comparere teneatur, adeò, ut nisi cum
 provocante pugnaverit, infamiae notam in-
 currat?*

ET primo quidem intuitu videtur, hoc esse non tan-
 tùm iure humano, verùm etiam divino licitum,
 atque permissum, ut ex subleqq. textibus & autori-
 tatibus luculenter comprobari posse videtur.

Quod enim ad lus divinum attinet, permittens
 duella, videtur† probari posse, ex Veteri Testamento.
 Nam *Exod. 17.* dixit Moses ad Iosuem: Elige viros & e-
 gressus pugna contra Amalek. Et in *Levit. c. 16.* Prose-
 qui mini inimicos, & corruent coram vobis. Et *Num. c.*
21. Ne timeas eum, quia in manu tua tradidi illum, &
 omnẽ populũ, & terram eius. Item *Ios. 15.* Vade interfice
 Amalek, & pugnabis contra eos, usq; ad interfectionem.

Item

Item *Esd.* 9. Non quærat^{is} pacem, & prosperitatem eorum usq; in æternum: Et *Ierem.* 45. Portate scutum & clypeum, & procedite ad bellum, Et *Idem c.* 49. Maledictus, qui prohibet gladium à sanguine.

Præterea *1. Maccab.* 4. Accingimini, & estote parati, ut pugnetis adversus nationes, Et rursus *cap.* 11. Tu solus resistis nobis, si ergò confidis in virtutibus, descende ad nos, in campum. Adhæc David omnipotentis tuba Dei *Psal.* 18. Deus docet manus meas ad prælium, & brachia mea ut arcum arcum confringant, Et iterum *Psal.* 144. Benedictus Deus, qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum.

Hos sacros divini loquos scriptores, omnes uno excepto allegat *las. cons.* 144. col. 4. & 5. vol. 2. qui videntur innuere licitam esse monomachiam.

Secundò videtur & de iure Romano permissum esse duellum, ut tenet gl. ordinaria in §. *interdum autem vers. per contrarium Inst. de hered. que ab intest. def.* ubi multa iura in hanc sententiam adducit, nimirum *l. qua actione 7. § si quis in collectione. ff. ad L. Aquil. l. athletas 4. de his qui not. inf. & in l. un. C. de athl. lib. 10. l. commodis 40. ff. de re iudic. & l. athleta 8. de excus. tut. l. speciem 5. C. quæ res pign. oblig. possunt.* Ex quibus Legibus omnibus videtur evinci posse, pugnam vel duellum de iure non esse prohibitum.

Tertiò, non est dubium de iure quoq; feudorum, duellum esse permissum, si nimirum de Felonia & ingratitude commissa agatur utrinq; nec sufficienter ea probari possit, quia nemo + forte adfuit & dominus vassallum ingritudinis, vel infidelitatis arguit, vel contra va-

trā vasallus Dominum: Tum enim per duellum res expediri & potest, & debet, c. 1. §. si quis hominem, & §. si quis alium, & §. si rusticus, de pac. ten. & inc. 1. §. non est consuetudo de al. pat. feud. & t. t. qual. quis se defend. deb. lib. 2. Longobard Ioh. Fab. in §. 1. verb. Ius autem gent. Inst. de Iur. nat. gent. & civ. & Sonstb. de feud. p. 15. n. 74.

Quartò, Ex maxima causa non olim tantum permissum fuit duellum, sed hodiè quoq; passim conceditur † à Principibus & Dominis terrarum, ut provoca. 4 tus cum provocante pugnare singulari certamine possit, ut notat gl. in d. §. per contrarium, idq; multis modis ampliatur:

1. Ut licet suum provocatorem aliquis percusserit, & vulneraverit, ex ea percussione & vulneratione † non 5 teneatur Nov. El. 10. p. 4. ubi expressè constituitur provocatum non teneri ad satisfactionem, aut quicquam vulnerato præstare.

2. Ampliatur procedere, etiam si is, quem alter scil. provocator aggressus est, modum inculpatae tutelae ex proposito † excesserit, & aggressorem interemerit, licet 6 enim ob id puniri debeat, non tamen tenetur L. Cornel. de sicar. sed excusatur ut non omninò puniatur, tanquam dolosus, sed mitius, tanquam culpabilis, Ioh. Andr. ad Specul. in addit. rubr. de homicid. ad f. cum simil. Et hoc quoq; sequitur Bl. inc. 1. §. is qui verò in f. t. de pac. iuram. firmand. ubi eleganter ait, quod rixa & metus instantis periculi † nimiusq; dolor tollit deliberandi con. 7 filium, & quod homo intento dolore † permotus, non 8 est in plenitudine intellectus, per text. l. Grachum. C. de adult. cum infin. aliis autoritatibus coacervatis per Ti.

raquell. *inter. de pæn. temp. aut remitti. caus. 1. n. 7. & 8.* ubi ex eodem Bl. subiicit, quòd turbatus non potest habere stateram in manu.

Quibus procul dubio permotus Elector d. Nov. 10. constituit, provocatum, qui occidit provocatorem, pro conditione personæ arbitrariè, vel relegatione, aut simili pœnâ afficiendum esse, quia provocatis semper iura Civilia favent, quippe cum difficilimum sit iustum temperare † dolorem, *l. si adulterium cum incestu §. Impp. ad L. Iul. de adult.*

3. Amplia illud obtinere, etsi is qui provocavit, aufugiat, & provocatus fugientem † interficiat, non enim tenetur ut dolosus & homicida voluntarius, sed ut culposus, ita voluerunt Cyn. Bl. Ioh. Fab. *in l. 1. C. und. vi. Tiraq. d. caus. 1. n. 9* quod & ipsum propterea rectè à Dd. videtur esse comprobatum, ut iniuriam sibi illatam propulsare, vel impedire quis possit, & si aliter eam à se expellere nequeat, gladio ultore sibi vindicare liceat, quia difficilimum esse crediderunt iustum dolorem † temperare, & istius affectui imperare, iuxta illud: vix dolor frenos capit ut dicit Atræus apud Senecam *in Thyesti act. 3. sc. 1.* Tiraq. *d. caus. 1. n. 22.*

Quintò hoc mihi omninò detur necesse est, hominem illum crudelem esse, qui famam † suam negligit, *c. non sunt audiendi. 11. q. 3. c. no 12. q. 1.* quia homo debet pluris facere famam, quàm omnia bona, vel oculos suos, *l. Iulianus. ff. si quis omis. causa testam. l. reprehenda. C. de instir. & substit. l. infamia 8. ubi Dd. C. de decurion. lib. 10.* & periculum † famæ æquiparatur periculo vitæ, *l. iusta, de manum. vind.* At verò cum provocatus

verbis

verbis contumeliosis non potuerit oblivisci honoris
 sui, sed certamen inire oblatum, armisque infamiae no-
 tam diluere coactus fuerit, Quo igitur pacto talis diglas-
 diatio fraudi, vel vitio esse poterit provocato? non certè
 magis, quàm si quis praesentissimae mortis periculum e-
 vitare cupiens, in continenti hostili manu aggressorem
 & percussorem occiderit, cum in huiusmodi persona ne
 minima quidem culpa resideat, quam obrem natura
 cuiusq; se defendere voluerit: Vbi enim deficit ius & iu. 14
dicis copia haberi, eiusq; auxilium statim implorari non
potest, ibi supplet ensis, & propria ultio *Br. in l. hostes n.*
9. de capt. & postl. rev. Bl. in rubr. de treug. & pac. n. 8. &
necessitas † tacitè probabile quod aliàs licitum non est, 15
l. qui potuerunt. 27. de man. testam. l. si alius 7. §. bellissime ff.
quod vi aut clam, & propter necessitatem frangitur etiam
divina † reverentia, *l. omnes. C. de feriis, l. quae propter 123. 16*
de Reg. Iur. Menoch. de arbitr. iud. cas. 238. ex quo etiam
fit, quod ii qui alios verbis valdè contumeliosis provo-
cant, de illata iniuria † conveniri possint, ea enim pro. 17
 vocatio ipsi provocato iniuriā infert, quippe cum omne
 id, quod sit, vel dicitur, in aliquem, contra bonos mores
 iniuriam importet, *l. item apud Labeonem 15. §. ait prator,*
ubi Br. & §. §. seqq. & §. generaliter. ff. de iniur. & iniuria
sit licet quis † tantum manus adversus aliquem levet e. 18
umq; terreat, d. l. item, apud Labeonem, §. 1. ff. de iniur. Id.
 circò eam iniuriam armis vindicare possumus.

Sextò, Nobiles in his terris eo iure olim usos fuisse,
 ut provocato provocantem impunè interficere lice-
 ret, ex antiquo quodam † Scabinorum Lipsensium re- 19
 sponso intelligi potest, sicut cuidā provocato occidenti

provocantem responderunt, id illi (iure inter Nobiles
usitato, vel militari, Nach Ritter Recht) impunè esse, ut te-
 statur Dan. Moll. *Const. El. p. 4. c. 10. n. 11.* ex quo posset
 videri, Nobilem alium Nobilem posse ad duellum pro-
 vocare, tanquam rem licitam & minimè fallacem.

Nam (ut dicit Bl. *inc. 1. col. 2. verb. per duellum de*
pac. tenend.) putant Nobiles Deum esse auxiliatorem iu-
 20 storum † hincq; suam innocentiam duello purgare vo-
 lunt, Tiraq. *de nobil. c. 20. n. 6.* imò non ipsimet tantùm
 Nobiles inter se reprobant cruenta instituere duella, &
 variis subinde armis cum suis quoque sanguine iunctis
 manus conferere constat, sed etiam Nobiles Scholares
 cum aliis Scholaribus, utpote suis sociis & commilito-
 nibus in Academiis quotidie inter computationes &
 nocturnas discursiones belluinasq; vociferationes rixas
 concitare, unum provocare alterum ad duelli pugnam
 videmus. Et quod maximè detestandum, pugillatio-
 nes inter Studiosos & plebeios, putà sutores, sartores, la-
 nios & id genus alios homines, armis adornari, instrui
 acriterq; perfici, ipsa experientia abundè testatur, occa-
 sionem huius rei plerunq; ipsis Studiosis præbentibus.

Septimò, Principes inter se de regno, principatu,
 territorioque ambigentes, duelli hunc conflictum ad
 causam sopiendam posse suscipere, autor est Alciat. *in*
 21 *tr. de singul. certamine c. 3.* Nam cum bellum † non ni-
 si maxima humani generis calamitate & strage cōficia-
 tur, quid iustius excogitari possit, quàm ut tanta noxa è
medio sublata, hi soli potissimum armis decertent, ad
quos ea res pertinet, victoremq; res sequatur, quod alio-
 22 quin fuisse etiam à Papa † Martino approbatum, inter
duos

duos Principes *ibidem* Alciat. testis est, c. 3. rationem addens, quod non magis monomachia † Deus attempta- 23
tur quàm iusto exercituum conflictu, cum & in bello
quoq; seu † acie plurimum fortuna possit, & plerunque
consilio vincat † qui armorum virtute inferior habi- 24
tus erat.

Hinc & alias divinæ literæ belli & duelli titulo &
nomine extollunt claros & insignes fortitudine viros,
quod videre licet in Davide pugnante cum Goliath: Sed
etiam ex Sleidano discimus, duos istos summos Princi-
pes, Carolum † V. Imperatorem Romanum laudatissi- 25
mum & Regem Galliaë controversiam duello dirimere
constituisse, ut apparet hoc ex lib. 6 fol. mihi 95. & 97.

Quibus exemplis permoti quidam existimant e-
iusmodi duella sibi quoque sine discrimine esse conces-
sa, ita ut poenam aliquam non mereantur.

Octavò corroboratur prædicta opinio etiam hoc
argumento: Consuetudo uno omnium consensu in-
ducta † & iam longo tempore observata, excusat à poe- 26
na, ne videlicet puniatur in foro iudiciario; qui fecit † 27
quod temerè fieri solitum est, licet præ se ferat speciem
delicti, gl. est notab. *in c. cum venerabilis. in verb. migrasse,*
de consuetud. quam sequuntur ibi plerique Canonistæ.
Pro quo facit text. optimus *in l. si quis fugitivus. §. apud*
Labeonem. de edil. edict. in illis verbis, quia id facit, quod
ei publicè facere licere arbitrabatur, Tiraq. *in tr. de pæn.*
temp. aut remitt. 42. causan. 1. cum multis seqq. ubi pluri-
mis exemplis hoc ipse ostendit, quem si libet, ipsi videre
poteritis.

Sed inolevit consuetudo ubique ferè locorum, ut

Eccce 3

de facto

de facto duellum passim soleat exerceri, & quidem cum periculo vitæ, ad quod parum respiciunt pugnaces, qui cupiunt lethum pro laude pacisci. Ergò perindè haberi debet, ac si de iure duellum valeret, quia ea quæ facto
 28 † fiunt, quandoque ad causam iuris trahuntur, *l. mulier. §. 1. ff. de condit. instit. l. qui habebat, de manum. testament.*

Nonò, Multi quoq; monomachantes sub prætextu ebrietatis sese excusare solent, existimantes, ob id se non esse poena aliqua dignos, per text. *l. omne delictum. §. per vinum, de re milit. c. sanè c. inebriaverunt Loth. 15. q. 1. Br. & Dd. in l. respiciendum. §. delinquunt, de pæn. Bl. in l. data opera n. 6. C. qui accus. non possunt*, ubi dicit, quod ebrietas
 29 magna † delictum attenuet, non autem in totum excuset:
 30 Ratio est, quia in ebriis nulla † est ratio, nec ullum vitæ gerendæ rectum consilium, nec ulla artium, nec gestorum aut lectionū memoria, imò ebrii vitam edormire dicuntur, text. elegans in *c. à crapula, de vit. & honest. Cler.* ubi dicitur, quod ebrietas mentis inducat exilium.

Decimò & ultimò etiam hoc argumentum adduci potest, Præter culpam cuiquam nil præstandum, Cic.
 31 *lib. 6. Epistol. 1. famil. ubi enim nulla subest † culpa, ibi & poenæ nullus relictus esse potest locus l. aliud est fraus 131. de verb. sig. l. sancimus 22. C. de pæn. l. ab administrat. 8. C. de legat. & l. 1. si deo 7. ubi Bl. notat. C. de his quibus ut indign. cum similib.* iam verò cum pro infami & scelerato habere, qui provocatus non comparet, neq; cum altero pugnat, in poenarum numero aggregatur, propterea quod
 32 infamiam cum † honorum & dignitatis privatione coniunctam esse constet, gl. in *l. 5. in verb. estimatio in fin. de extraord. cognit.*

Durum

Durum itaq; & valdè iniquum foret, si provocatum honorem suum defendere cupientem, eam quam non admisit culpam, luere oportere diceremus.

His & similibus argumentis, tametsi dictu mirum, quàm sibi Studiosa Iuventus aliaq; turbulenta & pugnax cohors placere, per eaq; in sententiam suam adigere Iudicem, vel Rectorem videatur: Re tamen diligentius excussa, nihili ea prorsus facienda existimo, imò luce meridiana clarius demonstrabo, contrariam sententiam veriore & humaniore esse, eamque amplectendam; asseveranter affirmans istam duelli conflictionem ex diametro pugnare cum omnibus divinis, humanis, raturæq; legibus & beluinum potius esse furorem, quàm humanam insaniam, & ab inhumanis atq; adeò tartareis Erynibus in lucem & hominum vitam, per quosdam gloriosos, vel potius ingloriosos & insensatos revocatam, ut hac ipsa de re conqueritur Damh. *in pr. crim. c. 42.*

Quod autem omni iure, scil. divino, iure gentium, iure Civili & iure Canonico penitus sit prohibita provocatio & monomachia, luculenter comprobat Ias. d. *conf. 144. col. 5. vol. 2. & Heirr. Bocer. lib. 2. de duell. c. 3.*

Et primùm quidem ipso iure divino vetitum esse 33 duellum & provocationem hoc modo ostendi potest: Ille actus est iure divino inhibitus, per quem fit tentatio Dei: Nam *Matth. 4.* dicit Salvator noster. Non tentabis Dominum Deum tuum: Sed duellum est huiusmodi actus, quo numen divinum tentatur, *d. c. monom. 2. quest. 4.*

In eo enim hoc potissimùm quaeritur, ut per miraculum Dei

34 lum Dei ille, qui † minus fortis est, minusque ingenio-
sus, atque iustam ac bonam causam fovet, per duellum
victoriam obtineat, ut ipsius iustitia declaretur & pate-
35 fiat. Ergo Deus tentatur † ut miraculum faciat, id quod
est prohibitum, text. *c. fin. de purgat. canon.*

36 Secundò, Ille actus est prohibitus iure † divino,
qui est ad inventus fabricante Diabolo c. consulisti 2. q. 4.
Sed provocatio & monomachia cacodæmonum ver-
suta calliditate & invidia reperta est, uti, vel hoc modo
miseranda nece sese conficerent homines, unde non
mediocriter animarum, tùm spectatorum, tùm pera-
gentium, tùm consentientium subsequeretur detri-
mentum, *d. c. monomachia. 2. q. 4. & Panorm. inc. 1. ad*
f. de Cler. pugnant, in duell. Legibus igitur divinis prohi-
bitum esse duellum nemo dubitabit.

Tertiò ille actus γνώμης Iuris Civilis prohibitus
est, per quem innocens damnatur; Deus enim non vult
37 damnari † innocentem *c. queritur 22. q. 2.* sed per duel-
lum innocens damnatur sæpè numero, ut habetur *inc.*
significantibus, de purgat. vulg.

Hinc dicit Lombarda, sub iusto † clypeo multos
videmus perire. Nec est, quod quidam tantoperè blan-
diatur sibi, quasi divina iustitia eiusmodi provocatione
38 & monomachia nunquam † sinat innocentem ulla in-
re pèssum ire; siquidem multò magis in confessio est, hoc
ipsum nihil aliud esse, quam divinam tentare clemen-
tiam, & ex diffidentia omnipotentiae divinae experimē-
tum quærere *c. ult. de purgat. canon.*

Quod cum ita sit, manifestè liquet, duellum iure
divino nobis esse interdictum.

Quartò,

Quartò : Cùm aliquid prohibetur quòdam † iure 39
videtur etiam prohibitum omne id , per quod perveni-
tur ad illud, *l. oratio 16. ff. de sponsal. c. cum quid una via &*
ibi Dyn. de Reg. Iur. in 6. l. scire oportet. §. si mater. de excu-
sat. tut. l. 3. §. liberi, de bon. poss. contrà tab.

Sed iure divino homicidium est prohibitum, *Deut.*
c. 5. cum ergò directè occidere, & alteri mortem inflige-
re non liceat, necessariò sequatur oportet, quòd etiam
nec obliquè, scilicet duellando, vel singulariter certan-
do, ac digladiando alterum offendere quis debeat, si-
quidem per duellum pervenitur ad necem.

Huc quintò accedit, quòd sæpè dictū duellū & stra-
tioticum, ac militarem processum cane & angue peius
odisse oporteat, quia non tantum periculum vitæ, sed
etiam animæ detrimentum adferat: Attamen quilibet
homo Christianus animæ suæ rationem ducere & ha-
bere, iramque Dei timere, nec se ei casui † subiicere de- 40
bet, quo morientes Sacramentis Ecclesiæ priventur, &
tumulum cum canibus communem habeant. Alciat.
in cons. suo duellico quod subiunctum est, *libro de singul.*
sertam. n. 1.

Sextò, Pro regula traditum est, quod à proximi
caritate & dilectione alienum est, id iure divino cense-
tur prohibitum, dilectio enim & caritas † in proximum 41
ut virtutum omnium fundamentum, & firmissimum
ac inexpugnabile asylum, & vitiorum exclusio, magno-
perè iure divino tùm præcipitur, tùm etiam extollitur,
ad *Rom. 12. 1. Cor. 13. Proverb. 3.* & legem divinam † im- 42
plere dicitur, qui diligit proximum, *Rom. 13.* non qui-
dem verbo, neq; lingua, sed opere & veritate *1. Ioh. 3.*

quia fratres sumus, respectum habendo, quo valemus
erga Deum, non ortum carnalem: Sed huiusmodi du-
 ellum est alienum à caritate proximi, quia provocans
 & duellans tendit ad hoc, ut vincat & necet, vel aliter
 lædat proximum. Ergò provocatio, & per consequens
 monomachia est prohibita. Et hoc multò maximè
 iis est interdictum, qui à studio nomen habent, & aberuf-
 modi Cyclopica pugna toto pectore abhorrere de-
 bent.

Nunc Secundo loco vidererestat, provocatio &
 monomachia ista locum sibi vendicet de Iure Canoni-
 co, an minus. Et certè ea abs re citius ut me expediam,
 43 aio simpliciter hodiè † Iure Canonico inhibiturum
esse, ne quis duello utatur, per text. d. c. monomachiam,
& c. consulisti 2. q. 4. & t. 1. de purgat. vulg. & t. 1. de Cler.
 44 pugn. in duell. Imò ipsa † torneamenta vetita sunt, quæ
 non ita sunt periculosa, & fato subiecta, c. 1. & 2. *extra*
de torneam. idque adeò, ut mortuorum corpora loco
 sacro sepeliri Canon vetet c. 1. *de torneam.* quæ tamen
 passim in Principum Curiis observari cernimus, tenta-
 tur enim per hoc Deus, quod quidem vetitum inveni-
 mus tam Veteri, quam Novo Testamento, & *suprà d. c. 4.*
Matth. & Deut. c. 6. Exod. c. 20.

Tertio, Duellum etiam Iure gentium prohibiturum
 & odiosum esse, ita demonstrari potest: Ille actus est pro-
 45 hibitus Iure gentium, qui repugnat † naturali æquita-
 ti, super qua fundatum est Ius gentium: Sed hoc duellum
 purgatorium criminum repugnat naturali æquita-
 46 ti; nam æquitas Iuris gentium mandat, † ut facinorosi
 puniantur, & innocentes absolvantur, quod tamen
 non

non semper fieri solet, quippe cum in duello sæpè numero succumbat iustus & innocens, vincat autem iniustus & qui malam causam fovet, *c. 2. de purgat. vulg.*

Nec videtur satis consultum provocato, ut suam causam defendat duello, digladiando cum adversario fortassis impio, audaculo, & perfido homine, ac proclive ad rixas contentiones, vulnerationes, imò cædes quoque perpetrandas. Iure ergò gentium nobis hoc duello interdictum est.

Quartò de Iure quoque Civili duellum est prohibitum & detestabile, quia 1. in criminalibus Ius Civile probationes † requirit luce meridiana clariores, *l. fin. 47 C. de probat.*

Sed probationes per huius generis duellum non fiunt, quotidiana enim testatur experientia, sæpè numero † innoxium succubuisse, & periisse in tali duello *48 d. c. 2.* Ergò Ius Civile ad probandum crimen non admittit duellum, vel monomachiam.

2. Ius Civile in causis & negotiis † pecuniariis *49* poenam corporalem reo non imponit, sed eam pro delictis duntaxat infligit facinorosis & delinquentibus *l. 1. de pæn.*

Ergò neque in pecuniariis causis Ius Civile duellum agnoscit, siquidem hoc ad corporalem poenam irrogandam perpetuò tendit.

Nec movere quenquam debet Lex Longobardica, permittens duellum etiam in causis pecuniariis & civilibus, quia illa lex, tanquàm improba, & cum Iure Civili, divino & gentium pugnans, neutiquàm est observanda.

50 *3.* Adhæc actore non ꝑ probante Ius Civile reum simpliciter absolvit, licet ille nihil præstiterit, *l. qui accusare. 4. C. de edend.* Ergò Ius Civile detestatur huiusmodi duellum: Absurdiss. etenim esset, ut reus, quando actori, vel accusatori probationes desunt, eius scilicet actoris arbitrato decertare cogeretur.

51 *4.* Iure Civili cautum & prospectum est, ꝑ ne debitores armatâ vi perterreantur, sed petitore vel actore non implente suam intentionem, absolvantur, victi autem condemnentur, ac remediis Iuris ad solutionem urgeantur. *l. negantes. 9. C. de Oblig. & Action.* Ergò destitutus probationibus & documentis actor provocare ad duellum debitorem suum non potest, neq; debet.

52 *5.* Quod metu fit, ꝑ id Prætor Iure Civili ratum habere non solet, *t. 1. ff. & C. quod met. causa.* Sed cum unus litigatorum ad duellum provocat alterum, tunc metû illi iniicit, ut sæpè numero timore futuræ digladiationis, & necis malit causa cadere quàm in duelli pugnam cum antagonista descendere. Iure igitur Civili ratum non habetur duellum.

53 *6.* Tuetur insuper eandem sententiam & hæc argumentatio: In causa criminali ꝑ confessiones reorû pro exploratis criminibus haberi non oportet, *l. 1. §. D. Severus de quæstion.* Sed reus nolens pugnare cum provocante, confitetur delictum: Alterutra enim re, pugna videlicet, vel confessione crimine astringitur, cum itaque veritas hoc pacto non exploretur, meritò Ius Civile prohibet huiusmodi duellum.

54 *7.* Propugnat hanc conclusionem Constitutio Imperatoris Constantini in *l. un. C. de gladiator. lib. 11.* cuius

cuius legis verba hæc sunt: Cruenta spectacula† in ocio 54
civili, & domestica quiete, non placent, quapropter o-
mninò gladiatores esse prohibemus: Qua quidem No-
 vella ferarum etiam lachrymosa spectacula vetita esse
 censentur, ut tradunt Oldrad. de Ponte *cons.* 191. & Ioh.
 de Platea *ibid. in d. l. un. & Ias. sæpè allegat. cons.* 144.
vol. 2.

Omniū verò maximè detestatur ea cruenta spe-
 ctacula Lactant. *lib. 6. de vero cultu c. 20.* cum exclamatio-
 ne egregia adversus eos invehens, qui his & delectantur,
 & libenter interfunt, nocentiores eos iudicans omni-
 bus, quantum vis ob merita damnatis, quorum sangui-
 nem voluptati habent, quæ verba si placent, ultrò legi
 possunt.

8. Quid? quod Iudex eos ad arma, & rixam † 55
admittere non debet, quos sua iurisdictione compesce-
re potest, l. acquisitum 17. §. sed si inter duos, de usufr. l. quidā
existimaverunt, de reb. credit. Sed Iudex & magistratus
 potest componere litigatores, etiam si deficient plenæ
 probationes; aut enim ad iusiurandum deveniri † po- 56
 test, iuxta *l. admonendi. ff. de iurei. & l. generaliter 12. C. de*
rebus credit. aut si semiplenè probatum non sit, absolve-
 re reum iudex tenetur, *l. negantes. C. de Oblig. & Action.*
 quapropter Iudex hoc casu ad arma eos admittere non
 debet.

9. Desumitur à communi Dd. opinione, unan-
 nimiter ferè asseverantium, duellum esse prohibitum,
 quos longa serie post Iasonem in sæpè *d. cons. 144. vol. 2.*
 recenset Heinr. Bocer. *lib. 2. de duell. c. 2.* Ceteri verò
 contrariam amplectentes sententiam, sunt meritò su.

speci habendi, quia nulla satis commoda in medium afferri ab illis ratio potest, siue ius divinum, siue humanum spectes, quia constat hæc singularia certamina esse ad eruendam veritatem fallacia, & incerta, & non raro iustiores partem succubuisse. Idcirco vulgaris hæc probatio, tanquam vulgare hominum inventum, & quæ non habeat vim à iure divino, naturali, gentium & Civili, nec non Canonibus interdicta fuit, ut *suprà* abundè probavimus.

Vndè Panorm. *in c. felicis extrà de torneament.* dicit, omnes ludos, in quibus † periclitatur hominis salus, aut animarum, omninò tollendos esse, quod pugnent cum verbo Dei, peccata nutrant, maxima sint irritamenta vitiorum, & ad corrumpendos animos potissimum valeant, & occisiones atque membrorum debilitationes sequantur, adeoque periculum animarum confletur.

10. Probabilis est illa excusatio, cùm provocatus, puta Scholaris, vel alius quispiam ideò se nolle certare asserit, quoniam † Rector, aut Iudex hanc veniam concedere nolit: iuris enim naturalis est, ut † patriæ, & parentibus magistratibusq; pareamus, quod ius nulla armorum consuetudine aboleri potest.

Et hoc maximè observandum est, cum iusta & gravi ex causa Rector, & Senatus Academicus, vel alius quilibet Iudex id indulgere abnuat, ut quia in apertum discrimen Scholares, vel subditos prodire non patiatur, Andreas Alciat. *in tractatu de singulari certamine cap. vigesimo quinto.*

II. Pro-

11. Provocato licet certamen detrectare, non solum, cum Princeps, Dominus, Iudex, Magistratus, pater, consanguinei prohibent, sed etiam, † si inde grave aliquod damnum exoriri possit, Andreas Alciat. *d. lib. c. 28.* 60

12. Ex persona quoque rei oritur exceptio, ut quoties se talem asserit, ut provocari non debeat, quales sunt initiati, quos Clericos vocamus. Cum enim Clericorum & Canonicorum preces atque lachrymæ † arma sint: cum item Pontifex eis specialiter prohibuerit *c. 1. de Cler. pugnanti. in duell.* ne in duello † certarent, aut certantibus spectatores adessent, ius fasque est eos hac ex causa non inquietare. 61 62

Eadem ratione & Doctoris † excusatio admittenda est, si fuerit ab aliquo provocatus, neque enim comparere, aut digladiari tenetur, si vel militis provocantis dedecus, sive professionis diversitatem, sive personarum imparitatem respiciamus: Nec enim ullus armato homini honor † est, si inter mem provocet, Sole perustus umbraticum, corporeis laboribus assuetus sedentarium, pinguis & bene curatus tenuem atque macilentum. Poteritque Doctor hostili impetitioni sic respondere: Vt tu me tuis armis in certamen provocas: Ita ego te iure manu confectum in arenam meam, id est, coram meo magistratu, Rectore inquam voco, quo in loco armis meis, nimirum libris & doctrinarum autoribus ostendam, quantum artes tuæ nostris sint inferiores. 63 64

13. Etiam.

13. Etiam si provocatio ob iniuriam sibi à pro-
 65 vocato † illatam, facta fuerit, eam tamen illicitam esse
 inde probari potest, quia censetur facta aut ex odio, aut
 vindictæ cupiditate, vel ex impatientia, ira, desperatione,
 vanitate, vel ex alia vitiosa affectione, & sic per iniu-
 stitiam, Idcirco omninò prohibita est.

14. Dico periculosum esse hominibus non cō-
pertæ sanctitatis has provocationes facere, nam facile
 66 fallit amor † proprius, & persuadet, nos iniuriam atro-
 cem perpeffos, cum tamen illa prætenfa contumelia
 tanti momenti non sit, ut protinus ad monomachiam
 proflire quis velit, facile etiam latens aliqua gloriolæ,
 vel vindictæ, vel alterius perturbationis animi nebula
 sese immiscet, ut veritatem non videamus.

15. Lethaliter peccant, qui scienter † alios pro-
 67 vocant, non tantum si iniuste fiat, sed etiam si iuste hoc
fieri putetur, quia nocent iniuste & graviter isti Thra-
sones, qui de honore suo actum arbitrantur, nisi ad du-
ellum provocarint, ferroq; iniuriam aboleverint, ut tra-
dit Alciat. de singul. certam. c. 4. in fine.

16. Tametsi fundatur hæc querela, vel provo-
 catio in defensione sua & suorum & in conservatione
 honoris, ut notat Bl. *in 1. de pac. tenend.* quia crudelis est
 68 † qui famam suam negligit: Tamen huic prætextui re-
 è respondet Carol. Molin. *in Addit. ad Decium cons. 487.*
 asseveranter affirmans, stultam esse istam querelam,
non Reip. sed affectibus brutis malè indulgentem, quā-
tumvis falsò prætexetur honos Reipubl. vide Bl. cons.
310. lib. 1. Ioh. Fab. in sæpè d. §. per contrarium & Dec. inc.

S. Maria

S. Maria n. 16. de constitut. & alios Dd. quos allegat Molin. supra d. loco in verbo querela.

17. Huc facit elegans gl. *in c. 1. verb. oblatum, de cler. pug. in duell.* ubi ait, quòd potius † quis debet omnia 69
mala pati, quàm huic malo, vel aliis consentire c. item
32. q. 5. & cum duellum sit prohibitum de lure divino,
& Canonico, meritò quis potest illud recusare, etiam si
prius acceptasset, quemadmodum huius rei aliquot Dd.
autoritates allegat Dec. cons. 686. n. 5. & inter alias citat
Ioh. de Limnano, in tr. de duell. in fin. ubi tenet, quod
provocans possit desistere impunè de iure communi.
Hinc Octavius † provocatus ab Antonio recusavit, di 70
cens, multas ei patere vias ad interitum, Plutarch. in
vita Antoni; Et Marius provocanti respondit: Si cupi-
duis mortis es, laqueo vitam finire potes, Autore Frontino.

Sed omnium optimum stratagema invenit Nobilis & Generosus Iohannes Langius, Regius Thurini Præfectus, qui invicem † provocantes & perversos super 71
 ponte solos includebat, usque ad noctem nemine conspiciente, & sic adempta spe vilissimæ illius & popularis
 gloriolæ desiêrunt milites alioquin incorrigibiles, sese ad
 tale in glorium duellum provocare, ut hæc verbotenus
 refert Molinæ. *in Addit. ad Dec. d. cons. 686.* His manifestis
 Iuris responsis, & rationibus non obstant ea, quæ pro
 prima opinione *suprà* fuerunt adducta.

Nam quod attinet ad testimonia ex Iure divino
 † prolata, illa non de duello, & singulari certamine, vel 72
 mutua provocatione, sed de iusto bello & certamine
cum hostibus Iudeorum incundo, intelligenda esse, ex
hoc ipso perspicuum est, quòd Deus Optimus Maximus

in locis *suprà* adductis, non solum iubet, populum Israē-
liticum scutum & clypeum portare, sed etiam ad bel-
lum procedere, hostesq; suos interficere, & sic facili-
tolleretur prima ratio, qua assertores huic rei fucum ta-
cere conantur, eum tamen ex illis textibus minimè hoc
probetur, quin imò tantum ad propositum nostrum fa-
ciant, quantum a sinu volat, ut in simili ait Romā. *conf.*
174. ut proinde non necessum sit, nos de hac re valdè
esse sollicitos, quippe cum hoc vetitum inveniamus tam
Testamento Veteri, quàm Novo. ut Matth. 4. Deut. 6.
Exod. 20.

- Altera quoq; ratio ab autoritate gl. desumpta *ex d.*
§. *ex contrario Inst. de heredit. ab intest.* non admodum ur-
get, nullo enim probabili fundamento iuris subnixa est:
73 Et quāvis aliās gl. magnam esse autoritatē, ei que † in du-
bio semper adhaerendum, minimè diffitear, maximè u-
bi habet aliquot Dd. famigeratos pro se, quippe quam
præstantissimi iuris nostri Dd. non dubitarunt idolum
74 † appellare, nostramq; naviculam, per quam pontum
valdè altum & vastum iuris pelagus ingrediamur, & na-
vigemus, ut postea in naves latiores ac profundiores
transeamus, & ad portum veritatis perducamur, secun-
dum Cyn. *in l. non moriturum. C. de contrah. & comm. sti-*
pul. & Salic, *in l. 1. C. de pact.* Attamen præiudicata eius
opinio, nullis Legum capitulis suffulta, tanti momenti
75 instar obtinere non † potest, aut debet, ut nuda valeat
autoritas, iuxta illud: Ipse dixit, quemadmodum de Py-
thagora scripsit Cic. *lib. 1. de natura Deor.* præsertim, quā-
do per omnes, aut plerosque Dd. reprehenditur, aut si
cōtra eam sit casus expressus, cuius gl. non est recordata,
quippe

quippe cū omniū habere memoriam, & in nullo pe-
nitus errare, † potius sit divinitatis, quā humanitatis, 77
ut ait *alicubi* Imp. & quandoq; bonus dormitet Homer.

Vnde si contra eam casus est expressus, omnesque
Dd. aut pleriq; uno ore sentiunt, tunc standum est tex-
tui, cui adhærent Dd. contra gl. inadvertenter & noto-
riè malè loquentem, dictum enim gl. intelligi debet, se-
cundum textum, quem allegat, ut dicit Br. *in l. non solum.*
§. liberationis. ff. de liberat. legat. & opinio gl. est † probabi-
lis duntaxat, non autem necessaria, ut de seipsa testatur,
in l. sed licet, de offic. præs. & in l. si de interpretat. ff. de Leg.
& inc. 1. de postul. præl.

Cum ergo gl. *in d. §. per contrariū* veteres textus du-
ellum permittentes, ex antiquo iure ff. adduxerit, qui per
recentiores leges, nec non per verbū Dei & iura Cano-
nica sunt expressè correcti, certè nulla opinionis gl. du-
cenda est ratio, ubi enim expressus casus legis est, ibi nul-
la est dubitatio, *l. ancilla, cum gl. & ibi Bl. C. de furt. Eberh.*
cons. 82. incip. Venerabilis Dominus.

Sic tollitur tertia ratio Interpretū, ex iure feudali,
vel ex legibus Longobardorum: Cum enim isthæc du-
elli conflictatio ex diametro pugnet cum omnibus di-
vinis, naturæq; legibus, meritò huiusmodi lex est dete-
standa, tanquā impia, ut eam rectè vocat Cui. *lib. 1.*
feud. com. ad t. 4. & lib. 2. feud. t. 29.

Quartò non remoratur, quod adductum est: Non
olim tantū, sed etiam hodiè passim permitti duellum
à Principibus, quia hoc concedimus, tum demū, cum
maxima † necessitatis causa subest: Ceterū cessante illa 78
necessitate, cessat quoq; duellum, quod ob necessitatē

permissum est, aut concessum c. 2. & ibi Canonist. de custod. Eucharistie, & in c. de Siracusana urbis 28. dist. & in c. quoniam multa 48. dist. cum simil. allegat. per Tiraquell. in tr. act. cessante causa n. 184. & n. 203.

Præterea etiam si Principes sine causa urgente cōcederent monomachiam, vel duellum: Tamen quia
 79 constat, id Iure † divino & naturæ repugnare, meritò talis permissio est vituperanda, præsertim cum apertissi-
 80 mè Concilium Tridentinum & Gregorius 13. Pontifex illum duellorum usum, utpote fabricante Diabolo introductum, severissimè prohibuerit omnibus Principibus Christianis, sub pœna excommunicationis, & privationis terrarum, vel iurisdictionis, prout Bullam Gregorianam & Concilium Tridentinum verbotenus adducit Martin. Delrio libr. 4. Magic. disquisit. c. 4. q. 4. sect. 2. mihi fol. 5. 6. & seqq.

Quinta prætensa ratio, seu obiectio, pro stabilienda monomachia & provocatione similiter non urget. Tametsi enim Bl. ex quorundam opinione duellum pro defensione honoris suscipi posse dicat in c. 3. n. 16. de pac. tenend. in usib. feud.

81 Sicut enim pro defensione vitæ licet † aliquem occidere, ita etiam pro defensione honoris, eò quod honor & vita æquiparentur: Quid enim salvis infamia numis? ut inquit *Iuvenalis*, tamen hæc magis politicè, quàm Christianè scribuntur & disputantur, ut rectè tradit Gail. 2. obs. 100. n. 8. Et quia provocatus sibi persuasum habet omninò comparandum & digladiandum esse cum suo inimico, ita ut sive vulneraverit, vel prorsus occiderit adversarium, sive ipsemet ab eo læsus fuerit, nullam

nullam poenam mereatur, operæ precium facturus existimavi huius rei veram rationem ex fontib. Iuris divini & naturalis depromere.

Esto itaque, quod convicio provocatus sit quispiam, propterea tamen is non rectè & iustè facit, quod contumeliam ense & duello vindicare velit: Malè enim dicenti † benè dicto respondendum est: Nunquàm ipse maledicat, nec verbum malum procedat † ex ore hominis, qui colit verbum bonum; quin etiam caveat diligenter, ne quando inimicum sua culpa faciat, & si quis extiterit tam protervus, qui bono & iusto faciat iniuriam, clementer & moderatè ferat, & ultionem suam non assumat, sed iudicio Dei reserve, innocentiam semper & ubique custodiat. Quod præceptum non ad hoc tantum valet, ut ipse iniuriam non inferat, sed ut illatam sibi non vindicet: Sedet enim maximus & æquissimus Iudex, speculator ac † testis omnium, hunc homini præferat, hunc malit de sua causa pronunciare, cuius sententiam nemo effugere potest, nec defensione cuiusquam, nec gratia. 82
83

Neq; refert, quod eiusmodi homo † iustus contemni sit omnibus, habeaturque pro segni & inertì, quasi qui semetipsum defendere non possit: Econtra qui fuerit ultus inimicum, hic fortis, hic strenuus iudicetur, hunc colant, hunc omnes vereantur: Hoc, inquam, præposterum iudicium non magnoperè moveat Christianum, quò minus Deo obtemperare velit, malitque contemni, dummodo semper boni fungatur officio, mali nunquàm, etiam si fuerit laceffit, non minus enim mali est referre iniuriam, quàm inferre. 84
85

Nam unde certamina inter homines? unde pugnae, contentionesque nascuntur, nisi quod improbitati † ita opposita impatientia magnas saepe concitat tempestates?

87 Quod si patientiam, qua virtute nihil † homine dignius reperitur, improbitati opposuerit, extinguetur protinus, tanquam si igni aquam superfuderis, sin autē provocatrix improbitas impatientiam sibi comparē nacta est, tanquam perfusa oleo tantum excitabit incendium, ut id non flumen aliquod, sed effusio cruoris extinguat: Magna itaq; patientiae ratio est: Vt enim nil malorum fiat, haec sola efficit, quae si detur omnibus, nullum scelus, nulla fraus in rebus humanis erit.

Quid ergo bono viro potest esse tam calamitosum, tamq; † contrarium, quam irae frena permittere, 88 quae illū nō modo boni, sed etiā hominis appellatione † 89 dispoliat? Siquidē nocere alteri, non est † secundū hominis naturam, nam & pecudes si laceffas, aut calce, aut cornu repugnant, & serpentes, ac feræ, nisi persequaris ut occidas, negotium non exhibent, & (ut ad hominum 90 exempla redeamus) imperiti † quoque & insipientes si quando accipiunt iniuriam, cæco & irrationabili furore ducuntur, & iis qui sibi nocent, vicē retribuere conātur.

92 In quo igitur sapiens † ac bonus vir à malis & insipientibus differt, nisi quod habet invictam patientiam, qua stulti carent? nisi quod regere ac mitigare iram suam novit, quam illi, quia virtute indigent, refrenari non possunt? Homo enim dolori † & irae succumbens iisque affectibus indulgens, quibus potius reluctari debet, virtutis officium non tenet.

Qui

Qui enim referre iniuriam nititur, eum ipsum à quo læsus est gestit imitari. Ita qui malum ꝑimitatur, bonus esse nullo pacto potest. Quæ retributio contumeliæ quàm perniciosa sit, & quas edere soleat strages, exempla & casus tristissimi eorū qui laceßiti remordere gestiebant, & tamen miserè & tragicè perierūt, abundè testantur.

Quod si laceßiti iniuriâ patientiam tenuissent, si dissimulare, si ferre contumeliam bonorum virorum esse didicissent, nec illas divinas & humanas admonitiones impatientia & levitate, ac insania profudissent, nunquàm capitibus suis rostra, in quibus ante floruerant, cruentassent.

Sapientis ergò & boni viri non est velle certare, & se ꝑ periculo committere, quoniam & vincere non est in nostra potestate, & est anceps omne certamen: Sed est sapientis atque optimi viri non adversarium velle tollere, quod fieri sine scelere ac periculo non potest, sed certamen ipsum potius tollere debet, quod fieri & utiliter & iustè potest.

Summa igitur virtus patientia habenda est, quâ ut non careret homo iustus, voluit illum Deus pro inerte contemni, nisi enim contumeliis fuerit affectus, quantū habeat fortitudinis in seipso cohibendo ignorabitur.

Si autem laceßitus iniuria lædentem ꝑ persequi cœperit, victus est, si verò motum illum ratione compresserit, hic planè imperat sibi, & hic regere se potest. Quæ sustentatio sui rectè patientia nominatur, quæ

97 quæ unà virtus omnibus est † opposita vitiis & affectibus, hæc perturbatum ac fluctuantem animum ad tranquillitatem suam revocat, hæc mitigat, hæc hominem sibi reddit.

Ergò quoniam naturæ repugnare impossibile est, & inutile, ut non commoveamur omnino, prius tamen quàm commotio ista profiliat ad nocendum, quoad fieri potest, sopiatur: præcepit Deus non occidere

98 Solem † super iram nostram, ne furoris nostri testis abscedat.

99 Denique Cicero † oblivionem iniuriarum in magnis laudibus posuit. Spero, inquit, Cæsar, qui oblivisci nil soles, nisi iniurias. Quod si hoc ille faciebat homo non à cœlesti tantum, sed à civili publica quoque iustitia remotissimus, quantò magis id nos facere debemus, qui immortalitatis velamine Candidati sumus. Hæc omnia verbotenus ferè refert piè & eleganter Lactantius lib. 6. de vero cultu c. 1.

Ad sextam limitandi rationem quod attinet, equidem fateor esse, nescio, quos Nobiles, qui provocati audent, non tantum cum adversario digladiari, eumque lethaliter offendere, sed etiam putant id sibi dedecori, & impunè futurum, si non inimicum occiderint, aut lethaliter vulnerarint, ignorantes, quid decus, quid vè dedecus sit. Quod non aliunde procedit, quàm quod Nobiles isti pugnaces, partim sint ignari, partim contemptores & Legum divinarum & humanarum, ex quibus hæc saltē discere & eiusmodi facinora evitare poterant, atque debebant. Certum est enim in manifesto

100 eos errore versari, si quidem † omnibus interdictum est, iniuriam

iniuriam sibi ratione provocationis illatam, propria
 autoritate vindicare, sed super illa auxilium præsidis, vel
 Iudicis implorare oportet, per *t. t. C. ne quis in sua causa*
sua. & t. t. Nov. ut omnes obed. iudicib. Deus enim veluti
 creator homines, tanquã creaturas suas & societate hu-
 manam cõservare cupiens, ordinavit, & instituit magi- 101
 stratũ, quẽ legibus & gladio armavit, semper in mundo
 protexit, & donec homines erunt, etiam protegere
 nunquã cessabit, sicuti de hac ordinatione divina
Gen. c. 9. primum mandatum Dei extat: Quicunq; ef-
 fuderit † humanum sanguinem, fundetur sanguis illius 102
 per hominem.

Ex quo quidem testimonio infertur, Deum homi-
ni, id est, magistratui imperium in hominum corpora
& vitas ipsorum permisisse. Quod cum ita sit, facile
 quilibet intelligere poterit, quã iniuste & impie agant,
 qui duellando semetipsos vindicare nituntur.

Nec admittas eorum opinionem, qui se excusant
 sub prætextu Iuris militaris, quasi inter Nobiles defensio
 hoc casu licita sit, si quidem aliter non possint tueri su-
 am tamam, arg. *c. interfecisse de homicid. & l. ut vim, de*
Iust. & iur.

Quia respondemus potius nos debere iacturam
 rerum & existimationis, si † qua est, sustinere, quã huic 103
 malo consentire *c. suscepimus, de homicid.* & potius o-
 mnia mala pati, *c. ita 32. q. 5.* Vnde Clericus qui duel-
 lum offert vel † duellum sponte oblatum suscipit, sive 104
 victus, sive victor extiterit, de iuris rigore est deponen-
 dus, *c. 1. de Cler. pugn. in duell. l. d. cons. 144. col. 8. in pr.*
vol. 2.

Septimò facile tollitur, quod à quibusdam addu-
 ci solet de Principibus pro regno, vel Imperio, ac Pro-
 vincia sua dimicantibus: sicuti enim reperimus vulga-
 805 rem purgationem, five duellum † eo casu sine scrupulo
 admitti, cum publicæ salutis causa fit, *text. est in l. 1. §. sed*
 806 *si quis operas, de postul.* ubi is laudatur, qui locat operas † ut
 expugnet feram regioni nocivam: Ita quoq; ob publi-
 cam utilitatem & interesse Reip. ad defendendam Rem-
 publ. iure belli aperto permixtum est singulare certamē
ad restringendū maius malum, ut fecit David cum Go-
 liath. Huius exemplum imperiti restringunt ad priva-
 tam dimicationem, sed hoc stultum est, non Reip. sed
 affectibus brutis malè indulgens, quantumvis falsò præ-
 rexatur honos & Reip. utilitas, ut tradit Molin. *in Addit.*
Decii cons. 487.

Quod Octavò de consuetudine adductum est, cuius
 ius vigore duellum permixtum esse vulgò iactitatur, id
 nullius est momenti: Quia nostri Interpretes commu-
 niter tenent, & asseveranter affirmant, quando lex re-
 807 sistit statuto, prohibendo † ne fiat, quod non valeat e-
 iusmodi statutum, ita tradit Br. *in l. omnes populi. q. 3. de*
 808 *iust. & iur. motus*, quod statuta † locorum ideò valent,
 quia Princeps cuiq; populo statuēdi potestatem permisit,
 Ergò ubi verat non valet. Et dat exemplum Br. ex *Nov.*
cassa & irrita. C. de Sacrosanct. Eccles. ubi cassantur omnia
 809 statuta, quæ fiunt † contra libertatem Ecclesiasticam,
 Item in *Novell. omnes peregrini. C. communia de success.* u-
 bi etiam reprobantur omnia statuta & consuetudines,
 quibus constituitur dari aliquid hospitibus de bonis pe-
regrinorum.

De consuetudinibus extat exemplum in l. eos. C. de usur. ubi habetur: Iudicem non posse augere taxationem usurarum, occasione consuetudinis, in regione non obtinentis, Item in *Nov. navigia. C. de furt.* ubi etiam tolluntur omnes consuetudines illi legi adverſantes: Per quæ iura docet Br. in l. 2. C. quæ sit long. consuet. quod non valeat consuetudo, expresse per legem reprobata. Idem sensit in l. de quibus n. 5. de leg.

Et hæc usq; adeo vera sunt, ut clausula † eiusmodi 114 derogatoria apposita in aliqua lege, vel constitutione Principis, non solum deroget statutis & consuetudinibus præsentibus & præteritis, sed etiam futuris, uti docent Br. Alex. & Ias. in l. si mihi & tibi. §. in legatis, de leg. 1. Sed etiam Canones Pontificum expresse prohibent eiusmodi consuetudines, duellum permittentes, tanquam temerarias & perversas, ut habetur in c. 1. de purgat. vulg. iunct. c. 1. de torneam. & in c. 1. & 2. de Cler. pugn. in duell.

Cum itaq; Papa, qui est † supremus pastor, 112 secundum Canones, reprobat tales consuetudines, & talia statuta, satis liquidò patet, quod prætenſa licentia duellandi ex consuetudine, vel statuto concessa, nil penitus operetur, d. *Nov. navigia. C. de furt.* & Bl. in l. dudum. C. de contrah. emt. Nam ex eo quod Canones faciunt duella illicita, certè reprobant consuetudines & statuta, tanquam temeraria, ita quod nulla consuetudo aliquid operetur, ut est textus, in capite prim. de consuetudine libro sexto. ubi prohibitum, † tanquam illicitum à Ca- 113 none nullo modo prætextu alicuius consuetudinis fieri potest licitum, & impunibile, itaque etiam hoc

- 114 nostro casu allegata consuetudo contra Ius Canonicum
& Civile nullum potest obtinere robur, nam inferior
115 non potest venire contra † legem superioris c. cām infe-
rior, de mai. & obed.

Præterea dictum statutum, vel consuetudo est cō-
tra Ecclesiasticā disciplinam, quæ non vult Deū tentari,
nec homicidium fieri, aliudvè perpetrare, ubi subest pe-
riculum animarum. Idcirco eiusmodi statutum & cō-
suetudo sunt nulla, ut pulchrè notat Innoc. *in c. fin. de*
consuetud.

Quid quod consuetudine & statuto induci non
possit, ut duellum sit licitum, quemadmodum expressè
notat Iohan. de Anania *in c. 2. per illum text. de Cler. pugn.*
in duell. Et ita quidem respondet ad hoc argumentum
las. sape d. cons. 144. col. pn. lib. 2. plures in hanc rem ad-
ducens autoritates, & rationes.

- Quibus non obstat *suprà* dicta theoria, de potesta-
te, vi & effectu consuetudinis, quā probatum est, ea quæ
116 † facto fiunt, quandoque ad causam Iuris trahi, quia hoc
procedit in illis consuetudinibus quibus lex expressè
non resistit, & quæ in Iure non prohibentur fieri: O-
117 mnia enim quæ legibus non prohibentur, † de iure li-
cita esse censentur, *l. nec non. §. quod eis. ff. ex quibus causis*
mai. l. ab ea parte, ubi gl. in verb. specialiter. ff. de probat. &
maximè potestas statuendi cum illa populis concessa,
l. omnes populi, de iust. & iure.

At ubi lex prohibet aliquid fieri, omne quod fue-
rit factum contra prohibitionem legis, & quicquid ex
eo, vel ob id, quod interdicente lege factum & sublecu-
tum fuerit, nullum est, ac inutile, *l. non est dubium. C. de*
legib.

legib. e. qua contrarius, de Reg. Iur. in 6. Sic & de consuetudine dicit Imperat. *in l. 2. C. qua sit long. consuetud.* quod consuetudinis quidem atque usus † longævi non vilis 118
 fit autoritas, non tamen tanta sit, ut aut rationem vin-
cat, aut legem, scilicet resistentem consuetudini. Nam
 aliàs consuetudinem † derogare legi communi constat, 119
ex l. ius civile. §. 1. de iust. & iur. & simil. licet etiam textus
in c. fin. de consuetud. ad hoc, ut consuetudo præiudicet
 Iuri scripto requirit, ut sit rationabilis, & legitimè præ-
 scripta. Rationabilis autem non dicitur, quæ est † à le. 120
ge improbata, uti docet Alex. *in l. si mihi & tibi. §. in le-*
gatis, de leg. 1. Ergò talis consuetudo non vincit legem,
 & per consequens, duellum nullo iure valet, nec per
 consuetudinem, aut statutum permittere Reges vel
 Principes illud debent, aut possunt in suis Provinciis.

Non obstat, quòd nono loco de ebrietate *suprà* di-
 ximus, eam excusare hominem à pœna ordinaria: quia
 breviter respondeo, contrarium esse verius, quod nimi-
 rum provocator † & provocatus ebrii inter se invicem 121
pugnantes dupliciter peccent: Primò, propter ebrieta-
 tem: Deindè, propter duellandi libidinem, & quia cul-
 pa præcessit casum & dedit operam rei illicitæ, ideò non
 excusat eum ebrietas, text. *in c. un. de commodato, & in l.*
quoniam. C. ad l. lul. de vi publ. verb. causam malorum præ-
buit, ibiq; probatur culpam ad casum ordinatam noxi-
 am esse, præsertim cum quis ex habitu & consuetudine
 sciens, prudens, inebriatur, tunc enim peccat mortali-
 ter, quia mortalia peccata † accipiunt species non ab his, 122
 quæ per accidens veniunt, sed ab eo, quod per se est in-
 tentum, text. *in c. unum. Sacraminis 25. dist.* Quapropter

talis provocator ebrius non excusatur ratione temulentiæ, maximè si talis ebrius cōsueverit esse rixolus & excitare turbas, sciatq; se ebriū tali vitio laborare, quia tunc ebrietas censetur destinata ad casum, & proinde neminē excusat, sed illud magis auget, per iura & auctoritates adductas ab Andre. Gail. *lib. 2. obs. 110. n. 29.*

Sed colligamus tandem vela, & remis in portum, quod ad hanc quæstionē attinet, accurramus, refellentes ultimā dubitandi rationem de culpa adductam. Tamen si igitur quis ab aliquo verbis iniuriosis, ad pugnam provocatus sit, ut sibi persuasum habeat, se famæ conservandæ causa optimo iure inire posse duellum (si quidem Zelotites famæ esse debemus) propterea tamen hoc defensionis genus suscipere provocatus non debet, ac ne potest quidem citra insignem criminis culpam: Aut enim magistratū adire, eiusque auxilium implorare debet: Aut ab hac malevolorum & inimicorum detractiōe & calumnia conscientiam suam liberam esse demonstrare debet. Habemus enim Paulum dicentem, Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ: Iobum quoq; dicentem: Ecce in cœlo testis meus. Si ergo nobis est testis in cœlo, testis in corde, dimittamus stultos foris loqui quod volunt. Quid enim aliud detractores faciūt, † nisi quod in pulverē sufflant, & in oculos terram excitant, ut unde plus detractiōis perflat, inde magis nihil veritatis videant? ut utar verbis Pontificis *in c. inter 11. q. 3.*

Q U Æ S T I O

S E X A G E S I M A.

S U M M A R I A.

- 1 *Vasallus absq. culpa servire non valens, non punitur.*
- 2 *Vasallus ex forma fidelitatis non tenetur ad impossibilia.*
- 3 *Vitium imperfectionis naturale & perpetuum vasallum
successione in paterno feudo privat.*
- 4 *Casus contingens in persona debitoris, dicitur esse diffi-
cultas, non impossibilitas.*
- 5 *Difficultas prestationis servitiorum non liberat debito-
rem ab obligatione.*
- 6 *Declaratio, ut quæ veritatem ex tempore capis, ante tem-
pus fieri non potest.*
- 7 *Feudum est contractus ultrò citroq. obligatorius.*
- 8 *Iuri pro se introducto quilibet renūciare potest. & 23. & 24.*
- 9 *An Episcopus investituram feudi incapaci concedere, eiq.
servitia remittere possit.*
- 10 *Principale propositum semper est inspiciendum.*
- 11 *Cessante ratione legis, vel consuetudinis, cessat quoq. ipsa
Lex, vel consuetudo. & 12. & 25.*
- 12 *Fœmina etiam ad feudum habilitari potest, in præiudici-
um agnatorum, modò ei servitia remittantur.*
- 14 *Secus in feudo antiquo. Ratio. 16.*
- 15 *Id quod in rerum natura non est, nec esse potest, remitti
non potest.*
- 17 *Fictio non porrigitur ad impossibile.*
- 18 *Dominus servitia remittere non cogitur.*

- 19 *Id quod factum est, non attenditur, sed id, quod fieri debuit.*
- 20 *Odia sunt restringenda.*
- 21 *Dominus potest vasallo culpam & feloniam remittere. & 22. & 28.*
- 26 *Id quod nostrum est, absq; nostro facto ad alium transferri non potest.*
- 27 *Utilitas si privati, & alicuius tertii versatur, renunciatio unius (si commodum inseparabile est) non valet.*
- 29 *Felonia ipsum dominum respicit.*
- 30 *Vasallus ob culpam, vel feloniam commissam feudo ipso iure non privatur, sed requiritur processus & sententia.*
- 31 *In dubio benignior interpretatio facienda est.*
- 32 *Facilitas adiuvatur aliquid, quàm de novo conceditur.*
- 33 *Id, quod ab initio non valuit, tractu temporis convalescere nequit.*
- 34 *Facta probari debent.*
- 35 *Possidens sine vitio rem sibi legatam in testamento minus solenni, tutus est, & cur.*
- 36 *Facta multa tenent, quæ de novo fieri prohibentur.*
- 37 *Summum ius, summa iniuria.*
- 38 *Curatores finito officio rationem reddere tenentur, vel si minus sincerè res pupilli tractant, ab officio removètur.*
- 39 *Præbenda una non patitur sectionem.*
- 40 *Renunciatio beneficii Ecclesiastici debet fieri liberè, voluntariè, purè, & absolutè.*
- 41 *Id quod semel placuit, amplius displicere nequit.*
- 42 *Ea, quæ noviter emergunt, novo indigent auxilio.*
- 43 *Voluntas coacta etiam est voluntas, ut & renunciatio facta per metum interveniente superioris consensu.*

Ar dua

ARdua non minus, quàm elegans & in foro cotti-
diè occurrens Quæstio est, qua quæri solet:

AN mente captus feudi paterni capax
sit, & hoc posito, qua via agnati quibus-
ve medijs, feudum illud consequantur:

Ex hac altera exoritur:

*Si talis mente captus Ecclesiastica bene-
ficia possederit, & lapso tempore legitimo iam
ad Capitulum sit recipiendus, An reliqui
Capitulares usumfructum illorum beneficio-
rum, sive Canoniatuum fatuo illi relinque-
re debeant & qualem: An verò ad resigna-
tionem eorum à Capitularibus cogi possit, &
an talis resignatio cum consensu agnatorum,
utpote ad quos ille tum se recepturus esset, fie-
ri debeat.*

Veritas præsentis consultationis in paucis consistit:
ideò cum proluxa disputatione in calu proposito
opus non sit, breviores erimus. Et statim ad pri-
mum dubium videtur respondendum, quod fatuus ille
feuda illa omnia iure successionis habere debeat. Etc.
nim vasallus, quantumcunq; imperfectus à natura, non
debet privari feudo paterno quia cum absq; † culpa sua

non possit servire, non est puniendus, ut habetur, *inc. 1. §. sed non est alia*. Item *qua fuit pr. causa benefic. amitt.*

Præterea vasallus ex forma fidelitatis non tenetur ad † impossibile, *c. 1. de forma fidel.* & tradit Alvarottus & Præpos. *in c. 1. An mutus, vel surdus, vel alias imperf.* Ita cum is de quo quæritur impari fortunæ sorte & natura fatuus sit, ita ut fidelitatis iuramentum observare, eoq; modo, ut vasalli tenentur, domino servire non possit, id sibi imputari non debet.

Veruntamen his & similibus non attentis, contrarium in iure decisum est, videlicet *inc. 1. An mutus vel surdus*, & passim Feudistæ *in c. 1. §. mutum ne Episcop. vel Abbat.* Vitium vero imperfectionis naturale & perpetuum, facit † ut vasallus in feudo paterno non succedat, ut *ibidem* habetur. Et rationem ponit *ibi* text. gl. & omnes Dd. quia eiusmodi vasallus imperfectus, servitia debita exhibere non potest. Atq; cum vasallus sic à natura nascitur imperfectus, tunc contractus iste feudalís devenit in persona sui ad casum, in quo non potuit unquam conservari in suo statu, & ideò vitiatur, *l. generale. & l. Vranus. ff. de fideiusoribus.*

Neque verò hîc diu disputandum est de intellectu *d. c. An mutus, vel surdus*, quia intellectus Petri de Cervot. qui originaliter fuit gloss. *in d. §. mutus, Episcop. vel Abbat.* communiter receptus est, scilicet quod ille textus *inc. 1. An mutus vel surdus*, loquatur in feudo paterno. Et in prima parte de imperfectione accidentali, propter quam feudum non amittitur, quia habuit fundamentum in persona superiorum, sed & in persona illius accidentaliter imperfecti: Quamobrè cum duas radices egerit, difficilius evertitur, *§. 1. de consang.*

Uterin. fratribus col. 6. §. si verò Instit. de adopt. in secun-
da parte loquatur de imperfectione naturali, propter
quam feudum amittitur, per rationes *suprà* dictas.

Et hunc intellectum communem tenent Alva-
røttus, Præpos. Bald. Mart. Laud. Afflict. & pleriq; alii,
& Schurpff. *cons. gr. cent. 1.*

Et per hæc quoq; patet responsio ad *superius* in cō-
trarium adducta. Nam quantum ad primum attinet, ra-
tione servitiorum etiam remota adhuc responderi po-
test, quod lex & consuetudo iam recepit, eoq; utimur, ut
imperfectus feudum non retineat, quamobrem hoc ser-
vandum est, licet fortè durum sit, l. prospexit. ff. qui & à
quibus manumissi lib. non fiant.

Quod dicebatur vasallum non obligari ad impos-
sibile, ideò cum servire non possit, nihil esse ei imputan-
dum: Ad hoc respondetur, quod casus contingens in
persona debitoris, † dicitur esse difficultas, non impossi-
bilitas, *l. continuus. §. illud. ff. de verb. oblig.* Sed difficultas
† præstationis servitiorum non liberat debitore ab obli- 4
gatione, *l. 2. §. ex his. & ibi not. ff. de verb. oblig.* Et ideò re-
motis servitiis, remoto officio, removetur beneficium,
c. 1. de re iud. in 6. & argumento est text. in l. causa. §. si ser-
vo. ff. de leg. 3. quem sequitur Alvarøttus ibid. & l. sed si res
de leg. 1. De iure autem feudali prorsus hoc non est du-
bium, & plenius quoq; respondet Bald. distinguens, *in c.*
1. An mutus vel surd. n. 3. quem sequitur Alvarøttus ibid.
n. 4. Præpos. & Afflict. n. 11. usq; ad 23.

Attamē in casu nostro cōsiderata qualitate personæ
illi⁹, qui causam huic quæstioni dedit, aliquid ampli⁹ est
perpendendū. Quantū enim ex specie nobis proposita

intelligi potest, animadvertimus, præfato N. seu curatoribus eius ab Ecclesia B. investituram esse concessam. Hic observandum est, ne agnati N. proximi, ad quos feuda illa imperfecti illius iure rediisse diximus, temerè ad petitionem ipsorum feudorum, de quibus iam N. seu curatores ipsius investituram consecuti sunt, descendant. Nam illa feuda, de quibus iam investitus est avocari ei vix posse, plane credimus. Etenim si agnati illi talem investiri passi sunt, ad quem feudum de iure non pertinebat, consensisse videntur, & ob id non poterunt amplius convenire. Ut not. *inc. 1. §. prætereà quib. mod. feud. amitt.* & per gl. *inc. 2. §. si tamen aliquis. si de invest. inter dom. & vasall. lis oriatur*, & notat Alvarottus *inc. Titius §. fin. si de feudo controversi.* & Matth. de Afflict. *inc. 1. n. 10. 1. quomodo feudum ad filium pertineat.*

Nec obstat, si dicatur, quod tum incertum erat, an feuda illa ad ipsos pertinerent. Nec enim declaratio, 6 quæ † veritatem capit ex tempore, ante tempus fieri potest, *l. cum pater. Parag. Titia. ff. de leg. 2.* Et sic antequam diuturnitate temporis manifestum esse inciperet, quod N. ille verè fatuus, & ita mansurus esset, agnati proximi ad feuda illa agere non poterant. Quia responderi forte posset, tantundem nunc esse, intelligendo de feudis, quorū investituram N. iam adeptus est, & de iis, quæ Dominus non obstante imperfectione ei vult concedere, vel dicendum est, quod ad ipsos non attinebat quærere, nūm feuda propter imperfectionem ipsos in gradu præcedentis iure ad se pervenissent: Sed in arbitrio domini directi positum erat, huiusmodi imperfecto concedere investituram vellet, nec ne, ut ex iam statim dicendis apparebit.

At qui

At qui certè negari non potest, quin dubius ad-
modum sit casus noster: Consideramus enim quod feu-
dum sit † contractus ultro citroque obligatorius: & sic 7
quando actor non implet, in persona alterius, valere non
debet. Sed constat, quod ei qui non implet, vel non im-
plere valet, alter conditionem, aut necessitatem remit-
tere possit: quia iuri pro se introducto, quilibet † renun- 8
ciare potest, *l. si quis in conscribendo. C. de pact.*

Nec obstat, si obiiciatur: Si Episcopus investiturā
concedat incapaci, eiq; servitia remittat, quod † hæc 9
res tendat in præiudicium Ecclesiæ: Nam respondetur,
quod modicum non sit, & ideo Episcopus benè potest
facere etiam sine consensu sui Capituli, & aliis solenni-
tatibus, arg. *c. terrulas 12. q. 2.*

Rursus pro hac parte facit, quod semper † inspic. 10
endum sit principale propositum *l. si quis nec causam. ff. si
cert. pet. l. si navis. ff. ad l. Rhod. de iactura. l. 1. ff. de author.
tut. & c. de catero. extra de homicid.* Si ergò principale pro-
positum inspicere debemus, consequens est, quod gra-
tia N. imperfecto facta valeat: quia hæc sola causa est &
unica ratio, quare imperfectus in feudo non succedat,
quod servitia debita exhibere non possit, ut expressum
est *in d. c. 1. an mutus, vel surd.* Ex qua ipsa causa etiam a-
lienationes feudorum omnes prohibita fuerunt, ut in
princ. t. de prohib. feud. alien.

Cum autem ratio anima sit legis, vel consuetudi-
nis, *l. cum ratio ibiq; not. ff. de bon. damnat. & c. consuetudo.
dist. 1.* haud absurde videmus inde illatum esse, quod
cessante ratione legis, vel † consuetudinis, cesset quoq; 11
ipsa lex, vel consuetudo, *l. quod dictum. ff. de pact. l. milit.*

agrum. ff. de remittari. l. fin. C. qui non poss. ad libert. perven. l. si stipuler. 35. ff. de verb. oblig. c. priscis & ibi Archidiacon. & Domin. de S. Gemin. ss. dist. & plenè inc. post translationem de renunciat. At enim nihil interest, quomodo cesset legis ratio, an per se, an per remissionē eius, cuius gratia lex data est, quia non refert, quid ex æquipollentibus fiat, ut per Bart. & Dd. in *l. Gallus. §. & quid sit tantum. ff. de lib. & posth* Quamobrem in calu nostro investitura concessa, & servitiis, siue tacitè, siue expressè remissis, & sic cessante ratione † principali, cessare debet etiam lex, seu consuetudo *d. c. 1. An mutus vel surd.* & per consequens, Investitura N. seu curatoribus eius collata non obstante contradictione agnatorum, valere.

Non obstat, si dicat aliquis, quod hac ratione attempta etiam foemina, si modo ei servitia à Domino remittantur, ad feudum habilitari poterit † in præiudicium agnatorum, cuius tamen contrariū volunt omnes ferè Dd. in *c. 1. §. mutus. ne Episcop. vel Abbat. & inc. 1. quemadmodum feudum ad fil. pertin.* Quia respondetur, quantum ad præsens negotium attinet, magnam esse differentiam inter foeminam & huiusmodi imperfectum, qualis noster est, de quo quæritur. Nam foemina ad feudum novum, vel † antiquum, quod Domino iam apertum est, admitti quidem potest, vel per gratiam, vel pretium, vel amore vasalli patris demortui: Sed ad feudum antiquum in præiudicium agnatorum habilitari nullo modo poterit: propterea quod contenta in iuramento fidelitatis, maximè verò servitia præstare cum honore nec debet, nec potest, ut patet ex ipsa forma fidelitatis. & not. in *c. 1. §. hoc autem notandum. de his qui feuda dare possunt.* Sive

Sive igitur dicamus, Dominum ei servitia & contenta in iuramento fidelitatis remittere posse, falsum erit: quoniam id quod in rerum† natura non est, nec esse potest, remitti quoque non potest, *l. Titio ususfructus. ff. de cond. & dem. l. decem. ff. de verb. oblig.* sive dicamus, fictione induci posse, ut à foemina videantur servitia esse præstita, iterum erit falsum. Nam propter sexum à natura impossibile est, ut foemina aut servitia exhibere, aut fidelitatem observare queat. Sed fictio non porrigitur † ad impossibile, *l. adoptio. ff. de adopt. & §. minorem. Inst. eod.* Ergo ad foeminam *suprà* dicta ratio trahi non potest: quod secus est in masculo eo modo imperfecto, ut noster est. Hic enim fictio nequaquam fit super impossible: idcirco servitia ei possunt remitti, licet hoc dominus † non cogatur, argumento *l. nec emere. C. de iure delib. & eorum quæ tradit Panor. in c. i. ext. de emt. & vend.*

Non obstat, *d. c. i. An mutus vel surd.* quod vult quæcunque natura imperfectum, ipso iure non admittitur ad feudum. Ergo si ipso iure non admittitur ad successionem, vel retentionem feudi, nihil attinet quærere, an Dominus investituram N. concesserit, vel non, sed an debuerit? Nec enim attenditur quod † factum, sed quod fieri debuit, argumento *l. sed licet. ff. de offic. præsid. & l. nemo Iudex. C. de sent. & interlocut. om. iud.* Quia respondetur non prorsus videri eandem rationē in muto, surdo, vel aliàs verè imperfecto & illo nostro. Quapropter nō rectè de uno ad alium infertur, *l. Papinia. exuli. ff. de minoribus.* Præterea de muto & surdo lex facit mentionē expressā, sed postea subiungit verbū de imperfecto quod generale dicitur, & omnia de sui materia cōprehendit, *si Rom. 19. dist. & l. si servitus. ff. de servit. urb. præd.*

Attamen negari non potest, quin illud verbum
 20 generale admittat restrictionem, maximè cum simus
 in materia odiosa, *c. odia. de Reg. Iur. in 6. l. cum quidam. ff. de lib. & post.* Et hoc multo magis dicendum est, in casu
 nostro, ubi non tantopere generalitatem illius verbi
 restringimus, ut imperfectus ad teuda admitti debeat,
 sed tantùm ne feuda quorum iam investituram est ade-
 ptus, stricta interpretatione legis, & subtili temporis de-
 claratione inducta, amittat.

Porro facit pro parte N. quod dominus potest
 21 vasallo culpam † & feloniam remittere, ut not. Andr. de
 Iler. in c. 1. de vasallo decrep. et. & in c. Imperialem. §. insu-
 per de probib. feud. alien. per Frider. Matth. de Afflict. in c.
 1. n. 103. quo tempore miles. & Zal. in tract. feud. t. de feudi
 privat. n. 77. Quo casu constat feudum antiquum non
 domino apertum esse, sed ad agnatos spectare. Igitur si
 22 remittendo culpam agnatis † potest præiudicare, cur
 non etiam remittendo servitium? Quin verò hæc vide-
 tur esse ipsa æquitas.

Sed quia ad argumenta *suprà* adducta pro parte N.
 contrarium defendendo aliquis respondere posset, ideo
 responsiones quoque subiiciemus. Et primò quidem
 non obstare videtur, quod de remissione condicionis,
 aut necessitatis dicebatur, ideo, quod unusquisq; favori
 23 pro se † introducto renunciare possit, iuxta *l. si quis in*
conscribendo. C. de Epil. & Cler. Quia ad hoc respondetur,
 quod favori pro se introducto principaliter renunciare
 24 quis possit. At si favor privatā † & publicā utilitatē simul
 contineat, ibi privatus solus renunciare non potest, nisi
 privata utilitas separari à publica possit, tunc enim valet
 renun-

renunciatio, quoad privatam tantum, ut not. Bart. *in d. l. si quis in conscribendo. n. 3. C. de pact. per l. de die. de pact. do- tal. iuncta l. 1. ff. sol. matr. l. quos prohibet. ff. de postul. l. filius. §. veterani. ff. de procur. & l. 2. §. sed quia veremur. C. de iura. cal. sed ita est, quod in casu nostro simul versetur publi- cus favor, & privatus, ut manifestè apparet ex *d. c. 1. an- mutus. iuncto c. 1. in princ. de prohib. feud. alien. per Frider.* Et talis quidem, ut separari non possit, quod ex loco Bar- toli & legibus *suprà* citatis colligere facilimum est. Ergò remissio seu renunciatio Domini in præiudicium utili- tatis publicæ & proximorum agnatorum ad feuda ve- nientium valere non potuit, ut plenius etiam notatur *in c. si diligenti. C. de foro competenti.**

Ad sequens fundamentum simili modo responde- tur. Nam verum est, quod cessante†ratione legis, vel cō-²⁵ suetudinis, cessat quoque ipsa lex vel consuetudo. Sed quod inde inferebatur, non satis procedit, ex præmissis: Dato enim, quod Dominus investiendo N. seu curato- res eius expressè renunciavit, aut remiserit servitia: Ta- men per hoc nullum præiudicium factum est agnatis, qui propterea quod imperfectus ille ipso iure feudum obtinere non potuit, statim in locum eius successerunt, ut notatur *in d. c. 1. An mutus.* Ita ut tūc locum habuerit regula, id quod nostrum est, sine facto†nostro ad alium²⁶ transferri non potest: maximè (ut eò redeamus undè digressi sumus) cum certum sit, quando versetur utilitas & privati alterius tertii, quod renunciatio†unius, si cō-²⁷ modum (ut in casu nostro) sit inseparabile, non valeat, *l. 1. 2. 3. & 4. ff. de liberali causa. t. 1. res inter alios acta. Bart. in d. l. si quis in conscribendo. C. de pact.*

Deniq; non obstat, quod dicebatur, dominum ea-
 28 dem ratione, qua possit culpam & feloniam† condona-
 re, posse etiam servitia remittere: quia hoc falsum est.
 29 Nam culpa seu feloniam† ipsum dominum principaliter
respicit, undè illam potest remittere, ut communis fert
Dd. sententia. Servitia autem ad publicam utilitatem
 spectant, ut in *princ. 1. de prohib. feud. alien. per Frider.*

Præterea quantum ad agnatorum personam, quo-
 que est differentia: quoniam propter culpam & feloni-
 30 am cōmissam vasallus † non privatur ipso iure, sed pro-
 cessus requiritur & sententia, ut not. Dd. in c. 1. §. *callidus.*
de prohib. feud. alien. per Frider. & Bald. in c. 1. de feudo sine
culp. non amitt. Quamobrem agnati ante rem iudicatam
 nullum ius prætendere possunt. Nam eo usq; incertum
 est an ipsis sit locus patefactus ad feudum, argumento *l.*
ingenuum. ff. de statu hominum. Secus est quando servitia
 propter impedimentū naturale & perpetuum præstari
 non possunt: Tunc enim absque alio processu ipso iure
 agnatis fit locus. Quapropter ius illorum propter remis-
 sionem, seu gratiam domini, præsertim cum publicè
 quoq; inter sit, deteriorari non debet. Profectò autē ad
 has ipsas responsiones ex argumentis *suprà* adductis opti-
 mē replicari poterit. Quare à priori sententia non rece-
 dimus, cōcludentes, feuda, quorum investiturā scientib.
 agnatis N. adeptus est, ei non posse avocari, per rationes
suprà ab initio allatas. Hoc etiā considerato, quod in du-
 31 bio† benignior sit facienda interpretatio, *iuxta vulg. reg.*
 32 Et quod facilius† iuветur aliquid, quàm de novo conce-
 datur, arg. *l. 1. §. si quis ad. fin. ff. de oper. nov. nunc.*

Non obstat, si opponatur regula illa, quod ab ini-
 33 tionon † valuit, tractu temporis non convalescit, c. non

firmatur de Reg. iur. in 6. cum suis concordantib. Quia hæc regula dubium gignit. Aut enim investitura ab initio valuit, & res de iure plana & sine cōtroversia est: aut cōtrā non valuit, & non expeditum est. Sed in casu nostro dubitatur, ideò benignior est facienda interpretatio.

Et quidem illa facultas, seu imperfectio, non ex levibus signis seu indiciis tunc præsumi potuit: sed omnino cum † facti sit, probari debuit, *l. in bello. §. facta. ff. de capt. & postl. rev. c. cum in iure. de offic. deleg.* 34

Alia quoq; ratione comprobari poterit, quod feuda quorum investituram consecutus est, N. non possint amplius advocari. Quemadmodum enim sine vitio possidens rem † sibi legatam in testamento minus solenni, tutus est, ideò quod sibi naturaliter est debitū, *l. militis. §. veteranus. ff. de milit. test.* prout Bart. not. in *l. nemo potest. ff. de leg. 1. n. 18. & ibi Alex. n. 23. & 25.* Ita etiam hic N. feudorum possessionem, seu realem investituram sine vitio adeptus, ad restitutionem illorum non est compellendus: quia æquè sibi fuit naturaliter debitū: licet Ius Civile aliter se habeat, quam consuetudinarium.

Demum & hoc observandum est, quod multa impediuntur contrahenda, † quæ contracta non tolluntur: Et multa facta tenent, quæ tamen de novo fieri prohibentur, *c. ad Apostolicum extrā de Regular. l. patre furioso. ff. de his qui sui vel alien. iuris sunt.* 36

Quamvis autem de summo iure etiam illa feuda, quorum investituram iam consecutus est N. eidem advocari possent, tamen id vix fieri posse credimus, aut certe non sine maximis difficultatibus. Primò quod ius illud † summū est iniuria, *l. si serv. §. sequitur. ff. de verb. obl.* 37

ubi testatur Iureconsultus, in eo genere sub autoritate Iuris scientiæ perniciosè errari.

Secundò, cum fatuitas, seu incapacitas N. fundamentum sit intentionis petitorum, debet præcisè probari, quod tuerit ex tunc ita, ut ex nunc, *l. non solum. §. sed ut probari.* & ibi gl. Bart. & Dd. ff. de oper. no. nunc. & Salic. in l. fin. C. ne servus ex facto suo. c. venerabili. de sent. excomm. nicat. in 6. Ita etiam tenet Salic. in l. matrem. C. de probat. & Bart. in l. liberum. ff. de accus. & in l. denunciasse. §. quid tamen. ff. de adulter. & tradit Socin. cons. 42. incip. In casu restitutionis. n. 9. vol. 1. Et hæc probare difficile esset.

Tertiò, Quia non facilè iudicabitur contra N. ideò quod dominus feudi ei investituram concessit, forte teneretur ei ad interesse. Sed hoc levius.

Ex his omnibus respondimus, ne agnati ad revocationem feudorum, quorum investituram N. adeptus est, accedant: Cum, quia de æquitate non possunt: Tū etiam difficile ipsis erit de summo iure vincere.

Cæterum quomodo alia feuda de quibus N. nondum investitus est, consequi possint, illud non obscurum est. Nam recta ad Dominum proficisci debent, & cum præfatione honoris & causarum enarratione investituram petere: quam si concedat, benè est, sin verò neget, res coram Paribus Curiaè agitanda erit.

Nunc ad Secundam Quæstionem.

Antalis mente captus cogi possit, ut Canonicatib. suis renunciaret, seu eos resignet: Atq; posito quod possit, nunquid ususfructus de illis Canonicatibus eidem constitui debeat.

Non valde laborabimus. Nec enim videmus, agnatorū illorum magnoperē interesse, maximē propter illam rationē, quam ipsi allegant, videlicet quod fatuus ille Ecclesiasticis beneficiis per renunciationē exutus, ad agnatos tū se receptur⁹ sit: quia non potest hoc accidere, aut si accidat, eis esse damnosum. Nam secundū ea quæ in *superiore dubio* diximus, feuda quorum investiturā iam adept⁹ est, retinere debet, vel si de summo iure amitteret (quod incertum est) tamen ei de feudis illis tantum esset relinquendum, quantum ad sustentationem ipsius sufficeret, ut omnes Feudistæ notant *in c. 1. An mutus. & Jacob. Ardizo in summa sua feud. sub rubr. de muto vel aliis imperfecto.* ubi multa pro hoc allegat. Si ergo habet, unde vivat, non poterit agnatis valde esse molestus.

Sed alia ratio nobis venit in mentem, quod forte illa beneficia Ecclesiastica sunt pingua, ita ut de redditibus quotannis aliquid reponere queat: & quod se aliquando successuros ei etiam in allodialibus sperant. Sed respondetur, quod hoc est dubium, cū possit testari, maximē in favorem Ecclesiæ, vel si talis sit persona, quæ non possit iure testari, habebit interim suos Curatores, qui finito officio rationes suæ administrationis reddere 38 compellentur. Aut si minus sincerē rem eius tractabunt, poterūt, ut suspecti removeri. Hoc modo iterū nihil decedet agnatis successionem sperantibus. Quod si autem fatui eius causa quærunt, vel quod alias de iure cupiunt esse certi, in primis inspiciendum est, quænam & qualia sint statuta illarum Ecclesiarum, in quibus beneficia obtinuit, aut si fortē consuetudo quædam ibi vigeat, quib. cognitis, atq; perspectis facile erit scire, an ad

an ad resignationem beneficiorum cogi possit. At in horum defectum prima facie ad quæstionem videtur respondendum, quod cogi omnino debeat ad resignationem: quia cum fatuus sit, & mente imperfectus, non videtur utilis ad servitia Dei. Et sic posito, quod cogi possit, frustra quæritur, an ususfructus ei relinquendus sit. Non enim loco tantum renunciat, sed etiam beneficio. Ideo nihil habebit, præsertim cum aliunde victum habeat. Præterea in locum ipsius alius subrogari debet, qui non potest esse sine præbenda, *c. relatum. extra de præbend.*

Neq; dicendum est, quod ambo debeant gaudere 39 commodis illius præbendæ: quia præbenda non patitur sectionem, *c. maioribus. c. tunc & c. dilecto. extra de præbend.* Nisi eo animo fiat, ut ex una fiant duæ, & redditus quoque duobus sufficiant. *cap. vacante eo. de præbend.* Sed hac ratione non resignaret beneficium, dum obtineret minorem præbendam, & ea ratio fatuitatis semper subest, quocirca in persona ipsius non est considerabile.

Nos verò melius rem perpendentes existimavimus, fatuum illum ad resignationem beneficiorum compelli non posse, nec debere: quoniam renunciatio beneficii 40 Ecclesiastici fieri debet, liberè, voluntariè, pure, & absolutè, *c. quamvis. 6. q. 1. c. ad audientiam. extra quod metus causa. c. 2. c. super hoc quod sciscitasti. extra de renunciat. & c. experte. de offic. deleg.*

Porro collatio beneficii facta tali, cui non erat conferendum, & sic collatio præter ius, tenet, licet conferens peccet, ut not. Abb. & cæteri in *c. ad decorem. extra de instit.* Patet

Patet ergò quod inviro postea auferri non possit.
 Nam † quod semel placuit, amplius displicere non po- 41
 test.

Neq; obstat hic regula illa, quæ noviter † emergunt 42
 novo indigent auxilio: quia hic non potest habere locū,
 cum nec novum sit hoc, & N. de quo quærimus, semper
 fuerit idem. Itaq; videtur nullo pacto eum cogi posse;
 maximè diuturnitate possessionis accedente.

Non obstat, quod dicatur minus idoneus ad ser-
 vitia Domini, quia hoc forte non ita se habet, vel si ve-
 rum est, quod Canonicas functiones obire non possit,
provideatur ei de Vicegerente, prout Canonistæ
 voluisse videtur, *inc. consultationibus. extra. de Clerico a-*
grotante. beneficio autem non privetur per rationes *su-*
prà adductas. Admoneant autem illum agnati, ne re-
 nunciet, alioquin defendi poterit renunciationem fa-
 ctam; licet coactè, valere. Nam & coacta † voluntas est 43
 voluntas, quemadmodum etiam renunciatio facta
 per metum, interveniente superioris consensu, ut
 not. Abb. *inc. ad aures. ext. quod metus causa.*

Et ita nobis videtur quo ad propo-
 sitam quæstionem.

tia fini quaestionis 55. pag. 707. adiungenda esse, quae poteris subnectere, ne temere aliquid omisisse videamur.

15 solū id eo tū quo est infamatus, sed etiam in aliis gravatur c. *defleat peccator extra de R. Iur.* notatur in l. 2. C. *qui testam. fac. poss.*

Præterea quādo utriusq; vita culpatur, vel innocentia in dubium vocatur, & contra utrunq; vel de jure, vel de facto proceditur, tū ante omnia perpendendum an alter alteri minatus fuerit, hoc enim erit probabile indicium, quod ipsa met re adimpleverit, siquidem
16 ex dictis t hominum facta pensamus, l. un. C. *si quis Imp. maled.* l. *Laheo, de suppell. leg. l. 15. §. adjicitur de iniur.*

Quid quod & illud cōsiderandum, an talis sit qui cōsueverit, t taliaq; virib. cōficere potuerit l. *famosi in verb. an potuerit facere. ff. ad L. lul. maj. Damhoud. pr. crim. c. 10. n. 10. cum seqq. 3.*

His & similibus prudenter perpenſis, facilè iudex perspicere poterit, utrius iuramentū sit acceptabile, & quēnam ex vulnerantibus ad iusiurandum admittere velit, dūmodo tamen interim cau⁹ sit, ne quid sinistri fidelia sordet, i. e. ne sit iniqu⁹ Προσωπολήπτis, in nō si suspiciōes
18 graves habeat, tunc potest alteri ex t suo officio deferre iuramentum, Br. in l. *maritus in §. de quaest. per l. presenti §. sicubi de sua C. de his qui ad Eccl. Br. Castr. Alex. & Ias. in l. 3. de Iurej. gl. in c. significasti in pr. verb. si ita est, & ibi Panorm. & Fel. de homicid. Boer. decis. 86. n. 5.*

Et hoc quoq; Iure Saxonū procedit, non obstante
19 Regula Actore non t probante, & c. ex nov. *Elect. 22. p. 1. idq; usus obtinet.*

I N D E X.

COPIOSISSIMVS OMNIVM
RERVM, VERBORVM AC NOTABI-
lium, quæ hisce Quæstionibus continentur, ita com-
positus, ut numerus prior quæstionem, posterior
quæstionis periodum, sive paragraphum, mar-
ginali numero distinctum de-
notet.

A.

Actione pecoris fortuitâ probatâ,
ulterius probari debet, nec dolo
eam esse factam. 24. 14

Abficari nequit, quod nondum est acqui-
situm. 31. 43

Absens velle censetur, ut non tantum in
successione ab intestato, sed etiam bo-
norum administratione cognatorum
habeatur ratio. 5. 13

Absens præsumitur naturali impulsu ni-
hil magis desiderare, quàm suæ familiæ
favere & propagare cognationem. 5. 14

Absens per 20. annos præsumitur mor-
tuus. 5. 17

Absentem à quibuscunque defendi Rei-
publ. utile est. 15. 61

Absolvendus non est puniendus. 8. 1

Academici non sunt subiecti Senatui op-
pidano. 29. 24

Academici incolæ sunt civitatis. 29. 25

Accessorium sequitur naturam sui prin-
cipalis. 53. 3

Accessorium non subsistit ubi principale
corrumpitur. 1. 6

Accidens raro & casu fortuito non infir-
matur per illud, quod regulariter eve-
nire solet. 24. 9

Accusator calumniarius poena Talionis
tenetur. 16. 7

Accusator ipse diligentius suam accusa-

tionem persequitur, quàm per Procu-
ratorem. 16. 10

Accusatio post lapsum temporis ad accu-
sandum constituti, admittitur, parte
non opponente. 12. 7

Accusandi vel agendi jus publicum est. 23. 16

Accusare qui non potest, is nec denuncia-
re potest. 57. 2

Accusans aliquem coram iudice ordina-
rio infamiam inurere non videtur. 23. 26

Actio realis dominium in agente & pos-
sessione in re convento deliderat. 49. 31

Actio rei persecutoria contra hæredes
Furis datur. 49. 43. & seq. Ampl.
ibid. n.

Actiones ex delictis descendentes contra
hæredes quatenus transeant. 49. n.
41. 44. 49. & 51

Actiones poenales de Jure Saxonico non
transeunt contra hæredes nisi aliquid
ex delicto defuncti ad eos pervenit.
49. 42. Decl. ibid. n. 53.

Actio qualibet cedi potest, 30. 1. Limit.
ibid. n. 10.

Sine Actione nemo experiri potest. 53. 54

Actiones personales Præscriptis verbis
& ex vendito 30. annis præscribun-
tur. 41. 9. Decl. ibid. n. 31

Actionis nomen hodie in libello non
exprimitur. 42. 23

Actio de dolo non nisi ex magna calli-
ditate datur. 28. 13

I N D E X.

Acteri non reo probatio incumbit. 66. 10
Actore non probante reus absolvitur. 38. 69
Actum gerere non videtur, cuius expediendi potestas ipsi non est concessa. 53. 5
Actus remissio qualibet intelligitur, nisi aliud expresse caveatur. 53. 13
Actus facilius sustinetur, quando agitur de commodo, quam si de incommodo. 57. 28
Actus non extendendus ultra contrahentium intentionem. 38. 51
Actus quilibet ex juris dispositione interpretationem recipit, & ita gestus censetur, ut ratio juris exigit. 38. 52
Actus utroque modo qui fieri potest, in dubio licito jure factus praesumitur. 23. 19
Actus juratus semper est fortior. 10. 28
Actus contra Legem & Constitutionem Principis gestus, non valet. 12. 36
Actus ita interpretandus, ne quis sibi suisque heredibus videatur contrarius. 17. 15
Actus qualificatus quando requiritur non sufficit actum probare sine qualitate. 17. 26
Actus agentium non debent operari contra intentionem illorum. 6. 3
Actus a providis & honestis personis factus praesumitur iuste & legitime gestus. 23. 17
Actus in dubio ita interpretari debet, ut delicto careat. 23. 20
Actus deficit, solennitate ejus substantiali deficiente. 1. 8. & 15
Actus quilibet valide fieri potest & sortiri effectum, licet in extremo vitae momento celebretur. 1. 10
Actus semper judicatur a principali intentione agentium. 26. 54
Actu principali ob defectum Curatoris & consensum mulieris extincto, etiam Senatus consensus super actu illo corrumpitur. 38. 36

Actum dici non potest, quando aliquid superest ad agendum. 40. 8
Actum gerentis declarationi standum est in his, quae dependent ab animo. 23. 23
Actus qui referri potest ad delictum & non delictum, in eam partem referri debet, quae delicto caret. 23. 22
Actus irritus est, ubi deest potentia. 31. 28
Actus, originem habens ex duorum vel plurium voluntate, non tollitur ex renunciatione unius vel alterius. 31. 35
Actus ut valeat, duo requiruntur, potestas disponentis & voluntas. 31. 27
Actus, per quem D E V S tentatur prohibitus est. 59. 33
Actus fabricante Diabolo inventus prohibitus est. 59. 36
Actus repugnans naturali aequitati prohibitus est. 59. 45
Adjuvatur aliquid facilius, quam de novo conceditur. 60. 32
Administrator non solum durante officio, sed etiam finito tenetur. 38. 20
Administrator civitatis ad id, quod sine mandato Senatus fecit, solus tenetur. 38. 54
Administrantes bona aliena ad constitutionem Inventarii tenentur. 25. 40
In Administratione bonorum absentis attendenda est gradus proximitas. 5. 12
In Administratione bonorum absentis cognati praeferruntur extraneis. 5. 14.
 Ampl. ibid. & n. 15. 23. Limit. n. 17. n. 19.
Adulterij poenae variae. 16. 48. & seqq.
Adulterij poena ex Constit. Princip. Saxoniae. Linea Vinariensis gladius. 44. 21
Adulterium de jure Canonico id etiam dicitur, cum soluta conjugatus semiscuerit. 44. 20
Adulterium duplex oder oberhureren dicitur, quod committit maritatus cum uxore alterius. 45. 1
Adul-

I N D E X.

- Adulterij duplicis poena in marito quidem gladius : Muliere vero tam ex Jure Communi quam Saxonico fustigatio.** 45. 2
- Adulterij poena remittitur parte læsa ignoscente.** 55. 3. & quaest. 57. n. 3. Ampl. ibid. n. 4. Fallit. n. 5.
- Adulterij accusatio & inquisitio quinquennio expirat.** 57. 21
- Adulteræ, quæ cum soluto rem habuit mortis poenam adjudicare gravius videtur.** 45. 16
- Adulteræ adjudicata est virgarum castigatio.** 34. 6
- Adultera de jure Canonico nequit alteri nubere, etiamsi prior maritus mortuus sit.** 2. 1
- Adulteræ non temere concedenda est novarum nuptiarum facultas.** 2. 2
- Adulteræ, si veram agat poenitentiam & res ostendat, conscientiam ipsius periclitavi, matrimonium non est prohibendum.** 2. 3. & 4
- Adulter ab adulterij crimine lapsu quinquennij liberatur, si judex adulterium ignoraverit.** 57. 14. Ampl. ibid. n. 15.
- Adulter nobilis aliter punitur, aliter ignobilis.** 57. 25
- Adulter senex ordinariâ poenâ non punitur.** 57. 31
- Adulteri absolutio prodest adulteræ, condemnatio autem non nocet.** 57. 26
- Advocati malè faciunt, si affectibus & amore patrocinij vel numerorum perturbati de veritatis cursu decedunt.** 48. 16
- Ægrotans non statim laborat in extremis.** 1. 11
- Æquitas ubi eadem ibi idem jus esse debet.** 42. 27
- Æquitas sequenda est, ubi jure scripto destituimur.** 49. 34. & quaest. 51. n. 19
- Æquitas omnia bene æquiparat.** 51. 23
- Æquitas, quæ non est ex jure scripto sed cōtra jus scriptum nō est sequenda.** 38. 30
- Æquitas, quæ ubique viget non clauditur loco.** 29. 8
- Æquitas ficta duplex est iniquitas.** 10. 11
- Æquitas inter conjuges servari debet.** 28. 29. & 38
- Æquitas juris facinorosis poenam irrogat.** 59. 46
- Æquitatis benignitas nulla patitur, ut quæ pro utilitate hominum introducta sunt contra eorum commodum interpretentur.** 46. 4
- Æquitatis potiore habere rationem quam stricti juris convenit.** 10. 11. Expl. ibid.
- Æquitatem potius, quam rigorem judex sequi debet.** 51. 24
- Æquum quod quis credidit in alterius persona in sua quoque persona valere patiatur.** 33. 5
- Æquum diu quod visum est, ab eo non facile receditur.** 28. 2
- Æs alienum priusquam Legitimæ ratio habeatur, est detrahendum.** 51. 8
- Æstimatio regulariter & in dubio facit venditionem.** 36. 7
- Affectio consideratur ex jure naturali.** 44. 15
- Affectibus succumbens virtutis officium non tenet.** 59. 93
- Affirmativa limitata ad tempus inducit negativam post illud tempus.** 6. 4
- Affirmatio simplex Christianis Juramenti loco esse debet.** 35. 52
- Agens ad rei persecutionem & obtinere cavere non debet de restituendo, si alius superveniat, prætendens jus in ista re.** 37. 2
- Ag in subsidium potest contra eum, qui habet commodum rei mex.** 49. 37
- Agnatio non solum fratri consanguineo convenit, sed generalis est & filio quoque ejus aliisque collateralibus est consentanea.** 22. 20
- Agnationis jus nullum est cum naturalibus vel spuris.** 32. 3. 1
- L1111 2 Agnati

I N D E X.

- Agnati non succedunt legitimo per obligationem Curiae.** 26. 44
- Agnominatio, pluribus qualitatibus concurrentibus, fit a potiori.** 15. 14
- Alienatio bonorum immobilium praesertim proprietariorum, de jure Saxonico non valet, nisi consensus Domini vel superioris intervenerit.** 6. 24
- Alienationes inter vivos revocari possunt ij, quibus aliqua portio debetur qua privati nequeunt per ultimam voluntatem.** 28. 17
- Alienationis verbo comprehenditur quoque permutatio.** 42. 16
- Alienationi rei suae vel alius in qua jus habet, consentiens semetipsum obligare dicitur.** 38. 46
- Alienata in fraudem fisci revocationi subjacent.** 28. 23
- Alienata in fraudem creditorum Pauliana actione revocantur.** 28. 22
- Allegare non sufficit nisi probes.** 56. 24
- Ambasciator si differat reverti, cum possit, non gaudet privilegio Ambasciatorum.** 48. 13
- Amor puellarum sensum perturbat.** 57. 33
- Amor proprius facile fallit.** 59. 66
- Anabaptista quatenus privandus bonis ab intesta sibi dolaris.** 18. 12. n. 13
- Anabaptistae poena regulariter ademptio bonorum.** 18. 43
- Anabaptistarum haeresis in Comitibus Imperij publicae lege prohibita.** 18. 5
- Anabaptistas eo solo nomine, quod ad Ecclesiam redire nolint, bonis privari, inhumanum est.** 18. 4
- Anabaptista secunda vice se baptizari permittens committit errorem actu permanentem & bona amittit etiam sine declaratoria sententia.** 18. 14
- Anabaptistae ad fidem Christianam redeunti restituntur bona exceptis fructibus.** 18. 40. n. 52
- Anabaptistae bona sorori adjudicata sunt, excluso fisco.** 18. 40
- Anabaptistis nullo poenitentiae remedio succurritur.** 18. 50
- Anabaptistae reversi ad fidem amplius non sunt haeretici.** 18. 53
- Ancillam, cum qua matrimonium contrahi debet, oportet esse manumissam.** 43. 37
- Ancilla a domino in uxorem ducta praesumitur ab eodem libertate donata.** 43. 38. & 40
- Ancilla est persona vilis.** 43. 41
- Angelus reprehenditur.** 10. 26
- Annulare quid.** 12. 37
- Antecedente excluso excluduntur quoque descendentes ex illo.** 22. 4
- Appellare non licet a sententijs Ducum & Electoris Saxoniae modo sententia sit conformis juri Saxonico.** 46. 35
- Aquila peste laborans in platea testata est.** 20. 18
- Arbitrium judicis vide Iudicis arbitrium**
- Argentum ex communi loquendi usu non venit nomine auri.** 40. 20
- Argenti appellatione non veniunt numeri.** 40. 17
- Argumentum a toto ad partem quando concludat.** 29. 7
- Argumentum a contrario sensu in contractibus valet.** 6. 17
- Argumentum ab ultima voluntate ad statutum & consuetudinem & contra valet.** 27. 35
- Argumentum a contractibus ad ultimas voluntates, & contra valet.** 28. 16
- Argumentum a contractu societatis ad contractum sponsaliorum procedit.** 38. 31
- Argumentum a simili optimum est.** 28. 25
- Argumentum a sufficienti partium enumeratione in jure validissimum.** 32. 5
- Argumentum a lege cessante in jure valet.** 32. 12
- Argumentum universale ut corruat, sufficit dare instantiam.** 35. 47
- Arma alicui ministrans, quibus delinquens capiendus lictorem percutit, graviter punitur.** 54. 37
- Armis incumbere non censetur, cui tantum**

cum est ocij, ut matrimonij solennia peragat. 43. 57
Arrestum absque Prætoris jussu homini privato non est concessum. 58. 8
Arresta in Germania contra extraneos debitores passim permittuntur. 58. 18
Augustus Elector Saxonie in promulgandis constitutionibus omnes condiciones & modificationes juris communis & Legalis veritatis præ oculis habuit. 29. 7
Augustus Elector omnia jura in scrinio pectoris habere censetur. 41. 25
Augustus Elector merito commendatur à Mollero. 4. 8
Augustus Elector Saxonie Assessoribus Consistorii Ecclesiastici indulgere noluit facultatem dispensandi, ut fratrum sororumq; liberi matrimonium inter se contrahendi. 12. 21
Augustus Elector Saxonie distinctionem istam: Paterna paternis, materna maternis deferri, sustulit. 14. 25
Augusto Electori plus credendum, quam omnibus alijs qui ei contra dicunt. 41. 25
Aureum vas promittens non liberatur dando deauratum. 40. 19
Auri vel argenti certam summam qui debet optionem habet utrum in grossa, an verò minutâ monetâ solvere velit. 40. 9. Decl. ibid. n. 46.
Auri appellatione non veniunt numeri. 40. 17
Aurum vel argentum est nomen specificum seu individuum. 40. 18
Aurum solvi potest pro argento. 40. 23
Autoritates nudæ solummodo probabiles censentur & nullam juris necessitatem important. 46. 55
Avi assertio de filij matrimonio facit, ut non tantum uxor, sed etiam liberi in eo nati sint in possessione legitimationis. 43. 24
Auxilio novo indigent, quæ noviter emergunt. 60. 42

B.

Baptisma hæretica superstitione profanantes & fidem perdentes à consortio omnium segregantur & testamenti factionem non habent. 18. 9
Baptisma ludibrio habere gravissimum est peccatum. 18. 12
Rebaptizati ultimo supplicio plectendi. 18. 11
Belgij consuetudo in legitimandis liberis per subsequens matrimonium. 45. 59
Bellum non nisi maxima cum strage & laniena perficitur. 59. 21
Bellum fortuna alitur & plerunq; consilio vincit, qui armis est interior. 59. 24
Beneficium jure alicui concessum non debet ei auferri. 13. 42
Beneficium Imperatoris à divinâ ejus providentiâ profectum quàm plenissimè interpretari debet. 46. 5
Beneficium vagabundo quando & quatenus auferatur. 5. 5. & 6
Bestiae non solum foetus, sed etiam parentes suos amant. 44. in pr.
Bona absentis ob crimen commissum & comparere nolentis annotantur & post annum publicantur. 5. 2. Limit. ibid. n. 3
Bona absentis fratres utrinq; conjuncti & cum eis fratrum & sororum præmortuorum liberi, de Jure Civili æqualiter administrant 5. 10. De jure Saxónico hi ab illis excluduntur. 5. 11
Bona contumacis quidam judices subastari curant. 5. 3
Bona damnatorum de jure communi confiscantur. 18. 8
Bona hæreticorum ipso jure dicuntur confiscata. 18. 2
Bona hæretici non tantum ad Dominum temporalem, verum etiam Ecclesiam Romanam spectare decisum est. 18. 29
Bona fugitivi delinquentis quomodo adnotetur, describantur & obsignentur. 5. 4
Bona

I N D E X.

Bona fugitivi delinquentis, quæ moram non ferunt, vendi possunt cum consensu Scabinorum. ibid.

Bona fugitivi delinquentis descripta & annotata cognatis ejus, si postulaverint restituenda sub cautione de bonis non dilapidandis, alienandis, vel reo tradendis. ibid.

Bona absentis studiorum vel militiæ causa cui & quomodo de jure civili 5. 9. & cui de Jure Saxonico tradenda. 5. 9. & 10

Bona à patre ejusque linea quasita ad solos fratres consanguineos: A matre verò parta ad solos uterinos in successione pertinent. 14. 15. & 16

Bona unde provenerint non attenditur de jure Saxonico. 14. 23. & 28

Bonorum distinctio, qua dicitur: Paterna paternis, Materna maternis deferri, Augustus Elector Saxonie sustulit. 14. 25

Bona quæ sua natura non transeunt ad hæredes extraneos non transeunt quoque in fiscum. 12. 43

Bonis absentis petendis est Curator à cognatis, nisi maluerint ipsi administrare. 5. 13 Decl. ibid. n. 17

Bona publicata per judicem alterius jurisdictionis pertinent ad magistratum loci, in quo sita sunt. 18. 38

Bona Anabaptistæ adjudicata sorori excluso fisco. 18. 40

Bona auferri possunt ei, cui adimenda est vita. 18. 47

Bona conditionem personæ sequuntur. 18. 48

Bona accessoria sunt vitæ. 18. 47

Bona furtiva restituenda domino, nec applicanda fisco, responsum est. 19. 27

Bona posteriora sapiunt rationem originalem priorum. 27. 29

Bona pro patrimonialibus permutata, vigore statuti Jenensis non dicuntur

acquisita, sed surrogata in locum patrimonialium & in ijs superstes conjugum nudum habet usumfructum. 27. 14. 15. 30. 36. & passim per tot.

Bona patrimonialia permutata cum aliis assumere novam naturam acquisitionum asseveratum est à quibusdam Senatoribus Jenensibus. 27. 10

Bona mobilia & alia ex industria stante matrimonio acquisita dividuntur inter conjuges. 28. 29

Bona in unam communem, æqualem totamque plenam & perfectam possessionem, usum & administrationem connexa diverso jure censi non debent. 25. 8

Boni nominis Sinceritas vide Sinceritas boni nominis.

Bonæ fidei possessor non delinquit. 19. 42

Bonæ fidei nihil magis congruit, quam id præstare quod inter contrahentes actum est. 40. 35

Boni viri non est periculo se committere. 59. 95

Bono viro nihil tam contrarium est, quam iræ frena permittere. 59. 88

Bononiæ peste infecti per fenestram testantur. 20. 19

Bonus quilibet præsumitur, donec probetur contrarium. 47. 22. & seq.

C.

Camera Imperialis omnia jura in scrinio pectoris sui habere censetur. 41. 25

Cameræ Imperiali plus credendum, quam aliis omnibus, qui ei contra dicunt. ibid.

Cajus quo tempore Instit. suas scripserit. 12. 17

Canones, qui adultera, mortuo marito & resipiscenti omnem spem conjugii adimunt, damnandi. 2. 4

Capi

I N D E X.

- C**api regulariter nemo debet, nisi certo constet judici, crimen esse revera commissum. 54. 22
- C**apimus, quod cum affectu & effectu acquirendi accipimus. 11. 7
- C**astitas major requiritur in nobilibus, quam aliis personis inferioribus. 12. 54
- C**astrense peculium non censetur, quod quis non ex castris natus filios, donaverit ea adjectione, ut id habeat in castrense peculio. 27. 8
- C**asus unus non facit legem. 24. 11
- C**asus fortuitus regulariter nulli imputatur. 2. 24
- C**asus in statuto omissus videtur relictus dispositioni juris communis. 25. 27. & quest. 26. n. 29. & quest. 27. n. 19. & question. 29. n. 9. Declarat. 25. n. 36
- C**asus in specie vel individuo omissus habetur pro expresso. 25. 34
- C**asus Legis ubi est ibi nulla est questio. 45. 14
- C**asus fortuitus ad Dominum rei pertinet. 48. 3
- C**asus fortuiti impedimentum superveniens liberat ab obligatione facti. 48. 5
- C**asu fortuito abactionis pecoris probato ulterius probari debet neque dolo id factum esse. 24. 14
- C**aupones ex consuetudine Galliae, Italiae & Germaniae hospitem res retinere possunt, donec eis solutio fiat. 50. 22
- C**ausa naturalis potius attenditur quam accidentalis. 56. 3
- C**ausa de delictis coercendis publicam respicit utilitatem & ob id favorabilis est & pia. 7. 2
- C**ausa prima magis influit in causatum, quam causa secunda. 21. 6
- C**ausa extrinsecus accedente mutatur conditio & natura rei. 21. 36
- C**ausa qualibet etiam injusta excusat a dolo. 23. 24
- C**ausa cessante cessat effectus. 32. 10
- C**ausa una cessante non cessat reliquarum dispositio. 26. 55
- C**ausa principali everfa corrumpit & accessorium. 38. 37
- C**ausa sufficiente & efficiente posita in esse, ponitur effectus. 43. 48
- C**ausae cognitione uberiore opus non est, si constat de causae meritis. 43. 32
- C**ausatum plus virtutis habere nequit, quam procedit ab influente potentia causae. 22. 5
- C**ausatum ab infecta radice non potest esse melioris conditionis, quam id quod causatur. 22. 8
- C**autela judici in deferendo Clericis iuramento observanda. 35. 55
- C**autela judici in recipiendis testibus injuratis notanda. 35. 27
- C**autio petitur, quando aliquis est in damno. 37. 1
- C**autio praestari debet per eum, qui tenetur ad aliquid solvendum vel restituendum. 37. 2
- C**autioibus superfluis nemo debet onerari. 37. 3
- C**edi non potest, quod contra jus commune competit. 30. 15
- C**ives tenentur defendere & protegere incolas. 29. 34
- C**ives cum Scholaribus tacitum contractum utro citroque obligatorium celebrant. ibid.
- C**ives & incolae unam constituunt universitatem. 29. 32
- C**ives suspecti de fuga propria autoritate per creditorem vel alium capi possunt. 58. 17
- I**n Civi dispositum locum etiam habet in incola. 29. 35
- C**ivitas in contractibus suis fraudem adhibere non debet. 38. 49
- C**ivi

- Civitas ex mutuo non obligatur**, nisi constet pecuniam esse versam in ejus utilitatem. 38. 33
- Civitas ex culpa administratorum damnum sentire non debet.** ibid. n. 32
- Clausula Treulich ohne gefährde** quid operetur. 38. 18. 50. & 53
- Clausula Salvo jure nostro** maximi est effectus. 38. 25
- Clausula: salvo jure nostro**, an in instrumento sit necessaria. 38. 24. & 62
- Clausula: Partes fecisse actum** ex certa scientia & non per errorem, in instrumento apposita quid operetur. 49. 14
- Clausula derogatoria Legi vel constitutioni**, derogat consuetudinibus tam præteritis & præsentibus quam futuris. 19. 21. & q. 59. n. 111.
- Clementiæ gloria affectanda est.** 7. 10
- Clericus faciens atrocissimum delictum** sine degradatione puniri potest. 18. 26
- Clerici in causis Laicorum ad perhibendum testimonium compelli nequeunt.** 35. 2. Secus de jure consuetudinario. ibid. n. 28. & 29
- Clericus non tantum in causa criminali idoneus testis non est contra laicum**, sed etiam an in civili dubitatur. 35. 5
- Clerici coram suo judice Ecclesiastico tantum dicant testimonium.** 35. 6
- Clerici non sunt subjecti inferioris magistratus jurisdictioni**, sed Ecclesiasticis consistorijs in personalibus. ibid. 7. Decl. ibid. n. 40
- Clerici nec volentes de jure Canonico jurisdictionem judicis laici tacite vel expresse absque consensu superioris prorogare possunt.** ibid. 9. Decl. ibid. n. 41
- Clericorum arma sunt preces & lachrymæ.** 59. 61
- Clericos ad instantiam partium à Consistorio citatos & sine præstatione juramenti ad testimonium valide fuisse admissos**, in reformatis Ecclesijs multis actibus demonstrari potest. ibid. n. 12. Decl. ibid. n. 43. 46. & 47
- Clerici ad præstationem juramenti testimonium compelli possunt.** ibid. 31
- Clerici ad testimonium perhibendum cogendi**, deficientibus alijs probationibus. ibid. 36
- Clerici testimonium perhibere recusantes in causamere civili a judice seculari sub pæna cogi possunt**, maxime accedente autoritate Principis. ibid. n. 40
- Clerici non minus affectibus reguntur** quam alij privati. ibid. 43
- Clerici, odio, gratia, aut alia de causa testimonium perhibere refugientes compellendi**, & sub qua pæna. ibid. 44
- Clerico magis creditur quam Laico.** ibid. 5. Decl. ibid. n. 38. & seq.
- Cohabitantes conjugium potius contradixisse**, quam ex stupro vel concubinato vixisse præsumuntur. 43. 31
- Cocta recoquere supervacuum.** 41. 5
- Cognitionis jus subsistit inter personas naturaliter conjunctas.** 32. 1
- Cognatis ex infinita naturâ debetur commiseratio.** 39. 33
- Coitus cum infantula est quodammodo contra naturam.** 3. in pr.
- Coitus, qui non liberorum causa fit est contra naturam.** ibid. n. 1.
- Coitus cum infantula non est Sodomiticus.** ibid. n. 6
- Coitus cum infantula pæna debet esse gravis & ultimum supplicium.** ibid. 1
- Coitus damnatus is dicitur**, in quem & criminalis actio intentatur & severa pæna infligi potest. 44. 17
- Coitus cum ancilla revera damnatus non dicitur.** ibid. n. 18
- Coitus omnis, præter solum uxorium reprobat jure Pontif. & Cæsareo.** ibid. n. 19. & 20
- Columbæ tamdiu nostræ esse præsumuntur**, quamdiu consuetudinem habent revertendi. 56. 4
- Colum-

I N D E X.

- Columbæ** magis mansuefiunt quam pisces. ibid. n. 5
- Columbæ** non solum ex consuetudine Gallia & Germaniæ. ibid. n. 6. sed etiam jure Provinciali Saxonico. ibid. n. 7. & Regione Delphinaria domini columbari esse præsumuntur. ibid. n. 8
- Columbæ** volantes & ad dominum priorem non redeunt videntur in nullius bonis existere. ibid. 38
- Commodum** non extenditur ad non subditum. 29. 48
- Commodatarius** re commodatâ aliter utens, quam concessum est non est extra furti culpam. 48. 23. Limit. ibid. & n. seq.
- Comparere** ipse & scripturam actis publicis insinuare nemo cogitur. 13. 41. Lim. ibid. n. 42.
- Compensandi** animo ubicunq; quid datum apparet vel relictum alterum solum ex ijs peti potest. 53. 2
- Condemnari** absque accusatore nemo potest. 4. 3
- Condemnare** qui potest condemnandum, is absolvere quoque potest absolvendum. 8. 1
- Condictio** indebiti locum habet non tantum in errore facti, sed etiam juris. 49. 12
- Condictio** furtiva est rei persecutoria & transit ad hæredes etiam si nihil ad eos pervenerit. 49. 43. & 51
- Conditio** implenda intra certum tempus non potest impleri post illud tempus. 6. 5
- Conditio** retrahi ad tempus renunciationis per fictionem translativam nequit. 31. 51
- Conditio** quando retrahi non potest, tunc attendi debet existentis conditionis tempus. ibid. n. 52
- Conditio** iniqua alteri per alterum inferri non debet. 38. 62
- Conditio** frustra expectatur, ejus existentia nihil operatur. 53. 58
- Conditionem** suam ex delicto meliorem facere nemo potest. 57. 11
- Conditiones** præcisæ & in forma specifica impleri oportet. 6. 5
- Conditione** cessante cessat ipsum conditionale. 69. & q. 31. n. 4. 47
- Conditione** potestativa deficiente obligatio quoque ipso jure evanescit. 6. 9
- Conditionalis** dispositio principaliter vel secundariò purificatur & deficit in primo actu existentia & defectus. 6. 8
- Conditione** pēdente non potest dici poena commissa. 21. 39. nec ullum jus iudici competere. ibid. n. 40
- Conductor** expelli potest, si pensionem non solverit vel malè in re conductæ versetur. 10. 5. Limit. ibid. n. 6
- Conductor** expelli potest à locatore, superveniente casu aliquo qui prævideri non potuit, & ob quem ipse locator domo sua uti necesse habeat. 10. 14
- Conductor** probare tenetur promissionem sibi factam à Locatore de non expellendo. 10. 21
- Confessus** pro judicato habendus. 18. 18. Ampl. ibid. 19.
- Confessio** major est quolibet publico documento. 18. n. 23. & quibuscunque depositionibus testium. ibid. n. 24
- Confessione** delictum fit notorium. 18. 20
- Confitenti** denegari potest defensio. ibid.
- In Confessum** nullæ aliæ sunt partes iudicis, quam in condemnando & exequendo. 18. 17
- Confessio** reo, qui tutus est præscriptione, non præjudicat. 57. 23
- Confessio** rei in criminalibus pro explorato crimine non habetur. 59. 53
- Confessio** ubi est, ibi est relevatio omnis probationis. 18. 22
- Confirmatio** nihil novi juris tribuit. 38. 34. & q. 53. 7.
- Confirmatio** ex certâ scientiâ facta quando dicatur. 46. 32
- Confirmatio** superioris supplet defectum solennitatis formæ & personæ. 46. 33
- M m m m m
- Confir-

I N D E X.

- Confirmata à Papa per inferiorem infirmari nequeunt.** 46. 32
- Conjecturis non opus est in claris.** 46. 55. & q. 56. n. 28
- Conjugatus non liberatur a poena ordinariâ ad intercessionem famina.** 8. 7.
- Ampl. ibid. n. 12. Limit. ibid. n. 13**
- Conjugum neuter sine consensu alterius nec per testamentum nec per aliam viam ultimæ voluntatis de bonis constante matrimonio quæsitis quicquam disponere potest.** 28. 9. Ampl. ibid. n. 12. & 13
- Inter Conjuges debet esse consortium divini & humani juris.** 28. 36
- Inter Conjuges æqualitas servanda.** 28. 29. & 38
- Conjux secundus nec ex forma statuti plus lucrari potest, quam unus ex liberis prioris matrimonii.** 46. 17
- Conjux permutationi rerum consentiens jura sua perdit.** 27. 55. & 26
- Connexorum idem est judicium.** 25. 9
- Conscientia vera est, quæ ex fonte Legum, per ora Principum divinitus promulgatarum promanat.** 10. 12
- Conscientia Legis exuperat conscientiam hominis.** 10. 13
- Conscientia hominis ficta & abusiva dicitur, præsertim si Legum autoritate destituta sit.** ibid.
- Consensus domini feudi quid operetur.** 22. 26
- Consensus adhibitus circa actum aliquem, eo annullato, nihil operatur.** 38. 38
- Consensus ad unum effectum præstitum non debet operari alium.** 38. 39
- Consensus autoritati & licentiæ rei gerendæ præstitus juri consentientis non præjudicat.** 53. 6
- Consensus super feudi alienatione præstitus subintelligit clausulam: Rebus in eodem statu manentibus.** 53. 14
- Consensus ad incogitata non trahitur.** 53. 16
- Consensus semel præstitus revocari non potest.** 53. 49
- Consensus Senatus super actu aliquo interpositus corrumpit si actus principalis corrumpit.** 38. 36
- Consentiens semel contravenire non potest.** 22. 24
- Consentiens delinquenti, eumq; defendens maledictus est apud D E V M & homines.** 54. 25
- Consentiens ideo, ut autoritatem & licentiam negotij gerendi præstet in præjudicium sui consentire non præsumitur.** 38. 31. & 42
- Consentire & obligare plurimum inter se differunt.** 38. 35
- Consentiens alienationi rei suæ vel alius, in qua jus habet, semetipsum obligare præsumitur.** 38. 46
- Consentire est simul & præsentialiter sentire.** 42. 14
- Consentiens in antecedens videtur etiam consentire in consequens.** 53. 18
- Consentiens alijs jura sua perdit & aliorum fortificat.** 53. 40. & 62
- Consentiens in alienationem rei sibi oppignoratæ videtur jus suum remittere.** 53. 41
- Consentiens in investituram alterius non habet regressum ad illud feudum.** 53. 43
- In Consensu nudo & permissivo ratio alia est, quam in obligativo.** 38. 49
- Consentire malo nullus debet sed potius omnia mala sustinere.** 59. 47
- Consequens qui vult velle videtur etiam omne necessarium antecedens.** 43. 39
- Consobrini de jure Canonico in secundo de jure Civili in quarto gradu sunt.** 12. 13
- Constitutio admittens probationem juramenti post decennium intelligitur de decennio à tempore ortæ obligationis.** 21. 21
- Constitutio Caroli V. de rebus, furto subtractis, vero domino applicandis omnes consuetudines & statuta contraria abrogat.** 19. 21
- Constitutiones Electorales Jenam non legant.**

I N D E X.

- legant. 29. 7. sed personas saltem Jurisdictioni Electoris Saxoniae subiectas. 33. 11
- Constitutiones Electorales suo loco clauduntur. 33. 12. & q. 29. n. 8
- Constitutiones illusorias reddi minime oportet. 40. 47
- Consuetudo definitur. 19. 5
- Consuetudinem contra jus scriptum allegans eam probare tenetur. 18. 37
- Consuetudo legis habet vigorem eique derogat. 19. 5. & 7. & 28
- Consuetudine approbata non minus quam ipsum jus scriptum observantur. 19. 6. & q. 45. n. 3
- Consuetudo localis dicitur jus commune in eo loco, in quo est. 19. 6
- Consuetudo Legibus repugnans reprobatur. 19. 19
- Consuetudo per legem reprobata non valet. 19. 20
- Consuetudo res furto subtractas fisco adjudicans reprobatur in Camera. ibid. 25.
- Consuetudinis non vilis est autoritas, legem tamen aut rationem vincere nequit. ibid. 32. & quaest. 46. n. 2
- Consuetudo debet esse rationalis & LL. probata, si praesudicare debet juri scripto. 19. 34
- Consuetudines circa testamenta tam graves quam leves servari debent. 20. 46
- Consuetudo, ut clerici non attenta dignitate mediante juramento testimonium dicant coram iudice Laico servanda. 35. 29
- Consuetudo est stricti juris. 26. 16
- Consuetudo tantum habet de effectu & potentia, quantum habet de usu. 26. 17
- Consuetudo tantum habet de potentia quantum de actu. 26. 17
- Consuetudo uxori omnium bonorum administrationem relinquens locum quoque habet in marito. 26. 17
- Consuetudo debet intelligi secundum bonum eventum & ne quid contineat iniqui. 26. 23
- Consuetudo & statutum pari passu ambulant, nec differunt, nisi ut tacitum & expressum. 26. 56
- Consuetudo onerosa non extenditur ad casus similes. ibid. n. 57
- Consuetudo est optima Legum & statutorum interpres. 27. 2. & q. 58. n. 19
- A Consuetudine ad statutum semper inferri non debet. 26. 57
- A Consuetudine longissima & usu comprobata non est recedendum. 27. 1. & 4
- Consuetudo solvendi Laudemium in contractu permutationis non est exorbitans a jure Communi. 42. 16
- Consuetudinis requisitum unum est rationalitas. 46. 8
- Consuetudo non valet, quae est contra jus divinum vel naturale. ibid.
- Consuetudo, quae est contra jus divinum vel naturale nec juramento firmari potest. 46. 9
- Consuetudo contra expressam prohibitionem legis nunquam induci potest. ibid. 14
- Consuetudo statuens contra utilitatem publicam non operatur contra legem. ibid. n. 15
- Consuetudo contra rationem naturalem statuens fieri non potest. 46. 5.
- Consuetudo non tollit L. Edictali C. de Secund. Nupt. ibid. 19.
- Consuetudo est pars juris civilis. ibid. 38.
- Consuetudo, cujus initii memoria non extat dicitur praescripta & aequiparatur privilegio. ibid. 40
- Consuetudo obtenta in iudicio contradictorio servanda est. ibid. 45
- Consuetudini locali magis standum est quam juri communi. ibid. 46. & q. 30. n. 11
- Consuetudo respiciens decissoria litium non ligat extraneos. 49. 20
- Consuetudo est forma rei. 58. 25
- Consuetudini matris instar reverentia exhibenda. ibid. n. 26

I N D E X.

Consuetudo equiparatur juri naturali. ibid. 27.
 Consuetudo cessat cessante ejus ratione. 60. 11. 12. & 25
 Consuetudo non incurrit in sensus, sed ratione comprehenditur. 56. 34
 Consuetudo omnium consensu introducta & longo usu observata à pana excusat. 59. 26
 Contagio naturaliter hominibus formidabilis. 20. 60
 Contingentia rarius non sunt in consideratione. 23. 10
 Contingens abesse non probat hoc esse. 56. 37
 In Contractibus nullum verbum ociose positum censi debet. 6. 2. & q. 41. n. 21
 Contrahentes legem dant obligationibus. ibid. n. 13
 Contractus verba intelliguntur secundum naturam negotij. 10. 22
 Contractus ex conventionem legem accipiunt. ibid. n. 1
 Contractus verba sunt instar formæ, quæ dat esse rei. 17. 20
 Contractu deficiente deficit quoque obligatio ex contractu. 31. 53
 Contractus Do ut des est innominatus. 36. 25
 Contrahentium voluntas censetur esse conformis dispositioni juris communis. 38. 13
 Contrahentes intelliguntur facere contractum. ibid. 30
 Contrahens cum alio notam habere debet ejus conditionem. 38. 59
 Contractus non debet claudicare. 40. 4
 In Contractu quotiescunque dubitatur, interpretatio pro emptore faciendâ est. 40. 14
 In Contractu quolibet tacite actum videtur, ut secundum loci consuetudinem pecunia solvatur. ibid. n. 25
 Contractus verba si duos recipiunt intellectus interpretatio faciendâ est

contra eum, qui se ex verbis fundat. 40. 16
 Contractus Principum habent vim legis. 42. 7
 Contractus ab initio voluntatis postea necessitatis sunt. ibid. 20
 Contractus innominati debiles sunt, nec generare possunt actionem, nisi accedat rei traditio. ibid. n. 5
 Contractus innominati raro probari possunt per instrumentum. ibid. n. 21
 Contractus in præsentia honestorum virorum initus doli præsumitur expers. ibid. 24
 Contractus innominati stipulatione corroborati merito servari debent. ibid. n. 20
 In Contractibus, qui re perficiuntur, certum petitur, se res extat, æstimatione vero eâ permutatâ. 49. 37
 Contrahentium voluntas ob nimiam juris subtilitatem everti non debet. 40. 41
 In Contrahentium voluntate positum est, quam maluerint legem contractui præscribere. 41. 34
 Contrahentes præsumuntur verba ad sua commoda in contractu protulisse. 40. 15
 conventio non legitime facta non præjudicat venditori quo minus clauso termino pretium emptori offerre & pensiones redimere possit. 6. 24
 conventio inter locatorem & Conductorem de non expellendo quid operetur. 10. 5
 conventus conditione præstando rei æstimationem ita demum liberatur, si rem præstare non possit. 42. 34
 Correlativorum eadem est natura. 26. 2
 Correlativorum uno concessio alterum quoque concedatur necesse est. 26. 15
 In Correctoriis non est licita extensio ad alium usum. 26. 3. Limit. ibid. n. 4
 Creditores reddentes debitoribus rem oppignoratam videntur jus pignoris remisisse. 5. 28

Credi-

Creditor, contrahens cum aliquo nomine mulieris, quem ex assertione senatus Curatorem credebatur, actionem de dolo habet contra Senatum. 38. 23.
 Decl. ibid. n. 55.
Creditor cogitur monetam diversae formae recipere, ubi solutio sub certa specie monetæ non est concepta. 40. 11.
Creditori invito aliud pro alio solvi non potest. 40. 22.
Creditor unum pro alio & sic parvam monetam pro grossa accipere non cogitur. ibid. 25.
Creditoris incommoda, quæ ex solutione monetæ minoris patitur. 40. 26.
Credita reabutens furti tenetur. 48. 20.
Crimina duas pariunt actiones alteram læso, fisco alteram. 4. 4.
Criminis remissio ad solum Principem spectat. 4. 8.
Criminis remissio à Principe concessa non præjudicat læso. 4. 8. Limitat. ibid. n. 9.
Criminis vacantem penam pati non convenit. 9. 7.
Crimina propria autoritate defendere volens severius punitur. 18. 28.
Crimen novum non oritur ex his, quæ accessorie se referunt ad aliquem titulum delicti præcedentem. 34. 11.
Christianus Elector Saxonie meritò commendatur à Miillero. 4. 8.
Christi præcepto obtemperare omnes debent. 59. 1.
Cujacius dissentit ab Hotom. 24. 6.
Culpæ præsumptio cum diligentia non compatitur. ibid. n. 18.
Culpam allegans eam probare tenetur. ibid. n. 19.
Culpa specificè probanda est. ibid. n. 20. & 27.
Culpa non præsumitur in patref. sed potius diligentia. ibid. 30.
Culpa nulla præsentem nec poena esse potest. 59. 31.
Cultus D E I frangitur propter necessi-

tatem supervenientem. 10. 18.
Curatoris falsæ productio est delictum. 38. 60.
Curatores finito officio rationem reddere tenent, vel si minus sincere res pupilli tractant ab officio remouentur. 60. 38.

D.

Damna fortuita non debent eis dissolvi, quibus negotia exequenda mandantur. 48. 10.
De Damno vitando certans præfertur ei, qui lucrum captare vult. 41. 17.
Debitor non statim molestandus est post diem. 6. 16.
Debitor certæ summæ auri vel argenti optionem habet, an in grossa an verò minuta moneta solvere velit. 40. 9.
 Decl. ibid. n. 46.
Debitor vagabundus & latitans ex diplomate Casareo à creditoribus ubique in Imperio capi potest. 58. 21.
Debitore se absentante & citato latitante, quomodo procedendum. 5. 24.
Debitor numismata reddens in æstimatione liberatur, quoties numismata certæ speciei non sunt in obligatione. 40. 11.
Deceptio Legibus improbatur. 41. 15.
Decima est quædam servitus vel tributum. 17. 7.
Declarationi agentis standum est in his, quæ dependent ab animo. 23. 23.
Declaratio, quæ veritatem ex tempore capit, ante tempus fieri nequit. 60. 6.
Defendens peccatum gravius, quàm ipse peccans punitur. 54. 26.
Defensio denagari potest consentienti. 18. 20.
Defectus ex persona agentium resultans est insanabile vitium processus. 38. 3.
Definitio cui non competit, eidem nec definitum competere potest. 11. 13.
Delicta non debent manere impunita. 7. 2. & q. 16. n. 23. & q. 18. n. 20. & q. 55. 2.
 M m m m m

Deli-

I N D E X.

Delictum delicto non debet gravari. 8. 10
Delictorum occasio non debet nasci unde jura nascuntur. 8. 11
Delicta suos debent tenere autores. 16. 25
Delicto manifesto iudices ad puniendum proni esse debent. 18. 21
Delicti enormitas facit, ut licitum sit jura transgredi. 18. 25
Delictum unum plures non meretur pænas. 34. 7. & 9
Delicta puniri publicè interest & favore dignum. 44. 37
Delictum in nullo mandato mandari intelligitur. 48. 22
Delicta morte extinguuntur. 49. 40
Delictum panam non impunitatem importat. 57. 12
Delictum non præsumitur. 56. 33
In Delictis à primordio tituli posterior formatur eventus. 34. 10
In Delictis an tempus commissi criminis, an vero prolatae sententiae inspicendum. 21. num. 2. 16. 19. & pass. per tot.
Ex Delicto alieno nemo coercetur. 38. 61
Delinquens ita deum incidit in panam si iudex voluerit. 21. 37
Delinquentes in Germania apprehendere turpe est. 54. 34
Demonstrationes duæ sufficiunt ad probationem alicujus intentionem. 56. 1
Denunciatus delinquenti, quod velint liatores eum in carcerem ducere, isque aufugerit tenetur ad delictum. 54. 29
Denunciare nequit qui accusare non potest. 57. 1
Deposito contra voluntatem deponentis utens furtum committit & furti tenetur. 47. 3
Pro Derelicto haberi nequit, quod nondum est acquisitum. 31. 43
Derogatum in causante matrimonium derogatum quoque censetur in causato. 43. 55
Definitia unius est origo alterius. 41. 27
Determinatio una & eadem, duo deter-

minabilia respiciens, debet æqualiter determinari. 25. 12
Dictio: Plurumque, regulam constituit. 24. 3
Dictionis: Omnis, vis. 25. 5. & 8
Dictio: Retinere, tam de Vusufructu quæ proprietate intelligi potest. 25. 16
Dictio: Acquirere, nihil aliud importat quàm lucrari. 27. 47
Dictio: Thaler / in nostra vernacula lingua pro alia moneta puta nummis aut grossis non intelliguntur. 40. 17
Dictio: Nullus excludit omnia etiam minima. 37. 18
Dictio: potest: habet tractum temporis. 31. 9
Dictiones: verkauffte / gegebene oder wolsgewonnene Güter / quid significant. 27. n. 21. 43. 44. & 47
Dictiones: Treulich ohne gefährde omnia tollunt faciuntque contractum bonæ fidei. 38. 18
Dictiones: Meum & Tuum, magnam discordiarum præbent materiam. 42. in pr.
Dictiones: Contra bonos mores, quomodo intelligendæ. 46. 50. & 52
Dictum rationi consentaneum non minus movere debet iudicem, quam lex ipsa. 39. 27. & 49. n. 37
Dici lapsus vim habet pacti de non petendo. 6. 8
Dies pulchra non facit æstatem. 24. 10
Diffamatio ab aliquo alicui facta non est ferenda. 23. 5
Diffamationis remedium I. Diffamari C. de Ingen. Manumiss. 23. 6
Differentiæ inter titulos Ne quis eum lib. 2. ff. Tit. 7. & Tit. 10. De eo. per quem &c. 54. 10. 11. & 12
Differentia an sit aliqua inter game Haus- tauben & inter wilde Feldtauben. 56. 40
Difficultas præstationis servitorum non liberat debitorem ab obligatione. 66. 5
Dispensari nequit, ut in secundo gradu consanguinitatis matrimonium contrahatur.

I N D E X.

Displicere non potest quod semel placuit.
49. 10. & q. 53. n. 48. & q. 60. n. 41

**Dispositio nulla ita generalis, quin refe-
renda sit ad ea, de quibus verisimiliter
disponens cogitavit.** 25. 37

**Dispositio an favorabilis, an verò odiosa
ex principali ratione quæ movit di-
sponentem est considerandum.** 26. 9

**Dispositio regulariter non restringitur
ab ijs, quæ frequentioris usus gratia
apponuntur.** 26. 20. & 58

**In Dispositione dubia conjectura capi
debet à verisimilibus.** 27. 31. & quæst.
50. 13

**Dispositio generalis restringitur ad suam
causam.** 27. 69

**Dispositio quælibet restringitur ad suam
causam finalem.** 38. 44

**Dispositio omnis ad terminos habiles re-
stringitur.** 51. 26

**Dispositio una contrarios effectus ope-
rari non debet.** ibid. n. 45

**Dispositionis verba quantumvis clara ex
verisimili mente proferentium inter-
pretationem recipiunt.** 40. 40

**Dispositionis verba cujusvis potius juxta
vulgarem loquendi usum, quàm pro-
priam interpretationem accipienda
sunt.** 40. 43

**Dispositio quælibet ita interpretanda ne
verba fiant superflua.** 31. 11

**Dispositum in cive locum quoque habet
in incola.** 29. 31

**Dispositum in uno certa ratione, illud
ex eadem in casu converso vel con-
trario dispositum censetur.** 26. 19. &
q. 20. n. 12

**Doctores licet non sint subjecti Senatui
oppidano, incolæ tamen sunt civita-
tis.** 29. 24

**Doctoribus legentibus quàm consulen-
tibus major fides est adhibenda.** 53. 51

Dolus nemini debet patrocinari. 1. 8. &
q. 17. n. 29. & q. 42. n. 20

Dolus non præsumitur, nisi probetur. 1.
11. & q. 23. n. 13

Dolo & fraude caret, qui suo jure utitur.
1. 11. & q. 23. n. 10. & 27

**In Dolo is est, qui sciens se non diu victu-
rum, liberos ex concubina susceptos
ad successionem habilitare conatur.**
1. 5

**In Dolo esse dicitur, qui facit, quod non
debet, vel qui non facit, quod debet.**
11. 26

**A Dolo excusat causa quælibet etiam in-
justa, 23. 24. quin imò ignorantia
quoq; crassa & juris.** 23. 25

**Dolo malo facere non videtur, qui habet
justam faciendi causam.** 23. 12

**Dominus semel præsumitur dominus, li-
cet res sit penes alium.** 19. 11. & q. 56.
n. 22

**Dominus contra emptorem rei furtivæ
experiri potest rei vindicatione.** 19. 38

**Dominus rei furtivæ nullam habet actio-
nem contra emptorem & bonæ fidei
possessorem.** ibid. n. 41

**Dominium limitatum quis habere po-
test.** 25. 20

**Dominium bonorum non perdit, qui ea
post obitum proximis restituere tene-
tur.** 25. 21

**Dominium potest esse apud aliquem cum
onere non alienandi.** 25. 24

**Dominium rerum, constante matrimo-
nio acquisitarum uxori ipso jure com-
petit.** 25. 39

**Domini terrarum homicidas coercere te-
nentur etiam non requisiti.** 39. 1

**Dominus ancillam in uxorem ducens
præsumatur illam libertate donare.**
43. 49

**Dominus potest rem suam ab emptore et-
iam bonæ fidei vindicare absque re-
stitutione precii.** 49. 4

**Dominus restituens precium bonæ fidei
emptori, quod pro re furtiva solvit,
amplius illud condicere nequit.** 49.
7. & 11

**Dominus à bonæ fidei emptore rem furti-
væ**

I N D E X.

- vam recuperare nequit, nisi restituto
precio, si in Domini utilitatem pre-
cium rei venditæ sit conversum. 49. 17
- Dominus bonæ fidei emtori restituere te-
netur sumptus, quos in rem furtivam
fecit. 49. 23
- Dominus rei furtivæ non debet inique
re sua defraudari. 49. 27
- Domino rei furtivæ nulla actio compe-
tit contra primum emtorem, qui eam
iterum vendidit. 49. 30. & 31
- Dominus feudi vasallo servitia remittere
non cogitur. 60. 18
- Dominus potest Vasallo culpam & Felo-
niam remittere. 60. 21. 22. & 28
- Donatio mortis causa, facta promissione
de non revocando, revocari potest.
10. 23
- Donans mortis causa, & promittens se
non revocaturum, intelligitur promi-
sisse sub conditione, nisi penituerit.
10. 23
- Donatio nudo pacto fieri potest. 13. 2
- Donatio inter conjuges regulariter est
prohibita. ibid. 6
- Donatio inter conjuges est contra bonos
mores nec testamento firmari potest.
ibid. 6. & 10
- Donationis inter conjuges prohibita
causæ variæ. ibid. n. 7. & seqq.
- In Donatione insinuatio hodie necessa-
ria non est. ibid. n. 3.
- In Donatione ut testes sint rogati necesse
non est. ibid. n. 4
- Donatio causa mortis necessario requirit
præsentiam quinque testium. ibid. n.
8. 29. & 32
- Donatio mortis causa actis insinuanda.
ibid. n. 8. & 13. etiam ex Const. Elect.
Saxon. ibid. n. 13
- Donatio remuneratoria absque insinua-
tione valet. 13. 22
- In Donatione remuneratoria bene meri-
ta jurato specificari debent. ibid. 23
- Donatarius ad suppletorium juramentū
ultrò se offerens est suspectus. ibid. 34
- Donationem reciprocam inter conjuges
valere decisum est. ibid. 38
- Donationem inter conjuges esse prohibi-
tam favorabile est. 26. 9
- Donationes inter conjuges licet prohi-
bitæ. ibid. 23. morte tamen donato-
ris confirmantur. ibid. 28
- Donatio non erit, quando contrahentes
in alio contractu quàm donationis,
donandi verbo utuntur. 27. 12
- Donatio est instar legati. 28. 15
- Donationis vel dotis inofficiosa querela
competit filiis. 28. 18. parentibus. ibid.
n. 19. fratribus, patronis. ibid. n. 20.
& ibid. n. 21.
- Donatio inter vivos fraudulenta non
valet. 28. 25
- Donatio clam facta revocatur. 28. 26
- Donatio semel facta revocari non potest,
nisi certis ex causis. 49. 11
- Dos in mortis articulo intervenire ne-
quit. 17
- Dos & donatio propter nuptias non de-
bentur, si matrimonium non valet.
12. 24
- Dos non debetur uxori, si nuptiæ fuerint
incestuosæ. 12. 56
- Dos constante matrimonio peti nequit.
53. 52. Fall. ibid. n. 35
- Dos oneribus matrimonij inservit. 53. 53
- Dotalitij oppignoratione jus reale con-
stituitur. 53. 50
- Dotalia pacta hodiè semper & frequenter
confici solent inter nobiles. 43. 15
- Dotem, soluto matrimonio patri resti-
tuere promittens, intelligitur promit-
tere salva parte, quam lucrari debet ex
forma statuti. 10. 24
- Dubitatorum solutio est veritatis inqui-
sitio. 11. 12
- Duces perpetuò investiti censentur in suo
Ducatu Imperatores, & omnia posse
in subditos, quæ potest Imperator in
toto orbe. 12. 24
- Duces Saxonie vide Saxonie duces.

E.

Ecclesia crimen quandoque tolerat. 18. 3. Limit. ibid. n. 27. & 28
 Edictum de matrimonio contrahendo est prohibitorium. 19. & q. 12. n. 2
 Edicti verba cum effectu sunt accipienda. 54. 8
 Effectus tollitur sublata causa. 18. 54. & q. 32. n. 10
 Effectum causa meliorem esse impossibile est. 43. 7
 Electio unius est alterius repulsio. 26. 41
 Electione precii recipiendi jus quaeritur venditori, quod variatione emtoris illi interverti nequit. 6. 22
 Electores aequiparantur praefectis Praetorio & Regulis. 12. 12
 Electores & Duces Saxoniae condere possunt statuta. 12. 21
 Electores Saxoniae vide Saxoniae Electores.
 Emens rem creptam a praedone pro restituendo domino non habet actionem negotiorum gestorum. 49. 3
 Emens rem ab hostibus non tenetur eam domino restituere, nisi refuso precio. 49. 6
 Emens bona fide rem furtivam, tenetur ad restitutionem aestimationis, si res jam sit consumpta. 49. 24
 Emens rem furtivam ignoranter illamque in alium distrahens an ad precium re-luendum a domino rei furtivae conveniri queat. 49. 26
 Emens rem furtivam, eamque vicissim distrahens, nec reali nec personali actione conveniri potest a domino. 49. 30. & 13
 Emphyteuta in dotem dans bona Emphyteutica aestimata venditionem contrahit & habere debet consensum Domini. 36. 8
 Emphyteuta simpliciter bona in Emphy-

teutica in dotem dans consensum domini habeat necesse non est. ibid.
 Emptio consensu constat. 27. 62. & q. 36. n. 22
 Emptionis materia est merx & precium. ibid. n. 63. & q. 36. n. 23
 In Emptione non agitur, ut utrinque detur praecise. 27. 64. & q. 36. n. 23
 Emptio est contractus nominatus. 27. 65. & q. 36. n. 24
 Emptionis appellatione generali in statuto non comprehenditur permutatio. 27. 66
 In Emendo praefertur manus proximior, secus in permutando. 27. 68
 Emptio differt a permutatione quatuor modis. 27. 61. & seqq. & q. 36. n. 20 & seqq.
 In Emptione requiritur utriusque consensus. 40. 4.
 Emptio continet *εὐρέαν ἀγοράν*. 40. 4
 Emptor bonae fidei non delinquit. 49. 32
 Emptor bonae fidei rem furtivam domino absque precio restituere non cogitur, si precium sit conversum in Domini utilitatem. 49. 17
 Emptor obligans se ad restitutionem fundi, quandoque libuerit venditori, creditur esse in mala fide & nunquam praescribere potest. 41. 13
 Emptorem rei furtivae precium amittere iniquum. 49. 32
 Emptor rei furtivae eam restituere tenetur domino absque precio. 19. 37
 Emptor ignorans rem esse furtivam & in alium eam distrahens ad restitutionem precij non tenetur. 19. 39
 Emptor inveniens thesaurum in domo emta mediante juramento quantitatem ejus indicare tenetur. 11. 23. & 25
 Emptor per traditionem clavium nanciscitur custodiam & possessionem. 11. 20
 Emptor non videtur ad recipiendum precium, ultra legitimum & praefinitum tempus oblatum, compellendus 6. in pr.
 N n n n n Emptor

I N D E X.

Emtor promittens revendere intra certum tempus censetur noluisse post illud tempus. 6. 3
In Emtoris potestate est, an rem emtam retinere, an vero precium recipere velit. 6. 21
Non Entis nullæ sunt qualitates. 31. 34. & q. 51. n. 9
Errores aliorum corrigere nolentes suos quoque corrigere debent. 37. 67
Error solum in mente consistit. 49. 19
Eventus posterior formatur à primordio tituli. 21. 8
Eviotionis exceptio retorqueri potest in dominum emtorem rei furtivæ primùm convenire volentem. 19. 43
Exceptionem pro se allegans eam quoque contra se patienter ferat. 22. 27
Exceptio Non numeratæ pecuniæ proponi non potest contra apochas, in quibus officiales fatentur, se quid à subditis accepisse. 47. 19
Exceptio Non numeratæ pecuniæ & 30. dierum inter privatos quando opponi possit remissivè traditur. 47. 20
Exceptione indignus est, qui nulla necessitate urgente voluptatis aut lucricausa digreditur. 48. 14
Exceptio confirmat regulam in casibus non exceptis. 43. 46
Excessus idem in uno gravius quam in altero non punitur. 55. 6
Exclusio unius est inclusio alterius. 26. 41
Exempla temere non sunt imitanda. 20. 21
Exempla non faciunt regulam. 35. 43
In Exemptione satis est intervenire vim, etsi dolus non accedat. 54. 3
In Exemptionis iudicio quæ actor probare debeat. 54. 4
Eximere verbum generale est & significat quoquo modo auferre. 54. 4
Eximens condemnatum ad mortem ex manibus lictorum criminis læsæ majestatis tenetur. 54. 9
Eximens aliquem iudicio versutia, dolo, &c. Edicto prætoris tenetur. 54. 9

Contra Eximenes plures in solidum agitur nec poena soluta ab uno ceteri liberantur. 59. 6
Expeditoria in ea loca deferri, ex quibus harum ditionum incolis ea exportare non licet, Constitut. Electorali prohibetur. 33. 1. 6. & 13
Expressum est, quod quis interrogatus verisimiliter respondisset. 26. 40
Expressum est non solum id quod verbis exprimitur, sed etiam quod agitur. 53. 42
In Extremo vitæ constituti magis de anima quam corpore solliciti præsumuntur. 7. 8

F.

Facinosus ob meritum damnatus si semel sub ictu mortis constitutus pœnam sustinuit, eamq; evasit, rursus ad supplicium inconsulto principe non retrahendus. 7. 3
Facinosus mortis supplicio fortuito liberatus etiam ab ipso iudice, ex auctoris sententia, non consulto principe dimitti vel eidem pœna mitigari potest. 7. 3
Facinosi de consuetudine Hispaniæ & Galliæ intercessionem puellæ liberantur à pœna mortis. 8. 3
Facinosi etiam post latam sententiam condemnatoriam ad intercessionem mulieris, vel meretricis, à pœna mortis liberantur ex sententia. Soarez. 8. 3
Facinosi an ad intercessionem mulieris liberentur ex quorundam sententia arbitrio iudicis remittendum. 8. 3
Facinus iteratum non sit impune. 57. 8
Facta in continenti tempore videntur inesse. 6. 15
Facta non præsumuntur, nisi probentur. 18. 35. & 60. 54
Factum contra legis prohibitionem nullum est, & inutile. 19. 32
Facta quæ referri possunt ad delictum & non delictum, in eam partem interpretari debent, quæ delicto caret. 23. 22
Factum

- Factum non relevans frustra fit. 34. 5
 Factum non debet inspicere: sed id quod fieri debuit. 35. 46. & 60. 19
 Facta præsumuntur ex dictis hominū. 55. 16
 Facta multa tenent, quæ de novo fieri prohibentur. 60. 36
 Facta non præsumuntur. 56. 26
 Quæ Facti sunt, quandoque ad causam juris trahuntur. 59. 28. & 110
 Fæminis in successione magis favere, quam viris bonum est. 33. 7
 Fæmina ad feudum se habilitare potest in præjudicium agnatorum, modò ei servitia remittantur. 60. 13. Limitat. ibid. n. 16
 Fama bona est thesaurus incomparabilis. 55. 11
 Famæ negligens crudelis est. 55. 12. & 59. 12
 Famæ amissio gravior est amissione oculorum. 55. 13
 Fama & vita hominis à pari procedunt. 55. 14. & 59. 13
 Favor absolutionis & innocentiae in jure maturior. 7. 6
 Favor præferri debet odio. 15. 16
 Favori suo quisque renunciare potest. 16. 13. & 35. n. 22
 Favores ampliandi sunt. 36. 5
 Favore alicujus introductum in ejus odium retorqueri non debet. 46. 6
 Felonia ipsum dominum respicit. 60. 29
 Feram regioni nocivam si quis expugnare studet, laudem meretur. 59. 106
 Ferrarum tempore in causa procedi nequit. 12. 5
 Feudum vasalli delinquentis & confiscationem bonorum passi transit ad agnatos. 12. 41. vel ejus descendentes. ibid. 42
 Feudum non transit ad quoslibet hæredes extraneos, nec ad fiscum. 12. 43.
 In feudali successione nulla habetur ratio lineæ maternæ. 22. 18
 In feudis non attenditur duplicitas vinculi, nec gradus prærogativa: sed sola agnatio sine cognatione. 22. 20
 Feudi paterni vel antiqui natura est ut fratres fratrumque filij pariter in stirpes succedant. 22. 22
 Feudum cum consensu domini divisum non mutatur. 22. 23
 Feudi dominus ea, quæ cum consensu gesta suo sunt, in feudo rata habere tenetur. 22. 25
 Feudum est contractus ultrò citroq; obligatorius. 62. 7
 Feuda nobilia etiam rustici emere possunt. 51. 1
 Feudalis contractus est promiscuus & privatis etiam permissus. 51. 2
 Feudum paternum quid. 51. 10. & 12
 De Feudo pater in præjudicium filiorum disponere nequit. 51. 12. & 28
 Feudum novum pecunia quasitum est quoddam genus militiae & computatur in legitimam. 51. 15
 Feudali jure cautum non reperitur, quod filiae à legitima feudi noviter exempti excludantur. 51. 18
 Fictio nō porrigitur ad impossibile. 60. 17
 Fidei commissum purum & præsens intelligitur remissum per divisionem factam inter fratres. 5. 21
 Fidei humanæ nihil tam conveniens est, quam pacta servare. 10. 12
 Fidem fallere grave & incivile est. 10. 3
 Fides in dictorum & factorum constantia consistit. 10. 3
 Fides fundamentum justitiæ. 10. 4
 Fide sublata justitiam quoque tolli necesse est. 10. 4
 Fides in locationis contractu exuberare dicitur. 10. 14
 Fidejussor solvere promittens liberè & sine aliqua exceptione adhuc opponere potest exceptionem excussionis. 10. 26
 Fides mala præsumitur in acquisitione jurium incorporalium, si ei, qui est in quasi possessione jus adversatur. 17. 3.
 Fidem sanctam perdescentes a consortio omnium segregati sunt & testamenti factionem non habent. 18. 9
 N n n n n 2 Fidem

I N D E X.

Eadem fallere grave est tam in permuta-
 tione, quam emtione. 42. 29
 Fieri prohibentur multa, quæ facta va-
 lent. 12. 5. & 36
 Filium non habere creditur, qui contra
 prohibitionem juris vel statuti & ho-
 nestatem publicam, nuptias celebravit.
 12. 46
 Filius pro patre in criminalibus quali cō-
 juncta persona admittitur. 16. 30.
 Ampli. ibid. 11
 Filij habent querelam inofficiosa dona-
 tionis vel dotis. 28. 18
 Filius naturalis cum agnatis patris nul-
 lam habet cognationem. 32. 19
 Filius, qui patrem & alios pacis violato-
 res occultaverat, gladij pœnam Sca-
 bini Lipsienses adjudicant. 39. 32
 Filiatio sicut probari debet idonee; ita &
 ejus qualitas legitimatio scilicet de-
 monstranda. 43. 12
 Filiatio probatur, si quis probet, se natum
 ex muliere, quam pater ipsius habuit
 pro uxore legitima vicinis & alijs sci-
 entibus. 45. 23
 Filij dulces sunt. 44. in princ.
 Filias cogi ad præstanda ea, quæ jurata
 promiserunt, notius est. 31. 4
 Filijne significatione nepotes intelligen-
 tur. 50. 1. & 8
 Filij aliter, aliter nepotes appellantur.
 50. 2. & 11
 Filius est, qui ex viro & uxore ejus nasci-
 tur. 50. 9
 Filij nomen, nepotis vel pronepotis est
 nomen singulare, providēs uni cogna-
 tioni tantum; nomen vero liberorum
 est novum genus omnes de illo genere
 continens. 50. 10
 Filia à feudali successione excluduntur.
 51. 5
 Filijs multa, filiabus vero nihil aut pa-
 rum relinquere contra æquitatem est.
 51. 17
 Finis habet necessariam consequentiam à
 principio. 21. 5

Ad Finem aliquem, quæ ordinantur re-
 gulari debent secundum naturam ipsius
 finis. 34. 2
 Finis natura non potest sapere majorem
 pœnam fustigatione. 34. 2
 Finis dignior est ijs, quàm quæ ad finem
 ordinantur. 54. 4
 Fiscus non debet locupletari cum alieno
 damno. 11. 12
 Fiscus vel causam vel exemptionem ab eo
 habens nullum jus habet ante senten-
 tiam declaratoriam latam. 21. 25
 Fiscus in successione non admittitur,
 nisi ultimo id est, 10. gradu. 32. 4
 In Foro Conscientiæ coram D E O sim-
 plex affirmatio & juramentum aequi-
 pollent. 35. 13. & 50. Declarat, ibid. 51
 Frater ex altero latere tantum de jure
 communi excluditur; non tamen per
 fratrem utrinque Conjunctum sed et-
 iam per ejusdem liberos: de jure vero
 Saxonico pariter admittuntur, &
 quare id. 5. 11
 Frater uterinus & utrinque conjuncti li-
 beri excludunt patruos & avunculos.
 5. 12
 Fratris uterini filius cum materteræ filio
 æqualiter in successione admittuntur.
 5. 11
 Fratris filium ex altero latere Conjuncti
 jure representationis cum patre ex al-
 tero latere Conjuncto succedere indi-
 catum est. 14. 6. Adduntur, rat. 7. 8. 9.
 & 10
 Frater Consanguineus & uterinus defun-
 cto fratri succedunt æqualiter, nisi in
 bonis provenientius à parentibus
 eorum. 14. 16. & 20
 Fratres ex uno tantum latere Conjuncti
 an succedant fratri uterino vel con-
 sanguineo simul cum patre aut matre.
 15. 2. & seqq. Affirm. 16. n. 10. & 15.
 Ampliat. n. 11
 Frater ex utroque latere conjunctus ex-
 cludit fratrem ex uno tantum latere
 in omnibus bonis, undecunque quæ-
 sitis.

I N D E X.

- fratris, 22. 1. ejusque filium, 61. 3. non
 tantum de jure Caesareo : sed & Saxo-
 nico in feudalibus, ibid. 2
Fratris consanguinei filius an succedat u-
 na cum superstite fratre utrinque Con-
 juncto in feudalibus, 22. 11. N. Ratio-
 nes sunt. n. 12. & 13. & seqq. Affirm.
 ab autore. n. 16. Rationes, 17. 18. &
 19. Respondetur ad contraria, ibid. n.
 20. & seqq.
Fratris Consanguinei filius est in quarto
 gradu. 22. 11
Fratres plures unum feudum possidentes
 illudque inter se dividentes, de illo ipso
 denuo investiri debent ; tam de Jure
 Saxonico, quam communi usu. 22. 14
Fratres per divisionem a Communione
 bonorum recedunt & hoc facto suc-
 cedendi jure de jure Saxonico semet-
 ipsos abdicasse censentur. 22. 15
Frater ex uno latere ejusque filius cum
 fratre utrinque conjuncto admittitur
 in feudis, ex jure solius agnationis.
 22. 17
Fratris filius ex altero latere conjunctus
 representationis jure cum fratre u-
 trinque conjuncto in feudis admitti-
 tur. 22. 19
Frater consanguineus non solum est co-
 gnatus : sed & filius ejus & ubique
 collaterales ultiores. 22. 20
Frater consanguineus non habet jus suc-
 cessionis in bonis defuncti fratris na-
 turalis tantum. 32. 4. & 10. Fratres
 dulces sunt. 44. in princ.
Frater non prohibetur succedere sorori,
 etsi soror prohibetur succedere fratri
 ex forma statuti. 26. 41
Fractura laquei fieri potest fraudulenter
 artibus & prestigijs Satanae vel ex de-
 bilitate funiculi. 7. 2
Ex fractura laquei nihil certi colligi po-
 test, quod miraculose acciderit. 7. 2
Foresterius juratus, qui pecuniam ex li-
 gnorum venditione occultam, ut to-
 tam in rationes contulerit, pena mor-
 tis condemnatus est. 47. 1. & 11
Fraus non debet fieri constitutioni juris
 nec prajudicare causae principali. 23. 8
Fundus obligatus vel hypothecatus &
 cum alio permutatus, alius non per-
 inde obligatus censetur, ut ille erat.
 27. 6. Declarat. ibid. n. 70
Fundus acquisitus ex permutatione non
 videtur esse patrimonialis : sed acqui-
 situs & pertinere ad superstitem ex
 Conjugibus. 27. 13
Fundus patrimonialis permutatus cum
 alio haud dubie fundus patrimonialis
 censetur. 27. 37
Fundus comparatus ex pecunia fundi
 patrimonialis est patrimonialis ex coi-
 suetudine genensi. 28. 1. Limitatur.
 ibid. n. 8
Fundus ex pecunia prioris fundi venditi
 emptus censetur in hujus locum substi-
 tutus. 36. 14
Fundamentum intentionis suae unus-
 quisque probare debet. 56. 11
Furti pena laqueus. 3. 7
Fures virginitatis morte digni. 3. 7
Furti damnatus nocens est. 7. 2
Fur non protestatus de sua innocentia,
 etsi rupto laqueo cadat in terram non
 est liberatus. 7. 2
Fur rupto laqueo in terram decidens in
 dubio magis facto DEI quam volun-
 tate Judicis servatus videtur. 70
Furtiva res restituenda domino nec ap-
 plicanda fisco. 19. 27. & ita decisum
 est. 16. 18
Furtum divino & humano jure prohibi-
 tum. 19. 12
Furtivam rem sine iudice & propria au-
 thoritate recuperare licet. 19. 24
Furtiva res domino restituenda ab emto-
 re absque precio. 19. 37. Ampl. ibid.
Furtivae rei dominus nullam habet actio-
 nem contra emptorem & bonae fidei
 possessorem. 19. 4
Fur domesticus a Mediolanensibus visu
 privatur. 47. 1
 N n n n n 3 Furtum

I N D E X.

Furtum committit, qui re deposita contra voluntatem deponentis uritur. 47. 3
 Furtum definitur. 47. 5
 Furti non tenetur, qui credit sibi licere rem quampiam accipere. 47. 6
 Furta domestica non criminaliter, sed civiliter coercentur. 47. 12. si scilicet parva sint. ibid.
 Furtum an magnum, an parvum iudicis arbitrio relinquitur. 47. 13
 Furtum magnum est, si Doctori codex in quo plurima annotavit. 47. 14
 Fur domesticus si viles res sapientis furatus sit, capitaliter punitur ut grassator. 47. 15
 Furtum domesticum si fiat cum fractura puniri morte potest. 47. 15
 Furtum committit, qui pecuniam alteri perferendam in proprios usus convertit. 48. 15
 Pro fure interveniens, ut ablata restituat aut confugientem ad se respondendum non compellens socius fit criminis. 48. 18
 Furti tenetur, qui in credita re malè versatur, eaque abutitur. 48. 20
 Furtum in re propria non committitur. 48. 28
 Furtiva res restituenda Domino absque refusione precij. 49. 1. Limit. ibid. n. 2. 5. 7. 17. 19. & 23
 Furtivam rem emens & protestans se, si aliena, nomine Dei Domini emere, an teneatur eam restituere absque redditione precij. 49. 2. 3. 4. 5
 Furtiva rei scientia tunc desideratur, cum ex odio dolosi actio causatur. 49. 38
 Furis hæredes ipso fure mortuo vel supplicio affecto an aliqua actione pecuniaria à Domino conveniri possint. 49. 39
 Fures eorumque hæredes in restitutione bonorum furto subreptorum melioris esse conditionis, quam alij rationi non convenit. 49. 45

Fur potius restituere debet; quam alius bonæ fidei emtor. 49. 46
 Furtivam rem emens scienter, re extante, tenetur ad ejus restitutionem, ea vero absente ad justam æstimationem. 49. 55. Ratio. ibid. n. 56. Quin imò pœna corporali dignus est. 49. 52
 Fures non sunt absque receptatoribus, & autoribus. 49. 58
 Fures ad perpetranda furta paratis ex venditione pecunijs magis impelluntur quam receptorum latebris. 49. 58
 Furtiva condictio est rei persecutoria & contra hæredes furis datur. 49. 43

G.

Generare non possunt senes & in agone mortis constituti. 1. 8
 Generi per speciem an derogetur, & quando. 12. 27. & q. 18. n. 45. & q. 46. n. 48
 Genus comprehendit speciem. 50. 15
 Glossæ opinio probabilis est non necessaria. 59. 77
 Glossæ magna est authoritas & in dubio ei semper adharenda. 59. 73
 Glossæ opinio præjudicata nullis legum capitulis superfulta non est tanti ut ei credatur. 59. 75
 Glossa idolum & navicula Jurisconsultorum. 59. 74
 Germani tempore pestis non admodum abhorrent à congressibus. 20. 20
 Gradus agnatorum & cognatorum diligenter non solum descripti à Moïse, sed etiam Romanis legislatoribus aperte demonstrati. 12. 4
 Graduum numerandorum ratio à Romanis tradita confusa & omissa est Barbarorum furoribus & calamitate temporis, cōfufis & extinctis literis. 12. 4
 Graduum computandorum ratio observatur usitata in feudalibus. 12. 34
 Graduum computandorum ratio usitata ultra 400. annos in toto imperio observata fuit. 12. 33
 Grassa-

I N D E X.

Grassatores publici, milites, vagantes reprobi absque sententia declaratoria in Bannum imperialem incidunt aut a quolibet proprio ausu occidi possunt. 54. 35. 36

Gravatur nemo nec justè indignatur qui patitur tela in se detorqueri, quæ ipse torserit. 33. 2

H.

H Armenopuli authoritas tanta non est ut vim legis obtineat. 39. 17
Hallensium Scabinorum sententia laudatur. 45. 2

Hallenses Scabini discreparunt in causa Arnstadiano à Lipsensibus. 24. 5

Hereticus intestabilis est activè & passivè. 35. 7

Heretici non sunt, qui reversi sunt ad fidem. 18. 53

Heretici tolerantur in Romano imperio. 18. 4

Heretici bona ipso jure confiscata dicuntur. 18. 2. n. 9

Heretici statim à die commissi criminis administratione domorum amittunt. 18. 9

Hereticorum pena etiam nunc inviridi observantia nec usi sunt abolita. 18. 19. & 30

Heres plus potest quam defunctus. 31. 61

Heres facto defuncti contraveniri non potest. 31. 59. Declaretur. ibid. n. 60

Heres gravatus fidei commissio si aliquas res ex hereditate alienat aliasq; comparat, videtur comparasse vice permutationis in locum rerum hereditariarum. 27. n. 12

Heres testis esse non potest. 13. 35

Heres potest precarium à defuncto datum avocare. 17. 14

Heres in testamento institui potest ab eo qui peste est correptus in presentia 2. vel 3. testium. 20. 36. qui mediante postea juramento deponunt hanc fuisse testatoris ultimam voluntatem. 20. 37

Herede implicitè nominato & testatore se ad schedulam prius scriptam referente, valet testamentum. 13. 1

Heres promittens solvere legata legato-rijs intelligitur promittere solvere de- tractione falcidia. 10. 25

Heres regulariter ex delicto defuncti non tenetur. 49. 44

Heres succedit in vitium defuncti & cen- setur malæ fidei etiam si bona fide sit. 49. 48. n. 52

Heres nec furto nec spolio, nec ludo per- dita solvere tenetur nec debita nisi de quibus hereditas fuit ampliata. 49. 50

Heres iustus certum argenti pondus dare liberatur dando pecuniam numera- tam. 40. 10

Hereditatis renunciatio & repudiatio est voluntaria abdicatio. 31. 42

Hereditatis renunciatio includit & sup- ponit prius acquisitionem. 31. 46

Hereditas viventis nulla est neque adiri potest. 31. 40

Hereditatem qui adire non potest nec tandem repudiare potest. 31. 32

Hereditas testamento datur non pacto. 31. 14

Hereditas semel adita non amplius est hereditas, sed bona propria. 14. 24. & 22. n. 12

Hereditas defuncti filij ab intestato qui decessit, de jure civili pertinet non so- lum ad liberos sed parentes & fratres sororesq;. 5. 9. De jure Saxonico ve- ro collaterales excluduntur. 59. & 10

Hereditatis partes primæ debentur libe- ris non vitricis aut novercis secun- dum divini aut humani generis insti- tutum. 46. 18

Heredes occisi de jure Saxonico perci- piunt VVelgeldium, nisi injuriam illa- tam non vindicare intermiserint eamq; judici ulciscendam tradiderint. 4. 10

Heredes occisi de jure civili non cogun- tur inviti accusatione de homicidio commissio instituere, secus de constitu- tione provinciali Duc. Saxonie. 4. 11

Hippocrates noluit præcepta proponere de podagra. 14

Hirundo

Hirundo una non facit ver. 24. 10
Homicidium absque dato commissum
 criminaliter non puniri nequit. 8. 20
Homicidium jure Saxonico punitur uni
 VVirgeldio agnatis occisi persolven-
 do. 4. 9
Homicidium furtim & ex insidijs perpe-
 trantibus citra omnem moram &
 principis indultum sine ullo favore
 & strepitu iudicii non obstinate in-
 tercessione mulieris seuerissimè pu-
 niendi. 8. 7
Homicidii pœna gladius. 44. 39
Homicida quod fecit semper expectet. 44.
 39 40
Homicida vel alius offendens non est ex-
 cusatus, si dicat, parti læsæ se satisfe-
 cisse. 4. 4
Homines naturaliter abhorrescunt à lue
 contagiosa. 20. 60
Hospitia habens comparata pro peregrin-
 antibus publice interest. 58. 16
Hotomannus corrigit. l. si vendita. 11. ff.
 de peric. & commod. rei vend. 24. 6
Hypothecæ confirmatio facta cum sigillo
 publico versatur in æquitate. 38. 14

I.

Iason reprehenditur. 26. 59
Iena ditioni & territorio Ducum Sa-
 xoniæ est subjecta. 29. 5
Ignoranti tempus præscriptum, intra
 quod pactum & adimplendum esse
 elapsum subveniri debet. 6. 23
Ignorantia etiam crassa juris excusat à
 dolo. 23. 25
Illustribus de consuetudine attestantibus
 non creditur. 23. 58
Imperator totalem habet potestatem id
 est plenitudinem potestatis in omni
 terra, quæ sub imperio est. 12. 24
Imputari nil potest ei, qui præsumtam
 voluntatem secutus juris dispositione
 utitur. 33. 10
Imperfectorum nulla est obligatio. 40. 6

Imperatores & Jureconsulti sepius in-
 tentionis suæ fundamentum non a-
 liundè, quam ex communi observan-
 tia desumserunt. 46. 28
Imperator Romanus sub juris jurandi
 Religione promissit Ducibus & Ele-
 ctoribus Imperij, se jura provincia-
 lia ijs facta conservaturum. 46. 34
Incendiorum materia commendatur. 24. 1
Incendia plerumq; culpa inhabitantium
 fiunt. 24. 2. Et sine culpa fieri neque-
 unt. 24. 4. Declaratur. ibid. n. 28
Incendium & cum culpa & sine hac fieri
 potest. 24. 7
Incendium licet fiat absque culpa patris-
 familias: non tamen absque culpa do-
 mesticorum fieri semper intelligitur. 24. 8
Incendium culpa ministrorum, quam ca-
 su fortuito factum fuisse verifimili-
 us est. 24. 8
Incendio in accusati ædibus exorto fun-
 data actoris est intentio ita ut nisi do-
 mestici fatalem vim probent condem-
 nandi sint ex sententia Scabinorum
 Lipsiensium. 24. 13. Declar. ibid. n. 25
Incendium quomodocunque sive dolo,
 sive lata, sive levi sive levissima culpa
 committens tenetur ad emendatio-
 nem ex mente Corseti. 24. 15. & ita
 judicatum esse testatur Thoming.
Incendium, si non appareat, à qua perso-
 na exortum sit, determinatè culpa pa-
 trisfamilias factum præsumitur. 24. 16
Incendium est casus fortuitus. 24. 28
Incestus committitur, si quis aliquam ex
 propria consanguinitate. 12. 10. vel
 ex his, quæ legibus aut moribus duci
 prohibetur, uxorem duxerit. Ibid.
Incola subjectus est legibus & statutis,
 ubi est incola. 29. 27
Incola appellatione civis continetur. 29.
 27. & nomine provincialis venit. 29.
 28. & subditorum. 29. 29.
Indebitū scienter & consultò solvens do-
 nare cœsetur & idèd repetere nequit. 49. 8
Incon-

I N D E X.

- Inconvenienti uno dato non debet dari aliud, 26. 42
- Incestus nuptias contrahentis poena. 12. 39
- Infamiam inurere velle non videtur qui coram iudice ordinario aliquem accusat, 23. 26
- Infamis non solum in eo, in quo infamatur: sed etiam in aliis gravatur. 55. 15
- Infamia ex fascinatione magica inducit etiam infidelitatem erga Deum. 56. 15. & 41
- Infamia cum honoris & dignitatis privatione conjuncta est. 59. 32
- Inferior non potest venire contra Legem Superioris. 59. 114
- Infantula stuprata virginitatem non amittit. 3. 7
- Infantula secundum naturam cognosci nequit. 3. 7
- Infans innocens ob matris delictum opprimi non debet. 9. 2
- Infinitas vitanda. 41. 10. Limitat. ibid. n. 32. & 33. & 35
- Infinitas Judicis autoritate reprimenda est. 52. 4
- Ingenij vigor post annum. 48. evanescit. 57. 33
- Injuriam non facit, qui suo jure utitur. 1. 11
- In jure non expressum nec nos affirmare debemus. 7. 1
- In juramenti suppletorii delatione requiritur legalitas personæ. 13. 36
- Injuriam facere dependet ab animo. 23. 22
- Injuria sine animo injuriandi non inferitur. 23. 22
- Injuria dici non solet, nisi quod sit contra bonos mores civilitatis. 23. 17
- Injuria non dicitur, ubi juris aut magistratus accedit. 23. 18
- Injuriam facit Legibus, qui melior videri vult, quam ipsæ Leges. 43. 35
- Injuria est, si quis manum adversus aliquem levat & eum terret. 59. 18
- Injuriam acceptam retribuere insipientis est. 59. 91
- Injuria laceratus si lædentem persequatur, victus est: si verò motum illuminatione comprimat, vincit. 59. 96
- Injuriarum oblivio magnam laudem meretur. 59. 99
- Injuriam ratione provocationis illatam omnibus interdictum est propria auctoritate vindicare. 59. 100
- Innocentem Deus nō vult damnari. 59. 37
- Innocentes defendi publicè interest. 57. 19
- Inofficiosa donationis vel dotis querela competit filiis. 28. 18. parentibus. n. 9. fratribus. 20. patronis. 21
- In Inquisitione accusator idoneus intervenire debet. 53. 2
- Innocens ad mortem condemnatus protestationes non negligat: sed eas interponat. 7. 9
- Inscriptio ad pœnam talionis hodiè est sublata & alia in ejus locum introducta. 16. 9
- Inspici non debet, quod evenire potest, ubi status præsens hoc non tradit. 25. 41
- Ira hominem non modò nomine boni viri: sed hominis etiam privat. 59. 98
- Iram nostram ne Sol opprimat. 59. 98
- Instrumentum conditionale executionem habere nequit, ante impletam conditionem. 21. 41
- Inspiciendum est non quod evenire potest; quando illud non habet spem in aliquo vero de præsenti jure fundatam. 37. 6
- Instrumento standum est, donec contrarium probetur. 38. 18
- Institutiones Caij tempore Arcadij & Honorij scriptæ. 12. 17
- Instrumentum quod non inducit vel cantat, nec nos inducere vel cantare debemus. 40. 1. & n. 2
- Instrumentorum verba efficaciter sunt intelligenda. 31. 10
- Insultum fecisse in dubio præsumitur is, qui etiam prius talia facere solitus est. 55. 17

Intellectus aliquarum Legum.

Ex Pandectis.

- L. 1. v. sed et si. ff. an per alium causa ap-
pell. red. poss. 16 n. 47. 55. 56
¶ ult. ff. de crimine stellion. 39. n. 11
L. 22. ff. de Dolo malo. 39. 12. & 13

Ex Codice.

- L. final. C. de Testamentis. 13. 33
L. quod scitis. C. de Bonis quæ liber.
15. 32
Authent. Sed Judex. C. de Episcop. &
cleri. 35. n. 31. 33. & 34
Authent. Defuncto. C. ad Senatus Cons.
Tertulli. 15. 8. & 34
Authent. Si quis. C. de Naturat. libris.
43. 18
Authent. Habita. C. Ne filius pro patre.
10. 20
Authent. Incestas. C. de Incestis Nupt.
12. 44

Ex Institutionibus.

- §. duorum. Instit. de Nuptiis. 12. 28

Ex Novellis.

- Novell. 115. v. si verò. 18. 44

Ex Decretalibus.

- C. Majores. §. fin. de Baptismo. 17. 10

Ex Speculo Saxonico.

- Articul. 76. l. 1. Landrecht. 46. 26
Articul. 3. l. 1. Landrecht. ibid.
Articul. 22. l. 2. Landrecht. 47. 7
Articul. 29. in fin. l. 2. Landrecht. ibid.
Articul. 6. l. 1. Landrecht. 49. 53
Articul. 31. l. 3. Landrecht. ibid.
Intellectus Regulæ: Principem nolle juri
fisci sui derogare. 53. 10
Intellectus clausulæ: Seines Lebens Ge-
rechtigkeit und manniglichen an seinen
Rechten unterschiedlich. 53. 11. 22. 23. 24.
25. 26. 28

Intellectus omnis, qui non consonat au-
ribus vulgi, est externus. 40. 4

Intellectus constitutionis provincialis,
qua alterius uxorem stupranti five so-
lutus five conjugatus, gladij poena ad-
judicatur. 45. 4. n. 5

Intentionem suam fundatam in aliqua
qualitate ponens eam omnino proba-
reteneretur. 24. 21. Limit. ibid. 22

Interpretatio actus alicujus ita facienda
est, ne sibi quis ipsi suisq; heredibus
videatur contrarius. 17. 15

Interpretum tanta autoritas esse non de-
bet, ut illis statim sit astipulandum.
20. 63. & veritas non investiganda.
41. 37

Interpretatio emtori proficua & vendi-
tori nociva in contractu si dubitatur
de re aliqua, est facienda. 40. 14

Interpretatio semper contra eum facien-
da, qui se ex verbis contractus duos
intellectus recipientibus fundat.
40. 16

Interpretatio idem operari debet, quod
ipsa lex. 29. 15

Interpretatio lata fit in expressis gratiæ
seu consensus domini super feudo.
53. 21

Interpretatio ea demum vera est, quæ ex
praxi desumitur. 58. 20. & 27. 3

Interpretatio ea fugienda est, quæ per
quam esset in potestate partis alium
eludere & suo jure defraudare. 55. 3

Interpretatio in dubio benignior facien-
da est. 60. 31

Interpretum autoritas probabilis non
necessaria & non nisi in defectum le-
galis dispositionis alleganda. 51. 31

Ab intestato decedens bona sua secun-
dum statuta loci, ubi sita sunt ad
proximiores heredes transmittere vo-
luisse præsumitur. 33. 9

Ab intestato qui non succedit; legitimam
petere nequit. 51. 4. & 27

Inventor thesauri mediante juramento ad
ejus

I N D E X.

- ejus quantitatem indicandam com-
 pelli potest. 21. 23
 Interpretatio in dubio ea sumenda, per
 quam absurditas evitetur. 25. 18
 Interpretatio fit lata etiam in materia
 correctoria per talem extensionem re-
 dicitur ad jus commune. 25. 46
 Interpretationem certam à consuetudine
 habentibus, ab ijs non est receden-
 dum. 27. 4
 Interpretationem certam quæ semper ha-
 buerunt non sunt mutanda. 28. 2. &
 29. n. 7. & 46. n. 26
 In interpretatione Legum à Practico non
 est recedendum. 28. 3
 Ad Interpretationem non recurritur,
 quando sensus est clarus. 28. 4
 Inventarij dispositio ideo fieri debet, ut
 res non minuantur & adveniente ca-
 su probari possint. 25. 28. Declarat.
 ibid. n. 40
 Inventarij omissio statuto in duci po-
 test. 25. 31
 Inventarij confectio est juris positivi.
 25. 35. & contraria lege tolli po-
 test.
 Inventarij confectio remitti potest tuto-
 ribus a testatore. 25. 43
 Inventarij confectio non est Juris natu-
 ræ vel gentium: sed positivi. 25. 44
 Inventarium non fuit cognitum de Jure
 Digest. 25. 45. Sed inventum de Jure
 Codic. 25. 46
 Ad inventarij confectionem qui cogi-
 tur, fraudis & suspicionis infimula-
 tur. 25. 47
 Investitura mentionem faciens legitime
 natorum comprehendit legitimatos
 etiam per subseq. matrimonium. 1. 3
 Investituræ tenor, si de verbis constat, in-
 ter spiciendus. 17. 18. & 19
 Interesse nostrum quid dicatur. 42. 9.
 & 32
 In Interdicto unde vi venit omnis cau-
 sa, fructus & alia, licet non petan-
 tur. 49. 47
 Interesse si non probatum est directe &
 probabiliter de eo apparet, à iudice sup-
 pleri potest. 52. 7
 Invalidum ab initio tractu temporis ne-
 quit convalescere. 60. 33
 Invocatus à lictore, si in capiendo delin-
 quente auxilium præstare noluerit &
 interim delinquens aufugiat, arbitra-
 ria pœna punitur. 54. 31. 32. 33
 Interrogans ante responsum alterius pœ-
 nitere potest. 42. 13
 Intervallum longum vitiat obligatio-
 nem. 42. 11. Fall. ibid. n. 12
 Iudæi habent privilegium ut non possint
 conveniri de rei vindicatione, nisi
 Dominus offerat pecuniam. 49. 19
 Iudæi tolerantur in Romano Imperio
 18. 4
 Iudex in recipiendis testibus non juratis
 cautè procedere debet. 35. 27
 Iudex suo arbitrio pœnam exasperare
 nequit. 3. 4
 Iudex pœnam arbitrio suo permissam
 non solum ad mortis: sed membro-
 rum quoque mutilationis & perpetuū
 carceris extendere nequit. 3. 5
 Iudicis arbitrium naturalis æquitati con-
 sentaneum fit. 3. 6
 Iudicis arbitrio relictum non arbitrio
 capitis ejus permittitur; sed arbitrio
 regulato per jus commune scriptum
 & non scriptum. 3. 6
 Iudex non debet esse severior lege. 3. 7
 Iudex non obstante transactione de cri-
 minibus inter partes inita ex officio
 procedere & reum condemnare & pun-
 nire quidem potest; non tamen pœna
 sanguinis: sed pecuniaria tantum. 4. 6
 Iudicis jussus excusat & licitum facit,
 quod aliis est illicitum. 4. 7
 Iudex remittendo panam delictorum
 non præjudicat offenso. 4. 8. Lim. ib. n. 9
 Iudex majorem laudem meretur si absol-
 vat reum, quàm condemnat. 7. 6
 Iudex latam sententiam revocare nequit.
 8. 1
 Iudex

I N D E X.

- Judex minister Legis. 8. 9
- Judex non debet ad instantiam extraneæ mulieris conjugatum reum a morte liberare. 8. 10. Extenditur ad uxorem propriam. ibid. n. 12. Limitatur in casu adulterij. ibid. 13
- Judex sequi debet regulas & decisiones Legum expressas: non autem conscientiam suam I.L. adversam. 10. 12
- Judex procedere debet secundum æquitatem, quæ in lege vel jure est informata. 10. 18
- Judex veritatem inquireat. 16. 26
- Judices non debent cum alterius damno locupletari. 11. 22
- Judices aliorum inventa sibi tribuentes injustè agunt. 11. 12
- Judicis arbitrium debet esse regulatum à jure communi & secundum subjectam materiam. 20. 21. & 71
- Judicis officium in bonis nostris esse censetur. 21. 17. & proinde cedi, vendi & in alium transferri potest. ibid. n. 18
- Judices manifesto maleficio proni ad puniendum esse debent. 18. 24
- Judex nequit augere taxationem usurarum ratione consuetudinis in regione obtinentis. 19. 20. & 59. 100
- Judex ante oculos habere debet justiciam & magis jure prætorio, quam prædario agere. 19. 26
- Judicis officio, quod exigi potest improprie deberi & in obligatione esse dicitur. 21. 19
- Judex si ex forma statuti debet habere partem quartam condemnationis, & unus judex condemnavit, alter exigit, quarta pars debetur illi judici, qui condemnavit. 21. 34
- Judici nullum jus competit pendente conditione. 21. 40
- Judex observare debet ne fraus fiat constitutioni juris & præjudicetur causæ principali. 23. 8
- Judex operam det, num impetrare possit à litigatoribus, & clericis juramentum testium remittant. 35. 55
- Judex non debet actorem onerare frustratoria cautione. 37. 2
- Judex non debet esse sollicitus de fractu futuri temporis. 37. 5. & n. 6
- Judex paganus, qui homicidam receperat, poena carceris vel annali relegatione aut multa pecuniaria punitur. 39. 19
- Judex, qui in judicando naturam ducem sequitur, haud facile aberrare potest. 39. 24
- Judex non magis moveri debet dicto rationi consentaneo, quam ipsa Lex. 39. 27
- Judicis arbitrio committitur exorbitantibus delictis poenam statuere graviores. 44. 12
- Judex ob causam augere potest poenas à jure constitutas. 44. 21
- Judex poenis Legalibus contentus esse debet. 44. 36
- Judicis est ei dubio pro dote respondere. 83. 28
- Judex ex officio pro defensione rei laborare debet. 57. 18
- Judicis arbitrio relinquitur, quod jure non est expressum. 55. 4
- Judex in dubio, uter rixæ causam præbuerit juramentum purgationis alteri ex officio offerre potest. 55. 18. & 19
- Judex curare tenetur non modo ut statutum servetur: sed & ut ratio, qui statutum suavit, custodiatur. 50. 21
- Judex ad arma admittere non debet, quousque sua jurisdictione compescere potest. 59. 84
- Judex ille timendus est, ad cujus sententiam nemo effugere potest. 59. 84
- Judicium publicum cuilibet de populo competit. 16. 8
- Judicia non debent reddi elusoria. 16. 19
- Judicij supremi libertatem constringi non oportet. 31. 16
- Judicatum de causa judicari debet de effectu. 43. 5
- Judicium malignum circa sanguinem. 46. 13
- Juramen-

I N D E X.

- Juramentum**, quo quis juravit, se nolle testimoniū perhibere, sine peccato observari nequit. 35. & quasi contra bonos præstitum mores non est obligatorium. 35. 19. eiq; jurans propria auctoritate contravenire potest. 35. 20
- Juramentum** remitti potest testi à litigatoribus. 35. 21. Sed expressè; non tacitè. ibid. 23
- Juramentum** calumniæ tacitè remitti potest, non verò expressè. 35. 24
- Juramentum** testium in Bohemia, Bavaria, Austria, & Bavaria Illustribus personis remittitur. 35. 25
- Juramentum** testium nec Clerico remitti debet. 35. 30
- Juramenti** solennitas in tangendis Evangelijs hodiè sublata; in ejusque formam alia substituta. 35. 35
- Juramentum** testium remittitur personis in dignitate aliqua aut publico officio constitutis. 35. 4. Declarat. ibid. n. 37
- Juramentum** clerico remittere non cogitur sine teste producentis si de integritate ejus dubitet. 35. 48
- Juramentum** testium remiserunt Athenienses Xenocrati. 35. 49
- Juramenti** loco Christianis affirmatio simplex esse debet. 35. 52
- Juramentum** an sacerdote teste nil plus inducat, quàm majorem temeritatem. 35. 14. & 53. & 54
- Juramentum** iusta, gravi & necessaria de causa introductum est, ut veritas pateat & finis controversiæ imponatur. 35. 55
- Juramentum** recipit interpretationem secundum naturam actus, super quo interponitur. 10. 28. & 41. 11
- Juramentum** ad plus non extenditur quàm extendantur verba promissionis. 10. 28
- Juramentum** habet vim clausulæ omni meliori modo. 10. 28
- Juramentū** alicui deferri potest super rebus ablatis, amissis, aut occultatis. 11. 24
- Jurati** in litem contra emptorem, qui thesauri in domo inventi quantitatem indicare recusat. 11. 25
- Juramenti** tanta vis est, ut prohibitio juris civilis non attendatur super eo, quod absque dispendio salutis æternæ fieri non potest. 13. 11
- Juramento** non interveniente donationem inter conjuges esse invalidam Gail innuit. 13. 12
- Juramentum** suppletorium an deferri possit donatorio, numerum testium supplere eodem volente, in arbitrio judicis. 13. 31
- Juramentum** suppletorium non facile deferendum est rusticis. 13. 36
- Juramentum** matris non debet nocere filijs. 31. 19
- Juramentum** unius alteri neque prodest neque obest. 31. 20
- Juramentum** est personale. 31. 22
- Juramentum** intervenisse non præsumitur, nisi probetur. 31. 54
- Juramentum** minorennis non est obligatorium. 31. 55
- Juramentum** in foro conscientiae æquipollet simplici asseverationi. 35. 13. & 50. Declaratur. ibid. n. 51
- Juramento** æquiparatur interpositio fidei. 35. 14
- Juramentum** quod non vergit in interitum salutis æternæ, servandum. 46. 53
- Jurans** compelli potest ad observationem juramenti coram Ecclesiastico, quod non vergit ad damnum æternæ salutis. 46. 54
- Ad juramentum** recurritur, quoties de conscientia alicujus quaritur. 49. 16
- Juramentum** quod absque dispendio salutis æternæ servari potest, servandum. 31. 2
- Juramentum** ut illicitum dicatur, requiritur ut propter id utraque salus periclitetur. 31. 5
- Juramentum** vi contractum per se nullum. 31. 5

I N D E X.

- Iuramento actoris quando standum. 52. 3
 Iuramentum an in litem deferri queat
 heredi pignorati. 52. 5
 Iuramentum in litem non praestatur con-
 tra heredem dolosi. 52. 6
 Iuramentum purgationis de jure civili
 in civilibus locum non habet. 55. 20
 Iurisconsultorum praedicta non semper
 pro oraculis habenda. 35. 64
 Iurisdictionis secularis & Ecclesiasti-
 cae discrimen non ab Imperatori-
 bus solum & jure Canonico: sed et-
 iam a protestantibus approbatum est
 & accurate observandum. 35. 8
 Idem verbo D E I ex antiquorum & re-
 centium Theologorum scriptis est
 consentaneum. 35. 8
 Iurisdictionis administratio quatuor po-
 tiss. modis dividi solet. 21. 20. 21.
 & 23
 Iurisdictio Iudicis, à quo per appellatio-
 nem suspenditur. 54. 16
 Iurisjurandi religio potissima esse debet
 apud omnes homines. 35. 50
 Iurisjurandi religio nostra tempestate à
 plerisque contemnitur. 35. 50
 Iurisjurandi religio & observantia apud
 Romanos magna fuit. 35. 50
 Iurisdictionem exerceens in alieno terri-
 torio violat illud & injuriarum tene-
 tur. 23. 1
 Iurisjurandi religio contempta satis Deum
 habet ultorem. 39. 8
 Iurisprudentiae finis. 58. 2
 Iurisdictiones & dignitates hodie etiam
 venduntur. 51. 3
 Iuri suo quilibet renunciare potest. 5. 20.
 & 6. n. 7. Declarat. ibid. 31. 39
 Iura sua remittentibus ad eadem non est
 dandus regressus. 5. 20
 Iuri suo quilibet renunciare potest. 31. 1.
 & 39. & 60. n. 1. 23. n. 24
 Iure suo utens dolo & fraude caret. 1. 11.
 & 23. & 10. 27
 Iure expresso cautus usque longo re-
 ge. ta deferere temeritatis est. 12. 35
 Iuris dispositio ex ratione interpretatio-
 nem recipit. 14. 13
 Iuri decimarum jus naturale & civile re-
 sistunt. 17. 4
 Iuris dispositione qui utitur & praesum-
 tam voluntatem sequitur nil imputari
 potest. 33. 10
 Iuripublico privatorum pactis nil dero-
 gatur. 53. 12
 Iuris praecepta jubent alterum non lade-
 re & jus suum cuique tribuere. 19. 23
 Iura alicui sua auferre est contra natura-
 lem aequitatem. 19. 34. nec principi
 licet. 19. 36
 Iuris executio non habet injuriam. 23. 14
 Iuri publico parens injuriam facere non
 videtur. 23. 16
 Iuris nostri pars potissima ex principiis
 naturalibus oritur. 39. 25
 Iurium correctio est vitanda. 45. 13. &
 49. n. 54
 Iuris appellatione consuetudo & statu-
 tum venit. 46. 3
 Iuris ratio nulla patitur, ut quae salubri-
 ter pro utilitate hominum introducta
 sunt, de interpretatione eorum contra
 commodum producantur. 46. 4
 Iuri uni renunciatis non videtur renun-
 ciasse alteri, si ei plura competunt.
 53. 9
 Iura singularia ad consequentia non sunt
 trahenda. 53. 46
 Iura municipalia vires suas ultra non
 porrigunt, quam verbis est expres-
 sum. 50. 24
 Iure si quid prohibetur, per quod ad id
 pervenitur. 39. 39
 Iure licita consentur omnia, quae legibus
 non prohibentur. 59. 115
 Ius Canonicum in matrimonio contra-
 hendo non attendit inaequalitatem
 personarum. 1. 13. sicut jus civile.
 ibid. 6
 Ius Canonicum in legitimatione per
 subsequens matrimonium non re-
 quirit doli constitutionem & doli-
 lium

I N D E X.

- Ius instrumentorum confessionem, 1. 13. ut jus Civile. ibid. 6
 Ius Canonici in terris & regionibus Augustanam Confessionem colentibus perexigua habetur ratio & ex quorundam Theologorum opinione nemo in rebus matrimonialibus ad id alligatus est. 12. 4
 Ius Canonicum multa impia & horrenda dogmata continet, quæ ad contumeliam DEI & salutis humanæ perniciem faciunt. 12. 30
 Ius Canonicum à Luthero incendio dignum existimatur. 12. 31
 Ius Canonicum simpliciter explodendum non est. ibid.
 Ius Canonicum non solum à studiosis : Sed & Theologis utiliter legi potest. 12. 31
 Ius Canonicum de plurimis utilissimis rebus sententias patrum continet. 12. 33
 Ius Canonicum derogat civili in hoc : ne opus sit in matrimonio dotali instrumento. 43. 54
 Ius Canonicum & divinum ad constitutionem provincialem & regulam juris Romani revocare non licet. 12. 29
 Ius Cæsarium Romanum solummodò in Naptiarum prohibitionè juxta quosdam est attendendum. 12. 4
 Ius Civile non oportet calumniari, nec verba ejus captari. 26. 24
 Ius alicui quæsitum ipso invito & sine ejus factò ad alium transferri nequit. 17. 9. nec ab ipso Imperatore auferri potest. ibid. 17. 10
 Ius illud, quo donatio prohibita est inter Conjuges, favorabile. 26. 9
 Ius idem sibiipsum dici non aspernabitur is, quod ipse alijs dixit, vel dici effecit. 33. 3. & 14. & 29. 42. Explicatur. ibid. reb.
 Ius futurum competens alteri per alterum auferri nequit, 34. 15
 Iuri quod nondum est in rerum natura, renunciari nequit. 34. & 60. 15
 Ius publicum à testatore nec mutari, nec tolli potest. 28. 10
 Iura vetera transcurunt ad nova. 28. 25
 Ius per mortem matris nepotibus acquisitum ijs auferri nequit. 31. 57
 Ius Longobardorum receptatores maleficorum indifferenter punit, non attentata sanguinis conjunctione. 39. 32
 Ius naturale est immutabile. 46. 16
 Ius nullum L. F. dict. C. de secund. Nupt. derogans recipiendum. 46. 2
 Ius positivum jure Civili tolli potest. 46. 37. & 49
 Ius cognationis subsistit inter personas naturaliter conjunctas. 32. 1
 Ius representationis de Iure Saxonico non valet. 5. n. 11. ibid. Limit. n. 9
 Ius quæsitum alicui vel re vel spe invito adimi nequit. 5. 22
 Iuris statuarij dispositio temerè abroganda non est. 12. 30
 Ius representationis utpote Iuris communis correctorium non nisi in casibus lege expressis locum sibi vindicat. 14. 5
 Ius representationis locum habere ex tante fratre ex uno latere & filio fratris ex uno, nunquam jure satis clarè videtur cautum. 14. 5
 Ius reluendi, redimendi & offerendi, vide Reluendi etiam. 46. 17
 Ius Saxonicum est merè statutarij. 46. 17
 Ius Saxonicum, marito uxoris defunctæ omnia bona mobilia exceptis utensilibus adjudicans valet. 46. 24
 Ius Saxonicum multa constituit, quæ usæ non sunt recepta & ob id invalida. 46. 26. & 58. 10
 Ius Saxonicum ex verbis magis, quàm usu addiscitur. 46. 26
 Ius Saxonicum ante 500. annos per pontifices Romanos confirmatum est, & ideo per inferiorem tolli aut aboleri nequit. 46. 30
Iuris

INDEX.

- Iuris Saxonici concessio facit validum,**
quod invalidum est. 46. 32
- Ius Saxonicum à nullo est sublatum:** sed
non modò à Pontificibus, sed Impe-
ratoribus reliquis confirmatum. 46. 34
- Ius Saxonicum aliter non valet,** nisi qua-
tenus usu est receptum. 58. 9
- Ius sibiipfi nemo dicere debet.** 55. 4. & 7
- Ius Saxonicum consuetudine est rece-
ptum.** 46. 37
- Ius Saxonicum antefertur juri communi
in his regionibus.** 46. 40
- Iuri Saxónico contradicere est contra sti-
mulum calcitrare.** 45. 56
- Ius semel alicui quæsitum auferri non de-
bet sine causa.** 42. 30
- Ius Saxonicum Ienæ quoque valere de-
bet.** 29. 7
- Iuris Saxonici autoritas magis ex more,
quàm verbis dependet.** 51. 30
- Ius summum summa injuria.** 60. 27
- Inventor pecuniæ, cuius extat memoria,
quæq; certum habet dominum, resti-
tuere recusans, arbitraria pœna puniri
potest.** 11. 18
- Juvenis solutus intercessione meretricis
liberatur à pœna mortis.** 8. 15
- Juvenis solutus intercessione honestæ
puellæ, misericordiæ & amore lan-
guidæ à pœna mortis liberatur.** 8. 17
- Juvenis 400. ducatos, quos à Domino
ad solvendum Titium accepit, & reti-
nuit, suspensus fuit.** 48. 20
- L.**
- L**icus non habet jurisdictionem in
personas Academicas nec bona-
carum. 4. 29. 51
- Landrecht lib. 3. art. 76. non tantum juri
naturali derogare annuitur, verum et-
iam juri civili & divino repugnat.** 46.
17. & ob id tanquam corruptela rei-
ciendus est. 46. 18. Decl. ibid. n. 26
- Latrones publici sine ullo favore ac stre-
pitu judicij posthabita mulieris inter-
cessione severissimè puniendi sunt.** 8. 7
- Latronum aggressura est casus fortuitus,**
48. 2
- Laudemium in contractu permutationis
non est exorbitans à jure còmuni.** 42. 16
- Laudemium pro 20. fl. unius floreni ex
contractu permutationis & venditio-
nis jam concluso & confirmato ex
const. Duci Saxon. debetur.** 42. 17
- Lectio vera § duorum l. de Nupt.** 12. 28
- Legis dispositio expressa facit cessare ta-
citam.** 56. 30
- Legis dispositione sentiat effectum, qua-
tenus favorem alterius concernit fa-
cere nemo potest.** 56. 37
- Legis casus vide casus Legis.**
- Legis Iul. de Pecul. summa.** 47. 7
- Legis Pompejæ de Parricidis pœna locum
habet non solum in liberis legitimis
& naturalibus simul, sed etiam natu-
ralibus tantum.**
- Legis dispositio ad omnes alios casus per-
tinet, cui ratio ista convenit, quando
in lege casus specialis proponitur, &
tamen ex generali ratione deciditur,**
47. 8
- Legis Iul. de Resid. & L. Iul. Pecul. dit-
ferentia.** 47. 17
- Legis dispositio semper subintrat omnem
dispositionem licet non exprimatur.**
40. 32
- Sine legis dispositione quippiam asseve-
rare nostrum non est.** 32. 13
- Legis provisio nec activa nec passiva di-
rectò agit in non subditum, nihil a-
gentem per se aut per alium intra ter-
rorium legem credentis.** 33. 13
- Legi naturali, pudori & honestati magis
favendum quàm nuptiis.** 12. 38
- Legatus seriùs domum revertens, si pro-
pter illam tardationem damnum pa-
titur, perdit privilegia.** 48. 13
- Legem moribus utentium abrogatum ef-
se pratendens, id probare tenetur.**
44. 7
- Legem querere ubi naturaliter sentimus,
nihil aliud est, quàm infirmitas intellectus.**
Legitima-

I N D E X.

- Legitimus per rescriptum principis cō-
sequitur jura agnatorum; alijsque a-
gnatis succedere potest, dum modò in
legitimatione exprimatur. 32. 11
- Legitima non solum expressè, sed etiam
tacitè tolli potest alio hærede univer-
sali ab intestato vocato. 29. 2
- Legitima dicitur portio ejus, in quo quis
ab intestato successurus est. 29. 3
- Legitimam qui petere vult, ab intestato
succedat. 29. 4
- Legitima in bonis liberorum competit
parentibus, posthabito etiam statuto
vel consuetudine. 29. 10
- Legitima statuto Ienensi tolli nequit. 29. 11
- Legitima generali statuto vel consuetudi-
ne non excluditur. 29. 13
- Legitima non requiratur jure successio-
nis. 29. 18
- Legitima non est exclusa, exclusa succe-
sione. 29. 18
- Legitimationis causa præjudicialis est &
magni momenti, ideoq; actio non fa-
cile concedenda, 43. 2. Limit. ibid. n. 3
- Legimitas non præsumi debet. 43. 4
- Legimitas est effectus matrimonij. 43. 5. & 47
- Legitimati filij legitimatorem probare
debent, nisi sint in possessione filiatio-
nis. 43. 8. & 9
- Legitimatio tanquam qualitas filiationis
demonstranda est, ut ipsa filiatio pro-
banda. 43. 12. Ampliat. ibid. n. 13. & 14
- Legitimati per subsequens matrimonium
succedunt in feudis, etiam si investi-
tura loquatur, von denen ehrl. gebor-
nen Leibeslehn Erben 43. 20. & 60. nisi
constet aliunde Dominum directum
& vasallum aut principem per publi-
cam constitutionem voluisse exclusos
ibid. 60
- Legitimus mediante matrimonio pro
eo habetur, ac si legitime natus esset. 43. 33
- Legitimatio subsistit ubi subsistit matri-
monium. 43. 47
- Legitimus per subsequens matrimoni-
um succedit ex Jure camera Imperia-
lis in Emphyt. Ecclesiastica pro se &
liberis legitime natis alicui concessa. 43. 51
- Legitimus in feudis habet jus retractus
& *proprietatis* & gaudet beneficio L. si
unquam C. de Rev. Donat. 43. 52
- Legitimati per subsequens non admittuntur
in feudis ex constitutione Mauri-
cij Duc. Saxon. 43. 61
- Legatum à fratre peste laborante fratri in
præsentia mulierculæ factum vali-
dum pronunciatum est. 20. 35
- Legitimus per oblationem curiæ suc-
cedit patri & non agnatis. 26. 44
- Legata conditionalia vel in mortem hæ-
redis collata non cadunt ante even-
tum conditionis. 31. 48
- Legatarius ante eventum conditionis de-
cedens nihil transfert ad suum hære-
dem. 31. 49
- Legitimati per subsequens matrimonium
sunt legitimi non solum quo ad suc-
cessionem, sed etiam quoad ordines,
honores & alia jura, & idcirco ad-
mittuntur in feudis, 1. 1. & 2. & 43. n. 18
- Legitimati per subsequens matrimonium,
in ultimo mortis articulo contra-
ctum, an excludant patrios & alios
cognatos in bonis tam feudalibus
quam allodialibus. 1. 4
- Legitimatio per subsequens matrimo-
nium de jure civili aliter non proce-
dit, quam si mulier talis sit conditio-
nis, cum qua commodè matrimo-
nium contrahi possit. 1. 6. n. 43. 16.
& 17. & 33. secus de jure Canonico. 1. 13. & 43. n. 36
- Legitimatio per subsequens matrimo-
nium de jure civili requirit dotis
constitutionem, & dotalium instru-
mentorum confectionem. 1. 7. secus

I N D E X.

- de jure Canonico & terris Imperij. ibid. 13. n. 43. 53. n. 54
- Legitimationis per subsequens matrimonium effectus cessat, si illud non sit contractum in facie Ecclesiæ. 1. 8
- Legitimati per subsequens matrimonium statuto & investitura de Legitimè natis loquentibus. 1. 3
- Legitimæ ratio non habetur, nisi detracto arc alieno. 51. 8
- Legi transferri non debet. 28. 41
- Legi fraudem facere non oportet. 23. 9
- Legem non facit unus casus. 24. 11
- Legem apertius qui non dixit sibi impu- tet. 53. 26
- Lege non decisa judicis arbitrio relin- quuntur. 8. 5
- Leges ludibrio haberi, vel illusorias red- di non oportet. 10. 9
- Leges Romanorum multis annis com- plexa est Ecclesia, easq; probavit po- pulus Christianus. 12. 4
- Legis illusorias reddi non oportet. 40. 47
- Leges silent inter arma. 43. 58
- Leges tacito consensu omnium per desue- tudinem abrogantur. 44. 8
- Leges esse receptas intentio est probata. 44. 9
- Leges earumq; præsumptiones nulla tenus aptandæ sunt rebus non verisimili- bus. 27. 34
- Leges specialiter loquentes semper dero- gant generalibus. 18. 45
- Legum correctio per auditos intellectos non inducitur. 18. 33
- Legum correctio in dubio non præsumi- tur, & semper vitanda est. 13. 21
- In Legum in interpretatione à practica non est recedendum. 28. 3
- Legum & rationum autoritate destituto nulla fides adhibenda. 21. 45
- Legum fundamentum sæpius non aliun- de, quam ex communi observantia de- sumserunt. 46. 28
- Legibus non prohibita de jure licita censentur. 19. 19
- In Legibus mutatio vel correctio in du- bio non præsumitur. 18. 32
- Lenocinij crimen incurrunt, qui ad ulti- mam deprehensam retinent. 57. 7
- Lex continens actus alicujus concessio- nem, restringitur ad habilitatem & habiles personas. 1. 8
- Lex si non distinguit, nec nos distinguere debemus. 3. 4. & 38. n. 17
- Lex celebrandis. 19. C. de Nupt. Jure Pontificio & constitutione Electo- rum Saxonie abrogata est. 12. 48
- Lex scripta quamvis rigida & subtilis, ni- hilominus strictè est servanda. 10. 10
- Lex dominium regulariter non transferre sed traditionem requirit. 42. 8
- Lex quod vult velle aliquis præsumitur. 40. 33
- Lex imperij jurisdictionem in causis & personis Ecclesiasticis, tanquam sum- mum regale, Principibus & Magistra- tibus alijs immediatè tribuit. 35. 41
- Lex semper loquitur & in dubio usu re- cepta præsumitur. 44. 6
- Lex Julia de peculatu eos punit, qui pu- blicam pecuniam vel rem sacram vel religiosam furati sunt. 47. 7
- Lex cujus varius est intellectus, nullum validum suppeditat argumentum. 45. 10
- Lex quod alicui concedit sine damno & injuria ei auferre nequit. 28. 11
- Lex qualibet intelligi potest secundum bonum eventum & ita ne quid con- tineat iniqui & absurdi. 26. 21
- Lex loquens in uno casu intelligitur quo- que statuere in alio ob frequentioreni facti contingentiam. 26. 21
- Lex divina proximo reddere jubet id quod suum est. 19. 22
- Lex in dubio præsumitur usu recepta. 18. 36
- Lex non tollitur per non usum, sed per contrarium usum. 18. 36
- Lex nova usu non recepta viribus caret & consuetudine tollitur. 18. 6
- Lex

I N D E X.

Lex aliam significationem ab homine
non accipit. 50. 12
Legis verba inspicienda sunt, nec ultrò ea
legis dispositio trahenda. 50. 4
Legis verba à quo removeatur, remove-
tur & ejus dispositio. 50. 5
Legum verbis deficientibus deficit eorum
dispositio. 50. 3
Legum & statutorum quælibet beneficia
capacibus tantùm scripta sunt. 51. 25
In Legitimam computantur omnia, quæ
occasione patris conceduntur. 51. 16
In Legitimam computantur etiam ea,
quæ necessario præstantur. 51. 29
Lex municipalis à ratione vitam accipere
debet, licet corpus ab anima. 50. 17
Lex generaliter loquens non corrigit le-
gem simpliciter loquentem. 15. 32
Lex debet esse sancta, honesta, ac utilis
subditis. 49. 5
Lex nulla debet esse, quæ invitet ad de-
linquendum. 49. 5
Lex cessat cessante ratione legis. 60. 11, 12.
& 25
Libertas habet originem bonæ fidei. 17. 6
Liberi fratrum ex utroque latere con-
juncti jure representationis cum fra-
tribus germanis ad successionem de-
functi fratris admittuntur. 14. 2
Liberi fratrum sororumque præmortuo-
rum una cum fratribus & sororibus
utrinque conjunctis succedunt de-
functo patruo, neque ascendentes ne-
que descendentes relinquenti tam ex
jure communi quam constit. Carol.
Quint. 14. 1
Liberi ex incestis nuptis procreati di-
cuntur turpes. 12. 52. sunt spurij, &
non solùm ex damnato, sed etiam
punibili coitu nati, & instituti cau-
sam præbent querelæ inofficiosi. 12. 52
Liberi naturales cum agnatis patris nul-
lam habent conjunctionem. 32. 19
Liberi naturales consequuntur legitima
jure per oblationem curiæ. 32. 9

Liberi naturales agnati non sunt. 32. 11,
ne patri quidem, nisi legitimentur,
32. 8. nec ad successionem vocantur.
32. 14. & pass. per tot.
Liberi naturales patri succedunt in dua-
bus uncijis, non existente prole legi-
tima & conjugæ. 32. 8. alijs verò ex
parte patris planè non succedunt.
32. 8
Liberi in locum defunctorum parentum
succedunt. 50. 28
Liberi naturales appellatione conjuncto-
rum veniunt. 32. 3
Liberi petere posse debitam portionem
allodialium bonorum sui avunculi ab
intestato mortui non obstante re-
nunciatione matris eorum decisum
est. 31. 12
Liberos à parentibus segregari ferendum
non est. 39. 30
Liberi naturales in successionem matris re-
tinent jura cognationis. 32. 19
Liberi nascuntur legitimi, ubi uxor est &
matrimonium. 43. 27
Liberorum amissionum ratione parenti-
bus multa contra rigorem juris permits-
tuntur. 29. 14
Liberis acquirere eosq; locupletari com-
mune parentum votum est. 46. 12
Liberi vivente patre domini sunt rerum
paternarum. 46. 11
Liberos ad successionem parentum ad-
mitti naturalis ratio hortatur. 46. 10
In Liberos adulterinos, incestuosos vel
stupro maculatos nulla cadit affectio,
sed defectio. 44. 29
Liberi ex adulterio suscepti sunt innomi-
nabiles. 44. 26
Liberi nati ex damnato coitu nulla con-
junctionis ratione aut necessitudinis
jure, quod jure civili sentiatur effe-
ctum conjuncti sunt. 44. 24
Liberos naturales & legitimos non di-
stinguit natura. 44. 14
Liberi nati ex conjugato & soluta
pro spurij ex damnato & punibili
P p p p p 2 coitu

coitu procretis non sunt habendi. 44. 16
 Liberi nati ex matrimonio cum consensu
 parentum contracto etiam si non co-
 pulati sint contrahentes; censentur
 legitimi in Belgio. 43. 59
 Liberi in domo habiti, pro liberis agniti
 & educati præsumuntur esse legitimi.
 43. 29. adeo etiam ut illegitimitatem
 obijciens eam probare teneatur. 40. 30
 Liberos natos legitimos & ex matrimo-
 nio potius, quam ex stupro susceptos
 præsumi debet. 43. 31
 Liberi nati ex ancilla, quam quis in con-
 cubinatu habuit post mortem patris
 & Domini eripiuntur ad libertatem,
 etsi pater eos & matrem ipsorum non
 manu miserit. 43. 38
 Liberta est persona vilis. 43. 41
 Liberi per subsequens matrimonium et-
 iam ex imparibus personis & meretri-
 ce concepti legitimantur. 43. 43
 Liberi per matrimonium personarum im-
 parium legitimati, non excluduntur
 ab hereditate, & in omnibus bonis
 succedunt. 43. 46
 Liberi naturales legitimantur per subse-
 quens matrimonium. 1. 1
 Liberi ex adultera cum secundo viro na-
 ti, legitimi sunt, & matri succedunt
 æqualiter, una cum reliquis prioris
 matrimonij, quod violavit. 2. 4
 Liberi non sunt legitimi si matrimoni-
 um non valet. 12. 24
 Liberi duorum fratrum sororumve de
 jure Canonico in 2. de jure civili ve-
 rò in quarto gradu sunt. 12. 13
 Lipsensium Scabinorum sententia lauda-
 tur. 29. 13. & 9. 45. & 16. & 9. 22. 18
 Lipsenses Scabini discreparunt ab Halensi-
 bus dum incendio Arnstadij exorto
 inhabitanti probationem imposue-
 runt, sua culpa id non esse exortum.
 24. 5
 Lipsenses Scabini filium, patrem & alios
 pacis violatores hospitio qui recepe-

rat & occultaverat gladij pœna ple-
 tendum pronunciarunt, & ob id se-
 veritatis arguuntur. 39. 32
 Lites turpes turpiores habere solent ad-
 vocatos. 58. 1
 Lite inter Dominum & vasallum exorta
 de ingratitude, an lis illa per duel-
 lum dirimi potest. 59. 3
 Litigia inter mortales unde. 59. 86
 Locator expellere potest conductorem,
 etiam si juramentum præstiterit, se il-
 lum non expulsurum. 10. 27
 Locator expellere potest conductorem,
 si intervenerit necessitas aliqua inopis
 nata, quæ tempore contractus prævi-
 deri non potuit. 10. 14
 Locator expellere nequit conductorem,
 nisi ipse indigeat domo locata. 10. 5.
 & n. 8
 Locatoris hæredes de jure Saxonico non
 tenentur stare locationi à defuncto
 factæ, etiam si re locata ad proprios
 usus non indigeant. 10. 15. Confirma-
 tio Scabinorum Lipsensium judicio.
 ibid.
 Locationis natura & proprietas est, ut
 expressè non apponatur conditio ex-
 pellendi conductorem, haud tamen
 intelligatur exclusa, tempore adve-
 nientis necessitatis fatalis. 10. 17
 In Locatione fides exuberare dicatur. 10. 4
 In Locationis contractu promissio de
 non expellendo conductore intra
 tempus conventum, si non expressè
 attamen tacitè facta fuisse præsumi-
 tur. 10. 5
 Locupletari alterum cum jactura alterius
 contra naturam est. 41. 18. & 48. n.
 9. & 9. 19. 14. & 33. n. 4. & 49. n. 25
 Locutio generalis non comprehendit
 personam loquentis. 38. 36
 Lucra turpia ab hæredibus sunt auferen-
 da. 49. 48
 De lucro captando quoties duo vel tres
 certant, semper ejus qui petit durior
 causa esse solet. 11. 11
 Luitio-

I N D E X.

Luitionis præscribendæ materia diffi-
lis perhibetur à VVitebergenfibus. 41.
in pr. & ubi tractetur indicatur. ibid.
n. 1. 2. 3. 4. & 5
Ludi perniciofi & lethales prohibiti.
59. 57
Lux in sereno non obscuro habitat. 45. 12
Luxuria plus prærogativæ non habeat
quàm castitas. 15. 28

M.

M Andatum finitur, an Procurator
vivat, an mortuus sit. 5. 7. Am-
pli. ibid.
Magistratus extra suam provinciam pro
privato habetur. 23. 2
Magistratui vel Rectori universitatis non
statim licet quamlibet personam pro
suo arbitrio vel ad requisitionem ci-
vis vel alterius capere. 54. 18. 19. ubi
restringitur.
Magistratus Academici officio incumbit,
ut ultro conquirat in facinorosos &
eosdem poena afficiat. 54. 20
Magistratus curare tenetur, ut omnis
fraus, simulatio, injuria & vis prohi-
beatur. 54. 21
Magistratui resistens ordinationi D E I
resistit. 54. 27
Magistri licet non sint subjecti senatui
oppidano, incolæ tamen sunt civita-
tis. 29. 24
Magistratus politici finis. 69. 101
Magdeburgensium Scabinorum sententia
laudatur. 45. 2
Malum prævenire melius est, quàm per
vulneratam causam remedium quære-
re. 53. 59
Malum verbum ex ore hominis, qui bo-
num colit, non procedat. 59. 83
Malum qui imitatur, bonus esse nequit.
59. 94
Maledicenti benedicto respondendum
est. 59. 82
Malus vel bonus unusquisque præsumi-

tur consideratis primæ ætatis suæ
moribus. 51. 7
Maleficio commisso jus Domino, qui
tempore delicti commissi jurisdictio-
nem habuit, quæsitum statim esse vi-
detur. 21. 4. declarantur. ibid. n. 44
Manus proximior licet præferatur in e-
mendo, non tamen potior est in per-
mutando. 27. 68
Marchiones in suo Marchionatu censentur
Imperatores & omnia posse in suos
subditos, quæ Imperator in toto orbe.
12. 24
Mariæ veraci plus creditur, quàm Judæo-
rum turbæ fallaci. 14. 25
Maritus author uxori in propria causa
esse nequit. 27. 25. & 38
Maritus vel contra, si permutationes bo-
norum patrimonialium permittere
velit, quid facere debeat. 27. 53. & 54
Maritus sine consensu uxoris per testa-
mentum, vel aliam ultimam volunta-
tem de bonis constante matrimonio
acquisitis nil disponere potest. 28. 9.
nec per donationem inter vivos quic-
quid alienare. ibid. n. 12. 13. 28
Maritus jure Saxonico bona mobilia de-
functæ uxoris tueatur: legitimam tamen
liberis & consequentibus parentibus ux-
oris defunctæ restituere tenetur. 29. 6
Maritus promittens restituere dotem pa-
tri, soluto matrimonio, intelligitur
promittere saluam partem quam lucrari
debet ex forma statuti. 10. 24
Maritus de jure Saxonico omnia bona
mobilia defunctæ uxoris, utensilibus
exceptis, consequitur, non jure succe-
ssionis, tanquam hæres, sed vi consue-
tudinis. 46. 24
Maritus de jure civili ex bonis uxoris de-
functæ tantum consequitur quantum
unus ex liberis primi matrimonij. 46.
45. & 46
Maritus succedit uxori in dimidia parte
bonorum omnium immobilium in
Francis & Parisijs. 46. 51
P p p p p 3 Maritus

I N D E X.

- Maritus & uxor sunt socij divini & hu-
mani juris domus. 46. 52
- Maritus pro domino dotis habetur quo-
ad exercitium. 25. 8
- Maritus & uxor ad paria judicantur. 25. 35
- Maritus & uxor sunt correlativa. 26. 5
- Maritus frequentius testamentum facit &
haredem uxorem instituit, quam hac
liberalem se erga illum præbet. 26. 33
- Mariti aliquando blanditijs uxorum ad
succensendum filijs inducuntur. 26. 32
- Marito prohibito in ultima voluntate al-
iquid relinquere, uxor quoque pro-
hibita est aliquid capere à marito ex
ipsius ultima voluntate. 26. 51
- Maritus res uxoris permutare non po-
test, nec consentiente uxore nisi adhi-
bito tutore alio. 27. 25. & 38. n. 1
- Mariti debent assuefacere uxores ad exer-
cenda lanificia. 12. 25
- Marito de jure Saxonico non licet op-
pignorare aut alienare bona uxoris
& quoquomodo cum ea contrahere
nisi alio tutore vel curatore adhibito. 38. 1
- Masculinum non continet femininum in
dispositionibus, quæ sunt contra jus
commune. 25. 43
- Matrimonium non facile contrahitur
cum stuprata puellula. 3. 3
- Matrimonium cum meretrice major pœ-
na est quam mors naturalis. 8. 16
- Matrimonium in quarto gradu consan-
guinitatis nec de jure Mosaisco. 12
nec civili est prohibitum. 10. n. 2.
- Matrimonium inter duarum sororum li-
beros ex quorundam opinione pium
& Christianum est. 12. 4
- Matrimonium in his terris aliis quod
vicinis ratione consanguinitatis in se-
cundo gradu est prohibitum. 3. 6
- Matrimonij tanta vis est ut eo contracto
etiam antegeniti legitimi habeantur. 1. 20. n. 24. n. 19. n. 43
- Matrimonia debent esse libera. 1. 6
- Matrimonium nimis coactum violentum
est & nullius momenti. ibid.
- Matrimonium debet contrahi in facie
Ecclesiæ. ibid.
- Matrimonium contrahi potest tempore
tam adversæ quam prosperæ valetudi-
nis. 1. 10
- Matrimonium dolo contractum valet. 1. 11
- Matrimonium non vitiatum etsi non sit
contractum in facie Ecclesiæ. 1. n. 15
- Matrimonium temerè non est conceden-
dum adultera. 2. 2
- Matrimonium permittendum est adulte-
ræ, si veram agat poenitentiam & ipsa
res ostendat conscientiam ipsius pe-
riclitari. 2. 3
- Matrimonium à muliere adultera cum se-
cundo viro contractum de æquitate
saltem subsistit. 2. 4
- Matrimonium contrahi potest cum con-
cubina in ipsa mortis agone. 1. 9
- Matrimonij prohibitio, quæ fit adulte-
ræ, mortuo marito, resipiscenti, re-
pugnat doctrinæ Apostolicæ & da-
mnanda. 2. 4
- Matrimonium in gradu prohibito de fa-
cto contractum valere debet nec re-
scindi. 12. 4
- Matrimonij favor tantus est ut nuptia-
rum causa dicatur esse publica. 12. 8
- Matrimonia à filiis tam sine parentum
consensu contractæ, propter publi-
cam utilitatem non dissolvuntur. 12.
9. & 36
- Matrimonium inter fratrum sororumque
liberos in concilio generali prohibi-
tum est. 12. 12
- Matrimonium contra prohibitionem con-
tractum canonicam jubetur dirimi. ib.
- Matrimonium in quarto gradu secundum
jus civile à Theodosio prohibetur. 12.
16. nec non ex autoritate Caij ibid.
- Matrimonium si non valet nec dos nec
donatio propter nuptias debetur, nec
filius censetur legitimus. 12. 24
- Matri-

I N D E X.

- Matrimonio consobrinorum reclamatione pudor, honestas naturalis & prohibitio civilis. 12. 37. & 38. & 49
- Matrimonium inter duorum fratrum liberos contractum illicitum est pronuntiandum. 12. 38
- Matrimonij legitimi effectus. 12. 50
- Matrimonij injusti effectus. ibid. 51
- Matrimonium non praesumitur nisi doceatur. 43. 4
- Matrimonium honestum viro nobili cum ignobili & plebeja, vel etiam meretricula esse nequit. 43. 14
- Matrimonium et uxor ubi est ibi nascuntur legitimi liberi. 43. 27
- Matrimonium subsequens tollit omnem maculam. 43. 33
- Matrimonium cum ancilla contractum valet de jure Canonico. 43. 36
- Matrimonium secundum ad ortum liberorum ex adulterio genitorum non potest contrahi. 43. 44
- Matrimonium propter impuritatem personarum non improbat. 43. 46
- Matrimonio subsistente subsistit legitimatio. 43. 47
- Mater naturalis ex jure cognationis descendit. 32. 18
- Materiatum esse non potest, ubi non est materia. 38. 68
- Medium, per quod, pervenitur ad finem, non sit gravius ipso fine. 34. 3
- Mediolanensis dux in suis terris totalem habet plenitudinem potestatis. 12. 24
- Meretrix non cogitur corpus proprium alicui exhibere nec mortale crimen contrahere, & idcirco ad coitum compelli nequit. 3. 3
- Meretricem publicam vel aliam inhonestam personam vi stuprantis ex constit. Elect. poena gladij. 3. 2
- Meum sine facto meo ad alium transferri non potest. 31. 58
- Monetam minutam ultra 25. fl. in solutionem qualemcumque summam notabilis accipere nemo cogitur. 40. 31
- Moneta minuta eadem est cum ipsis talaris respectu aestimationis. 4. 35
- Moneta minuta pro grossa quando solvi queat. 40. 45
- Moneta una pro alia solvi potest rei si aliud fuerit actum, dummodo creditor non sit passurus damnum. 40. 12
- Moneta de plumbo facta solvi potest pro quacunque moneta etiam in auro & argento numerata, modo illa publice sit approbata. 40. 13
- Moneta etiam diversae formae respici non debet si modo sit ejusdem aestimationis. 40. 22
- In moneta non tam ad ipsam massam materiae quam ad precium praesentis temporis respici debet. 49. 23
- Moneta alterius formae, quantitatis & impressionis solvi potest pro moneta alius. 40. 23
- Moneta minuta multum requirit tempus ad numerandum eaque facile decipitur accipiens. 40. 26
- Moneta minuta est nimis ponderosa & onerosa plus loci occupat in vasis & difficilius de loco in locum portari potest. 40. 26
- Moneta minuta alibi minoris vel etiam nullius est valoris. 40. 27
- Moneta minuta non est facta ad commercia exercenda, sed saltem ad commutandum vel etiam ad supplendum quod excurrit. 40. 28
- Monetae minoris resolutio in primam materiam difficilior est quam majoris monetae. 40. 30
- Mors omnia solvit. 49. 40
- Moriens in eadem voluntate semper durare praesumitur quantum in vita habuit. 17. 17
- Mortis sensu nihil est humanae menti tristius. 20. 17
- Morientium voluntates liberae esse debent usque ad mortem. 20. 18
- Mors

I N D E X.

- Mors probatur per testes consanguineos
& amicos 5. 18. declarat. ibid.
- Mortis probatio conjecturalis sufficit,
quam eo quis in remotis partibus de-
cessisse dicitur, adeo ut ejus notitia fa-
cile haberi nequeat. 5. 18
- Mora parva non dicitur mora. 6. 19
- Mores avum suum habent. 58. 28
- Mulier dicitur figuræ simplicis. 25
- Mulieres sunt lubricæ, mobiles & incon-
stantes. 26. 33
- Mulieres sint avarissimæ nec facile do-
ceant. 26. 35
- Mulier donans miraculi loco est. 26. 35
- Mulierculæ jure præsumuntur malæ &
multas habere malitias. 26. n. 35. n. 36
- Mulier statim ac nupta est separatur à do-
mo in qua nata est & transit in aliam
familiam. 26. 37
- Mulieris status ad mariti conditionem
ejusq; forum conformatur. 26. 38
- Mulier prægnans, morte mulctanda cu-
stodiri debet donec fatum ediderit,
nec membrum ei mutilandum, nec
virgis cædenda donec enixa fuerit. 9. 1.
ampliat. ibid. n. 3. 4. 5
- Mulieres mitius puniantur masculis pro-
pter sexus infirmitatem 45. 6
- Mulieres propter sexus infirmitatem mi-
nus avaras esse confidendum est. 45. 8
- Mulieribus errantibus sapius ignoscen-
dum nec poena infligenda, nisi corre-
ctio culpam nequivisset corrigere.
45. 9
- Mulier, ad secunda vota transiens de jure
civili veteri, secundo marito plus re-
linquere potuit quam uni ex liberis
primi matrimonij. 46. 38
- Mulier vivente marito non potest petere
dotalitium. 53. 17
- Mulier quando jure & consuetudine Sa-
xonica importata repetere potest.
53. 44
- Mulieris arbitrio relinquitur an dotali-
tio contenta esse velit. 53. 45
- Mulieres interdum non minus joco ma-
gis sunt industriæ quàm viri in acqui-
rendo & conservando rerum domi-
nio. 28. 32. Limit. ibid. n. 4. 43
- Mulier interveniente auctoritate curato-
ris ex proprio ipsius consensu obliga-
tur. 38. 45
- Muliercula quæ amore capta juvenis cu-
jusdam res per eum furto substractas
receptans excusata est. 39. 29
- Mutanda non sunt quæ certam interpre-
tationem habuerunt. 28. 2. & 29. n. 7
- Mulctæ ex arbitrio ejus pendet qui mul-
ctam dicit. 8. 4
- ## N.
- Nati ex filia renunciente hereditati
futuræ ad successionem non ve-
niunt ex renunciantis, sed ipso-
rum propria persona. 31. 29. & 56
- Natura abhorrescit a propinquorum cõ-
junctione. 12. 49
- Natura muscæ, ut & formicæ æquè perfe-
cta est ac Elephantis. 20. 62
- Natura rei mutatur accedente causa ex-
trinseca. 21. 36
- Natura nunquam aboleri potest. 32. 21
- Natura non distinguit inter liberos legi-
timos & naturales. 44. 14
- Ex Natura alicujus rei expressa quæ in-
sunt, eo modo, quo insunt, nihil ope-
rantur. 53. 36
- Natura misericordia trahitur erga senes.
57. 32
- Naturali rationi repugnans remouet
conscientiam. 20. 68
- Naturalis propriè sic dictus non habet
jura agnationis, nisi respectu patris, et-
iam si legitimetur per oblationem cu-
riæ. 32. 7
- Necessitas à fortuna proveniens & quæ
humano Consilio provideri nequit,
justam præstat locatori conductorem
expellendi causam. 10. 17
- Necessitas non habet legem. 20. 13
- Necessitas facit, ut aliquid de solennitate
relaxari possit. 20. 14
- Necess.

I N D E X.

- Necessitas** probabile facit, quod aliàs illicitum est. 6. 59. 15
- Necessitas** frangit etiam divinam reverentiam. 59. 16
- Negativa** probatur ex inspectione scripturæ. 32. 14
- Negativa** majorem vim habere censetur ad negandum, quàm affirmativa ad affirmandum. 32. 17
- Nemo** regulariter cogitur per seipsum comparere & infinitare scripturam actis publicis. 13. 41. Limit. ibid. n. 42
- Nepos** ex fœmina filia excluditur excludit ipsa fœmina filia. 22. 7
- Nepos** succedit avo ex persona propria, non filij patris sui. 31. 30
- Nepotem** succedere in locum sui patris explicatur. 31. 31
- Nepotes** ob renunciationem matris non impediri succedere avunculo visum est in suprema curia Ducum Saxon. 31. 31
- Nepotes** jus per mortem matris acquisitum amittere aut perdere nequeunt. 31. 57
- Neptunum** injustè accusat, qui secundo naufragium facit. 53. 9
- Nobilitas** magnam inducit præsumptionem integritatis fortitudinis. 17. 33
- Nobilibus** in Austria, Bohemia & Bavaria sub sua fide absque juramento corporali testimonium perhibentibus creditur. 35. 26
- In nobilibus** major requiritur castitas quàm in alijs personis inferioribus. 12. 54
- In nobilibus** præsumitur simplicitas & veritatis amor. 17. 32
- Nocere** alteri non est secundum naturam hominis. 59. 90
- Nocentem** impunitum relinqui satius est, quàm innocentem damnari. 7. 2
- Notarius** sibi ascribens legatum in testamento est suspectus. 13. 34
- Nomen** juri contrarium non est nomen. 44. 27
- In Notorio** facti permanentis probatio in contrarium non admittitur. 18. 15
- Nostrium** sine facto nostro ad aliud transferri nequit. 19. 9. & 60. 26
- Novella** Caroli V. de successione collateral. explicatur. 14. 12
- Novercarum** fraudibus & malitijs iniquissimis Legumlatores occurrerunt & quo remedio. 46. 3
- Novercæ** delinimentis suis efficiunt ut parentes finistram circa sanguinem proprium ferant judicium. 46. 3
- Novercæ** inimicæ & aucupes malæ bonorum liberorum, primo matrimonio susceptorum esse præsumuntur. 46. 13
- Numeratione** pecuniæ à tabellario factæ an transferatur vi in dominium. 48. 27. & quid de Constit. Elect. Sax. 29
- Numerorum** resolutio in primâ materiâ difficilior est, quàm minoris monete. 40. 30
- Numismata** certæ speciei quoties non sunt in obligatione; sed facultate solventis, debitor illa numismata reddens ab æstimatione liberatur. 40. 11
- Nuncius** qui pecuniam aliò transportare debet, si in latrones incidat, grassaturam patiatur & omnibus bonis & proprijs nummis spoliatur, ad restituendum non tenetur. 48. 1. Fallit ibidem numer. 8. & 12
- Nuncij** Scholarium in loca, quibus literarum studia exercetur, veniant & ibi securè habitent. 10. 5
- Nuncius** pecuniam aliò transportandam in se recipiens ad nudum factum portandi obligatus præsumitur. 48. 5
- Nuncius** nummos concreditos ventre & venete absumens, doli fraudis & furti argui potest. 48. 15
- Nuncius** a suspendio liberari non potuit, quod pecuniam ad transferendum datam retinuerat. 48. 20
- Nuncij** ob interversos 20. florenos de Jure Saxonico laqueo. ob 10. A fustigatione ob 5. florenos carcere aut tēporali relegatione puniuntur. 48. 26

Q q q q q

Nuncijs,

I N D E X.

Nunciis non creditur pecunia admini-
stranda; sed saltem perferenda. 48. 26
Nuncius pecuniam vel signatam vel nu-
meratam aliò transferendum accipi-
ens, eamque in suos usus convertens
furti tenetur, non obstante quorun-
dam distinctione. 48. 27
Nuptæ novæ etiam vitam ipsam addicere
solent ipsis maritis. 46. 12
Nuptiarum causa dicitur publica. 12. 8
Nuptiæ in scriptura sacra expressè non
prohibitæ non statim censentur per-
missæ. 12. 25
Nuptijs consobrinorum reclamation pudor,
honestas naturalis & prohibitio ci-
vilis. 12. 37
Nuptias incestas contrahentis poena.
12. 39
Nuptiarum incestarum poena à quibus-
dam etiam ad gradus Juris Canonici
refertur. 12. 45
Nuptias contra prohibitionum juris vel
statuti vel honestatem publicam con-
trahens filium non habere creditur.
12. 46
Nuptias contrahens cum avunculi filia
non tantum contra Canones; verum
etiam Leges videtur delinquere. 12. 47
Nuptiæ, quæ non publicè & in præsen-
tia Ecclesiæ contractæ sunt, odio di-
gnæ. 12. 55

O.

Obligatus consilium suum in præju-
diciū alterius mutare nequit.
5. 2
Obligaciones ab initio meri sunt arbi-
trij ex post facto autem necessariae
præstationes. 10. 2
Obligatio ad pœnam oritur à tempore
delicti. 21. 7
Obligatio semel extincta amplius revivi-
scere nequit. 31. 12
Obligatio efficax contrahi nulla potest
in futuro mortis eventu. 31. 45
Obligatio inter illos oriri nulla potest

inter quos nullum gestum est nego-
tium. 31. 53
In Obligatione omni, siue consistat in
dando siue patiēdo tenetur quis ad id,
quod interest ejus, cui res non tradi-
tur, aut debitum ad constitutum tem-
pus non solvitur. 38. 12
In Obligationibus omnibus post rei in-
teritum æstimatio præstatur. 52. 1
Obligatus ad factum non tenetur nisi
post moram. 48. 6
Obligare & consentire plurimum inter
se differunt. 38. 35
Observata in uno casu ad similia trahi
possunt. 17. 21
Observata antea in eodem genere con-
troversiarum studiosè tenenda sunt.
46. 27
Occultator homicidæ eadem poena affi-
ciendus est, quæ ipse homicida. 39. 20.
Fallit. ibid. n. 21. & 31
Occultatores maleficorum sanguine cō-
junctorum non nihil excusandi & ar-
bitrariè tantum puniendi vel etiam
planè excusandi. 39. 21. 22. 23. & 31
Odia non debent extendi sed restringi. 26.
58. & q. 60. n. 20
In Odiosis sub emtionis verbo permuta-
tio intelligi nec potest nec debet. 27. 70
In Odium alicujus introducta in favo-
rem ejus non sunt retorquenda. 57. 10
Offerendi jus consistit in mera facultate
debitoris seu redimentis. 41. 16
Offerendi juri nullo tempore præscribi-
tur. ibid. n. 9. 12. 16. & seqq.
Offerendi jus ut & solvendi cum jure a-
gendi vel petendi nihil habet commu-
ne. 41. 31
Officialis civitatis nec probationes nec
obligaciones nomine Senatus propria
autoritate in gratiam alterius fabricas-
re potest. 38. 43
Omne æquipollet toti. 25. 4
Omnia non possumus omnes. 38. 43
Oppositum idem operatur in opposito,
quod propositum in proposito. 12. 52
Oppo-

Oppositorum eadem est disciplina. 12. 52
 Opinio vide sententia.
 Otia ut plurimum inducunt luxuriam &
 alia vitia. 13. 26

P.

Pactum facultatis reluendi intra cer-
 tum tempus in favorem vendito-
 ris apponitur. 6. 17
 Pactum in favorem venditoris conce-
 ptum non debet in ipsius odium tor-
 queri. 6. 18
 Pactum revendendi odiosum videtur. 6.
 25
 Pactum calumnijs viam aperiens & con-
 tinens turpitudinem non est appro-
 bandum. 35. 24
 Pacta servari convenit humanæ fidei, 10.
 2. & q. 41. n. 24. & q. 53. n. 50
 Pacta servare quid. 10. 16
 A Pactis conventis recedere licet propter
 necessarios usus. 10. 19
 Pacta gentis alicujus vel civitatis lege vel
 consuetudine firmata nulla civis aut
 peregrini libidine violari debent.
 20. 47
 Pactum de non succedendo, quo renun-
 ciatur hæreditati futurae invalidum.
 31. 13
 Pacto hæreditas dari non potest sed testa-
 mento. 31. 14
 Pactum de perdenda successione jura-
 mento vallatum de jure Civili subsi-
 stit. 31. 17
 Pactum à contrahentibus initum obser-
 vandum est, ut aliquid operetur. 40. 34
 Pactum, quo statuitur, posse rem in per-
 petuum redhiberi valet. 41. 12
 Pactum de redimendo favorabile est &
 latè sumendum. 41. 21
 Pactum de redimendo facit, ut res redeat
 ad priorem dominum & sic suam na-
 turam. 41. 21
 Pactum relutionis, quodocunque ven-
 ditori ejusvè hæredibus libuerit, post

lapsos terminos præscriptionis reviviscit. 41. 26
 Pactum L. Hac Edictali C. de Secundo,
 Nupt. derogans. 46. 3. etiam si jura-
 mento sit firmatum. 46. 19
 Pacta hæredes obligant. 31. 6
 Poenæ exacerbanda sunt, ut alij capiant
 exemplum.
 Poenales sanctiones ijs tantum in casibus
 recipiendæ sunt, qui expressè Legibus
 cauti reperiuntur. 44. 33
 Poena publica mitigatur partibus lahis
 reconciliatis. 8. 14. & q. 45. 4
 Poenæ moderatio non temerè faciendæ
 est, sed cum causæ cognitione. 8. 18
 Poenæ remissio tendit in præjudicium
 Reipubl. & maximam præstat delin-
 quendi occasionem. 8. 3
 Poena talionis non infligitur Procura-
 tori. 16. 8
 Poena rei contumaciter absentis ist die
 Acht und Oberacht. 16. 21
 Poenæ mitigationis causæ. 8. n. 19. & 20
 Poena capitalis respectu Universitatis ac-
 cusatæ locum habere nequit. 16. 63
 Poenæ & publicationes bonorum immo-
 bilium, tanquam fructus jurisdictio-
 nis ad eum spectant, ad quem tempore
 commissi delicti fructus jurisdictio-
 nis pertinebant. 21. 11
 Poena imposita ante sententiam latam fisco
 ex officio judicis debetur. 21. 16
 Poenæ non prius dicuntur deberi quam
 lata fuerit sententia. 21. 24. & seqq.
 Poena commissa non dicitur pendente
 conditione. 21. 39
 In Poenalibus fit extensio, ne dispositio
 fiat elusoria. 27. 28
 Poena una alteram consumit. 34. 6. Decl.
 ibid. n. 9
 Poenæ unius electione reliquæ consu-
 muntur. 34. 8
 Poenæ receptatoris homicidæ eadem est,
 quæ ipsius homicidæ. 39. 20. Limit.
 ibid. n. 21. & 34
 Poena

I N D E X.

Pœna in receptatores maleficorum constituta non extenditur ad receptantes res & bona eorum. 39. 35
 Pœna non exacta non dicitur fructus perceptus, sed seminatus. 21. 33
 Pœna debet esse conformis delicto. 44. 12
 Pœnam exorbitantibus delictis gravio-
 rem statuere licet judici. 44. 12
 Pœna gravior nulli imponi debet, nisi in
 casibus jure expressis. 44. 34
 Pœnæ persecutio non sit judicis volun-
 tati mandata, sed Legis auctoritati re-
 servata. 44. 36
 Pœnæ extensio tunc facienda, si delictum,
 nisi extendatur, maneret impunitum. 44. 38
 Pœnæ Legum judiciorumq; pro criminis
 qualitate coacervantur. 44. 41
 Pœna Legis novæ non tollit pœnam Le-
 gis antiquæ. 45. 17
 Pœna præcisionis duorum digitorum cui
 perjuro ex constitutione Carolina
 adjudicanda. 47. 18
 Pœna duplici pro uno delicto nemo af-
 ficiendus. 57. 37
 Pœna mitiganda vel exasperanda quando
 judicis arbitrio relinquitur. 57. 36
 In Pœnarum impositione consuetudo
 spectatur. 57. 16
 Pœnitentia locum habet in permutatio-
 ne, re adhuc integra, si in continenti
 fiat. 42. 10
 Pœnitere in alterius præjudicium alteri
 nō licet, si utraq; pars consenserit. 42. 13
 Papalis etiam denominatio veritatem
 non imminuit. 27. 11
 Papa est Pastor supremus. 59. 1. 2
 Papinianus quandoque erravit. 38. 65
 Par contra parem privilegio non utitur. 10. 30
 Paria sunt in jure non esse, & esse sed non
 posse probari. 20. 56
 Paria sunt ab initio non extitisse & exti-
 tisse sed non habuisse effectum. 40. 7
 Paria sunt non esse & non apparere. 56. 25
 Parentes conjuncti defunctæ ex parte

matris succedunt in bonis maternis
 conjuncti verò ex patre in bonis pa-
 ternis. 14. 18
 Parentes una cum fratribus & sororibus
 in viriles portiones succedunt mor-
 tuo filio vel filia. 15. 1. & 24
 Parentes ad secunda vota transeuntes in
 adventitijs quidem castrensis &
 quasi castrensis bonis pleno jure
 succedunt cum fratribus & sororibus,
 In his verò quæ à patre proveniunt
 mater, quæ verò à matre profiscun-
 tur, pater usumfr. suæ partis conse-
 sequitur. 15. 17
 Parentes ad secunda vota transeuntes an
 à liberorum hæreditate simpliciter
 excludantur. 15. 18. & seq. 21. & 23
 Parens scripturâ privatâ voluntatem su-
 am declarare potest. 20. 30
 Parentes ita exclusos esse à successione li-
 berorum, ne ad legitimam admittan-
 tur non præsumitur. 29. 16
 Parentes dulces sunt. 44. in pr.
 Parentes novarum nuptiarum fucatis &
 simulatis persuasionibus à paterna af-
 fectione facile abducuntur & fini-
 strum de filiis ferunt judiciū. 46. 2. & 3
 Parentibus & Magistratibus jure natura-
 li parendum. 59. 59
 Parricidium fieri non posse putavit So-
 lon. 24. 12
 Parricidij pœna cessat si venenum tantam
 vim habuit, ut extinctus sit, sed Medi-
 corum ope restitutus. 34. 5
 Parricidij atrocitas. 44. in pr.
 Parricidij diversæ apud diversos pœnæ. 44. 1. 2. 3. 4. & 5
 Parricidij pœna culeus ex jure communi. 44. 2. & Const. Augusti Elect. Sax. ibid. n. 10
 Parricidæ pœna culeo gravior imposita. 44. 10. & 11
 Parricidæ alij pœna gladij adjudicata. ibid. 12. & 18
 Parricidij nomen in filio spurio & adul-
 terino non cadit. 44. 32
 Parri-

I N D E X.

- Parricidio omnia scelera complexa esse videntur. 44. in pr.
- Parum & nihil æquiparantur. 20. 59
- Pater filium spurium occidens non meretur poenam Legis Pompejæ de Parricidio. 44. 32
- Pater filium spurium occidens homicida est. 44. 38
- Patris confessio grande præjudicium affert pro filio ac multum operatur, quando causa agi cepit. 43. 25. & 26
- Pater & mater naturalis ex jure cognitionis descendunt. 32. 18
- Patruelles de jure Canonico in secundo; De jure Civili in quarto gradu sunt. 12. 13
- Pater solus succedit legitimato per oblationem curiæ. 26. 44
- Pater ad secunda vota transiens proprietate hereditatis privatur retento usufructu. 15. 25. Limit. ibid. n. 26. Ampl. n. 27
- Pater filiæ in dote à filia profecta solus succedit, exclusis fratribus & sororibus. 14. 19
- Paterfamilias de facto famulorum non tenetur, nisi in officio deliquerint. 24. 26
- Patrifamilias præcipua custodia rei familiaris incumbit. ibid. n. 17
- Patientia nihil homine dignius. 59. 87
- Patiëntia omnibus vitijs opponitur. 59. 97
- Per Patientiam multa tolerantur quæ in judicio non permittuntur. 27. 59. & q. 35. n. 45
- Pecuniam decimarum loco ultra 30. vel 40. annos solvens an præscripsit illud jus. 17. 35
- Pecuniam minutam pro grossaolvere licet. 40. 24
- Pecunia secundum loci consuetudinem ut solvatur semper tacite actum videtur. 40. 25
- In pecunijs solvendis servetur consuetudo patriæ. ibid. 39
- Pecunia est vita & secundus sanguis hominis. 53. 56
- Pecuniæ defectus maritum quasi mortuum reddit. 53. 57
- Periculum amans peribit in eo. 48. 10
- Perjuro poena major adjudicatur, quam simpliciter a firmanti. 35. 53
- Perjurij poena an jure civili aliqua sit constituta. 39. 2. 8. & seq.
- Perjurij poena ex Constit. Imperiali Caroli V. quadruplex. 39. 3. & seqq.
- Perjurus spoliatur bonis perjurio acquisitis. 39. 4
- Perjuro præciduntur digiti priores dextræ. 39. 5. & q. 47. 2. Decl. ibid. n. 8
- Perjuri infames fiunt & omnibus bonis exuuntur. 39. 6. & 7
- Perjurij poena de jure Instit. nulla. 39. 9
- Perjurij poena est exilium. 39. 10. Decl. ibid. n. 11.
- Perjurij poena ex Harmenopuli autoritate est abscissio linguæ. 39. 16
- Perjuro præcidendos articulos nullibi in jure communi cautum reperitur. 39. 18
- Permissum alia via non videtur esse id, quod una est prohibitum. 54. 30
- Permissum ad tempus censetur postea prohibitum. 6. 4
- Permissio simplex, quæ non transivit in contractum, non sonat in agere sed in pati. 38. 48
- Permutatio ab Emtione differt 4. modis. 27. 61. & seqq. & q. 36. n. 20. & seqq.
- Permutatio rebus constat. 27. 62. & q. 36. 28
- Permutationis materia utrinque est merx. 27. 63. & q. 36. & 22
- In Permutatione utrinque obligatio dandi est. 27. 64. & q. 36. n. 23
- Permutatio est contractus innominatus. 27. 65. & q. 36. n. 24. & q. 42. 50
- Permutatio appellatione Emtionis in statuto non comprehenditur. 27. 66. præsertim in odiosis. ibid. n. 70
- Permutatio toto genere separata est à contractu Emtionis. 27. 66. & q. 36. n. 26
- In permutando non præfertur manus proximior, ut in emendo. 27. 68

I N D E X.

- Permutatio** est vicina emtioni & ejus vicem sustinet. 27. 5. & 36. 17
- Permutatio** pro venditione à probatissimis scriptoribus usurpatur. 27. 5
- Permutandi** facultas ijs tantum permittitur, qui liberam habent rerum suarum administrationem. 27. 24
- Permutatio** æquipollet venditioni. 36. 5. imo verus est contractus venditionis, ibidem. n. 6
- Permutatio** sapit vim & naturam venditionis. 36. 17
- Permutatio** est species venditionis. 36. 18
- Ex Permutatione** nulla datur actio re nulla secuta. 42. 2
- Permutatio** solo consensu fieri potest, eo tamen non adeò perficitur ut actionem producat. 42. 4
- Permutatio** nudis pactis non contrahitur, etsi à Principe facta esset. 42. 6
- Permutatio** est ejusdem rationis & effectus cum emtione venditione. 42. 17
- Permutatio** perfecta est, si contrahentes actu rem transferant & utroq; volente uterq; possessionem apprehendat. 42. 18
- Permutatio** etiam re adhuc integra rescindi nequit, nisi mutato consensu. 42. 19
- Permutatio** tanquam proprium nomen habens videtur Vaconio contractus nominatus. 42. 26
- Personalia** non transeunt ad hæredes. 31. 22
- Persona** generata gradum adijcit de jure civili. 12. 14
- Personæ** duæ de jure Canonico unum gradum faciunt. 12. 15
- Personæ** illustres criminaliter agere possunt per procuratorem. 16. 16
- Persona** conjuncta in criminalibus pro reo, tanquam Procurator non admittitur. 16. 29
- Personâ** mutatâ mutatur status ipsius rei in transeuntibus de una persona ad aliam. 21. 35
- Personæ** privilegiatæ non compelluntur ferre testimonium nisi alijs probationibus deficientibus. 35. 3. & 36
- Personæ**, quas jus commune ad matrimonium honestas dignasq; judicat, honestatis ratione excludi nequeunt. 43. 35
- Personæ** Superillustres, Illustres, Spectabiles & Clarissimæ possunt firmum matrimonium contrahere cum plebeja honesta, paupercula, rustica & ancilla. 43. 42
- Personæ** viles apud bonos infamia & suspicione non carent. 56. 17
- Pestis** tempore pauci apud infirmos reperiri solent. 20. 15
- Peste** correptum unum accedere non minus est periculi quam plures. 20. 62
- Peste** correptus ab omnibus ferè hominibus relinquitur. 20. 63
- Pestis** magna vel parva difficulter dignoscipoteest. 20. 69
- Pestis** una potest inficere plures. 20. 72
- Pignus** datum & acceptum est loco sortis principalis. 38. 28
- Pignoris** obligatio de fundo aliquo, respectu prælationis, nulla valet in terris Saxoniae, sine consensu Domini, à quo recognoscitur fundus. 38. 40
- Pignorans** via juris non facti jus & possessionem suam tueri debet. 52. 2
- Pignus** propria autoritate occupare non licet. 58. 5
- Podagra** morbus olim rarissimus. 24. 11
- Polygamia** prohibita. 8. 8
- Polygamiae** poena. ibid. & n. 9
- Populus** habet jus statuendi. 19. 15
- Possessio** anticipata & callida nullum parit effectum. 5. 15
- Possessio** rei oculari aspectu acquiritur. 11. 17
- Possessio** rei acquiritur, etsi ea loco non sit mota. 11. 16
- Possessionem** alicujus rei non solo corpore & actu sufficit apprehendere, sed necessum quoque est, ut oculis & affectu ea occupetur. 11. 8
- Possessio-**

I N D E X.

- Possessionis causam nemo sibi regulariter mutare potest.** 17. 36 & seq.
- Ad Possessionem apprehendendam sufficit, ut res tradita dicatur, si non verè, saltem fictè.** 42. 31
- Ex Possessione vel quasi temporis immemoralis præsumitur titulus iadistinctè.** 46. 41
- Possessor rei alienæ non solum possidentibus eam reddere, sed etiam æstimationem rerum restituere cogitur.** 58. 6
- Possidens sine vitio rem sibi legatam in testamento minus solenni, tutus est & cur.** 60. 35
- Possidentis ratio in causa pari potior est.** 49. 33
- Possidere & in possessione diversa sunt.** 17. 43
- Possideri à se vi, clam vel precario asserentes id probare tenentur.** 17. 8
- Possidens de jure suo docere non tenetur.** 11. 10
- Præbenda una non patitur sectionem.** 60. 39
- Præjudicia Dicasteriorum non semper pro oraculis habenda.** 38. 64
- Præjudicium non extenditur ad non subditum.** 29. 48
- Prælationis jus jure contractus, conventionis, vel pacti non comprehenditur.** 30. 12
- Premium capienti furem constitutum is accipit, qui eum ad judicem duxerit.** 11. 9
- Præscriptio sine possessione non currit.** 17. 41
- Præscriptio sine ullo jure & mala fide introchoata non prodest.** 17. 44
- Præscriptione 30. vel. 40. annorum de jure Civili omnes actiones & jura tolluntur.** 41. 7. & 26
- Præscriptio Saxonica una est. 30. videlicet annorum, anni & diei.** 41. 7
- Præscriptione Saxonica etiam alias non præscriptibilia, & quæ tempus im-**
- memoriale requirunt, uniformiter præscribuntur.** 41. 8
- Præscriptio 30. annorum derogat pacto retrovendendi, quandoque venditori libuerit.** 41. 11
- Præscriptio non currit ante tempus in pacto de fundo redimendo expressum.** 41. 14
- Præscriptio non tollit ea, quæ sunt in mera facultate.** 41. 20
- Præscriptio non tollit facultatem ad implendi conditionem potestativam.** 41. 20
- Præscriptio non tollit jus reluendi.** 41. 9. 16. & per tot. etiam de Constitut. Elect. 41. 23
- Præscriptionem non tollere jus reluendi æquius & conscientijs aptius, & idcirco ita judicandum suadet autor.** 41. 22
- Præscriptionem non tollere jus reluendi in Camera observatum est.** 41. 22
- Præscriptio nō habet locum in materia ad hæredes transitoria.** ibid. n. 28
- Præscriptio tricennalis cum effectu locum habet in vocabulis generalibus, inditis dispositioni sua natura ad hæredes non transitoria.** ibid. n. 29
- Præscriptiones non ad actorem juvandum, sed reum liberandum inventæ sunt.** 41. 2
- Præscriptio non solum juris communis, sed etiam Saxonici excluditur per verba generalia: Semper, perpetuo, &c.** ibid. n. 36
- Præscriptio ratione publicæ utilitatis introducta est.** 57. 13
- Præscriptionis defectum in criminalibus judex non supplet.** 57. 16
- Præsentia metimur ex gestis vitæ præteritæ.** 55. 8
- Præses dispicere debet, ut quieta sit provincia.** 39. 2
- Præsides provinciarum habet majus imperium in provincia in omnes homines provinciae.** 12. 23
- Præsum-**

I N D E X.

- Præsumtio**, quod videlicet fur, rupto laqueo in terram decidens, facto D E I fit servatus, juris est & de jure, nec admittit contrariam. 7. 7
- Præsumere** debet quilibet ad alium spectare id, quod suum non est. 19. 12
- Præsumtio** ab onere probandi relevat. 17. 29. & q. 43. n. 10
- Præsumptiones Legum** dicuntur liquidissimæ probationes & pro veritate habentur. 17. 27. & 28
- Præsumptiones** in negotijs antiquis quæ ex communiter accidentibus difficulter probari queunt, pro legitimis habentur probationibus. 17. 30
- Præsumptiones statutorum** nullatenus aptandæ sunt rebus non verisimilibus. 27. 34
- Ex Præsumtionibus hominis vel juris** nemo condemnandus. 24. 31
- Præsumptiones Legum** tam municipalium, quam civilium, ut & statutorum aptandæ sunt ad verisimilia. 27. 34
- Præsumtio** est pro Legitimatione de jure civili & Saxonico. 43. 28
- Præsumtio juris** & de jure non recipit probationem in contrarium. 46. 42
- Præsumtio**, duobus contendentibus, quorum alter est honestæ alter contaminatæ vitæ, quod honesta militat. 55. 9
- Prætor** minima non curat. 6. 16
- Precarium** morte concedentis minimè revocatum aut finitum censetur. 17. 12
- Precarium a Defuncto** concessum ad ejus hæredes transit absq; nova concessione. 17. 13
- Precarium ab hærede defuncti** id concedentis potest revocari. 17. 4
- Precarium an & quando** morte concedentis extinguatur. 17. 34
- Precario** rogans qua ratione dicatur possidere. 17. 42
- Precium** ex re feudali redactum an succedat in locum rei feudalis. 53. 19. & 39
- Precium feudi venditi** inter mobilia recensetur. 53. 20
- Precium** ex re furtiva redactum non potest dici furtum. 49. 29. & q. 19. n. 40
- Precium** loco rei furto subtractæ succedit. 49. 27. Decl. ibid. n. 33
- Precij** mentio ubi fit, intelligitur tantum venditio propriè sumpta. 36. 9
- Primum** quod respicit nō secundum. 21. 9
- Princeps** remittendo pœnas delictorum, non nisi ex gravi causa potest ac debet jus competens privatis auferre. 4. 8. & 9
- Princeps** auferendo alijs jura sua peccat contra naturalem æquitatem. 4. 8
- Princeps Romanus** solum habet potestatem remittendi criminis. 8. 2
- Princeps** cuique populo permisit statuendi potestatem. 19. 15
- Princeps** pro sua autoritate à feudi successione removere potest legitimatos per subsequens matrimoniū. 44. 43. 61
- Princeps** non debet ambiguitate verborum subditos in contractibus decipere. 53. 32
- Principes Germaniæ Rom. Imper.** subiecti ad minimum æquiparantur Præfibus Provinciarum. 12. 23
- Principes Imperij** à quibusdam DD. æquiparantur Imperatori. 12. 24
- Principes imperij** dispensare possunt in matrimonialibus, etiamsi Pontifex in jure suo canonico id improbet. 12. 24
- Principum** actus ab omni malitia & diminutione alieni esse debent. 53. 34
- Principum** verba magnam vim habent & velut jura gentium obligant. 53. 33
- Principis** contractus vide contractus Principis.
- Principium** malum legitimam consequentiam non parit. 5. 16. & q. 12. 40
- Privatio** præsupponit habitum. 31. 41. & q. 56. n. 31
- Privatus** magistratus officium exercens incidit in crimen læsæ Majestatis. 23. 3
- Privilegium** competentiae fori non personale, sed toti ordine concessum. 35. 9
- Privi-

I N D E X.

- Privilegia fori & exemptionis respectu Principum aut Consiliariorum locum non habent. 35. 40
- Privilegium non tollitur per generalem constitutionem sequentem. 29. 21
- Probatio juris sui non exigitur à possessore. 11. 10
- Probationis relevatio est, ubi est confessio. 18. 22
- Probatio in contrarium non admittitur in notorio facti permanentis. 18. 15
- Probatio per torturam facta ordinatur ad finem veniendi ad condemnationem. 34. 2
- Probatio juris, quod se quis habere asserit, incumbit ei, qui non est in possessione illius juris. 43. 12
- Probatio carentiæ incumbit ei, cui obijcitur defectus. 43. 13
- Probationes in criminalibus debent esse luce meridiana clariores. 55. 1. & q. 59. n. 47
- Probationibus deficientibus iudicis arbitrio relinquitur, quomodo contra unum vel alterum procedere velit. 55. 3
- Probatio actori tanto magis necessaria est, quanto fortius jus contra eum præsumit. 56. 39
- Probationibus plenis deficientibus actori iuramentum suppletorium deferatur, aut semiplena probatione non extante reus absolvitur. 59. 56
- Probandi onus incumbit alleganti. 17. 26
- Probare non sufficit actum sine qualitate, quando à Lege requiritur actus qualificatus. 17. 26
- Processus tempore feriato factus valet, si panes non exceperint. 12. 6
- Procurator in criminibus iudicii publici pro accusatore non admittitur. 16. n. 7. & 8
- Procuratori non infligitur pœna Talionis. 16. 8
- Procurator iudicium publicum instituens non suo sed alieno nomine agere intelligitur. 16. 9
- Procuratores parum sincere causas tractant & in negotio non satis dignè ac decorè procedunt. 16. 12
- Procuratores raro sunt juris periti. 16. 13
- Procurator in delictis privatis, in quibus criminaliter ad pœnam corporalem agitur, ab actore constitui nequit. 16. 14. & 15
- Procurator nomine Personarum Illustrium in causa Injuriarum, criminaliter intentata, agere potest. 15. & 16
- Procurator nomine Universitatis in actione injuriarum & aliorum delictorum intervenire potest. ibid. n. 17
- Procurator pro reo accusato præsertim in delictis quibus corporalis pœna infligitur non admittitur. 16. 18. 19. 24. 25. & 26. Ampl. ibid. n. 28
- Procurator condemnari potest sententia tamen contra eum executioni non mandatur. 16. 22
- Procurator in causa injuriarum ubi pœna relegationis est, vel ea minor, an admittatur. 16. 29. 30. 34. 35. 36. 37. & 38
- Procurator in quolibet crimine quod sola relegatione aut pœna pecuniaria dignum, admittitur. 16. 58. & 66
- Procurator pro reo admittitur ad allegandum causas absentiae. 16. 60
- Procurator pro universitate aut collegio criminaliter accusato admittitur. 16. 62
- Procurator pro reo admittitur in causa fractæ pacis. 16. 65
- Prodigo per interdictum bonorum prohibetur testandi facultas. 16. 12
- Productio falsi Curatoris est delictum. 38. 60
- Prohibitum qua via alia non est permissum. 28. 14
- Promissio conductori à Locatore facta de non expellendo ab illo debet probari. 10. 21
- Promissio de non expellendo conductore intra tempus conventum in Locationis contractu, si non expressè, attamen tacitè facta præsumitur. 10. 5

I N D E X.

- Promittens non molestare usumfr.** intel-
ligitur, nisi ex cautione de utendo ar-
bitrio boni viri. 10. 23
- Promittens dotem, soluto matrimonio,**
patri restituere, promittere intelli-
gitur, salva parte, quam lucrari debet
ex forma statuti. 10. 24
- Promissio de non contraveniendo intel-**
ligitur, nisi ex justa causa. 31. 23
- Promittens vas aureum non liberatur**
dando deauratum. 40. 19
- Propositum principale semper est inspi-**
ciendum. 60. 10
- Propositum quod operatur in proposito,**
idem operatur oppositum in opposi-
to. 12. 52
- Proprietas sub nomine Vfusfr. venit præ-**
sertim quando materia subjecta hoc
suadet, & verba præcedentia & se-
quentia ad id apta sunt. 25. 12
- Proprietas intelligitur in rebus extra do-**
tem usibus puellæ traditis. 25. 13
- Proprietas tradita intelligitur, si testator**
auro & argento legato dixit; Quorum
rerum usufr. dum vives, tibi sufficit. 25. 13
- Proprietas intelligitur, cum mulieri po-**
testas possidendi & fruendi concedi-
tur. 25. 13
- Proprietas concessa intelligitur, si res cō-**
cedatur pleno jure & addantur ver-
ba: Ad utendum fruendum. 25. 14
- Proprietas cum usufructu nihil habet**
commune. 25. 22
- Protestatio operatur in his, quæ ex ani-**
mo dependent. 7. 3
- Protestatio conservat jus partis. 7. 3**
- Protestatio in his, quæ non tam ex vo-**
luntate nostra, quam Legis dispositio-
ne descendunt, nihil operatur. 38. 21
- Protestatio fraudulenta nihil operatur.**
38. 22
- Provisio facta in casu speciali non tollit**
provisionem Legis ordinariam. 6. 18
- Provocatus provocantem vulnerans non**
tenetur ob id ex Constitut. Elect.
Saxon. 59. 5. 6. & 10
- Provocantes alios contumeliosis verbis,**
de injuria illata conveniri possunt
59. 17
- Provocatum provocantem impunè olim**
occidere potuisse, patet ex responso
quodam Lipsensium. 59. 19
- Provocatus non comparens excusatur, si**
dicat, Rectorem id permittere nolle.
59. 58
- Provocato licet certamen subterfugere, si**
inde grave aliquod damnum exoriri
possit. 59. 60
- Provocatus ab alio Doctor qui se excu-**
sare queat. 59. 63
- Provocanti armato inermem dedecus est.**
59. 64
- Provocatio etiam ob injuriam à Provo-**
cato factam, illicita est. ibid. n. 65
- Provocans alios lethaliter peccat, licet**
justè provocasse videatur. ibid. n. 67
- Provocatio licet pro defensione sui, suo-**
rum, vel honoris sui fiat, justa tamen
non est. 59. 68
- Provocati Octavij ab Antonio respon-**
sum: Item C. Marij. ibid. n. 70
- Provocatores quo stratagemate frenandi**
à Joanne Langio Regio Thurini præ-
fecto excogitato. 59. 71
- Proximior in gradu vincens vincit**
quoque remotior. 22. 9
- Prudentes imitandi sunt. 21. 1**
- Puniri duo uno delinquente non conve-**
nit. 9. 7
- Purgatio per duellum admittitur publica**
utilitate & Interesse Reipubl. urgen-
te. 59. 105
- Q**
- Questio est dubitabilis propositio.**
45. 15
- Questio nulla est, ubi legis casus**
est. 45. 14
- In Questionibus dubijs contra fiscum est**
pronunciandum. 31. 21
- Questor qui suo periculo pecuniam ali-**
asque

I N D E X.

- asque res administrat, eoque nomine cautionem fidejussoriam prestitit, et si malitiose aliquid detrahat, non tamen furti, sed L. Jul. peculatus tenetur. 47. 16
- Q**uestor aliquis loco, fl. Domino occultans, & in usus suos convertens relegationis & fustigationis poena fuit affectus. 47. 18
- Q**uestoris sui privati commodi Registra annuorum restitutum data opera depravantis & quasdam res in totum omittentis, poena amputatio digitorum & relegatio. 47. 10
- Q**uestor qui ex culpa ignavia & negligentia rationem reddere non potest, defectum resarcire tenetur. 47. 11
- Si vero dolose hac in re versatus fuerit, insuper extra ordinaria poena carceris punitur. 47. 11
- Q**uestori ex redditibus annuis non totalem sed tertiam vel quartam partem omitte- tens in rationibus inscribendis, eam in duplum restituit. 47. 10
- Q**uestores ante officium assumptum pauperes & eo durante ditati non presumuntur de bonis sibi commissis ditati. 47. 21. Fall. ibid. n. 24
- Q**uestores dolose intercipientes & in proprium usum convertentes pecunias vel alias res ratione officij acceptas & 500. fl. excedentes laqueo suspenduntur ex Const. Elect. 47. 4
- Q**uestores aliquid occultantes aut reservantes de rebus sibi a Domino commissis nec de Jure civili nec Saxoni- co strangulandi. 47. 8. & 18
- Q**ualitas affirmativa potius attenditur quam negativa. 15. 13
- Q**ualitas adjecta verbo debet adesse & intelligi secundum tempus verbi. 21. 30
- Q**ualitas super veniens jus mutat suc- cessionis etiam in persona ejusdem. 21. 36
- Q**ualitas successionis alteratur mutatio- ne personae. 21. 36
- Q**ualitas testium non attenditur nec re- levat a juramento. 35. 17
- Q**ualitatem alicujus facti pro sua inten- tionis fundamento proponens eam in specie probare tenetur. 10. 21. & 17. n. 2
- Q**ualitatum contrariarum nomina de- bent esse contraria. 44. 28
- Q**ualitatibus pluribus concurrentibus ab eo quod est potentius, agnomina- tio fieri debet. 15. 14
- Q**ualificatus actus quando a lege requiri- tur, non sufficit probare actum sine qualitate. 17. 26
- Q**uinquennij lapsus in praescriptione ad- ulterius quomodo computetur. 51. 22
- ## R.
- R**abulae forenses nullam partem ju- ris sanctionem credunt, quamque majus affert lucrum. 58. 3
- R**adix mortifera non potest stipitem vel ramum fructiferum vel virentem fa- cere. 22. 6
- R**adice infecta & omnino maculata non possunt rami exinde provenientes pullulare. 12. 40
- R**apinam emere non licet, nisi ea inten- tione, ut cui ablata est restituatur. 49. 18
- R**aptores puellarum capitali poena affi- ciendi dissimulata intercessione mu- lieris. 8. 6. Declaratur. exempl. ibid.
- R**aptores ab homicidij crimine non sunt vacui. 44. 40
- R**aro accidentia miraculo potius, quam alio facto ascribi debent. 7. 4
- R**atio eadem in pluribus casibus extans, omnes casus illos decedit. 50. 14
- R**atio est anima, Spiritus, mens & me- dulla legis. 50. 16
- R**atio in statuto plus observatur, quam verba. 50. 19
- R**atio eadem ubi militat, ibi eadem quo- que juris dispositio esse debet. 51. 6
- R**atio naturalis ad cuncta respondet. 51. 21
- R**atio ubi eadem ibi idem jus statuen- dum

I N D E X.

- dum. 42. 27. & 15. n. 22. & 20. 11. & 22. 20. & 26. 18. 4. 7.
- Ratio major minorem includit. 15. 29
- Ratio naturalis in causarum decisione sufficit. 20. 67
- Ratio diversa reformat pactum. 26. 46
- Ratio diversitatis ubi subest, non licet argumentari ab uno correlativorum ad aliud. 26. 47
- Ratio alia est in consensu nudo & permissivo, alia in consensu obligativo. 38. 47
- Ratio naturalis ad cuncta respondet. 39. 27. 49. & 36
- Rationis itenditas quos associat, eadem debet complecti determinatio. 22. 21. & 26. 7
- Rationis diversitas aded observatur a lege, ut ei sermo aut generalis scriptura curæ non sit, quo minus restrictionem patiatur. 26. 59
- Rationi naturali nihil est contrarium. 39. 28. & 49. 36
- Rationi nihil magis contrarium est, quam calamitati calamitatem addere. 57. 38
- Rationi dictum congruum non minus Judicem movere debet, quam ipsa lex. 51. 22
- Rationem naturalem allegare sufficit ad decisionem causarum. 51. 20
- Rationem querere ubi naturaliter sentimus, nihil aliud est, quam infirmitas intellectus. 39. 29
- Rationem naturalem allegare quandoque sufficit ad decisionem. 39. 26. & 49. n. 35
- Rationes plurimum momenti habent in quavis interpretatione. 26. 22
- Realitatem potius inspicimus quam nuda rerum verba. 27. 13
- De rebus alienis an etiam quando pacisci liceat. 31. 8
- In rebus quæ dominium transferunt concurrere oportet effectus. 11. 7
- Receptatores maleficorum sanguine conjunctorum criminaliter non peccant. 39. 22. ideoq; vel omnino excusandi, vel leviter puniendi, nisi aliter expresse statutum reperiatur. ibid. n. 21. & 23
- Receptator homicidæ eadem afficiendus qua homicidæ. 39. 20. Limit. ibid. 21. & 34
- Receptatorem filium qui patrem & alios pacis violatores occultaverat gladii poena plectendum a Scabinis Lipsensibus pronunciatum. 39. 32
- Receptatores maleficorum jure Longeburdorum indifferenter puniuntur; non attenta propinquitate & sanguinis conjunctione. 39. 32
- Receptatrix rerum furto subtractarum a invene, cujus autore capta erat excusata est. 39. 29
- Redemptus ab hostibus etiam tam diu in persona retineri potest, donec premium redemptionis restituat. 49. 7. aut eo deficiente per quinquennium operas liberatori præstet. ibid.
- Redimendi jus potestativa conditione locatum est. 41. 20
- Regula juris Romani: Lege prohibitoria non prohibitum permissum videri, præcepto Moisis ut omnis homo abstineat a reliquijs carnis suæ, est exclusa. 12. 26
- Regula continetur, quod non reperitur exceptum. 43. 45
- Relatio in genere se ad donationem antea factam muliebri tantum non operatur, ut convalescat donatio ante inscriptis unico teste corroborata. 13. 14
- Reluendi jus consistit in mera facultate debitoris & redimentis & præscribi nequit. 41. 16. & pass.
- Reluendi juri non præscribi cum decalogo convenit. 41. 19
- Reluendi juri non præscribi omnibus legendum, consulendum, decidendum & judicandum suadet autor. 41. 22
- Reluendi juri non præscribi Constitutione Electorali tantum est. 41. 23
- Relucen-

I N D E X.

- Reluendi juri non præscribi æquius est
& conscientijs aptius. 41. 22. & con-
veniens juri divino & naturali. ibid.
n. 23
- Reluendi reservatio simpliciter facta mul-
tum discrepat ab ea, quæ facta est per
verba universalia. 41. 30
- Rei suæ quilibet est legitimus mederator
& arbiter. 46. 39. & 49. 9
- Remedium fortius datur ei, cui datur a-
ctio ad repetendum id quod solutum
est. 58. 13
- Rem alienam sciens nemo præscribere po-
test. 41. 37
- Rem alienam retinens & oblato sibi pre-
cio eam restituere recusans in sua con-
scientia non est securus. 41. 19
- Renunciationes futuræ hereditati sunt
contra bonos mores, & inducunt vo-
tum captandæ mortis. 31. 14. tollunt
testandi facultatem. ibid. n. 15
- Renunciatio successioni futuræ cum ju-
ramento, valet respectu jurantis, non
tamen præjudicat ejus liberis. 31. 18
- Renunciatio filiæ successioni futuræ ha-
bet in se tacitam conditionem, si ei
deferatur. 31. 24
- In Renunciatione paternæ & fraternæ
hereditatis plurium consensus requi-
ritur. 31. 36
- In renunciatione conditionali attenden-
dum tempus conditionis. 31. 50
- Renunciatio beneficii Ecclesiastici debet
fieri liberè, voluntariè, purè & abso-
lutè. 60. 40
- Renunciatio unius non valet, si utilitas
privati & alicujus tertij versatur. 60. 27
- Renuncians admittitur ad id, quod ex ca-
su subvenienti ex legis dispositione
vel ex culpa post renunciationem oc-
cursam capitur. 53. 15
- Renunciatio juris non præsumitur, nisi
de ea expressè actum fuerit. 53. 8
- Renunciatio expressa non trahitur ad jus
ignoratum. 6. 23
- Repudiare quivis potest, qui in favorem
sui introducta sunt. 53. 61
- Repudiatum redintegrari non concedi-
tur. 5. 22
- Repudiari posse id, quod alicui plenè est
quæsitum limitatur. 31. 44
- Rerum substantia non immutatur homi-
num denunciatione. 27. 8
- Res succedit in locum pecuniæ. 51. 14
- Res mobiles Jure civili triennio, Jure Sa-
xonico unico anno capiuntur. 54. 5
- Res integra quando non amplius dicatur.
42. 15
- Res una & eadem diverso jure censi
non debet. 29. 33. & 9. 52. n. 4
- Res una contrarios effectus non debet
operari. 38. 45
- Res immobilis succedens in locum rei
immobilis ex una familia in aliam
egredientis ejusdem fit naturæ. 36. 13
- Res inter alios acta facilius aliis prodest
quam nocet. 57. 27
- Res quælibet perit suo Domino. 48. 4
- Respondere hominis amore non ita atq;
aliàs esset responsurus scelestissimum
est. 48. 17
- Res immobilis non succedit mobili. 28. 6.
præsertim pecuniæ. ibid. 7
- Res gesta sine nocumentorum accessione
valet, & nullam calumniam accipit.
13. 17
- Res perfectè & irrevocabiler mea facta
non est, quam alij statim restitui, ac
sub mea custodia legitimè nunquam
habui. 11. 14
- Res nulla ad effectum perducì potest, nisi
animus consentiat. 11. 7
- Res immobiles spacio unius anni & ali-
quot dierum de jure Saxonico usua-
piuntur. 11. 5
- Res permutata cum re, subjecto fidei com-
misso, fit fidei commissaria. 27. 40.
cum re dotali fit dotalis. 27. 41
- Res immobilis à patre accepta ex permu-
tatione alterius ejusdem fit naturæ
cum alijs rebus hereditarijs, in ijsq;
filij ut in alijs succedunt. 23. 39

Res sua nemini servit. 25. 7
 Res quaelibet iudicanda est secundum
 presentem & novum statum, non an-
 tiquum. 21. 37
 Res quaelibet praesumitur liberali non
 probetur servituti obnoxia. 17. 5
 Res in vectae in domum conductam vel
 navem tacite obligatae sunt pro mer-
 cede. 58. 14. & 15
 Res propria unicuique magis curae est,
 quam aliena. 16. 21
 Retractus ius etiam divino iure observa-
 tum. 30. 8
 Retractus iure ex statuto permisso facul-
 tatis familiae & cognationis conser-
 vantur. 30. 7
 Retractus ius sanguinis in extraneum ce-
 di non potest. 30. 6. & per tot:
 Retractus ius non videtur merè esse rega-
 le vel statutale, sed potius aliquo mo-
 do conjunctionale. 3. 2
 Retentum in mente nihil operator. 40. 3
 Retractus ius observatur in Gallia & Ita-
 lia. 36. 1. Germania nostra ibid. 2. &
 terris Electoris Saxoniae. ibid. 3
 Retractus ius non habere locum in per-
 mutatione decisum est. 35. 9
 Reus actore non probante absolvendus
 est. 38. 69
 Reus de iure amplius non tenetur, si ali-
 quid sit factum ad poenam. 7. 7
 Reus contumaciter absens wirdt in die
 Acht und Oberacht erklärt. 16. 21
 Reus ab eo, quod fieri temerè solitum e-
 rat in foro iudiciario excusatur. 58. 27
 Reus absolvitur actore non probante.
 59. 50
 Rigor scriptus praeponderat aequitati non
 scriptae. 10. 10
 Rustici in levioribus mulctandi arbi-
 trium habent. 56. 9
 Rustico porcam auferens aufert oculum.
 47. 15
 Rustici parvae sunt conditionis & ha-
 bent modicas facultates, facileq; ad
 iurandum prorumpunt. 13. 37

Rusticus lae infectus testamentum vali-
 dum facit coram duobus vel tribus te-
 stibus. 20. 4. Adduntur rationes. ibid.
 n. 5. & 6

S.

Sacerdos de iure civili & Canonico
 non est cogendus ut in causa civili
 coram iudice Laico perhibeat testi-
 monium. 35. 1. Secus de iure con-
 suetudinario. 35. 28. & 29
 Sacerdotes publico officio funguntur &
 dignitatem habent maximam. 35. 4
 Sacerdos non tenetur praestare iuramen-
 tum: sed sufficit, ut propositis non
 autem tactis SS, Evangelijs dicat quae
 noverit. 35. 5
 Sacerdotes non subiecti inferioris Magi-
 stratus Jurisdictioni; sed Ecclesiasti-
 cis consistorijs in actionibus persona-
 libus. 35. 7
 Sacerdotes in reformatis Ecclesijs ad in-
 stantiam partium a Consistorio cita-
 tos & ad testimonium deponendum
 sine praestatione iuramenti validè fuisse
 admissos multis actibus confirmari
 potest. 35. 12. Declarat. ibid. n. 43
 Sacerdotum dignitas apud nonnullas
 Graeciae civitates majestas regi par fuit.
 35. 32
 Sacerdos quicquid facit, facit ex opere
 charitatis, & ut proficiat in aeternam
 salutem. 1. 2
 Sanguinis qualitate deficiente, deficit
 quoque effectus beneficii ex sanguine
 descendens. 30. 9
 Saxonicum ius; vide Jus Saxonicum.
 Sacramenta condemnare gravissimum est
 peccatum. 18. 12
 Saxoniae duces & Electores defensores
 Juris Saxonici perhibentur. 46. 34
 Scabini ob gravissimas easq; varias oc-
 cupationes ita distrahuntur, ut vix
 respirandi facultatem habeant. 38. 30
 Scabinorum Lipsiensium & VVitebergen-
 sium sententia laudatur. 29. 13
 Scho-

I N D E X.

- Scholares** tacitum contractum ultro citroq; obligatorium cum civibus celebrant. 29. 34
- Scholastici** statutis illius civitatis, in qua student, tenentur. 29. 48
- Scholares** in loca, in quibus literarum studia vigent, tam ipsi, quam horum nunciij veniant & in ijs secure habitent. 10. 9
- Scholaribus** non ita debemus favere, ut alijs injusticiam faciamus. 10. 31
- Scholarium** libri retineri possunt ab hospitibus donec ijs satisfactum est. 58. 23
- Scholarium** libri capi nequeunt ex aliqua causa pro executione sententiae. 58. 24
- Scriptura** à Senatu tradita & publico sigillo firmata est probatio non probanda. 38. 4. & 6
- Scriptura** Senatus sigillo corroborata dicitur: Noli me tangere. 38. 9
- Scientia** solum in mente consistit. 49. 15
- Sciens** prudensque currere tempus sibi ad aliquid agendum praescriptum qui patitur, nulla venia dignus. 6. 21
- Scienti** & prudenti nec dolus infertur, nec injuria. 6. 23
- Scribens** intelligitur ea, quae scripsit approbare & ad ea se obligare. 38. 7
- Semen** ipsum ex qualicunque homine est, DEI opus est. 32. & 20. & 44. 22
- Senatus** apponens sigillum literis publicis, id non coactus: sed sua sponte & sciens fecisse praesumitur. 38. 10. Declar. ibid. n. 43
- Senatus** publico suo sigillo literas aliquas confirmans innuit, se omnia ex aequo & bono facturum. 38. 15
- Senatus** an teneatur inquirere in personas pro alijs apud se intervenientes an revera datae & confirmatae sint. 38. 24. n. 58
- Senatus** defectum ex persona tutoris provenientem suo consensu complere potest. 38. 56. Declar. ibid. n. 57
- Senatus** vicem Curatoris non supplet, nisi si hoc expresse propter absentiam curatoris exprimat. 38. 57
- Senatus Confirmatio** & consensus nil prodest, si falsus curator pro vero fititur. 38. 57
- Senatus** non semper cognitum & in memoria habet, qui & quales, quibus personis dati sint tutores vel curatores. 38. 58
- Senatus Parisiensis** solet in venditionibus annuorum reddituum etiam non reprobatis concedere aliquid tempus debitoribus ultra tempus conventum, ut possint restituti precio redimere. 6. 24
- Senatorum** in foro & in judicijs indices versatorum & juris municipalis peritissimorum de consuetudine observata testimoniū an recipiendū. 27. 1. n. 7
- Scelestinissimum** est amori non ita respondere atq; alias esset responsurus. 48. 17
- Senes** ipsa natura misericordiam merentur. 57. 32
- Sententia** rei dubiae contra fiscum profertur. 53. 47
- Sententiae** non numerandae, sed ponderandae. 47. 37
- Segetem** alienam demetere & in suum horreum convchere odiosum. 41. 6
- Sententia Decalogo** proximior sequenda est, si in jure sunt opiniones contrariae. 41. 19
- Senectute** confecti non sunt apti ad generandum. 1. 8
- Sententia** aequitate nitens & Legum auctoritate DDq; pluralitate innixa, preferenda est ei, quae I.L. caret & nimium est rigorosa. 3. 7
- Sententia** mitior aequior & benignior in dubio sequenda. 6. 15
- Sententia** venditori jus reluendi etiam post praefinitum terminum concedens aequitate nititur. 6. 19
- Sententia** facinorosos à mortis poena liberans non est admittenda, neque servanda. 8. 3
- Senten-

I N D E X.

- Sententia* quæ favet domino, qui domi-
 nium naturale & possessionem cor-
 poralem in sua potestate habet tenen-
 da est & in dubio amplectenda. 11. 10
Sententia aliqua confirmanda prius, deins
 de contradicentibus occurrendum &
 dubium dissolvendum. 11. 12
Sententia non potest executioni mandari
 contra Procuratorem. 16. 22
Sensus, qui vulgari sermoni & usitato
 convenit, eligendus. 27. 46
Sententia ea tenenda est, quæ voluntati
 disponentis consentanea est. 26. 39
Sentientium mens prædominari debet.
 26. 40
Sententiæ judiciales in universitatem
 non feruntur. 36. 63
Sententia declaratoria non requiritur in
 proditore manifesto publico. 18. 16
Servi boni inter prodigia numerandi. 47. 1
Sententiæ in dubio ei adhaerendum quæ
 melioribus rationibus suffulta est.
 20. 64
Sententia retrahitur ad tempus deli-
 cti. 21. 13
Sententia ferenda est ad præsumtum in-
 tellectum Legislatoris. 50. 20
Signa naturalia non inducunt præsum-
 tionem. 56. 35
Similia quæ dicantur. 17. 22
Similium eadem est ratio. 17. 23
Similium eadem est juris decisio. 17. 24
Similitudo paritatem, imo & majorita-
 tem rationis quandoque in se conti-
 net. 17. 25
Separata nihil inferunt. 27. 69. & 36. 27
Severitatis gloria affectanda non est. 7. 10
Sicarij in publicis nemoribus aut viis
 grassantibus severissime sine ullo fa-
 vore aut judicij strepitu puniendi. 8. 7
Sinceritas boni nominis bono fit patro-
 cinio. 55. 10
Sigillum approbationem & ratificatio-
 nem operatur figillantem & probat
 contra figillantem. 38. 8
Sigillum publicum civitatis fidem & fir-
 mitatem literis præbet saltem juxta
 consuetudinem. 38. 9
Solon nullam poenam statuit in parri-
 cidas. 24. 12
Solutio debet fieri ei qui fuit officialis tẽ-
 pore solutionis, non ei, qui fuit offi-
 cialis eo tempore, quo debuit fieri so-
 lutio. 21. 31
Solutionis terminus, si ante cum præce-
 dere debeat, liquidatio, non currit an-
 te liquidationem factam. 21. 29
Socinas perperam reprehendit eos, qui
 testamenti confectionem usq; ad mor-
 tis tempus differunt. 20. 14
Solvens pecuniam loco decimarum ultra
 30. vel 40. annos præscripserit illud
 jus. 16. 35
Soror quasi seorsim nata dicitur. 26. 37
Solennitas superveniens retrò non con-
 firmat defectum substantialem. 12. 15
Sodomitica poenæ mors naturalis. 32
Solennibus actus substantialibus defici-
 entibus deficit ipse actus. 1. 8. Non verò
 accidentalibus. ibid. 15
Solutio facienda est in ea moneta, de qua
 instrumentum loquitur. 40. 35
Solutio ubi non est concepta sub certa
 specie monetae, cogitur creditor di-
 versae formæ monetam recipere, modò
 sit ejusdem valoris. 40. 11
Solutum esse vel præscriptum, paria sunt.
 57. 24
Sorores à fratribus segregari ferendum
 non est. 39. 30
Sorores dulces sunt. 44. in pr.
Spes futuri juris & nondum competentis
 donari & in contractum venire po-
 test. 31. 7
Species derogat generi. 12. 27
Specialitates plures non debent concur-
 rere in uno subjecto. 20. 20. Declarat.
 ibid. n. 22
Spectacula cruenta prohibita. 59. 54
Sponsa habet privilegium hypothecæ in
 bonis Sponsi, ut uxor in bonis ma-
 riti. 5. 26
Sponsa

I N D E X,

- Sponsa* mittitur in possessionem bonorum *Sponsi*, qui poenitentia ductus matrimonium consumere recusat. 5. 26
- Spurij* ex humilioribus feminis suscepti poenae obnoxij non sunt. 44. 13
- Spurij* proprij omni officij & charitatis genere complectendi. 44. 23
- Spurij* de jure civili non naturalium quidem liberorum nomine digni censentur. 44. 25
- Spurij* non sunt tollendi & à sacris ordinibus reiiciendi. 44. 30. n. 31
- Spurij* sunt consanguinei. 32. 2
- Spurius* reputatur conjuncta persona. 32. 3
- In *Spurios* cadit naturalis respectio & affectio. 32. 2. Explic. ibid. n. 21
- Status alicujus læditur non tantum quando injuriandi animo aliquid contra eum profertur: Sed etiam si id fiat ex errore aut malitia. 23. 4. Declarat. ibid. n. 26
- Status praesens ubi non tradit inspicere non debet, quod potest evenire. 25. 41
- In statutorum interpretatione verba diligentius consideranda. 32. 15
- Statutum de retractu loquens an favorabile. 36. 4. & 15
- Statuta loquentia in permutationibus non habent locum in venditionibus. 36. 12. Declar. ibid. & Limit. & 36. 19
- Statutum ita interpretandum, ut evitetur juris communis correctio. 36. 16
- Statuta sunt stricti juris. 58. 11
- Statuta lucrosa improbantur. 49. 19
- Statuta respicientia decisoria litium non ligant extraneos, ut pote eos qui non sunt subditi statuentibus. 49. 29
- Statutum quod vult, Scholares haberi pro civibus non intelligitur nisi in ijs, qui profunt studiosis. 49. 21
- Statutum prohibitorium non extenditur ad forenses. 29. 49
- Statutum est jus proprium ipsorum statuentium. 29. 50
- Statutum in dubio Scholares ut pote non subditos complecti non praesumitur. 29. 51
- Statutum extra Jurisdictionem statuentium se non extendit. 29. 53
- Statutum, quo consanguineus in emtione rei patrimonialis extraneo praefertur, adversatur juri communi. 30. 4. & ideo restringendum. 30. 5
- Statutum, quod ad jus antiquum nos revocat, favorabile censetur. 30. 14
- Statuta recipiunt interpretationem passivam à jure communi. 46. 19. & 55. Declarat. ibid. n. 54. & 55
- Statuta sunt quaedam jura specialia respectu juris communis. 46. 21
- Statutaria jura sunt jura novissima. 46. 22
- Statutum expresse tollere & derogare potest juri communi. 46. 23
- Statutaria jura recentia corrigunt jus commune vetustius. 46. 24
- In statutorum interpretatione communis practica potiss. attendenda. 46. 29
- Statutum, quod habet vim privilegij non tollitur, si Imperator omnia statuta tollat. 46. 36
- Statutum Jenense disponens, ut alter conjugum alterique absque liberis decedenti in bonis tam mobilibus quam immobilibus quæsitis ex asse succedat, an parentes quoque excludat, ne legitimam petere possint. 29. 1. & per tot.
- Statutum Jenense excludit proximiores defuncti conjugis à successione bonorum acquiritorum. 29. 4
- Statutum generale de Jure Saxonico non excludit legitimam. 29. 5
- Statutum Jenense non est conceptum verbis universalibus nec ad legitimam extendendum. 29. 16
- Statuta generalia non sunt ad legitimam extendenda. 29. 17
- Statutum generale non intelligitur de personis nominatim à superiore privilegialis. 29. 20
- Statuti dispositio generalis non comprehendit casus privilegiatos. 29. 21

I N D E X.

Statutum generale non intelligitur loqui
in casibus specialibus. 29. 22

Stare non prohibetur, quod non muta-
tur. 58. 12

Statutum Jenense deferens superstiti con-
jugi bonorum acquiritorum & mo-
bilium proprietatem, an extenditur
quoque ad bona DD. Profess. Magist. 29. 23. & 33

Statutum Jenense vinculum iniecit in bo-
na immobilia ibid. sita prius quam
DD. Magistri & Scholares pedem ini-
bi fixerunt. 29. 36

Statutum Jenense est in rem, non in per-
sonam. 29. 36. & 52

Statutum in rem affectat personam ipsius
Laici & ita affecta transit in clericum. 29. 37

Statutum in rem etiam incolas includit. 29. 39

Statuta alia esse in rem alia in personam
LL. & ed. etis Prætorum est fundatum. 29. 40

Statutum non includit forensis perso-
nam non subditam. 29. 45

Statutum nequit habilitare vel inhabili-
tare personam sibi non subiectam. 29. 46

Statutum ligare non subditos haud pot-
est, nec illis imponere legem. 29. 47

Statutum de legitimè natis loquens con-
tinet legitimatos per subsequens ma-
trimonium. 1. 3

Statutum actus alicujus concessionem
continens restringitur ad habilitatem
& habiles personas. 1. 8

Statutum debet intelligi secundum bo-
num eventum & ne quid contineat
iniqui vel absurdi. 26. 23

Statutum præferens fratrem consangui-
neum uterino debet intelligi de bo-
nis aliunde, quam à matre quæsitis. 14. 17

In statuto odioso fit extensio de casu ad
casum. 15. 29

In statuto à majoritate rationis arguitur
idem. 15. 31

Statutum tollere potest dispositionem jus
ris communis. 27. 18

Statuti verba si dubia sint & variæ inter-
pretationis ita interpretanda sunt ut
minus lædant jus commune. 27. 19

Statutoria dispositio interpretari debet,
ne reddatur elusoria. 23. 27

Statuti reformationem vel dispositionem
eludere non debet esse in potestate pa-
tris. 27. 27

Statutum loquens in casu vero procedit
etiam in casu ficto surrogato in locum
veri. 27. 30

Statutorum præsumptiones nullatenus
aptandæ sunt rebus non verisimili-
bus. 27. 34

In statuto illud solum dicitur positum,
quod oculis corporis legi potest. 27. 42

A statuti determinatione & verbis rece-
dere non possumus. 27. 48

Statutum quod non determinat nec nos
determinare debemus. 27. 49

Statuti ratio non attenditur; sed casus
formaliter dispositus. 27. 50

Statuta tantum disponunt; non loquuntur. 27. 51

Statutum ubi non loquitur, cessat dispo-
sicio ipsius. 27. 52

Statuti verbis tenaciter inharendum. 27. 52

Statutum generaliter mentionem faciens
mentionis non comprehendit permu-
tationem. 27. 66

Statuti verba indistinctè loquentia indi-
stinctè intelligi debent. 28. 4

Statutum disponens in uno correlato-
rum censetur quoque in alio dispo-
nere. 26. 1. & 5. Declarat. ibid. n. 45.
& 48

Statutum prohibens maritum uxori re-
linquere aliquid in ultima voluntate
ex sententia quorundam videtur favo-
rabile. 26. 6. Add. rationes ibid. n. 7.
Odiosum v. ex sententia pl. ibid. 8.
Resp. ibid. n. 11. Ad stip. ibid. n. 51

Statu-

I N D E X.

- Statutum odiosum restringendum. 26. 10
 Statutum prodigo administrationem bonorum denegans est favorabile. 26. 12
 Statutum favorabile extendere licet à marito ad uxorem. 26. 12
 Statutum correctorium ex itenditate rationis tum extenditur, quando ratio scripta est & instituto expressa. 26. 13.
 Declar. n. 54
 Statutum loquens in uno casu intelligitur quoque statuere in alio, ob frequentiore facti contingentiam. 26. 21
 Statutum prohibens maritum uxori aliquid in ultima voluntate relinquere an extendatur ad uxorem quoque. 26. 21. Negat. ibid. n. 26
 Statuti speciali dispositione non extante stare solemus jure communi. 26. 30
 Statuta strictè interpretanda. 26. 31. & 25. 2
 Statutum succedere prohibens sororem fratri, non perhibet fratrem succedere sorori. 26. 44
 Statutum expellens viros bannitos uxores eorum non expellit. 26. 49
 Statutum an odiosum an favorabile ad quid respiciendum. 26. 12. & 53
 Statutum & consuetudo in idem recidunt & paribus passibus ambulant nec aliter differunt, quam tacitum & expressum. 26. 56
 Statuta five permissoria five prohibitoria sint, servanda. 27. 15
 In statuto sufficit pro ratione quod statuentes ita sint arbitratio. 27. 16
 Statuta municipalia sunt servanda ad unguem. 27. 17
 In statutis in dubio non præsumitur correctio vel permutatio. 18. 32
 Statuta nova in dubio non præsumuntur mutasse antiqua. 18. 33
 Statutum in dubio præsumitur usu receptum. 18. 36
 Statuta sunt pars juris civilis & non solum vim legis habent: Sed ei etiam derogant. 19. 1
 Statutum definitur. 19. 2
 Statutum potest disponere contra utilitatem publicam. 19. 3
 Statuta circa testamenta tam gravia quam levia servari debent. 20. 46
 Statutum non debet necessario scripto comprehendi. 19. 4
 Statutum, cui resistit lex, ne quid fiat prohibens, invalidum. 19. 14
 Statuta contra Ecclesiæ libertatem cassari debent.
 Statuta, quibus datur aliquid hospitibus de bonis peregrinorum reprobantur. 19. 18
 Statuendi potestas licita est, nisi sit contra jura. 19. 30
 Statutum existentibus masculis excludens foeminam filiam, excludit etiam nepotem ex ea. 27. 7
 Statutum juris communis correctorium ubi potest operari unum effectum non debet inducere duplicem. 25. 1. Declar. ibid. n. 15
 Statuti verba potius frustratoria censenda, quam ut damnum exinde exoriantur. 25. 3. & 17
 Statuto induci potest jus non conficiendi inventarij. 25. 31. & 43
 Statuti clausula, qua injungitur hæredibus post mortem utriusque conjugis confectio inventarij liberat ab hoc onere uxorem mortuo marito. 25. 35
 Statuti verba semper debent intelligi, ut aliquid operentur. 25. 38
 Statuta non præsumuntur inducere voluisse remedia clusoria. 25. 39
 Statutum remittens superstiti uxori onera inventarij conficiendi conforme est Juri Digest. & favorabile. 25. 46
 Statuto extante, quod simpliciter nunciij verbo credatur, ille prius jurare tenetur. 56. 20
 Statutum est servandum pro ut jacet. 50. 6
 Statuta tantum disponunt, quantum loquuntur. 50. 7
 Statutum etiam poenale, limitatorium, § § § § § 2 correcto-

I N D E X.

- correctorium, exorbitans & odiosum ex ratione ampliari & extendi potest.* 50. 18
Statuti interpretatio magis ea capienda est, quæ Juris communis dispositioni conveniat, quàm quæ eam corrigat. 50. 22. & 23
Statuta generalia ita interpretanda sunt, ne quis indebitè damno afficiatur, itidem ut & absurda evitentur. 50. 25. & seqq.
Statutum non valet si lex resistit statuto, prohibendo ne fiat. 59. 107
Statuta cur fiant. 59. 108
Statuta quæ sunt contra libertatem Ecclesiasticam cassantur. 59. 109
Stipulatio purè facta animo novandi obligationem conditionalem habet in se tacitam conditionem, si eveniat conditio obligationis novandæ. 31. 25
Studiofi in dubio domicilium contraxisse non præsumuntur, nisi habitaverint per decennium. 49. 21
Studiofi non perdunt privilegium Auth. habita, licet standum sit, ut per omnia habeantur, ut cives. 49. 21
Stipulatio præsumitur intervenisse, quoties scriptum est aliquem promisisse. 42. 21
Stultum est admittere, quod evitari potest. 48. 9
Studiofi succedunt civibus secundum jus loci seu civitatis. 29. 41
Stellionatum committit, qui inauratum pro aureo, quod promittit, solvit. 40. 19
Studiofi cogere possunt dominum ad locandum illis habitationes eumq; expellere. 10. 7
Studiofi facinorosos ministros & petulantes non tantum non fovere: sed etiam ultrò Rectori puniendos tradere debent. 54. 23
Studioforum gravitas & nobilitatis dignitas non patitur ut petulantium puerorum ministerio utantur. 54. 24
Studiofi non subjacent oppidano Sena-
tui, incolæ tamen urbis sunt. 29. 24
Studiofus in dubio casu non debet Magistratui famulum carceri includere volenti resistere, idq; quibus de causis. 54. 39. 40. & seqq. usque ad 46
Stuprum in infantula commissum virginitatem ei non adimit. 3. 7
Stupri in infantula commissi poena mitiganda est. 3. 7
Stuprata puellula non facilè ducitur in matrimonium. 3. 3
Stuprata puellula infamiæ macula videtur notata. ibid.
Sucessionum capita quæ sint. 32. 6
Sucessionis jus non competit fratri consanguineo in bonis defuncti patris naturalis tantum. 32. 10. & 18
In successionebus formis magis favere, quam viris durum est. 33. 7
Sucessionis natura secundum diversorum locorum statuta, jure permittente variatur. 33. 8
Sucessio dijudicanda est secundum receptum juris municipalis consuetudinem, sublato jure antiquo. 46. 46
Subveniendum ei non est, qui in necessitatem se posuit. 48. 10
Sucessione exclusa non est exclusa successio. 29. 18
Subditus propriè dicitur, ubi quis domicilium habet. 29. 30
In successione intestata attenditur locus sine distinctione, an statutum sit personale, an reale. 29. 38
In successione non est habendus respectus ad qualitatem vel conditionem personæ: sed ad ipsam consuetudinem. 29. 43
In successione semper attendenda est proximitas. 5. 12
In successione collateralium nulla est habenda ratio, an utrinque an ex altero latere conjunctus quis sit defuncto. 14. 11
In substitutionibus an quis dicatur capax an

I N D E X.

pax an incapax, inspicitur tempus e-
venientis casus substitutionis. 21. 32
Successionis qualitas alteratur mutatio-
ne personæ. 21. 36
In successione non omnes consan-
guinei indistinctè ad successionem ad-
mittuntur: Sed proximiores in gra-
du. 22. 12
In successione feudali nulla habetur ratio
lineæ maternæ. 22. 18
Superflua non sunt, quæ legitimum ha-
bent effectum. 53. 38
Superflua non censentur, quæ majoris de-
clarationis gratia adduntur. 53. 35
Superflua si nihil profunt: non tamen
obsunt. 53. 39
Surrogatum sapit naturam, in cuius lo-
cum surrogatur. 53. 1. & 29
Surrogatum ejusdem est effectus cum eo,
in cuius locum surrogatum est. 27. 22.
& 51. 13
Surrogatio in quatuor casibus recepta
est. 27. 23
Suum nemo facile jactare præsumitur. 49.
13. & q. 56. n. 23
Suum quod non est, nemo transmittere
potest. 29. 55
Suum quod non est, ad alium spectare u-
nusquisque præsumere debet. 56. 2
Suum quod non est, naturæ non convenit, ut al-
tera pars obligetur, altera non. 48. 4
Syndicus nec probationes nec obligatio-
nes nomine Senatus propria autori-
tate fabricare debet; aut potest. 38. 43
In Symbolizantibus unius ad alterum fas-
cilis est transitus. 17. 31

T.

TAbellio civitatis nec probationes,
nec obligationes propria autori-
tate fabricare potest. 30. 43
Tabellariorum officium est voluntari-
um. 48. 13
Tabellarij damnum in via patientes non
excusantur si justo diutius emanerint,

& non commodo tempore domum
redierint. 48. 13
Talerorum nuda mentio non inducit
necessariam obligationem, ut solutio
in Taleris fieri debeat. 40. 8
Taleri in vernacula nostra lingua pro
moneta minuta, puta numis aut gros-
fis intelligi non possunt. 40. 17
Taleros Saxonicos vel Cæsareos promit-
tens non liberatur solvendo æstima-
tionem in alijs Taleris vel moneta
minuta. 40. 20
Talerorum mentione facta, si nihil aliud
expressum fuerit, intelligendum est
pro qualitate circumstantiarum & ex-
corum usu loquendi de grossa pecu-
nia. 40. 21
Taleri ex vulgari usu loquendi, dicuntur
qui ex argento sunt cusi, bonæ libræ,
justi valoris, ponderis & cursus. 40.
42. 48
Tractantur multa quæ non perficiuntur.
40. 6
In tractatu posita non obligant. 40. 5
Transactio cum parte offensa inita pluri-
mum prodest delinquenti. 4. 3
Transactio etiam accusationem alterius
in gradu remotiori impedit. 4. 3
Transactio super criminibus cum parte
læsa inita non præjudicat Magistra-
tui. 4. 4. Limit. ibid. n. 5
Transigere licet non solum de causis ci-
vilibus, sed etiam criminibus publi-
cis sanguinis pœnam ingerentibus. 4.
1. Additur ratio. ibid. n. 2
Transactio de criminibus non solum an-
te sed multo magis post cœptum judi-
cium valet. 4. 4
Transactio de criminibus capitalibus
reum liberat à pœna sanguinis. 4. 6
Transigentes super criminibus capitali-
bus cauti esse debent, si pœnam corpo-
ralem effugere velint, & transactio-
nem inire autoritate judicis & magi-
stratus. 4. 7
Transigere possumus non solum in causa
homi-

I N D E X.

- homicidij, sed etiam in omnibus criminibus tam privatis quam publicis sanguinis poenam ingerentibus. 4. 12
- Transactio in causa adulterij non permittitur. 16. 53
- Tempus quo data est facultas offerendi precij & redimendi census strictè intelligi debet. 6. 1
- Tempus quærendo juri appositum idem aut etiam plus operatur quam renunciatio. 6. 7
- Tempus computatur de momento ad momentum. 6. 10
- Tempus regulariter est continuum. 6. 11
- Tempus appellandi statim à lata sententia currit de momento in momentum. 6. 12
- Tempus illud spectandum est, quo dispositio efficaciter sortitur effectum. 21. 27
- Temporis cujus initij memoria non extat, varij & mutabiles sunt effectus, maxime qui habeant vim privilegij. 46. 40
- Tempus immemoriale habet vim tituli. 46. 41
- Tempora immemorialia præscribuntur etiam ea, quæ alias non sunt præscriptibilia. 46. 42
- Temporis immemorialis ratione resultat præsumptio juris & de jure, quæ non recipit probationem in contrariū. 46. 42
- Tempus crimen tollere nequit. 57. 17
- Theodosius Imperator nuptias contrahi in quarto gradu secundum jus civile prohibuit. 12. 16
- Theodosij à fide dignis autoribus honorifica fit mentio. ibid
- Theodosij filij legem paternam de prohibitione nuptiarum in quarto gradu secundum jus civile primo statim imperij anno confirmarunt abrogata tamen poena corporali & confiscationis bonorum ibid.
- Theophili Jcti Interpretis Justiniani lectio. §. duorum Instit. de Nupt.
- Terminus solutionis, si ante eum præcedere debeat liquidatio non currit ante declarationem factam. 21. 29
- Thesauri à loco remotio, id est, occupatio nuda seu simplex non sufficit ad dominium illius acquirendum, sed necessaria est ejus quoq; retentio. 11. 2
- Thesaurus ut inventoris fiat talis requiritur apprehensio ut ponatur sub ejus custodia. 11. 14
- Thesaurus videtur contineri fundo vel ædificio, in quo est reconditus. 11. 16
- Thesauri possessio acquisita videtur emptori per traditionem clavium domus, in qua inventus est. 11. 16
- Thesaurus inventus in muro domus venditæ pertinet ad emptorem non venditorem ex sententia Baldi. 11. 18
- Thesaurus non est propriè ea pecunia cujus extat memoria certoq; Dominus scitur. 11. 18
- Thesauri vocabulum duobus modis accipitur. 11. 19
- Thesaurus impropriè sic dictus, repertus in ædibus venditis ad venditorem spectat non emptorem. 11. 19
- Thesaurus impropriè sic dictus ab emptore usucapi nequit sed vero domino ejusve hæredibus omnino est restituendus ibid.
- Thesauri fortè fortuna in fundo alieno inventi pars dimidia debetur inventori. 11. 1
- Thesaurus definitur. 11. 2. n. 4
- Thesaurus etiam jure mobili haberi & inveniri potest. 11. 13
- Thesaurus alicujus ubi est, ibi est etiam cor ejus. 29. 26
- Testamentum valet herede implicite nominato, & testatore se ad schedulam prius scriptam referente. 13. 1
- In testamētis testes debent esse rogati. 13. 5
- Testamentum absq; ullis testibus scriptū vel factum & postea apud acta iudicis insinuatū ex constitutione Electorali valet. 13. 39
- Testamenti factionem non habent qui sanctam fidem perdiderunt & baptismum superstitione profanaverunt. 18. 9
- Testa-

I N D E X.

- Testamentum rustici lue infecti coram duobus vel tribus testibus factum valet.** 20. 4. n. 30. Adduntur rationes ibidem, n. 5. & 6. nec non n. 65
- Testamentum militis praeliantis coram duobus testibus factum valet.** 20. 7
- Testamentum peregrini Romam pro indulgentijs vadentis & in via decedentis coram duobus testibus factum valet.** 20. 8
- Testamentum civis lue infecti coram duobus vel tribus testibus factum valet.** 20. 9
- Testamenti condendi cogitationem nemo libenter suscipit.** 20. 16
- In testamento pestis tempore facto testes admittuntur etiam fortuito advenientes, quin imò etiam foeminae.** 20. 20
- Testamentum ad pias causas coram duobus testibus erectum valet.** 20. 23
- Testamentum parentum inter liberos etiam tempore sanitatis factum valet.** 20. 28
- Testamentum manu & privata scriptura patris conscriptum & confectum inter liberos valet etiam nullis testibus adhibitis.** 20. 29
- Testamentum pestis tempore coram Sacerdote, & duobus testibus factum valet in terris Ecclesiae.** 20. 38. nec non imperij. 20. 39
- Testamentum pestis tempore coram, 2. vel 3. testibus factum valet extante tali constitutione principis aut lege municipalis.** 20. 40
- Testamentum coram 2. vel tribus testibus pestis tempore factum valet ex constitutione Electorali.** 20. 41. quin imò extra casum necessitatis ex statuto Noribergensi. 20. 42. & Viennensi. 20. 43. & generali consuetudine Francagalliae, 20. 44. & Venetorum, Lucanorum, Tolosanorum. 20. 45. nec non Friburgensium Brisgojae. 20. 49
- Testamentorum solennitas de jure civili est introducta & eodem tolli potest.** 20. 48. & 50
- Testamentum coram duobus vel tribus factum non valet, si est obscure conditum.** 20. 41
- In testamenti casu recognitio scripturae a scribente omnino fieri debet.** 20. 52. necessaria est diei & temporis annotatio. 20. 59. n. 54. Ratio ibid.
- Testamentum illud demum ratum est, quod ultimo approbatur.** 20. 55
- Testamentum coram tribus testibus quorum duo ante publicationem mortui sunt, est invalidum.** 20. 55
- Testamentum coram duobus vel tribus testibus pestis tempore factum non valet si pestis est parva aut condens Testamentum non est implicitus isto morbo.** 20. 57
- Testamentum coram quocunq; iudice in actum redactum valet.** 20. 37
- Testamentum coram actis factum valet, etiam absq; testibus ex constitutione Elect. Saxon.** 20. 74
- Testamentum a conjugibus in eadem scriptura & membrana factum, etiam si cognatis utrinq; dimidia pars bonorum relinquatur valet.** 28. 43
- Testandi facultatem tollere, non decet.** 31. 15
- Testator ob parvam contagionem non excusatur coram minori numero testium voluntatem suam declarans.** 20. 58
- Testator remittere potest tutoribus inventarij confactionem.** 25. 43
- Testatoris peste laborantis voluntas in praesentia mulierculae aliquid fratri legans valida pronunciata est.** 20. 35
- Testes in donatione ut sint rogati opus non est.** 13. 4. Secus in Testam. ibid. 5
- Testes testificari debent de ijs, quae viderunt, audiverunt, quibusq; interfuerunt.** 13. 20
- Testes duo vel tres, qui affuerunt cum testator peste corruptus heredem instituit, mediante juramento deponere debent, hanc fuisse ejus ultimam voluntatem.** 20. 37
- Testes**

I N D E X.

- Testes sine juramento non probant.** 35.
15. nec fidem faciunt ullam. *ibid.* 16
- Testes duo vel tres etiam de jure divino**
sufficiunt. 43. 22
- Testi unico non creditur.** 56. 12
- Testi uni regulariter non creditur etiam si**
dignitate fulgeat. 20. 32. multominus
inhabili. *ibid.* 33. Limit. *ibid.* n. 34
- Testi Clerico magis creditur quam Laico.**
35. 5. Decl. *ibid.* n. 38. Limit. n. 39
- Testi etiam maxime religioso nisi jurato**
non creditur. 35. 17. & 33
- Testi nobili & illustri in Bohemia, Au-**
stria & Bavaria sine juramento cor-
porali creditur. 35. 26
- Testimonium ferre non compelluntur**
personae privilegiatae. 35. 3. nec Cleri-
ci in causis Laicorum. *ibid.* n. 1. & 2
- Testimonium quatuor Clericorum tan-**
tum valet quantum sex Laicorum. 35. 5
- Testimonio unius credere est res pessimi**
exempli. 56. 14
- Testis pauper idoneus testis non est.** 56. 16
- Testis vilis conditionis ad testificandum**
non admittitur absque tortura. 56. 18
- Testis injuratus non probat.** 56. 19. & 21
- Testis non rogatus regulariter ad fidem**
faciendam rei gestae etiam in test. inter
liberos, & cum pietas causae exigit non
sufficit. 13. 5. Ampliat. *ibid.*
- Testis qualitas non attenditur.** 35. 7
- Testis depositio irrita est nisi juraverit**
antequam testimonium perhibeat.
35. 17
- Testis per Procuratorem jurare volens**
non admittitur. 35. 25
- Testium depositio non potest confirmare**
actum per se nullum. 13. 19
- Testium depositionis substantia tota**
consistit in juramento. 35. 16
- Testium injuratorum dicta etiam dispen-**
sante Papa non valent. 35. 28
- Texturae & alia manualia non cedunt**
lucro mulieris, sed acquiruntur bonis
mariti. 13. 27
- Textus verborum vide verborum textus.**
- Textus generaliter decidens generaliter**
est intelligendus. 11. 4
- Tribonianus ex constitutione Theodo-**
sij particulam de nuptijs cum conso-
brina vel consobрино non celebran-
dis consulto detraxit. 12. 16
- Timoris vani nulla est aestimatio.** 25. 42
- Tortura est inventa ob defectum & in**
subsidium probationum ad investi-
gandam veritatem. 34. 1
- Tortura lacerat corpus, ipsaq; ferè mor-**
te gravior censetur & durior quam u-
triusque manus abscissio. 34. 3
- Totum & omne aequipollent.** 25. 4
- Turpitudine turpitudine non est aggra-**
vanda. 8. 10
- Tutor in re pupilli male versatus furti**
reus fit. 48. 22
- ## V.
- V A S aureum promittens, non li-**
beratur deauratum solvendo. 40. 19
- Vasallus incestum committens amittit**
feudum. 12. 39
- Vasallus absque sua culpa servire non va-**
lens, non punitur. 60. 1
- Vasallus ex forma fidelitatis non tenetur**
ad impossibilia. 60. 2
- Vasallus ob culpam vel Feloniam feudo**
non privatur ipso jure, sed processus
& sententia requiritur. 60. 30
- Vendere sine certa solennitate, ne in pre-**
cio decipiatur, prohibitus, citra solen-
nitatem permutare potest. 27. 7
- Vendens fundum & pecuniam ex eo re-**
daclam, in emtionem alterius fundi
convertens, ideo id fecisse praesumitur,
ut posteriorem fundum in locum prio-
ris substitueret. 36. 14
- Venditor tenetur servare promissa, quae**
legem certam habuerunt ex forma con-
tractus. 6. 1
- Venditor sibi reservans facultatem sol-**
vendi intra 4. annos non voluit colle-
re pro-

I N D E X.

- re provisionem legis ordinariam & jure communi indultam. 6. 18
- V**enditur ignorans tempus solvendi esse elapsum excusandus est, & post tempus admittendus saltem per restitutionem in integrum. 6. 24
- V**enditor tradens claves cellæ & horrei, in quo positum est vinum & frumentum, tradit emtori custodiam, & in eum transfert possessionem. 11. 20
- V**enditor vendens res magni precij puta 1000. thalerorum intellexisse præsumitur thaleros in moneta grossa. 40. 35. & 41
- V**enditio secundum communem usum loquendi & propriè sumpta non comprehendit permutationem. 35. 11. & 12
- V**enditiones annuorum redetuum non sunt reprobatae, sunt tamen odiosa. 6. 20
- V**enditio propriè sumpta tantum intelligitur uti precij fit mentio. 36. 9
- V**enditum id omne intelligitur, quicquid non excipitur de rebus emtæ rei coherentibus. 11. 15
- E**x venditione nulli datur actio, nisi à sua parte implevit. 42. 3
- V**erba debent intelligi, ut aliquid operentur. 38. 27
- V**erba ita interpretanda, ut ne minimum eorum frustra positum videatur. 1. 7
- V**erba de non expellendo conductore aliquid operari debent. 10. 6
- V**erba stipulationis & contractus intelliguntur secundum naturam negotij. 10. 22
- V**erba debent intelligi secundum dispositionem juris communis. 10. 24
- V**erba non intelliguntur excludere exceptionem, quæ venit ex natura actus celebrati. 10. 26
- V**erbum capere cum effectu intelligitur. 11. 6. & 9
- V**erba generalia absurdi evitandi gratia ad æquitatem restringuntur. 25. 19
- V**erba statuti de marito tantum loquentis, non adeo præcisè intelligi debent, ut interpretationem istam ad uxorem extendendam commodè recipere non possint. 26. 26
- V**erba secundum communem loquendi usum intelligenda. 27. 45
- V**erba statutorum simpliciter probata secundum dispositionem statuti vel consuetudinis patriæ intelligi debent. 27. 46
- V**erba statuti indistinctè loquentia, indistinctè debemus intelligere. 28. 4
- V**erba generalia generaliter sunt intelligenda. 38. 16
- V**erba in contractu intervenientia dant contractui formam. 38. 29
- V**erba contractus quando duos intellectus recipiunt, interpretatio semper facienda contra eum, qui se ex verbis fundat. 40. 16
- V**erba dispositionis cujuslibet, quamvis clara ex verisimili mente proferentium interpretationem recipiunt. 40. 40
- V**erba dispositionis cujuslibet potius secundum vulgarem usum loquendi, quam propriam interpretationem intelligenda sunt. 40. 43
- V**erba obscure posita in his quæ tam emtori quàm venditori cognita sunt, interpretanda sunt contra emtorem. 40. 49
- V**erba satis operari dicuntur, si secundum naturam rei, de qua agitur, effectum sortiuntur. 53. 37
- V**erborum textus ubi est confusus & varius, fugienda est obscuritas. 45. 20
- V**eritatem alicujus facti pro suæ intentionis fundamento proponens, eam in specie probare tenetur. 10. 21
- V**eritas in maleficijs sæpe ex rei præsentia, vultu, animi motu, inveniri potest. 15. 26. & seq.
- V**eritatis cognitio est solutio dubitationum. 33. 11
- V**eritatem celans peccat mortalitate. 35. 19
- V**eritas ne occultetur, cavendum est. 35. 31
- V**eritas acquiescit in paucis. 42. 1
- T t t t
- Veritas

I N D E X.

- Veritas in omnibus spectanda. 27. 9
 Veritatis substantia falsa demonstratione
 mutari nequit. 27. 10
 Veritatem Papalis etiam diminutio non
 imminuit. 27. 10
 Veritas a jure comprobata, praevalet fi-
 cto. 56. 29
 Virginitas thesaurus incomparabilis. 3. 7
 Virginem vel viduam vel aliam hone-
 stam mulierem vi comprimens, gladio
 punitur ex Caroli. V. juris Saxonici,
 Elector. Augusti & Duc. Mediol.
 Constit. 3. 2. si tamen raptus simul
 accessit. ibid. 7
 Viam quam quis eligit eam uti debet. 15. 16
 Via una prohibitum aliam non censetur
 permissum. 28. 14
 Viam eam elegisse nemo censetur, per quam
 dispositio ejus impugnatur. 17. 16
 Vidua, vigore statuti omnia bona post
 mortem mariti, dum vivit, retinens u-
 sufructuaria non est. 25. 3. 5. & seqq.
 nec ad inventarii confectioem tene-
 tur ibid. 20. & 30. adduntur rationes.
 ibid. 29. & seqq.
 Viduo & vidua de patrimonio defunctae
 personae, quod habebat tempore mor-
 tis, respondere heredibus cogitur. 25.
 26. etiam jure Saxon. ibid. 27
 Viduam non teneri ad confectioem in-
 ventarii decisum est a Lips. & VVitte-
 berg. 15. 28. nec non Jenensibus. 25. 49
 Vidua in bonis propriis ad inventarium
 conficiendum non astringitur. 25. 29.
 nec in bonis defuncti mariti ibid.
 Vidua dicitur persona miserabilis. 25. 48
 Vir aliam uxorem ducere nequit viva ad-
 huc priore quam ob adulterium de-
 seruit. 2. 1
 Viri a virtute animo denominantur. 26. 34
 Vir virtute vincere & regere foeminas de-
 bet. 45. 7
 Vir fornicando gravius peccat quam foe-
 mina. 45. 9
 Virtus non in dicendo multa, sed in di-
 cendo multum consistit. 42. 1
 Vitium naturale imperfectionis & perpe-
 tuum Vasallum successione in feudo
 paterno privat. 60. 3
 Voluntas morte extinguatur. 17. 11
 Voluntas in mente retenta nihil opera-
 tur. 17. 39
 Voluntatis mutatio non praesumitur nisi
 probetur. 17. 40
 Voluntates morientium liberae esse de-
 bent usque ad mortem. 20. 18
 Voluntas contrahentium ob nimiam sub-
 tilitatem juris everti non debet. 40. 41
 Voluntatem suam quilibet mutare po-
 test. 42. 10
 Voluntas consideratur ex jure naturali.
 44. 15
 Voluntas coacta etiam est voluntas. 60. 43
 Voluntas & propositum maleficium di-
 stinguunt. 8. 20
 Voluntas contrahentium censetur esse
 conformis dispositioni juris commu-
 nis. 38. 13
 Vox praetoris. Pacta servabo, vox divina.
 61. 55
 Vox unius vox nullius. 56. 13
 Usurarii non tenentur praestare usuras il-
 li a quo extorserint, si ignorant debi-
 torem vel ubi sit, vel utrum vivat
 vel mortuus sit. 5. 7
 Usurarum taxatio non potest fieri a judi-
 ce ratione consuetudinis. 19. 20
 Usufructuarius fundum fructilem deti-
 net pro fructibus percipiendis, & ha-
 bet nihil aliud quam detentionem vel
 naturalem possessionem. 25. 4
 Usufructuarius ad inventarii confectio-
 nem tenetur. 25. 25. & 30
 Usufructuarius non molestare promit-
 tens intelligitur nisi ex cautione de
 utendo arbitrio boni viri. 10. 23
 Usus contrarium allegans eum precise
 probare tenetur. 18. 34
 Usus multa recepta sunt quae cum verbis
 Iuris Saxonici non conveniunt. 45. 24
 Usus longaevo introducta & recepta, non
 sunt mutanda. 35. 42
 Vnus

I N D E X.

- Vsus loquendi communis etiam contra propriam significationem attenditur. 36. 10
- Vtenfilia non debentur uxori, nec liberi quid de ijs accipiunt, si nuptiæ fuerint incestuosæ, sed applicantur fisco. 12. 56
- Vtens jure suo dolo facere non videtur. 23. 10
- Vtens publico jure injuriam facere non videtur. 23. 16
- Vtenfilia in loca deferri constitutione Electorali non permittitur ex quibus harum ditionum incolis ea exportare non licet. 33. 1. rat. ibid. & n. 4. etiam de Saxon. ibid. 6. Expl. ibid. 13
- Vxor communionem actualem habet in bonis constante matrimonio acquisitis. 28
- Vxor est socia rerum mariti. 28. 30
- Vxores interdum non minus imò magis industriæ sunt quam viri in acquirendo & conservando rerum dominio. 28. 52
- Vxor suis cognatis aliquid donare volens ex bonis constante matrimonio acquisitis debet adhibere consensum mariti. 28. 42
- Vxor marito alienanti aut donanti consentiens, pauperior non fit nec vir ditior. 28. 41
- Vxorius amor omnes superare videtur. 28. 36. & 37
- Vxori competit dominium rerum constante matrimonio acquisitarum. 28. 39
- Vxoris status ad mariti conditionem & forum conformatur. 26. 38
- Vxor sine consensu mariti nec testamento nec per aliam viam ultimæ voluntatis quicquam de bonis quæsitis disponere potest. 28. 9. & 12
- Vxori donationem inter vivos à marito factam revocare licet, si per eam privatur bonis, constante matrimonio acquisitis, & vigore statuti sibi debitis. 28. 24
- Vxoris crimen qui celat patronus turpitudinis est. 57. 6
- Vxorem industriam adhibere in conservandis bonis maritum vero in proprium usum eadem & alium transferre absurdum est. 28. 35
- Vxor non tenetur sequi virum vagabundum. 8. nec adulterij poena ordinaria prestanda, si rem illicitam exercuerit cum eo, qui maritum mortuum allèveravit. 5. 8
- Vxor teneatur operari marito & in ejus commodum laborare de omni opere quod facere didicit. 13. 24
- Vxor non debet stare in domo ociosa. 13. 25
- Vxor nobilis quæ operari debeat. 13. 25
- Vxor socia mariti. 13. 26

W.

Wergoldium non percipiunt de juris Saxonici dispositione agnati occisi, si eadem ejusdem vindicare nolint vel non possint, ejusque ultionem judici commiserint. 4. 10

X.

Xenocrati tanta fides habita est ab Atheniensibus ut cum nullius injurati testimonium admitterent huic solo injurato cederent. 35. 49

F I N I S.

Impressum GERÆ,
Typis Martini Spiessij.
A N N O Incarnationis Christi.
M. D. C. VII.

W. D. N.

COMMUNIST PARTY OF AMERICA

MEMBER OF THE

SECRETARY

SECRETARY

SECRETARY

SECRETARY

SECRETARY

SECRETARY

SECRETARY

SECRETARY

SECRETARY

Pinggitzer, Virgil

Illustrium quaestionum Saxonicarum, iam primum in summis & amplissimis
electoratus ducatumque Saxoniae dicasteriis pleno senatu, in gravissimis
causis civilibus, criminalibus ... decades sex

[Leipzig] 1607

Regensburg, Staatliche Bibliothek -- 999/4Jur.352

urn:nbn:de:bvb:12-bsb11066979-6